ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
1
MARDI
1er JUIN
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման Տար.	200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F.

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.602 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — Nº 13.602

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

— o —

Տասնեւվեց տարի անցաւ 1960 Մայիս 27ի յեղափոխութենէն ի վեր, երբ քանի մը տասնեակ երիտասարդ զինուորական-ներ առանց արիւնահեղութեան վերջ տուին դեմոկրատ կառավարութեան տասնամեայ կամայական վարչաձեւին: Ճէլալ Պայարի տեղ Հանրապետութեան նախագահի աթոռին վրայ բազմեցուցին Զօր. Ճեմալ Կիւրսէլը, բանտարկեցին դեմոկրատ նախարարներն ու երեսփոխանները, սարքեցին Եասը Ատայի դատավարութիւնը, կախաղանով պատժեցին ինքզինքնին «յաւիտենական վարչապետ»ի հռչակող Ատնան Մէնտէրէսն ու իր երկու նախարարները — Փոլաթքան եւ Զօրլու: 1961ին նոր Սահմանադրութիւն մը տուին երկրին, խորհրդարանական ընտրութիւններ կատարեցին «ժողովրդավարական» դրութեամբ եւ իշխանութիւնը յանձնեցին «ոչ-զինուորական»ներու: Միասնական կառավարութեան վարչապետի պաշտօնին կոչուեցաւ ծեր աղուէսը՝ Զօր. Իսմէթ Ինէօնիւ:

Այդ Թուականէն սկսեալ դահլիճները իրարու յաջորդեցին Անգարայի մէջ: Նոր Սահմանադրութեան ազատական տրամադրութիւններէն օգտուելով կեանքի կոչուեցան զանազան կուսակցութիւններ: Համալսարաններու մէջ ծնունդ առին աջակողմեան եւ ձախակողմեան հակամարտ խմորումներ: Գործարաններու մէջ կազմուեցան բանուորական եւ արհեստակցական միութիւններ՝ ձախակողմեան, յառաջդիմական տրամադրութիւններով:

Դեմոկրատ կուսակցութեան տեղը գրաւեց Ատալէթը: Սիւլէյման Տէմիրէլի իշխանութեան օրով խռովայոյզ վիճակ առեղծուեցաւ երկրին մէջ: Ձախապաշտ, համայնավարամիտ տարրեր ամէն կողմ անիշխանական շարժումներ առաջ բերին, եղեռնափորձեր կատարեցին, դրամատուններ կողոպտեցին, պատանդներ առեւանգեցին, սպանութիւններ կատարեցին: Կառավարութիւնը անզօր էր առաջքն առնելու խռովարարական ձեռնարկներուն:

Սակայն բանակը աչալուրջ կը հսկէր վարագոյրին ետեւ: 1971 Մարտ 12ի ծանօթ վերջնագրով զինուորականները տապալեցին Սիւլէյման Տէմիրէլի կառավարութիւնը: Նոր վարչապետ Նիհատ Էրիմի առաջին գործն եղաւ պաշարման վիճակ յայտարարել ամբողջ երկրին մէջ, իբրեւ թէ երկու ամսուան համար, սակայն տեւական երկարաձգումներով տարիներ տեւեց զինուորական խիստ վարչաձեւը: Բանտերը լեցուեցան հազարաւոր կասկածելիներով, որոնց շարքին ծանօթ հրապարակագիրներ եւ մտաւորականներ: Պատերազմական ատեանները անդադար գործեցին, խիստ վճիռներ արձակելով:

1972 Մայիս 6ին Անգարայի պատերազմական ատեանը մահուամբ պատժեց երեք անիշխանական – յեղափոխականներ՝ Տէնիզ Կէզմիշ, Եուսուֆ Ասլան եւ Հիւսէյն Ինան, որոնք ամիսներով հետապնդուելէ ետք ձերբակալուեր էին ոստիկան – զինուորներու կողմէ:

Անոնց յանած սերմերը ծիլեր արձակած են ուսանողական եւ մտաւորական շրջանակներու մէջ, ուր անոնք ցարդ իբրեւ «նահատակ» պաշտամունքի առարկայ են: Մայիս 6ին Թուրքիոյ բազմաթիւ բարձրագոյն վարժարաններուն, Ֆաքիւլթէներուն եւ ակադեմիաներուն մէջ անոնց յիշատակին սարքուեր են ոգեկոչումի հանդիսութիւններ, մասնակցութեամբ հազարաւոր ուսանողներու, որոնք բողոքի ցոյցեր կատարեր եւ դասադուլ հռչակեր են: Քոմանտոներն ալ փոխադարձութեան դիմելով հակացոյցեր ըրեր եւ ուժանակներ պայթեցուցեր են Պոլսոյ առեւտրական գիտութեանց ակադեմիային մէջ: Անգարայի մէջ նախակրթարանի ուսուցիչ մը այցի գացեր է Քարշըեաքայի գերեզմանատունը իր փոքրիկ աշակերտներով, որոնք երեք «հերոս»ներու դամբաններուն վրայ դաշտային ծաղիկներ սփռեր են:

Ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առեր էր այդ տարելիցին առթիւ, տեղեկացած ըլլալով, որ «Թուրքիոյ Ժողովըրդային Ազատագրական Բանակ»ին պատկանող կարգ մը խռովարար տարրեր խափանարար ձեռնարկներ պիտի կատարեն երկրին մէջ, ռումբ պիտի նետեն Անգարայի կարգ մը շէնքերուն եւ մարդոց վրայ:

Թրքական թերթերը մանրամասնութիւններ կուտան Պոլսոյ եւ գաւառի մէջ պատահած ամէնօրեայ ընդհարումներուն մասին, որոնց զոհ կ'երթան ձախակողմեան եւ աջակողմեան ուսանողներ ու ոստիկաններ:

Կառավարութիւնը չի կրնար առաջքն առնել անընդհատ շարունակուող բախումներուն: Ա'յնքան խոր է ատելութիւնն ու հակառակութիւնը կողմերուն միջեւ:

Մայիս մէկը գարնան տօն է Թուրքիոյ մէջ: Սակայն բանուորական կազմակերպութիւնները Պոլսոյ եւ գաւառի մէջ զայն տօներ են իբրեւ աշխատաւորական նուաճումներ խորհրդանշող տօն: Ձախակողմեան կազմակերպութիւնները զանազան նշանախօսքեր պարունակող հազարաւոր ցուցատախտակներով համախմբուեր են Թաքսիմի հրապարակը եւ գնացք կատարեր են մինչեւ Պէշիկթաշ: Հրապարակային հաւաքոյթներուն մասնակցեր են ուսանողական եւ արհեստակցական կազմակերպութիւններ:

«Ընկերվարական» գաղափարականը հետզհետէ հող կը գրաւէ Թուրքիոյ մէջ, ուր մարդիկ կը ձգտին ամէն օր աստիճան մը աւելի կապկել արեւմուտքը, քաղաքակիրթ ազգի հովեր առնելով:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՊԱՅԹՈՒՄԸ ԵՒ ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան պայթումը Երկուշաբթի օր արդէն դադրած էր զբաղեցնելէ տեղական մամուլը, այժմէականութիւնը կորսնցուցած ըլլալով: Քոթիտիէն տը Փարի քանի մը տողով միայն կ'անդրադառնար, ուր կ'ըսէր թէ թերեւս տան պահակն է՝ Յակոբ Յակոբեան, որ մեռած է ռումբին պայթումէն, աւելցնելով «Կը թուի թէ շուրջ 12 ազգայնական հայ երիտասարդներ հաւաքուած էին իր յարկաբաժինը, հաւանաբար հակաթուրք եղեռնափորձ մը պատրաստելու համար: Բոլորն ալ կրցած են փախիլ պայթումէն ետք»:

Շաբաթ իրիկուն, Մոնտ (Մայիս 30-31) նոյն լուրերը տալէ ետք, կ'ըսէր նաեւ թէ «քննիչները համոզուած են որ այդ մարդիկը (իմա՛ հոն հաւաքուածները) անհարեկչական կազմակերպութեան մը կը պատկանին եւ կրնան մասնակցած ըլլալ Թուրք անձնաւորութեանց դէմ եղեռնափորձերու: Պայթումի վայրը, Թռուցիկներ գտնուած են ստորագրուած «Հայկ. Ցեղասպանութեան արդարադատները», պահանջելով Վիէննայի եւ Փարիզի Թուրք դեսպաններու սպանութիւնները անցեալ տարի եւ յայտարարելով անհարեկչական երրորդ արարք մը: Իր կարգին Հայ Ազատագրական խմբակը, ծանօթ (??) մայրաքաղաքին հայկ. շրջանակներուն մէջ, հակառակ անոր որ օրինական կանոնագիր չունի կը յայտարարէ որ «յուսահատութեան արարքները չեն բաւեր: Զայրացումը միայն երբեք ժողովուրդ մը չէ տարած յաղթանակի: Ժողովրդական երկարամեայ հակաշխարհակալական պայքար մը, տարուած գրաւեալ հողերուն վրայ, շրջանի ժողովուրդներուն հետ, կրնայ միայն ազատագրել Հայաստանը»:

×

Այս դէպքը, պարզ է, բաւական յուզած է մեր գաղութը, ինչպէս կը պարզուի մեր ստացած բազմաթիւ հեռաձայններէն: Անգամ մը եւս կը կրկնենք թէ ասիկա միայն հակակշռէ դուրս, ինքնագլուխ գործունէութիւն մը կրնայ ըլլալ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 260 ՄԵՌԵԱԼ

— o —

ԿԱՐԳԸ՝ ՍՈՂ-ՍՈՂ ՀՐԹԻՌՆԵՐՈՒ ԵԿԱԾ Է

Լիբանանեան ողբերգութիւնը վերջ չի գտներ եւ Շաբաթ օր, կարգը եկած էր սող-սող խորհրդային հրթիռներու: Շաբաթ եւ Կիրակի հրագունդերու տեղատարափը ցնցած է ամբողջ քաղաքը, ուր մեռեալները դիզուած են: Ցարդ այս սաստկութիւնը չէր ստացած կռիւներու բնոյթը, քանի առաջին անգամն է որ եղածին կողքին կ'աւելնային խորհրդային սող-սող հրթիռները: Միայն Կիրակի օր մեռեալներու թիւը 270 էր, աւելի քան 400 վիրաւորի մասին կը խօսուի: Կռիւներ տեղի ունեցած են Զահլէ (քրիստոնեայ) բայց նաեւ Պէյրութի բոլոր թաղերը: Ամէնէն ծանր բախումները եղած են երկրին ծայրագոյն հիւսիսը Գոպէյաթ եւ Անտաքիթ քրիստոնեայ գիւղերը, որոնք պաշարուած են Լիբանանի արաբական բանակի կողմէ (մահմետական – յառաջդիմական ճակատի պատկանող): Այս խնդիրը բաւական մութ է: Կը կարծուի թէ հրամանատար Ահմէտ Մամարիի գործն է, զոր կը դատապարտեն թէ՛ Ճումպլաթի կողմնակիցները եւ թէ Պադեստինցիները եւ որու յետին նպատակը կը թուի ըլլալ՝ Սուրիոյ խաղը ընել, առիթ տալով նոր միջամտութեան մը:

Սարգիս միշտ կը շարունակէ իր շփումները ելք մը գտնելու համար, մինչ Կիրակի գիշեր օդակայանին հասած վնասները այնքան մեծ էին, որ իշխանութիւնները կը ստիպուէին փակել զայն, գոնէ գիշերը: Միտլ-Իսթ միշտ կը փորձէ ամէն գնով, շարունակել իր թուիչքները, արտաքին աշխարհի հետ կապը բոլորովին չկտրելու համար:

×

Լիբանանի ողբերգութիւնը այնքան մեծ է որ պատճառ կ'ըլլայ նաեւ «սեւ հումոր»ի: Այսպէս Լիպերասիօն, Երկուշաբթի առտու (Մայիս 31) «Լիբանանցիին խաղը» խորագրով գրութիւն մը լոյս կ'ընծայէր բացատրելով թէ ինչպէս կը խաղան այդ խաղը...:

ՏԽՐՈՒՆԻ.-

ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐՈՒՆԻ

Ցաւով կ'իմանանք «Հայրենիք»ի Մայիս 27ի թիւէն թէ Քալիֆորնիոյ մէջ, ուր կը բնակէր վերջին տարիները, իր մահկանացուն կնքած է ընկ. Սարգիս Սարունի: Բնիկ Պարտիզակցի, Սարգիս Սարունի, շուրջ 85 տարեկան, աւարտած էր տեղւոյն ամերիկեան բարձրագոյն վարժարանը: Երիտասարդ տարիքէն նուիրուած էր ուսուցչական ասպարէզի եւ պաշտօնավարած է Պրուսայէն մինչեւ Պուքրէշ, ուր հաստատուած էր Բ. աշխարհամարտէն առաջ: Ինչպէս Յովհ. Տէվէճեան, որ մեռաւ հազիւ ամիս մը առաջ, ինք ալ մաս կը կազմէր այն խումբին (դաշնակցական եւ ոչ-դաշնակցական) որ աքսորուեցաւ 1944ին Պալքաններէն դէպի Սիպիր: Ազատագրումէն ետք, շրջան մը վերադարձաւ Ռումանիա, ապա Լիբանանի ճամբով անցաւ Ամերիկա հաստատուելու համար Լոս – Անճելըս: Աքսորէն հազիւ վերադարձած, իր եղբայրը՝ Զաւէն, որ նոյն ճակատագիրը վայելած էր, յանկարծամահ կ'ըլլար:

Ողբացեալ Սարգիս Սարունի, որ կը սիրէր յիշել թէ կ'ուզէր միշտ մնալ «աշակերտ Զաւարեան»ի, եղած է նուիրեալ հանրային գործիչ մը «համարձակախօս ու խիզախ՝ երբ ըսելիք ունէր, բայց մանաւանդ խոնարհ՝ երբ ընելիք ունէր» ինչպէս կը գրէ Պոսթընի մեր պաշտօնակիցը:

Մեր ցաւակցութիւնները իր կնոջ եւ զաւակներուն, ու յարգանք՝ իր յիշատակին:

Քանի մը տողով

ՓԱՐԻԶԻ մէջ եղեռնափորձերը կը բազմանան: Շաբաթ գիշեր Փարիզի 15րդ թաղամասի ոստիկանատան առջեւ (Պուլվար Կարիպալտի) ուժանակ մը դրուած էր, որ նիւթական հսկայ վնասներու պատճառ եղած է: Յաջորդ իրիկունն ալ, Ֆօպուր Սէնթ – Օնոռէի Ռոչիլտ դրամատան առջեւ է որ ռումբ մը կը պայթէր, մեծ վնասներ բերելով նաեւ դիմացը գտնուող Փլէյէլ սրահին, որու ապակիները ջարդուփշուր կ'ըլլային:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ ընտրապայքարը լարուած մթնոլորտ մը ստեղծած է եւ համայնավար շարքայինի մը մահն ալ աւելի իւղ լեցուցած է կրակին վրայ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մամուլը կը ձաղկէ Միթերանը, որ նախաձեռնարկ եղած է կազմելու «Արեւմտեան Գերմանիոյ արհեստակցական եւ քաղաքային իրաւունքներու Պաշտպան Կոմիտէ» մը եւ խրատ կուտայ ընկերվարական քարտուղարին որ Արեւելեան Պերլին երթայ քիչ մը...:

Fonds A.R.A.M

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ 1976...

ԺԲ.

ԱՐԴՈՒԻՆ ԱՐՏԱՀԱՆ ԿԱՐՍ

Էրզրումէն դէպի Կարս 464 հազարամեթր ճամբուն համար, կարելի է տասը օր, ինչպէս նաեւ երկու օր տրամադրել, օրակարգի պարտադրութիւններու համաձայն։

Շրջանը վայրենի գեղեցկութիւն մը ունի. ճանապարհը շատ մը տեղեր աւելի արահետի կը նմանի, որ կը հետեւի Ճորոխի օձապտոյտ ընթացքին, շատ անգամ ժայռերու մէջ փորուած։

Թորդումէն անդին, դէպի հիւսիս, արդէն կը գտնուինք Հայաստանի պատմական նահանգներէն՝ Տայքի եւ Գուգարքի մէջ, ուր մինչեւ այսօր, հայ (երբեմն նաեւ վրացի) յուշարձաններու առատութիւնը — եկեղեցիներ, վանքեր եւ բերդեր — կենդանի վկաներն են եւ լուռ պահանջատէրերը անմեղ եւ անիրաւուած ժողովուրդի մը, որ մայր հայրենիքի թէ սփիւռքի բոլոր տարածքին վրայ, օրէ օր աւելի կը գիտակցի իր իրաւունքներուն, առնելով թէեւ երկչոտ, բայց դրական քայլեր, այդ ուղղութեամբ։

ՏԱՅՔ.— Պատմական Հայաստանի ամէնէն հիւսիս գտնուող նահանգն է, շուրջ Լիբանանի տարածութեամբ (10.279 հազարամեթր քառ.) եւ սահմանակից է արեւելքէն՝ Գուգարքի եւ Արարատի, հարաւէն՝ Բարձր Հայքի, արեւմուտքէն՝ Պոնտական աշխարհին (Սեւ ծովի շրջան) եւ հիւսիսէն՝ Վրաստանի։

Վրացիները զայն կ'անուանեն Տաօ։ Հինէն ի վեր մաս կազմած է Հայաստանի, Արշակունիներէն առաջ։ Մինչեւ 8րդ դար կալուածն էր Մամիկոնեան տոհմին, ապա անցաւ Բագրատունիներու Տայքի ճիւղին, հուսկ (10–11րդ դարերուն) վրացական Բագրատունիներու թագաւորութեան, բնակչութեան մեծագոյն մասը մնալով հայ։

15–16րդ դարերուն Տայքի Վրացիները թրքցան (Կիւրճիները) բայց Հայերը դիմանալով ճնշումներուն, հաւատարիմ մնացին իրենց կրօնքին եւ հետեւաբար նաեւ իրենց ազգութեան։

Տայքը բաժնուած էր ութ գաւառներու — Կող (ուրարտական Քօլխան), Բերդացփոր, Պարտիզացփոր (Օլթի), Ճակք (վրացերէն՝ ճակխէթի), Բողխա, Ոքաղէ Ազորդացփոր, Ասեացփոր (վրացերէն Ասխ-փորա)։

ԳՈՒԳԱՐՔ

Երկար ժամանակ, այս նահանգը կռուախնձոր եղած է Հայերու եւ Վրացիներու միջեւ։ Այսօր Գուգարքի նահանգը մեծ մասով յափշտակուած է Թուրքիայէն (Արդուինէն – Արտահան), կարեւոր մաս մըն ալ միացուած է Վրաստանի (Ախալցենա – Ախալքալաք), պատառիկ մըն ալ բաժին ինկած է խորհրդային Հայաստանի, հիւսիսային սահմաններուն վրայ (Ստեփանաւանի եւ Նոյեմբերեանի շրջան)։

Արտաշէս Ա.էն սկսեալ (2րդ դար Ն.Ք.), Գուգարք՝ Հայաստանի ամբողջական մաս կը կազմէր. Արշակունեաց շրջանին՝ աւելի եւս ամրացաւ այս միասնականութիւնը եւ մինչեւ չորրորդ դարու վերջերը, կը կազմէր Հայաստանի Հիւսիսային Բդեշխութիւնը. «Կարգեաց (Վաղարշակ Թագաւոր Հայոց) կողմնակալ հիւսիսոյ զմեծ եւ զհզօր ազգն, եւ Նահապետութեանն անուն կարգայ՝ Բդեշխ Գուգարացւոց» (Խորենացի)։

Հայաստանի մայրաքաղաքէն կառավարուած եւ նշանակուած այդ բդեշխը երբեմն կ'իշխէր նաեւ սահմանակից Վրացիներուն վրայ, այդ պատճառով ալ, պատմիչներէն ոմանք կոչած են Բդեշխ Վրաց իսկ երբեմն, երբ Վրաց արքաները գտնուած են Հայոց իշխանութեան տակ, կատարած են նաեւ բդեշխի դերը Գուգարքի վրայ, ինչպէս պարագան էր Աշուշա բդեշխին, Տրդատ Թագաւորի ատեն։

Արշակ երկրորդ, մինչ պատերազմի մէջ էր Պարսիկներու դէմ, տեղիք կուտայ Վրացիներուն եւ կը գրաւեն Գուգարքը. բայց իր որդին՝ Պապ Թագաւոր, ինչպէս կը պատմէ Փաւստոս Բիւզանդացին (Ե.–ԺԵ.) Վրացիներու դէմ կը ղրկէ Մուշեղ Մամիկոնեան սպարապետը, որ դիւրութեամբ կը վերադրաւէ Գուգարքը, խստօրէն պատժելով ապստամբները։

«Ապա խաղայր սպարապետն Մուշեղ ի վերայ Վրաց արքային, եւ նեղէր զնա մեծապէս, եւ հարկանէր զերկիրն, եւ վանէր զամենայն աշխարհն Վրաց, եւ հանէր ընդ սուր զամենայն ազատս (ազնուական) եւ զազգս նախարարացն... եւ զբդեշխն Գուգարաց՝ որ յառաջն ծառայ էր թագաւորին Հայոց եւ ապստամբեաց, կալեալ գլխատէ... եւ թափէր զամենայն գաւառն, եւ առնոյր պատանդս, եւ զմնացեալսն ի հարկի կացուցանէր, եւ զհին սահմանն որ յառաջ ունէր լեալ ընդ երկրին Հայոց եւ ընդ երկրին Վրաց, որ է ինքն մեծ գետն Կուր, այնուհետեւ յինքն վտարեալ դառնայր անտի»։

Յետագային Վրացիները կրկին տիրեցին նահանգին, միայն արեւելեան եւ հարաւային մասերը զիջելով Անիի Թագաւորներուն։ Ապա վրայ հասան Օսմանցիները եւ աւելի ուշ Ռուսերը։

Գուգարքի պատմական նահանգին ամբողջական տարածութիւնն է, մօտաւորապէս 17.000 հազարամեթր քառակուսի։

Կը բաժնուի ինը գաւառներու.— Ձորոփոր, Ծոբոփոր, Կողբոփոր, Թռեղք, Տաշիր (Լոռիի շրջան), Կանկարդք, Ջաւախք (Ախալքալաքի շրջան), Արտահան, Կղարջք (Արտանուշի շրջան)։

×

Պատմական այս համառօտ ծանօթութիւններէն վերջ, շարունակենք մեր ուխտագնացութիւնը՝ նոր ճամբաներով, հին յիշատակներու արահետէն։

Իրականին մէջ, որքան ալ հեռուէն գիտող մը եղած ըլլամ այս պատմական իրադարձութիւններուն, եւ այսօր, որքան ալ աճապարուած՝ այս ամայի լեռներուն ու ձորերուն մէջ, անբացատրելի է եւ խոր այն խռովքը, որ կը ծնի մէջս, ի տես Ճորոխի պղտոր եւ խենթ ջուրերուն, ժայռի ծերպերուն վրայ թառած բերդերու եւ ամրոցներու ատամնաշար պարիսպներուն, կիսակործան եւ քարուքանդ վանքերու եւ տաճարներու աւերակներուն, որոնցմէ շատերը պահած են տակաւին իրենց ծնունդի թուականն ու կնունքի անունը... Կը զգամ թէ զգացական հրաշքով մը, պատմութիւնը կ'ապրիմ, այդ պահուն, կը քալեմ Մուշեղի զօրքերուն հետ, կը սուրամ Արտաշէսի սուրհանդակին նման, ու կ'աղօթեմ Իշխան-վանքի ուխտաւորներուն երկիւղածութեամբ եւ հաւատքով... Դժուարին է այս ամէնն զգալ եւ «օտար ըլլալ» այս հողերուն վրայ... մեր հողերը... 1976ին։ Երկրագունդի ուրիշ ոչ մէկ մասին մէջ կրնամ տեղացի ըլլալ, հարազատ, եւ հոն ուր հարազատ եմ՝ «օտար» եմ... Հայո՞ւ ճակատագիր... ես ճակատագրին չեմ հաւատար. կը հաւատամ Արդարութեան, Աստուծոյ, որ մեր միջոցով կը գործադրէ իր կամքը, իսկ մենք, ամէն կարելի միջոց գործ կը դնե՞նք, յարմար ատենին, թէ «ճակատագրի» կոյր քայլերուն կը հետեւինք... համակամ, գլխիկոր...

Ընդվզումս Յոյսի կը վերածուի, Հաւատք մը կը ծնի հոգիիս մէջ եւ լաւատես քայլերով կը շարունակեմ ուխտագնացութիւնս։

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԶՏԻԿԵԱՆ

(Շար. – 12)

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԸ 1000 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

— o —

Հայ մատենագրութիւնը հարուստ տուեալներ կը բովանդակէ մարզանքի տարբեր ձեւերու վերաբերեալ։ Հակառակ անոր որ այդ տուեալները աւելի տեղեկատուութիւններ են, քան մանրամասն նկարագրութիւններ, այդուհանդերձ անցեալէն մեզի հասած այդ փաստերը կրնան հիմք դառնալ կարգ մը եզրակացութիւններու։

Մատենագիրներ Մատթէոս Ուռհայեցի եւ Սմբատ Սպարապետ, ներկայացնելով 10րդ դարու պատմական դէպքերը, յայտնած են 975ին տեղի ունեցած գնդակախաղի մը մասին։ Ուռհայեցի կ'ըսէ. «Ապլղարիպը անչափ շատ կը ցաւէր Հայոց քաջազուն ռազմիկներու թափած արեան համար։ Ան հարցաքննեց, ուզեց գիտնալ, թէ Թագաւորը Հեր քաղաքի իր բերդին մէջ բանտարկուա՞ծ է։ Իրեն յայտնեցին, որ Ապլհաճ ամիրան Դերենիկը կալանքէ ազատած է եւ շարունակ ձիով կը տանի Հեր քաղաքէն դուրս գտնուող դաշտը՝ գունդ խաղալու։ Ապլղարիպ լսելով շատ ուրախացաւ։ Գաղտնի կերպով մարդ ղրկելով Դերենիկ Թագաւորի մօտ, յայտնեց անոր, թէ՝ ես այսինչ ժամուն այսինչ տեղը կ'ըլլամ։ Դուն կատարեալ պատրաստութիւն տես, հեծիր ընտիր արագավազ ձի եւ աշխատէ, որ հասնիս ինծի։ Օր մը Ապլհաճ գացած էր եւ իր բազմաթիւ ազատներով գունդ կը խաղար։ Անոնց շուրջ կը գտնուէին հազար զինուած մարդ։ Ապլղարիպը յիսուն հինգ դարան մտած էր։ Դերենիկ իշխանաւորներու աւագէն արագավազ ձի խնդրեց, անոր փոխարէն ունեցածը տալով։ Ան գունդը հրեց դէպի այն կողմը, ուր Հերի անտառախիտ թաւուտներուն մէջ, թաքնուած էր Ապլղարիպ, ապա ուժգին սպանդակելով ձին, գունդը թողած դուրս փախաւ։ Ապլհաճ ամիրան եւ իր զինուորները տեսնելով այդ, զայրացած նետուեցան անոր ետեւէն։ Թագաւորը, ապաւինելով Աստուծոյ, աներկիւղ գնաց եւ հասաւ Ապլղարիպին։ Այլազգի զինուորներէն զօրաւոր եւ քաջ խափշիկ մը հետապնդեց եւ հասաւ Ապլղարիպին, իսկ Ապլղարիպ առիւծի պէս գոչելով յարձակեցաւ խափշիկին վրայ, կատաղի հարուած իջեցուց... Այլազգիները, այս տեսնելով, փախուստի դիմեցին։ Քաջ Ապլղարիպ ահա այսպէս ազատեց Դերենիկ Թագաւորը գերութենէ»։

Հոս յիշուած հայ զօրավար Ապլղարիպը, Դերենիկ Արծրունեաց Թագաւորը, որ մասնակցած էր խաղին, ինչպէս նաեւ միւսները պատմական դէմքեր են։ Գնդակախաղի վերաբերեալ մատենագրի խօսքին մէջ յատկապէս ուշագրաւ է այն, որ

ՋՈՐԻ ՄԻՐՕՆ

4.

«Յարութ, բա քու մէր ո՞ւր է, պա, — Ջորի Միրոյի շուրթերը դողդողացին, — հէչ կը յիշի՞ս... էղներ ու լար ու քեզ ճամբէր կուխ... Իմ աչքեր ցամաք աղբիւր է... Նարէ՛... Խութեցի հա՛րս... Յարութի մէ՛ր... Լուսաւոգի Նարէ, աղէն կուխ է կ'երթայ, — մտքում լաց եղաւ, — աղին պաշտպան էղի, Նարէ՛...»։

Յետոյ Ջորի Միրօն մտքում հա՛ կրկնեց՝ խութեցի հարս... Նարէ... Յարութի մէր... Զկրկնելու համար Ջորի Միրօն ճիգ պիտի թափէր, ելնէր սիրտ ու հոգու դէմ՝ չելաւ, եւ անունները թաւալուեցին ու բերան չբացած ականջն ընկաւ իր ձայնը՝ խռնաւ էր ու խռնաւ երգ։ Անունները թաւալուեցի՛ն, թաւալուեցին ու լսեց Խութեցի հարսի ձայնը, Նարէի ձայնը, Յարութի մօր ձայնը, մէկ ու նոյն ձայնն էր՝ խռնաւ էր ու խռնաւ երգ։ Յետոյ Ջորի Միրօն պի՛նդ – պինդ նայեց Յարութին ու տեսաւ Նարէի աչքերը, Նարէի շուրթերը ե՛ւ ճակատը ճերմակ, ե՛ւ անհնազանդ մազերը... պի՛նդ – պինդ նայեց ու սեղմուեց որդուն, քաշեց որդու գլուխը մօտ բերեց սեղմեց իր դէմքին ու ասաց.

— Յարութ, քու հեռանալով... քու հեռանալով շատ բան է կը հեռանայ... Աշխարքն է կը մթնէ, Յարութ։

«Գաղթի երկրորդ ամսի մէջ հանդիպայ Խութեցի հարսին...»։

Բոլորը Խութեցի հարս էին ասում։ Ծոցուոր էր։ Եւ ինչքան աչքը դիպչում էր Խութեցի հարսին, Խանդութին էր յիշում... Երբ Մխէն դարձ տարաւ, Խանդութը ծոցուոր էր ու գրկանոց ունէր։ Խանդութը՝ ծոցուոր ու գրկանոցով՝ առաջնեկն էր՝ Յարութ պապը իր անունով կնքեց։

(«Իմ օր մօտեցաւ, կը մօտենայ, իմ անուն կը բաշխիմ քու տղին, Միրօ»)։

Սեւ սարի անտառում Խութեցի հարսը ունեցաւ տղայ։ Ոչ ոք չտեսաւ մանչի աշխարհ գալը։ Խութեցի հարսին աչքալուսանք տուող չեղաւ եւ ոչ մէկը միտք չունեցաւ անուն բաշխել մանչին։

Բզքտուած մաշրենի էր Խութեցի հարսը, ծունկ էր ծալում, ոտի եռեւից փոխում ոտ, օրօրում ու մէկ – մէկ յիշում էր, որ ուսերից կախ ընկած կապ քրջերի մէջ շունչ ու շնչաւոր է։ Յիշում էր ու մտահան անում, օրօրում, գնում...

Զխօսկան էր Խութեցի հարսը։ Կոտորում էր, գաղթ էր՝ հարսնութիւն էր անում։ Խութեցու հարս էր՝ չխօսկան։

— Լաօ, — ասում էր իշխնձորցի Կամէն, — քու հօր աւեր տան հետ աւրաւ քու հարսնութիւն։ Մեծ ու փոքր, հարս ու հարսնատէր չկայ, հաւասար գաղթական ենք... Խօսա, կը տրաքուի քու սիրտ։

Փէշերից ծուէններ էին մնացել փէշերի վրայ, հա՛, հա ծունկրաց պիտի մնար ու դրա համար ամաչում էր, ցուրտ ու քամուց, ոտթ ու թոնից շորը փսորել էր՝ ամաչում էր. գլխաշորի ճօթերը կուրծք ու ծոցի վրայ էր պահում։ Յետոյ, վիճակին դերի, մտահան էր անում, որ շորը ճղճղուած է, որ գլխաշորի ճօթերը պլլստում էին, բացում կուրծք ու ծոց։ Մէկ էլ գլխի էր ընկնում, ձեռքն ու գլխաշորի ճօթերը պահում էր կրծքի վրայ։ Միայն այդ պահին էր ինքը նկատում, որ Խութեցի հարսը խորտ է եւ տեղն ու տեղը մոռանում էր։

Այդպէս, մինչեւ կոտորածի առաջին ձմեռը, մինչեւ ձմրան կէսը, մինչեւ զարնանամուտ։ Եւ Խութեցի հարսը չիմացաւ, թէ ողան ե՞րբ առաւ լեզու, ասաւ խօսք.

— Մալէ, հաց։

(Ո՞վ սովորեցրեց մանչին, ի՞նչ իմացաւ, որ աշխարհում հաց ու հացանուն կայ..)։

Ականջն ընկած խօսքը կամ հասնում էր մօր ուղեղին կամ ընկնում փշերի բերանը, աւազների մէջ։ Եւ չիմացաւ թէ մանչը իր լեզուն՝ օդ ու գետնից հաւաքած իր երկու բառը ե՞րբ առաւ – համբարձաւ երկինք... Մատմիս անշունչ մարմինը սեղմեց կրծքին, ամո՛ւր, ամուր սեղմեց՝ առաջին անգամ։ Եւ ճչաց ու լաց եղաւ ու լացի միջից եղերգեց.

— Իմ էրեխին թաղէ՛ք... կը խնդրեմ՝ թաղէ՛ք... Մեղքո՛ւկ է... անկո՛ւնք է... անո՛ւն չունի...

Ե՛ւ սեղմեց կրծքին, ե՛ւ կոծ ու պաղատանք արեց, ե՛ւ ճանկեց սառած գետինը, ե՛ւ ասաց եղերախաղ.

— ... Մեղքո՛ւկ է, թաղէ՛ք...

Ջանան մարէն գետակից առաւ պղուց յելս, խաչ արեց մանչի պորտ ու ճակատին, հողէ կնունք արեց, ու Մուրադ գետի ափին աւելացաւ մի փոքրի՛կ կնճիռ..

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

(Շար. – 28)

Fonds A.R.A.M

ՆԱՅԻՐԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

Հակառակ այն ուրախալի երեւոյթին, որ Փարիզի մէջ կան 3 հայկ. երգչախումբեր (խօսքը ժողովրդականի մասին է), դժբախտաբար քիչ առիթ կը տրուի հանրութեան ունկնդրելու հայ երգը՝ կազմակերպուած համերգներու ընդմէջէն: Չենք կրնար բացատրել պատճառը եւ ոչ ալ կրնանք մխիթարել մեզ սալերու միջոցով ունկնդրելով հայ երգը: Կենդանի համերգը ուրիշ տպաւորութիւն եւ հմայք ունի ունկնդրին վրայ: Ասիկա անհերքելի իրողութիւն մըն է:

Ահա ա՛յս իմաստով ալ, առաջին հերթին, գնահատելի էր Մայիս 23ի Կիրակի օրուան «Նայիրի» երգչախումբին տուած համերգը ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանպէկեանի, Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի Մ. Պէշիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ սրահին մէջ, հովանաւորութեամբ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի եւ նախագահութեամբ Հ. Խորէն Վրդ. Տիլիզեանի:

Լեցուն սրահ մը եւ առաջին իսկ ակնարկով՝ աչքի զարնող բոլորովին նոր հանրութիւն մը, որուն ճնշող մեծամասնութիւնը առաջին անգամ ըլլալով այդ օրուան համերգին կը տեսնուէր: Արդեօ՞ք «Նայիրի» երգչախումբի հանրութիւնն էր: Ա՛յս ալ երեւոյթ մը, արժանի՝ ուշադրութեան:

Ժամը 17ին կը բացուէր բեմին վարագոյրը եւ «Մաղթանք ազգային»ով կը սկսէր համերգը: Շուրջ 40 հոգիէ բաղկացած երգչախումբը, Գէորգ Եանպէկեանի հմուտ ղեկավարութեամբ, յայտագրին մէջ արձանագրուած երգերուն մեկնաբանութեամբ՝ ունկնդիրին առջեւ կը պարզէր Հայոց պատմութիւնը: Չէ՞ որ հայ երգը հայելին է հայ ժողովուրդի կեանքին, անոր աշխատանքին ու ստեղծագործութեան, անոր ուրախութեան ու վիշտին, անոր սէրերուն եւ մէկ խօսքով՝ անոր մշակոյթին: Կը հնչէր հայ երգը եւ ունկնդիրը ինքզինք կը զգար ձիւնախառն գարնան եղանակին Երեւանի բաղերուն մէջ, ուր յանկարծ անձրեւ կուգայ շաղալէն, ուռու տերեւ դողալէն, մինչ կ'երեւայ չինարի եարը, գովական եարը, որուն այնքան տողեր նուիրած են հայ քնարերգուները: Հոս խումարն է որ պառկած է երեսը բաց, գլխուն տակ բմբուլ բարձ մը, մինչ հոն՝ արտերուն մէջ գութանն է որ կը հերկէ հողը: Բայց ո՛վ ճակատագիր, թշնամին կը տրորէ հայրենի դաշտերը, կը փճացնէ հայ գեղջուկին վարած արտերը, հերկն ու ցանը եւ իր օրհասական սուրը կը պնէ Հայու կուրծքին: Ու երգչախումբը՝ արձագանգելով Հայու յոյզերուն, կը թնդացնէ՝ Հիմի՞ էլ լռենք. ասացէ՛ք, եղբարք, Հայեր, ի՞նչ անենք: Երգին պատգամը կը ճեղքէ անջրպետը հասնելու համար անյաղթ Սիփան լերան վրայ թառած հայ կտրիճներուն, որոնք կը սլանան դէպի դաշտ, ուր թշնամին կը սպասէ իրենց: Արիւնը կը հոսի, սուրը կը յագենայ ու Սիփանայ քաջերը սուրերը պատեան դնելով կը բարձրանան սէգ Սիփանն ի վեր: Սրահին մէջ անցեալն էր որ կը կենդանանար, ներկան կ'ամրապնդուէր եւ ապագայի հանդէպ վառ յոյսեր կը բոցկլտային:

Համերգի առաջին բաժնի աւարտին, ներկաները կ'օգտուէին պատրաստուած պիւֆէէն:

Յայտագրի երկրորդ բաժնին՝ երգչուհի Աստղիկ Տէտէեան, կը մեկնաբանէր եօթը հայերէն երգեր: Երգչուհին օժտուած է հարուստ ձայնով, որ կը նպաստէ երգերու յաջող մեկնաբանութեան, ինչ որ սակայն կը պակսի իրեն բառերու յստակ առոգանութիւնն է, որ իր անդրադարձը կ'ունենայ ունկնդրի տպաւորութեան վրայ. այլապէս Աստղիկ Տէտէեան իր առջեւ ունի յաջողութեան լայն ասպարէզ մը: Մեներգներուն յաջող մեկնաբանութեան մէջ իր զգալի դերը ունեցաւ դաշնակահարուհի Ժանէթ Մաֆեան:

Դարձեալ երգչախումբը բեմին վրայ է: Այս անգամ երգացանկը առաւելաբար կը բաղկանար ղեկավարի յօրինած, դաշնաւորած կամ կնիքը կրող քառաձայն երգերէ, որոնք ցոյց կուտային Գէորգ Եանպէկեանի երաժշտական ճաշակը: Կիլի - կիա, Զէյթունցիներ, Իմ արմատները, Սարդարապատ, Երեւան - Էրեբունի երգերը իրենց բնագրային բովանդակութեամբ եւ մեղեդիական բազմազանութեամբ հաճելի մթնոլորտ մը ստեղծեցին սրահին մէջ, ուր խռնուած բազմութիւնը չխնայեց ծափերը:

Խմբավար Գէորգ Եանպէկեան կրցած է հում տարրերէն ստեղծել գեղեցիկ երգչախումբ մը որ կրցաւ այդ օր տալ իր լաւագոյնը:

Երեւոյթ մը որ վեր է ամէն գնահատանքէ: Սակայն ինչ որ թերի էր մեկնաբանութեանց մէջ այն է, որ յաճախ կտրատում մը կար ոչ թէ միայն նախադասութիւններու, այլեւ նոյնիսկ բառերու, ինչ որ կը խաթարէր այնքան գեղեցիկ երանգաւորումները երգերու, որոնք յատկանիշներէն մէկը կը կազմեն վարպետ խմբավար Եանպէկեանի: Կը յուսանք որ այլ ելոյթներու պարագային նկատի կ'առնուի այս թերին:

Համերգի վերջաւորութեան, խմբավարը շնորհակալութեան խօսք արտասանեց եւ հրաւիրեց Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակը արտայայտուելու օրուան առթիւ: Սերովբէ Արք. գնահատեց «Նայիրի» երգչախումբն ու խմբավար Գէորգ Եանպէկեանը, հայ երգի տարածման ասպարէզին մէջ իրենց բերած նպաստին համար:

Հաճելի համերգ մը, արդարեւ, որ կը ստիպէ մեզի կրկին ունկնդրելու փափաքն ունենալ:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

խաղը տեղի ունեցած է ճշդուած տեղ մը, այսինքն՝ Հեր (այժմ՝ Խոյ) քաղաքի խաղի դաշտին վրայ: Խաղին մասնակցած են բազմաթիւ անձեր, ուրեմն խաղը տեղի ունեցած է քանի մը մարդոցմով, որոնց թիւը, դժբախտաբար, չէ ճշդուած:

Այսպէսով հազար տարի առաջ, 975ին, Հայաստանի Հեր քաղաքի դաշտին վրայ տեղի ունեցած գնդակախաղին մասնակցած եւ դիտած են արեւելեան տարբեր ազգերու ներկայացուցիչները, որոնց շարքին նաեւ աշխարհահռչակ Ֆութպոլիստ Փելէի նախնիքները:

Հայ մատենագիր Մատթէոս Ուռհայեցիի ոտնագնդակի խաղի մասին դրութիւնը սքանչելի էջ մըն է արեւելեան ազգերու մարզանքներու պատմութեան:

ԿԱՐՕ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

ԴԱՂՈՒԹԷ ԴԱՂՈՒԹ

ԸՆԿ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԷՎԷՃԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս հաղորդած էինք «Յառաջ»ի Մայիս 7ի թիւով, Մայիս 3ին Պէունոս Այրէսի իր բնակարանին մէջ, յետ երկարատեւ հիւանդութեան, մեռած է ընկեր Յովհաննէս Տէվէճեան: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Մայիս 4ին: Առաւօտեան ժամը 10ին, Բարգէն Արք. Ապատեան, շրջապատուած տեղւոյն քահանայ հայրերով, կատարած է Տան եւ Եկեղեցական կարգերը եւ խօսած է դամբանական մը, վեր առնելով ողբացեալին հանրային գործիչի եւ կրթական մշակի հայրենասիրական ոգին, մատուցած ծառայութիւնները եւ նկարագրային առանձնայատկութիւնները: Նոյն օրը, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մայր տաճարին մէջ տեղի ունեցած է յուղարկաւորութեան կարգը, ներկայութեամբ մեծ թիւով ազգայիններու, բարեկամներու եւ ընկերներու: Աշակերտական պատուիրակութիւններ ղրկած են տեղւոյն Խրիմեան, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ Մխիթարեան վարժարանները: Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները պատուոյ պահակ կեցած են եռագոյնով ծածկուած դագաղին շուրջ: Ներկայ եղած են նաեւ ազգային զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ: Կրօնական արարողութեան աւարտին դամբանական մը խօսած է Շաւարշ Քհնյ. Մեհրապեան եւ իր խօսքին վերջաւորութեան՝ Սարդարապատէն բերուած ափ մը հող զետեղած է ընկերոջ դագաղին մէջ: Դամբանական խօսած է Հայ Կեդրոնի Վարչութեան կողմէ ընկ. Զաքար Անմահունի, որմէ ետք ողբացեալ ընկերոջ դագաղը առաջնորդուած է դէպի Ազգ. գերեզմանատուն՝ ինքնաշարժներու երկար թափորով մը:

Գերեզմանատան մէջ, յետ թաղմանական արարողութեանց, դամբանականներ խօսած են ընկերներ Յովսէփ Օղուլեան՝ յանուն Հարաւ. Ամերիկայի Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի, Պետրոս Հաճեան՝ «Արմենիա» օրաթերթի եւ Նորայր Պահլաւունի Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի: Այնուհետեւ «Վէրքերով լի» երգով ողբացեալ ընկերոջ դագաղը յանձնուած է հողին:

×

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ «Համազգային»ի նախաձեռնութեամբ, Մայիս 15ին տեղի ունեցած է հրապարակային դասախօսութիւն մը: Դասախօսած է Ուէզլիըն համալսարանի բաղդատական գրականութեան դասախօս Խաչիկ Թէօլէօլեան՝ «Ի՞նչպէս կազմակերպել Հիւսիսային Ամերիկեան հայ գաղութները» նիւթին շուրջ: Դասախօսը ներկայացուցած է այլ փոքրամասնութիւններու կողմէ իրագործուած միջոցներն ու կերպերը, ապա, հիմնուելով Հայութեան պայմաններուն ու պահանջներուն վրայ, պարզած է Միացեալ Նահանգներու եւ Քանատայի Հայութեան յատուկ կազմակերպումի կարելիութիւնները: Դասախօսութեան վերջաւորութեան՝ Խաչիկ Թէօլէօլեան պատասխանած է նաեւ հարցումներու:

×

ՄԱՅԻՍ 16ԻՆ ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ «Պոն Աւանթիւր» պանդոկին մէջ տեղի ունեցած է Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Կրթական Գործադիր Մարմնին կողմէ կազմակերպուած սեմինար մը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերած են Շաքէ Տէր–Մինասեան՝ «Քանատահայ եւ քանատական կրթական խնդիրներ», Յակոբ Փափազեան՝ «Հոգեբանական հարցեր», Զարեհ Սուրուզեան՝ «Ընկերային խնդիրներ», Գէորգ Այգունի՝ «Մշակութային հարցեր» եւ Վրէժ–Արմէն Արթինեան» «Ազգային խնդիրներ» նիւթերու մասին խօսելով: Լրացուցիչ կէտերու մասին խօսած է Խաչիկ Թէօլէօլեան: Պարզաբանուած հարցերու շուրջ խմբական խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցած են՝ 47 հոգիէ բաղկացած հինգ անջատ խումբերու կողմէ եւ եզրակացութիւնները բանաձեւումներով ներկայացուած են ներկաներուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (99)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ

Սիրային, ընտանեկան կեանքէ

Ա. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ

— Այս մարդը եզական դէմք մըն է, իշխելու մեծ ուժ մը ունի, մտածեց Արաթիմոս իւրովի: Ես որ թշնամիի մը կողմէ սպաննուելէ ուրիշ ոչ մէկ բանէ կը վախնամ, զիս պաշտպանող այս մարդէն վախնալ սկսայ: Արդեօք ի՞նչ գործով եկած է Վենետիկ. միտքը ի՞նչ է: Ո՞վ է, ո՞ւր կ'երթայ...

Գլուխը վեր վերցնելով նշմարեց ճերմակ մազերով մարդը որ նստարանի մը վրայ հանդարտօրէն նստած էր...:

— Դո՞ւն ես իմ քովս ծառայ ըլլալ ուզող մարդը, բարեկամս, խօսք առաւ Արաթիմոս:

— Այո, տէր իմ, պատասխանեց Ռոլանի հետ եկողը:

— Խնդրանքդ ընդունուած է, բարեկամս: Այսօրուընէ սկսեալ հոս պիտի մնաս:

— Ուրեմն առանց ժամանակ կորսնցնելու սպասաւորի մը զգեստ շինել տուէք ինծի, տէր իմ, որովհետեւ վաղը չէ միւս օր պէտք պիտի ունենամ:

— Էմփերիայի սարքած խնջոյքի՞ն համար, հարցուց Արաթիմոս ցած ձայնով մը:

— Չեմ գիտեր թէ ինչու համար, տէր իմ: Ինծի տրուած հրամանն է որ կը հաղորդեմ ձեզ...: Սա ալ չմոռնամ ըսելու որ, ինծի համար զատ ննջասենեակ մը տալու էք... ձեր միւս սպասաւորներուն հետ չեմ կրնար պառկիլ...:

— Շատ լաւ, բարեկամս, զատ սենեակ մը պիտի տրուի քեզ:

— Եթէ Ջրանցքին վրայ նայող սենեակ մը տաք, աւելի լաւ կ'ըլլայ:

— Եկուր որ քեզի ցոյց տամ, եթէ դիրքը գործիդ գայ, կ'առնես, իսկ եթէ ոչ, ուրիշ մը կուտամ:

Քանի մը վայրկեան յետոյ, Սքալապրինօ Ջրանցքին վրայ նայող փոքր սենեակի մը մէջ տեղաւորուած էր արդէն:

Արաթիմոս անշուշտ չէր ճանչցած Սքալապրինօն, բայց մեր ընթերցողները որ Արաթիմոսէն շատ աւելի սրատես աչքեր ունին, անշուշտ գուշակեցին ճերմակ մազերով մարդուն ով ըլլալը:

Յաջորդ օրը Արաթիմոս, իր երկու քարտուղարներուն ներկայացուց երրորդ քարտուղար մը, որ այն օրէն սկսեալ իր տանը մէջ պիտի բնակէր միւսներուն պէս:

Արաթիմոս իր երկու քարտուղարներուն ըսաւ թէ այդ երրորդ քարտուղարը իր մեծ բարեկամին՝ Ժան Մէտիչիսի կողմէ յանձնարարուած էր:

Նոր քարտուղարը Սքալապրինոյի պէս առանց որեւէ աղմուկի պալատին մէջ տեղաւորուեցաւ:

Միւս օրը, իրիկուան ժամը իննին, Արաթիմոս իր պալատին առջեւ սպասող ծիրանեգոյն վրանով գեղեցիկ տափանաւը մտաւ:

Նաւուն մէջ իր քովը իրենց տեղերը գրաւեցին նոր քարտուղարը, երեք սպասաւորներ եւ ճերմակ մազերով կորաքամակ հսկան:

Տափանաւը դանդաղօրէն սահիլ սկսաւ դէպի Մեծ Ջրանցքին երկայնքը:

Տասը վայրկեան յետոյ կանգ առաւ Էմփերիայի հոյակապ պալատին առջեւ:

Պալատին ճակատը ակնախտիղ լոյսերու մէջ կը փողփողար: Ներսէն նուագի ձայներ կուգային:

Քանի մը սպասաւորներ, ծովեզերքէն մինչեւ պալատին սանդուխը երկու շարքի վրայ բարեւի կեցած, պերճազգեստ հիւրերը կը մեծարէին:

Թաղին չքաւորները սպասաւորներուն ետին հաւաքուած, այս պերճաշուք ընդունելութիւնը կը դիտէին հիացման ակնարկներով:

Աղքատին համար հաճելի է հարուստին զուարճութիւնը դիտել: Ի՛նչ տխուր ու ցաւագին հաճոյք...

Սքալապրինօ Արաթիմոսի ետեւէն անցած միջոցին այդ չքաւորներէն մէկուն աննշմարելի նշան մը ըրաւ, որուն պատասխանը ստացաւ նոյնիօրինակ նշանով մը:

Արաթիմոս, Կուսամ մարքիզին նուիրած թաւիշէ վերարկուն հագած, Իւրպէն դուքսին նուիրած ադամանդազարդ դըլխանոցը գլուխը անցուցած, Լէոն ԺԱ. Պապին նուիրած ոսկի շղթան վիզէն անցուցած, պալատին սանդուխէն վեր ելաւ եւ ներքնագաւիթէ մը անցնելով մտաւ մեծ սրահը ուր մեծահարուստ կիներէ եւ երիտասարդներէ կազմուած վայել–շազգեստ բազմութիւն մը դանդաղ – դանդաղ կը շրջագայէր:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տէմիրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Եարիմքէսիս եւ զաւակը, այրի Տիկին Ապումարաքեան եւ զաւակները (Լիբա - նան), Տիկին Մազմանեան ինչպէս նաեւ Քէչապեան, Մազմանեան, Խաչատուր - եան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ-հօր, քեռայրին եւ ազ-գականին՝

ՄԻՆԱՍ ԱՊՈՒՄԱՐԱՔԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 28ին, 81 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Յունիս 2, ժամը 10·30ին Սէն Թ'իվ տէ Քաթր-Ռութ տը լա Քուռ-նէօվ եւ թաղումը կը կատարուի Քուր - նէօվի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ընկ. Խաչիկ Գալուստեան 100 փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին ընկ Խաչիկ Մկրտիչ-եանի մահուան առթիւ:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միու - թեան տարեկան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 12, Շաբաթ օր, ժամը 16ին, ԵԱՆ'Յ Գլխալի մէջ

5, Avenue Reille, 75014 Paris

Կը հրաւիրուին բոլոր կեդրոնականցի - ները:

Գլխաւոր օրակարգ.— Վարչական ըն - տրութիւն:

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

14 Սէնթ Օնորին տէ Փէրր

ծովեզերեայ կայանը կը բացուի Յուլիս 2էն 6-13 տարեկան մանուկներու համար:

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝

15, Rue Jean-Goujon — 75008 Paris

Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10-12 կամ հեռաձայնել 985-36-53

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի, Յունիս 3, ժա-մը 20·30ին, Իսիի Մշակոյթի Տունը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւո - րիչ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգի Մուրատ Ռւ - սումնասիրացի ժողովը Շաբաթ, Յունիս 5, ժամը 15ին Իսիի Մշակոյթի Տունը: Օրակարգ.— Մխիթար Աբբահօր 300-ամեակ:

REPRESENTATION DE DANSES

de caractère arménien

Direction artistique :

EVA ARZOUIAN

Vendredi, 4 Juin, à 20 h. 30

6, Rue Albert de Lapparent

Paris 7, métro Ségur

Location de billets :

278-18-97

Ի նպաստ Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կ'երգէ

Լիւսի Քոչեան

Հայաստանէն եկած ժողովրդական ար-ուեստագիտուհի

Հինգշաբթի Յունիս 3 ժամը 20·30ին, Ալֆորվիլի հանդիսասրահը, 22 Ռիւ վոլ-թէր:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Պատմագիրք յուշամատեանի

Ա. հատոր

Գին 70 փր. —Դիմել.—

Z. MINASSIAN

207, Rue Lafayette — Paris 10e

Tél. : 208-90-89

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՈՒԽՏԻ ՕՐ

Նուիրուած՝ Ուխտի Օրուան հաստատու-թեան տասնամեակին

Եկեղեցւոյ Ուխտի Օրը այս տարի կը զուգադիպի Յունիս 6ի Հոգեգալուստի օրուան, նուիրուած օրուան հաստատու-թեան 10ամեակին:

Կը պատարագէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Յետ պատարագի տեղի կ'ունենայ ա-ւանդական մատաղօրհնութիւն եւ կը մըր-ուի սիրոյ սեղան եկեղեցւոյ Վազգէն Ա. սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը մասնակցե-լու եկեղեցւոյս տօնախմբութեան եւ ան-գամ մը եւս հաղորդուելու մեր ուխտա - գնացութեան ոգիով:

ՕՐ. ԵՍԹԵՐ ԷՍԿԻՃԵԱՆ

եւ

ԿԱՐՊԻՍ ՄԵԼԻՔԵԱՆ

Ամուսնացած

1976 Մայիս 22ին

Կնքահայրութեամբ

Վարդգէս Խոզեանի

եւ ձեռամբ Գազանճեան եպիսկոպոսի Աւստրալիոյ առաջնորդ

Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Էսկիճեան հետեւեալ նուէրները կ'ը-նեն.— «Յառաջ»ի բարգաւաճման 100 փր., Սէն Ժեռմէի Հ. Յ. Դ. Հայաստան խումբին 100 փր., Մար-սէյլի Մշակոյթի Տան 50 փր.:

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

Շաբաթ, Յունիս 12ին երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Գեղեցիկ տեսարանի մը մէջ Պուա տը Պուլոնեի, Սէն գետին եզերքը, առագաստանաւ - ճաշարանի մէջ

LE VIEUX GALLION

40, Allée du Bord de l'Eau, face à l' hippodrome de Longchamp, Paris 16

Parking

Մասնակցութեամբ

ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Նուագախումբ եւ երգիչ՝

ՄԱՐԹԷՆ ԵՈՒՐԿԱՆՍ

Սահմանափակ տեղերու պատճառաւ արձանագրուիլ անյապաղ, դիմելով երգչախումբի անդամներուն կամ հեռաձայնելով հետեւեալ անձերուն՝

JOSEPH BOGHOSSIAN — 720-90-13 (heures de bureau)

644-69-47

Mr et Mme ZAHREDJIAN — 738-27-92

Mlle KELEK — 878-93-00 (heures de bureau)

Mr SIKARCIAN — 985-27-44

Մուտք եւ ճաշագին 200 փր.

ՄԱՐՍԷՅԼ Հ.Մ.Ը.Մ. Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ

Յունիս 5, 6 եւ 7 Հոգեգալստեան տօներուն առթիւ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 5ին, ժամը 22էն մինչեւ լոյս, Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ:

12, Rue St Bazile

GRANDE NUITEE DANSANTE

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 6 ժամը 10, առաւօտեան, Մարսէյլի Հայոց մայր եկեղեցւոյ մէջ, Հոգեգալստեան արարողութիւն, հովանաւորութեամբ Յակոբ Եպիսկ. Վար-դանեանի:

Նահատակաց Յուշարձանի առջեւ կը զետեղուի ծաղկեպսակ մը՝ Հ. Մ. Ը. Մ.էն ընդմիշտ բաժնուած եղբայրներու յիշատակին: Վարչութիւնը մասնաւորապէս կը խնդրէ բոլոր մարզասէրներէն եւ Մարսէյլի հայ հին թէ նոր Հ.Մ.Ը.Մ.ականներէն՝ յարգել յիշատակը մեր կորուստներուն:

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 6 ժամը 21ին «Վասպուրական» սրահին մէջ, Հ.Մ.Ը.Մ.ի Յիսնամեակին յիշատակութեան տօնակատարութիւն:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ԿԻՐԱԿԻ 6, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 7, Յիսնամեակի առթիւ բաժակի մեծ մրցումներ գըն-դակի, ժամը 15էն սկսեալ:

Մասնաւորապէս հրաւիրուած են

U. J. A. ALFORTVILLE — U. G. A. LYON-DECINES

U. S. J. O. A. VALENCE — U. G. A. ARDZIV, Marseille

Կը խնդրուի բոլոր հայ մարզասէրներէն քաջալերել այս ձեռնարկը, իրենց ներկայութեամբ:

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE

présente en exclusivité le film

Les Dossiers du Génocide du Peuple Arménien et de sa culture

avec l'intervention de :

M. MAURICE DOLMADJIAN
Professeur agrégé de Philosophie
Membre du Comité de Défense de la Cause

M. GEORGES DRAGON
Secrétaire Fédéral du Parti Socialiste

Salle des Fêtes Municipale à Valence, Vendredi 4 Juin à 20 h. 30

ENTREE GRATUITE

RESTAURANT EREVAN

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e

Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ Կարսի տէօնէր
Երեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր - մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ էջմիածնի քէօֆթէ եւ պատուէրի վրայ՝ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ
Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ - ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 27, կիրակի

Կազմակերպուած վարժարանի Ծնողաց Միութեան եւ նախկին աշակերտներու խանդավառ գործակցութեամբ:

ՕՐ ՄԸ ԱՄԲՈՂՋ

Երգ, պար, ուրախութիւն

Ազգ. հարազատ մթնոլորտ եւ խոհանոց

Յաջորդով մանրամասնութիւններ:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԱՐՄՆԻ կազմա - կերպութեամբ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Չորեքշաբթի Յունիս 2 ժամը 16ին Ալեք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ, 118 Քուրսէլ փողոց, Փարիզ 17րդ

Գեղարուեստական բաժին՝ մասնակցու - թեամբ՝ Երգ 'Պ. Միհրան Էլմայեանի, արտասանութիւն Դպրոցասէր եւ Սամուէլ Մուրատեան վարժարաններու աշակերտու-թեան, հայկական պարեր Միսի-Սօսի:

Բոլոր հայ մայրերը սիրով կը հրաւիր-ուին իրենց պզտիկներով:

Կը խնդրուի նախապէս հեռաձայնել Հ. Բ. Ը. Մ.ի կեդրոնը՝

Հեռ. 924-86-71 եւ 227-12-26

Fonds A.R.A.M

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
2
MERCREDI
2 JUIN
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.603
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — N° 13.603

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՊԱՅԹՈՒՄԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԸ

Թրքական մամուլը սկսած է անշուշտ ...գրել Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան պայթումով: Այսպէս Թէրճիւման Մայիս ...ին եւ Յունիս 1ի իր թիւերուն մէջ եւ Փարիզի իր թղթակցին՝ Իլհամի Շիւք...ի ...փոլաթայի ստորագրութեամբ կ'ան...դրադառնայ պատահածին ու կը գրէ (պարզ է՝ սուտն ու իրաւը իրար խառնելով եւ ալ լա Թուրքա մասալի ձեւ տալով, ...մենք կուտանք գլխաւոր մասերը, ճոյ–...ութեամբ) —

«Ֆրանսական թերթերը՝ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ պայթած ռումբի հե–տեւանքով երեւան եկած տուեալներուն ...ապաւինելով, կը գրեն թէ Թուրքե–...րու դէմ նոր եղեռնափորձ մը կը պատ–րաստուէր եւ Մշակոյթի Տան մէջ գըտ–...նուած են զէնք եւ զինամթերք: Միւս կողմէ, Փարիզի Թրքական դեսպանատան ...ը՝ Քամիւրան Թիւզել, դիմած է Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութեան, ...որպէսզի երկու Թուրք դեսպանները ըս–...պաննողները ձերբակալէ եւ արդարու–...թեան առեան յանձնէ: Թիւզել այս առթիւ ...յայտնած է նաեւ անսահման վստահու–...թիւն ֆրանսական ոստիկանութեան վը–...րայ:

«Թէրճիւման», արձագանգելով ֆրան–սական մամուլին մէջ այս առթիւ լոյս ...տեսած գրութիւններուն, կը յիշէ որ ...Լիբանանի վերջին դէպքերուն հետեւան–...քով Փարիզ եկած են հարիւրաւոր Հայեր, ...որոնք տեւական շփումներ ունին Հայ ...Մշակ. Տան եւ Փարիզի հայ եկեղեցւոյ ...հետ»: Ու կ'աւելցնէ. «Արդէն 'գտնուած ...ռումբերը, փլաստիք եւ ժամացոյցով, ...անժխտելի գործ են»: Թուրք թերթը ...կ'անդրադառնայ նաեւ ֆրանսական մա–...մուլի մէջ եղած յիշատակութիւններուն, ...որոնք կը վերաբերէին Վիեննայի եւ Փա–...րիզի Թուրք դեսպաններու սպանութեանց, ...որոնց առթիւ մահափորձը պահանջող ...հաղորդագրութիւններ ալ գտնուած են:

«Թէրճիւման» Յունիս մէկի իր թիւով՝ «Հայ կեդրոնին մէջ Թուրք ղեկավարնե–...րուն նկարները գտնուեցան» խորագրին ...տակ կը գրէ. «Փարիզի ոստիկանութիւնը՝ ...Հայ Մշակոյթի Տան մէջ կատարած խու–...զարկութիւններու ընթացքին, գտած է ...Թուրք քաղաքական դէմքերու եւ կու–...սակցական ղեկավարներու լուսանկար–...ները, որոնց վրայ հիմնուելով կ'ենթա–...դրուի որ մեր քաղաքական ղեկավարնե–...րու դէմ ալ մահափորձեր կը ծրագրը–...ւէին»: Ապա դիտել կուտայ նաեւ որ ...ռումբի պայթումէն ետք Տունէն փա–...խողները 15 հոգի են, որոնց ինքնութիւ–...նը տակաւին երեւան չէ եկած, սակայն ...կը կարծուի որ Լիբանանեան հպատակու–...թիւն պէտք է ունեցած ըլլան»:

×

Երեքշաբթի առտու, ֆրանսական մա–...մուլը (Ֆիկարօ) կը հաղորդէր թէ Գէորգ ...Փափազեան, 24 տարեկան, որ վիրաւոր ...գտնուած էր 17 Ռիւ Պլէօ եւ ձերբակալ–...ուած, Սանթէի բանտը փոխադրուած է, ...պայթուցիկ ուժանակ չինելու եւ ունենա–...լու ամբաստանութեան տակ առնուելով: Ֆիկարօ կը գրէ թէ Փափազեան Լիբա–...նանէն Փարիզ եկած էր Մայիսի սկիզբը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՆՈՐ ՈՒԺԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

— o —

Լիբանանի ճգնաժամը որ սաստկութեան գագաթը հասած էր Կիրակի օր, «դադար»ի նման բան մը ապրեցաւ Երկուշաբթի: Այս համեմատական հանդարտութիւնը արդիւնք է զինուորական Բարձրագոյն Կոմիտէի անդամ Գնդ. Նասիֆի միջամտութեան: Չէ յաջողած հրադադար մը ձեռք ձգել այլ միայն տէ փաքթօ ընդհատում մը յաջողցնել:

Միւս կողմէ Փիէր Ճէմայէլ Ֆալանժներու պատուիրակութեան մը գլուխը անցած Դամասկոս կ'երթար մինչ Ճումպլաթ կ'ամբաստանէր Միացեալ Նահանգները որ կ'ուզեն «պալքանացնել» Մերձաւոր Արեւելքը:

14րդ ամսուան սկիզբն արդէն ընդհանուր հաշուեկշիռը հասած է 25 հազար մեռեալի եւ աւելի քան 50 հազար վիրաւորի, մեծ մասամբ քաղաքային: Ասկէ զատ Կարմիր Խաչը կը յայտարարէր թէ աւելի քան 150 հազար հոգի սովալլուկ բար դեղի պէտք ունին եւ նաեւ սնունդի:

×

Քաղաքական ճակատի վրայ, կացութիւնը նոյնը կը մնայ եւ վերջին լուրերու համաձայն, Սուրիա նոր ուժեր ղրկած է հիւսիսային Լիբանան: Ասիկա շուրջ 2000 զինուորէ բաղկացած է եւ դիրք բռնած է այն երկու քրիստոնեայ գիւղերուն դիմաց, որոնք պաշարուած են ձախ ուժերու կողմէ:

Ներկայիս գործածուած զէնքերը շատ աւելի զարհուրելի են եւ իւրաքանչիւր կողմ միւսը կ'ամբաստանէ: Ձախերը կ'ամբաստանեն քրիստոնեայ Ֆալանժը որ ֆրանսական էս–էս 11 հրթիռներ կը գործածէ, մինչ քրիստոնեաներն ալ կ'ամբաստանեն ձախերը որ խորհրդային հրթիռներ ունին:

×

ՀԱՅ ԶՈՀԵՐ

Պարզ է որ այսքան զոհերու մէջ չի կրնար Հայ չըլլալ, յաճախ «կորսուած» գնդակներէ որոնք անմեղներու մարմնին մէջ կը գտնուին: Ազդակի վերջին թիւերէն (Մայիս 12–27) կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները հայ զոհերու վերաբերեալ.—

Մայիս 16ի կիրակին մահասփիւռ օր մը եղաւ Հայութեան համար, մասնաւորապէս Պուրճ Համուտի մէջ, ուր ինկող հրթիռներուն պատճառով, հայ մեռնողներուն թիւը երկու ժամուան ընթացքին հասաւ եօթնի, իսկ վիրաւորները անհամար էին: Այսպէս, Սմանոսի շրջանի ռմբակոծումներու ընթացքին մեռան Սիմոն Սեմէրճեան (30 տարեկան) եւ Կարապետ Պաղտասարեան (40 տարեկան), մինչ բազմաթիւ վիրաւորներ զանազան հիւանդանոցներ փոխադրուեցան՝ շրջանի ակումբին ընկերներուն եւ երիտասարդ պահակներու կողմէ, որոնք ռումբերու տարափին տակ, բոլոր վտանգները յանձն առած, նետուեցան ամէն թաղ՝ փրկելու համար իրենց վիրաւոր քոյրերու, եղբայրներու, պարագաներու եւ ընկերներու կեանքը:

Թրատներու շրջանին մէջ, նոյն տեսարանը կը պարզուէր: Ռումբերով վիրաւորուողներուն կամ մեռնողներուն զուգահեռ, արձակազէններու զոհեր ալ ինկան հոս ու հոն:

Թիրօ–Սանճաք շրջանին մէջ ծանր հրթիռ մը եկաւ հարուածելու անմեղ ընտանիքի մը անդամները, որոնք իրենց բնակարանին մէջ կը գտնուէին: Տիկին Անի Տօնէրեան եւ աղջիկը՝ Սալբի մահացան, միւս զաւակը եւ տան մեծ մայրը վիրաւորուած փոխադրուեցան հիւանդանոց:

Թրատներու շրջանին մէջ, 155 միլիմեթրնոց հրթիռ մը խլեց նոր զոհ մը: Չորս տարեկան աղջնակ մը՝ Նորա Ղարիպեան, երբ հեռատեսիլի առջեւ նստած մանկական յայտագիր մը կը դիտէր, հրթիռ մը զարնուեցաւ մարմնին եւ չպայթեցաւ, բայց աղջնակը մահացաւ: Տորա–Անթիլիաս ճամբուն վրայ մահացան երկու ընկերներ՝ Գօգօ Զիֆչեան եւ Յարութիւն Պուլտուքեան, զոհ երթալով հրթիռի մը որ ինկաւ ինքնաշարժին քով: Մինչ Զիֆչեան ընտանիքը՝ կինը եւ երեք զաւակները վիրաւորուած փոխադրուեցան հիւանդանոց:

Պուրճ Համուտի «Արազած» շրջանի մօտ ինկող հրթիռի մը զոհ գացած է Յարութիւն Աբգարեան (18 տարեկան), իր բնակարանին մէջ: Մեռած է նաեւ Կարպիս Պէքեարեան (26 տարեկան) Պարթրուն–Թրիփոլի ճամբուն վրայ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 18–24)

ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ ԳԻՐՔԵՐ

Հայ թատերագիր Գաբրիէլ Սունդուկեանի ծննդեան 150ամեակին առթիւ «Հայաստան» հրատարակչական տունը լոյս ընծայած է շարք մը հատորներ: Լոյս տեսած է թատերախաղերու հատընտիրը, որուն մէջ ամփոփուած են՝ Պեպօ, Խաթաբալա, Էլի մէկ զոհ *կատակերգութիւնները: Բանասէր Գրիգոր Սարգսեան, «Հայ մեծ դրամատուրգը» հատորով, ներկայացուցած է թատերագիրի կեանքի եւ ստեղծագործութեան համառօտ ուրուագիծը: Մուշեղ Նարեան, «Սունդուկեան եւ Սայաթ–Նովա» երկով, անդրադարձած է երկու Թիֆլիսահայերու ստեղծագործութիւններու ժողովրդականութեան: Բախտիար Յովակիմեան առանձին գրքոյկով մը անդրադարձած է «Պեպօ»ի բեմադրութիւններուն» հայ, ռուս վրացի եւ ադրբեջանական թատրոններուն մէջ: Սուրէն Յարութիւնեան, «Գաբրիէլ Սունդուկեան» գրքոյկով, ներկայացուցած է հայ թատերագրին կեանքը, գրական – հանրային գործունէութիւնը եւ այն միջավայրը, ուր ապրած եւ ստեղծագործած է ան: Գրքոյկը լոյս տեսած է հայերէն եւ ռուսերէն: Ռուսերէն լոյս կը տեսնէ «Պեպօ» կատակերգութիւնը, ինչպէս նաեւ «Ժամանակակիցները Սունդուկեանի մասին» հատորը, հայերէն:*

×

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆ

Հայաստանի Գրողներու Միութեան, Ակադեմիայի, Թատերական Ընկերութեան եւ Պետական Համալսարանի կազմակերպութեամբ գիտական նստաշրջան մը տեղի ունեցած է, նուիրուած Գ. Սունդուկեանի: Բացումը կատարած է Ակադ. Վ. Համբարձումեան, վեր առնելով Գ. Սունդուկեանի բացառիկ դերը հայ իրապաշտ թատրոնի ստեղծման եւ զարգացման գործին մէջ: «Սունդուկեան հայ իրապաշտ թատրոնի հիմնադիր» նիւթին շուրջ խօսած է Սուրէն Յարութիւնեան, «Սունդուկեան եւ Սայաթ–Նովա» նիւթին մասին՝ Մուշեղ Նարեան: Զեկուցում մը կարդացած է Թիֆլիսի պետական համալսարանի Վրաց նոր գրականութեան պատմութեան ամբիոնի փրոֆեսէօր Ս. Խուցիշվիլի, Գ. Սունդուկեանի բերած նպաստին մասին՝ Վրաց իրապաշտ թատերական գրականութեան եւ թատրոնին կազմաւորման եւ զարգացման: Նստաշրջանին խօսք առած են նաեւ Հրաչ Բայրամեան, Յ. Յովհաննիսեան, Ա. Մխիթարեան, Ի. Մեգրելիձէ, որոնք անդրադարձած են հայ թատերագիրի գրականութեան՝ արուեստի, բանաստեղծութեան, մարդասիրութեան եւ այլ տեսանկիւններէ:

×

ԱՐԱՔՍԻԱ ԲԱԲԱՅԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Քիմիագէտ գիտնական Արաքսիա Բաբայեան, իր ծննդեան 70ամեակին առթիւ, պարգեւատրուած է ժողովուրդներու բարեկամութեան շքանշանով, քիմիական գիտութեան զարգացման մարզին ներս իր ունեցած վաստակին ի գնահատութիւն: Գիտնականի վերջին տարիներուն կատարած հետազօտութիւններուն արդիւնքները ամփոփուած են հատորի մը մէջ, զոր հրատարակած է «Հայաստան» հրատարակչութիւնը: Ակադեմական Արաքսիա Բաբայեան 25 տարի ղեկավարած է Երեւանի օրկանական քիմիայի հիմնարկութեան տարրալուծարաններէն մէկը: Ան դաստիարակած է մասնագէտներու սերունդ մը, որուն մէջ՝ գիտութիւններու 30 դոկտորներ եւ թեկնածուներ:

ՏԷՐՈՒՆԻ.- ՏՈՔԹ. ԱՒԵՏԻՍ ԻՆՃԷՃԻԿԵԱՆ

Ազդակի Մայիս 21ի թիւէն, ցաւով իմացանք թէ Մայիս 19ին, Քէսապի մէջ, իր մահկանացուն կնքած է Տոքթ. Աւետիս Ինճէճիկեան:

Ծնած Քէսապ 1884ին, ողբացեալը երիտասարդ տարիքէն մտած էր Հ. Յ. Դ. շարքերը եւ միշտ նուիրումով ծառայած է իր ժողովուրդին եւ իր կուսակցութեան: Մասնակցած է Հ. Յ. Դ. 8րդ. Ընդհ. Ժողովին, 1914ին Կարինի մէջ, իբրեւ Սուրիոյ կազմին եւ Զաւարեան ուսանողական Միութեան պատգամաւոր: Եւ վերջին վերապրողն էր այդ ժողովին մասնակցողներէն:

Խոր ծերութեան մէջ, քաշուած էր իր ծննդավայրը, ուր իր յուշերը կը գրէր:

Քանի մը տողով

ՄԱԿԱՐԻՈՍ մերժեց իբրեւ «ամբողջապէս անընդունելի եւ ոչ–իմաստուն» Թուրք կիպրացիներու առաջարկները Կիպրոսի հարցին լուծման համար:

ԺԱՔ ՄՈՆՕ Նոպելեան բժշկական մրցանակաւոր, մեծ գիտուն, գրագէտ եւ նաեւ քաղաքական դիրքաւորման տէր, մեռաւ 66 տարեկանին:

ԹՐՔԱԿԱՆ ռազմափորձեր, օդային, ցամաքային եւ ծովային, կը կատարուին Յունիս 3ին եւ 4ին Եգէականի մէջ: Ասոնց նպատակն է եղեր սահմանել «Թուրք զինեալ ուժերու կարողութիւնը կռուելու Եգէականի եւ արեւմտեան Անատոլուի մէջ» կ'ըսէ Անգարա լոյս տեսած վեկոյց մը:

Fonds A.R.A.M

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ 1976...

Ժ·Գ·

ԱՐԴՈՒԻՆ ԱՐՏԱՀԱՆ ԿԱՐՍ

Թորդումի բերդին կռնակ դարձնելով, կը յառաջանամ դէպի հիւսիս հինգ հազարամեթր անդին, Գիշա գիւղի խաչաձեւումին՝ դէպի ձախ, ազդանշան մը կը յայտնէ թէ աւելի վերը, լեռներու մէջ որ «Վանք–Տէրէսի» կը կոչուի, կան 11րդ դարէն մնացած հայկական եկեղեցիի մը մնացորդները, որ Թուրքերը « էկէք » կ'անուանեն:

Խախու, ոչ շատ հեռու, 10 հազարա – մեթր աւելի հիւսիս, Շատղամք լեռներու ստորոտը, կը գտնուի Թրքական Հաւուլ գիւղը, զուգահեռ հայկական Սպերին, որ լերան միւս կողմը կ'իյնայ:

Վրացական պատմիչներու մօտ Խախուլ կոչուած այս գիւղը, պահած է մինչեւ այսօր, սքանչելի մենաստանի մը աւերակները, որ ժամանակին եպիսկոպոսանիստ աթոռ եղած է: Կանգուն մնացած սիւնի մը վրայ յստակօրէն կը կարդացուին Զժէ հայկական թուական մը (որ կ'ընէ 868)· Ներդաշնակ եւ քանդակազարդ եկեղեցի մըն է նուիրուած Ս· Աստուածածնին: Կ'ըսուի թէ եկեղեցին կառուցանել տուած է Վրաց Դաւիթ թագաւորը: Վանքը շրջապատուած է ցած պարիսպներով, որոնք տեղ–տեղ կանգուն են տակաւին:

Հարաւ· կողմը ունի սիւնազարդ գաւիթ մը, իսկ մայր դուռին վրայ՝ զարդաքանդակներ եւ վրացերէն մաշած արձանագրութիւններ, վրձինով եղած: Քիչ մը անդին կեցած են մի քանի փոքր մատուռներ, որոնք կանգուն պահուած են, որովհետեւ կը ծառայեն որպէս... ախոռ: Գլխաւոր եկեղեցին, ունի գեղեցիկ պատուհաններ, որ երկուքի բաժնուած են կամարակապ, քանդակազարդ եւ կամարներու բացուածքին միջեւ, կը տեսնուի վիթխարի արծիւ մը, լայնամագիլ ճիրանարաց, այծեամ մը ճանկած: Խաչքարերու հետքեր կան որմերուն վրայ, բայց իրենք չկան... Իսկ գմբէթին բացուածքները կարկտուած են անճառակօրէն, որովհետեւ այս հոյակապ եկեղեցին կը ծառայէ որպէս գիւղին... մզկիթ:

Խախուլէն չորս հազարամեթր հեռու, դէպի ձախ, փոքրիկ արահետի մը հետեւելով, ինքնատիպ գիւղ մը կը յայտնուի յանկարծ՝ Եուսուֆէլի կոչուած, որ շատ հաւանաբար պատմական Ընկուզեկ գիւղն է, որուն վրայ կ'իշխէ Ընկուզկոյ բերդը:

Շարունակելով աւելի հիւսիս, տասը վայրկեանէն կը գտնուիմ խաչաձեւումի մը առջեւ, թողլով աջը, որ Ուզունտէրէ կ'առաջնորդէ, կը հետեւիմ ձախին, որ դիս Էօշք գիւղը կը տանի, ուկից հետիոտն, երկու ժամու ճամբայ պէտք է կտրել, հասնելու համար ճարտարապետական գոհարի մը — Էօշք վանք:

Էօշք վանք, շատ գեղեցիկ վանական համալիր մը, որ ընդհանուր առմամբ կանգուն է տակաւին:

Դիրքը գեղեցիկ, բարձր լեռներու ստորոտը, սարատափ բլուրի մը վրայ, ճոխ բուսականութեամբ շրջապատուած· Աստուածամօր նուիրուած եկեղեցին է որ մնացած է կանգուն, գրեթէ ամբողջութեամբ, եւ ներկայիս կը ծառայէ որպէս... յարդանոց – չտեմարան: Խաչաձեւ է եւ ունի շուրջ 34 մեթր երկայնք եւ 22 մեթր լայնք: Կոնաձեւ գմբէթը, կանգնած է չորս մեծամեծ բոլորաձեւ սիւներու վրայ, եւ ծայրը փլած ըլլալով, Թուրքերը անշնորհքօրէն ծածկած են զայն, որպէսզի անձրեւները չվնասեն խոտերուն... Եկեղեցին ներսէն կամարներու շարքով մը վեր բռնած է ամբողջ ձեղունը:

Քանդակները շատ սիրուն են ու ճոխ, իսկ խորանին վրայ տակաւին կարելի է նշմարել որմնանկարի հետքեր: Դուրսի պատերուն վրայ, կարմիր ներկով արձանագրութիւններ կան, մեծ մասով վրացերէն:

Էօշք – վանքը կառուցողները եղած են Ատրներսեհ Կիւրոպաղատ, Բագարատ իշխանաց իշխան եւ Դաւիթ Մագիստրոս, բոլորն ալ 10րդ դարու առաջին կէսին ապրած:

Ապա կ'եղերեմ Թորդումի լիճը, որ աւելի կապուտակ ջուրի երկայն երիզ մըն է, կանանչ անտառներով շրջապատուած· հիանալի է:

Էրզրումէն 168 հազարամեթր հեռացած եմ արդէն· ձախին արահետ մը կը տանի Եուսուֆէլի փոքր աւանը, 2000 բնակչութեամբ, Ճորոխի հովիտին մէջ, ուսկից Սարիկիճի (Սարըկչօլ) ուղղութիւնն առնելով կը հասնիմ « Փարխալ » որ եռանաւ տաճար մըն է, 10րդ դարէն մնացած որմնանկարներով:

Տէօրթ – Քիլիսէն, միւսէն ոչ շատ հեռու, Ճորոխի հովիտին մէջ, ուրիշ տաճար մը, 10րդ դարէն նոյնպէս:

Տարակոյս չունիմ որ կը գտնուիմ Տայքի Թավուսկեար վիճակի, պատմական Իշխան գիւղին մէջ... ուր հազիւ քանի մը Թուրքեր կը բնակին:

«Հին ժամանակ մեծ չէն մ'էր, Իշխանաց գիւղ կոչուած, չի գիտցուիր ո՛ր իշխանաց բնակութեամբ կամ ծագմամբ: Յայտնի է, թէ շատ հինէն գիւղս ազնուական բնակիչներ ունեցեր եւ այս անունը առեր է» (Էփրիկեան, Բ· էջ 70):

Գիւղը գոյութիւն չունի այսօր· բայց եկեղեցին, մեծ, չքնաղ եւ հոյակապ, կենդանի վկան է անոր ազնուականութեան:

Կառուցուած դեղնորակ սրբատաշ քարերով, բարձր սիւներու եւ կամարներու վրայ· խորանը կիսաբոլոր սիւներու սիրուն շարք մը ունի, որուն վրայ դեռ տեսանելի են որմնանկարները:

Վայրագ ձեռքեր շատ բան աւրած են դիտումնաւոր:

Հիւսիսային որմին վրայ, վրացերէն երկար արձանագրութեան հետքեր մնացած են, եւ թուական մը՝ 1006· քիչ անդին հայերէն թուական մը՝ Ն (որ է 951)· եկեղեցին նուիրուած էր Ս· Աստուածածնի· չորս կողմը աւերակոյտեր եւ վանական խուցերու հետքեր...:

Հարաւային դուռին դիմաց, կայ մատուռ մը, փոքր բայց սիրուն, որ ունի դուռ ու պատուհան... գիւղի դարբնոցն է:

Իշխան գիւղը, իշխանական հայրապետ մը տուած է Լուսաւորիչի Աթոռին, 7րդ դարուն, Ներսէս Գ· Շինող՝ կաթողիկոս Հայոց· այն որ Զուարթնոցը պիտի կառուցանէր...:

Կարեւոր մանրամասնութիւն մը, բոլոր անոնց համար, որոնք կը շարունակեն պնդել թէ Թուրքերը «որոնք դարերով յարգած ու սիրած են մեզ, միայն 1915ին է որ վարմունքնին փոխած են, պարզապէս « ինքնապաշտպանուելու » համար «հայ քոմիտաճիներու» կազմակերպած ջարդերուն դէմ...

1700ի վերջին քառորդին, Մխիթարեան վարդապետի մը նկարագրութենէն կ'իմանանք որ, Իշխան – աւանի «մեծ մարմարինեայ գմբէթաւոր» եկեղեցիին վրայ «ի գլուխ գմբէթին կայ խաչ փայլուն» ուր Թուրքերը չկարենալով հասնիլ «առ դժուարութեանն՝ ամբարձութեամբ կորացուցին չխաչն...», իսկ հիմա որ ամբարձութեան միջոցներն ալ « յառաջացած » են, ինչո՞ւ զարմանալ որ, տարուէ տարի, պատմական Հայաստանի բիւրաւոր յուշարձանները կը տասնորդուին:

Հ· ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊՕՏԻԿԵԱՆ

(Շար· – 13)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

— O —

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ) .— Մշակոյթի Տան բացման հանդիսաւոր առիթով, յանձնախումբը կազմակերպած էր զանազան ձեռնարկներու յայտագիր մը, որուն մաս կը կազմէին երեք գեղարուեստական ձեռնարկներ:

ՄԱՅԻՍ 14, ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Ֆրանսահայ երգչուհին իր զգայնութեամբ եւ շնորհիւ իր երփներանգ հնչականութեան, գիտցաւ յուզել ներկաները, որոնք եկած էին վայելելու հայկական ժողովրդական եղանակներն ու երգերը:

Երգացանկը կը սկսէր երեք ֆրանսական կտորներով, ու ապա կը յաջորդէին հայկական երգերը, ի մէջ այլոց՝ «Ալի եար», «Երեւանի սիրուն աղջիկ», «Տըլէ եաման», «Հասակդ բարձր», «Էրեբունի», «Գարուն», «Օրօր»... իսկ վերջաւորութեան (պիս) Ազնաւուրի «Անոնք ինկան» ստեղծագործութիւնը:

Լիզ Սարեան անկասկած խանդավառեց ունկնդիրները որոնք պատրաստ էին հրահրուելու:

Սակայն այս կտորներու մեկնաբանութիւնը այնքան ալ հարազատ չէր հայկական տոհմիկ ոճին: Կը կրէին տարբեր տարբեր ազդեցութիւններ, կարդադրութիւններ (որոնք հասկնալի են):

Ամէն պարագայի տակ Լիզ Սարեան ունի տաղանդ եւ ձիրք զգուշանալու եւ հեռու մնալու նմանութիւններէն, հաւատարիմ իր սեփական պատկերին:

Լիզ Սարեանին կ'ընկերանար ժան Պօնալ նուագախումբը: Յայտագրի սկիզբը ժան Պօնալ կիթառով մեկնաբանեց ճազի քանի մը կտորներ:

ՄԱՅԻՍ 19 ԵՒ 20 ԹԱՏՐԱՅԻ ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Առաջին անգամ ըլլալով Թատրան կը ներկայանար Մարսէյլ: Գրիգոր Համբարձումեան, Թատրայի տնօրէնը եւ կենսատու ուժը ջանք չէր խնայած բարձրորակ յայտագիր մը կազմելու եւ Մշակոյթի Տան յանձնախումբն ալ կանդ չէր առած նիւթական զոհողութիւններու առջեւ:

Յայտագրի առաջին բաժնին, դաշնակահարուհի Անի Աճէմեան նուագեց Սքարլաթիի Երեք Սոնաթները եւ Շումանի Ապէկ Վարիասիոն օփիւս 1: Ապա Րաֆֆի Պետրոսեան (դաշնակ) եւ Շարլ Բրինօ (թաւջութակ) նուագեցին Սէն Սանսի Սոնաթ Օփիւս 32ը, որուն յաջորդեց Ա· Խուդոյեանի թաւջութակի համար Սոնաթը, մեկնաբանութեամբ Շարլ Բրինոյի,

ՁՈՐԻ ՄԻՐՕՆ

4·

Այդ օրը առաջին անգամ լսեցին Խութեցի հարսի ձայնը: Ցետոյ լեզու թրջեց իշխնձորցի Կամէի հետ, յետոյ... Փէշերը ծուէ՛ն–ծուէն կախուեցին, ծո՛ւէն – ծուէն ամօթ թափուեց սար ու քարերի մէջ, ծծի մէկը բաց էր, մէկը՝ լաթ ու մաթի մէջ, եւ Խութեցի հարսի գլխաշորն ու ձեռքը չեկան – չղողացին կրծքի վրայ:

Եւ մի օր, օրը ցերեկով, ոտքի տակ զցեց հարսնութիւնն էլ, կին արմատի ամօթն էլ հետը...

Քոլի ձորում էին, թաքստոցում՝ համր ու գլխաքարշ: Մէկ էլ Խութեցու հարսը շարժուեց, թաքստոցից դուրս գալու փորձ արաւ: Կամէն զարմացաւ, հարց տուեց·

— Ի՞նչ միտք ունիս:

— Հասնիմ էնտեղ, դառնամ, — ձեռքը մեկնեց ձորի ծունկը:

— Խեւցա՞ր, լաօ:

— Իմ սիրտ կը խառնէ, — ասաց պուռնատ ու խեղճ:

— Սիրտ խառնելու պատճառով մեռնի՞նք· ամէն քարի տակ անօրէն կայ:

Խութեցի հարսի ծնկները դողում էին· բոլորը հասկացան, որ... աչքից հեռու տեղի պէտք ունի: Եւ չլսեց, քայլ արեց:

— Նստի՛... նստի՛ քու տեղ... անիծած, — խուլ ճչաց իշխնձորցի Կամէն:

— Ոտաց ճամբայ էրթալ կ'ուզիմ... — նոյն տոնով պատասխանեց Խութեցի հարսը: Ասաց, կարմրեց, աչքերի մէջ արցունք ցօղեց, արցունքի մէջ եւ ցաւ, եւ զայրոյթ: Վճռական քայլ արեց·

— Կ'երթամ:

Քառասունհինգ – յիսուն աչք ոլորուեց Խութեցի հարսի վրայ, քառասունհինգ – յիսուն ձեռք մեկնուեց ծեծուած փէշը:

— Ինչ ղալաթութիւն կ'անիս, հօս էրե, — Կամէն ոտքի կանգնեց, — քու ղալաթութեան պատճառով ամէնիս սրի՝ կը մտնի... օռսպի...

Խութեցի հարսը արցունքը ղրթացրեց, աչքերում մերկացաւ զայրոյթը՝ ուղղեց իշխնձորցի Կամէին·

— Քեավթառ չուն:

Ապա եւ ամէնքի վրայ ճօճեց աչքերի մերկ թուրը·

— Անօրէններ, — ճչաց, կրճտացրեց ատամները, բերանը ծռմռեց, արհամարհանքով ժպտաց՝ քիչ էր՝ ծիծաղեց՝ շատ բարձր էր, թաքստոցը արձագանգում էր ու նորէն չորչրուկ ձեռքեր կարկառեցին Խութեցի հարսի կողմ· աղաչանքի պէս սպառնացին՝ փակեցին բերանը, սպառնալիքի պէս աղաչեցին՝ ծլատեցին փտորուած չորը: Քառասուն – յիսուն չորչրուկ ձեռք, իր ձեռքերն էլ հետը կարկառեցին՝ իրենց գաղթական կեանքի համար ժամ ու օր խնդրեցին Խութեցի հարսից: Խութեցի հարսը սառած ժպիտով նայեց ձեռքերին, իր գզգզուած դերիային, մերկացած տակի շորին, յետոյ տակի շորը... իջեցրեց եւ ինչ «ղալաթութիւն» անում էր, արեց գաղթականների խմբի կենտրոնում...:

Ձորի Միրօն աչքերը փակեց:

— Ամօթ էր, — մտածեց ձայնարկու:

— Ի՞նչ, հայրիկ, — հարց տուեց Յարութ որդին:

— Հէչ, գառ:

— Մեզ էր ամօթ· չէ՝ Խութեցի հարսին»: — Եւ լռեց, եւ ափերով փակեց աչքերը, մնա՛ց, մնաց, դարձաւ Յարութ որդուն·

— Յարութ, տղամարդ մնաս... Լաէ ու մտահան չանիս՝ մնաս տղամարդ, — թունդ կրկնեց, — կռիւ է, նեղ վիճակ կը պատահի, մահի հետ համաձայնուիլ այրութիւն կորցնելուն՝ չէ... Մերը կռիւ չէր, — ցածրացրեց ձայնը· էլ Յարութի համար չէր, — մերն ուրի՛շ էր:

— Յարութ, Գերմանացու էւելի անուն Փաշի՞ստ է, — հարկ համարեց սայլապան Արօն:

— Աւել անուն չէ, քեռի Արօ, փաշիստ նշանակում է... ինչպէս բացատրեմ, որ հասկանաս...

— Իմ հասկանալով էսպէս է·ոնց որ մէկ մտնի դեղ, հարց տայ· Արտոյի տուն ո՞րն է: Ձեն իմանայ: Ասի՝ «Ծակ գլուխ» Արտոյի տուն՝ բոլոր կ'իմանան... Միրօ, մեր երկիր մարդիկ էւելի անուն չունեն, ինչի՞ց էր...

«Էդ օր Խութեցի հարս լացաւ, լացաւ, լացաւ...», — Ձորի Միրոյի ականջներում մանուեց սայլի ճռռոցը՝ «լացաւ, լացաւ, լացաւ...»:

Քաշուեց անձաւի խորքը հոնդուր–հոնդուր լաց եղաւ, կորցրած ամէն ինչի համար մինչեւ գիշեր լաց եղաւ:

Գիշերը թաքստոցից ելան՝ խմբից բաժանուեց, գնաց: Եւ ոչ ոք չասեց, ինքն էլ, ինքն էլ չասեց·

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

(Շար· – 29)

Fonds A.R.A.M

եւ Անի Աճէմեան եւ Րաֆֆի Պետրոսեան փակեցին առաջին մասը Ա. Բաբաջան – եանի եւ Ա. Ցարութիւնեանի ստեղծագործած Ռափսոտի Արմէնիէնը, երկու դաշնակի համար: Յայտագրի երկրորդ բաժնին նուագեց Մանուկ Բարիկեան Շուպէրի Ջութակի համար գրուած Սոնաթին եւ Րաֆֆի Պետրոսեան Շարլ Ռը – թին, Մանուկ Բարիկեան մեկնաբանեցին Պեթհովէնի Թրիօ օփիւս 1 թիւ 3ը:

Երկրորդ երեկոնը, Մայիս 20, դոր – ծադրուեցաւ գրեթէ նոյն յայտագիրը կարգ մը փոփոխութիւններով:

Մեծատաղանդ, միջազգային համբաւի տիրացած այս արուեստագէտները տուին երաժշտական վայելքի պահեր իրենց ունկնդիրներուն որոնք մեկնեցան խորապէս տպաւորուած:

Քաթրայի այս երեկոները կոչուած էին աւելի լայն ժողովրդային յաջողութիւն մը արձանագրելու, քաջ գիտնալով հանդերձ որ դասական երաժշտութեան սիրահարներու շրջանակը աւելի սահմանափակ է:

Այսուհանդերձ, Քաթրան այլ նոյն բարձրորակ, խնամուած եւ հարուստ յայտագիրներով, միջազգային արժէք ներկայացնող արուեստագէտներով դարձեալ պիտի ներկայանայ Մարսիլիոյ հայ արուեստասէր, երաժշտասէր հասարակութեան յաջորդ եղանակին:

МАЙИС 23, ՄԵՆԱՀԱՄԵՐԳ
ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆԻ

Հայ երգարուեստի էսթրատային կալուածէն ներս, Ատիս Հարմանտեան իր ջերմ եւ գրաւիչ ձայնով, ինքնատիպ մեկնաբանութեամբ համահայկական անուն մըն է:

Բազմաթիւ մենահամերգներով հանդէս եկած է սփիւռքի զանազան հայաշատ քաղաքներու եւ կեդրոններու մէջ, ինչպէս նաեւ Երեւանի Ֆիլհարմոնիայի մեծ դահլիճին մէջ, արձանագրելով նկատելի յաջողութիւններ:

Ան իր երկու ելոյթներու (ցերեկ եւ երեկոյ) ընդմէջէն առինքնեց ներկայ հոծ հասարակութիւնը եւ խանդավառութեան ջերմ պահեր ստեղծեց:

Ատիս Հարմանտեանի ներկայացուցած յայտագիրը կը բաղկանար 28 ժողովրդական երգերէ ինչպէս՝ Սայաթ Նովայի Սազն է խօսում, Հեռանալ մոռանալ, Անձրեւ եկաւ, Գարուն գարուն, Մաղիկ – ներ, Ախ կարօտ, Նունէ, Չքնաղ երազ, Դու սպասիր, Էլ քեզ չեմ սիրում, Ես չգիտեմ, այլ աչեր, Եար եար, Վարդեր:

Նուագախումբը կը բաղկանար չորս երաժիշտներէ՝ Ցարութ Հարմանտեան (կիթառ պաս), Մհեր Թիւֆէնքճեան (կիթառ սոլօ), Մայք Գարակէօզեան (դաշնակ եւ երգէհոն), Փիէր Հարմանտեան (թմբկահար):

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
Մշակութային օրը

9 Մայիս

Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս Հայերը խուռներամ հաւաքուած էին Մխիթարեան վարդապետներու շուրջ՝ դպրոցի հիւրընկալ յարկէն ներս, կանաչազարդ պարտէզներու մէջ, աշակերտներու ընդհանուր խանդավառութեան անմիջական արտայայտութիւններուն հաղորդակցելով:

Այդ օրը բացառիկ էր. այդ օրը մշակոյթի օրն էր աշակերտական հրահանգումներու, գործնական արդիւնքներու ցուցադրութեան օրն էր. օրը հետեւաբար աշակերտին, ապագայ մշակոյթի նորակազմ մշակին:

Ճոխ էր օրուան յայտագիրը եւ կը պատկերացնէր Մշակոյթը իր բոլոր աղդակներով եւ այլազանութեամբ, ազգային դրոշմով եւ միջազգային բացուածքով, դրականօրէն մարմնացնելով Մխիթարեան դաստիարակութեան կոչումն ու հետապնդած նպատակները:

Սրահի մուտքին պատշաճօրէն շարուած էին աշակերտները, որոնք համակրանքով ու ժպտադէմ կ'ողջունէին իրենց հիւրերը, առաջնորդելով զիրենք ներս՝ դէպի թատերասրահ: Պաշտօնական ոչինչ կար, բայց աշակերտին համագգեստն ու պատանեկան տաք ժպիտը խորապէս տպաւորիչ էր եւ ուրախութիւն կը պատճառէր:

Ամէն բանէ առաջ հիւրերը կանգ կ'առնէին, թատերասրահի մուտքին դիտելու համար աշակերտներու նկարչական գործերը. իրենց վարժապետ, Պր. Նոէլեանի առաջնորդութեամբ աշակերտները ցոյց կուտային ըմբռնած ըլլալ գոյներու լեզուն, զգացումի ու ճաշակի նրբութիւնը: Ջաւէն Շէրպէտճեան բոլորին մէջէն արժանացաւ առաջին մրցանակին եւ վարժարանիս Ծնողաց Միութեան տիկինները իրեն նուիրեցին գեղեցիկ բաժակ մը իբր քաջալերանք եւ վարձատրութիւն: Երկրորդ մրցանակը կը խլէր նկարչութեան մէջ Ֆիլիփ Մեթելեան հինգերորդ դասարանի աշակերտ, եւ նոյնպէս վարձատրուեցաւ պատշաճ նուէրով մը, Ծնողաց Միութեան տիկիններուն կողմէ:

Թատերասրահը լեցուած էր արդէն եւ ամէն ոք անհամբեր կը սպասէր վարագոյրի բացուելուն: Օրուան խօսնակը Հ. Վարդան Քէչիշեան համառօտ խօսքերով կեդրոնացուց ուշադրութիւնը ներկաներուն օրուան յայտագրին շուրջ. ապա հրաւիրեց բեմ վարժարանի տեսուչ վարդապետը, Հ. Խորէն Վրդ. Տիլիզեան, արտասանելու համար իր բացման խօսքը: Տեսուչ վարդապետը ջերմ շեշտով մը բացայայտեց ներկաներուն թէ ինչպէս ազգ մը իր ինքնութիւնը կը պահէ շնորհիւ իր մշակոյթին, անոր դաստիարակչական մեծ դերը, որ կը սկսի աշակերտական սեղաններէն, յանդելու համար իմաստութեան ցանկալի ափերուն, կեանքի իմաստը արդարացնելով: Ապա վարագոյրը կը բացուէր եւ դպրոցի քառաձայն խմբերգը առաջնորդութեամբ եւ ճարտար ղեկավարութեամբ Պր. Գէորգ Եանպէկեանի, հնչեցուց քաղցրօրէն երգեր ազգային, երգեր սրտաբուխ, որոնք ծափահարուեցան արժանապէս: Արտասանութիւններ յաջորդեցին թէ՛ խմբական եւ թէ՛ առանձնաբար, բոլորն ալ հաճելի մեր ականջներուն երբ անոնք կ'արտասանէին հայերէն, մեր պատանիներու տաք շունչով:

Հանդիսութեան առաջին մասը կը վերապահէր ուրիշ անակնկալներ: Ստեփան Ուլուհոճեան, Միացեալ Նահանգներէն, և վարժարանի հինգերորդ դասարանի աշակերտ, դաշնակի վրայ նուագեց Քլէմէնթիի սոնաթներէն մին եւ Պեթհովէնի հանրածանօթ «Ֆիւր էլիզը». պատանի Ստեփան ցոյց տուաւ երաժշտական ձիրք եւ նուագելու շնորհք: Նոյն օրը երաժշտական բաժինին յատուկ փայլ մը բերին Կիրակոսեան երկու եղբայրները, Ժիրայր եւ Ֆիլիփ, պաթըրի եւ ելեկտրական կիթառ, ինչպէս նաեւ Ցովնան Կուպաթեան, երգիչը վարժարանի նորակազմ այս նուագախումբին, առաջնորդութեամբ Հ. Ռափայէլ Անտոնեանի, շատ հաճելի յայտագիր մը ներկայացուցին հայերէն երգերով եւ արժանացան ներկաներու գնահատանքին: Վարժարանի անգլերէն լեզուի դասատու Օր. Էվլին Ֆուա, ծագումով Հայ, երգեց նոյն նուագախումբի ընկերակցութեամբ յատուկ մեկնաբանութեամբ հանրածանօթ «Սամր Թայմ»ը: Ապա վարժարանի Ֆրանսերէնի դասատուն բերած էր իր մասնակցութիւնը այդ հանդէսին, Ֆրանսերէն արտասանութեամբ մը: Մշակոյթի օրն էր իսկապէս եւ վարժարանը իր բոլոր կազմով եւ առանձին դերերով ներկայ էր բեմին վրայ:

Լատինները ըսած էին. «Տուլչիս ին ֆունտօ». համեղ պատառը եաքէն. եւ այդպէս ալ եղաւ: Աշակերտները, Հ. Վարդան վարդապետի առաջնորդութեամբ պատրաստած էին Թատերական ներկայացում մը «Հնախոյզը». իտալացի նշանաւոր Թատերգակ Կոլտոնիի կատակերգութիւններէն վերածուած եւ յարմարցուած էջ մը, աշխոյժ, սրամտութիւններով լեցուն, համեմուած ժողովրդական բացատրութիւններով: Դերասաններն էին վարժարանի աշակերտները, ճարտարօրէն ծպտուած եւ զգեստաւորուած Ալեքս Ալթունեանէ եւ բեմադիրներն էին իրենք աշակերտները, գլխաւորութեամբ Ատրուշան Ղազարեանի: Դերասանները յաջողապէս կ'ապրէին իրենց դերերը. Փիլոս Եալնեան կը մարմնացնէր հարուստ բայց տգէտ հնախոյզի տիպարը, որ նիւթապէս հին ապրանքները իբր պատմական հնութիւններ կը գնէր եւ կը պարծենար ինքզինքը գերադասելով ուրիշներէն եւ յատկապէս աներհօրմէն իբր զարգացում չունեցող մարդիկ. Փիլոս Եալնեան այդ տիպարը իր ապուշ պարզութեան մէջ զգալիօրէն կ'ապրէր: Յաջող էին միաժամանակ Վարուժան Արթինեան եւ Վռամ Ծերունեան որոնց դերն էր ճիշդ այդ նիւթապէս հին ապրանքները հնութեան անունով ծախել միամիտ հնախոյզին եւ տիրանալ մեծ գումարներու: Այս բոլորին իրազեկ ըլլալով հնախոյզին աներհայրը, վարպետօրէն խաղարկուած Մկրտիչ Դերձակեանէ, կը յաջողի հուսկ երեւան հանել խաբէութիւնը երկու կեղծ հնավաճառներուն եւ հնախոյզը գիտակցելով պատահածին իր աներհօր կը վստահի իր տունին խնամակալութիւնը: Ընտանեկան միջադէպ մը աւելի եւս կը յատկէ հնախոյզի տկարամտութիւնը. ասոր երկու զաւակները, ձեւացուած Լեւոն Պալճեանէ եւ Աւետիս Հայրապետեանէ, փոխադարձ անհասկացողութեան մը հետեւանքով չեն հանդուրժեր իրարու. իրենց սպասաւորը, խաղարկուած՝ Ստեփանեան Էտիէն, իր դիրքը ապահովելու համար աւելի եւս կը սաստկացնէ ասոնց հակառակութիւնը սխալ լուրեր տարածելով: Հաշտութիւնը կը գոյանայ միջամտութեամբ հնախոյզի աներհօր որ կը դառնայ տիրապետող տիպարը իր հաշտարարի դերով եւ փորձառու ծերունիի մը իմաստութեամբ: Իբր խաղարկութիւն աշակերտները զրած էին իրենց լաւագոյնը եւ իրենց դերերով կը զանազանուէր նաեւ ճարտար խաղարկութիւնը իւրաքանչիւրին: Նոյնիսկ երկու բեռնակիրները, Ջաւէն Սարգիսեան և Ժան Ժաք Թէյեան իրենց համառօտ միջամտութեամբ յաջողեցան գրաւել ուշադրութիւն:

Իսկապէս գնահատելի էին աշակերտները իրենց այս թատերական ներկայացումով եւ ներկայ հասարակութիւնը երկար ծափահարութիւններով զգացուց իր գոհունակութիւնը եւ դրական դատաստանը: Գոհ էին իրենք եւս աշակերտները, երբ բեմէն կը դիտէին զիրենք ծափահարող հասարակութիւնը. Հայեր էին որ կը ժըպտէին իրարու հայ մշակոյթով ջերմացած:

×

Նոյն օրը վարձատրուեցան նաեւ վարժարանի մարզական երկու խումբերը: Այս տարի վարժարանի ոտնագունդի ֆաւէ խումբը մասնակցելով դպրոցական մըրցումներուն, շահեցաւ Փարիզի Արեւմըտեան բաժինի ոտնագունդի բաժակը. նոյն օրը, հայ հասարակութեան ծափերով, այդ բաժակը յանձնուեցաւ խումբին խմբապետ՝ Ջաւէն Սարգիսեանի:

Վարժարանի կողովագունդի ֆաւէ խումբը, նոյնպէս մասնակցելով նոյն շրջանի ախոյենական մրցումներուն, խըլեց մրցանակը, յաղթելով բազմաթիւ ուրիշ վարժարաններու: Մշակոյթի այդ օրը ամէն խաղացող արժանացաւ յատուկ մետալի:

Այս յաղթանակները անգամ մը եւս կ'արդարացնեն մեր մեծ պատմահայր Խորենացիի խօսքը թէ՝ թէեւ փոքր ածու մըն ենք բայց մեծամեծ գործեր կը կատարուին մեր մէջ: Սեւրի Մուրատեան վարժարանը Ֆրանսահայ գաղութի փոքր ածուն է եւ իր վարդերը հայ նորահաս մանուկներն ու պատանիներն են, որոնք Մխիթարեան վարդապետներու շունչին տակ կը ծաղկին ճոխացնելու եւ ընդարձակելու անդաստանը ազգային Մշակոյթին:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը գումարուեցաւ Մայիս 3, ժամը 20.30ին Հին Ռազմիկներու կեդրոնատեղին:

Նոր վարչութեան կազմը հետեւեալն է. Պատուոյ նախագահներ՝ Մարի Աթմաճեան, Հրաչ Զարդարեան, Պետրոս Զարոյեան: Նախագահ՝ Աւետիս Ալիքսանեան, Բ. նախագահ՝ Հրանդ Գույում – ճեան, քարտուղար՝ Կարէկ Պասմաճեան, գանձապահ՝ Յակոբ Վէզիրեան:

ԱՐԱՀԵՏ պարբերաթերթի խմբագիր՝ Սարգիս Ջանդու: Խորհրդականներ՝ Գեղամ Քէրէսթէճեան, Վարդան Եղիշեան, Նազարէթ Թօփալեան, Զարեհ Որբունի, Սիմոն Պապիկեան եւ Այվազեան:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (100)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ
Սիրային, ընտանեկան կեանքէ

Ա. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ

Սրահին պարզած տեսարանը կախարդիչ էր:

Անկիւն մը, թանձրախիտ տերեւներով պճնուած թագաւորներու ետին, կիթառ, ջութակ եւ տաւիղ նուագողներու խումբ մը կը ձայնակցէր կիներէ կազմուած երգչախումբի մը որ սիրերգներ կ'երգէր:

Սպասաւորներ, ձեռքերնին արծաթէ սկուտեղներ բռնած, մէկ հիւրէն միւսին անցնելով զանազան անուշեղէններ, գինի եւ լեմոնէ ու նարինջէ պատրաստուած ըմպելիներ կը բաժնէին:

Անձնատուութեան, ինքնալքումի եւ ինքնամոռացութեան հաճելի մեղկութիւն մը կը տիրէր վայելքի այդ մթնոլորտին մէջ:

Էմփերիա, այդ զմայլելի արձանը, բարեգալստեան բառով մը եւ ժպիտով մը կը մեծարէր իր հիւրերը:

Սիրոյ այդ հոյակապ խնջոյքին մէջ թագուհին էր ան, թագուհի մը որ կը տիրէր բոլորին ալ սրտին, թէ՛ այրերուն, թէ կիներուն, որոնցմէ առաջինները շըռնորհաւորական խօսքեր կ'ուղղէին իրեն, իսկ երկրորդները՝ կը շողոքորթէին զինքը:

Արաթիմոս ներս մտնելուն պէս ուղղակի Էմփերիայի մօտեցաւ:

Հազիւ թէ մեծահռչակ բանաստեղծը ներս մտած, ամէն ոք սկսաւ իրարու մէջ բաներ մը փսփսալ...:

Ռոլան Սքալապրինոյի նշան մը ընելէ յետոյ, որ Արաթիմոսէ բնաւ չբաժնուի, ինք բազմութեան խառնուելով աներեւոյթ եղաւ:

Փեթրոս Արաթիմոս եւ Էմփերիա առաջին անգամն էր որ զիրար կը տեսնէին:

Նայուածք մը փոխանակեցին անոնք, նշանակալից նայուածք մը որուն մէջ իրենց արժանիքն ու համբաւը չափելու ու ճանչնալու ճիգը դրուած էր:

Հրաւիրեալները անմիջապէս շրջանակ մը կազմեցին այդ երկու հռչակաւոր անձերուն շուրջը:

— Ո՛հ, տիկին, լուսահոգի մօրս յիշատակին վրայ կ'երդնում, որ աշխարհի մէջ ոչ մէկ կին պիտի կրնայ ձեզի չափ արժանի հանդիսանալ իրեն տրուած տիտղոսին, գոչեց Արաթիմոս: Ո՛հ, գեղեցկութեան աստուածուհի Աստղիկի դէմը կը գտնուիմ այս պահուն: Ո՛չ, ո՛չ, սխալեցայ, տիկին: Դուք ձեր շնորհովը եւ ձեր գեղեցկութեամբը շատ աւելի կը նըմանիք Ողիմպոսի թագուհի եւ աստուածներու սիրուհի Ժիւնոնի քան թէ արձանակերտ Աստղիկի մը:

— Իրաւ է որ ես գեղեցիկ եմ, բայց դուք, ո՛վ մեծ բանաստեղծ, ո՛վ ստեղծիչ, ո՛վ արարիչ ոսկիէ խօսքի եւ տաղաչափութեան, դուք ձեր գրիչով ու բանով աւելի նպաստուած էք Ողիմպոսի աստուածներէն քան թէ ես... ըսաւ Էմփերիա ձեռքը երկարելով: Եւ ինծի համար աւելի հաճելի պիտի ըլլա՛ր այն գեղեցկութիւնը որ ձեր կողմէ երգուելու արժանի կը հանդիսանայ:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Պ. Կարապետ Քեչէկեան եւ զաւակը՝ Տիգրան, Տէր եւ Տիկին Ասա-տուր Օհաննէսեան, այրի Տիկին Գոհարիկ Օհաննէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Երջանիկ Ուզունեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ճընկըրօրեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Ճընկըրօրեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Եղսա Օհաննէսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժաք Թէրզեան եւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յունիս 6, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, իրենց կնոջ, մօր, քրոջ, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ, մեծ-մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԱԶԱՏՈՒՀԻ ՔԵՉԷԿԵԱՆԻ
(ծնեալ Ճընկըրօրեան)

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի, Յունիս 3, ժամը 20.30ին, Իսիի Մշակոյթի Տունը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւո-րիչ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ նահանգի Մուրատ Ու-սումնասիրացի ժողովը Շաբաթ, Յունիս 5, ժամը 15ին Իսիի Մշակոյթի Տունը: Օրակարգ.— Մխիթար Աբբահօր 300-ամեակ:

Hôtel du Parc

Տնօրէնութիւն

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Հրաշալի բնութեան մէջ, Մարսէյլէն 100 քիլոմեթր

SAINT-ETIENNE - LES - ORGUES

(ALPES DE HAUTE-PROVENCE)

Alt. 700 mètres

« LE RELAIS DES GOURMETS »

Հանգստաւէտ սենեակներ — Ամէն յարմարութիւն

Parc-calme

Տրամադրելի նաեւ հարսնիքի, հաւաքոյթի, սէմինէրի եւն.

Հարաւի արեւը, Ալպեաններու շուքը, հանելի մթնոլորտի մը մէջ

ՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Լեւոն Քանարեան Օր. Հռիփսիմէ Ճենազեանի կսկծալի մահուան առթիւ 200 Ֆր. կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆր. «Յառաջ» ի:

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՈՒԽՏԻ ՕՐ

Նուիրուած՝ Ուխտի Օրուան հաստատու-թեան տասնամեակին

Եկեղեցւոյ Ուխտի Օրը այս տարի կը զուգադիպի Յունիս 6ի Հոգեգալուստի օրուան, նուիրուած օրուան հաստատու-թեան 10ամեակին:

Կը պատարագէ
ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Յետ պատարագի տեղի կ'ունենայ ա-ւանդական մատաղօրհնութիւն եւ կը տըր-ուի սիրոյ սեղան եկեղեցւոյ Վազգէն Ա. սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը մասնակցե-լու եկեղեցւոյս տօնախմբութեան եւ ան-գամ մը եւս հաղորդուելու մեր ուխտա-գնացութեան ոգիով:

REPRESENTATION DE DANSES

de caractère arménien

Direction artistique :

EVA ARZOUIAN

Vendredi, 4 Juin, à 20 h. 30

6, Rue Albert de Lapparent

Paris 7, métro Ségur

Location de billets :

278-18-97

Տոմսերու համար՝

Պազրենեան, Բալուեան, Մասիս:

Un premier disque de chansons

aram

« A LA TERRASSE DU CAFE »

Un disque SARAVAH

Distribué par RCA

Chez tous les disquaires

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՄԱՐՍԷՅԼ Հ.Մ.Ը.Մ. Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ

Յունիս 5, 6 եւ 7 Հոգեգալստեան տօներուն առթիւ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 5ին, ժամը 22էն մինչեւ լոյս, Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ:

12, Rue St Bazile

GRANDE NUITEE DANSANTE

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 6 ժամը 10, առաւօտեան, Մարսէյլի Հայոց մայր եկեղեցւոյ մէջ, Հոգեգալստեան արարողութիւն, հովանաւորութեամբ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի:

Նախատակաց Յուշարձանի առջեւ կը զետեղուի ծաղկեպսակ մը՝ Հ.Մ.Ը.Մ.էն ընդմիշտ բաժնուած եղբայրներու յիշատակին: Վարչութիւնը մասնաւորապէս կը խնդրէ բոլոր մարզասէրներէն եւ Մարսէյլի հայ հին թէ նոր Հ.Մ.Ը.Մ.ականներէն՝ յարգել յիշատակը մեր կորուստներուն:

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 6 ժամը 21ին «Վասպուրական» սրահին մէջ, Հ.Մ.Ը.Մ.ի Յիսնամեակին յիշատակութեան տօնակատարութիւն:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ԿԻՐԱԿԻ 6, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 7, Յիսնամեակի առթիւ բաժակի մեծ մրցումներ գըն-դակի, ժամը 15էն սկսեալ:

Մասնաւորապէս հրաւիրուած են

U. J. A. ALFORTVILLE — U. G. A. LYON-DECINES

U. S. J. O. A. VALENCE — U. G. A. ARDZIV, Marseille

Կը խնդրուի բոլոր հայ մարզասէրներէն քաջալերել այս ձեռնարկը, իրենց ներկայութեամբ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որ-բերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. Պ. Հայկ Աղապէկ-եանէ իր կնոջ՝ Վերժհայմ Աղապէկեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

×

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալու-թեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.

Եկեղեցւոյ.— Բժշկուհի Տընիզ Բէշալ-տէն իր մօր Սրբուհի Բէշալտէնի մահուան առթիւ 400 Ֆր, Տիկ Նայենի Զալըքեան իր թոռան Օր. Պրիժիթ Գասպաքճեանի Փաքիւլթէի քննութեանց յաջողութեան առթիւ 50, Պր. Հայկ Գասպարեան 50, Տիկ. Արաքսի Խաչատուրեան 20, Պր. Յակոբ Բէլթէքեան 200, Տիկ. Վիքթոր Գազզեան 20, Տէր եւ Տիկ. Հրանդ Գարա-քիւլահեան Օննիկ Այվազեանի մահուան Ա. տարելիցի հոգեհանգստեան առթիւ 100, Պր. Զաւէն Ստեփանեան Դոնբասէ-քին վարագոյր բանալուն առթիւ 30, Տիկ. Բըլանթի Կարապետեան 50, Օր. Սիւզ-մէճեան 25, Տիկ. Լուիզ Յովհաննէսեան 200, Տիկ. Արուսեակ Ապաճեան 100, Տէր եւ Տիկ. Նահապետեան 40, Պր. Մինաս Մկրտիչեան 100, Պր. Յակոբ Պէրպէր-եան իր ապաքինման առթիւ 50, Պր. Յակոբ Թէրզեան 100, Պր. Արման Պահա-տուրեան 100, Սէն Շամոնէն Պր. Ալպէր Այանեան 300, Տիկ. Ազատուհի Պահա-տուրեան 100, Տիկ. Թագուհի Բազում-եան 20, Տէր եւ Տիկ. Ճ. Պահատուրեան փոքրիկն Արա Մալճեանի կսկծալի մահ-ուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 100, իսկ Յարութիւն Տէր-Ահարոնեանի մահ-ուան առթիւ դպրոցին 50, Տիկ. Ֆուլիա-նէ Միխալճեան 100:

Տիկ. Խաչնաճեան Անանիա Խաչնաճեա-նի մահուան առթիւ դպրոցին եւ Աղքա-տախնամին 20ական, Տիկ. Գոհար Ոսկե-րիչեան եկեղեցւոյ եւ Աղքատախնամին 50ական, Տէր եւ Տիկ. Յ. Յովհաննէս-եան Գեղամ Զարուկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եկեղեցւոյ եւ դըպ-րոցին 100ական:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԱՐՄՆԻ կազմա-կերպութեամբ
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Չորեքշաբթի Յունիս 2 ժամը 16ին Ալիք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ, 118 Քուրսէլ փողոց, Փարիզ 17րդ

Գեղարուեստական բաժին՝ մասնակցու-թեամբ՝ Երգ ՝Պ. Միհրան Էլմայեանի, արտասանութիւն Դպրոցասէր եւ Սամուէլ Մուրատեան վարժարաններու աշակերտու-թեան, հայկական պարեր Միճի-Սօսիի:

Բոլոր հայ մայրերը սիրով կը հրաւիր-ուին իրենց պզտիկներով:

Կը խնդրուի նախապէս հեռաձայնել Հ. Բ. Ը. Մ.ի կեդրոնը՝

Հեռ. 924-86-71 եւ 227-12-26

Բարձրագոյն Մեծաւորաց հրա-հանգով եւ պատկան իշխանութեանց հաւանութեամբ՝ Հռոմի Լեւոնեան հայ վարժարանի կողմէ հիմնուած Լիոնի

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Սեպտեմբեր ամսոյն իր դռները պի-տի բանայ այն հայ պատանիներուն որոնք կ'ուզեն օր մը օգտակար հան-դիսանալ հայ ազգին եւ հայ եկեղեց-ւոյ:

Նարեկեան հիմնարկութեան նպա-տակն է՝ Ֆրանսայի դպրոցական յայտագրին առընթեր՝ ջամբել աշա-կերտներուն քրիստոնէական եւ հա-յեցի կրթութիւն մը:

Մանրամասնութեանց համար դի-մել՝ Նարեկեան Հայ Կաթողիկէ վարժարանի տեսուչ

ԳԷՈՐԳ ՎՐԴ. ԶԱՊՊԱՐԵԱՆ

Père Georges Zabbarian
Collège St. Grégoire de Narek
38 route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or
Lyon — Tél. : 47-28-65

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE

présente en exclusivité le film

Les Dossiers du Génocide du Peuple Arménien et de sa culture

avec l'intervention de :

M. MAURICE DOLMADJIAN
Professeur agrégé de Philosophie
Membre du Comité de Défense de la Cause

M. GEORGES DRAGON
Secrétaire Fédéral du Parti Socialiste

Salle des Fêtes Municipale à Valence, Vendredi 4 Juin à 20 h. 30

ENTREE GRATUITE

OPTIMA Tours

Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67
Lic. Corresp. No A. 300

Vous annonce son prochain départ pour

L'ARMENIE

du 26 Juillet au 8 Août

Prix Paris/Paris 2780 F.

COMPRENANT

- Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.
- la Pension complète
- Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et SARDARABAD

VOYAGE SPECIAL JEUNES
de 16 à 35 ans
Hôtel première classe — Excursions quotidiennes
du 18 Août au 1er Septembre
Tout compris 2650 F.

N'hésitez pas à nous consulter pour vos vacances d'été

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
3
JEUDI
3 JUIN
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

51րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.604 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — N° 13.604

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՈՒԺԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆ ՄՏԱՆ

— o —

ԺՈՒՄՊԼԱԹ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ԿԱՆՉԷ

— o —

Ինչպէս կը սպասուէր, սուրիական ուժերը խուռներամ Լիբանան մտած են Երեքշաբթի օր: 10.000 զինուոր, երկու հարիւր հրասայլ Պէքաայի դաշտէն անցած են, յետոյ երկուքի բաժնուելով, ուղղուած են մէկը՝ դէպի Շթօրա եւ Զահլէ, միւսը՝ դէպի Սայտա, որ ձախերու ձեռքը եղած նաւահանգիստն է:

Ձախերու կարծիքով արդէն երկու քրիստոնեայ գիւղերու Անտքիթ եւ Քուպայէթի խնդիրը ամբողջ պատրաստուած խաղ մըն էր, ճամբայ բանալու համար սուրիական ներխուժումին:

Եւ կացութիւնը այնքան այնքան հակասական դարձած է, որ ձախ-մահմետական ճամբարի ղեկավար Ժումպլաթն է որ կոչ կ'ընէ Ֆրանսայի, որպէսզի դիւանագիտական եւ քաղաքական իր միջամտութեամբ ապահովէ Լիբանանի անկախութիւնը: Իրեն համար այս եղածը մաս կը կազմէ «իսրայէլ-արաբ-ամերիկեան դաւի մը որ սահմանուած է պալքանացնելու շրջանը դաւանական հիմ ունեցող բազմաթիւ փոքրիկ պետութիւններ ստեղծելու համար»:

Պաղեստինցիք եւ Լիբանանի մահմետական ձախը եւ սպառնան դիմադրել եւ փորձել որ Սուրիան դրաւէ Լիբանանը եւ ի նշան բողոքի ընդհանուր գործադուլի կոչ ըրած են Հինգշաբթի օրուան համար: Առ այժմ միայն մէկ ծանր միջադէպ պատահած է երբ պաղեստինեան միաւոր մը մերժած է անձնատուր ըլլալ սուրիական ուժերու, Շթօրայի մօտ:

Ժումպլաթ նամակ մը ղրկած է նաեւ Կոսիգինի որ Պաղտատէն Դամասկոս անցած էր առջի օր:

Գալով քրիստոնեայ շրջանակներուն, կը թուի թէ իրենց համաձայնութիւնը տուած են Սուրիոյ եւ ձախը կ'ամբաստանէ նախագահ Ֆրէնճիէն, որ իր հաւանութիւնը տուած է նախագահ Ասատի, սուրիական զինեալ ուժերուն մուտքին համար:

Չորեքշաբթի առտու հասած լուրերը կը հաստատէին միայն սուրիական զօրքին յառաջխաղացումը դէպի Պէյրութ: Նախորդ օրը, համեմատական հանդարտութիւն կը տիրէր բայց եւ այնպէս մօտ 50 մեռեալ կար:

Այժէի մէջ ալ Եասըր Արաֆաթ դատապարտած է «ֆրանքեւամերիկեան ծրագիր մը որ պատրաստութեան մէջ է, միջամտելու համար լիբանանեան եւ պաղեստինեան ներքին գործերուն»:

Ինչպէս կ'երեւի ամէն մարդ կը խառնուի լիբանանեան գործերուն՝ ռուս, ամերիկացի, սուրիացի, ֆրանսացի եւն., եւն. բայց... Լիբանանցիներէն, որոնք կը բողոքեն այս օտար միջամտութեանց դէմ, չուզելով անդրադառնալ որ Լիբանանցիք իրենք է որ իրենց տունը չկըրցան կարգի դնել եւ թոյլ տուին որ երկիրը հոս հասնի:

—

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, (Արմէնփրէս, Մայիս 31)

« ԱՐԱՐԱՏ » ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԷՋ

Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի ախոյենութեան մրցումներու ընթացքին, Արարատցիները երկու շաբթուան հանգիստի օրերը կ'անցընեն մարզանքով եւ բարեկամական հանդիպումներով: Այսպէս, «Արարատ» Մայիս 30ին հանդիպում ունեցած է Ստեփանակերտի «Ղարաբաղ» խումբին հետ եւ յաղթած՝ 4–0 արդիւնքով:

×

Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 150ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՆԻՍՏ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Թատերագիր Գաբրիէլ Սունդուկեանի ծննդեան 150ամեակին նուիրուած յոբելենական հանդիսութիւններու գծով հանդիսաւոր նիստ մը գումարուած է Երեւանի Սպենդիարեան Թատրոնին մէջ, ներկայութեամբ՝ Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեանի, նախագահ Բաբգէն Սարգիսովի, վարչապետ Գրիգոր Արզումանեանի, կառավարութեան անդամներու եւ կուսակցական ղեկավարներու: Ներկայ եղած են նաեւ Մոսկուայէ, Լենինգրադէ, Ուկրանիայէ, Վրաստանէ, Ազրբէջանէ, Դաղստանէ եկած հիւրեր, որոնց մէջ՝ գրողներ, գիտութեան եւ մշակոյթի գործիչներ, ինչպէս նաեւ Սունդուկեանի թոռն ու ծոռները: Հանդիսութեան բացումը կատարած է վարչապետ Գրիգոր Արզումանեան: Օրուան առթիւ խօսած են Ռուբէն Զարեան, Վարդան Աճէմեան, Ի. Շտոկ Մոսկուայէն, Դ. Ալ՝ Լենինգրադէն, Հրաչեայ Յովհաննիսեան, Վրաստանի Մշակոյթի նախարար Օ. Թաքթաքիշվիլի, Մ. Մամեդով՝ Ազրբէջանէն, Ա. Սուլէյման՝ Դաղստանէն եւ ուրիշներ: Հանդիսաւոր նիստի փակման խօսքը արտասանած է վարչապետը, որմէ ետք համերգով մը, որուն մասնակցած են Հայաստանի եւ Վրաստանի արուեստագէտները, վերջ գտած է յոբելենական նիստը:

×

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԾԱՆՕԹ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐ

Երեւանի պետական համալսարանի հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է «Հայ մշակոյթի ծանօթ գործիչները» հաւաքածոն, զոր պատրաստած է հայագիտական հետազօտութիւններու կեդրոնը: Հատորը կազմուած է 5–18րդ դարերու կարգ մը մշակներու՝ պատմիչներու, տաղերգուներու, մանրանկարիչներու, ճարտարապետներու, բժիշկներու, փիլիսոփաներու դիմանկարներէ: Ընթերցողներուն ներկայացուած են Մեսրոպ Մաշտոցի, Մովսէս Խորենացիի, Եզնիկ Կողբացիի, Անանիա Շիրակացիի, Գրիգոր Նարեկացիի, Թորոս Ռոսլինի, Սայաթ-Նովայի եւ ուրիշներու մասին գրուած յօդուածներ եւ բազմաթիւ նկարներ: Յօդուածներ ստորագրած են Է. Աղայեան, Գ. Սարգսեան, Ա. Ղանալանեան, Ս. Արեւշատեան, Պ. Յակոբեան եւ ուրիշներ: Մինչեւ հիմա առանձին հատորներ նուիրուած են հայ մատենագիրներու, տաղերգուներու եւ մշակոյթի այլ մարզերու մշակներու մասին, սակայն այս նոր հատորը իր տեսակին մէջ առաջինն է որ ի մի կը հաւաքէ բազմաթիւ մշակներու ամփոփ դիմանկարները:

×

ՀԱՒԱՔՈՅԹ՝ Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՆ ՇՈՒՐՋ

Հազարաւոր Թիֆլիսցիներու ներկայութեամբ տեղի ունեցած է հաւաքոյթ մը Գաբրիէլ Սունդուկեանի գերեզմանը: Ներկայ եղած է նաեւ Հայաստանէն պատուիրակութիւն մը Համայնավար կուսակցութեան գլխաւորութեամբ Կարլէն Դալլաքեանի: Վրաստանի Հանրապետութեան նախագահութեան եւ կառավարութեան, Հայաստանի Մշակոյթի նախարարութեան եւ ուրիշներու կողմէ ծաղկեպսակներ զետեղուած են հայ թատերագիրի գերեզմանին: Հաւաքոյթը բացած է Թիֆլիսի քաղաքապետը Բ. Լորթքիփանիձէ: Խօսք առած են՝ վրացի արուեստագէտներ Մ. Զախսաւա, Կ. Կալաձէ եւ Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան քարտուղար Լ. Մկրտչեան:

×

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ՝ ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Թիֆլիսի Ռուսթավելի Թատրոնին մէջ տեղի ունեցած է յոբելենական երեկոյ մը, նուիրուած Գ. Սունդուկեանի ծննդեան 150ամեակին: Ներկայ եղած են Վրաստանի Համայնավար կուսակցութեան եւ կառավարութեան ղեկավարները, Հայաստանէն պատուիրակութիւն մը, գրողներ, արուեստագէտներ եւ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ: Երեկոն բացած է յոբելենական յանձնախումբի նախագահը Գ. Ալեքսիձէ: Հայ թատերագիրի կեանքի եւ ստեղծագործութեան մասին խօսած է Փրոֆ. Գ. Ցիցիշուիլի: Գ. Սունդուկեանի գրականութեան արժէքին մասին խօսած է Կարլէն Դալլաքեան: Յոբելենական երեկոն վերջ գտած է համերգով մը, մասնակցութեամբ Հայաստանի եւ Վրաստանի արուեստագէտներու:

×

Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅ ՊԱՔՈՒԻ ՄԷՋ

Ազրբէջանի Ախունդով պետական թատրոնին մէջ տեղի ունեցած է Գ. Սունդուկեանին նուիրուած յոբելենական երեկոն, ի ներկայութեան կուսակցական եւ կառավարական ղեկավար անձնաւորութիւններու եւ գրականութեան եւ արուեստի մշակներու: Բացումը ըրած է Ազրբէջանի Գրողներու Միութեան վարչութեան Ա. քարտուղարը՝ Ի. Կասումով: Խօսք առած են՝ Փրոֆ. Մ. Մամեդով, Թատերագիր Իլիաս Էֆէնտիեւ, «Գրական Ազրբէջան» հանդէսի խմբագիր Սամուէլ Գրիգորեան եւ Կարլէն Դալլաքեան: Երեկոն աւարտած է համերգով մը, որու ընթացքին երգիչներ մեկնաբանած են ազրբէջանական, հայկական եւ ռուսական մեղեդիները:

Քանի մը տողով

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ մէջ «առաւել-արժէք»ներու օրինագիծին շուրջ վիճաբանութիւնները շատ բուռն եղած են, առջի գիշեր: Ընդդիմութիւնը կ'ընդդիմանայ (պարզ է...) առարկելով թէ այս կարգադրութիւնը կը վնասէ միայն փոքր սեփականատէրներու կամ խնայողներու եւ չի դպիր մեծերուն:

ԻՎՈՆ ՏԸ ՊՐԵՄՈՆ Տ'ԱՐՍ, հնագէտ եւ գրագիտուհի, մեռաւ առջի օր, 82 տարեկանին: Խանութ մը ունէր Ֆօպուր Սէն Թ'Օնոռէ որ մեծ համբաւ կը վայելէր: Ֆրանսական Ակադեմիայի բանաստեղծութեան մրցանակաւոր եղած է 1952ին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հիւլէական երկու կեդրոն «ծախելը» Հարաւի Ափրիկէի Հանրապետութեան, որ ծանօթ է ցեղային խտրականութեան իր քաղաքականութեամբ, ժխտաւոր Բ. կաֆը կը նկատուի, Լիբանան զինուոր ղրկել ուզելէն ետք: Քննադատութիւնները շատ բուռն են այս համաձայնութեան առթիւ:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ Սպիտակ Տան բանբերը ըսաւ որ Ֆորտի առաջարկած արեւմտեան վեհաժողովը, հաւանաբար գումարուի Յունիս 28ին, Փորթօ-Ռիքօ:

ՖՐԱՆՔՖՈՐԹԻ ամերիկեան բանակի 5րդ զօրաբաժնի կեդրոնը երկու ռումբ պայթած է, 16 հոգի վիրաւորելով եւ բաւական մեծ վնաս պատճառելով: Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է չորս կասկածելիներ:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ Արտաքին նախարարը Փարիզի մէջ հանդիպում մը ունեցաւ Սօվանեարկի հետ: Երկու նախարարները խօսած են Եւրոպայի ապահովութեան եւ համագործակցութեան համաժողովի մասին, ինչպէս նաեւ Հիւսիս-Հարաւի եւ Զուիցերիոյ յարաբերութիւններու մասին Եւրոպայի Խորհուրդին հետ:

ՓԻԼԻՊՊԻՆԵԱՆ Հանրապետութեան նախագահը՝ Ֆերտինան Մարքոս, Մոսկուայի մէջ ջերմ ընդունելութեան արժանացաւ: Նախագահը Մոսկուայի ղեկավարներու հետ խօսակցութիւններ կ'ունենայ երկու երկիրներու յարաբերութեանց շուրջ: Իբրեւ արդիւնք այս խօսակցութեանց, կը սպասուի որ երկու համաձայնագրեր ստորագրուին, մէկը՝ դիւանագիտական յարաբերութիւններու հաստատման եւ միւսը՝ առեւտրական:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՊԱՅԹՈՒՄԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հինգշաբթի, Մայիս 27ի գիշերը, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ պատահած պայթումին զոհ գնաց հայ երիտասարդ մը, վիրաւորուեցաւ եւ ձերբակալուեցաւ ուրիշ մը: Մեծ են նաեւ նիւթական վնասները: Օրերէ ի վեր մեր գաղութը իր արդար յուզումն ու վրդովումը կը յայտնէ թերթիս խմբագրութեան:

«Յառաջ», առաջին օրէն իսկ, պարզեց իր յստակ տեսակէտը՝ այդ արարքը կրնայ միայն գործն ըլլալ հակակշռէ դուրս տարրերու որոնք Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը օգտագործած են նպատակներու համար որոնք ոչ մէկ կապ ունին Հայ Մշակոյթի Տան մը կոչումին հետ: Մշակոյթի մեր տուները օջախներ են, ուր հայկական կազմակերպութիւնները տեղ գտած են, ծառայելու համար հայ մշակոյթին եւ իրենց գործունէութիւնը կը սահմանափակուի մշակութային եւ բարեսիրական ձեռնարկներու մէջ:

Անըմբռնելի է, որ հայ մշակոյթի տուն մը օգտագործուի նպատակներու համար որոնք կրնան միայն վարկաբեկել մեր գաղութը յաչս երկրին իշխանութեանց:

Հայ Դատը լուրջ գործ է: Ասոր պէտք է գիտակցին բոլորը եւ նման անպատասխանատու արարքներով, չվտանգեն գաղութները:

«Յառաջ»ի խօսքը միայն ու միայն դատապարտութեան խօսք է:

«ՅԱՌԱՋ»

Fonds A.R.A.M

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ 1976...

Ժ.

ԱՐԴՈՒԻՆ ԱՐՏԱՀԱՆ ԿԱՐՍ

ԱՐԴՈՒԻՆ

Իշխան գիւղէն կը բարձրանամ դէպի հիւսիս, Ճորոխի հովիտին ամբողջ հըմայքը ճաշակելով:

Կ՚անցնիմ Զէյթինլիք աւանը, որ մասնաւոր յիշատակութեան ոչինչ ունի եւ խաչաձեւումին, փոխանակ ուղղուելու դէպի Արտահան, Արտանուշ, կը թեքիմ ձախ՝ քանի մը հազարամեթր անդին Արդուինի առջեւ կանգ առնելու համար: Իշխանէն Արդուին 81 հազարամեթր ճամբայ կտրած եմ:

Արդուին մինչեւ այսօր պահած է իր անուշութիւնը. Փոքրիկ քաղաք մըն է, հազիւ 9.000 բնակչութեամբ, բլուրի մը կանանչութիւններու մէջ բոյն դրած, զոյգ ձորերու խաչաձեւումին, մին դէպի Սեւ ծով եւ միւսը Էրզրում ուղղուած:

Քաղաքի մուտքին, ժայռի մը կատարին կ՚իշխէ հոյակապ դղեակ մը, աւերակ վիճակի մէջ:

×

Դարուս սկիզբը Արդուինի բնակչութիւնը 9.000ի մօտ էր, գրեթէ ամբողջութեամբ Հայ: Թուրքերը հարիւր տուն էին եւ Վրացիները հազիւ տասներկու:

Մեծամասնութիւն կը կազմէին հայ կաթողիկէները, շուրջ 6.000, որոնք երբեմն ունէին եպիսկոպոսական աթոռ:

Արդուինի չորս հիմնական թաղամասերն էին՝ միջնաքաղաք, Խայփէթ, Կոլորտօ եւ Կորքուլ: Իւրաքանչիւր թաղամասին մէջ կաթողիկէ Հայերը ունէին եկեղեցի եւ վարժարան, Ս. Աստուածածին, Պօղոս – Պետրոս, Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ Ս. Խաչ, բոլորն ալ քարաշէն ու գեղեցիկ:

Հայ առաքելական համայնքը կը հաշուէր 250 տուն, ունէր Ս. Աստուածածին եկեղեցին եւ վարժարան մը:

Էփրիկեան կը գրէ (էջ 296) — «Արդուինցիք ընդհանրապէս անուանի են ճարպիկութեամբ եւ աչալրջութեամբ. լաւ գիտեն ձեւանալ ազգասէր եւ ուսումնասէր, ինչպէս նաեւ ջերմեռանդ եւ հոգեսէր: Արտաքին յարաբերութեանց մէջ եւս խիստ քաղաքավար կը ձեւանան: Հիւրասիրութեան կողմանէ չեն կարող այնչափ պարծենալ Արդուինցիք: Զգեստուց արտաքին զարդարանքները, թէ՛ արանց եւ թէ կանանց շլացուցիչ են: Իգական սեռը կը գործածէ հին յունական տարազով զգեստներ (ծան.— Սեւ ծովէն հազիւ 70 հազարամեթր հեռու ենք) ճակատն եւ կուրծքը զարդարելով չարէշար ոսկիներով: Արանց հագուստները ընդհանրապէս Լազերու տարազին նման են»:

Գաւառի կլիման բարեխառն է, գրեթէ միջերկրականեան:

Արդուինցի Հայերը պողպատներու մշակութեան մէջ անուանի էին եւ այդ կը կազմէր իրենց հարստութեան գլխաւոր աղբիւրը:

Որքա՜ն տարբեր պիտի ըլլար, այսօր, եթէ ապրէինք մեր հողերուն վրայ. մեր սեղանները պիտի ճոխանային Ճորոխի հովիտին անուշահամ պտուղներով, պատերը զարդարուած Կուտինայի յախճապակիներով, գետինը Վասպուրականի կապերտներով, մեր մայրերն ու քոյրերը պճնուած պիտի ըլլային վանեցի ոսկերիչներուն սեղծագործութիւններով, փողոցները՝ Երեւանի կառքերով, բուխերիկներէն պիտի բարձրանային Սերաստիոյ ոչխարներուն խորովածին համով բուրումը... Գաւառէ գաւառ, պիտի ունենայինք անմեղ, սնապարծ մրցակցութիւն մը, բարբառներու ճոխութիւն մը, իրենց զուարճալի հնչիւնաբանութեամբ եւ շեշտերով... Աշխարհի զանազան երկիրներու եւ մեծ ոստաններու շուկաներուն եւ գործատուներուն մէջ կորսուած անտէր անտուն Հայու երազ՞նք...:

×

Արդուինի մերձակայքը կային վեց հայ գիւղեր՝ Տանձոտ, Նորաշէն, Սաթլէլ, Մամանէլիս, Փխիկուր եւ Օքրոբակէթ:

Հ. Ղուկաս Ինճիճեան կը յիշատակէ նաեւ ուրիշ երեք գիւղերու անուններ՝ Պերդա, Օպիզա, Ֆորդա «յորս են բազում եկեղեցիք, վանորայք, հանդերձ զանգակատամբք, քարաշէնք, եւ մեծակառոյցք, լքեալք եւ ամայիք» (Աշխարհագրութիւն չորից մասանց աշխարհի, Վենետիկ, 1806 էջ 130):

×

Արդուինը ձգած՝ կ՚ուղղուիմ դէպի արեւելք, բռնելով Արտահանի ճամբան:

Սեւ ծովէն (Հոբա) մինչեւ Արտանուշ, ճամբան լայնցնելու եւ ամրացնելու աշխատանքները յառաջ տարուած են, եւ համեմատաբար դժուարութիւններ չեն ներկայացներ:

Արտանուշէն անդին, դէպի Արտահան, Կարս, Վան, առհասարակ յետամնաց են, վտանգաւոր բայց ոչ անտանելի:

Դէպի արեւելք 20 հազարամեթր հազիւ յառաջացած, Տալիս Հանը կոչուած գիւղի նմանող տուներու կեդրոնը, ուշադրութիւնս կը գրաւէ, քարաշէն գմբէթաւոր հայկական ոճով սիրուն եկեղեցի մը, գրեթէ անվթար. դուռ ու պատուհանի գոյութիւնը անմիջապէս զգացնել կու տան ինծի թէ մզկիթի վերածուած է ան... Կը յաջողիմ մի քանի, դեռ անաղարտ մնացած հայերէն ու վրացերէն գիրեր նշմարել... Ո՞վ գիտէ ո՛ր Մամիկոնեան կամ Բագրատունի իշխանին ձեռակերտն է այս, եւ ի՛նչ սկզբնական անուն կը կրէր:

Դէպի Շաւշատ վտանգաւոր արահետին հետեւելով, 11րդ հազարամեթրին, պէտք է կանգ առնել ու շուրջ ժամ մը խորտուբորդ ճամբաներէ յառաջանալով, հասնիլ Օպիզա եւ Փէրթա վանական համալիրներուն, որոնց աւերակները մինչեւ այսօր այնքան տպաւորիչ են:

Օպիզա, ըստ աւանդութեան հիմնուած է 8րդ դարուն, վրացի վանական միանձներու կողմէ:

Եկեղեցին կառուցուած է 9րդ դարուն եւ վերանորոգուած 13րդին. բազիլիկեան յատակագծի մը յղացքն ունի. խաչաձեւ գմբէթով որ արտաքնապէս փայլուն յախճապակիի շերտով պաշտպանուած է, ինչ որ հազուագիւտ է հայ եւ վրացական ճարտարապետութեան համար:

Աւերակոյտերու ընդհանուր տեսքը շատ տպաւորիչ է եւ զարմանք կ՚ազդէ թէ ի՛նչպէս, գաւառի իշխանութիւնները ամենանախնական խնամք մը չեն տանիր, գոնէ հետիոտն անցք մը բանալու, որպէսզի անցեալի սիրահարները կարելիութիւնն ունենան մօտենալու անոնց...

Հարցումիս պատասխանը պիտի առնէի աւելի ուշ, երբ անհամեմատօրէն աւելի գեղեցիկ աշխարհի մը մէջ պիտի գտնուէի, անհամեմատօրէն աւելի լքուած ճամբաներով եւ յուսալքիչ վիճակով՝ Անիի աւերակներուն առջեւ...:

Անցնինք:

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊՁՏԻԿԵԱՆ

(Շար. – 14)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՊՐԵԶԻՏԻՈՄԻ ՆԻՍՏԸ

— o —

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիոմը իր գումարած վերջին նիստին քննութեան առած է՝ Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 25րդ համագումարի որոշումներու լոյսին տակ, Հայաստանի երեսփոխանական ժողովի գործունէութեան յառաջիկայ միջոցառումները: Այդ առթիւ, նախատեսուած են խորհրդային մարմիններու աշխատանքի ոճի եւ եղանակներու կատարելագործման, աշխատաւորներու նամակներուն ընթացք տալով անոնց ընդունելութեան գործի բարելաւման, կարգապահութեան ամրապնդումին եւ տրուած որոշումները ժամանակին կատարելու բազմաթիւ հարցեր:

Նիստի ընթացքին քննուած է Երեւանի բնակարանային ֆոնտի շահագործման, նորոգման ու պահպանման վիճակի եւ այդ առթիւ Հայաստանի օրէնսդրութեան կիրառման հարցը: Այս հարցը ուսումնասիրուած եւ նախագահութեան քննութեան յանձնուած էր Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի «կոմունալ» տնտեսութեան ու բարեկարգման յանձնախումբի և շինարարութեան ու շինանիւթերու արդիւնաբերութեան յանձնախումբին կողմէ: Զեկուցում տուած է Եուրի Ջավադեան: Մտքերու փոխանակութիւն ունեցած են Մ. Մուրադեան, «կոմունալ» տնտեսութեան նախարար Ն. Թուխիկեան, Վ. Արապով, Երեւանի դատախազ Ռ. Կարապետեան, Վ. Աղասեան, Արդարութեան նախարար Ա. Գէորգեան, փոխվարչապետ Գ. Մարտիրոսեան:

Խօսողները նշած են որ Համայնավար կուսակցութեան ընկերային – տնտեսական ծրագրին համապատասխան իրականացող բնակարանային բուռն շինարարութիւնը, անկասկած, կ՚ենթադրէ բնակարանային ֆոնտի շահագործման եւ պահպանման գործի օրինակելի, ծրագրային ճիշդ կազմակերպում: Սակայն այդ աշխատանքի կազմակերպումը շատ ետ կը մնայ բնակարանային շինարարութեան զարգացման թափէն, կոմունալ-կենցաղային պայմաններու բարելաւման՝ բնակչութեան յարաճուն պահանջներէն:

Հակառակ անոր որ վերջերս Երեւանի քաղաքային Խորհուրդը միջոցներ կը գործադրէ բարելաւելու բնակարանային ֆոնտի շահագործման ու պահպանման աշխատանքները, կարգաւորելու այդ նըպատակներով յատկացուած միջոցներու օգտագործումը, այդուհանդերձ, այդ մի-

ՋՈՐԻ ՄԻՐՕՆ

4.

— Խութեցի հարս, մենակ ո՞ւր, մի բաժանուի մեզնէ, մեռնինք – ապրինք՝ միասին:

Խութեցի հարսը առանձին գնաց: Ուր: Իրենք խմբով ձոր ու ձոր քայլեցին: Ո՞ւր ... Ուղղութեան մասին մտածող կա՞ր. մութ էր, չար աչքին անտես, պիտի քայլէին: Չէ, լմկուած շան պէս քարշ պիտի գային. Թուր ու թվանքից պահէին շլինք, անէին կտոր հացի ճար. պահէին շունչ:

Այդ գիշեր մէկ Խութեցի հասին միտ բերեց, տաս՝ Խանդութին, մէկ – մէկ՝ Խութեցի հարսին, հարիւր՝ Խանդութին՝ գրկանոցով ու ծոցուոր: Այդ գիշեր էլի նոր գաղթականներ հանդիպեցին, էլի հարցուփորձ արեց.

— Ձեր մէջ Թաղավանքցի չկա՞յ... Խանդութ անուամբ հարս չէ՞ք տեսէ... Թաղավանքի աղջիկ, Գործվարքի հարս ... Գրկանոցով.. Ծոցուոր...

Յետոյ, այդ գիշեր ինքն ու մտկանցի Հմայեակը մահն աչք առած իջան սեւ չուն ու սեւ քոլոզով լցուած գիւղ Ալթնի. մահն աչք առած փորձ արեցին երկու – երեք դուռ ու երդիքի վրայ՝ չեղաւ, ապա մտան մի գոմ՝ բեկի էր, հօտաղին խեղդեցին... Հա, խեղդեցին հօտաղին, մէկական ոչխար շալակած գոմից ելան, տափէ–տափ, շների հետ կռիւ տալով գիւղից ելան, ծնկէծալ գնացին, շունչ առան, գնացին... Եւ ինքը մոռացաւ, որ Խանդութ կայ, Յարութ գրկանոց կայ, որ... Մնացել էր մի ոչխար ու ոչխարը յօշոտելու կիրքը...

Այդ գիշեր ինքը գայլ ու գազան էր:

Հասաւ գաղթականների խմբին, ոչխարը շալակից ցած բերեց, շնչակտուր նըստեց ու բաց չթողեց ոչխարի վիզը: Զթողեց՝ իր որսն էր, գաղթականներ բըլկբըլկ կ՚անէին, իրեն բաժին չէր մնայ:

Ջանան մարէն մօտեցաւ:

— Զալ է, հա՞, — ասաւ, — ո՞րձ է, — շօշափեց ու աչքերը կպցրեց ոչխարի ականջին, — եա՛, Յիսուս, — խաչակնքեց, — Միրօ, իմ աչք լաւ չի ջոկէ, տես աջ ականջին խաչ–նշան կա՞յ:

Պատասխան չտուեց:

— Եա՛, — էլի զարմացաւ մարէն, — Աստուած է վկայ՝ իմ մատաղացուն է, հէրու գարնան գլուխ, կոտրումից ամիս առաջ ծնուաւ, սուրբ Կարապետին մատաղ խոստացայ, ականջին խաչ – նշան արի... էհ, Մշոյ սուլթան սուրբ Կարապետ...

Մարէի մատաղացո՞ւն էր, չէ՞, մարէն տէր ու ներշնչուել էր, բացել ձեան–ճերմակ գլուխը եւ ցուրտ երկնքի տակ աղօթք էր անում, արցունք էր թափում, գանգատ էր անում «երկնային տիրոջը», որ իր անմեղ գառներին մոռացել է... Չէ՛, հաւատալու բան չէ, անօրէնների ճանկից փրկուած մատաղացուն վկայ՝ չէ: Ապա եւ մարէն խնդրեց, որ մատաղը կտրուի դիմանըլուսուն ու ափսոսաց, որ Կիրակի չէ: Յետոյ ինքը յանկարծ յիշեց Խումար մարէին, յիշեց... յիշեց Խանդութին, յիշեց եւ բաց թողեց ոչխարի վիզը:

Իսկ գլուխն ափերի մէջ առած–նստած Հմայեակը հայհոյեց երկնային տիրոջն էլ, Մշոյ սուլթան սուրբ Կարապետին էլ, Ջանան մարէին էլ եւ խլեց մարէի «մատաղացուն» ու զարկեց գետին: Մարէն Հմայեակի փոխարէն մեղայ եկաւ, խընդրեց Աստծուն.

— Զլխս, սիրտ էլած է:

Դարձաւ պաղատեց Հմայեակին.

— Գլուխ աղօթարան դարձու:

Հմայեակը հրեց–գլորեց Ջանան մարէն, մարէն լաց եղաւ երեխայի պէս:

է՛, գաղթական... Շո՛ւն... Գա՛յլ... Գազա՛ն...

Կրակ չարեցին, չկար, լինէր՝ էլի չէին անի, կը մատնուէին Թուր ու Թվանքի: Եւ բաժանեցին, հում – հում կերան միսը եւ լուսաբացի հետ մտան քարանձաւ:

Դարձել էին վայրենի՛, տնանկ էին, քարանձաւի բնակիչ էին, վայրենի մարդ: Շարժմունքի մէջ՝ վայրենութիւն, խօսք ու զրոյցի մէջ վայրենութիւն, քնել–արթնանալու մէջ՝ վայրենութիւն, ուտելիք ճարել՝ վայրենու նման: Էղպէ՛ս էր, հա: Ծոթ հացի համար ձեռնքաշութիւն եղաւ, կռիւ–արիւն թափել եղաւ: Եղաւ, բայց...

Բայց ձեռք պարզել – մուրալ՝ չէ: Ջեղա՛ւ:

Ջորի Միրօն խորը շունչ քաշեց, շնչեց մի տեսակ հանդիստ ու ցանկութեամբ ու այդ կում շնչով իրեն ապրելու իրաւունք տուեց:

— Յարութ, լսէ, կռիւ է. կը պատահի զուրկ մնալ, անօթութիւն: Յարութ... Սովից մեռնելուն համաձայն եմ, ձեռք պարզել, հաց մուրալուն՝ չէ՛:

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

(Շար. – 30)

Fonds A.R.A.M

ջոցառումները տակաւին անբաւարար են այդ կարեւոր գործի բոլոր բացասական հետեւանքները վերացնելու համար։ Այս թերութիւնները աշխատաւորներու յաճախ իրենց նամակներով ղեկավար մարմիններուն ուշադրութեան կը յանձնեն։

Նիստին մէջ խօսուած է նաեւ բնակարանային ֆոնտը պատշաճ շինութեան եւ պահանջուած առողջապահական վիճակին մէջ պահելու համար շրջանային խորհուրդներու, ղեկավարներու պատասխանատուութեան մասին եւ դիտել տուած է որ նշուած հարցերու նկատմամբ չէ ցուցաբերուած նոյն խստութիւնն ու պահանջկոտութիւնը՝ ինչ որ ցուցաբերուած է նոր տուներու եւ միւս կառուցումներու ծրագիրներու կատարման առեն։

Քաղաքի կարգ մը շրջաններուն մէջ չէ կազմակերպուած շէնքերու արուեստական վիճակի հաշուառումը, անոնց նորոգման եւ ծրագրումի յստակ կարգը։ Բնակարանային ֆոնտի նորոգումին համար յատկացուած միջոցները յաճախ չեն իրականանար։ 1971–1975ին Շահումեանի շրջանը բնակարանային ֆոնտի հիմնական նորոգման ծրագիրը կատարուած է տուներու թիւի 77 տոկոսով, բնակութեան տարածութեան գծով՝ 70 տոկոսով, Միասնիկեանի շրջանը՝ համապատասխանօրէն 86,8 և 83,1 տոկոսով, Լենինեան շրջանը՝ 88,7 եւ 92,5 տոկոսով։ Աւելի պէտք է նախարարութիւններու, ձեռնարկութիւններու իրաւասութեան տակ գտնուող բնակարանային ֆոնտի վիճակը։ Հայաստանի կառավարութեան ուժի եւ ելեկտրականացման գլխաւոր արտադրական վարչութիւնը, անցեալ հնգամեակին, բնակելի տուներու հիմնական նորոգութեան ծրագիրը՝ ըստ շէնքերու թիւի, կատարած է 64,8 տոկոսով, ծախսերու գծով՝ 79 տոկոսով։ Այդ նպատակին յատկացուած դրամական եւ նիւթական աղբիւրները կարգ մը պարագաներուն կ'օգտագործուին ուրիշ նպատակներով, իսկ տնտեսական մարմինները եւ պետական դրամատան դրասենեակը պէտք եղած վերահսկողութիւնը չեն ցուցաբերեր ատոր նկատմամբ։

Խիստ քննութեան ենթարկուած է բնակարաններու, ճակատի պատշգամներու եւ լոժիաներու ինքնագլուխ վերակառուցումներու հարցը, որ կը տկարացնէ շէնքերու ամրութիւնը, ինչպէս նաեւ կ'աղաւաղէ անոնց ճարտարապետական տեսքը։ Այդ խախտումները տեղի կ'ունենան առանձին վարձակալներու անպատասխանատուութեան, շրջանային խորհուրդներու համապատասխան բաժիններու եւ վարչութիւններու, պաշտօնական անձերու խիստ եւ արդիւնաւէտ հսկողութեան բացակայութեան հետեւանքով։

Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը Երեւանի քաղաքային Խորհուրդին, նախարարութիւններուն եւ ձեռնարկութիւններուն յանձնարարած է մշակել եւ իրականացնել անհրաժեշտ միջոցառումներ՝ բնակարանային ֆոնտի շահագործման ու պահպանութեան գործին մէջ պետական յստակ կարգ ու կանոն հաստատելու, բնակարաններու վերաբերող օրէնսդրութիւնը խիստ կերպով կատարելու ուղղութեամբ եւ արդիւնքներու մասին յայտնել նախագահութեան, մինչեւ ընթացիկ տարուան վերջաւորութիւնը։ Դատախազութեան յանձնարարուած է միջոցներ ձեռք առնել զօրացնելու համար հսկողութիւնը՝ այդ օրէնքներու անշեղ գործադրութեան նկատմամբ։ Յանձնարարուած է նաեւ Արդարութեան նախարարութեան ուսումնասիրել հարցը եւ ներկայացնել առաջարկներ՝ Հայաստանի քաղաքացիական օրէնսդրութեան մէջ լրացումներ մտցնելու, որոնցմով կարելի ըլլայ բարելաւել վիճակը։

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ.Մ.Ը.Մ. ԼԻՈՆ - ՏԵՍԻՆ

ԱԽՈՅԵԱՆ

ԼԻՈՆ.— Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն – Տէսինի համակիրները Կիրակի Մայիս 9ին դաշտահանդէսի խրախճանքով մը ներկայ եղան Ֆութպոլի Դաշնակցութեան երրորդ դասակարգի ախոյենական վերջին խաղին՝ Տէսին։ Հ. Մ. Ը. Մ. երկրորդին վրայ ութ կէտի առաւելութեամբ ախոյեանն հռչակուեցաւ, պարագլուխն է 55 կէտով։

Շնորհիւ իր ղեկավարներու ջանքերուն, համբաւաւոր մարզիչ Ճորքայէֆի նուիրումին, վճռակամ մարզիկները պատուաբեր յաղթանակներով խանդավառեցին իրենց հայրենակից համակիրները։

Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն – Տէսին Րոն – Ալփ շրջանի հայկ. միակ մարզական ակումբն է։ Ունի Ֆութպոլի չորս խումբեր որոնք կը մարզուին Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի երեկոները։ Ներկայացուցչական կազմին կը հետեւին՝ պահեստները, երէցներն ու կրտսերները, կոչուած՝ նոր ուժեր տրամադրելու Ա. խումբին։

Ակումբի մարզական ղեկավարներէն է Ժաք Պէրպէրեան։ Վարչութեան նախագահը՝ Գրիգոր Ասլանեան։ Պատուոյ նախագահներ Փասքալ (Ժիրայր) Կազարեան, Արման Պահատուրեան եւ Արթիւր Յովհաննէսեան։

Մեր տեղեկութիւնները կը քաղենք Փասքալ Կազարեանէ, որ հաճոյքով կը յայտնէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաջողութիւնները։ Իր դասակարգին ախոյեանը՝ յառաջիկայ եղանակին Սեպտեմբերին Պատուոյ դասակարգին անցնելով՝ առիթ պիտի տայ արդիւնքներուն հետեւելու մարզական թերթերու էջերէն։

Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն – Տէսինի հիմնադիրները եղած են Օհանեաններ եւ Յակոբեաններ, որոնց զաւակները կը շարունակեն օժանդակել։

Երկու տարի առաջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան տօնակատարութեանց առիթով հաստատուած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղային խաղեր. մասնակցած են Լիոն – Տէսին, Մարսէյլ, Վալանս եւ Ալֆորվիլ։ 1975ի բաժակին տիրացած է Վալանս։

Յառաջիկայ օրերուն՝ Հոգեգալուստի Կիրակի եւ Երկուշաբթի Յունիս 6–7ին, Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ – Մարսէյլ, կը տօնախմբէ իր հիմնադրութեան յիսնամեակը։ Տեղի կ'ունենան միջ – մասնաճիւղային բաժակի խաղերը չորս քոյր խումբերուն միջեւ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզասէր համակիրները կը ժամադրուին Մարսէյլ, քաջալերելու իրենց խումբերը։

ՅԱԿՈԲ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Մ. Ի

ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ
ԹԻՒ 2, ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՄԱՐ

ԶԵԿՈՅՑ

Տրուած ըլլալով որ Ալեք Մանուկեան գրական մրցանակի դատական կազմին անդամներէն հինգ հոգի Պէյրութէն էին, եւ կարելի չեղաւ հաղորդակցիլ անոնց հետ՝ Լիբանանի մէջ տիրող կացութեան պատճառով, Մանուկեան Մշակութային Հիմնադրամի Գործադիր Մարմինը որոշեց նոր անդամներ նշանակել այլ երկիրներէ, եւ արդիւնքներուն հրապարակումը յետաձգեց մինչեւ 1977ի Յունուարը։

ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՄԱՐՄԻՆ
ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ
(Տիթրոյթ)

Մոնփըլիէի մէջ

ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

1976 Մարտ 16ին, Էռօ նահանգի նահանգապետարանը յայտարարուած է.—

AMICALE ARMENIENNE
DE MONTPELLIER ET DE SA REGION

որուն նպատակն է.— նպաստել իր անդամներու միջեւ շփումներ պահպանելու, զարգացնելու եւ ծանօթացնելու համար Հայկ Մշակոյթը (պատմութիւն, գրականութիւն, լեզու), կազմակերպել հաւաքոյթներ եւ պտոյտներ, դաշտահանդէս եւայլն։

Կեդրոնատեղի՝ նախագահին մօտ։
ԺԵՐԱՐ ՏԷՏԷԵԱՆ
2 résidence Héra,
Rue de la Croix de Figuerolles
34000 MONTPELLIER
(extrait du Journal Officiel du 3 Avril 1976)

Միութեան դիւանը կը հրաւիրէ բոլոր անոնք որ կը փափաքին անդամակցիլ, դիմել նախագահին, գրաւոր կամ հեռաձայնով՝ (67) 75-11-18։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԹԷՆՔԻ զօրանոցին մէջ, Մայիս 8ին, յունական բանակին մէջ ծառայող Պօղոս Զոլաքեանի ջանքերով, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը՝ «Ապրիլ 24ը եւ 20րդ դարու առաջին ցեղասպանութիւնը» նիւթին շուրջ։ Դասախօսութեան ներկայ եղած են մօտ 850 ենթասպաներ, 150 սպաներ եւ 100 սպայից վարժարանի ուսանողներ։ Ներկայ եղած է նաեւ զօրանոցի ընդհանուր պատասխանատու զօրավար Եօրղիոս Անագնոստոպուլոս եւ զօրավար Կոստանդինոս Տէմէտրիքաս։ Օրուան դասախօսը՝ Պօղոս Զոլաքեան, ներկայացուցած է Ապրիլեան Եղեռնը իբրեւ դարուս առաջին ցեղասպանութիւնը, շեշտելով անոր կանխամտածուած եւ ծրագրուած ըլլալու հանգամանքը։ Դասախօսութենէն ետք, զօրավար Անագնոստոպուլոս խօսք առնելով շեշտած է որ երկու ժողովուրդներ՝ յոյնը եւ հայը, դարերէ ի վեր ունեցած են նոյն թշնամին՝ Թուրքը։ Հետեւաբար այսօր, նոյն այդ թշնամիին ուղղուած են նաեւ մեր բոլորին բռունցքները, որուն յաղթելու սրբազան առաջադրութեանց եւ նպատակին մէջ ոչ մէկ ճիգ պէտք է խնայել։ Դասախօսութեան աւարտին, ներկաներուն բաժնուած են երկու գրքոյկներ, մէկը՝ Բասարմաճեանի «Հայոց պատմութիւն»ը, իսկ միւսը՝ «Հայ Դատը»։

ՊՈԼՍՈՅ մէջ մեռած է հայ համայնքի եռանդուն ազգայիններէն Արամ Պէճիտեան։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Մայիս 22ին, պատարագած է Հայ Կաթողիկէ համայնքի վիճակաւորը Գերպ. Զօլաքեան. ներկայ եղած են Շահան Եպս. Սվաճեան, առաքելական եւ կաթողիկէ վարդապետներ, ազգ. մարմիններու ներկայացուցիչներ, օտար եկեղեցականներ, մամուլի ներկայացուցիչներ եւ խուռներամ բազմութիւն մը։ Ողբացեալին մարմինը հողին յանձնուած է Շիշլիի գերեզմանատան մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (101)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ

Սիրային, ընտանեկան կեանքէ

Ա. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ

Եւ այդ երկու էակները այնպիսի ժպիտ մը փոխանակեցին որ իր էութեան մէջ համակ բանաստեղծութիւն էր...։

Այդ ժպիտով յայտնի եղաւ որ անոնք իրարու հոգի կարդացած եւ իրար ճանչցած էին։

Արաթիմոս Եմփերիայի քով նստաւ եւ այս եղանակով սկսուած խօսակցութիւնը կամաց կամաց ճարտասանական հատուածներու դարձուածք մը ստացաւ։

Երիտասարդներ եւ մանկամարդուհիներ խօսքի խառնուեցան եւ խնդրեցին Արաթիմոսէն որ իր քերթուածներէն մէկ քանին արտասանէ։

Բանաստեղծը ոտքի ելլելով սկսաւ արտասանել իր նկարագրին համապատասխանող քերթուած մը։

Այս միջոցին երեսուն տարեկան երիտասարդ մը, շրջանակին մէջ մտնելով, սկսաւ Արաթիմոսը մտիկ ընել։

Այս երիտասարդը Տասներու Խորհուրդին անդամներէն խստակեաց ծերունի Կրիմանիի որդին էր, Ծուլիանօ Կրիմանին, որ Ալթիէրիի բանակին սպաներէն մին էր։

Երբ Արաթիմոս իր արտասանութիւնը ծափահարութիւններու եւ շնորհաւորական մրմունջներու մէջ աւարտեց, Ծուլիանօ Կրիմանի բարձր ձայնով պոռաց.

— Հայրս բամբասող աճպարարը հո՞ս է եղեր, այս դրչակը չէ՞ր հօրս համար ըսողը թէ իբրեւ թէ հայրս Վենետիկի ամէնէն առաքինի մարդուն առաքինութեան մրցանակ մը պիտի տայ եղեր... եւ այդ մրցանակն ալ հօրս ատելութիւնն է եղեր...։

Արաթիմոս դեղնեցաւ, բայց ուսերը ցնցելով ինքզինքը զսպեց։

— Պարոն Կրիմանի, մի մոռնաք որ պարոն բանաստեղծը իմ հիւրս է, գոչեց Եմփերիա։

Կրիմանիի շուրջը դժգոհութեան մըրմունջ մը բարձրանալ սկսաւ։ Երեւցածին նայելով, երիտասարդը գինին քիչ մը աւելի փախցուցած էր։

Եմփերիայի այս յանդիմանական խօսքին պատասխանելով ըսաւ.

— Պոռնիկի մը տղան պերճազինճի մը տանը կը վայլէ։

— Պարոն, հիւանդանոցի մը մէջ մեռած կնոջ մը հասցէին այդքան անարգական բառերը արտասանելը ոչ միայն անքաղաքավարութիւն, այլ նաեւ անխղճութիւն է, գոռաց Արաթիմոս գլուխը ազնուաբար ետ քաշելով։ Բայց ձեր այդ անարգական խօսքը ժողովուրդին յարգանքին տակ մնալով ոտնակոխ պիտի ըլլայ եւ պիտի չհասնի մինչեւ լուսահոգի կնոջ գերեզմանը։ Իսկ գալով ինծի, հակառակ փողոցային կնոջ մը զաւակը ըլլալուս, Թագաւորի մը հոգին ունիմ իմ մէջս։ Իսկ դուք, հաւատաքննիչի ծնունդ, շարչարանքի շղթայ, դաւաճան լրտեսի մը հոգին ունիք ձեր մէջ։ Ատոր համար, ձեզ պատժելու իսկ չեմ վիջանիր։ Այդ գործը ես իմ սպասաւորներուս կը թողում։

Արաթիմոս այս բառերը զիպուածով արտասանած էր... Ներքնապէս դողալ սկսած էր արդէն։

Այս ըսելէն յետոյ, կռնակը Կրիմանիի դարձուց, իսկ այս վերջինը, կատաղութենէն դեղ-դեղին կտրած, մռնչելով անոր վրայ քալեց։

— Թշուառակա՛ն, գոռաց ան։ Պիտի սատկեցնեմ քեզ. պիտի սատկեցնեմ որ դուն ալ քու բոզ մօրդ պէս հիւանդանոցին մէջ աւանդես հոգիդ։

— Իրաւունք չունիք, Կրիմանի իրաւունք չունիք, գոչելով հրաւիրեալներէն ոմանք միջամտել փորձեցին։

Կրիմանի զանոնք մէկ կողմ հրելով, Արաթիմոսի կողմը սլացած միջոցին յանկարծ զգաց թէ մէկու մը կողմէ բռնուելով անշարժութեան կը մատնուէր։

Արաթիմոսի տան պաշտօնական զգեստները հագած հսկայ սենեկապան մը, ճերմակ մազերով կորաքամակ հրէշ մը, առաջ նետուելով Կրիմանին բռնած էր եւ այժմ յարգանօք իր տիրոջ կը հարցնէր.

— Տէր իմ, այս վսեմաշուքը ո՞ւր նետեմ որ խելօք կենայ։

— Իր տափանաւը տեղաւորէ, բայց իրեն որեւէ չարիք չհասցնես, պատասխանեց Արաթիմոս իր նախկին յոխորտանքը ստանալով։

Ամէն կողմէ սկսան քրքիջներ արձակել եւ ծափահարել։

Հրէշակերպ հսկան Կրիմանին գրկելուն պէս կռնակը դարձնելով դուրս ելաւ։

Իսկ Արաթիմոս Եմփերիայի դառնալով ըսաւ.

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՎԻԼ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ

Շավիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարչութեան կարգադրութեամբ եւ Փարիզի մայր եկեղեցւոյ խորհրդով, Յունիս 6ին Հոգեգալստեան օրը, պատարագի ընթացքին տեղւոյն հայ դպրոցի աշակերտները Ս. Հաղորդութիւն կը ստանան: Այս առթիւ կը խնդրուի աշակերտներու ծնողքներէն, որ նոյն օրը ժամանակին իրենց զաւակները բերեն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ նահանգի Մուրատ Ու-սումնասիրացի ժողովը Շաբաթ, Յունիս 5, ժամը 15ին Իսիի Մշակոյթի Տունը: Օրակարգ.— Մխիթար Աբբահօր 300-ամեակ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Պարտէզներուն մէջ Յունիս 13 կիրակի ժամը 12–23:

կէսօրուան ճաշ — Զանազան խաղեր
Պարանցիկ երեկոյթ ժամը 17էն սկսեալ — Երեկոյեան ճաշ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Խանդաւառ դաշտահանդէսը կիրակի, Յուլիս 4ին, Ս. Մորիսի մէջ: Կազմակերպուած Լիոն – Տէսին – Ս. Մորիսի խառն յանձնախումբին կողմէ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի, Յունիս 3, ժամը 20.30ին, Իսիի Մշակոյթի Տունը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Ս– Մորիսի իր ընկերները, այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

REPRESENTATION DE DANSES

de caractère arménien

Direction artistique :

EVA ARZOUIAN

Vendredi, 4 Juin, à 20 h. 30
6, Rue Albert de Lapparent
Paris 7, métro Ségur

Location de billets :

278-18-97

Տոմսերու համար՝
Պզգըրճեան, Բալուեան, Մասիս:

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՈՒԽՏԻ ՕՐ

Նուիրուած՝ Ուխտի Օրուան հաստատութեան տասնամեակին

Եկեղեցւոյ Ուխտի Օրը այս տարի կը զուգադիպի Յունիս 6ի Հոգեգալուստի օրուան, նուիրուած օրուան հաստատութեան 10ամեակին:

Կը պատարագէ
ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊՍ. ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ
(Առաջնորդ Աւստրալիոյ)

Յետ պատարագի տեղի կ'ունենայ աւանդական մատաղօրհնութիւն եւ կը տրուի սիրոյ սեղան եկեղեցւոյ Վազգէն Ա. սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը մասնակցելու եկեղեցւոյս տօնախմբութեան եւ անգամ մը եւս հաղորդուելու մեր ուխտագնացութեան ոգիով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Զուիցերական իրաւաինակ

ԼՕԶԱՆ

Համեւրոպահայ բացառիկ օրեր Լօզանի եւ Ժընեւի մէջ՝ հայրենի հիւրերով

ՅՈՒՆԻՍ 18 ԵՒ 19

Միութեան Եւրոպայի Շրջանակին Պատգամաւորական ժողովին առթիւ որ տեղի պիտի ունենայ իր երկրորդ օրրանին՝ Լօզանի մէջ՝

Հովանաւորութեամբ Եւրոպայի կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ՝ Փարիզէն

Նախագահութեամբ Միութեան նախագահ ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ՝ Տիթրոյթէն
Պատուոյ ներկայութեամբ Արտասահմանի հետ Մշակութային Կապի նախագահ ՎԱՐԴԳԷՍ ՀԱՄԱԶԱՍՊԵԱՆԻ՝ Երեւանէն

Ա.- ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՅԻՇԱՏԱԿԵԼԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 70ԱՄԵԱԿԻՆ՝ 1906–1976

Ուրբաթ երեկոյ, Յունիս 18 ժամը 20.30ին Ժընեւի համալսարանին մեծ հանդիսասրահը
(UNIVERSITE II, 24 Rue du Général Dufour — GENEVE auditoire JEAN PIAGET)

Գեղարուեստական բաժնին պիտի մասնակցին անուանի արուեստագէտներ՝
Երեւանէն երգչուհի ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Միլանէն երգիչ ԶԱՐԷՆ ԹԱՇՃԵԱՆ
Փարիզէն դաշնակահար ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ
Կ'արտասանէ՝ Փարիզէն, Մատլէն Քարփանթիէ

Բ.- ՄԵԾ ՃԱՇ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Լօզան – Փալաս պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ
(LAUSANNE-PALACE HOTEL, 9, Grand Chêne)
Շաբաթ, Յունիս 19, ժամը 19.30էն մինչեւ առաւօտ
մասնակցութեամբ Փարիզի հայ անուանի ժողովրդ. երգչուհի ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ
Պարահանդէսը պիտի ոգեւորէ Փարիզէն ժամանող
« THE ARMENIAN'S SUNSHINE »
Ժիրայր ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ եւ Ռոպէր ՓԱՓԱԶԵԱՆ խանդավառ նուագախումբը՝ եւրոպական թէ հայկական կտորներով
Ճաշագին՝ 50 Զ. Ֆ. առանց խմիչքի)
40 Զ. Ֆ. 20էն վար երկսեռ երիտասարդութեան համար

Այս հանդիսութիւններուն ներկայ պիտի ըլլան, պատգամաւորներէն զատ, հիւրեր Եւրոպայի բոլոր երկիրներէն, Միջին Արեւելքէն եւ Մ. Նահանգներէն: Փափաքողներ եւ սենեակ ապահովելու համար կը խնդրուի դիմել ուղղակի Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Գրասենեակը՝ հեռաձայն (21) 28–20–86, ժամը 9–12 եւ 14–18, հեռագրի հասցէ՝
UGAB, Chemin Cap 3, LAUSANNE (SUISSE)

Ա Ղ Ք Ա Տ Ա Խ Ն Ա Մ Ի

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒՆԻՍ 6, Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան դարաստանին մէջ
44 – 50, Ավընիւ Շարլ Տը Կոլ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ
Երգ – նուագ, մասնակցութեամբ
Օր. ԱՆԱՀԻՏ ՍՎԱՃԵԱՆԻ, ձեռնադաշնակ – երգչուհի
Պր. ՆՈՐԱՅՐ ԱԳԸԼԵԱՆԻ, երգիչ – յօրինող
Առնուվիլի Կապոյտ Խաչի պարախումբին եւ ԳԱՐՈՒՆ նուագախումբին
Աւանդական հայկական չամփուրով խորոված եւ ճոխ պիւֆէ
ԹՈՄՊՈԼԱ, արժէքաւոր առարկաներով
Սեղանները ապահովելու համար դիմել Աղքատախնամի կեդրոնը, հեռ 878-02-99
Անձրեւի պարագային ապահովութիւններ ձեռք առնուած են:
Ծանօթ.— Մոնմորանսի երթալու համար շոգեկառք առնել Կառ տիւ Նոռէ եւ իջնել Անկէն (իւրաքանչիւր քառորդ ժամուն), անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթոպիւսով Կրոլէի կայարանը իջնել:
ԿԱՐԵՒՈՐ.— Կը յանձնարարուի ուտելիք չբերել եւ տեղւոյն վրայ ծախսել:
Դուռները կը բացուին ժամը 10ին եւ կը տեւէ մինչեւ ժամը 22
Հայ հասարակութիւնը սիրով կը հրաւիրուի հաճելի օր մը անցընել:
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՐՍԷՅԼ Հ.Մ.Ը.Մ. Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ

Յունիս 5, 6 եւ 7 Հոգեգալստեան տօներուն առթիւ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 5ին, ժամը 22էն մինչեւ լոյս, Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ:

12, Rue St Bazile
GRANDE NUITEE DANSANTE

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 6 ժամը 10, առաւօտեան, Մարսէյլի Հայոց մայր եկեղեցւոյ մէջ, Հոգեգալստեան արարողութիւն, հովանաւորութեամբ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի:

Նահատակաց Յուշարձանի առջեւ կը զետեղուի ծաղկեպսակ մը՝ Հ. Մ. Ը. Մ.էն ընդմիշտ բաժնուած եղբայրներու յիշատակին: Վարչութիւնը մասնաւորապէս կը խնդրէ բոլոր մարզասէրներէն եւ Մարսէյլի հայ հին թէ նոր Հ.Մ.Ը.Մ.ականներէն՝ յարգել յիշատակը մեր կորուստներուն:

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 6 ժամը 21ին «Վասպուրական» սրահին մէջ, Հ.Մ.Ը.Մ.ի Յիսնամեակին յիշատակութեան տօնակատարութիւն:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ԿԻՐԱԿԻ 6, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 7, Յիսնամեակի առթիւ բաժակի մեծ մրցումներ գնդակի, ժամը 15էն սկսեալ:

Մասնաւորապէս հրաւիրուած են
U. J. A. ALFORTVILLE — U. G. A. LYON-DECINES
U. S. J. O. A. VALENCE — U. G. A. ARDZIV, Marseille

Կը խնդրուի բոլոր հայ մարզասէրներէն քաջալերել այս ձեռնարկը, իրենց ներկայութեամբ:

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE

présente en exclusivité le film

Les Dossiers du Génocide du Peuple Arménien et de sa culture

avec l'intervention de :

M. MAURICE DOLMADJIAN
Professeur agrégé de Philosophie
Membre du Comité de Défense de la Cause

M. GEORGES DRAGON
Secrétaire Fédéral du Parti Socialiste

Salle des Fêtes Municipale à Valence, Vendredi 4 Juin à 20 h. 30

ENTREE GRATUITE

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

Prix par personne au départ de MARSEILLE

PRIX 2950 F.

Ces prix comprennent :

- Transport aérien Marseille — Erévan — Marseille
- Transferts aéroport — Hôtel et V. V.
- Logement en chambre double Hôtel 1ère classe
- Pension complète
- Visite Erévan — Etchmiadzin
- Excursions : Sardarabad — Garni — Kégart — Lac Sévan

IMPORTANT : Inscriptions : minimum un mois et demi avant la date de départ

Renseignements et réservations :

toutes agences HAVAS VOYAGES
et Jacques CHELELEKIAN
87 La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. : (91) 50-89-12 Lic. 97

Fonds A.R.A.M

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
4
VENDREDI
4 JUIN
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

51րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.605 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — N° 13.605

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ" ԼՈՒԾՈՒՄ ՄԸ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— o —

ՊԷՅՐՈՒԹ ԱՌԱՆՑ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՄԵԾԵՐԸ՝ ԼՈՒՌ ԿԸ ԴԻՏԵՆ

Հաւանաբար ոչ մէկ բան այնքան յայտնօրէն ցոյց տուած էր մեծերու քաղաքականութեան բնոյթը որքան Լիբանանը: Կը թուի թէ Ամերիկա եւ Խորհ. Միութիւն ընդհանրապէս համաձայն են, որ «դէտ»ի դերին մէջ ըլլալու տպաւորութիւնը թողուն, մինչ իրականին մէջ, անկասկած իրենք են որ «չուաններ կը քաշեն»: Հակասութիւնները հոն կը հասնին, որ Խորհ. Միութիւնը ձայն չի հաներ (ընդհակառակն հաւանաբար իր հաւանութիւնը տուած է) երբ Սուրիա հսկայ ուժերով Լիբանան կը մտնէ օգնութեան հասնելու համար քրիստոնեայ աջին: Պարզ է, որ Սուրիա Ուաշինկթընի ալ օրհնութիւնը ստացած էր, մինչ Իսրայէլ, իր կարգին, ձայն չի հաներ: Հասկցողը կը հասկնայ անշուշտ, բայց հաւանական չէ որ բանակցողները այդ «հասկցողները»:

Եգիպտոս բոլորովին դէմ կ'արտայայտուի սուրիական այս ներխուժումին, մինչ տեղւոյն վրայ, Սարգիս կը փորձէ ապաւործել այս «սուրիականացումը» չափազանցնելու համար կողմերը: Պաղեստինցիք կը վախնան նոր Սեւ Սեպտեմբերէ մը (1970 Սեպտեմբերին էր որ Հիւսէյն թագաւորը Պետուինները բերաւ ու ջարդեց Յորդանանի պաղեստինցի ֆէտայիները): Պաղեստինցիներէն կը վախնան ոմանք, ուրիշներ կ'ատեն, բայց բոլորին կողմէ ալ — մէջն ըլլալով անոնք որ պաղեստինեան դատ կը պաշտպանեն — փորձանք նկատուած են:

Ծոմպլաթ տեսնուած է Ճէմայէլի որդւոյն՝ Պէշիր Ճէմայէլի հետ, բայց չի թուիր թէ կը բաւէ լուծում մը գտնելու համար: Ռ. Էտտէ ալ կ'ուզէ որ իրադործուի «Լիբանանցիներու սրբազան միութիւնը սուրիական ներխուժումին դէմ»: Խուլով պաղեստինցի ռազմիկներու, չատ աւելի բուռն են եւ անոնցմէ մէկը կը վստահեցնէ թէ Սուրիացիք չեն հասնիր Այնթուրա «Ո՛չ, երբեք չեն հասնիր, ճամբան կը մաքրենք զիրենք: Կը կռուինք մեր բոլոր ուժերով: Պէտք է մարմինս վրայէն անցնին Պէյրութ հասնելու համար: Աշխարհակալներ են, Ամերիկացիներուն պէս»:

×

Պէյրութի մէջ կացութիւնը աւելի ծանրացած է: Քաղաքը ելեկտրականութենէ ալ զրկուած է երբ վերջին հաստ ելեկտրաթելն ալ փճացած է դէպքերու բերմամբ:

×

Սուրիոյ Արտաքին նախարարը Փարիզ կը հասնէր Հինգշաբթի, խօսելու համար Ֆրանսացի իր պաշտօնակցին հետ:

×

Դամասկոսի մէջ, Կոսիգին իրեն ի պատիւ տրուած ճաշին վերջաւորութեան յայտարարած է թէ իր երկիրը կողմնակից է Լիբանանի միասնականութեան եւ կ'ուզէ որ վերջ դրուի արիւնահոսութեան: Ոչ մէկ ակնարկութիւն ըրած է սուրիական զինեալ միջամտութեան:

ՍԱՐԳԻՍ ՊԱՐԱՃԱՆԵԱՆԻ ՊԱՐԱԳԱՆ

Պարաճանովի պարագան դարձեալ արծարծուած է չարժանկարի բեմադիրնեւրու Ընկերութեան կողմէ: Ընկերութիւնը նոր կոչ մը ըրած է աշխարհի բոլոր բեմադիրներուն միանալու եւ պահանջելու խորհրդային բեմադիր Սերգէյ Պարաճանովի ազատագրութիւնը: «Երկու տարիէ ի վեր, կ'ըսէ Ընկերութիւնը, այս մեծ բեմադիրը, որ իր գործով պատուած է Խորհ. Միութիւնը, զրկուած է ազատութենէ... Ֆրանսացի բեմադիրները ուղղակի միջամտեցին Մոսկուայի իրենց պաշտօնակիցներու եւ Ընկերութեան մօտ ի նպաստ Պարաճանովի ազատ արձակման. ամէն անգամ պատասխանուեցաւ, որ իր ազատ արձակումը մօտալուտ է, սակայն ոչ մէկ ներում կամ պայմաններու մեղմացում կատարուած է ցարդ:

Այսօր Պարաճանով հիւանդ է եւ վտանգի տակ:

Քանի մը տող

ՓԱՐԻԶԻ գլխաւոր պողոտաներէն՝ Պուլվար Սեպաստոփոլի մէկ շէնքին մէջ պայթում մը տեղի ունեցած է Չորեքշաբթիէն Հինգշաբթի լուսնալիք գիշերը եւ հրդեհ ծագած: Զորս մեռեալ կայ: Քննութիւն բացուած է որովհետեւ կրնայ արկած չըլլալ:

ԲՐԵԺՆԵՒԻ Եուկոսլավիա կատարելիք այցելութիւնը յետաձգուեցաւ անորոշ թուականով: Նախատեսուած էր այս ամսուան համար:

ՓԱՐԻԶ ժամանեց Էնրիքօ Պերլինկուէր, Իտալիոյ Համայնավար կուսակցութեան թիւ մէկը: Հինգշաբթի իրիկուն, Փորթ տը Փանթէն, Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութիւնը մեծ հաւաքոյթ մը կազմակերպած էր, Իւմանիթէ ալ նոյն օրը «լեզուն» փոխած էր, այսինքն ֆրանսերէնի տեղ իր խորագիրը դրած էր իտալերէն «Էվվիվա լա Սոլիտարիէթա'» բարի գալուստ մաղթելու համար Պերլինկուէրի:

ՊՈԼԻՎԻՈՅ Նախկին Նախագահը՝ զօրավար Խուան Խոսէ Թորէս, որ երեք տարի է Արժանթին կ'ապրի իբրեւ աքսորական, Երեքշաբթի առտու տունէն դուրս ելած ատեն անհետացած է: Զօրավարը իշխանութեան գլուխ անցած էր 1970 Հոկտեմբերին եւ արտաքսուած՝ 1971 Օգոստոս 21ին, զօրավար Իւկօ Պանզերի պետական հարուածի հետեւանքով: Այս վերջինը ներկայիս կը գտնուի իշխանութեան գլուխը: Նախկին Նախագահի «անհետացում»ը Արժանթինի մէջ կատարուող քաղաքական ապաստանեալներու սպանութեան եւ առեւանգումի չարքին կը պատկանի: Ինչպէս ծանօթ է, անցեալ ամիս Ուրուկուայի չորս ապաստանեալներ, որոնցմէ երկուքը խորհրդարանականներ, սպաննուած գտնուեցան:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարարը Փարիզի մէջ տեսակցութիւն ունեցաւ Սովանեարկի հետ: Երկու նախարարներու խօսակցութեան նիւթ դարձան Ֆրանքեւգերման հերթական վեհաժողովի պատրաստութիւնը որ տեղի պիտի ունենայ Յուլիսի սկիզբը Համպուրկի մէջ, Մերձաւոր Արեւելքի եւ Լիբանանի, ինչպէս նաեւ Միացեալ Նահանգներու կողմէ առաջարկուած տնտեսական համագումարին վերաբերող հարցերը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 31)

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի արուեստասէր հանրութեան համար հաճելի անակնկալ մը եղած է Սփիւռքի Հայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի սրահին մէջ բացուած ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են Երեւանի բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու մէջ ուսանող սփիւռքի հայ երիտասարդներու գործերը: Սուրիայէ, Լիբանանէ, Հնդկաստանէ, Թուրքիայէ, Եթովպիայէ եւ Յորդանանէ եկած 16 ուսանողներու գեղանկարչական, դրչական արուեստի եւ ճարտարապետական նախագիծերը գնահատուած են այցելուներու կողմէ: Ցուցահանդէսին բացումը կատարած է Վահագն Դաւթեան, յանուն Սփիւռքի Հայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի: Խօսք առած է նաեւ նկարիչ Վահրամ Խաչիկեան, դիտել տալով որ թէեւ ցուցադրուած գործերը արհեստավարժ նկարիչներու գործեր չեն, բայց անոնք լեցուն են լաւատեսութեամբ, կը խորհրդանշեն ուսանող երիտասարդներու կեանքի իմաստը եւ իրենց էութեամբ հարազատ են այսօրուան մարդու հոգեբանութեան: Այցելուներ դիտած են Հրայր Փափազեանի նախագծած 500 տեղնոց գիշերօթիկի շէնքը, որ նախատեսուած է կառուցանել Սեւանի ափը, Դաւիթ Տեկիրմէճեանի նախագծած պանդոկի շէնքը, Յակոբ Քասապեանի գոց շուկայի եւ ուրիշներու նախագիծերը: Հետաքրքրութեան արժանացած են նաեւ Վարուժան Հէճինեանի «ինքնանկար», «Սպասում» դիմանկարները, Մինաս Գոճայեանի, Մեսրոպ Կարապետեանի, Փօլ Աղաջանեանի, Մարի Քէօրհաճեանի, Տիգրան Աբրահամեանի եւ ուրիշներու գործերը:

×

ՄԱԿ-Ի ՍԵՄԻՆԱՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է ճարտարապետներու սեմինարը, որ տեւած է հինգ օր: Սեմինարը կազմակերպած են ՄԱԿը եւ Մոսկուայի համալսարանը: Եւրոպայի, Ասիոյ եւ Ափրիկէի մասնագէտներու մեծ խումբ մը այցելած է Զարենցաւանի գործիքի չինութեան եւ հաստոցաշինական գործատուները եւ ծանօթացած անոնց աշխատանքներուն:

×

ՊԵՏՐՈՍ ՄԱԼԱՅԵԱՆԻ ՋՐԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

Երեւանի գեղարուեստական – թատերական հիմնարկութեան դասախօսներէն Պետրոս Մալայեան ջրանկարներու չարք մը նուիրած է Լեհաստանի քաղաքներուն եւ գիւղերուն: Անոր գործերը ցուցադրուած են Եւրոպայի, Ամերիկայի եւ Ասիոյ մէջ կազմակերպուած խորհրդային ջրանկարներու ցուցահանդէսներուն մէջ:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՏՌԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏՐՈՆԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Վրաստանի Հանրապետութեան Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութիւնը պատուագրով պարգեւատրած է Երեւանի տրամաթիք թատրոնը, Թիֆլիսի մէջ ունեցած յաջող ներկայացումներու առթիւ:

×

ԻՏԱԼԱՑԻ ՆԿԱՐԻՉԻՆ ԳՈՐԾԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի պետական պատկերասրահի Արեւմտեան Եւրոպայի արուեստի ֆոնտը հարստացած է նոր նմոյշով մը: Սփիւռքի Հայերը նուիրած են 18րդ դարու իտալացի նկարիչ Անտոնի Կանալետոյի «Վենետիկի մեծ ջրանցքը» գործը, զոր վերականգնած է նկարիչ Վարդգէս Բաղդասարեանի արուեստանոցը: Վարդգէս Բաղդասարեան եւ պատկերասրահին մէջ աշխատող իր աշակերտները մինչեւ հիմա փրկած են 300է աւելի նկարներ, ինչպէս Յ. Այվազովսկի, Ի. Շիշկինի, Ա. Ռազիշչեւի թոռան՝ նկարիչ Ա. Բոգոլեւբովի, եւրոպացի չատ մը նկարիչներու եւ անցեալի հայ վարպետներու գործերը: Ներկայիս վերականգնող նկարիչները կ'աշխատին 18րդ դարու անյայտ հայ նկարիչի մը գործին վրայ: Գէորգ Անյազթի պատկերին տակ հետզհետէ կը նշմարուին բնագրին տառերը, որոնց ընթերցումը կրնայ բացայայտել հեղինակին անունը:

Կոսիգին Երեւանէն անցաւ դէպի Պաղտատ ճամբուն վրայ

— o —

Ինչպէս ծանօթ է, խորհրդային վարչապետը Պաղտատ, ապա Դամասկոս գնաց այս օրերս: Սովետական Հայաստան օրաթերթի Մայիս 29ի թիւէն կ'իմանանք թէ Կոսիգին Երեւանէն անցած է Մայիս 28ին, Պաղտատի ճամբուն վրայ: Թերթը կու տայ նաեւ հետեւեալ մանրամասնութիւնները:

Երեւանի օդակայանը զարդարուած է եւ շէնքին ճակատը կը ծածանին Խորհ. Միութեան եւ Հայաստանի պետական դրօշակները: Խորհրդային վարչապետը դիմաւորած են կուսակցական եւ պետական ղեկավարներ՝ Անխիմով, Գ. Արզումանեան, Կ. Դալլաքեան, Կ. Դեմիրճեան, Վ. Ղալումեան, Գ. Մարտիրոսեան, Լ. Ներսիսեան, Ոսկանեան, Ս. Պոստնիկով, Բ. Սարգիսով, Ե. Ածատուրեան, Մ. Արզումանեան, Մ. Մուրադեան, Լ. Սահակեան, Քոթանջեան, ինչպէս նաեւ այլ պաշտօնական անձնաւորութիւններ եւ մամուլի թղթակիցներ:

Կոսիգինի Իլ-62ը օդակայան էջք կատարած է Ուրբաթ, ժամը 18.45ին: Ներկաները բարի գալուստ մաղթած են խորհրդային վարչապետին, իրեն ընկերացողներուն, եւ կը գրէ խորհրդային օրաթերթը՝ «Ազգային տարազ հագած աղջիկներ ծաղկեփնջեր են նուիրում ՍՍՀՄ Մինիստրների Սովետի նախագահին եւ նրա ուղեկիցներին»:

Օդակայանի այս պաշտօնական ընդունելութենէն ետք, հիւրերը առաջնորդուած են քաղաք: Կոսիգին այցելած է հիւսուածեղէնի, բիւրեղապակիի, ոսկերչական առարկաներու, կօշիկի, պարենային ապրանքներու ցուցահանդէսը: Ան ծանօթացած է «Նայիրի-4» ելեկտրոնիք հաշուիչ մեքենայի նմոյշին, որ պատրաստուած է Երեւանի ուսողագիտական մեքենաներու գիտական հետազօտական հիմնարկութեան մասնագէտներու կողմէ: Վարչապետ Կոսիգին եւ իր ընկերակիցները այցելած են նաեւ Երեւանի կեդրոնական «Գաստրոնոմ» խանութը:

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Սփիւռքի Հայութեան գոյատեւման կարեւոր ազդակներէն մէկն է, եթէ ոչ կարեւորագոյնը, հայկական դպրոցը։ Ֆրանսայի հայ գաղութը, այս մարզին մէջ կը գտնուի վերջին գիծի վրայ։ Մինչ Ամերիկայի Հայութիւնը, վերջին տարիներուն արձանագրեց փայլուն յաղթանակներ, հիմնելով ամէնօրեայ հայկական վարժարաններ, Ֆրանսայի մէջ, ցանկութենէն անդին չանցաւ ու մնաց գեղեցիկ ծրագիր։

Ուրախութեամբ կ՚արձանագրենք այսօր, հայկական կրթական հաստատութեան մը հիմնադրութիւնը միջին Ֆրանսայի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հռոմի Լեւոնեան հաստատութեան։ Դպրոցը, որ կը գտնուի Լիոնէն եօթը քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ, գեղեցիկ պուրակի մը մէջ, իր դռները պիտի բանայ յառաջիկայ (1976–77) տարեշրջանին։ Կարդացած այս ուրախ աւետիսը, «Յառաջ»ի լրատուութեանց բաժնին մէջ, աւելի մօտէն ու մանրամասն տեղեակ ըլլալու համար այս խիստ շահեկան հարցին, նախապէս առնուած ժամադրութեան մը վրայ, բաւական փնտռտուքներէ վերջ, ներկայացայ դպրոցի հասցէին ու ճամբուս ընթացքին հաճոյքով նկատեցի, որ արդէն շրջանի բնակչութիւնը տեղեակ էր ծրագրին։ Երկու տեղացիներու երբ 38, Ռուբ տը Գոլոնժ հարցուցի, անմիջապէս յարեցին, — Ֆրանսահայ վարժարա՞նը կ՚ուզէք երթալ։ Այս գոհունակութիւնը աւելի արմատացաւ, երբ դպրոցի մեծ դռնէն ներս մտայ ու դէմ յանդիման գտնուեցայ գեղեցիկ պուրակի մը, լեցուն ծառերով ու կանաչութեամբ, հանդարտ ու խաղաղ հաճելի վայր մը, օժտուած դպրոցի մը բոլոր յարմարութիւններով։ Չորս յարկանի շէնքը, որ կը գտնուէր մուտքէն ոչ հեռու, բոլորովին նորոգութեան մէջ էր։ Հոս էր, որ գտայ վարժարանի տնօրէն Հայր Գէորգ վարդապետ Զապպարեանի բացակայութեան, Գերապայծառ Սէթեանը, որ մեծաւորն է Հռոմի Լեւոնեան հաստատութեան։

Քանի մը վայրկեան վերջ, խօսակցութիւնս շարունակեցի Զապպարեան Վրդ.ի հետ. անշուշտ, մեր խօսակցութեան առանցքն էր Նարեկեան վարժարանը, այն պատճառները, որոնք մղած էին զիրենք դպրոց մը հիմնելու Ֆրանսայի մէջ ու ի մասնաւորի Լիոն. ի՞նչ էր նպատակը, քանի՞ դասարաններ գոյութիւն պիտի ունենային, ի՞նչ նիւթեր պիտի դասաւանդէին։ Իմ այս բոլոր հարցումներուս հաճոյքով պատասխանեց վարդապետը, տալով մանրամասն տեղեկութիւններ, որոնք կը հետաքրքրեն ամբողջ Ֆրանսայի Հայութիւնը եւ այդ պատճառով է, որ հանրութեան սեփականութիւնը կ՚ուզեմ դարձնել զանոնք։

Հաստատութիւնը, որ իր դռները պիտի բանայ վերամուտին, կը կոչուի «Նարեկեան վարժարան»։ Նախապատուութիւնը տրուած է Ֆրանսայի, որովհետեւ նկատուած է, որ Ֆրանսայի հայ գաղութը, բաղդատմամբ սփիւռքի միւս շրջաններուն, աւելի ենթակայ է ձուլման վտանգին ու անոր մօտ ազգային զգացումները նուազ վառ են քան այլուր, հակառակ անոր որ վերջին տարիներուն բարելաւում մը նշմարելի է, եթէ նկատի առնենք հայ երիտասարդութեան տարած աշխատանքները։

Ինչ կը վերաբերի Լիոն քաղաքի ընտրութեան, յարմարութեան հարց է։ Տնօրէնութիւնը, քանի մը տարի է որ ձեռնարկած է յարմար կալուածի մը փնտռտուքին Լիոնի կամ Մարսէյլի շրջանին մէջ։ Փարիզը նկատի չէ առնուած, նկատելով որ հոն կայ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը։

Դպրոցը պիտի ունենայ երկու բաժին. մանկապարտէզ եւ միջնակարգ։ Մանկապարտէզի բաժինը պիտի ըլլայ երկսեռ եւ ցերեկօթիկ, հայ կաթողիկէ քոյրերու հսկողութեան ներքեւ։ Փոքրիկները պիտի սորվին ֆրանսական մանկապարտէզի գիտելիքները ու առաւել հայերէն։ Մասնաւոր ինքնաշարժերով ու նախապէս ճշդուած կեդրոններէ փոքրիկներ պիտի հաւաքուին առաւօտները ու դասաւանդութենէն վերջ պիտի վերադարձուին ծնողքներուն։ Նոյնը չէ պարագան միջնակարգ ուսման հետեւող տղոց։ Պիտի ընդունուին նախակրթարան վերջացուցած հայ տղաք արական սեռէ. դպրոցը պիտի ըլլայ գիշերօթիկ, որպէսզի տղաքը կարելիութիւն ունենան առաւելագոյն չափով օգտուելու հոն ստեղծուելիք հայկական մթնոլորտէն ու հայ ուսուցչական կազմի ներկայութենէն։ Դպրոցը ներկայիս չունի նախակրթարանի եւ երկրորդական վարժարանի բաժինները. հոն պիտի ընդունուին 7րդ դասարանը վերջացուցած մանչեր, զանոնք պատրաստելու Պրըվէի քննութեանց։

Նկատի ունենալով, որ դպրոցը սկիզբի տարիներուն չի կրնար բաւականաչափ աշակերտներ ունենալ եւ ոչ ալ ուսուցչական կազմ բոլոր դասընթացքները ապահովելու համար, համաձայնութիւն գոյացած է շրջանի կաթողիկէ երկրորդական վարժարանին հետ, ամէն օր հոն առաջնորդելու Նարեկեան վարժարանի աշակերտները, ընկերակցութեամբ իրենց տնօրէն հօր, հետեւելու համար ֆրանսական պաշտօնական յայտագրին։ Ազատ ժամերը, Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը նուիրուած պիտի ըլլան հայերէնի ուսուցման։ Պատանիներուն պիտի դասաւանդուին հայերէն լեզու, Հայոց պատմութիւն եւ կրօնագիտութիւն։ Տղաքը երկու շաբաթը անգամ մը պիտի կարենան այցելել իրենց ծնողքներուն։ Այս ձեւը որդեգրուած է լաւագոյնս օգտագործելու համար շաբաթավերջի արձակուրդի օրերը, հայերէն կրթութիւն տալու համար պատանիներուն։

Տնօրէնութիւնը պիտի ըլլայ խիստ իր ընտրութեան մէջ եւ երկրորդ տարեշրջանին պիտի ընդունուին այն աշակերտները, որ լրջօրէն աշխատած են ու տուած ցանկալի արդիւնք։ Ի գին նիւթական եւ բարոյական անհամար զոհողութեանց է, որ տնօրէնութիւնը պիտի պահէ այս հաստատութիւնը ու կը փափաքի, որ հոն յաճախող աշակերտութիւնը արժանի ըլլայ այդ զոհողութեանց։ Եռամսեայ թոշակը 1500 ֆրանք է, որ կ՚ընէ տարեկան 4500 ֆրանք իւրաքանչիւր գիշերօթիկ պատանիի համար. այս գումարին մէջ չեն մտներ գրենական ծախքերը։

Քառամեայ ուսման շրջանի աւարտին, երբ պըրվէի դասարանը վերջացնէ, երկու կարելիութիւններ պիտի ընծայուին իրեն. շարունակել իր ուսումը իր նախընտրած երկրորդական վարժարանին մէջ կամ փափաք յայտնել ապագային վարդապետ ըլլալու. այդ պարագային պիտի կարենայ իր ուսումը շարունակել Նարեկեան վարժարանի մէջ ստանալու համար ապագայ կղերականի մը պէտք եղած գիտելիքները։

Քանի մը տարիէն երբ կարելիութիւնները ներկայանան հաւանական է, որ Նարեկեան վարժարանը ունենայ իր նախակրթարանի բաժինը ու հաւանաբար իր յատուկ ուսուցչական կազմը, դասաւանդութիւններն ալ կատարելու համար տեղւոյն վրայ։

Հրաժեշտէն առաջ, տնօրէն վարդապետը վստահեցուց, որ Նարեկեան վարժարանի դռները բաց են բոլոր Հայերուն առջեւ ու յայտնեց, որ նոյնիսկ ոչ ուսանողներու համար պատրաստ են գիշերային դասընթացքներ հաստատելու։

Ահաւասիկ սեղմ գծերու մէջ գնահատելի գործ մը, որ պէտք է ամէն Հայու գուրգուրանքին առարկան ըլլայ։ Կ՚ուզեմ հաւատալ, որ հայ ծնողքները պիտի չվարանին իրենց զաւակները առաջնորդելու Նարեկեան վարժարան, ի սէր հայ ժողովուրդի գոյատեւման։

Լեւոնեան հայրերու նախաձեռնութիւնը պէտք է վարակիչ ըլլայ։ Նորանոր ամէնօրեայ դպրոցներ պէտք է բացուին Ֆրանսայի բոլոր հայաշատ կեդրոններուն մէջ։

ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

ՀՆԱԴԱՐԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԸ եւ ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ԽՄԲ.— «Յառաջ»ի Մայիս 20ի թիւով տուած էինք լուրը հնադարեան մշակոյթի մասնագէտներու միջազգային համագումարին որ բացուած էր Երեւանի մէջ Մայիս 18ին։ Համագումարը տեւած է վեց օր եւ ութ երկիրներու շուրջ 300 պատմաբաններ, հնագէտներ, փիլիսոփաներ, արուեստաբաններ, բանասէրներ քննարկած են 250 զեկուցումներ։ «Հնադարեան աշխարհը եւ հին Հայաստանը» նիւթին մասին զեկուցումներ կարդացած են պատմաբաններ Բաբկէն Առաքելեան եւ Գագիկ Սարգսեան։ Այս առթիւ Արմէնփրէսի թղթակիցներ հանդիպում ունեցած են յիշեալ պատմաբաններու հետ, որոնք համառօտ պատկերը տուած են հնադարեան մշակոյթի ունեցած ազդեցութեան՝ հին Հայաստանի իմացական մշակոյթին վրայ։ Կուտանք պատմաբաններուն տեսակէտը, արեւմտահայերէն։

Հելլենական մշակոյթը, որ Մերձաւոր եւ Միջին Արեւելքի մէջ տարածուած է Աղեքսանդր Մակեդոնացիի արշաւանքներու հետեւանքով, մարդկային պատմութեան ամէնէն բացառիկ երեւոյթներէն մէկն է։ Ժամանակակից Թուրքիայէն մինչեւ Հնդկաստան ինկած տարածութեան վրայ կը գոյանային գաղութաման յունական քաղաքներ, ուր կ՚ապրէին քայքայուած, ճգնաժամ ապրող Յունաստանէն եկած հարիւր հազարաւոր մարդիկ։ Զարգացած առեւտուրի եւ արհեստներու տէր այդ քաղաքները կը դառնային արեւելքի մէջ յունական մշակոյթի տարածման կեդրոններ։

Հելլենական Պետութիւններու համակարգի մէջ կը մտնէր նաեւ հին Հայաստանը։ Սակայն, ի տարբերութիւն միւս երկիրներու, հոս յունական մշակոյթը գերիշխող չէր, որովհետեւ հելլենականութիւնը Հայաստան հասաւ այն ժամանակ, երբ երկիրը ծաղկուն վիճակի մէջ էր։ Արդէն երկու – երեք հարիւր տարի առաջ ձեւաւորուած էր հայկական առաջին Պետութիւնը։ Յունական մշակոյթը, անշուշտ, մեծ դեր խաղացած է Հայաստանի իմացական կեանքին մէջ եւ որոշ հետք թողած անոր վրայ։ Շուրջ վեց դար շարունակ Հայաստանի իմացական մշակոյթի շատ մը ճիւղեր, մասնաւորաբար լեզուն, գրականութիւնը, կրօնքը, գիտութիւնը, կը գտնուէին հնադարեան մշակոյթի ազդեցութեան տակ։

Յունարէնի Հայաստան թափանցելուն մասին ամէնէն հին վկայութիւնը այն արձանագրութիւններն են, որոնք յայտնաբերուած են Հայաստանի հին մայրաքաղաք Արմաւիրի մօտ։ Քրիստոսէ առաջ Գ.–Բ. դարերուն վերագրուող այդ արձանագրութիւնները, որոնք փորագրուած են ժայռի բեկորներուն վրայ, հիացում կը պատճառեն իրենց բազմազանութեամբ։ Անոնցմէ քանի մը հատը կը վկայեն այն մասին, որ այդ ժամանակները յունարէնը արամերէնի հետ հաւասարապէս կը հանդիսանար Հայաստանի պետական լեզուն։ Յունարէնը վերջնապէս կորսնցուց իր նշանակութիւնը Ե. դարու սկիզբները, երբ Մեսրոպ Մաշտոցի հանճարին շնորհիւ ծնունդ առին հայ գիրերը։

Հետաքրքրական է, որ հելլենականութիւնը Հայաստանի մէջ սկսած է տարածուիլ տակաւին Ա. դարուն (Ք. Ա.), Մեծն Տիգրանի թագաւորութեան օրով, երբ տեղի ունեցած է Յոյներու զանգուածային գաղթը։ Այդ տարիներուն Հայաստան ներգաղթած է մօտ կէս միլիոն մարդ։

Յունական մշակոյթի տարածման ամէնէն ցայտուն օրինակը Հայաստանի թատրոնն է։ Պլուտարքոսի վկայութեամբ, Մեծն Տիգրան՝ իր մայրաքաղաք Տիգրանակերտի մէջ կառուցած էր թատրոն մը եւ ներկայացումներու համար կը հրաւիրէր յոյն ողբերգակներ։ Յոյն պատմիչի ուրիշ վկայութեան մը համաձայն, Տիգրանի որդին՝ Արտաւազդ Երկրորդի թագաւորութեան տարիներուն, Հայաստանի մայրաքաղաք Արտաշատի մէջ բեմադրուած է Էվրիպիդեսի «Բաքոսուհին», յունական թատերախումբին կողմէ։ Պլուտարքոսի վկայութենէն կը պարզուի,

ՋՈՐԻ ՄԻՐՕՆ

4.

— Միրօ, Անդրանիկ նմանապէս էդ կ՚ասէր, — սայլապան Արոյի խօսքը անցաւ հօր եւ որդու արանքով։

— Ես մուրալում չեմ գնում, — ներսրտեց Յարութը։

— Հա, դառ... Պատերազմ է, զօրքից կտրուել կայ, գերութիւն կայ։

— Կը մեռնեմ, փաշխաններին գերի չեմ յանձնուի, — նոյն խռովկան տոնով պատասխանեց որդին։

— Պատերազմ է, Յարութ, — մռայլ կրկնեց Ջորի Միրօն։

— Միրօ, չլսեցիր իմ խօսք, զօրավար Անդրանիկ նմանապէս մուրալուն դէմ էր։ Հաւատա, Անդրանիկի խօսք էս ականջով եմ լսէ։ Եկաւ, կանգնեց մեր կենտրոն, հարց տուեց՝ սովա՞ծ էք։ Մեր գլուխներ կախեցինք։ Ասաց. Հայեր, իմ աչք մահ շատ է տեսէ, էլի կը տեսնի, բայց ձեռք պարզող – մուրացող տեսնել չի՛ ուզէ... Միրօ, էս դաղրած օր վկայ՝ զօրավարի բերանի խօսքն է։

— Կը հաւատամ, Արօ, կը հաւատամ։

— Անցած ճանապարհին Ջորի Միրօն առաջին անգամ լի բերան պատասխան տուեց սայլապան Արոյին եւ շարունակեց մտքում.

«Անգէն ժողովուրդ՝ Թուր ու Թվանքի բերան, իշխանութիւն չկար, կար տաս կուսակցութիւն՝ տաս գիծ։ Զօրավար Անդրանիկ կը զարկուէր էստեղ – էնտեղ ... կեանք կռուի մէջ անցկացրեց ու...»։

— Զօրաւոր Անդրանիկ չվիրաւորուեց, — յիշեց եւ հարկ համարեց ասել որդուն, — կեանք կռուի մէջ անցկացրեց ու չվիրաւորուեց... Կ՚իմանա՞ս ինչի, Յարութ, ժողովուրդ փրկելու երդում ունէր, երդում պահելու համար բոլոր գաղթական Հայերի կամք առել էր իր հոգու մէջ ու էդ կամք չթողեց գնդակ մօտ գայ իրեն։ Իմացա՞ր, դառ։

Յարութը հետաքրքիր ու երկար նայեց հօրը, գլխով արեց, թէ՝ հա, հասկացայ, մինչեւ վերջ չհասկանալով սակայն հօր ասածը եւ հարցրեց.

— Զօրավար Անդրանիկը ի՞նչ կուսակցութեան անդամ էր, հայրիկ։

— Զօրավար Անդրանիկ մարդ էր, — մռայլ պատասխանեց Ջորի Միրօն։

— Անդրանի՛կ, — Արօն էլի ձգեց՝ ոչ իր ձայնով։

«Գաղթականների երկնային ու երկրային տէր... Մարդ էր... Այր էր... Իմ նմա՞ն... ես... Սեպտեմբերից յետոյ կլոր տարին էրեխի ու մօր հետ, պառաւ ու ծերունու հետ քըրքաշ տուի, պահրումար ճանկեցի – կերայ, իմ գլուխ պահեցի քարանձաւների մէջ...»։

Ջորի Միրօն ծռմռեց դէմքը. է՛ն օրերի Միրոյի նկատմամբ արհամարհանք էր։

Եւ խոնաւ անձաւի ծաղկատար դէմքից հեղնանք ու քմծիծաղ էր թափւում բաց գլխին եւ ականջներում ընկնում էր ձայն.

«Միրօ, քու կեանք էդքան թանկ է»։

Եւ փնչատում էր, բռունցքների մէջ խեղդում բազուկների կիսուած ուժը։ Իրօք, պէ՞տք է այդքան սիրել սեփական շունչը եւ դողալ բրդոտուած մի շլինքի համար...

— Ես կ՚երթամ մեր քոչ գտնելու, — խմբից բաժանուելու վճիռ արաւ։

Գնաց... Բնաւեր մարդկանց խմբերի հանդիպեց, հարց ու փորձ արեց. «Խութի Թաղավանք գեղէն մարդ չկա՞յ ձեր մէջ ... Խանդութ անունով հարս չէ՞ք տեսէ։ Թաղավանքի աղջիկ, Գործվարքի հարս... Անունով Խանդութ... Գրկանոցով... Ծոցուոր...»։

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

(Շար. – 31)

Fonds A.R.A.M

ոը Մեծն Տիգրանէն սկսեալ Հայաստա- նի մէջ շարունակուած է հետաքրքրու- թիւնը հելլենական թատրոնին հանդէպ: Արտաւազդ Բ. ինքն ալ գրած է ողբեր- գութիւններ, որոնք հաւանաբար յունա- կաններուն հետ կը բեմադրուէին Հայաս- տանի թատրոններուն մէջ:

Հելլենական ազդեցութեան ժամանա- կաշրջանին մեծ զարգացում ունեցած է նաեւ քաղաքաշինութիւնը: Այդ մասին եւս վկայութիւններ են հնագիտական պե- ղումներու ատեն գտնուած նիւթերը Հա- յաստանի հնադարեան քաղաքներուն մէջ: Գ.-Ա. դարերուն (Ք. Ա.) Հայաստանի մէջ հիմնադրուած են մօտ երկու տաս- նեակ նոր քաղաքներ, որոնց շարքին՝ Արմաւիրը, Երուանդաշատը, Արտաշատը, Զարիշատը, Տիգրանակերտը եւայլն:

Հիմնական փոփոխութիւն կը նկատուի ճարտարապետութեան մարզէն ներս եւ քանդակագործական արուեստին մէջ: Աւան- դական շինութիւններու կողքին կ՚երեւին հնադարեան աշխարհին յատուկ սիւնա- զարդ շէնքեր: Տաճարի ճարտարապետու- թեան ցայտուն օրինակ է Գառնիի տա- ճարը, որ կառուցուած է Ա. դարուն (Ք. Ա.): Իսկ հոյակապ գծանկարչութեան մարզին մէջ յատուկ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ խճանկարը: Գառնիի ամ- րոցի բաղնիքի յատակին պահպանուած խճանկարին մէջ օգտագործուած են 15 գոյն քար:

Հնադարեան մշակոյթի ազդեցութիւնը նկատելի է նաեւ ոսկերչական արուեստին մէջ: Պեղումներու ժամանակ յայտնա- բերուած արուեստի առարկաները գերծ չեն նաեւ յունական տարրերէ: Այդ տե- սակէտէն ուշագրաւ են Արտաշատի մէջ յայտնաբերուած այծի արծաթէ արձա- նիկը, ոսկէ ականջօղերը՝ Բերրիութեան աստուածուհիի պատկերով, Հայոց Բա- կուր Թագաւորի արծաթէ սկահակը եւ ոսկերչական ուրիշ առարկաներ:

Հայաստանի հելլենական մշակոյթի յուշարձաններ են Արշակունիներու հա- րստութեան ներկայացուցիչներու՝ Մեծն Տիգրանի, Արտաւազդ Բ.ի եւ միւս Թա- գաւորներու մետաղէ դրամները: Հայ- կական դրամներու գլխաւոր արժանիքը այն է, որ անոնք կ՚արտացոլացնեն ոչ միայն հայ Թագաւորներու ազգային նկա- րագիրը, այլեւ անոնց իմացական աշ- խարհն ու տրամադրութիւնը:

Հին Հայաստանի նիւթական մշակոյթի եւ ժողովրդական գեղարուեստական ըս- տեղծագործութեան կարեւոր մէկ ճիւղն է նաեւ խեցեղէնի արտադրութիւնը: Պատ- կերը հոս բաւական բարդ է: Դարերով մշակուած տեղական արտադրութեան տեսակներու եւ ձեւերուն հետ մէկտեղ, որոնք երբեմն կը նմանին Մերձաւոր Արե- ւելեան նմոյշներուն, հելլենական ժամա- նակաշրջանին երեւան կուգան ամբողջ շարք մը նոր արտադրութեան տեսակնե- րու, որոնք բնորոշ են հելլենական աշ- խարհին՝ սափորներ, ափսէներ, եւայլն: Խեցեղէնի արտադրութեան մէջ յատուկ տեղ կը գրաւէր նախշազարդ խեցեղէնը, որ ժողովրդական գեղարուեստական ըս- տեղծագործութեան կարեւոր մէկ մարզը դարձած էր: Անիկա զարգացած է ինչպէս Հայաստանի եւ Մերձաւոր Արեւելքի նախ- շազարդ խեցեղէնի արտադրութեան դա- րաւոր աւանդութիւններու հիման վրայ, այնպէս ալ հելլենական աւանդութիւն- ներու հիման վրայ:

Կարեւոր ճիւղ դարձած է նաեւ ապա- կեգործութիւնը: Ապակեգործական սու- րիական կեդրոններէ, մասնաւորաբար Սիդոնէ ապակիի ներածումէն շատ չան- ցած, Հայաստանի մէջ ալ կը ստեղծուի ապակիի արտադրութիւնը: Հին Հայաս- տանի ապակեղէնը իր բնոյթով եւ տես- քով հնադարեան ապակիի բաղկացուցիչ մասն է: Անհրաժեշտ է նշել որ հնադար- եան շրջաններէն սկսեալ Հայաստանի մը- շակոյթի մէջ կը նկատուի երկու հիմնա- կան գիծ՝ Արեւելեան եւ Արեւմտեան, ո- րոնք Հայաստանի մշակութային զարգաց- ման տեւական գործօններ դարձան նաեւ յետագայ դարերուն:

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ

ԱՊՐԻԼ 24

Ուսանողական եւ Երիտասարդական Միութիւնը դարձեալ աշխոյժ շաբաթ մը բոլորեց:

Դէպքերը այնպէս դասաւորուած էին որ գրեթէ շաբաթ մը տեւեց Ապրիլեան Եղեռնի ոգեկոչումը: Նախ, հասարակու- թիւնը որքան գիտէ, սակայն թարմացնե- լու նպատակով ըսեմ, թէ հայ հերոսա- պատումը երգող Ֆրանց Վերֆէլ 1945ին մեռած էր Քալիֆորնիա եւ հոն ալ թաղ- ուած: Ֆիլատելֆիոյ համալսարանին վա- րիչը Փրոֆ. Վարդան Գրիգորեան, աղ- նիւ մտածումն ունեցած էր երբ հայ ազգի երախտագիտական տուրք հուչակոտուն եւ հայերդակ գրագէտին աճիւնները, իր սեփական ճիգերով եւ միջոցներով փո- խադրել Աւստրիա, ուր հանդիսաւոր կերպով 1975 Յունիս 21ին զետեղուեցան Վիէննայի քաղաքապետարանի տրամադ- րած պատուոյ գերեզմանին մէջ: Այդ առընչութեամբ Թղթակցութիւն գրկուած էր «Յառաջ»ին:

Իսկ այս տարի Ապրիլ 21ին բացումը եղաւ շիրմաքարի զետեղումին (պրոն- զէ), նոյնպէս հոգացուած Փրոֆ. Գրի- գորեանի ջանքերուն շնորհիւ: Որքան ալ յարգելի ուսուցչապետը ջանացած էր, որ տեղի ունենար Ապրիլ 24ին, բայց որոշ դէպքեր արգելք եղած էին այդ փա- փաքի իրականացման:

Ֆ. Վերֆէլի յիշատակին ցուցաբեր- ուած այս վերաբերմունքը յուզեց ինչպէս քաղաքիս գրական, նոյնքան նաեւ քաղա- քական շրջանակները, որոնք իրենց ե- րախտագիտութիւնը յայտնեցին արժան- եաց չքանչանի տուչութեամբ:

Փոխ քաղաքապետուհի Սանտլէր, ինքն անձամբ իր գրասենեակին մէջ Փրոֆ. Գրիգորեանի յանձնեց գեղեցիկ շքանշա- նը, ջերմագին խօսքերով: Նոյնքան տաք շունչով հակիրճ ճառի մը մէջ յարգելի փրոֆեսէօրը իր երախտագիտութիւնը յայտնեց, չեշտելով թէ Վիէննայի սրտին մէջ կայ Մխիթարեան վանքը, որ ակութն է հայ մշակոյթին եւ որմէ շատ օգտուե- ցաւ Ֆ. Վերֆէլ իր յաճախակի այցերով եւ մանաւանդ հանգուցեալ Հայրդեան արքահօր հետ իր մտերմիկ բարեկամու- թեամբ:

Քաղաքապետութիւնը մեծ օթոպիւս մը տրամադրած էր, ներկաները Վիէննայի կեդրոնական գերեզմաննոցը փոխադրե- լու, ուր պիտի ըլլար յուշարձանի բա- ցումը: Հոն էր փոխ քաղաքապետուհին, գրագէտներ, հայ գաղութի վարչական կազմը, Հոգեւոր Հովիւը, Մխիթարեան հայրեր եւ Ուսանողական եւ Երիտասար- դական Միութեան անդամները:

Հողակոյտին վրայ զետեղուած էր ճեր- մակ եւ կարմիր վարդերէ կազմուած շքեղ ծաղկեպսակ մը «Վիէննայի Քաղաքապե- տարան» երիզարդրով: Շեփորախումբը հնչեցուց երեք նուագ, Շէօնվիէզոր կար- դաց իմաստալից ճառ մը, ուր յատկա- պէս կ՚ըսէր թէ Ֆ. Վերֆէլ եղաւ այն հազուագիւտ գրագէտներէն, որ իր կեն- դանութեան ունեցաւ սիրուած ըլլալու համոզումը:

Յուշարձանի բացման արարողութենէն վերջ, յիսունէ աւելի հրաւիրեալներ ճա- շի հիւրն էին փոխ քաղաքապետուհիին. — այդ Թւում նաեւ բազմաթիւ հայ ե- րիտասարդներ:

Փրոֆ. Գրիգորեանի առաջարկով եւ գլխաւորութեամբ հայ պատգամաւորու- թիւն մը Ապրիլ 24ի առտուն գնաց գերեզ- մաննոց եւ հոն զետեղեց ծաղկեպսակ մը եւ բոպէ մը լուռ ամփոփուեցաւ Ֆ. Վեր- ֆէլի շիրմին առջեւ, ուր Հոգեւոր Հովիւը աղօթք արտասանեց:

Ապրիլ 23ին Ուսանողական — — Երիտա- սարդական Միութիւնը «Հաուզ տեր Պե- կեկնուն»ի մէջ հանդէս մը կազմակերպեց Վիէննայի Թոշակառուներուն համար: «Մենք չճանչցանք մեր մեծ հայրերն ու մայրերը, Թուրքերը զանոնք ջարդեցին. ուզեցինք անոնց տեղ ու անոնց յիշատա- կին, ձեզի ուրախութիւն պատճառել»:

Ապրիլ 24: Կէսօրէն ետք հայ ակումբին առջեւ աւստրիական Կարմիր Խաչը դրկած էր մեծ «քլինիք օթոպիւս» մը, ուր ինչ- պէս նախորդ տարիներ, այս տարի ալ յիսունի մօտ երկսեռ Հայեր — Ուս. եւ Երիտ. Միութենէ — իրենց արիւնը տրա- մադրեցին: Օրուան բնաբանն էր.— «Դա- հիճները անմեղ Հայերու արիւնը թափե- ցին վայրագօրէն, մենք սիրով մեր սըր- տին արիւնը կը տրամադրենք կեանք մը փրկելու դիտումով, ի յիշատակ մեր նա- հատակներուն»:

Երեկոյեան 7էն առաջ արդէն մրջնանոց դարձած էր հայ մշակոյթի սրահը. հոն գաղութն էր եւ մանաւանդ երիտասար- դութիւնը իր ողջ կազմով:

Կողմնակի հնչիւններու տակ Ս. Հռիփ- սիմէ տաճարին մէջ հանդիսաւոր հոգե- հանգիստ, զոր կատարեց Հոգեւոր Հովիւ Տոքթ. Մեսրոպ Ծ. Վ. Գրիգորեան:

Տխուր շարականներ խառնուելով մոմե- րու բոցիկներուն, միսթիք եւ հոգեխռով մթնոլորտ մը ստեղծած էին:

Հոգեհանգիստէն անմիջապէս ետք ներկաները հաւաքուեցան եկեղեցիին բա- կը, ուր ծաղկեպսակ զետեղուեցաւ հոն, ուր ծրագրուած է յուշարձան կանգնեցնել ի յիշատակ մեր անմոռանալի նահատակ- ներուն: Հոգեւոր հովիւի աղօթքէն ետք միաձայն երգուեցաւ Հայր Մերը ու ապա բոլորը անցան կից սրահը, ուր պիտի ըլլար յուշահանդէսը: Կիրթ, բարձրորակ եւ զուսպ. այդպէս կարելի է որակել այդ յուշահանդէսը, այնքան լաւ պատրաս- տուած:

Ուսանողական եւ Երիտասարդական Միութեան նախագահ Վարդգէս Աղամա- նուկեան հակիրճ խօսքով բացումը կա- տարելով, հրաւիրեց նախ Հոգեւոր Հովի- ւը, որուն խօսքը գեղեցիկ վերլուծումն էր 61 տարի առաջ ծրագրուած սպանդի մը:

Լիբանանէն վերջերս ժամանած բանաս- տեղծ Պր. Ժորժ Խաչերեցեան յուզումով կարդաց իր մէկ ոտանաւորը, արդար զայրոյթի կրակը թափելով բոլոր անոնց որ չխնայեցին անմեղին, ծերունիին, մա- նուկին, հոգեւորականին, արիւնի մէջ խեղդել ջանացին Հայն ու անոր շունչին տակ ծաղկած հայ դաւառը:

Ողեւոր շունչ եւ սրտի տրոփ կը կրէր Վ. Աղամանուկեանի ճառը, որ կորովով շեշտեց թէ անցած է լալու, ողբալու շըր- ջանը, մենք չենք կատարեր սգահանդէս, այլ ոգեկոչում:

Սիամանթոյէ կտոր մը, այնքան յուզա- կանութեամբ կարդացուած Պր. Գր. Հա- լաճեանէ շատերու աչքէն արցունք խլեց:

Մխիթարեան Հ. Ֆերհաթեան վարդա- պետի ուղերձին նիւթն էր՝ «Ֆ. Վերֆէլ եւ Հայերը»: Ան ըսաւ.— «Մեր տառա- պանքները անտառներու պէս աճեցան, արցունքը եղաւ մեր քոյրն հարազատ եւ սուգը. մեր անբաժան եղբայրը: Բանաս- տեղծը երգեց. Սիրտս նման է էն փլած տներ, կոտրեր գերաններ, խախտեր են սներ...: Ոչ ոք գութ ունեցաւ մեր վրայ, ոչ մէկը փորձեց ծռիլ մեր վէրքերուն վրայ. միայն մէկ մարդ, սիրտ ունեցող մէկ մարդ — Վերֆէլ, լսեց մեր հեծե- ծանքը, կարդաց մեր դիւցազնական պայ- քարը, ու իր գրիչը թաթխեց իր ազնիւ սրտին մէջ, սիրեց մեր վիշտը ու եղաւ մեր ժողովուրդին մէկ եղբայրը: Եթէ Ֆ. Վերֆէլ արիւնով ուրիշ ցեղի մը կը պատկանի, բայց սրտով Հայ էր: Իր անունը պիտի ապրի այնքան որքան Հա- յը. կ՚արժէ որ հայ կառավարութիւնը յուշարձան կանգնեցնէ հայկական հողի վրայ Վերֆէլի անունին...»:

Վերջին խօսք առնողն եղաւ ինքը, Փրոֆ. Գրիգորեան, որ քանդակիչ խօս- քերով եւ ամուր շեշտով ըսաւ.— «Հայը մորթուելիք ժողովուրդ մը չէր բնաւ եւ ոչ ալ հօտ մը ոչխարներու. հոն ուր կրնար, փորձեց ինքնապաշտպանութիւն եւ սարսափ ցանեց ջարդարարներու մէջ: Փառաւոր էջեր են Շապին Գարահիսարի, Վանի, Ուրֆայի, Սարդարապատի, ու շատ այլ տեղերու մարտնչումները»: Ապա գծուշացուց սոտրակայութեան եւ գերա- կայութեան բարդոյթէն, որոնք երկուքն ալ ազգակործան են հաւասարապէս եւ մեր փրկութեան լաստ կայ մշակոյթը, որուն փարելու է ամէն Հայ, ուր որ ալ ապրի:

Տիկին Յասմիկ Տաքէսեան Ուսանողա- կան եւ Երիտասարդական Միութեան վարչութեան անդամ Փրոֆ. Գրիգորեանի յանձնեց փոքրիկ նուէր մը, գեղեցիկ ու- ղերձով մը, իբր յիշատակ Վիէննա իր այցին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (102)

ՀԱՐԱԶԱՏՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ

Սիրային, ընտանեկան կեանքէ

Ա. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ

— Տիկին, սպասաւորներս տանիկ գոր- ծերու վարժեցնելու համար ինչե՞ր քա- շեցի: Բայց ամէն բան ատենին պէտք է: Եթէ սենեկապանիս տեղը ես Հարկադըր- ուէի վսեմաշուք Կրիմանին հոսկէ դուրս հանելու, ձեր երկնային դէմքը պահ մը աւելի դիտելէ զրկուած պիտի ըլլայի, բան մը որ աններելի ոճիր մը գործած ըլլալու հաւասար պիտի ըլլար:

Ամէն ոք սքանչանալ սկսած էր Արա- թիմոսի վրայ եւ խնջոյքը կը շարունակ- ուէր...:

Պարի ատեն էր... զոյգեր իրարու փաթթուած պարել սկսած էին...:

Արաթիմոս իր խօսակցութիւնը շարու- նակեց:

— Ինչո՞ւ Վենետիկ եկաք, հարցուց Էմփերիա:

— Նախ եւ առաջ ձեզ տեսնելու փա- փաքով, տիկին, յետոյ բարեկամս Պեմ- պոյէն նամակ մը ստացած էի:

— Ըսել է մեր ծիրանաւոր պատրիարքը կը ճանչնա՞ք, հարցուց Էմփերիա սար- սռալով:

— Ծիրանաւորման բարձր աստիճանը իրեն շնորհել տուողը ես էի, տիկին: Ա- մենապատիւ քահանայապետը խնդիրքս չմերժեց: Դուք ալ կը ճանչնա՞ք զինքը:

— Պեմպօ՞ն: Լաւագոյն բարեկամներէս մէկն է, Թոթովեց Էմփերիա:

Բայց կարծես թէ այս խօսքը տարբեր խորհուրդ մը ձգած ըլլար միտքը, հոնկէ անցնող սպասաւորի մը ուղղելով խօսքը ըսաւ.

— Շուտ գնա տիկին Մարիամը քովս ղրկէ:

Յետոյ Արաթիմոսի դառնալով շարու- նակեց.

— Վենետի՞կ պիտի հաստատուիք: Ի- մացայ որ գեղեցիկ պալատ մը վարձեր եւ խիստ ճաշակաւոր կերպով կահաւորեր էք:

— Որքան ալ ճաշակաւոր ըլլայ պա- լատիս կահաւորումը, չի կրնար ձերինին հաւասարիլ, տիկին: Իրաւ, կահաւորման գործին հսկողը քանդակագործ Թիթիէնն էր, բայց դեռ շատ պակասներ ունինք: Մտադրած եմ վերջնականապէս Վենետիկ հաստատուիլ: Վենետիկը իր այլանդակ եւ տարօրինակ տեսարաններով շատ հաճելի թուեցաւ ինծի. իր ջրանցքներուն փախ- չող գիծերը երազներու կը նմանին որոնց մէջ մարդս դիցաբանօրէն գեղեցկութիւն- ներ միայն կ՚ընդնշմարէ:

— Աւելի զատ, Վենետիկը ապահով քա- ղաք մըն է, Թոթովեց Էմփերիա: Կը նմանի բերդի մը ուրկէ կարելի է առանց պատժուելու ասպարէզ կարդալ զօրաւոր- ներուն:

— Տիկին, դուք մարդկային արարած չէք, այլ՝ զմայլելի դիցուհի մը որ մար- դոց միտքէն անցածը մէկ նայուածքով կը գուշակէ, մրմնջեց Արաթիմոս ցած ձայնով: Եւ եթէ մենք երկուքս իրարու միանալու ըլլանք, ամբողջ Վենետիկը կրնանք գրաւել ու հոն իշխել Թագաւոր- Թագուհիի պէս, որովհետեւ դուք բանաս- տեղծութիւնն էք, իսկ ես բանաստեղծը:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՆՈՒԷՐ

ՆԻՍԷՆ կ. Սէմէրճեան 100 ֆր. կը նուիրէ Լիբանահայերուն եւ 100 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆԷՆ, Պ. Գրիգոր Այանեան 200 ֆր. կը նուիրէ Լիբանահայերուն։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

Վալանսէն Մ. Պլըքեան Սարդարապատի հերոսներու յիշատակին կը նուիրէ 50 ֆր. տեղւոյն Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէին եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ ՍՐԱՀԻ»

Լիոնի, Տէսինի եւ Վիէնի նուիրատուներու ցանկը

Տիկին Մաալէն Բասմաճեան – Օվիկ – եան, Պ. Համազասպ – Եդուարդ Օհան – նէսեան, Տէր եւ Տիկ. Խաչատուր Օհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Սերոբ Բարսեղ – եան, Տէր եւ Տիկ. Վարդան Խլոյեան, Տէր եւ Տիկ. Լէոն – Գարօլ Աբրահամեան, Տէր եւ Տիկ. Վազգէն Մուրատեան 500ական։ Պ. Պաղտասար Հերփոյեան եւ զաւակները 300, Տէր եւ Տիկ. Սերոբ Ղազարեան, Տէր եւ Տիկ. Բարսեղ Բարսեղեան 250ական, Տէր եւ Տիկ. Համազասպ Մու – րատեան, Տէր եւ Տիկ. Միհրան Մուրատեան, Տէր եւ Տիկ. Լուի – Գիշար Բարսեղեան, Տէր եւ Տիկ. Խաչիկ Տէրտէր – եան, Տիկ. Քնարիկ Մուրատեան եւ զաւակները 100ական, Տիկ. Շողիկ Բարսեղեան, Տիկին Զարուհի Հիւսեան եւ զաւակներ, Տէր եւ Տիկ. Մարտիրոս Պասմաճեան, Տէր եւ Տիկ. Սահակ Բարսեղեան, մի ոմն (Փարիզ), Տիկ. Լուսընթագ Պանտիկեանի մահուան առթիւ 100ական։

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Ս– Մօրիսի իր ընկերները, այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

BICENTENAIRE DES ETATS-UNIS
du 11 au 16 novembre
NEW YORK - WASHINGTON
2250 F
comprenant l'avion, l'hôtel et petits-déjeuners et les excursions commémoratives.
Renseignements et inscriptions :
mondotours
2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է
ՃԱՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ի նպաստ

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

որ տեղի պիտի ունենար Յունիս 12ին։
Երգչախումբին անդամները պիտի վերադարձնեն արձանագրուողներու կատարած վճարումները։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան հետ որեւէ հարցի համար կը խնդրուի հեռաձայնել Նախագահուհիին՝ Տիկին Դատաւորեանի 989–07–97։

«ՅԱՌԱՋ»
կը նուիրէ

Մայրերու տօնին առթիւ Օր. Հոփփսիմէ – Քլօտ Կէօզիւմեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօր՝ Տիկին Կիւլա Կէօզիւմեանի (Լա Թուռ տ'Էկ)։

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՎԻԼ
ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ

Շավիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարչութեան կարգադրութեամբ եւ Փարիզի մայր եկեղեցւոյ խորհրդով, Յունիս 6ին Հոգեգալստեան օրը, պատարագի ընթացքին տեղւոյն հայ դպրոցի աշակերտներու Ս. Հաղորդութիւն կը տրուի։ Այս առթիւ կը խնդրուի աշակերտներու ծնողքներէն, որ նոյն օրը ժամանակին իրենց զաւակները բերեն։

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ

ՅՈՒՆԻՍ 12 ԵՒ 13

Հաւաքուիլ ժամը 7.30ին Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թերմինիւս եւ 8ին կառ. տիւ Նոռ Քաֆէ Քիւրվէօր։ Մեկնում ժընեւ հարաւի կառուղիէն։ Կիրակի պտոյտներ եւ վերադարձ Փարիզ ժամը 22 ատեններ։

Մասնակցութիւն 195 ֆր.։

Կանխավճար 75 ֆր.։

Դիմել՝
RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
12, Allée Léonide — 94 Le Perreux
Tél. 324-14-96
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-1901
ԷՏՈՒԱՐ ՃԷՔԻՐԵԱՆ
Ընդհանուր Պատուիրակ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ԲԱՑՄԱՆ Ա. ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Շաբաթ Յունիս 12էն մինչեւ Հինգշաբթի Յունիս 17

— du samedi 12 Juin au jeudi 17 Juin
EXPOSITION DE JEUNES ARTISTES ARMENIENS
chaque jour de 14 à 22 heures

— Samedi 12 Juin à 21 heures
SOIREE - CABARET

— Lundi 14 Juin à 20 h. 45
SOIREE CINEMA

— Mardi 15 Juin à 20 h. 45
DINER ANNIVERSAIRE, ORGANISE PAR LE COMITE DES DAMES

— Mercredi 16 Juin à 20 45
SOIREE « MUSIQUE ET POESIE »
avec la particiaption de la Chorale NAIRI

— Dimanche 20 Juin
RALLYE ORGANISE PAR LE COMITE DES JEUNES

Բոլոր ձեռնարկները տեղի կ'ունենան Ա. Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ, 118, Քուրսէլ փողոց, Փարիզ 17

Տեղեկութեանց եւ տեղերու ապահովման համար դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնը եւ կամ հեռաձայնել 924–86–71 եւ 227–12–26 թիւերուն։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒՆԻՍ 6, Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան դարաստանին մէջ
44 – 50, Ավընիւ Շարլ Տը Կոլ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ
Երգ – նուագ, մասնակցութեամբ
Օր. ԱՆԱՀԻՏ ՍՎԱՃԵԱՆԻ, ձեռնադաշնակ – երգչուհի
Պր. ՆՈՐԱՅՐ ԱԳԸԼԵԱՆԻ, երգիչ – յօրինող
Առնուվիլի Կապոյտ Խաչի պարախումբին եւ ԳԱՐՈՒՆ նուագախումբին
Աւանդական հայկական շամփուրով խորոված եւ ճոխ պիւֆէ
ԹՈՄՊՈԼԱ, արժէքաւոր առարկաներով
Սեղանները ապահովելու համար դիմել Աղքատախնամի կեդրոնը, հեռ 878–02–99
Անձրեւի պարագային ապահովութիւններ ձեռք առնուած են։

Ծանօթ.— Մոնմորանսի երթալու համար չոգեկառք առնել Կառ տիւ Նոռէ եւ իջնել Անկէն (ուրաքանչիւր քառորդ ժամուն), անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթոպիւսով Կրոլէի կայարանը իջնել։

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Կը յանձնարարուի ուտելիք չբերել եւ տեղւոյն վրայ ծախսել։
Դուռները կը բացուին ժամը 10ին եւ կը տեւէ մինչեւ ժամը 22
Հայ հասարակութիւնը սիրով կը հրաւիրուի հաճելի օր մը անցընել։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ
ԳԱՐՆԱՆ, ԱՄՐԱՆ ՈՒ ԱՇՈՒՆԻՆ

TRANSTOURS organise

Բ. ճամբորդութիւն՝ ՅՈՒԼԻՍ 10էն 25 ԼԵՆԻՆԿՐԱՏ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ
գին՝ 2900 ֆրանք

1976 ՕԳՈՍՏՈՍ 6էն 21, ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2900 ֆրանք
1976 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 10էն 25 — ՄՈՍԿՈՒԱ–ԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2850 ֆ.
1976 ՀՈԿՏ. 8էն 23 — ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2450 ֆրանք

ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ և ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ ԱՌԱՆՁԻՆ ԽՈՒՄԲԵՐ՝ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Երթուդարձ օդանաւով։ «Արմենիա»յի կամ «Անի»ի մէջ, առաջին կարգի սպասարկութեամբ։

Կը գործադրուի հայրենի տեսարժան վայրերու այցելութեան լրիւ յայտագիրը

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 rue du 4Septembre — 75002 PARIS — Tél. 742-77-40
ուր կարելի է ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18։
ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝
11, rue du Bassin — SAINT-JULIEN — Tél. 93-04-90 et 08-31-55
ՎԱԼԱՆՍ՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ —ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ դիմել Ց. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ Հ.Մ.Ը.Մ. Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ

Յունիս 5, 6 եւ 7 Հոգեգալստեան տօներուն առթիւ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 5ին, ժամը 22էն մինչեւ լոյս, Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ։

12, Rue St Bazile
GRANDE NUITEE DANSANTE

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 6 ժամը 10, առաւօտեան, Մարսէյլի Հայոց մայր եկեղեցւոյ մէջ, Հոգեգալստեան արարողութիւն, հովանաւորութեամբ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի։

Նահատակաց Յուշարձանի առջեւ կը զետեղուի ծաղկեպսակ մը՝ Հ. Մ. Ը. Մ.էն ընդմիշտ բաժնուած եղբայրներու յիշատակին։ Վարչութիւնը մասնաւորապէս կը խնդրէ բոլոր մարզասէրներէն եւ Մարսէյլի հայ հին թէ նոր Հ.Մ.Ը.Մ.ականներէն՝ յարգել յիշատակը մեր կորուստներուն։

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 6 ժամը 21ին «Վասպուրական» սրահին մէջ, Հ.Մ.Ը.Մ.ի Յիսնամեակին յիշատակութեան տօնակատարութիւն։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ԿԻՐԱԿԻ 6, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 7, Յիսնամեակի առթիւ բաժակի մեծ մրցումներ գնդակի, ժամը 15էն սկսեալ։

Մասնաւորապէս հրաւիրուած են
U. J. A. ALFORTVILLE — U. G. A. LYON-DECINES
U. S. J. O. A. VALENCE — U. G. A. ARDZIV, Marseille

Կը խնդրուի բոլոր հայ մարզասէրներէն քաջալերել այս ձեռնարկը, իրենց ներկայութեամբ։

Fonds A.R.A.M

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
5
SAMEDI
5 JUIN
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F.

51րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.606 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — N° 13.606

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՑՕՐԵԱՅԻՆ ԻՆՆԱՄԵԱԿԸ

— o —

Ինը տարի առաջ, 1967 Յունիս 5ին, Իսրայէլի բանակները յանկարծակի կը յարձակէին միաժամանակ Եգիպտոսի, Յորդանանի եւ Սուրիոյ վրայ՝ օդանաւերով, թնդանօթներով ու հրասայլերով: Քանի մը ժամուան մէջ կը փճացնէին եգիպտական 17 օդակայաններու հարիւրաւոր օդանաւերը, որոնք ժամանակ չէին ունեցած օդ բարձրանալու: Եգիպտացիք կը ճաշակէին պարտութեան դառնութիւնները:

Յորդանանի եւ Սուրիոյ ճակատներուն վրայ եւս Իսրայէլ «հարուածային» յաղթանակներ կ՚ապահովէր, անակնկալի բերելով արաբական բանակները:

Աւելորդ արեւմտահեղութենէ խուսափելու համար Հիւսէյն Թագաւոր Յունիս 7ին ընդառաջ երթալով ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդի կոչին, զինադադար կը խնդրէր: Քանի մը օր վերջ, Յունիս 10ին Եգիպտոս եւ Սուրիա պիտի հետեւէին իրեն:

Պատերազմը տեւած էր ընդամէնը վեց օր:

Եգիպտոսի նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասըր չարունակ ռազմաշունչ ճառեր կը խօսէր՝ սպառնալով բնաջնջել Իսրայէլը: Յօգքին գործի անցնելով, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար Ու Թանէն պահանջեց ճանապարհէն ետ քաշել ՄԱԿի Կապոյտ Գդակաւորները, որոնք 1956ի դժբախտ պատերազմէն ի վեր պահակի դեր կը կատարէին հակառակորդ կողմերու միջեւ: Անոնց քաշուելէն անմիջապէս ետք եգիպտական զինուորները գրաւեցին Շարմ էլ Շէյխը, արգիլելու համար իսրայէլեան նաւերու մուտքը Կարմիր ծովէն Էյլաթի նաւահանգիստը՝ Աքապայի ծոցին մէջ:

Եգիպտոս, Յորդանան եւ Սուրիա կորսնցուցին ընդարձակ տարածութիւններ, որոնք անցան Իսրայէլի տիրապետութեան տակ:

ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդը 1967 Նոյ. 22ին թիւ 242 բանաձեւով պահանջեց Յունիսին Իսրայէլի կողմէ գրաւուած արաբական բոլոր հողերուն պարպումը եւ Պաղեստինի գաղթականներու ցաւոտ խնդրին պատշաճ կարգադրութիւնը: Այս բանաձեւը եւ անկէ վերջ քուէարկուած նման բանաձեւեր մնացին ձայն բարբառոյ յանապատի: Իսրայէլ ականջ չկախեց եւ ՄԱԿը չհամարձակեցաւ որեւէ պատժիչ միջոցի դիմելու:

Պարբերական փոքր ընդհարումները շարունակուեցան:

1970 Օգոստոս 7ին զինադուլ կնքուեցաւ: Կռիւները դադրեցան: Սակայն շրջանը մնաց խռովայոյզ կացութեան մէջ: Ո՛չ պատերազմ, ո՛չ խաղաղութիւն: Անստոյգ վիճակ:

Երկուստեք զինարշաւը շարունակուեցաւ՝ հովանաւորութեամբ հակամարտ երկու մեծերուն, որոնցմէ Մ. Նահանգները Իսրայէլի, Խ. Միութիւնը արաբական երկիրներուն կ՚օժանդակէին բացէ ի բաց:

Արաբները հյաջողեցան թիզ մը հող իսկ ետ առնել Իսրայէլացիներէն:

Կացութեան մէջ հիմնական փոփոխութիւն առաջ եկաւ 1973 Հոկտեմբեր 6ին, երբ այս անգամ Եգիպտոս եւ Սուրիա միաժամանակ անակնկալ յարձակում գործեցին Իսրայէլի վրայ:

Նախագահ Անուար էլ Սատաթի հրաձայլերը յաջողեցան Սուէզի Ջրանցքը անցնելով կամրջագլուխ մը հաստատել Սինայի Թերակղզիին վրայ, ուր գրաւեցին Իսրայէլի պաշտպանութեան առաջին գիծերը:

Սուրիացիք ալ Կոլանի բարձունքին վրայ որոշ յառաջխաղացում արձանագրեցին:

Ժամանակաւոր այս յաղթանակները մեծապէս բարձրացուցին բարոյականը Արաբներուն, որոնք ապացոյցը տուին, որ անպարտելի չէին Իսրայէլի բանակները: Այս վերջինները 48 ժամուան մէջ վերակազմուելով հակայարձակողանի անցան եւ որոշ յաջողութիւններ արձանագրեցին: Իսրայելեան հրասայլեր եգիպտական հող մտան եւ սկսան յառաջանալ դէպի Սուէզի Նաւահանգիստը: Սինայի մէջ ալ եգիպտական երկրորդ բանակը պաշարուեցաւ:

Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի միջեւ զինադադար կնքուեցաւ եգիպտական հողին վրայ — 101րդ քիլոմեթրի ծանօթ համաձայնագիրը, — որ դարձակէտ մը կազմեց արաբեւիսրայելեան վէճին մէջ:

Մ. Նահանգները որոշ դեր կատարեցին յետագային՝ Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի միջեւ երեք տարուան զինադուլ հռչակելու համար: Եգիպտոս որոշ հողամասեր, քարիւղի հորերու եւ ռազմագիտական դիրքերու տիրացաւ Սինայի մէջ: Իսրայէլ երեք տարուան համար հանգիստի շրջան մը ապահովեց եգիպտական ճակատին վրայ:

Սուրիա հակառակեցաւ Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի համաձայնագրին: Սակայն ի վերջոյ վեց ամսուան համար եւս երկարաձգեց Կապոյտ Գդակաւորներու հսկողութիւնը Կոլանի ճակատին վրայ:

Վեցօրեայէն ինը տարի ետք տակաւին չէ լուծուած արաբեւիսրայելեան վէճը եւ չէ կարգադրուած Պաղեստինի արաբ գաղթականներու, աւելի ճիշդ Պաղեստինի անկախ Պետութեան բարդ հարցը:

Արագ կարգադրութեան հեռանկարն ալ չի նշմարուիր հորիզոնին վրայ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՈՂՈՔՆԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ԴԷՄ

— o —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ՝ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ, 60 ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ 100 ՎԻՐԱՒՈՐ

Աշխարհի զանազան կողմերը բողոքի բազմաթիւ ցոյցեր տեղի ունեցած են սուրիական ուժերու Լիբանան մուտքին դէմ: Այսպէս արաբ ուսանողներ, առջի օր, գրաւեցին Գահիրէի սուրիական դեսպանատունը եւ պատռեցին նախագահին նկարը, զայն որակելով վատ մը որ իր ուժերը պէտք է Իսրայէլի դէմ զօրակոչի ենթարկէ փոխանակ Լիբանանի: Նման բողոքներ եղած են նաեւ Մոսկուայի եւ Ռապաթի սուրիական դեսպանատուներու դէմ ենաեւ Փարիզի Արաբական Լիկայի գրասենեակներուն: Այս ամբողջ բողոքողները կ՚ըսեն թէ Սուրիա ինքզինքը կը ներկայացնէ իբրեւ յառաջդիմական երկիր մը, բայց այս անգամ դիմակը վար առաւ եւ փաստեց որ ինք ամէնէն յետադիմական ուժն է արաբական աշխարհին մէջ:

Մոսկուայի մէջ արաբ ուսանողներ դիրք բռնած են սուրիական դեսպանատան դիմաց հսկայ ցուցատախտակով մը, ուր գրուած է.— «Ձեռքերդ քաշէ Լիբանանէն»: Ոստիկանութիւնը չէ միջամտած:

×

Պէյրութի մէջ գործադուլի հրահանգը զոր տուած էր մահմետական ձախը բաւական մեծ համեմատութեամբ գործադրուած է: Հակառակ անոր որ բաւական խաղաղ եղած է մթնոլորտը 60 մեռեալ կայ եւ շուրջ 100 վիրաւոր:

× Մարոնի պարագլուխներէն՝ Մալէք, Արտաքին նախկին նախարար, կ՚ուզէ որ Ֆրանսան միջամտէ զինեալ ուժերով, մինչ, ինչպէս գրած էինք երէկ, Ճումպլաթ կը փափաքէր Ֆրանսայի քաղաքական եւ դիւանագիտական միջամտութիւնը:

Պէյրութի քաղաքական շրջանակներու մէջ, կ՚ըսուի թէ (ըստ Յունիս 2ի Օրիանլը ժուռի) որ Իլիաս Սարգիս իր պաշտօնին գլուխը կ՚անցնի Յունիս 15ին:

× Փարիզի մէջ, Սուրիոյ Արտաքին նախարարը տեսնուեցաւ Սօվանեարկի հետ եւ այս տեսակցութենէն պարզուեցաւ թէ երկու երկիրները նոյն տեսակէտն ունին Լիբանանի մասին:

× Մոնթէ - Քարլոյի ձայնասփիւռի կայանին տուած իր հարցազրոյցին ընթացքին Ճումպլաթ անգամ մը եւս ըսած է որ Ֆրանսան պէտք է օգնութեան հասնի:

× Բացի հիւանդանոցներէն, ձայնասփիւռի կայաններէն եւ օդակայանէն եւ այն վայրերէն որ իրենց իսկ հայթայթիչներն ունին, Պէյրութ միշտ առանց ելեկտրականութեան է:

Քանի մը տողով

ՓԱՐԻԶԵԱՆ մամուլի տագնապը վերջ չի գտներ եւ Հինգշաբթի օր Ֆրանս-Սուար չկրցաւ լոյս տեսնել, Ուրբաթ ալ՝ Ֆիկառօ եւ Քոթիտիէն տը Փարի:

ՊՈԼՍՈՅ Թեքնիք համալսարանը փակուեցաւ ցնոր տնօրէնութիւն: Նախապէս հրայսանձգութեան մը փոխանակման ընթացքին երեք ուսանող եւ երկու անցորդ վիրաւորուած էին գրականութեան լսարանին առջեւ, անցեալ շաբաթ ալ ուսանող մը մեռած էր եւ երկու ուրիշներ ալ վիրաւորուած Թեքնիք համալսարանի մէկ դասաւանդութեան ատեն:

ՊՈԼԻՎԻՈՅ նախկին նախագահը՝ զօրավար Խուան Խոսէ Թորէս, որ անհետացած էր, ինչպէս գրած էինք երէկ, սպաննուած գտնուած է:

ՓԱՐԻԶ, Փորթ տը Փանթէն, հսկայ բազմութեան մը առջեւ է որ Պերլինկուէռ եւ Մառշէ իրենց տեսակէտը պարզեցին եւ շեշտեցին թէ ընկերվարութեան որեւէ օրինակ չկայ, անոր հետեւելու համար եւ բոլորովին մերժեցին Արեւելեան Եւրոպայի կամ խորհրդային ձեւերը Արեւմտեան Եւրոպայի համար: Գլխաւոր թեման այն է որ իւրաքանչիւր կուսակցութիւն ազատ է հետեւելու իր իսկ «ազգային» ուղիին ընկերվարութեան հասնելու համար:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ օրէ օր աւելի Արեւելեան Գերմանիոյ հաշւոյն աշխատող լրտեսներու նոր ցանցեր երեւան կ՚ելլեն: Արտաքին Նախարարութեան քարտուղարուհիին ձերբակալութենէն ետք, 15 հոգի եւս ձերբակալուած է Միւնիխ, Պոն եւ Շթութկարթ:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ՍՊԱՆԱՑԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅ

Սպանացի բանաստեղծ – թատերագիր Գարսիա Լորկայի նուիրուած երեկոյ մը տեղի ունեցած է Երեւանի Բարեկամութեան Տունը, ուր հաւաքուած են օտար լեզուներու պետական մանկավարժական հիմնարկութեան ուսանողներն ու դասախօսները: Գրողին կեանքի և ստեղծագործութեան մասին խօսած է Էլիոնորա Ղուկասեան: Ուսանողներ Գայեանէ Մաթէոսեան, Ռոպէր Ծատուրեան, Ռուզաննա Գրիգորեան եւ Ստեփան Թորոսեան արտասանած են «Խուան Ռամոն Հիմենէս» եւ «Գնչուական ռոմանսներ» գործերը: Գարսիա Լորկայի կարգ մը գործերը թարգմանուած են հայերէնի: Անոր «Պեռնարտայի տունը» թատերախաղը ներկայացուած է Գ. Սունդուկեան թատրոնին մէջ: Լորկայի գործերը թարգմանած են Գէորգ Էմին, Յովհաննէս Գրիգորեան, Համօ Սահեան:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՐԵՐԸ

Երկրաբաններու գնահատութեամբ Արարատեան դաշտին մէջ կան 270 միլիոն խորանարդ մեթր թրիվոլեան քարեր: Ամուր եւ գեղեցիկ քարի այս քանակով կարելի է պատել հարիւր հազարաւոր բարձր յարկանի շէնքեր: Բնական տարբեր քարերու պաշարներով Հայաստան կը գրաւէ առաջին տեղը Խորհ. Միութեան մէջ: Անսպառ կը սեպուին տուֆի, ֆելզիտի եւ պեռլիտի հանքերը, որոնց մեծ պահանջը կայ շինարարութեան մէջ: Անոնք թեթեւ են եւ տոկուն, օժտուած են տաքութիւնը եւ ձայնը մեկուսացնող յատկութիւններով: Երկրի ընդերքի այս հարստութիւնը կը բացատրուի հազարամեակներ տեւած հրաբխային գործունէութեամբ, որ գոյացուցած է հսկայ քարաբեկորներ: Հայաստան այցելող հիւրերու ուշադրութիւնը կը գրաւեն տարբեր քաղաքներու մէջ բազմագոյն տուֆերով կառուցուած շէնքերը, Երեւանի վարչական կեդրոնի ճարտարապետական համակառոյցները, որոնք զարդարուած են ճերմակ ու դեղին ֆելզիտով: Հայկական տուֆով եւ մարմարով ձեւաւորուած են Կրեմլինի համագումարներու պալատը, Մոսկուայի «Ռոսիա» պանդոկը, մեթրոյի կարգ մը կայարանները: Մեծ քանակութեամբ տուֆ եւ պեռլիտ գնելու փափաք յայտնած են Ֆրանսայի, Պելժիոյ եւ Արեւելեան Գերմանիոյ կարգ մը շինարարական հիմնարկութիւնները:

×

ՀԱՅ ՁԵՌՆԱԾՈՒԻՆ ԳԻՐՔԸ

Յարութիւն Յակոբեանի անունը, իբրեւ ձեռնածու, ծանօթ է Խորհ. Միութեան մէջ: Վերջերս լոյս տեսած է «Ֆոկուսներ» գիրքը, ուր հայ ձեռնածուն կը բացայայտէ իր շատ մը գաղտնիքները: Յ. Յակոբեանի մասին «Պրաւդա» գրած է. «Անոր ելոյթները կը շշմեցնեն: Սկիզբը կը տարակուսինք. ի՞նչ պիտի ընէ բեմին վրայ մինակը: Բուռն խանդավառութիւն կը գոյանայ, կը փորձեն դերասանը բեմին վրայ աւելի երկար պահել, կը պահանջեն ցուցադրել անոր գիտցած բոլոր ֆոկուսները»: 1974ին, Դրեզդէնի մէջ տեղի ունեցած ձեռնածուներու, աճպարարներու եւ կախարդներու համաշխարհային հաւաքոյթին, Յար. Յակոբեանի ձեռնածուական հնարքները մեծ ուշադրութիւն գրաւած են: Ան Փարիզի, Քոլոմպիայի եւ Դրեզդէնի համաշխարհային մրցումներուն շահած է ոսկէ մետալներ եւ առաջին մրցանակներ:

Fonds A.R.A.M

ՊԱՂԱՏԱՆՔ
ԱՌ ԶԱՔԱՐԻԱ ՄԱՐԳԱՐԷ

— o —

«Դռներդ բաց ով Լիբանան, ու կրակը քու եղեւիններդ ուտէ: Մայր ծառը թող ողբայ»:
Մարգարէութիւն Զաքարիայ
ԳԼ. ԺԱ.:

Շատեր յիշեցուցին ինծի Սուրբ Գիրքի այս զարհուրելի հատուածը: Մարգարէութեան իրականացումը հաստատող արտայայտութիւններով անոնք կ'ուզէին լսելի դարձնել իրենց ձայնը, նոյն ատեն կ'որոնէին յաւելեալ մեկնաբանութիւններ: Մեր տագնապալի այս երկար օրերուն սպասեցի, որ Սուրբ Գրոց հմուտ մէկը յանձն առնէր այս պարտականութիւնը եւ գոհունակութիւն տար հետաքրքիրներուն: Ժողովուրդը կ'ուզէր մխիթարական «երկու խօսք» լսել: Այդ «յանդգնութիւնը» ցուցաբերող մը չգտնուեցաւ, ու մարդիկ գոհացան խօսելով միայն տուներու անկիւններուն մէջ: Ամէն մարդ շշմած էր կրակէն, մուխէն, մոխիրէն, կործանող քաղաքին դղրդիւնէն: Աստուածաբանական ոլորտներու մէջ մտնելու ատենը չէր...

Արդեօք ինչո՞ւ գրած է Զաքարիա մարգարէն այսպիսի տողեր: Մեր օրերուն կատարուող աղէտի՞ն կ'ակնարկէ, թէ՝ այդ մարգարէութիւնը իրականացած է դարեր առաջ: Լիբանանի պատմութիւնը կ'ըսէ, թէ Լիբանան քանիցս կործանած է երկրաշարժէ, զինուորական յարձակումներէ, եւայլն: Մարգարէն ինչո՞ւ այսքան ծանր անէծքի ենթարկած է Լիբանանը: Արդեօք զայն չա՞տ սիրելուն համար: Որովհետեւ կ'ըսեն թէ մարդ իր սիրածը կը կշտամբէ, իսկ բժիշկը ցաւցնելով կը բուժէ հիւանդը: Հարցեր՝ որոնք պատասխանի կը կարօտին: Իսկ շատեր ալ մեզի կը յիշեցնեն Աւետարանի մէկ ոսկեղէն խօսքը. «Մեղքին վարձքը մահ է»: (Ով որ ականջ ունի թող լսէ...): Այս խօսքէն հետեւցնելով կարելի է ենթադրել, թէ երբ մեղքը բազմացած է, երբ չարիքը ապականած է երկիրը, ուրեմն, մահը կը սպառնայ այդ երկրին:

Ըսինք, թէ այս հարցերուն պատասխանելը մեր հասողութեան սահմաններուն մէջ չի մտներ: Շահագրգիռներուն հաշւոյն պատասխաններ ստանալու համար փնտռեցի Վերապատուելի Շնորհօքեանը, ու սպասեցի օր մը հանդիպիլ իրեն, տեղ մը, բայց այս օրերուս...

Շատեր բարկացած են Զաքարիա մարգարէին դէմ ու կ'ըսեն. միայն մեր երկի՞րը մխրճած էր մեղքի ցեխին մէջ: Մենք ամէն ինչ սորվեցանք Արեւմուտքէն, ու այդ Արեւմուտքին մէջ տակաւին ճիւղ մը իսկ չէ այրած, ոչ թէ ծառեր... Ուրիշներ կը յիշեցնեն, թէ Զաքարիա մարգարէն երբ գրած է իր մարգարէութիւնները, անոր աշխարհագրական ծանօթութիւնը միայն միջին արեւելեան կարգ մը քաղաքներով կը սահմանափակուէր, քաղաքներ, որոնք դրացի էին Պաղեստինի, Երուսաղէմի:

Սուրբ Գիրքի ախոյեանները կը պնդեն. պէտք էր իրականանար մարգարէին խօսքը: Անոր թիրախը Լիբանանն էր, ուրեմն այս երկիրն ու անոր բնակիչները թող խուսափէին չարիքէն, օրինակ ըլլալով այլոց: Ուրիշներ կ'ըսեն թէ՝ մարգարէն երբ մարգարէացած էր այս խօսքերը, այն ատեն դեռ ծնած չէր Ամերիկան, ան տեղեակ չէր Եւրոպայի գոյութեան: Ան կը ճանչնար միայն Հրէաստանը եւ Փիւնիկէն: Ապա թէ ոչ ի՛նչ պատիժներ կը սահմանէր անոնց: Ըստ երեւոյթին, մարգարէն իրեն ծանօթ երկիրներուն մէջ գեղեցկագոյնը գտած է Լիբանանը, իսկ մենք գիտենք որ անէծքները ընդհանրապէս կը սահմանուին կեանքի թանկագին գոյութիւններու համար...:

Սողոմոն իմաստուն իսկ հմայուած է համբաւով Լիբանանի մայրիներուն, եւ հրահանգած իր տաճարը ամրացնել այդ ծառերուն չփտող գերաններով:

Արդ՝

Քանի որ մարգարէին մարգարէութիւնը յօդս պիտի չցնդի, քաշելիք ունինք... Իսկ մէկ տարիէ ի վեր մեր տառապանքը բաւարար չէ՞: Այսքան աղօթք ու հսկում, այսքան ուխտ ու զղջում բաւական չէ՞ն աղէտը հեռացնելու:

Մարգարէն չենք կրնար գտնել հիմա, որ մեղայի գանք իր ծունկերուն առջեւ: Բայց կրնանք ընել ուրիշ բան մը: Դիմենք այս օրերուս մեր գլխուն վերեւ սաւառնող անոր հոգիին, ու պաղատինք:

Ո՛վ մարգարէդ Զաքարիա, բա՛ւ համարէ այսքան չարիք, սուգ ու շիւան, այսքան աղէտ ու արհաւիրք, այսքան որբեր ու այրիներ, այսքան արիւն ու նահատակ, փափկացուր սիրտը անսիրտ մարդոց, որոնք մարդը չփոթեցին ճանճին հետ: Դարձի բեր մոլորեալները, որպէսզի անոնք արթննան գութին խթանով:

Գիտենք, մարգարէ, յանցանքներ գործեցինք, եւ՝ շա՛տ... Եղանք անկուշտ, ցանկացինք միշտ, ամէ՛ն բանի, նաեւ՝ մեր դրացիին հարստութեան: Մեր ցանկութիւնները գործի վերածելու համար ցատքեցինք արգիլուած ցանկապատերէն ներս, ուր անիրաւութեան հետ գինի խմեցինք, ուր վրէժին հետ արբեցանք, ուր սիրոյ հետ խաղեցինք ամէն ուխտ ու դաշինք, ոտնեղցնելով գեղեցկութիւնները: Փոխանակ մերկերը հագուեցնելու, մերկացուցինք հագուածները: Փոխանակ կըշտացնելու անօթիները, անոնց ձեռքին պատառը խլեցինք: Մոռցանք արդարութեան ճամբաները ու քալեցինք լպրծուն սրահներէ: Այո, մարգարէ, եղանք անպատկառ, անխիղճ, փողոց հանեցինք մեր թանկագին գանձերը աճուրդային աժանութեամբ: Ցոյց տուինք բաներ զոր պէտք էր պահել գիտնայինք: Մեզի շուք տուող մայրիներուն զալար ոստերը կոտրեցինք: Եղանք մեծամիտ, գոռոզ, պատուիրանները ոտնակոխեցինք ու ծիծաղեցանք զանոնք բանաձեւողին վրայ: Օրէնքը ատեցինք եւ ծուռ նայեցանք երկինքին: Օրական եօթանասուն եօթն անգամ մեղանչեցինք, բայց զղջալու ղլացանք: Շատ պարեցինք, քիչ աղօթեցինք: Խաչեցինք գիշերները, ամըչցուցինք աստղերը, արեւներուն ներքեւ քնացանք: Ծուլացանք շատ՝ աշխատեցանք քիչ, նոր կուռքեր շինեցինք մեզի, որոնք թէեւ չէին կոչուեր «Ոսկի Հորթ», բայց աւելի գէշ՝ անշունչ ինքնաշարժ, կամ՝ չէնք՝ կամ... կամ... ու պաշտեցինք զանոնք: Ու հիմա, վա՛յ մեզ, վա՛յ մեզ...

Հազա՛ր մեղայ մարգարէ, Յարութեան սա տօնին ներէ՛ այս ժողովուրդին մեռնող: Մեծերուն վայել է ներում: Տե՛ս, որքան կը զալարուինք այս անվերջ խաչելութեամբ: Գողգոթաներն իսկ վերջ ու վախճան ունեցան:

Քանի որ կրակը կերաւ մայրիները, քանի որ կատարուեցաւ խօսքդ, բարեփոխէ՛ կեցուածքդ, ջնջէ՛ պատիժդ, մի՛ ըսեր «զոր ինչ գրեցի՝ գրեցի» ու այլեւս մի՛ այրեր Մայր Ծառը Լիբանանի...:

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

«Ազդակ» (Մայիս 14)

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ
Փարիզի մէջ

— o —

Խաչեան Սանուց Միութիւնը նախաձեռնարկը եղած էր այս տարի արժանաւոր կերպով տօնելու հայ մայրերու օրը Փարիզի 9րդ թաղամասի քաղաքապետարանի Ռօսինի սրահին մէջ, Կիրակի Մայիս 30ին:

Ժամը 16ին, Տոքթ. Հիլտա Գալֆայեան հանդէսը բացուած յայտարարեց, որու խօսքերը հետեւեալ կերպով կարելի է ամփոփել.—

«Այսօր հաւաքուած ենք այստեղ միասնաբար կատարելու պարտականութիւններու ամէնէն նուիրականը, որ է տօնել Մայրերու Օրը: Տարուան մէջ գոնէ մէկ օր յատկացնել մեր մայրերուն՝ մեր հոգիներու ամբողջ սէրը, խանդաղատանքը, երախտագիտութիւնը յայտնելու այն թանկագին էակներուն, որոնք իրենց մարմնէն ու արիւնէն ծնունդ տուին մեզի: Իրենց անշահախնդիր սիրով ու նուիրումով շաղախեցին մեր հողերը: Սիրել սորվեցուցին, զգալ սորվեցուցին:

«Նուիրումի եւ զոհողութեան մայրական կոչումը յատուկ է ի հարկէ աշխարհի բոլոր մայրերուն, սակայն շատ աւելի դժուար եղած է հայ մօր ճակատագիրը: Հայ մօր բաժին ինկած են տառապանքներ ու դառնութիւններ զորս չեն տեսած ուրիշ ազգի մայրեր:

«Իւրաքանչիւր հայ մայր մէկ օղակն է հազարաւոր դարերու մեր անցեալէն դէպի ապագան նետուող կամուրջին, որուն վրայէն կ'անցնի ազգը իր փառաւոր պատմութեամբ եւ մշակոյթով, հոգիի եւ սրտի անչափելի հարստութիւններով բեռնաւոր: Սփիւռքի սա անբնական կացութեան մէջ յատկապէս կը շեշտուի հայ մօր դերը: Այս բոլոր պատճառներով կը մտածենք որ հայ մայրը բոլորէն աւելի արժանի է ունենալու իր տօնը, Մայրերու Օրը:

«Ահա թէ ինչո՛ւ անհրաժեշտ գտանք կազմակերպել յարգանքի այս հրապարակային արտայայտութիւնը»:

Ապա բեմ կը հրաւիրէ Խաչեանի վաստակաւոր տնօրէնուհի Տոքթ. Հերմինէ Գալուստեանը՝ իր խօսքն ըսելու: Տոքթ. Գալուստեան Պոլսոյ Խաչեան վարժարանի մէջ կատարելէ յետոյ իր ուսումը եկած է Փարիզ և շրջանաւարտ եղած էքոլ Նորմալ Սիւփէրիէօրի ուսողութեան մաթեմա. թիքի ճիւղէն: Յետագային վերադառնալով Պոլիս, պատրաստած է իր Տոքթորան, տարիներով ուսուցիչ եղած է Խաչեան եւ Կեդրոնական վարժարաններու, ինչպէս նաեւ Կալաթա-Սէրայ լիսէի մէջ, ուրմէ յետոյ ստանձնած է Խաչեան լիսէի տնօրէնութիւնը եւ 25 տարի վարած այդ պաշտօնը: Եղած է նաեւ խնամակալ Գալֆայեան աղջկանց որբանոցին: Հազարաւորներ անցած են իր ձեռքէն, ստանալով հայեցի կրթութիւն:

Ուրեմն, Խաչեան սանուց անունով շնորհակալութիւն կը յայտնեմ իրեն որ ընդունեցաւ խօսք առնել այսօր եւ բեմը կը թողում իրեն:

Տոքթ. Գալուստեան բեմ բարձրանալով խօսեցաւ իմաստալից ճառ մը հայ մօր մասին եւ շեշտեց.—

ՄԱ՛ՅՐ... ուրախ ենք այսօր, գարունը կը խայտայ մեր մէջ ու մանկացած են այսօր մեր հոգիները, որովհետեւ եկած ենք քեզ ոգեկոչելու, քեզ գովաբանելու: Անհուն է մեր երախտիքը, մեր փարումը քեզի հանդէպ. անգին պարգեւ մը տուիր մեզի՝ մեր կեանքը... ու այս անծանօթ, վախազդեցիկ աշխարհին մէջ դուն եղար մեր ապաւէնը եւ առաջնորդը: Մեր առաջին սէրն ես դուն... քու գորովդ ու ժպիտդ հրաշալիքի մը վերածեցին մեր անզօր մանկութիւնը. քու ջերմ գիրկդ մեր ապաստանը, մեր սփոփարանը եղաւ կեանքի առաջին վիշտերուն դէմ. քու սէրդ, քու անսահման, վճիտ, անայլայլ սէրդ մեր ուժը, մեր ներշնչարանը եղաւ: Դուն մեզի հետ եղար մեր ուրախութիւն-

Դ.

Հարց ու փորձ արեց, բաժանուեց, գնաց: Էլի հանդիպեց, բաժանուեց էլի, էլի ու էլի... Կլոր մէկ տարի որոնեց: Խոյս տուեց թուր ու թվանքից, երերալով տարաւ իր անօթի ու մերկ մարմինը՝ որոնեց: Ու փնտռտուքի տենդը մի անգամ ազատեց իրեն հաստատ մահից: Քսան հոգու պարանով կապկպեցին կողքկողքի, մի շարք: Կապկպեցին, խանչալը դրեցին վիճակահանութիւնում չահածի աջը, միւսները նստեցին հացի: Ինքը շարքի ծայրում էր գոց շուրթ ու մշուշուած գլխով, ինչպէս բոլորը: Յետոյ հոգին ծառս եղաւ: Ձիգ արեց, բացեց պարանի հանգոյցը... Եռեւից կրակ բացին, գոռգոռացին, հայհոյեցին... Յետոյ, երբ ետ նայեց, տեսաւ, որ ծռած շլինքները եաթաղանիմ ազատողներ էլի են եղել...:

— Յարութ, գառ, լաէ ու մահան չանես, վիզ չծռես, մահ չընդունես կամօք: Կռուի քու մահուան դէմ. յաղթ էղար, կ'ապրես, չէ՝ մեռնել կայ ու կայ: Քու ձեռք ու ոտք կը կապեն, սիրտ կապել չեղնի: Մահի դէմ կռուի ճար կը գտնի չկապած սիրտ... Յարութ, էն մարդ կամօք կ'ընդունէ մահ, ով վրէժ ու փափաք չունէ:

— Ճշմարիտ է, Միրօ, — Արօն չտապեց ձայնակցել:

«Գարնանից-գարուն փնտռեցին...»:

Եւ առաւ լուր.

— Խանդութ Ջղնի ձորի քարափից մահ ընդունեց՝ անօրէններ անպատուել կ'ուզեն:

Մէկն ասաւ, տասը հաստատեցին: Լսեց ու Սեւ սարի ամպն իջաւ դէմքին, անտառի կոտրատուած ճիւղերի պէս կախուեցին թեւերը, Անդոկա սարի մութը լցուեց աչքերի մէջ:

Յուշերը օձի պէս խայթեցին Ջորի Միրոյին, ցնցուեց, աւելի ամուր սեղմուեց որդուն ու քակուեց: Տնքոցի վրայ սայլապան Արօն շուռ եկաւ ու տեսաւ Միրոյի փակ աչքերը:

Այն ժամանակ էլ, քսանհինգ տարի առաջ, երբ իմացաւ կնոջ ու որդու հետ պատահածը՝ այդպէս ու աւելի սիրքանդումով տնքաց: Յետոյ ձայն հանեց անբառ, գոռաց վայրենու պէս, գրկուեց մի ժայռաբեկորի, ատամները սեղմեց, չարժեց, տեղահան արաւ, գլորեց: Ձորը գղրդաց, հազար տեղից, հազար ձայնով արձագանգ տուեց ու առաւ, եւ հրաղէններ պայթեցին ձորը լցուած որոտ-ազմուկի վրայ: Մեսրոպը մօտեցաւ, բռնեց թեւից.

— Աշխարքն է կրակ ընկէ- կը խառուի, Միրօ, տղամարդ մնա:

Թափով շուռ եկաւ, կրակուած աչքերով նայեց Մեսրոպին, չար ու խոժոռ ամէնքին նայեց, եւ ամէնքը թուացին օտար:

Ու ողջ գիշեր տնքաց: Իսկ արեւբացի հետ թմրութիւն իջաւ ներվերին, հոգում լուռ թախիծ: Տունը յիշեց, տանեցիներին՝ մէկիկ-մէկիկ, տան ու տանեցու հանդիպելու յոյսը խլրտաց սրտում... Ախր, մեծ եղբայր Զարեհը, հօրեղբայր Նշանն ու հօրեղբայր Կիրակոսը էն առաւօտ, կոտորածից առաջ, գնացին կորեկի արտ: Պետրոսն ու Պօղէն գառ ու հորթ առած ելան Ընկուզասար: Գուցէ... Գուցէ ազատուել են, ու կը հանդիպեն մի օր: Յոյս էր, յայտնուեց՝ չեղած տեղից: Ու երբ հեռաւոր մի կրակոց լսեց, կուչ եկաւ, սեղմուեց քարին, յետոյ սրտապնդուեց խումբ մարդկանց մօտիկութիւնից ու մնաց նրանց հետ:

Եւ գլուխը մշուշի մէջ էր, երբեմն թըւում էր, թէ Խանդութը իր կողքին է ու ոտքը կախ էր գցում. ախր, Խանդութը ծոցուոր է: Յետոյ ուշքի էր գալիս, բայց եւ անզուսպ ցանկութեամբ թեքւում-նայում էր ու... ցնցւում իր ստուերից: Այդպէս, Խանդութի մասին լուր տուած դաղթականների հետ, ոտք փոխեց մի քանի օր:

Իսկ մի առաւօտ...

Ֆիդան մարէն վերջին կորեկհացն էր փշուր-փշուր անում, որ բաժանէր: Բոլոր հայեացքները խառնուել, գոգնոցի վրայ բզքտում էին իրար: Հայեացքներից կրակ էր ընկել, այրւում էր մարէի ծարծրուած գոգնոցը: Մէկ էլ կովի բառաչ լսուեց: Հայեացքները շուռ եկան ու նիզակների պէս շարուեցին կովին: Կովը մարդու հոտ էր առել. տխուր մզզում էր: Աչքերի մէջ սեւ փայլ ու տրտմութեան սեւ սվաղ կար: Ցղի էր, ծնելու օրերն էին: Կանգնել էր չռած ոտքերով, լցուած կուրծքը հարւում էր, հայեացքը կոտրուեց Ֆիդան մարէի վրայ, գլուխը երկարեց, էլի մզզաց, մօտ գալու չարժում արաւ, իսկ երբ Սողոն ելաւ ոտքի՝ դժգոհ թափ տուեց գլուխը, բառաչեց երկար ու գիլ, շուռ եկաւ գնաց՝ ծանրաքայլ, շորորալով: Սողոյի աչքերը փայլում էին, շուրթերը ամուր սեղմուած: Հանեց խանչալը.

— Սողօ... ծանրած է, — ասաց ինքը:

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

(Շար. – 32)

Fonds A.R.A.M

...ներուն թէ ցաւերուն մէջ, մեր յաջողու-թիւններուն թէ ձախողութիւններուն մէջ. ...մեր թերիները, մեր սխալները ամէնէն ...աւելի քու սիրտդ խոցեցին, որովհետեւ ...մենք քու էութեանդ անբաժան մէկ մասն ...էինք ու անոր ամէնէն թանկագին մասը. ...բայց դուն միշտ ներեցիր մեզի, միշտ ...հսկեցիր մեր վրայ, միշտ փայ-...փաղաքշանքներ հիւսեցիր մեր մասին. ու ...մենք քու յոյսերդ ի դերեւ չհանելու հա-...մար, քեզի արժանի մնալու համար ինք-...զինքնիս գերազանցեցինք յաճախ:

«Մա՛յր, դուն եղար տակաւին հաւատա-...որ քրմուհին ընտանեկան օճախին, պա-...հապանը դարաւոր վեհ աւանդութիւննե-...րուն, մարդկային ցեղին սրտի ու մտքի ...բոլոր նուիրական գանձերուն: Քու Տօնդ ...է այսօր. քու սէրդ աւելի ջերմօրէն կը ...պարուրէ մեզ եւ քու քաղցր յիշատակդ ...աւելի վառ է մեր սրտերուն մէջ: Բայց ...այսօր միայն Մայրերու Օրը չէ, այլ ...տօնն է նաեւ Մայրութեան՝ այն վսեմ ...գաղափարականին զոր քեզմէ ներշնչուած ...կրած ենք մեր հոգիին ամէնէն ջերմ, ...ամէնէն անկեղծ եւ ուժեղ խոյանքներով:

«Խորհուրդ մըն է Մայրութիւնը՝ այն-...քան մեծ ու նուիրական որքան կեանքի ...խորհուրդը: Կեանքին խեղութիւնը, գո-...յութեան պատճառները եւ իմաստը վեր ...կը մնան մեր հասողութենէն. սակայն ...խոր, անքննելի բնազդ մը կը մղէ մեզ ...այն գերագոյն բարիքը համարելու: Եւ ...Մայրութիւնը հաւատքն է կեանքին, պաշ-...տամունքն է կեանքին, զոհաբերումն է ...կեանքի խորանին առջեւ:

«Մայրութեան խորհուրդին մէջ թաք-...նուած է նաեւ մարդկութեան բարեշըր-...ջումի մեծ յոյսը: Ամէն զաւակ խոստում ...մըն է, ամէն սերունդ նոր քայլ մըն է ...վերելքի եւ կատարելագործման այն ճամ-...բուն վրայ զոր կը նախզգայ մեր հոգին:

«Մայրութիւնը սէր է մանաւանդ, սէր ...որուն մէջ եսը լուծուած է, սէր մը որ ...վարար գետի մը նման կը հոսի անդադար ...ու այդ ամբողջական մատուցումը հոգիին ...փոխփոխումն է, լոյս է ու երանութիւն: ...Մայրական սէրն է որ վերացումի ու-...ղիով մեզ առաջնորդած է Իտէալ Սիրոյ ...ըմբռնումին. սէր մը որ համակ անձնու-...րացութիւն է, աւելի ճիշդ սէր մը որ ...անձին միաձուլումն է ամբողջին հետ, ...համայնական գոյութեան հետ: Մարդ-...կութեան միաւորման, խաղաղութեան եւ ...եղբայրութեան մեծ իտէալին մէջ այս ...սէրը կը կատարէ այն դերը զոր Տիեզերքի կայ կառոյցին մէջ ի գործ կը դնէ ...ձգողութեան Ուժը՝ համապարփակ եւ ...ամենազօր:

«Վսեմին խորհրդանիշ դարձած Մայ-...րութիւնն է որ կը տօնենք այսօր մեր որ-...դիական ջերմ սիրոյն բովանդակ խան-...դով»:

Ապա, ծանրանալէ ետք նաեւ կնոջ եւ ...մանաւա՛նդ հայ կնոջ առաքինութեան ...վրայ եւ անոր կատարած դերին մեր ...պատմութեան երկայնքին, եզրակացուց. ...«Փա՛ռք բոլոր մայրերուն, օրհնութիւն իրենց անթառամ յիշատակին, անհուն սէր եւ երախտիք հայ մայրիկին»:

Ծոխ էր հանդէսի գեղարուեստական բաժինը, յաջող կերպով արտասանեցին Այտա Աբրահամեան՝ «Հարազատ մօր ձեռքը», Տիկին Ա. Տէվրանեան՝ Մօր ձեռքերը, Մ. Էքիզեան՝ Մայրիկ հիւանդ եմ ֆրանսերէն եւ հայերէն, Պ. Գ. Տէր-վիչեան՝ Մայրիկիս, ֆրանսերէն եւ հայերէն, Պր. Ն. Պչտիկեան՝ Պանդուխտ որդիս, Արփի Պօտուրեան՝ Կարօտի նամակ, Քարին Հազարեան՝ Մայրս հոգուս մէջ, Ռազմիկ Աբրահամեան՝ Մօր գերեզման, Ագապի Տէր-Գրիգորեան՝ Խօսք իմ որդուն: Տիկին Անի Աճէմեան, դաշնակի վրայ նուագեց շատ փայլուն կերպով բազմաթիւ կտորներ:

Կարգը եկած էր պարգեւատրելու արժանաւոր հայ մայրիկը՝ Տիկին Եագուպ-եան, զոր բեմ հրաւիրելով Օր. Գալֆայ-եան ներկայացուց իբրեւ արժանաւոր մայր, հայեցի դաստիարակութեամբ կըր-թուած զաւակներու եւ թոռներու տէր, ծափահարութիւններու մէջ իրեն յանձ-նուեցաւ ոսկեզօծ խոշոր մետաղեայ ծաղկաման մը:

Յայտագրի վերջին մասը կը կազմէր Նայիրի երգչախումբը, ղեկավարու-թեամբ Գէորգ Եանպէկեանի, որ կրկին ու կրկին ծափահարուելով իր խմբերգ-ներով խանդավառութիւն տուաւ հան-դէսին:

Օրուան խօսնակն էր Պր. Սիմոն Պա-պիկեան:

Օր. Գալֆայեան նախ քան հանդէսի փակումը շնորհակալութիւն յայտնեց բո-լոր ներկաներուն որ եկած էին միասնա-բար տօնելու Խաչեանցիներու կազմակեր-պած սոյն հանդէսը, շնորհակալութիւն նաեւ բոլոր մասնակցող արուեստա-գէտներու, Խաչեանի շրջանաւարտ դաշնակահարուհի Անի Աճէմեանի, Նայիրի երգչախումբի անդամներուն եւ խմբավար Գէորգ Եանպէկեանի, իրենց թանկագին աջակցութեան համար, նաեւ երիցագոյն Խաչեանցի Պր. Սարեանի, որու կը պարտինք յայտագրին գեղեցիկ կողքը:

Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանը կը ներկայացնէր Նորվան վարդապետ:

Պ. ԶՊՐՈՒՔՃԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

Դպրոցական տարեկան հանդէս

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Այս հանդիսութեան նախաձեռնող կողմը Կապոյտ Խաչի Սէն Մօրիսի մասնաճիւղն էր, որ կրկին պարտականութեան եւ նուիրումի ճամբուն վրայ ծանրացած, կազմակերպեց դպրոցական հանդէսը, որ տեղի ունեցաւ Մայիս 16ին, Կիրակի ժամը 15ին, տեղւոյն Սալ տէ Ֆէթին մէջ, որուն յաջորդեց հայկական ջերմ մթնոլորտի տակ, ընտանեկան խնջոյքը:

Սէն Մօրիսի հայաշատ փոքրիկ գաղութը, որ կը վայելէ 3 – 4 տարիէ ի վեր գոյութիւն ունեցող Կապոյտ Խաչի բարոյական հովանաւորութիւնը, մեծամասնութեամբ ներկայ ըլլալով այս հանդիսութեան, իրենց գիտակցութեան չափանիշը ցոյց տուին անոր նշանակութեան եւ յատկապէս օգտակարութիւնը մեր նորահաս սերունդի հայեցի դաստիարակման նըկատմամբ եղած ձեռնարկին:

Կապոյտ Խաչի ժրաջան խաչուհիներու նուիրումի, անձնազոհութեան եւ ազգասիրական զգացումները հոս եւս խոր արմատ ձգած են, եւ անտարակոյս այդ է պատճառը, որ դարձած է բոլորի գնահատանքին եւ գուրգուրանքին առարկան: Աւոր իբրեւ ապացոյց, ոչ միայն իրենց անվերապահ բարեացակամ վերաբերմունքը, այլ եւ դրական օժանդակութիւնը այս մասնաճիւղին:

Արդարեւ, Կապոյտ Խաչի հովանաւորած դպրոցի աշակերտութիւնն էր որ ամբողջութեամբ բեմի վրայ թոթովեց հայկեան լեզուն, մեծապանծը մերթ մեղմիկ արտասանութեամբ, մերթ հնչուն դպրոցական երգեր, ու երգախառն պարեր, որոնց պատրաստութեան համար ջանք չէին խնայած Օր. Մարի Ճէլօյեան եւ Պր. Յակոբ Պօղոսեան:

Նշմարելի կէտը նաեւ այն էր, որ Սէն Մօրիսի գաղութէն զատ, եկած էին նաեւ Լիոնէն, Տէսինէն, Սէնթ Էթիէնէն բազմաթիւ ազգայիններ, հակառակ օդային արեւափայլ կապտագոյն երկինքին, որոնք կրնային այդ առիթէն օգտուելով բացօթեայ հաճելի շրջապտոյտներ կատարել եւ սակայն նախընտրեցին գալ փակուած սրահին մէջ իրենց նիւթական եւ բարոյական լիառատ մասնակցութիւնը բերելու այս նուիրումի գործին համար:

Հանդէսի ընթացքին պարբերաբար եղան երկու սեռէ մանուկներու հեղաձկուն թեւանցիկ պարեր, որոնք մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին ներկայ հասարակութեան մէջ, եւ իբրեւ գնահատանքի արտայայտութիւն, կարճ միջոցի մը ընթացքին նուէրներէ գոյացաւ 1775 Ֆր.: Իսկ կերուխումի բաժինը անցաւ հաճելի ընտանեկան եւ ընկերային ջերմ մթնոլորտով: Պիւֆէի բաժինը յանձն առած էին տեղւոյն կայտառ երիտասարդները, իսկ ներկաները անխնայ սպառեցին պատրաստուած համեմուած խորոված ները:

Հանդէսը վերջացաւ երեկոյեան ուշ ատեն եւ ներկաները կը բաժնուէին իրենց հետ տանելով քաղցր յիշատակի մը սըրտալնդիչ յուշերը:

Այս առիթով թող թոյլ տրուի ինծի, ուշադրութեան առարկայ պարագայ մը յանձնել Կապոյտ Խաչի Նախագահուհի Տիկին Մարի Փաչանեանի եւ իր ժրաջան խաչուհիներու — որ կարելի է ըսել խաչակիրներու խաչը ինքնին խորհրդանիշն է չարչարանքի — որ փոխանակ շաբաթ կէսօրէ վերջ երեք ժամ միայն յաճախ-ցնելու հայերէն դասաւանդութեան, որ անբաւարար է, ջանան նաեւ միջոցներ որոնել պայմաններ ստեղծելու կողմա-կերպչական լուրջ աշխատանքի լծուիլ, Զորեքշաբթի օրը եւս յաճախցնել հայե-րէն դասընթացքներու, կերպով մը լրա-ցնելու համար իր պարտականութեան մաս կազմող բաժինը:

Ս. Մօրիսի գաղութը գիտակցութիւնը ունի բարեկաւ կարգադրութեան մը օժան-դակ հանդիսանալու:

ՀՐԱՆԴ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՓԻԼԻՍՈՓԱՅԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

Հայ տպագիր բառարանագիտութեան պատմութեան մէջ ծանօթ են երկու փիլիսոփայական բառարաններ: Առաջինը՝ «Բառարան փիլիսոփայականը», Պ. Ազատախոհեանի հեղինակութեամբ տպագըրուած է Պոլիս 1879ին, 68 բառ–յօդուածի ծաւալով, իսկ երկրորդը՝ Մ. Ռոզենտալի եւ Պ. Եուդինի «Համառօտ փիլիսոփայական բառարանը», լոյս տեսած է Երեւան՝ 1940ին, Ե. Տէր–Մինասեանի թարգմանութեամբ:

Վերջերս, «Հայաստան» հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է Մ. Ռոզենտալի խմբագրութեամբ կազմուած «Փիլիսոփայական բառարանը», Վլադիմիր Բաղդասարեանի հայերէն թարգմանութեամբ, որ կատարուած է նորացուած, ճշգրտըւած, ամբողջացուած ռուսական երկրորդ հրատարակութենէն: Բառարանի տարազներու ցանկը, որ կ'ամփոփէ 1300է աւելի տարազներ, կը ներկայացնէ պատմական մատերիալիզմի, փիլիսոփայութեան պատմութեան, տարբեր փիլիսոփայական դպրոցներու եւ ուղղութիւններու, ինչպէս նաեւ յարակից գիտութիւններու՝ տրամաբանութեան, գեղագիտութեան, բարոյագիտութեան, ընկերաբանութեան, հոգեբանութեան եւ այլ գիտութիւններու ըմբռնումները: Թարգմանիչը ձգտած է պահել միասնական տարազաբանութիւնը: Կարգ մը պարագաներուն, երբ չէ գտած համարժէքը, ան դիմած է տարազի ստեղծումին:

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ

Սիրային, ընտանեկան կեանքէ

Ա. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ

— Կ'ընդունիմ ձեր առաջարկը, մրմընջեց Էմփերիա ժպտելով: Այսօրուընէ սկսեալ դաշնակցած ենք: Բայց կը հաճի՞ք ինծի ըսել թէ ներս մտած ատեննիդ ձեր հետը եկող մարդը ո՞վ էր:

— Փաւլօն, տիկին:

— Անունը չեմ գիտեր թէ ի՞նչ է, բայց Ֆլորանսցիի զգեստներ հագած դեփ-դեղին մազերով մէկն էր:

— Այո, Փաւլօն է, քարտուղարս է տիկին, առաջին քարտուղարս:

— Իրա՞ւ:

Այս միջոցին տարիքոտ կին մը տանտիրուհիին առջեւ կանգ առնելով հարցուց.

— Ձի՞ս ուզեր էք, տիկին:

— Այո, Մարիամ...: Պիանքան ի՞նչ կ'ընէ...: Ասանկ խնջոյքի գիշերները մասնաւոր հսկողութիւն կատարելու ես իր վրայ, գիտե՞ս: Կը յուսամ որ նուագին աղմուկը մինչեւ իր սենեակը չի հասնիր, չէ:

— Ոչ, տիկին, այս միջոցին օրիորդ Պիանքան հանգիստ մը կը քնանայ...: Թէպէտ երեկոյթին սկսած ատենը քիչ մը անհանգստութիւն ցոյց տուաւ բայց...

— Ի՞նչ, անհանգստութի՞ւն, գոչեց Էմփերիա դեփ-դեղին ըլլալով: Ինչո՞ւ ատիկա ատենին չիմացուցիր ինծի...:

— Չհամարձակեցայ, տիկին...: Երեկոյթը խանգարել չուզեցի...:

— Յիմար, չե՞ս գիտեր որ աղջիկս ամէն բանէ վեր է... գոչեց Էմփերիա: Ըսէ, շուտ ըսէ, հիմա ի՞նչպէս է...:

— Քիչ մը անհանգիստ է, տիկին... բայց բան մը չէ, կ'անցնի...:

— Հասկցայ, հասկցայ, հիւանդ է... թոթովեց Էմփերիա:

Եւ Արաթիմոսի դառնալով աւելցուց.

— Ներողութիւն, պարոն, հինդ վայրկեանէն կուգամ:

— Տիկին, լսածէս դատելով, կարծեմ թէ օրիորդ Պիանքայի առողջութիւնը թանկագին է ձեզ համար:

— Այո, պարոն, շատ թանկագին, կեանքէս աւելի:

— Կ'երեւի թէ ձեր ազգականն է:

— Ոհ, ոչ, զաւակս է, աղջիկս, կմկըմաց Էմփերիա այնպիսի հպարտութեամբ մը որ իր շատ մը մեղքերուն քաւութիւնը կրնար համարուիլ:

— Ոհ, ըսել է դո՞ւք ալ սիրահարած էք կեանքերնուդ մէջ, թոթովեց Արաթիմոս: Քանի որ այդ աղջիկը այդքան կը սիրէք...

— Կեանքիս մէջ մէկ անգամ սիրահարած եմ եւ այդ սէրն էր որ գիս ամէնէն աւելի տանջեց, պատասխանեց Էմփերիա ուսերը ցնցելով: Բայց աղջիկս որեւէ կապ չունի այդ սէրին հետ: Զայն կը սիրեմ պարզապէս իմ աղջիկս ըլլալուն համար եւ ոչ թէ հայրը սիրելուս համար...:

— Ամէն պարագայի մէջ, քանի որ զաւակնիդ հիւանդ է, բժիշկի մը պէտք պիտի ունենաք, տիկին:

— Եթէ Պիանքաս իրաւ հիւանդ է, բժիշկը տունէն պակաս պիտի չընեմ... եւ եթէ պէտք ըլլայ, ամբողջ հարստութիւնս պիտի տամ զինքը բուժելու համար...:

— Ատոր պէտք պիտի չմնայ, տիկին, ես շատ վարպետ բժիշկ մը ունիմ զոր կրնամ ձեր տրամադրութեան տակ դնել ... Քիչ մը առաջ քարտուղարիս վրայ խօսեցաք, ճարպիկ բժիշկ մըն է ան, իմ անձնական բժիշկս... Շատ մը վտանգաւոր հիւանդութիւններէ ազատած է զիս:

Էմփերիա երկրորդ անգամ ըլլալով սարսռաց:

— Շատ լաւ, շատ լաւ, հետոյ եկէք, ըսաւ ան: Եւ արուեստականօրէն ժպտելով հանդիսասրահ մտաւ:

Պերճազին մը ամէն վայրկեան կեանքի թատերաբեմին վրայ կանգնած է... միշտ իր դերին գլուխն է ան եւ եթէ պէտք ըլլայ իրեն ժպտիլ, պարտաւոր է ժպտիլ մինչեւ անգամ եթէ մահը իր հոգիին խորն ալ իջած ըլլայ...:

Էմփերիա Արաթիմոսի հետ մտաւ փոքր սենեակ մը ուր չէին հասներ խնջոյքին աղմուկները:

— Հոս ինծի սպասեցէք, ըսաւ Էմփերիա Արաթիմոսի: Եթէ Պիանքա իրաւ հիւանդ ըլլա՛յ, կուգամ ձեզ կը կանչեմ:

— Ուրեմն մինչեւ ձեր գալը ես ալ երթամ քարտուղարս կանչեմ, ըսաւ Արաթիմոս:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

Այրի Տիկին Ժան Պէնլեան, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Համբարձումեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանդր Համբարձումեան եւ զաւակները, Պ. Ալպէր Համբարձումեան, Պ. Ժաք Համբարձումեան, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Համբարձումեան, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Համբարձումեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Գայենեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ-հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 2ին, 84 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի Յունիս 8, ժամը 14ին Քրեմլէն-Պիսէթրի գերեզմանատունը: Մարմինը կը փոխադրուի Քրէմլէնի հիւանդանոցի ամփիթատրոնէն ժամը 13·45ին (Ռիւ տը Վերտէօն):

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տիկին Արաքսի Պուլտուքեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պուլտուքեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Պուլտուքեան, Տիկին Աշխէն Ռաֆայէլ Ումուտեան, Տիկին Անահիտ Հրայր Տանճիկեան, այրի Տիկին Սարա Քէհեաեան, Տէր եւ Տիկին Լութֆիկ Պուլտուքեան, Պր. Հայկ Պուլտուքեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Լ. Պուլտուքեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Պուլտուքեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Պուլտուքեան, այրի Տիկին Յարութիւն Պուլտուքեան (*), Պր. Եղիա Պուլտուքեան, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Քէհեաեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Քէհեաեան, Տիկին Ժանէթ Անդրանիկ Պետոյեան եւ զաւակները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ հօրեղբօր՝

ՅԱԿՈԲ ՄԿՐՏԻՉ ՊՈՒԼՏՈՒՔԵԱՆԻ

(1902–1976, ծնեալ Ատանա)

մահը, որ պատահեցաւ Չորեքշաբթի Մայիս 26, Լիբանան:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Հինգշաբթի Մայիս 27ին, Անթիլիասի մայր տաճարին մէջ:

Մկրտիչ Պուլտուքեան, հեռագրական հասցէ.—

c/0 LIBAFRANCE PARIS

(*) Յարութիւն Պուլտուքեան ալ մեռած է Մայիս 16ին:

ՎԱՍՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ա. Թոնկուրեանի մահուան երկրորդ տարելիցին, նաեւ Բ. Պաղտասարեանի (իր քեռայրը) մահուան տարելիցին տխուր առթիւ, Թոնկուրեան եւ Պաղտասարեան ընտանիքները կ'ընեն հետեւեալ նուէրները.— Լիբանանի աղէտեալներուն 200 ֆր., Պոմոնի եկեղեցիին պայծառութեան, Կապոյտ Խաչին, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան, Մարսէյլի Աղքատախնամին 100ական ֆր.: «Յառաջ»ին 100 ֆր. (ստանալ «Յառաջ»էն):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Յուլիսի եւ Օգոստոսի համար խոհարար մը կամ խոհարարուհի մը, ընտանեկան ճաշ, օրական 50 հատ, Սապլը-տ'Օլոնի համար: Բնակութիւն եւ ճաշ ապահովուած, նաեւ աշխատավարձք:

Հեռաձայնել երեկոները՝ Սերճանեան

957-39-97

15, Rue Raymond Counil

77500 CHELLES

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 12, Շաբաթ օր, ժամը 16ին, ԵԱՆ'Ց Գլխալի մէջ

5, Avenue Reille, 75014 Paris

Կը հրաւիրուին բոլոր Կեդրոնականցիները:

Գլխաւոր օրակարգ.— Վարչական ընտրութիւն:

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Զուիցերական իրաւավիճակ

ԼՕԶԱՆ

Համեւրոպահայ բացառիկ օրեր Լօզանի եւ Ժընեւի մէջ՝ հայրենի հիւրերով

ՅՈՒՆԻՍ 18 ԵՒ 19

Միութեան Եւրոպայի Շրջանակին Պատգամաւորական ժողովին առթիւ որ տեղի պիտի ունենայ իր երկրորդ օրրանին՝ Լօզանի մէջ

Հովանաւորութեամբ Եւրոպայի կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ՝ Փարիզէն

Նախագահութեամբ Միութեան նախագահ ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ՝ Տիթրոյթէն

Պատուոյ ներկայութեամբ Արտասահմանի հետ Մշակութային Կապի նախագահ ՎԱՐԴԳԷՍ ՀԱՄԱԶԱՍՊԵԱՆԻ՝ Երեւանէն

Ա.- ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՅԻՇԱՏԱԿԵԼԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 70ԱՄԵԱԿԻՆ՝ 1906–1976

Ուրբաթ երեկոյ, Յունիս 18 ժամը 20·30ին Ժընեւի համալսարանին մեծ հանդիսասրահը

(UNIVERSITE II, 24 Rue du Général Dufour — GENEVE auditoire JEAN PIAGET)

Գեղարուեստական բաժնին պիտի մասնակցին անուանի արուեստագէտներ՝

Երեւանէն երգչուհի ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Մինիխէն երգիչ ԶԱՒԷՆ ԹԱՇՃԵԱՆ

Փարիզէն դաշնակահար ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

Կ'արտասանէ՝ Փարիզէն, Մատլէն Քարփանթիէ

Բ.- ՄԵԾ ՃԱՇ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Լօզան - Փալաս պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ

(LAUSANNE-PALACE HOTEL, 9, Grand Chêne)

Շաբաթ, Յունիս 19, ժամը 19·30էն մինչեւ առաւօտ

մասնակցութեամբ Փարիզի հայ անուանի ժողովրդ. երգչուհի ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆի

Պարահանդէսը պիտի ոգեւորէ Փարիզէն ժամանող

« THE ARMENIAN'S SUNSHINE »

Ժիրայր ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ եւ Ռոպէր ՓԱՓԱԶԵԱՆ խանդավառ նուագախումբը՝ եւրոպական թէ հայկական կտորներով

Ճաշագին՝ 50 Զ. Ֆ. առանց խմիչքի)

40 Զ. Ֆ. 20էն վար երկսեռ երիտասարդութեան համար

Այս հանդիսութիւններուն ներկայ պիտի ըլլան, պատգամաւորներէն զատ, հիւրեր Եւրոպայի բոլոր երկիրներէն, Միջին Արեւելքէն եւ Մ. Նահանգներէն: Փափաքողներ եւ սենեակ ապահովելու համար կը խնդրուի դիմել ուղղակի Միութեան Եւրոպայի կեդր. Գրասենեակը՝ հեռաձայն (21) 28-20-86, ժամը 9-12 եւ 14-18, հեռագրի հասցէ՝

UGAB, Chemin Cap 3, LAUSANNE (SUISSE)

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է ՃԱՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ի նպաստ

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

որ տեղի պիտի ունենար Յունիս 12ին:

Երգչախումբին անդամները պիտի վերադարձնեն արձանագրուողներու կատարած վճարումները:

Pélerinage Exceptionnel

SAINTE ETCHMIADZINE

Bénédiction "Sourp Muron"

Festivités pour le 20ème Anniversaire de l'intronisation de Sa Sainteté le Catholicos de tous les Arméniens

DU 22 SEPTEMBRE AU 6 OCTOBRE

Renseignements et inscriptions dès maintenant auprès de :

A PARIS

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

AU SECRETARIAT DE L'EGLISE ARMENIENNE, 15 Rue Jean-Goujon, 75008 PARIS — Tél. : 359-67-03

A LYON

Varoujan Sarkissian

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

A MARSEILLE

CONCORDE VOYAGES
11, Ave. de Mazargues
13008 Marseille
Tél. : 53-53-61

PRADO VOYAGES
353, Ave. du Prado
13008 Marseille
Tél. : 76-21-80

Licence Voyages : A. 721.

Ա Ղ Ք Ա Տ Ա Խ Ն Ա Մ Ի

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒՆԻՍ 6, Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան դարաստանին մէջ

44 – 50, Ավընիւ Շարլ Տը Կօլ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Երգ – նուագ, մասնակցութեամբ

Օր. ԱՆԱՀԻՏ ՍՎԱՃԵԱՆԻ, ձեռնադաշնակ – երգչուհի

Պր. ՆՈՐԱՅՐ ԱԳԸԼԵԱՆԻ, երգիչ – յօրինող

Առնուվիլի Կապոյտ Խաչի պարախումբին եւ ԳԱՐՈՒՆ նուագախումբին

Աւանդական հայկական չամփուրով խորոված եւ ճոխ պիւֆէ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՐՍԷՅԼ Հ.Մ.Ը.Մ. Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ

Յունիս 5, 6 եւ 7 Հոգեգալստեան տօներուն առթիւ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 5ին, ժամը 22էն մինչեւ լոյս, Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ:

12, Rue St Bazile

GRANDE NUITEE DANSANTE

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 6 ժամը 10, առաւօտեան, Մարսէյլի Հայոց մայր եկեղեցւոյ մէջ, Հոգեգալստեան արարողութիւն, հովանաւորութեամբ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի:

Նահատակաց Յուշարձանի առջեւ կը զետեղուի ծաղկեպսակ մը՝ Հ.Մ.Ը.Մ.էն ընդմիշտ բաժնուած եղբայրներու յիշատակին: Վարչութիւնը մասնաւորապէս կը խնդրէ բոլոր մարզասէրներէն եւ Մարսէյլի հայ հին թէ նոր Հ.Մ.Ը.Մ.ականներէն՝ յարգել յիշատակը մեր կորուստներուն:

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 6 ժամը 21ին «Վասպուրական» սրահին մէջ, Հ.Մ.Ը.Մ.ի Յիսնամեակին յիշատակութեան տօնակատարութիւն:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ԿԻՐԱԿԻ 6, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 7, Յիսնամեա կի առթիւ բաժակի մեծ մրցումներ դընդակի, ժամը 15էն սկսեալ:

Մասնաւորապէս հրաւիրուած են

U. J. A. ALFORTVILLE — U. G. A. LYON-DECINES

U. S. J. O. A. VALENCE — U. G. A. ARDZIV, Marseille

Կը խնդրուի բոլոր հայ մարզասէրներէն քաջալերել այս ձեռնարկը, իրենց ներկայութեամբ:

Fonds A.R.A.M

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ
6
DIMANCHE
6 JUIN
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

51րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.607 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — N° 13.607

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՖՐԱՆՍԱՑԻԻ ՄԸ ԱԿՆՈՑՈՎ

— o —

Ա.

Միջազգային մամուլը շատ քիչ կը գրաղի Թուրքիոյ ներքին կեանքով, իբրեւ «զանցառելի քանակ»: Նոյնիսկ մեծ թերթերը օրը օրին լուր տալու մնայուն թղթակիցներ չեն պահեր Անգարայի եւ Պոլսոյ մէջ:

Ասոր բացառիկ պէտք է նկատել թղթակցութիւնը, որ լոյս տեսաւ փարիզեան Լա Քրուա օրաթերթի Մայիս 19ի թիւին մէջ: Հեղինակը՝ Ֆրանսուա ժոսբ՝ իբրեւ իրազեկ՝ լայն քննութեան կ'ենթարկէ «Թուրքիան՝ ռազմադաշտ հակամարտ գաղափարախօսութեանց» խորագրով իր գրութեամբ:

Ըստ Լա Քրուայի, 1975 Մարտ 31էն՝ այսինքն Սիւլէյման Տէմիրէլի իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր՝ խռովութիւնները կրկին ծայր տուեր են Թուրքիոյ համալսարաններուն մէջ եւ հետզհետէ աւելի խիստ ու լայն ծաւալստացան, առանց դադարի, վարակելով լիսէները, միջնակարգ դպրոցներն ու աղջկանց վարժարանները: Նմանապէս բանուորական շրջանակները:

Արեւելեան նահանգներու քաղաքներէն մէկուն մէջ երկու հարիւր դպրոցական աղջիկներ, դանակով ու պատառաքաղով զինուած, կատարեալ ճակատամարտ մըղեր են իրարու դէմ վարժարանի ճաշարանին մէջ: Ոստիկաններու արագ եւ ազդու միջամտութեան շնորհիւ միայն վիրաւորներ ինկած են ռազմադաշտին վըրայ...:

Թղթակիցը դիտել կուտայ, որ միշտ պարզ չի պատահիր. ոստիկանութիւնը աւելի յաճախ շատ ուշ կը հասնի նման ընդհարումներուն, ուր դանակն ու ատրճանակն է, որ դեր կը կատարեն: Առայժմ սպանեալներու թիւը կը հաշուեն յիսուն, մեծ մասը ուսանող. կան նաեւ ոստիկաններ, բանուորներ, նոյնիսկ երկու տարեկան տղայ մը:

Գրեթէ բոլոր համալսարանները փակուած են կամ անգործութեան մատնուած: Հակառակ գաղափարականի պատկանողներէն դերակչիռ կողմը կ'արգիլէ միւսներու համալսարան մուտքը: Ամբողջ երկրին մէջ անկարելի դարձած են լուրջ դասաւանդութիւնները, որովհետեւ իւրաքանչիւր կրթական հիմնարկութիւն այս կամ այն գաղափարախօսութեան ռազմագիտական կեդրոն դարձած է:

Գաղափարախօսական ամէն մէկ խմբակ կ'ուզէ վայելել քաղաքական կուսակցութեան մը պաշտպանութիւնը: Հակամարտ ծայրայեղ աջերու եւ ձախերու մէջտեղ կան չափաւորները, որոնք բռնի ուժի չեն դիմեր իրենց տեսակէտները պարտադրելու համար: Երկու կողմի ծայրայեղականներն ալ համերաշխ չեն իրարու հետ եւ տարակարծութիւններ ունին:

Ծայրայեղ աջակողմեանները անոնք են, որ կ'երազեն ջնջել Աթաթիւրքի 1922–1928 հաստատած բոլոր բարենորոգումները եւ վերահաստատել նախկին աստուածպետական վարչակարգը: Պարզ լեզուով՝ Շէրիաթը (իսլամական օրէնք՝ ըստ Քուրանի): Ասոնք կրօնականէն զատ աշխարհիկ, իրապաշտ շահեր ալ կը հետապնդեն:

Իսլամական յայտնի կամ գաղտնի գանազան աղանդներ գործի վրայ են եւ կը ջանան հետեւորդներ որսալ: Ամէնէն ծանօթն է Նուրճիներու (Լուսոյ որդիք) աղանդը, որուն հիմնադիրը՝ Պէտիւզզէման Սայիտ Նուրսի՝ մեռած է 1960ին, սակայն իր վարդապետութիւնը կը տարածուի: Ատեն մը կառավարութիւնը խիստ հալածանքի ենթարկած էր Նուրճի աղանդաւորները:

Աղանդաւորական շարժումները յաճախ կը քաջալերուին օտար, մասնաւորաբար արաբական երկիրներու կողմէ, որոնցմէ կը ստանան իրենց հրահանգները, երբեմն ալ՝ դրամ եւ կ'աշխատին անոնց հաշւոյն: Զուտ թրքական շարժում չեն ասոնք, այլ արաբական: Նպատակն է աշխարհի բոլոր իսլամները համախմբել «Ումմա» կոչուած մահմեդական հաւաքականութեան մը մէջ, առանց լեզուի եւ ցեղի խտրութեան: Մէկ խօսքով համիսլամական է շարժումը, որուն հետեւակները չեն խնայեր նոյնիսկ Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահին, — որ գերագոյն պետն է Թուրք իսլամներուն — որովհետեւ անիկա Շէրիաթի վերահաստատման մասին բացէ ի բաց չարտայայտուիր:

Արաբական – համիսլամական այս շարժումին կողմնակից կարգ մը աջակողմեան խմբակցութեանց կողքին կան ուրիշներ, որ կրօնասէր ըլլալով հանդերձ, կ'ուզեն ձերբազատիլ օտար ազդեցութիւններէ: Անոնց ուզածը բացարձակօրէն եւ կատարելապէս զուտ թրքական իսլամութիւն է: Սակայն թրքական իսլամութիւնը պէտք չէ սահմանափակուի այսօրուան Թուրքիոյ մէջ, այլ պէտք է ծառայէ իրականացնելու միութիւնը համայն աշխարհի բոլոր Թուրքերուն՝ Պալքաններէն մինչեւ Չինաստան, կազմելու համար Թուրք մեծ ազգը:

Լա Քրուայի թղթակիցը կը մատնանշէ այդ շարժումը, որ կը կոչուի համաթըրքութիւն, աւելի ծանօթ թուրանականութիւն անունով, որուն տեսաբանը՝ Զիյա Կէօքալփ՝ կը յայտարարէր. «Քու հայրենիքդ ո՛չ Թուրքիան է, ո՛չ ալ՝ Թուրքիստանը, քու հայրենիքդ Թուրանն է»:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԱՆՈՐՈՇ ԱՊԱԳԱՆ

— o —

Մինչ արաբական երկիրները, ընդհանրապէս կը դատապարտեն եւ խիստ կերպով, սուրիական զինեալ միջամտութիւնը, տեղւոյն վրայ կացութիւնը աւելի քան երբեք անորոշ է: Սուրիական բանակը կը շարունակէ իր դիրքերը ամրապնդել երկրին մէջ, եւ մէկ կողմէ ալ կը յառաջանայ դէպի Լեռնալիբանան, զօրագունդ մը Պեքքայի հովիտէն ճամբայ ելած է դէպի լեռները եւ դիրք բռնած Թարշիշ քաղաքին մօտ, Պէյրութի արեւելքը:

Լիբանանեան օդուժի գլխաւոր կայանին հրամանատարը յայտարարեց թէ զօրավիգ կը կենայ սուրիական զինեալ միջամտութեան եւ ինք ու իր հրամանին տակ եղած 500 մարդիկը սուրիական ուժերը կ'ամրապնդեն վասնզի ուրիշ ելք չկայ արդէն ըլլալու որ Լիբանանցիները վիճար սպաննեն:

Բայց Սուրիոյ նախագահը գիտակից է նաեւ թէ իր դիրքը այնքան ալ զօրաւոր եւ մանաւանդ ամուր չէ: Ճակատէ ճակատ՝ բախում մը պաղեստինեան ուժերու հետ վտանգաւոր է: Գալով արաբական աշխարհին, բոլորովին երկդիմի դիրք մըն է: Պէյրութի մէջ Սուրիացիք կը պնդեն որ արաբական հաւանութիւն ունին եւ իբրեւ փաստ կուտան որ ոչ դիւանագիտական յարաբերութեան խզում կայ, ոչ ալ զինեալ «հակամիջամտութիւն»: Ուրեմն Իրաք, Եգիպտոս առաւելաբար խօսքով է որ իրենց վրդովումը կը յայտնեն: Մոսկուայի դիրքը աւելի յստակ է: Սուրիա Լիբանան մտաւ երբ Կոսիգին Դամասկոս էր, թէեւ մեկնած ատեն միացեալ զեկոյցով մը կը յայտնէին (Սուրիա եւ Խորհ. Միութիւն) որ «վճռած են շարունակել իրենց ճիգերը, վերջ դնելու համար արիւնահոսութեան», (բայց անշուշտ կը շարունակեն նաեւ զէնք հայթայթել):

Կարելի՞ է յուսալ որ սուրիական այս կարգադրութիւնը նպաստէ լիբանանեան լուծումի մը, թերեւս: Բայց մանաւանդ Լիբանանի համար, ոչ մէկ մարգարէ կայ, նոյնիսկ Լիբանանէն դուրս:

× Միջերկրականի մէջ խորհրդային նաւատորմը վերջերս բաւական ամրապնդուած է, նոր ուժերու յաւելումով:

Քանի մը տողով

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ նախկին նախագահուհին Տիկին Փերոն պաշտօնապէս ամբաստանութեան տակ առնուած է, Պետութեան ինչքերու չահագործման եւ պետական պաշտօնեաներու պարտականութեանց բռնաբարման յանցանքով:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ շրջանակները կը նախատեսեն, որ վէճ մը պիտի ծագի ի մօտոյ իրենց եւ Խորհ. Միութեան միջեւ: Այս վերջինը Սեւ ծովի մէջ գործածութեան դրած է 40.000 թոն տարողութեամբ «Կիեւ» օդանաւակիր ռազմանաւը, որ օժտուած է «Եակ–36» օդանաւերով: Ասոնք ի վիճակի են ուղղահայեաց վեր բարձրանալու եւ վայրէջք կատարելու: Արդ, արեւմտեան շրջանակներու համաձայն Մոնթրէօյի դաշնագիրը կ'արգիլէ յարձակողական բնոյթի ռազմանաւերու անցքը Վոսփորէն, որով այս իմաստով վէճ մը կրնայ ծագիլ, եթէ «Կիեւ» ռազմանաւը փորձէ Սեւ ծովէն Միջերկրական անցնիլ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «Արտաքին Առեւտուր» պարբերաթերթին ներկայացուցած տուեալներուն համաձայն, Խորհ. Միութեան արտաքին առեւտուրը դրամատիրական երկիրներու հետ, Յունուարէն Մարտ, մէկ միլիառ երեք հարիւր միլիոն ռուբլիի բաց մը ստեղծած է: Այլ խօսքով՝ Խորհ. Միութիւնը Արեւմուտքէն շատ աւելի ապրանք գնած է, քան ծախած: Բացը անցեալ տարուան նոյն ժամանակաշրջանի համեմատութեամբ 20 առ հարիւր աւելի է:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ճամբորդական օդանաւ մը՝ Տիւպոլեվ–154 կործանուած է Ֆերնանտօ կղզիին մօտերը: 45 հոգի կը գտնուէր օդանաւին մէջ: Կուամի օդակայանին մէջ փիլիպպեան օդանաւ մը պայթեցաւ թռիչքի պահուն: 46 ճամբորդ մեռաւ:

ԱՐԱԲ. ԼԻԿԱՅԻ հիմնադիրը՝ Ա. Ազամ, մեռած է Գահիրէի մէջ: 73 տարեկան էր: Լիկան հիմնած էր 1944ին եւ մինչեւ 1953 անոր ընդհանուր քարտուղարը եղած էր:

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ տօնին առթիւ, «Յառաջ»ի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ Երեքշաբթի (Չորեքշաբթի Յունիս 9ի թիւ): Խմբագրատունը փակ է Երկուշաբթի:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ, Յունիս 2–3)

ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԸ

Աւելի քան 70.000 փոքր տարիքի դըպրոցականներ՝ Հայաստանի քաղաքներէ եւ գիւղերէ, այս ամառ իրենց արձակուրդը պիտի անցընեն պիոներական ճամբարներու մէջ:

Ներկայիս 74 ճամբարներ կը գործեն Կիրովականի, Դիլիջանի, Աղբերանի մէջ եւ Սեւանայ լիճի գեղատեսիլ ափերուն: Հայ դպրոցականներու կողքին իրենց արձակուրդը պիտի անցընեն նաեւ 1500 օտար դպրոցականներ Ռուսիայէ, Ուկրանիայէ, Ուզբեկիստանէ, Վրաստանէ եւ Մոլտավիայէ:

×

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԴԵՍՊԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Խորհ. Միութեան Աւստրիոյ դեսպանը՝ Հայնրիխ Շթանտըն, այցելած է Հայաստան եւ ընդունուած՝ Գերագոյն Խորհուրդի նախագահ Բաբկէն Սարգիսովի կողմէ: Դեսպանը այցելած է Երեւանի ելեկտրական լապտերներու գործատունը, Գառնի եւ այլուր: Ան ընդունուած է Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի եւ Հայաստանի Արտաքին նախարար Ջոն Կիրակոսեանի կողմէ:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆՆԵՐԸ

Թալինի ժողովրդական թատրոնը, Գ. Սունդուկեանի ծննդեան 150ամեակին առթիւ, ներկայացուցած է հայ թատերագիրի «Գիշերուան սաբրը խեր է» թատերախաղը: Այս օրերուն Գ Սունդուկեանի կատակերգութիւնները կը բեմադրուին Էջմիածնի, Իջեւանի, Դիլիջանի եւ այլ շրջաններու ժողովրդական թատրոններու եւ թատերախումբերու կողմէ: Հայաստանի ժողովրդական առաջին թատրոնները ստեղծուած են 1959ին՝ Դիլիջանի, Էջմիածնի, Ստեփանաւանի, Արթիկի, Ալավերդիի եւ Անիի մէջ: Ներկայիս Հայաստանի մէջ կան 24 ժողովրդական թատրոններ եւ 500է աւելի թատերախումբեր:

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՅՈՒՆԻՍԻ ՎԵՐՋ

«ՅԱՌԱՋ» 50

Մաղկաքաղ յիսնամեայ հաւաքածոներէն եւ յիսնամեակին նուիրուած անտիպ գրութիւններ (Հրանտ – Սամուէլ, Հ. Վահան Յովհաննէսեան, Բաբգէն Գավէզ, Հ. Ներսէս Տէր-Ներսէսեան, Մինաս Թէօլէօլեան, Ուիլեըմ Սարոյեան, Ալեքսանդր Սարուխան, Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտի, Ենովք Լաչինեան, Միսաք Միրզէ, Կարօ Յովսէփեան)

ԿՈՂՔ՝

ԳՌՌՁՈՒ

Fonds A.R.A.M

ԱԶԴԱԿ

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ

Ա.

Լրացաւ մէկ տարին Լիբանանի քաղաքացիական պատերազմին: Մասնակի ընդհատումները խաղաղութիւնը հաստատելու չծառայեցին, ընդհակառակն առիթ տուին որ կողմերը աւելի լայն աստիճանի վրայ պատրաստութիւն տեսնեն, յաջորդ բախումներուն վճռական յաղթանակ մը ձեռք բերելու հեռանկարով: Եւ կողմերը որքան խրեցան եղբայրասպան պատերազմի ճախճախուտին մէջ, քանդելով եւ դարձի բոլոր կամուրջները, այնքան անկարելի դարձան տեղ մը կանգ առնելու եւ խրատախոհութեան գալու փորձերը: Երեսունէ աւելի զինադուլները մնացին մեռեալ խօսք, որովհետեւ կռիւը, արիւնը, քանդումի կիրքը աւելի ծանր կշռեցին կողմերու մտածողութեան մէջ, քան ստանձնուած յանձնառութիւնը յարգելու քաջութիւնը, որովհետեւ կողմերը կուրցած էին եւ պարկեշտ չեղան աւելի հեռուն տեսնելու, ոչ ալ պայծառամտութիւնը՝ հարցերը իրենց խոկութեան մէջ քննելու:

Ամէն մէկ անցնող օր կռուի ճակատներուն վրայ եւ փողոցներուն մէջ ինկած հարիւրաւոր սպաննուածները, վիրաւորները, անհետացածները ոչ թէ զգաստութեան, այլ կրքերու հրահրման խթան հանդիսացան:

Կռիւը, երկրին մէկ ծայրէն միւսը երկու թշնամի ազգերու միջեւ չմղուեցաւ, այլ նոյն ազգին պատկանող զաւակներուն միջեւ. այլ խօսքով՝ ժողովուրդ մը, որ ինքնասպան կ՚ըլլար, ժողովուրդ մը, որ իր ձեռքերով իր զաւակները կը բնաջնջէր, դիակները ահռելիօրէն կը խոշտանգէր, կ՚անդամահատէր. այսինքն արարքներ՝ որոնք պատերազմի օրէնքներով իսկ արգիլուած են: Բարբարոսութիւնը հասաւ աներեւակայելի չափերու. այդ պատճառով ալ դժուար է ըսել թէ հազարաւոր անմեղ անհետացածներէն քանի՞ն ողջ առողջ վերադարձան իրենց հարազատներուն: Քրիստոնեայ կամ մահմետական ըլլալը՝ իբրեւ ծանրագոյն եւ աններելի յանցանք, հազարաւորներ դէպի մահ առաջնորդեց:

Ժողովուրդ մը, որ ոչ միայն ինքնասպանութեան կը մղուէր, այլեւ իր իսկ ձեռքերով կը կողոպտէր ու կրակի կու տար իր առեւտուրի կեդրոնները, իր պերճաշուք պանդոկները, իր դրամատուները, աւելին՝ քաղաքներն ու գիւղերը, իր իսկ քաղաքացիներուն բնակարանները, նոյնիսկ չխնայելով պետական հաստատութիւններուն՝ աւարի ու հրդեհի տալով գոյքերն ու տոմարները:

Բնաջնջումի զէնքերը անբաւարար ըլլալով՝ կոչ եղաւ պաշարումի քաղաքականութեան. նոյն երկիրն էր, նոյն երկրին մայրաքաղաքը իր արեւելքով եւ արեւմուտքով, ուր աշխատանք չխնայուեցաւ իրարու սննդեղէնի եւ վառելանիւթի ճամբան կտրելու:

Բայց պաշարումն ալ անզօր եւ անբաւարար մնաց:

Լման տարի մը տեւած քաղաքացիական պատերազմին, կողմերուն ձեռք բերած յաջողութիւնները չուքի մէջ մնացին աւելի ու աւելի թանձրացող ատելութեան, անյագ վրէժխնդրութեան, սպաննելու, յօշոտելու մոլուցքին դիմաց:

Այլ մանաւանդ կողոպտելու, անվերջ կողոպտելու գինովութիւնը, քանդելու, կրակի տալու բարբարոսութիւնը, ահ ու սարսափ տարածելու հրէշային հաճոյքը դարանակալ արձակազէններու կողմէ, որոնց մէջ մեծ թիւ կազմեցին դուրսէն բերուած բազմազգի սեւամորթ թէ սպիտակամորթ արձակազէններ՝ մասնագիտացած քաղաքացիական կռիւներու մէջ, որոնք՝ ընկերային – քաղաքական պահանջներու անունին տակ մղուող յեղափոխութիւնը վերածեցին ջարդի եւ կողոպուտի յեղափոխութեան:

Բազմաթիւ առիթներով ըսուեցաւ եւ գրուեցաւ, թէ այս երկրին զաւակները քաջ կռուողներ են եղած եւ պատմութիւնը վկայագրած է բազմաթիւ հերոսական դրուագներ, սակայն ներկայ ժամանակներու սերունդները դրուագներուն ամէնէն վայրագն ու անմարդկայինը դրոշմեցին իրենք իրենց վրայ, իրար ոչնչացնելու համար գործադրութեան դրած միջոցներով: Ոչ մէկ ժամանակ օտար յարձակողներու դէմ մղուած կռիւներուն այնքան թոյն եւ ատելութիւն ցուցադրած չեն, որքան զիրար ոչնչացնելու եւ իրենց սեփական հայրենիքը քանդելու իրենց ճիգին ու կատաղութեան մէջ:

Ամէն մէկ լուսցող առաւօտ հարիւրաւոր սպաննուածներու, վիրաւորներու, առեւանգուածներու վկայութիւնը բերաւ՝ աւելի հրահրելով կռուող կողմերու կռուի բնազդը:

Ցերեկը արձակուած գնդակներու ու ինկած զոհերը անբաւարար եղան կոյր ախորժակները գոհացնելու, հարկ եղաւ գիշերներն ալ շարունակել եւ շատ յաճախ՝ աւելի սաստկութեամբ:

Հետզհետէ զարգացող ու ծաւալող կռիւներու ընթացքին ոչնչացման զէնքերու տեսակն ու քանակը քիչ եղաւ: Նորեր, տեսակով եւ քանակով աւելի սարսափելիները կռուի մէջ նետեցին՝ աւելի մեծ թիւով զոհեր խլելու համար: Զէնքերու որոտումներն ու խլացուցիչ ձայները երկինքը պատռելով՝ երկիրը քանդեցին քսանըչորս ժամի վրայ քսանըչորս ժամ որովհետեւ եղբայրասպան կիրքը այդպէս կը պահանջէր:

Մինչեւ իսկ հարկ եղաւ բանտերու դուռները բանալ, որպէսզի հազարէ աւելի ոճրագործներ, գողեր եւ այլ եւ այլ յանցանքներով դատապարտուածներն ալ անմասն չմնան եղբայրասպան կռիւէն:

Կարեւոր համարուեցաւ բանակն ու զէնքերն ալ մասնակից դարձնել կռուին, քանի որ մինչ այդ անգործ, ձեռքերը ծալած նստած էր: Զօրանոցներ գրաւուեցան, հազարաւոր զինուորներ իրենց հետ առնելով հրասայլերը, զրահապատները եւ թնդանօթները՝ նետուեցան ասպարէզ՝ բազմացնելով կռուողներուն թիւը եւ սաստկացնելով սպանութեան, քանդումի, հրդեհումի եւ կողոպուտի թափը:

Դիրքային կռիւները աշխուժացնելու համար հարկ եղաւ թռուցիկ պատնէշներ հաստատել քաղաքներու հրապարակներուն, փողոցներուն եւ երկրին հաղորդակցութեան մեծ ու փոքր ճամբաներուն վրայ: Առեւանգումները, մանաւանդ, իրենց գազանային անմարդկայնութեամբ ահ ու սարսափ սփռեցին ժողովուրդին մէջ, որ իր իսկ տուներէն, իր իսկ հայրենիքէն խուճապահար փախչելու մասին մտածեց, ինչպէս մարդիկ կը փախչին մահասփիւռ ժանտախտէն:

Գիւղեր, բնակավայրեր հիմնայատակ կործանեցան, հարիւր հազարներով մարդիկ իրենց հայրենիքին մէջ գաղթական եղան եւ հարիւր հազարաւորներով՝ խելակորոյս բազմութիւններ հեռացան, այո, հեռացան իրենց հայրենիքէն դէպի օտար մօտիկ ու հեռաւոր երկիրներ եւ չգտնուեցաւ ուժ մը, որ կեցնէր կամ չափ մը դնէր աղէտին:

Մեռնողները մեռան, ազատեցան, իսկ իրենց չար բախտէն չմեռնողները եղան որբ, եղան խեղանդամ, եղան հիւանդ, անբուժելի հիւանդ, եղան խելագար՝ փողոցներուն մէջ բարձրաղաղակ պոռալու համար իրենց խելագարութիւնը, իբրեւ նուէրը եղբայրասպան կռիւին:

Աւելցաւ այրիներուն, որբերուն թիւը, երկիրը հարիւրաւոր որբանոցներու պահանջը ունեցաւ, բայց կարելի չեղաւ. արդէն գոյութիւն ունեցող որբանոցներուն մէջ՝ որբեր եւ հոգատարներ ռումբերու տակ մահացած էին: Խելակորոյս, բազմութիւններ իբրեւ վերջին ապաւէն եկեղեցիներու, աղօթատեղիներու մէջ ապաստանեցան, բայց չփրկուեցան, որովհետեւ վրէժխնդրութեան աստուածը այդպէս կը պահանջէր: Պակսեցաւ ջուրը, պակսեցաւ հանապազօրեայ հացը, այո՛ հացը: Ամբողջական թաղեր շաբաթներով մնացին անհաց եւ մուրացիկներու նման՝ հայրեր – մայրեր՝ փուռերու առջին պոչ բռնեցին ժամերով՝ կտոր մը հաց տանելու համար տունը սպասող սովահար փոքրիկներուն. եւ հացը պակսեցաւ, որովհետեւ կռուող կողմերը չգոհացան զէնքով խլուած զոհերէն, որոշեցին սովն ալ մասնակից դարձնել:

Թղթակիցներ եւ լուսանկարիչներ մեծ թիւով Լիբանան փութացին, որովհետեւ այս երկրին մէջ եղբայրասպանութեան, կողոպուտի, քանդումի եւ հրդեհումի հարուստ նիւթ կար մարդոց հետաքրքրութիւնը գոհացնող: Շատեր այդ թղթակիցներէն եւ նկարիչներէն իրենց յանդըգնութեան զոհերը եղան՝ համարձակած ըլլալով մօտենալ կռուի ամէնէն տաք կէտերուն:

Եւ երկրագունդի մէկ ծայրէն միւսը բազմամիլիոն մարդիկ պատկերասփիւռէն ականջալուր եւ ականատես եղան փոքրիկ Լիբանանի արիւնաքամ հոգեվարքին, ծուխի ամպերու տակ, բոցերու ճարակ դարձող ամբողջ տնտեսութեան մը, կողոպտիչներու կարաւաններու, իրենց հայրենիքէն խելակորոյս փախչող բազմութիւններուն: Տեսան ու ցաւեցան: Անշուշտ խորո՛ւնկ ցաւ զգացին նաեւ այս փոքրիկ երկրին փոքր ու մեծ բարեկամները, ցաւեցան եւ իրենց խիղճը հանդարտեցնելու համար նուիրակներ ղրկեցին, հաշտարարներ ղրկեցին, որոնք մեծ սրտցաւութեամբ տեսնուեցան աջին ու ձախին, աշխարհականին ու հոգեւորականին հետ, աւելի լսեցին, քան խօսեցան եւ խղճի մեծ հանդարտութեամբ հաստատեցին, որ եղածը ՆԵՐՔԻՆ խնդիր է եւ հետեւաբար որեւէ միջամտութիւն աւելորդ եւ նոյնիսկ վտանգաւոր համարեցան, վախնալով որ խնդիրը կրնայ աւելի բարդանալ:

Եւ մանաւանդ մեծերը որոշեցին ոչ միայն չմիջամտել, այլ ծանր ազդարարութիւններ ընել բոլոր անոնց, որոնք կրնային Լիբանանը իր ապրած ողբերգութենէն դուրս բերել: Իսկ միւս կողմէն մօտ թէ հեռու գտնուող Պետութիւններ կռիւին շարունակութիւնը ապահովելու համար առատ զէնք ու ռազմամթերք ղրկեցին կամ ծախեցին:

Զոհերու թիւը օրէ օր աւելցաւ հասնելու համար հազարէն հինգ հազարի, տասը հազարի, տասնըհինգ հազարի եւ ըսողներ կան՝ քսան հազարի, վիրաւորներու եւ անհետացածներու թիւը ըսողներ կան՝ քառասուն, յիսուն, վաթսուն հազարի, որոնց մէջ դեռ յայտնի չէ, թէ ի՛նչ թիւ կը կազմեն հաշմանդամները, խելագարածները:

Կը կարծեմ՝ Տանթէի դժոխքը հազիւ մանրանկար մը կրնայ համարուիլ Լիբանանեան իրական, կենդանի աչքով տեսանելի եւ ձեռքով շօշափելի դժոխքին հետ համեմատած:

Գ. ԲԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՋՈՐԻ ՄԻՐՈՆ

4.

Սողոն նայեց չար ու տարօրինակ: Սովալլուկ խմբում, փուշ ու քարերի արանքից, աղաւաղուած աչքեր հանդիպեցին իրար՝ յոյս ու կռիւ տուեցին, ապա կանգ առան մէկ իր, մէկ էլ Սողոյի վրայ: Սողոն դարանակալ չտապեց: Ինքը թռաւ տեղից, կանգնեց դիմացը: Ճակատ ու աչքով կռիւ տուեցին: Իսկ կովը հեռանում էր. գուցէ բաժին դառնար եաթաղանակիրների կամ գաղթականների մի ուրիշ խմբի: Ու Սողոն, աչք չկտրելով կովից, գոռաց.

— Միրո, քաշուի իմ ճամբից:

— Կը զարկուիմ, բայց ծանրած անասունին մօտ չես էրթայ:

Սողոյի աչքերի փայլը դիպաւ խանչալի շեղբին, խանչալը՝ իր աջ ուսին:

Երկու օր յետոյ, երբ աչք բացեց, մշուշի միջից երեւացին Սողոյի տխուր աչքերը: Ծունկի եկաւ, բան ասաց իրեն, թէ ինչ՝ գլխի չընկաւ: Իսկ երբ ոտքի վրայ էր արդէն, նկատեց, որ հագին նոր տրեխներ կան: Հանեց, շպրտեց մի կողմ, հագաւ ծակ տրեխները, խմբից հեռացաւ՝ կաղին տալով, վիրաւոր ուս ու ձեռքով եւ խռովայոյզ ուխտ ու պայմանով...

Էլ մօտ չգնաց գաղթական ոչ մի խմբի, մնաց մուժ ու ծխով լցուած ձորերի հետ, գլխներին փուշի մաղած սարերի, փչմտած աղբիւրների, մնաց սեւազարթ անտառների հետ, գայլի ձագ ցնկնող շների հետ... Մնաց մենակ գաղթական, թափառեց, թափառեց, թափառեց... Իջաւ Ջղնի ձորը՝ աչքերը ծակծկեց փշերի վրայ, ծանր – ծանր բարձրացաւ, մտաւ Սեւ սարի անտառը, վիրաւոր արջի պէս թքոտեց, արջի պէս ընկոյզ ջարդեց, կերաւ: Մօտմտեց Խութի շուրջբոլոր, մօտ – մօտ արեց Ծովասարին, եւ Մարաթուկին, եւ Սեպասարին, գնաց Ընկուզասարի կողմ եւ Ֆիդասարի, եւ Մասրաձորի, մօտ – մտեց գիւղ Գործվարքի շուրջբոլոր, փշաքաղուեց, դարձաւ... Եւ Շերոյին յիշեց ... յիշեց Խութեցի հարսին՝ հա՛ յիշեց: Ինչո՞ւ էր յիշում... Աւեր Երկրի գաղթականներից թէ կար մէկը, որի հետ ուզում էր ոտք փոխէր՝ Շերոն էր... Մէկ էլ Խութեցի հարսն էր թէ կար: Մենակ լինէր հանդիպէր Խութեցի հարսը, հանդիպէր, ինքը գլուխկախ կանգնէր դէմը, գլուխկախ՝ ասէր.

«Խութեցի հարս... քու առաջ մեղք ունիմ, ամօ՛թ, ամօթ մեղք ունիմ, կը խնդրեմ ներես...»:

Ասէր. «Խութեցի հարս, քու անուն ի՞նչպէս է»:

Ասէր. «Իրար հետ թափառական էղնինք մեր աւեր Երկրի մէջ, Խութեցի... — անուն ի՞նչպէս է, — մեռնինք – ապրինք՝ իրար հետ»:

Երկու գարուն ու երկու ձմեռ գաղթական ոչ մի խմբի մօտ չգնաց, տեսաւ՝ մօտ չգնաց, հանդիպեց՝ ճամբէն թեքեց, թափառեց սար ու ձորի թափառական ջրերի հետ, ընկերացաւ անընկեր մնացած սարերին, անընկեր մնացած ձորերին, անընկեր մնացած արտ ու անտառներին:

Գաղթականներից ով ապրեց՝ կորցրեց յոյսը, աւեր տան ու տեղին դառնալու յոյսը կորցրեց՝ թողեց անցաւ Արաքսն էս կողմ, ու... Երկիրը դարձաւ որբ:

Ապա եւ ինքը Երկիրը թողեց որբութեան հետ, անցաւ Արաքսն էս կողմ: Երկրի սար ու ձորերում ոլորած, խճճած կածանի ծայր թողեց Մարգարայի կամուրջի պռնկին, անցաւ Արաքսն էս կողմ: Անցաւ ու մէկէն կարօտեց դէնը մնացածին, նրանց, որ արդէն յոգնեցրել էին, տխրութեան չափ կարօտեց նայե՛ց, նայե՛ց, խաչակնքեց տամուկ աչքերով ու երկու սեւ կէտ իջաւ ոտքերի մօտ, տաք փոշու մէջ: Անցաւ...

Աւելի վտարուած էր, աւելի գաղթական: Սար չկար, ոտքերի տակ դուրան էր, Երկրի բանջար ու արմատիքից չկար, ոչ՝ անտառ ու վայրի պտուղ: Քշեց հասուն մի արտի վրայ. հասկ փշրեց–կերաւ, փշրեց՝ լցրեց պարկը:

— Է՛յ, վայրենի գաղթական, — մէկը չէր, խումբ էր՝ մանգաղ ու գերանդով, քսան աչք կար իր քծծուած շորերին, բաց կուրծք ու սրունքներին եւ ճակատ ու շլինք ծածկած, եւ աչք ու բերան լըցուած մազ ու մօրուքին:

— Քեզ հետ ենք, էյ, վայրենի գաղթական, արտը մի փչացրու:

Չնայեց, չպատասխանեց, բուռ – բուռ հասկ փշրեց լցրեց բերանը, փշրեց՝ լցրեց պարկը:

— Դէ շո՛ւտ դուրս արի–գնա:

Չնայեց ու մտքում պատասխան տուեց. «Ո՞ւր էրթամ, հայ, կամօք ու կարօտո՛վ հասայ ձեր շէն ու մտայ ձեր արտ»:

— Գաղթական, արտից դուրս արի, թէ չէ գերանդին կը գցեմ վիզդ:

Չնայեց ու մտքում պատասխան տուեց. «Իմ ահն ու մահն անցել է, հայ, քու գերնդին առ գնա»:

— Հա՛լաա՛, կրակն ենք ընկել էս գաղթականների ձեռքը:

Էլ չհամբերեց.

— Քու սրտէ՞ն կը խօսիս, հայ, քու պապու պառեկ...

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

(33 – Տար.)

Fonds A.R.A.M

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

— o —

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յատուկ) .— Մինչ Մշակոյթի Տան բացման հանդիսաւոր առիթով, Յանձնախումբը կազմակերպած էր նաեւ մշակութային յայտագիր մը։

Առաջին ձեռնարկը նուիրուած էր Հայ ճարտարապետութեան, Երեքշաբթի Մայիս 11ին։ Կը դասախօսէր Փրոֆ. Ալփակօ Նովելլօ։

Յաջորդաբար Կ. Փօլատեան եւ Հ. Սերովբէ Ագըլեան՝ աթոռակալ Մխիթարեան Միաբանութեան, որ յատկապէս այս առիթով յետաձգած էր իր մեկնումը, ներկայացուցին դասախօսը որ Միլանոյի Գեղարուեստից վարժարանի ճարտարապետական պատմութեան փրոֆեսոր է։ Նոյնպէս Ա. Նովելլօ նախագահութիւնը ստանձնած է Միլանոյի Հայ Մշակոյթի Ընկերութեան։ Ուստի մեծ դէմք մը, գերազանցօրէն մտաւորական, հայասէր, հայ արուեստը բարձրացնող, համաշխարհային արժէքով անձնաւորութիւն մը։

Դասախօսը երեք գլուխներու բաժնեց իր նիւթը։

Առաջին մասը՝ հինաւուրց քարերը, այսինքն հին ճարտարապետութիւնը։ Հայկական ոճը, եղանակը, զարդարանքը, յատկանիշները, յիշատակարաններու աշխարհագրական դիրքը եւ երկրաբանական տուեալները կրած են յատկապէս ազդեցութիւնները Հայոց հեթանոսական աւանդութիւններուն եւ քրիստոնէական կրօնքին, նոյնպէս երկրի պատմութեան, ժողովուրդի նկարագրին եւ մանաւանդ երկրի բնագիտական աշխարհագրութեան։ Դասախօսը գիտականօրէն ապացուցանեց որ վերջին յատկանիշը իր լուսարձակած գեղեցիկ նկարներով, ուր բացայայտ էր բնութեան եւ ճարտարապետութեան զրոյցը, խօսակցութիւնը։ Արտաքին յարաբերութիւն մը կայ յիշատակարաններու եւ երկրին բնավայրերուն միջեւ, ուր եկեղեցին միշտ նշանակէտ մըն է։ Լեռները կը պաշտպանեն ճարտարապետութիւնը, նոյն քարերը, նոյն նիւթերն են որ կը կազմեն ե՛ւ բնութիւնը ե՛ւ ճարտարապետական գործերը։ Ա. Նովելլօ, որ 1965էն ի վեր, ամէն տարի կ'այցելէ Հայաստան, ներկայացուց, իր լուսանկարով եղած, տողանցք մը Հայոց ճարտարապետական կոթողներու՝ եկեղեցի, խաչքար եւայլն, որոնք խըկապէս կը կազմեն հայ արուեստի արժէքաւոր մէկ բնագաւառը։

Դասախօսութեան երկրորդ գլուխը կը ներկայացնէր ժամանակակից Հայաստանի արդիական շինութիւնները, նոր ոճը, նոր նիւթերու գործածութիւնը եւ մանաւանդ Երեւանի կեդրոնի տարածումը, ինչպէս նաեւ շրջակայքի յարաճուն ընդլայնումը։ Փրոֆեսորը նաեւ հպանցիկ ակնարկ մըըրաւ Հայաստանի նկարիչներու մասին յատկապէս ընդգծելով Յովսէփեանի, Մինաս Աւետիսեանի, Յակոբ Յակոբեանի եւ այլ արուեստագէտներու գործերը որոնց իւրաքանչիւրը, ըլլայ ժողովրդական աւանդութեանց, գոյներու կամ բնակավայրերու նկարչութեան մէջ ինքնատիպ դէմքեր են։

Իսկ երրորդ մասը դասախօսութեան, յարգելի հիւրը նուիրեց նոր Ջուղֆայի հայկական գաղութի բերած գեղարուեստական հարստութիւնը Պարսկաստանի։ Տեսանք Սուրբ Փրկիչ, Սուրբ Գէորգ եւ Սուրբ Աստուածածնայ եկեղեցիներու սքանչելիքները որոնք անշուշտ կը կրեն իսլամ ճարտարապետութեան ազդեցութիւնը, մանաւանդ արտաքինով, բայց ներքին զարդարանքները կը մնան հարազատօրէն հայկական։

Շատ չահեկան դասախօսութիւն մը տրուած իրապէս մասնագէտի մը կողմէ։ Ա. Նովելլոյի հայ ճարտարապետութեան նուիրուած ութ հատորները ամենախոր տեսութիւններու վրայ հիմնուած հրատարակութիւններ են։

Մեր մաղթանքն է որ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը նաեւ ձեռնարկէ ցուցադրութեան մը որպէսզի հայկական ճարտարապետութիւնը ներկայացուած օտարի կողմէ հետաքրքրէ եւ սքանչացնէ նաեւ օտարները։ Ինչ որ Մշակոյթի Տան առաքելութիւններէն մէկն է։

×

Մայիս 17ին, տեղի ունեցաւ երկրորդ մշակութային ձեռնարկը։ Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտի ներկայացուց համայնապատկեր մը հայ մշակոյթի։

Ֆ. Ֆէյտի դասախօս է Սորպոն, Արեւելեան Լեզուներու եւ Քաղաքակրթութիւններու բաժնին մէջ. եղած է աշակերտ հայերէնագէտ Ֆ. Մաքլէրի, որուն տեղը գրաւած է արժանաւորապէս։ Ինչպէս շեշտեց իր բացման խօսքերուն մէջ Կ. Փօլատեան, օրուան դասախօսը նաեւ հեղինակ է զանազան հրատարակութիւններու, ինչպէս՝ «Տետրակ հայ քերականութեան», «Տետրակ հայ գրականութեան», «Առձեռն հայերէն լեզուի», թարգմանութիւններ՝ «Սասունցի Դաւիթ» ինչպէս նաեւ Յ. Պարոնեանէ եւ Ե. Օտեանէ։ Ֆ. Ֆէյտի կը ներկայանէ հայագիտութիւնը, հայերէն լեզուն բոլոր միջազգային համագումարներուն։

Յարգելի դասախօսը, նախ հայերէնով, շնորհաւորեց Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը իր կատարած գեղեցիկ գործին համար եւ ըսաւ. «Արժանի մշակոյթի տուն մը հիմնած էք, ուրախալի երեւոյթ մըն է, որովհետեւ հոս պիտի հաւաքուին բոլոր Հայերը պահպանելու եւ շարունակելու համար իրենց մշակոյթը»։

Ապա, Ֆրանսերէնով, բաժնեց իր համայնապատկերը զանազան բնագաւառներու։

— Աշխարհագրութիւն.— Քարտէսներով ցոյց տուաւ Հայաստան աշխարհի սահմանները դարերու ընթացքին, շեշտելով որ իր աշխարհագրական դիրքը կուտար կարելիութիւններ երկրին ըլլալու նոյն ատեն մշակոյթի օրրան եւ նաեւ, դժբախտաբար, տեւական պատերազմներու եւ խուժումներու վայր։

— Ծագում.— Դասախօսը ներկայացուց հայ ժողովուրդի ծագումը ընդգծելով առաւելապէս Մեծամօրի յայտնութիւններէն եկած յաւելեալ բացատրութիւնները, տուեալները։

— Պատմութիւն Հայոց.— Սկսելով Ա. Հարստութենէն, Արտաշէսեան Հարստութիւն եւ Ա. Թագաւորէն՝ Արտաշէս Ա. ծանրացաւ մասնաւորապէս Մեծն Տիգրանի կայսրութեան, Տրդատ Գ.ի թագաւորութեան եւ Հայոց քրիստոնէութեան դարձի վրայ, ինչպէս նաեւ գրերու գիւտ, Աւարայրի դիւցազնամարտ եւ մարզպաններու շրջան։ Ապա արագօրէն անցաւ պարսկական, արաբական եւ թրքական տիրապետութիւններուն վրայ մինչեւ Անիի եւ Բագրատունեաց թագաւորութեան անկումը։ Յետոյ Կիլիկեան շրջան, խաչակիրներ եւ ազգ. անկախութեան կորուստը, վեց դարերու խաւարը, սարկութիւնը մինչեւ 1918ի Հայաստանի անկախ Հանրապետութիւնը եւ Խորհ. Հայաստանը։

Դասախօսը մասնաւորապէս վեր առաւ Ի. Օրբի նախախնամական դէմքը եւ կատարած փրկարար առաքելութիւնը։

— Գրականութիւն.— Ֆ. Ֆէյտի թուեց իւրաքանչիւր յատկանշական շրջանէն, դարէն գրականութեան բովանդակութիւնը, զանազան սեռերը եւ տիրապետող դէմքերը։ Սասունցի Դաւիթի դիւցազներգութիւնը, Գողթան երգերը, Խորենացի հմուտ պատմագիրը, Մաշտոցեան գրականութիւնը, Եզնիկի լեզուն, շարականները, կրօնական բանաստեղծութիւնը, Շիրակացիի գիտական մատենագրութիւնը, Նարեկացիի միստիքականութիւնը, Շնորհալիի քրիստոնէական շարժման վերանորոգումը, մեծ աշուղներու բանաստեղծութիւնը, Մխիթարեան հայրերու ու անոնց աշակերտներու գիտական գրականութիւնը եւ մեր մշակոյթի վերածնունդը, Աբովեան եւ «Վէրք Հայաստանի», Րաֆֆիի վէպերը, Շիրվանզադէ, արեւմտահայ գրականութիւն, եւն., եւն։

— Արուեստներ.— Անցնելով ճարտարապետութեան վրայ, որ յատուկ դասախօսութեան նիւթ եղած էր, յարգելի դասախօսը նկարներու լուսարձակումով տըւաւ հայկ. մանրանկարչութեան սքանչելիքները եւ այլ երեսներ զանազան արուեստներու։

— Լեզու.— Ֆ. Ֆէյտի վերջացուց իր չահեկան դասախօսութիւնը ընդգծելով հայ լեզուի յատկանիշները՝ պարզութիւն, յստակութիւն, ճշգրտութիւն, տրամաբանութիւն, բնական գեղեցկութիւն, շարադասութեան հեշտ հիւսուածք, հարուստ եւ ճոխ բառամթերք, մշակոյթի սքանչելի գործիք...։ Դասախօսին վերջին խօսքերն եղան՝ «հակառակ իր ներկայացուցիչներու փոքր թիւին, հակառակ իր կրած ահաւոր ողբերգութիւններուն, հայ ժողովուրդը ունի աշխարհի ամէնէն հարուստ մշակոյթներէն մէկը»։

×

Երրորդ դասախօսութիւնը տուաւ Մայիս 24ին, Կ. Փօլատեան նիւթ առնելով Հայ մշակոյթի նպաստը համաշխարհային քաղաքակրթութեան։

Կ. Փօլատեան, հեղինակ բազմաթիւ երկերու՝ Արեւելքի տղաքը, Կը հրաժարիմ Հայութենէ, Արծիւներ անապատի մէջ, Վերադարձը, Լոյսերը, Հայկական սփիւռքը իր դերակատարներով... եւ Զրոյցներու շարքին որ նոր սեռ մը կը ներմուծէ հայ գրականութեան մէջ, ընդհանուր ակնարկ մը նետեց հայ մշակոյթի զանազան բնագաւառներուն ընդգծելով յատկանշական եւ համաշխարհային տարողութիւն եւ արժէք ներկայացնող կէտերը, որոնք բոլոր դարերու համար հրաշալիքներ են մարդկութեան քաղաքակրթութեան մէջ։

Այսպէս՝ անկախութեան տենչը եւ ազատութեան սէրը (Հայկ եւ Բէլ) ձեռնարուեստ (մետաղագործութիւն եւ հանքագործութիւն), քրիստոնէութեան ընդունիլը, պատերազմ յանուն կրօնքի, ազգ. ազատութեան եւ անկախութեան (Վարդանանց), գրերու գիւտը, Ոսկեդար իր բանասէրներով, պատմիչներով, իմաստասէրներով, գոթական գիրերու հաւանական գիւտը Մեսրոպի կողմէ (Հ. Ներսէս Ակինեան ուսումնասիրութիւն), հայկ. ճարտարապետութեան եզակի գեղեցկութիւնը որ տուած է ռոման ճարտարապետական ոճը, համաշխարհային տուեալ ունեցող կարգ մը գիրքեր որոնց միայն հայկական թարգմանութիւնները կը մնան (Սեբէոսի գիրքը), Գր. Նարեկացի բանաստեղծ, Ն. Շնորհալի՝ շարականագէտ, միջին դարերու բանաստեղծութիւն (Անանուններ, Քուչակ, Երզնկացի), Հեթում Թագաւոր՝ մեծ քաղաքականագէտ ըստ Ռ. Կրուսէի, խաչակիրներու մեր բերած օգնութիւնը, հայ կայսրերու շարքը որոնք բազմեցան Բիւզանդիոնի գահին վրայ, հիանալի մանրանկարչութիւնը, գունաւոր յախճապակի (Բագրատունեաց շրջանին իսկ), հայկ. երաժշտութիւն՝ Կոմիտաս եւ հայկական խազերը...։

Յետոյ, Կ. Փօլատեան թուեց անհման եւ անհամար փաղանգը մեր բանաստեղծներու, արուեստագէտներու, գիտուններու, լեզուագէտներու, բանասէրներու, նկարիչներու, երաժիշտներու, հրապարակագիրներու, հերոսներու, քաղաքական դէմքերու եւայլն, որոնք վերջին հարիւր տարիներու ընթացքին անմահացան տեղ գրաւելով հայ դպրութեան, հայ մշակոյթի երկնակամարին վրայ։

Յարգելի դասախօսը, ի մէջ այլոց, ըսաւ. «Հայ ժողովուրդի կեանքն իսկ, իր ամենամեծ նպաստն է համաշխարհային քաղաքակրթութեան, որ կը շարունակուի առանց խզումի սկիզբէն մինչեւ այսօր։ Մշակոյթի ժողովուրդ եղաւ ու անով մեծ եղաւ։ Այս աշխարհը կը պատկանի շինող, ստեղծագործ ժողովուրդներուն։ Ես երգեցի մշակոյթի ա՛յս զէնքը, գեղեցկութիւնը «Ո՛վ մեծասքանչ դու լեզու»...»

×

Այս վերջին դասախօսութեամբ վերջ գտաւ Մշակոյթի Տան բացման առիթով կազմակերպուած ձեռնարկներու շարքը։

Նկատելի բազմութիւն մը, եւ յաճախ նորոգուած, հետեւեցաւ զանազան երոյթներուն։ Երիտասարդութիւնը մեծ թիւով ներկայ էր, ինչ որ միշտ խրախուսիչ երեւոյթ է։

Արդարեւ, Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը նոր կեանք մը կուտայ այս գաղութին։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (104)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ

Սիրային, ընտանեկան կեանքէ

Ա. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ

Էմփերիա սենեակէն ներս մտաւ եւ երբ քանի մը վայրկեան յետոյ դրան առջեւ ելաւ, Արաթիմոսը իր քարտուղարին եւ հրամանին շալկելով իր տափանաւը տանող հսկայ սենեկապանին հետ հոն դտաւ։ Պերճագինը չափէն աւելի վրդոված կ'երեւէր. երբ դուրս ելաւ, ուղղակի Արաթիմոսի քարտուղարին քով վազելով գոչեց.

— Պարոն Փավլօ, դուք բժի՞շկ էք։

— Այո, տիկին, պատասխանեց քարտուղարը, եւ ձեր հրամանին տակն եմ։

Էմփերիա երբ անոր ձայնը լսեց սարսռաց, բայց ինքզինքը շուտ զսպեց։

— Եկէք, ըսաւ։

Եւ զայն ներս առնելով, քանի մը սենեակներէ անցընելէ յետոյ առաջնորդեց սենեակ մը ուր տասներկու տարեկան աղջնակ մը հագուած վիճակի մէջ մահճակալի մը վրայ երկնցած կը հեծկլտար։

Փավլօ թէպէտ բժիշկ չէր, բայց պարզ նայուածքով մը համոզում գոյացուց թէ փոքրիկը որեւէ հիւանդութիւն չունէր։

Էմփերիա, վրդոված, աղջիկը դրկեց եւ անոր երեսները համբուրելով սկսաւ հարցումներ տեղացնել։

— Ո՞ւր տեղդ կը ցաւի, աղջիկս. ինծի մի ծածկեր, ըսէ։ Տես, այս պարոնը մեծ բժիշկ մըն է, քեզ բժշկելու եկած է։

Տարօրինակ բան սակայն. փոքրիկ աղջիկը մօրը շրթունքներէն կերպով մը փախուստ տալով կը մրմնջէր.

— Բան մը չունիմ, մայրիկ, բան մը չունիմ, ո՞վ ըսաւ որ հիւանդ եմ։

— Փո՞րդ կը ցաւի, աղջիկս, ըսէ, ստամոքսի ցա՞ւ ունիս, հարցուց Էմփերիա մայրական մտահոգութեամբ։

— Ոչ, մայրիկ...։

— Սի՞րտդ կը խառնուի։

— Ոչ, մայրիկ...։

— Գլո՞ւխդ կը դառնայ։

— Ոչ, մայրիկ...։

Բժիշկ Փավլօ ուշադրութեամբ մայրն ու աղջիկը պահ մը դիտելէ յետոյ, Էմփերիան անկիւն մը քաշելով ցած ձայնով հարցուց.

— Կը վախնաք որ աղջիկնիդ թունաւորա՞ծ կ'ըլլան, տիկին։

Էմփերիա երկիւղալի ճիչ մը արձակեց... բայց Փավլոյի գուշակութիւնը չկրցաւ հերքել։

— Պարոն, խնդրեմ, ողորմեցէք մեր վրայ, անգամ մը քննեցէք աղջիկս, տեսէք հիւա՞նդ է, մրմնջեց ան պաղատական ձայնով մը։

— Հոգ մի ընէք, տիկին, բնաւ հոգ մի ընէք, պատասխանեց այս անգամ Ֆոլան։ Ինծի ապաւինեցէք, միայն թէ վստահութիւն ունի՞ք իմ վրաս։

— Այո, պարոն, այո, հակառակ ձեզ չճանչնալուս, առաջին տեսնելուս վստահութիւն ներշնչեցիք ինծի։

— Քանի որ վստահութիւն ունիք, հաճեցէք ուրեմն զիս առանձին ձգել եւ հրամայել ձեր սպասուհիներուն որ դուրս ելլեն։

Էմփերիա վարանիլ սկսաւ։

— Տիկին, եթէ ուրիշ բժիշկ մը ունիք, կանչեցէք, ես իմ տեղս անոր ձգելու պատրաստ եմ, ըսաւ։

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Քեմանչիստ Ռուբէն իր սիրելի բարեկամին՝ Յովհաննէս Տէվէճեանի մահուան տխուր առթիւ 20 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՆԻՍ

Ընդառաջելով Վէրտէօնի ճակատամարտի նահանգային յանձնախումբի խնդրանքին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ կը կատարուի Կիրակի, Յունիս 13, ժամը 10ին, Նիսի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, Վէրտէօնի վաթսունամեակի առթիւ։

Այս առթիւ Թաղապետական խորհրդատու Լուի Պարեյլի կը ներկայացնէ Ֆրանսական պետական իշխանութիւնները։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՏԱՐՕՆ ՎՐԴ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ։

Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի իր ներկայութեամբ յարգել Վէրտէօնի նահատակները։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլի Հ.Յ.Դ. Արղութեան խումբի եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի ընկեր-ընկերուհիները՝ ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկեր – ընկերուհի Յարութիւն եւ Վարդուհի Տէմիրճեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց հօր Մինաս Ապումաբագեանի մահուան առթիւ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՃԱՇ

Ալեք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնի բացման Ա. տարեդարձին առթիւ Երեքշաբթի 15 Յունիս, ժամը 20.45ին Ա. Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ

118, Բուրսէլ փողոց — Փարիզ 17րդ

Գեղարուեստական բաժին –

Ընտանեկան խրախճանք

Ճաշի մասնակցութիւն 100 փր.

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել Հ.Բ.Ը.Մ.ի կեդրոնը՝ հեռ. 924 86 71 կամ 227 12 26

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Պարտէզներուն մէջ Յունիս 13 Կիրակի ժամը 12-23։

Կէսօրուան ճաշ — Զանազան խաղեր

Պարանցիկ երեկոյթ ժամը 1 7էն սկսեալ — Երեկոյեան ճաշ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ալֆորվիլի մէջ, Փալէ տէ Սփոր, Յունիս 19ին։ Նաւասարդ պարախումբը. նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին։

×

Կապոյտ Խաչի Վիէնի դաշտահանդէսը Յունիս 20ին Կիրակի ամբողջ օրը։

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Շաբաթ, Յունիս 12, ժամը 18էն սկսեալ Ազգ. Տան սրահը, 295 Ռիւ Պուալօ, մասնակցութեամբ Սայաթ Նովա նուագախումբին։

Հայկական ժողովրդական երգեր Տիկին Ալիս Գալուստեան։ — Հայկ. պարեր Լիոնի Հազկազեան վարժարանի պարախումբին կողմէ։

Առատ կերուխում — ճոխ պիւֆէ — Հայկական մթնոլորտ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՍԷՆ - ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Սէնթ Էթիէն – Սէն Շամոնի Անտոք – Վարուժան կոմիտէներու, Կիրակի Յունիս 13, ամբողջ օրը ժամը 11էն սկսեալ մինչեւ 24, Ռութը Քուէն, Փարք տէ Լալարիսթ, Փոզ մարզադաշտէն ետք։ Մասնակցութեամբ Լիւտովիք Հայկ. նուագախումբին

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Առատ կերուխում — չամփուրով խորոված — Թոմպոլա։

BICENTENAIRE DES ETATS-UNIS

du 11 au 16 novembre

NEW YORK - WASHINGTON

2250 F

comprenant l'avion, l'hôtel et petits-déjeuners et les excursions commémoratives.

Renseignements et inscriptions :

mondotours

2, Rue de Sèze -- 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ԲԱՑՄԱՆ Ա. ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Շաբաթ Յունիս 12էն մինչեւ Հինգշաբթի Յունիս 17

— du samedi 12 Juin au jeudi 17 Juin

EXPOSITION DE JEUNES ARTISTES ARMENIENS

chaque jour de 14 à 22 heures

— Samedi 12 Juin à 21 heures

SOIREE - CABARET

Organisée par le Comité des Jeunes

— Lundi 14 Juin à 20 h. 45

SOIREE CINEMA

— Film KARINÉ en version française.

— Mardi 15 Juin à 20 h. 45

DINER ANNIVERSAIRE, ORGANISE PAR LE COMITE DES DAMES

— Mercredi 16 Juin à 20 45

SOIREE « MUSIQUE ET POESIE »

avec la particiaption de la Chorale NAIRI

— Dimanche 20 Juin

RALLYE ORGANISE PAR LE COMITE DES JEUNES

Բոլոր ձեռնարկները տեղի կ'ունենան Ա. Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ, 118, Բուրսէլ փողոց, Փարիզ 17

Տեղեկութեանց եւ տեղերու ապահովման համար դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնը եւ կամ հեռաձայնել 924-86-71 եւ 227-12-26 թիւերուն։

OPTIMA Tours

Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67
Lic. Corresp. No A. 300

Vous annonce son prochain départ pour

L'ARMENIE

du 26 Juillet au 8 Août
Prix Paris/Paris 2780 F.

COMPRENANT

— Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.
— la Pension complète
— Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et SARDARABAD

VOYAGE SPECIAL JEUNES
de 16 à 35 ans
Hôtel première classe — Excursions quotidiennes
du 18 Août au 1er Septembre
Tout compris 2650 F.

N'hésitez pas à nous consulter pour vos vacances d'été

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 12, Շաբաթ օր, ժամը 16ին, ԵԱՆ'Ց Գիւղի մէջ

5, Avenue Reille, 75014 Paris

Կը հրաւիրուին բոլոր կեդրոնականցիները։

Գլխաւոր օրակարգ.— Վարչական ընտրութիւն։

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

Բարձրագոյն Մեծաւորաց հրահանգով եւ պատկան իշխանութեանց հաւանութեամբ՝ Հռոմի Լեւոնեան հայ վարժարանի կողմէ հիմնուած Լիոնի

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Սեպտեմբեր ամսոյն իր դռները պիտի բանայ այն հայ պատանիներուն որոնք կ'ուզեն օր մը օգտակար հանդիսանալ հայ ազգին եւ հայ եկեղեցւոյ։

Նարեկեան հիմնարկութեան նպատակն է՝ Ֆրանսայի դպրոցական յայտագրին առընթեր՝ ջամբել աշակերտներուն քրիստոնէական եւ հայեցի կրթութիւն մը։

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Նարեկեան Հայ Կաթողիկէ վարժարանի տեսուչ

ԳԷՈՐԳ ՎՐԴ. ԶԱՊՊԱՐԵԱՆ

Père Georges Zabbarian
Collège St. Grégoire de Narek
38 route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or
Lyon — Tél. : 47-28-65

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանը արդիականացնելու նպատակին կը նուիրեն.—

Տէր եւ Տիկ. Մ. Ճիհանեան, Պր. Ս. Տամլամեան, Մկրեան եղբայրներ, Տիկ. Պարտիզպանեան (Փավիյոն սու Պուա), Պր. Գ. Զարգարեանց (Ավրանշ), Տէր եւ Տիկ. Տ. Զոլաքեան, Պր. Ա. Տօնէլեան (Պուա Քոլոմպ), Տիկ. Հ. Կիւլպոլեան (Կուսէնվիլ), Պր. Տէր-Գէորգօֆ, Տիկ. Բ. Էնքսէրեան, Տոքթ. Փ. Եազուպեան (Իսի), Տէր եւ Տիկ. Վարդերեսեան (Սէն Սաթիւրնէն), Տոքթ. Հ. Վէմեան, Պր. Ակպատեան (Ռուայի ան Պրի), Տիկ. Բ. Ճէվիզեան (Ժուան լէ Փէն), Պր. Բ. Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկ. Ս. Կարապետեան (Տրակինեան), Պր. Ա. Յակոբօֆ, Տիգրան հաստատութիւն (Միրիպէլ), Պր. Յովհ. Աւագեանց (Մոնսէրֆ), Տէր եւ Տիկ. Մ. Աշըքեան (Ժանթիյի), Պր. Մ. Մխիթարեան, Տիկ. Ի. Մաթոսեան, Պր. Յ. Հ. Յովհաննէսեան (Մարսէյլ), Պր. Յ. Երանեան (Սարսէլ), Տիկ. Ն. Աչճեան (Պանեօլէ), Օր. Ժ. Գաբրիէլեան (Մարսէյլ), Տիկ. Ս. Սահակեան (Նիս) 50ական։ Պր. Ս. Գալաճեան 60, Պր. Ա. Իսբէնեան 100, ոմն (Տրակինեան), Պր. Ս. Սարգիսեան (Մարսէյլ 150ական, Պ.Մ. Յակոբեան 200, Պր. Վ. Լորէնեան 200։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Ս. Զատկուան առթիւ.— Տիկ. Ազատնի Պապայեան, Տիկ. Նուարդ Թըլըթխեան, Տիկ. Ա. Ազարեան 10ական, Տէր եւ Տիկ. Սէմիզեան 50, Պետրոս Տօլպաշեանի քառ. հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկ. Սարգիս Պետիկեան, Տիկ. Մարիամ Բէյիսեան 50ական, Տիկ. Նուարդ Տօլպաշեան 30։ Յակոբ Մկրեանի քառ. հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկ. Վըռամ Գրիգորեան 100։ Յարութիւն Ղազարեանի քառ. հոգեհանգիստին առթիւ իր այրի Տիկ. Ա. Ղազարեան, Տոքթ. Ս. Էքմէքճեան եւ Տիկ. 50ական։ Տիկ. Թաւրիզի հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Թաշճեան 25։ Տիկ. Լիւսի Փարուտեան 200 ի նպաստ դպրոցին։ Տիկ. Ազատնի Միրաքեան (Ամերիկա) 20 Ֆր.։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Fonds A.R.A.M

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
9
MERCREDI
9 JUIN
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

51րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.608 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — N° 13.608

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՖՐԱՆՍԱՑԻԻ ՄԸ ԱԿՆՈՑՈՎ

— o —

Բ.

…ւա Քրուայի Թղթակից Ֆրանսուա …ժոթ տեղեակ է Թուրանական շարժման …տեսաբանին ու անոր նշանաբանին: Չի …գիտեր սակայն, որ դէպի Թուրան ճամ…բայ բանալու ցնորքէն տարուած է, որ …ոճրագործ Իթթիհատի կառավարութիւնը …արմատախիլ ըրաւ Հայութիւնը իր դա – …րաւոր հայրենի բոյներէն: Դէպի Կեդրո…նական Ասիա իր խելայեղ վազքին մէջ …անիկա վրայ տուաւ օսմանեան կայսրու…թեան հսկայ տարածութիւնները՝ Աղեք…սանդրիայի ծոցէն մինչեւ Պարսից ծոց …եւ Կարմիր ծով:

Թուրանական գաղափարախօսութեան …ռաւագորդ դարձած է գնդապետ Ալփասլ…ան Թիւրքէշ, 1960 Մայիս 27ի յեղափո…խական շարժման ղեկավարներէն, Հիմ…նադիր «Ազգայնական շարժում» կուսակ…ցութեան եւ պետական նախարար Սիւ – …լէյման Տէմիրէլի ներկայ կառավարու – …թեան մէջ: Ֆրանսուա Ժոթ կը գրէ, որ …Թուրքիոյ բոլոր քաղաքներու պատերուն …վրայ կարելի է կարդալ իրենց նշանա – …բանը՝ «Մեր առաջնորդն է Թուրանը, …մեր նպատակը՝ Թուրան»: Մարդ պիտի …փորձուէր ցնորք կամ «վիպականութիւն» …նկատելու այս նշանախօսքը, սակայն կայ …իրականութիւնը, ա՛յն՝ որ «Միլլի Հա…րէքէթ»ի անդամները բռնի եւ արիւնալի …միջոցներով կը ջանան իրականացնել …իրենց երազը եւ խորտակել ընդդիմադիր…ները: Ծայրայեղօրէն ազգայնամոլ, ա…նոնք վերջին ծայր օտարատեաց են եւ …կը մերժեն ճանչնալ ինչ որ Թուրք եւ …իսլամ չէ:

Այս մտայնութիւնը լայնօրէն տարած – …ուած է Անատոլուի մէջ, ուր իբրեւ զբօ…սաշրջիկ այցելող օտար քրիստոնեաներ …ամէնուր կեղծաւոր մակդիրով կը մկըր…տուին, ինչպէս քանիցս հաստատած ենք …մը պարզապէս անձնական շփումներով:

Ծայրայեղ աջակողմեաններու միակ …կազմակերպութիւնն է «գաղափարական …բոյներ» կոչուածը, ուր կը տիրէ ահա…բեկչութեան հասնելու աստիճան զինուո…րական խիստ կարգապահութիւն: Ուրիշ …աջակողմեաններ համախմբուած են դա…նազան ուսանողական միութիւններու մէջ, …որոնց իւրաքանչիւրը իրեն յատուկ նպա…տակ եւ գործելակերպ ունի: Ասոնք նոյն …նպատակին կը ձգտին, սակայն իրենց …ցրուածութեան, ու նաեւ որոշ մրցակ – …ցութեանց պատճառաւ հաւաքական ուժ …մը չեն ներկայացներ: Այդ տկարութեան …դարման տանելու համար ամէն մէկը իր …միջոցներով զինեալ յարձակումներու, …բռնութեան, սպառնալիքի եւ եղեռնա – …փորձութեան կը դիմէ:

Ծայրայեղ աջակողմեաններուն դէմ …ցցուած են ծայրայեղ ձախերը, իմա՛ …համայնավարները, որոնք մեծ մասամբ …կը յարին Ալպանիոյ եւ Չինաստանի տե…սակէտներուն, ռուսականը խարդախուած, …չ բաւականաչափ արմատական գտնելով: …Սակայն կան ալ, որ բացէ ի բաց կ'են…թարկուին ռուսական համայնավարու – …թեան:

Ո՞րքան է անոնց թիւը: Կարելի չէ …գիտնալ, որովհետեւ համայնավարութիւ…նը արգիլուած է Թուրքիոյ մէջ: Համայ…նավարները ստիպուած են գործել «դի – …տական ընկերվարութիւն» կամ այլ ան–մեղ անուններով կամ օրէնքով արգիլ – ուած գաղտնի կազմակերպութեանց մէջ: Այս խմբակցութեանց անդամները չատ ազդեցիկ եւ աշխալից գործունէութիւն ցոյց կուտան՝ բաղդատմամբ իրենց թի–ւին:

Ֆրանսուա Ժոթ դիտել կուտայ, որ իրապէս համայնավար այս խմբակցու – թեանց կողքին կան ձախակողմեան այլ խմբակներ, որոնք աւելի մեծ թիւ մը կը կազմեն եւ տարածուած են Թուրքիոյ մէջ. ընկերվարական գաղափարախօսութեան յարողներն են անոնք: Սակայն 1945էն ի վեր ասոնք ալ իրենց հակառակորդ – ներուն կողմէ մկրտուած են «համայնա–վար» անունով, իբրեւ ազդեցիկ միջոց զանոնք վարկաբեկելու յաչս հանրային կարծիքին եւ արգելք հանդիսանալու ա–նոնց գործունէութեան:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՀՐԱՄԱՅԼԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԱՌՋԵՒ

— o —

ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՆՈՐ ՀՐԱԴՈՒԼ
ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ –
ՆԵՐՈՒ ԽԶՈՒՄ ԳԱՀԻՐԷԻ ԵՒ ԴԱՄԱՍ –
ԿՈՍԻ ՄԻՋԵՒ

Հոգեգալուստի օրերուն սուրիական հրասայլերը Պէյրութի դուռները հասած էին արդէն, երբ Դամասկոս եւ ապա պաղեստինեան Ազատագրութեան ճակատի կեդրոնը հաղորդեցին, թէ հրադադար հաստատուած է: Մինչ այդ սուրիական ուժերը չարունակած էին իրենց յառաջխաղացումը եւ գրաւած էին, համաձայն «Դամասկոսի ձայն» կայանի, Սայտան, Պհամտունը ու մօտեցած էին Ալէյի, որ Ծոփալաթի գլխաւոր միջնաբերդը կը նկատուի:

Պէյրութի մէջ բուռն բախումներ տեղի ունեցած են Սայքայի եւ պաղեստինեան ու յառաջդիմական ուժերու միջեւ: Սուրիական օդանաւեր, համաձայն պաղես – տինեան աղբիւրներու, ռմբակոծած են Պէյրութի օդակայանը եւ պաղեստինեան երկու կայաններ մայրաքաղաքին արեւ – մուտքը: Պէյրութի օդակայանը փակուած է:

Մինչ սուրիական ուժերը աստիճանա – բար կ'ամրապնդէին իրենց դիրքերը ու շղթայի մէջ կ'առնէին Լիբանանի մայ – րաքաղաքը, անդին Արաբական Լիկայի քարտուղարը՝ Մահմուտ Րիատ արար 20 երկիրներու Արտաքին նախարարները Գա – հիրէ կը հրաւիրէր՝ Արաբ. Լիկայի ար – տակարգ նիստին: Քաղաքական շրջանակ – ներու համաձայն, Լիկան պիտի փորձէ ճնշում բանեցնել Դամասկոսի վրայ, որպէսզի իր ուժերը քաշէ Լիբանանէն, ինչպէս կը պահանջեն պաղեստինեան եւ յառաջդիմական ուժերը: Այս վերջիննե–րու ղեկավարները կ'ամբաստանեն Սու–րիան, որ կ'ուզէ ընել այն, ինչ որ ըրաւ Հիւսէյն 1970 Սեպտեմբերին Յորդանանի մէջ. այլ խօսքով ջարդել Պաղեստինցի – ները:

× Գահիրէ փակել տուաւ սուրիական դեսպանատունը եւ ետ կանչեց Դամաս–կոսի իր դեսպանատան անձնակազմը: Այս ձեւով դիւանագիտական յարաբերութիւն–ները խզուեցան Գահիրէի եւ Դամասկոսի միջեւ: Երկու երկիրներու յարաբերու – թիւնները լարուած էին արդէն այն օրէն ի վեր, երբ Գահիրէ 1975ին զինադադար կնքած էր Իսրայէլի հետ:

× «Պրաւդա» անդրադառնալով Սու–րիոյ զինուորական միջամտութեան կը գրէ, թէ շնորհիւ այս միջամտութեան «հակամարտ ուժերու միջեւ բախումները գրեթէ դադրած են Լիբանանի մէջ»:

× Մ. Նահանգներու Արտաքին նախա–րարութեան բանբերը մերժելով հանդերձ մեկնաբանել Լիբանանի կացութիւնը, քա–նի անիկա «շատ բարդ է ու փութով կը փոխուի», այսուհանդերձ դիտել տուաւ, թէ Ուաշինկթըն ուշի ուշով կը հետեւի իրադարձութեանց եւ կը մնայ միշտ նոյն տեսակէտին վրայ, թէ «պէտք է պահ–պանուի Լիբանանի հողային ամբողջակա–նութիւնը»:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

— o —

Պայթուցիկի գժբախտ արկածով երի–տասարդ մը կը մահանայ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան յարկին տակ:

Այս մահուան պատճառած տպաւորու–թիւնները խորապէս կը ցնցեն մեր հա–մայնքը, որ իր Մշակոյթի Տուներուն ընդմէջէն, կ'ուզէ որ չարունակուի իր ինքնութիւնը:

Այս պատճառով Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբս խորապէս կը ցաւի որ այս արկածը տեղի կ'ունենայ իր հիւրըն–կալ յարկին տակ ուր տեղ գտած են բազմաթիւ արուեստի եւ մշակութային միութիւններ:

Յանձնախումբս համոզուած է որ մեր ժողովուրդի ջանքերով եւ օժանդակու – թեամբ, պիտի յաղթահարէ բոլոր դըժ–ուարութիւնները եւ մօտ ապագային, Մշակոյթի Տունը վերստին պիտի գնէ մեր ժողովուրդի տրամադրութեան տակ:

Ի դիմաց
Փարիզի Մշակոյթի Տան
Յանձնախումբի
Նախագահ ԱՐԱ ՊԻՊԷՐԵԱՆ
Գանձապահ ԱԶԱՏ ԽԱՉԻԿԵԱՆ

Քանի մը տողով

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ Հո – գեգալուստի օրերը անցուց Պրեկանսոնի ամրոցը: Տեսակցեցաւ նախարարապետին հետ: Ժիսքար – Շիրաք խօսակցութեանց բնոյթը կը մնայ գաղտնի:

ՍԹԵՐԼԻՆԻ անկումին առաջքն առնելու համար (20 առ հարիւր անկում արձա – նագրած է Մարտէն ի վեր) Տասներու Խմբակցութիւնը հինգ միլիառ տոլարի վարկ մը Անգլիոյ տրամադրութեան տակ դրաւ, որու շնորհիւ սթերլինի արժէքը 1.7250 տոլարէն 1.7580 տոլարի բարձրա–ցաւ: Տասներու Խմբակցութիւնը կը կազ–մեն Անգլիայէ զատ Մ. Նահանգները, Դաշնակցային Գերմանիա, Ֆրանսա, Քա–նատա, Պելժիա՛, Իտալիա, Ճափոն, Հո – լանտա եւ Շուէտ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Իտահօ նահանգի Թեթոն ջրամբարի քանդումին հետեւան–քով վեց հոգի մեռած եւ 135 հոգի ալ ան–հետացած են: 35.000 հոգի անապաստան մնացած են: Նեփալի մէջ 150 գիւղացիներ մեռած են, երբ իրենց գիւղին հողը սա–հած է:

ԱՆԿՈԼԱՅԻ ժողովրդական Հանրապե – տութիւնը 132րդ անդամը դարձաւ Աշ – խատանքի Միջազգային Կազմակերպու – թեան:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետ Ինտիրա Կանտի Մոսկուա մեկնեցաւ հինգ օրուան պաշտօնական այցելութեամբ: Տարի մը առաջ արտակարգ վիճակ յայտարարելէ ետք առաջին ճամբորդութիւնն է այս, զոր կը կատարէ Հնդկաստանի վարչա – պետը: Մոսկուայի մէջ Կանտիի եւ խոր–հրդային ղեկավարներու միջեւ խօսակ – ցութեանց նիւթ կը դառնայ երկու եր–կիրներու յարաբերութեան սերտացումը: Հնդկաստան զինուորական սարքեր կ'ու–զէ գնել Խորհ. Միութենէն, յատկապէս հակաօդայանային արդիական զէնքեր: Հիւլէական մարզէն ներս օգնութիւն կ'ու–զէ ստանալ, տրուած ըլլալով որ վեր – ջերս Քանատա առկախ թողած էր Հնդ–կաստանի կատարելիք իր օժանդակու – թիւնը այս մարզէն ներս:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

— o —

Ներկայիս, ի գիտութիւն ֆրանսահայ գաղութի բոլոր անդամներուն, կը յայտ–նենք թէ Լիբանանի հայ աղէտեալներուն ի նպաստ կատարուած հանգանակութեան ընդհանուր գումարը մինչեւ այժմ հասած է 910.779,00 ֆրանսական ֆրանքի:

Այս գումարէն 900.000,00 ֆրանք չորս անգամով արդէն ուղարկուած է Ամենայն Հայոց Հայրապետին կողմէ կազմուած Պէյրութի Յանձնախումբին:

Վերոյիշեալ գումարը գոյացած է հե–տեւեալ շրջանային հանգանակութիւննե – րէն.—

Փարիզ եւ շրջաններ	453.941 Ֆ.
Մարսէյլ եւ շրջաններ	230.000 Ֆ.
Լիոնի շրջան	118.562 Ֆր.
Վալանս	50.000 Ֆր.
Տէսին	20.000 Ֆ.
Սէն Շամոն եւ շրջաններ	12.800 Ֆ.
Նիս, Տրակինեան եւ շրջաններ	16.900 Ֆ.
Պորտօ	6.380 Ֆ.
Ֆրանքֆորթ (Գերմանիա)	2.196 Ֆ.
Ընդհ. գումար	910.779 Ֆ.

Ֆրանսահայ գաղութէն զատ այս ձեռ–նարկին իրենց մասնակցութիւնը բերած են նաեւ Զուիցերիոյ գաղութը 38.000 զուիցերական ֆրանքով եւ Պելժիոյ գա–ղութը՝ 333.200 պելժիական ֆրանքով:

Լիբանանի Հայ Աղէտեալներուն Օգնու–թեան Յանձնախումբս, այս մանրամաս–նութիւնները հանրութեան հաղորդելով, կաթող. Պատրիարք Սրբազանի յանձնա–րարութեամբ հանգանակութիւնը փակ – ուած չի նկատեր, այլ սրտագին կոչ կ'ուղղէ Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ ապ–րող բոլոր ազգայիններուն, մասնաւորա–բար անոնց՝ որոնք ցարդ իրենց մասնակ–ցութիւնը չեն բերած նուիրական եւ մար–դասիրական այս ձեռնարկին, որպէսզի չարունակեն իրենց օժանդակութիւնը Լի–բանանի մեր տառապեալ եղբայրներուն եւ քոյրերուն, որովհետեւ Լիբանանի հայ գաղութէն ներս կարիքը մեծ է, եւ թըշ–ուառութիւնը համատարած:

Ի դիմաց Լիբանանի Հայ Աղէտեալներուն
Օգնութեան Յանձնախումբին
Ատենապետ ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆ
Գանձապահ ԿԱՐՊԻՍ ՋՐԲԱՇԵԱՆ

Fonds A.R.A.M

ԱԶԴԱԿ

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ընողներ ըլլան հաւանաբար, թէ այս երկրի ժողովուրդը տէր չունի՞, իշխանութիւն չունի՞: Դէպքերու ամբողջ տեւողութեան բանէն դուրս եկաւ, որ այո՛, տէր չունի, որովհետեւ տէրերը զբաղած էին շա՛տ աւելի կարեւոր, ակադեմական վէճերով, իրարու մէջ պատասխանատուներ փնտռելով, պատասխանատուներ մատնացոյց ընելով, զիրար ամբաստանելով, սպառնալիքներ որոտալով եւ փողոցային մակարդակի լեզուով ու ոճով հին եւ նոր հաշիւներ մաքրելով: Աւելին. լեզուն, որ մարդկային մտածումներն ու զգացումները արտայայտելու գործիք է եւ բառերը, որոնք կապուած են որոշ իմաստներու, երկրի քաղաքական դէմքերու շրթունքին վրայ բոլորովին տարբեր իմաստներ ստացան: Խաթարուեցաւ լեզուին եւ բառերուն իմաստը, հին իմաստները վտարուեցան եւ նոր իմաստներ ամուր հաստատուեցան անոնց մէջ: Զինադուլներու համրանքը հասաւ երեսուն-հինգի, երեսունըհինգ անգամ կողմերը յանձնառու եղան կռիւը դադրեցնելու եւ երեսունըհինգ անգամ դրժեցին: Սուտը, կեղծիքը, նենգամտութիւնը, չուկայի աժան ապրանքի վերածուեցան: Եղբայրութիւն, գործակցութիւն, հանդուրժողութիւն բառերը, այնքան դիւրութեամբ արտասանուած՝ հաւատք ընծայողներ չգտաւ երկրին մէջ, որովհետեւ այդ խօսքերը ըսողները իրենք ալ չէին հաւատար իրենց ըսածներուն:

Պետական ձայնասփիւռէն յուսախաբ՝ ժողովուրդը իր ականջը տուաւ օտար կայաններու, իր երկրին մէջ պատահածներուն աւելի մօտէն տեղեակ ըլլալու համար: Տեղական պատկերասփիւռը դէպքերու իրական պատկերը տալու գաղափարէն սարսափահար՝ նախընտրեց լռութիւն պահել, մինչ անդին, օտար կայաններ յետին մանրամասնութիւններով օրը օրին տեղեակ պահեցին իրենց ունկնդիրները: Նիւ Եորքի, Լոնտոնի, Փարիզի եւ այլ երկիրներու ժողովուրդները շատ աւելին գիտցան այս երկրին մէջ պատահածներուն մասին, քան այս երկրին ժողովուրդը իր երկրին մէջ պատահածներուն:

Իբրեւ հետեւանք արիւնալի դէպքերուն, անիշխանութիւնը սանձարձակ տիրեց երկրին մէկ ծայրէն միւսը: Իշխանութեան բացարձակ բացակայութիւնը դուռ բացաւ չարաշահութիւններու, մթերքները անհետացան հրապարակէն՝ ժամանակ մը ետք չափազանցուած գիներով կրկին հրապարակ բերուելու համար: Անպատիժ կերպով սկսան գործել ամէն կարգի մաքսանենգները, կողոպտուած ապրանքներու վաճառքը օր ցերեկով եւ բացօթեայ հրապարակներու վրայ դրական երեւոյթ համարուեցաւ, բազմացան գողերը, որոնք ոչ միայն գիշերները, այլ նաեւ ցերեկները, առանց վախի, շարունակեցին իրենց չահատակութիւնները, քաակահատները փոխեցին իրենց արհեստը՝ կողոպուտին մէջ աւելի մեծ շահեր տեսնելով:

Հարիւրաւոր բնակարաններ, որոնց տէրերը մեկնած էին աւելի ապահով վայրեր, նոր բնակիչներ, դուռները կոտրելով ներս մտան եւ տուն տեղ եղան բնակարաններուն բուն տէրերը անկարող եղան իրենց բնակարաններուն վերստին տիրանալ:

Խախտեցաւ ժողովուրդին հաւատքը, անհետացաւ վստահութիւնը, սեւցաւ հայրենիքը իր զաւակներու աչքին եւ հարիւր հազարներ կազմեցին հայրենիքէն հեռացողները:

Կռուող կողմերը չվարանեցան Պետութենէն խլուած զէնքերով պետական հաստատութիւններու վրայ յարձակում գործելու: Զօրանոցներու գրաւումէն ետք ամբակոծուեցաւ Նախագահական ապարանքը, կողոպուտի եւ կրակի տրուեցան Վարչապետարանը, Խորհրդարանը, Ընդհանուր Ապահովութեան Կեդրոնը, դատարանը: Փակ մնացին դրամատուները, որոնցմէ տասնեակ մը կողոպուտէ զերծ չմնացին: Նաեւ՝ Սակարանը:

Երեսփոխանական ժողովը, որ դէպքերու ամբողջ տեւողութեան փայլած էր իր բացակայութեամբ, մետասաներորդ ժամուն ժողովատեղի մը փնտռեց ժողով գումարելու համար եւ գումարեց՝ ապահովութեան խիստ արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուելէ ետք:

Պառակտուած էր երկիրը գագաթէն մինչեւ ժողովրդային ամէնէն համեստ խաւերը: Այդ պատճառով ալ կողմերը յուսահատ սեղանի մը շուրջ բոլորուելու քաջութենէն, յուսահատ՝ արտաքին միջնորդութիւններէ, փրկութեան բանալին փնտռեցին դրացի Սուրիոյ մէջ: Դամասկոս դարձաւ աջի եւ ձախի իրար հրմըշտկող պատգամաւորութիւններու ուխտավայր: Ինչ որ իրարու հետ չէին կրցած, չէին ուզած ընել, խնդրեցին, որ Սուրիան ընէ: Սուրիան պատուիրակներ ղրկեց, ու փորձեց աջն ու ձախը քով քովի բերել- զինադուլներ կնքուեցան, համակարգող մարմիններ ստեղծուեցան կռուող կողմերու ալ մասնակցութեամբ, զինադուլներ՝ որոնք չծնած մեռան եւ կռիւը շարունակուեցաւ:

Քանիերորդ անգամն ըլլալով կռիւը դադրեցնելու սրտայոյզ կոչեր եղան հոգեւորական եւ քաղաքական պետերու կողմէ, բայց լսող չեղաւ եւ կռիւը շարունակուեցաւ կատաղի թափով եւ արիւնը հոսեցաւ աւելի առատ քան երբեւիցէ, որովհետեւ վրէժխնդրութեան, ոխի եւ ատելութեան աստուածը դեռ չէր յագեցած: Արտաքին աշխարհը յուզումով դիտեց դէպի անդունդ գահավիժող այս փոքրիկ երկիրը, որ ինքզինք կը կործանէր:

Շատ ուշ, բայց վերջապէս հեռաւոր երկիրներէ նոր պատուիրակութիւններ եկան: Հանդիպումներ աջի եւ ձախի հետ, հանդիպումներ Դամասկոսի իշխանութիւններուն հետ: Մօտիկ թէ հեռաւոր երկիրներէ ազդարարութիւններ՝ չմիջամտելու, քանի որ եղածը «ներքին խնդիր» էր, բայց փաստերը հակառակը ցոյց կուտային: Հակառակ եղած ազդարարութիւններուն՝ Սուրիան միջամտեց: Սուրիական ուժեր մտան Լիբանան: Գոհունակ արտայայտութիւններու դիմաց բարձրացան դժգոհ ձայներ: Ու քաղաքացիական պատերազմին առաջին տարին վերջացաւ թնդանօթներու որոտին տակ:

Ինչ որ գրուեցաւ հազիւ թէ աղօտ մէկ ուրուագիծը ըլլայ պատահածներուն: Մուտքի ճերմակ, մաքուր էջի մը դիմաց, սեւով շրջապատուած ելքի ամբողջական էջեր՝ քանդումի, հրդեհի, կողոպուտի, առեւանգումի եւ դունագեղ ոճիրներու: Եւ քաոսային այս պայմաններուն մէջ ո՞վ պիտի յաւակնէր լրիւ եւ ամբողջական պատկեր մը տալ, երբ շատ մը հարցեր մութ ծալքերու տակ կը մնան, երբ մանաւանդ պետական հաստատութիւններուն հետ տոմարներու փաստաթուղթերը մոխիրի վերածուած են:

Մէջտեղն է սակայն ահաւոր, անողոք եւ անջնջելի պատկերը, տեսանելի եւ շօշափելի: Աւերակոյտի վերածուած երկիր մը, աւարի ու կողոպուտի տրուած առեւտրական հրապարակ մը, քանդուած տնտեսութիւն մը, կողոպտուած հազարաւոր բնակարաններ, քանդուած ու կողոպտուած համալսարան, երաժշտանոց, Արուեստից Ակադեմիա եւ հիւանդանոցներ, մինչեւ ուղն ու ծուծը պառակտուած ժողովուրդ մը, հարիւր հազարաւոր թըշուառութեան մատնուած գործազուրկներ, հացի կարօտ ընտանիքներ, հարիւր հազարաւոր ուսումնազուրկ տղաք եւ աղջիկներ, տասնեակ հազարաւոր սեւազգեստ մայրեր, այրիներ, աւելի մեծ թիւով որբեր եւ դեռ բանակ մը խեղանդամներու եւ խելագարներու: Պառակտուած ու վարկաբեկուած: Բանակ մը պառակտուած ու վարկաբեկուած, որ ամիսներ շարունակ ձեռնածալ նստելէ ետք, իր գոյութեան իմաստն ու իրաւունքը գտաւ դասալքութեամբ կռուող կողմերուն շարքերը ստուարացնելուն եւ քանդումի ու բնաջնջումի վատթարագոյն օրինակը տալուն մէջ: Պախարակուած, որ ամիսներ շարունակ պահպանողական կամ յառաջդիմական ճակատներու բաժնուած եւ համայնական պատնէշներու ետին դիրք գրաւած՝ յանուն ընկերային-քաղաքական պահանջներու թէ նախկին կարգերու պահպանման, ամբողջ տարի մը երկիրը նետեց քաղաքացիական պատերազմի գիրկը:

Ստեղծուած անել կացութեան մէջ, կռիւը շարունակելով մէկտեղ՝ կը մտածուէր անելէն դուրս գալու լուծումի մը մասին: Եւ թէ լուծումը ուրիշ բան չէր եթէ ոչ Սահմանադրութեան 73րդ յօդուածին բարեփոխութիւնը, որուն պարտամուրհակը պիտի վճարէր Հանրապետութեան Նախագահը, առանց վստահ ըլլալու, թէ իր հրաժարումէն ետք խաղաղութիւնը պիտի հաստատուի երկրէն ներս:

Եւ սակայն կայ ու կը մնայ մեծ հարցը — Լիբանանի ճակատագիրը, Լիբանանի ապագան: Աջն ու ձախը, որ ամբողջ տարի մը երկիրը քարուքանդ ընելու անխղճութիւնը ունեցան՝ պիտի կանգ առնեն տեղ մը, պիտի նստին եւ իրաւախոհութեան գան՝ լեցնելով բացուած վիհը հոգիներուն մէջ եւ երկրին վերադարձնելով սիրոյ, եղբայրութեան, համակեցութեան եւ հանդուրժողութեան աւանդական արժանիքները: Պիտի աշխատին հարիւր հազարաւոր կրակէն փախածներն ու բռնի տեղահանուածները վերադարձնել իրենց օճախները, փարատել վախի, կասկածի, անվստահութեան մթնոլորտը, որ խորապէս նստած է հոգիներուն մէջ եւ ողջմիտ իրատեսութեամբ քաղաքացիները, ի՛նչ համայնքի ալ պատկանին անոնք, պատմականօրէն ճակատագրուած են միասին ապրելու այս երկրի ամէն մէկ թիզ հողին վրայ, միեւնոյն քաղաքին կամ գիւղին, միեւնոյն թաղին եւ միեւնոյն շէնքին վերի կամ վարի յարկին, նոյն առեւտրական հրապարակներուն, գործատուներուն եւ առօրեայ կեանքի բոլոր արտայայտութիւններուն մէջ:

Լիբանանցիք որքան բուռն եւ կրքոտ, իրարու չխնայելու չափ բիրտ ու ծայրայեղ, նոյն ատեն սակայն իրատես են, արթուն, գիտակից, ձեռներէց, եւ իրենց հարցերը իրարու մէջ լուծելու չափ ճըկուն, խելացի մարդիկ:

Տարուան մը փորձը, որ չխնայեց կողմերէն ոչ մէկուն եւ արհաւիրքին ծանր հետեւանքները բաժին ինկան մէկուն եւ միւսին, անպայման պիտի փարատի եւ փարատի երկիրը բաղկացնող համայնքներուն հաւաքական ճիգերով, ներդաշնակ եւ համերաշխ աշխատանքով:

Ու մանաւանդ հոգիներուն մէջ արմատացնել մէկ եւ անբաժանելի հայրենիքի, մէկ եւ անբաժանելի ժողովուրդի մը գաղափարը, վեր՝ համայնական ամէն նկատումներէ, դարձնել այս հողը պաշտելի բոլոր քաղաքացիներուն համար հաւասարապէս, միացեալ ճիգով վերակառուցել...

ՋՈՐԻ ՄԻՐՕՆ

4.

Ու քայլ արեց: Խումբը ետ-ետ գնաց: Յետոյ մէկը գերանդին ուսից վար բերեց ու ինքը այդ մէկի վրայ քշեց: Յետոյ մանգաղ ու գերանդաւորները փախան՝ «վայրենի գաղթականներին» հայհոյելով: Արտը թողեցին իրեն, փախան...

Բուռ-բուռ հասկ փշրեց – լցրեց պարկը, ապա մտաւ դաշտի գիւղը, մտաւ մի դաշտեցու տուն, կանգնեց տան կենտրոնում, թնդաց.

— Քոյրիկ, քու տաշտ առ-արի:

— Հաց չունենք... էն Աստուածը՝ չունենք, — կինը ահ ունեցաւ:

— Քու էրկան կանչէ հոս:

— Գնացել ա էքի:

— Էքին ի՞նչ ասել է, — որոտաց, ձեռնափայտով խառնեց տան եղած – չեղածը, — գնացել ա էքի, — տնազ արեց, տակնուվրայ արեց տունը, չճարեց բան, — էքի... Քու պապու էքին... — կանգնեց, նայեց շուրջբոլոր՝ յատակին – պատերին, առաստաղին...

— Ճերմակ պատերո՛ւն մտի՛կ... Ծուխ չի՞ դիպէ... Թունդիր չունի՞ն... օջա՞խ է...

Երկու տարի անձայն էր ղրուցել սար ու ձորի հետ, թէ չուրթ էր շարժել՝ եղել էր խաղ՝ իմացած բոլոր տխուր խաղերը: Հիմա բերան էր բացել ու խօսելու կարիք ունէր: Եւ ինչ մտածելու բան էր, մտածում էր ձայնարկու.

— Առանց թունդիր օջա՞խ... Առանց ծխոտ պատի օջա՞խ...

Յետոյ աչքը դիպաւ պատի ժամացոյցին:

— Օհօ – հօ – հօ՛, սահաթին մտիկ էրէ՛, սահաթին, սահաթի՛ն...

Ու խժռուած նայեց – նայեց ժամացոյցին, թունոտ նայեց:

— Իմ կեանքի ժամե՞ր կը հաշուիս, քու պապու չխչխկոց...

Եւ ձեռնափայտը բարձրացրած վրայ քշեց, շըրըխկ զարկեց – փշրեց ժամացոյցը, փշուրները տրորեց ծակ տրեխներով, ելաւ դուրս...

Ջորի Միրօն նոր ծխախոտ վառեց, ծխի գզգզուած վարագոյր կախեց դէմքին եւ մտածեց հազար անգամ մտածածը. ախր ի՞նչ էին արել օսմանի կառավարութեանը: Հէ՛չ: Օր է՛ն օրերի եղածը ի՞նչ էր. Թուրքի ու Հայի կռի՞ւ: Չէ: Հայի կոտորում էր: Ինչո՞ւ կոտորեցին: Մի սուլթան, սուլթան Համիդին արնակից մի նոր սուլթան Հայի արմատը արեւերես հանելու հրաման տուեց ու մի աշխարհ համաձայն եղաւ: Ինչո՞ւ.... Մի ժողովուրդ մերժուեց մի սուլթանի կողմից ու աշխարհի կողմից մերժուեց: Մերժուեց, տնանկ եղաւ, մնաց սար ու քարի հետ: Հա, մերժուած ժողովրդին տէր կանգնողը սար ու ձորն եղաւ, անտառ ու քարանձաւն եղաւ... էդպէս էր: Մարդու ու աշխարհի կողմից մերժուած մարդու միակ բարեկամը բընութիւնն է մնում: Հա, գաղթական էին, ուտելիք ու խմելիք իրենց սար ու ձորից էին ուզում ապաստան ու ապահովութիւն սար ու ձորից էին ուզում, բնութիւնից: Ու տալիս էր: Տուեց, տուեց ու քաշեց – տարաւ, քաշեց աւելի մօտ տարաւ իրեն, տարաւ, տարաւ դարձրեց վայրենի, մօտեցրեց սարի գազաններին: Յետոյ գաղթականներն ելան իրար դէմ, յետոյ գաղթականները սկըսեցին իրար մերժել ու կամաց – կամաց ամէն գաղթական հայ դարձաւ մենակ գաղթական, մնաց մենակ՝ սար ու քարի հետ: Խութեցի հարսը, աշխարհից խռով, թողեց, իր համար գնաց, հիթնցի ալեհեր Սանօն՝ իր համար: Ինքը երկու տարի մենակ մնաց Երկրի սարերի, անտառների, ձորերի ու ջրերի հետ, երկու տարի վայրենացած շների պէս, վայրենացած շների հետ գզվռտուեց գայլերի հետ...:

— Ցարութ, թէ մարդ չընդունուի մարդու կողմէն՝ կը մնայ մէն – մենակ, — փիլիսոփայեց Ջորի Միրօն, — մենակ մնաց՝ գլուխ կ'առնի – կ'ընկնի սար ու ձոր: Հա, մարդկանցից փախ՝ սարերի հետ ընկերութիւն կ'անէ ու սարեր կ'ընդունին...:

Լռեց- Լուռ մնաց նաեւ Ցարութ որդին. հայրը ինչո՞ւ է այդպիսի բաներ ասում... Ի՞նչ մենակութեան մասին է խօսքը:

— Ցարութ, պատերազմել – կռուել, ասել է թէ՝ չընդունել իրար: Էսօր Գերմանացին քեզ չի ընդունում, դու՝ Գերմանացուն... Կը պատահի, դառ, կռիւ է՝ կը պատահի, կեանք է՝ կը պատահի մենակութիւն զգաս էս խառնակ աշխարքի մէջ. մտաբերէ քու հօր՝ Ջորի Միրոյին, յիշէ, որ աշխարքի մէջ մի չնչաւոր կայ՝ քեզ իր հոգուց բարձր ընդունող: Յիշէ ու խռով չես մնայ աշխարքի հետ:

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

(34 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

Ե՞ՐԲ ԿԸ ՍԿՍԻ "ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻՔ"Ը

Վերջերս գործակալութիւն մը կը հաղորդէր աշխարհի ամէնէն ծեր կնոջ մահուան լուրը։ Տիկին Հֆաֆ Լազուրիա կոչուած կովկասցի գեղջկուհի մըն է, որ հոգին աւանդած է 140 տարեկանին։ Լազուրիա իր երկրին մէջ դարձած էր առասպելական ճակատ մը։ Ան իր ետին կը թողու հարիւրէ աւելի թոռներ եւ թոռնուհիներ, որոնք բոլորն ալ կ՚ապրին Ապխազիայի Քուէթոլ գիւղին մէջ։

Պէտք է ըսել սակայն, որ գիտնականները մեծ հաւատք չեն ընծայեր այդ գզաւացունց լուրերուն, տրուած ըլլալով, որ ոչ մէկ վաւերաթուղթ գոյութիւն ունի հաստատելու համար այդ հարիւրամեանեաներուն ծննդեան թուականը։

Երկարակեցութեան մարզին մէջ, մարդ արարածը կը գրաւէ միջակ տեղ մը։ Կան միջատներ ինչպէս օջիլը, որոնց կեանքը կը տեւէ մէկ ամիս, կոկորդիլոսը եւ ծառերուն ձուկը կ՚ապրին 300 տարի, իսկ մարդ արարածը՝ 80էն 100 տարի։

Այդ տարիքին հասնող երջանիկներուն թիւը շատ քիչ է։ Եթէ նկատի առնենք ընդհանուր միջինը, պիտի տեսնենք, որ 40 տարիքը ունեցողները ծեր կը նկատուէին ԺԷ. դարուն, իսկ 50ը անցնողները՝ ԺԹ. դարուն։ Մեր օրերուն բարգաւաճ երկիրներու մէջ կեանքի տեւողութեան միջինը 65 է։ Միացեալ Ազգերու կատարած վիճակագրութիւններուն համաձայն, 1965ին ծերերուն թիւը 176 միլիոն էր, 1973ին՝ 200 միլիոն։ Նախատեսութիւններու համաձայն, 1985ին, պիտի ըլլայ 270 միլիոն։

Սակայն եթէ այս թիւերը որոշ լաւատեսութիւն մը կը ցուցաբերեն, պէտք չէ մոռնալ մետալին միւս երեսը։ Քոփեն-հակի մէջ տեղի ունեցող ծերաբանութեան համագումարին, փրոֆեսէօր Պուրլիէր յայտարարած է, որ վերջին 150 տարիներու ընթացքին յիսունինց մարդու մը գոյատեւելու յոյսերը աւելցած են չորս տարիով միայն, մինչդեռ ԺԹ. դարուն 80 տարեկան մարդ մը կրնար ապրիլ մինչեւ հարիւր տարի։ Ճիշդ է որ բժըշկութեան նուաճումները ջնջած են կարգ մը հիւանդութիւններու անդարմանելիութիւնը, բայց այդ նուաճումները չէզոքացուած էին այսպէս կոչուած քաղաքակրթական վնասներով, որոնք կը ցնցեն մարդ արարածին ֆիզիքական կազմը։

Արդի ծերաբանութիւնը հնարած է նոր բառ մը որակելու համար ծերութիւնը՝ երրորդ տարիք։ Ե՞րբ կը սկսի երրորդ տարիքը։ Այդ մասին կարելի չէ եղած ճշդել որոշ թիւ մը, որովհետեւ անիկա կախում ունի կարգ մը ազդակներէ, որոնք բժշկականէ աւելի հոգեբանական եւ ընկերային բնոյթ ունին։ Ընդհանուր առմամբ երրորդ տարիքը կը սկսի երբ կը հնչէ հանգստեան կոչուելու շրջանը, այսինքն 60էն 65 տարեկանին։ Կարգ մը մարդիկ այդ թուականը կը նկատեն ճակատագրական, կը մտնեն ծերութեան սեմէն ներս եւ կը համրեն իրենց ապրելիք օրերը։ Ուրիշներ սակայն կը սկսին նոր ասպարէզ մը եւ նորոգուած նոր եռանդով կը շարունակեն իրենց երրորդ տարիքը։

Ծերութիւնը անշուշտ նախ տարիքի հարց է։ Բայց ասիկա չի նշանակեր, որ նոյն թուականին ծնած երկու անձեր կը ծերանան նոյն ատեն։ Պէտք է նկատի առնել ալեւոյթը, այսինքն մարմնի օրկաններուն եւ հիւսկէններուն վատթարացումը, որ կենսաբնախօսական երեւոյթ է եւ որուն առաջքը առնելու համար արդի բժշկութիւնը կը թափէ մեծ ճիգեր։ Իսկ կայ ֆիզիքական եւ հոգեբանական տկարացում մը, որ յառաջ կուգայ ենթակային ժառանգականութենէն եւ ապրելակերպէն։

Եթէ ծերանալը մարդկային ճակատագրի անխուսափելի մէկ հանգրուանն է, գիտութեան պարտականութիւնն է ենթական հոն հասցնել առողջ ու եռանդուն վիճակի մէջ։

«Մարդ արարածը, — կ՚ըսէ Հիփոլիթ Թէն, — շատ գէշ կը ծերանայ. ան կը կարծրանայ, կը փտի»։ Բժիշկին կը մնայ բարելաւել այդ վիճակը եւ ուղղել փիլիսոփային յոռետես մատնանշումը։

«Ս. Փ.»

ուցանելու, ծաղկեցնելու, միացեալ ուժերով պաշտպանելու հայրենիքը հաւանական ամէն վտանգի դէմ, վերստին դարձնելու համար Լիբանանը ազատութեան, անկախութեան, ապահովութեան, արդարութեան երկիր մը, զերծ աւատապետական եւ համայնական կապանքներէ։ Ծաղկըրդավար երկիր մը բառին ամենայն առումով։

Գ. ԲԱՆԵԱՆ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

Վիէննա տարածուն քաղաք, ուր հաճոյքի, զբօսանքի կարելիութիւններն այնքան շատ են, մեր գաղութը փոքրաթիւ, ցանուցիր և սակայն հայատրոփ գործունէութիւն, խանդավառութիւն կայ մանաւանդ մեր երիտասարդական շարքերուն մէջ։ Մեր փոքրիկ ակումբը գրեթէ ամէն շաբաթ նորութիւն մը կ՚ընծայէ մեզի համակրելի ու ժպտուն երիտասարդներ նոր յղացումներ կ՚ունենան, պիտի ըսէի մրցումի մէջ են. վառ պահելու ազգային գիտակցումը եւ չեն ձգեր, չեն հանդուրժեր որ ուշանայ, պաղի մեր հայեցի արիւնը։ Խանդավառ ազգասիրութիւն — այս է մեր նոր սերունդը բնորոշող յատկութիւնը։

Ատոր գեղեցիկ փաստը տուաւ տեղւոյս Ուսանողական եւ Երիտասարդական Միութիւնը, 1976 Մայիս 7–8ի գիշերը։ Կազմուած է Ալեք – Աւետ Թատերախումբը, առաջնորդութեամբ պոլսահայ Ալեքսան Աւետիքեանի, որ հանդէս եկաւ բեմադրութեամբ Հրանդ Հրահանի «Կոտրած հայելին»։

Մեր երիտասարդները օրեր շարունակ գործի էին լծուած, պատշաճ բեմ մը պատրաստելու համար եւ լիովին յաջողած. ամէն ինչ կոկիկ, մաքուր։ Որպէսզի բոլորին հնարաւորութիւն ընծայուի ներկայ գտնուելու, սոյն թատերգութիւնը բեմադրուեցաւ երկու անգամ, նախ Մայիս 7ին ապա յաջորդ գիշեր ժամը 8ին։

Նախ ըսեմ թէ թատերախումբին բոլոր դերակատարներն ալ նախ շատ լաւ սորված էին իրենց բաժինը, կատարելապէս իւրացուցած իրենց ընտրած կերպարը, որով ձեռք բերուած յաջողութիւնը. ամբողջական էր եւ կատարեալ, շնորհաւորելի են բոլորն ալ առանց բացառութեան։ Այն ինչ որ մեր աչքերը բեմի վրայ տեսան, սկսնակներ չէին այլ յառաջացածներ։ Գրեթէ ժամ մը ամբողջ լարուած հետաքրքրութեամբ հետեւեցանք խաղարկութեան, ծիծաղելով կուռ ու կուշտ։

Ամփոփ փիէս մը ըլլալով սեղմ էր անշուշտ թիւը դերասաններուն, որոնք էին՝ Տիկին Ցամիկ Տաքէսեան, Պ. Պ. Արամ Պալեան, Ալեքսան Աւետիքեան, Գրիգոր Հալաճեան, Համբարձում Գարասու, Վարդգէս Աղամանուկեան։

Մեր անվերապահ գնահատանքը եւ շնորհաւորութիւնները բոլոր դերակատարներուն, միակ իղձով, որ չվհատին, չընկրկին, չմնան կէս ճամբան. յառաջիկային կ՚ակնկալենք աւելի ծանր մէկ խաղ, որքան որ բեմը եւ ուժերը արտօնեն։

Երեկոյթը համեմուեցաւ Տիկին Սեդա Դանիէլի եւ Րաֆֆի Քէշիշեանի նուագով — պար, յուշեր, կաքաւիկ — առաջինը դաշնակի վրայ, իսկ երկրորդը քլարինէթով, խիկապէս յաջող եւ վերացնող։

Արամ Պալեան յղացումն ունեցած էր Ղ. Աղայեանի «Ծիծեռնակը բոյն էր շինում»ը նոր երգի մը յարմարեցնելու, զոր ապրումով երգեց ու նուագեց կիթառով։

Միակ ցաւալի կէտը այն, որ երբ ակնարկ մը ձգեցինք դէպի հասարակութիւնը գտանք թափուր աթոռներ ու այդ երկու օրերուն ալ, եւ դժգոհ հարց տուինք.

— Ո՞ւր են մեր ջոջերը...։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԸ

Կիրակի առաւօտ, Մայիս 16, Վատիկանի ռատիօկայանէն սփռուած հայածէս ձայնաւոր պատարագի ընթացքին յուզումով լսուեցաւ ինչ որ Կարդինալ Աղաճանեան ըսած էր Աստուծոյ ծառայ՝ Մխիթարի մասին, 1950ին, երբ Մխիթարեան զոյգ միաբանութիւնները մեծ շուքով կը կատարէին իրենց հիմնադրին մահուան 200րդ տարեդարձը։

Յետ միջօրէին, ժամը 5ին, Կարապետ եպիսկոպոս Ամատունի, Լեւոնեան վարժարանի եկեղեցիին մէջ, ուր թաղուած էր երջանկայիշատակ Կարդինալը, մատոյց հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագը։ Եկեղեցին լեցուն էր ազգայիններով եւ օտարներով։ Դասին մէջ ներկայ էին նախկին կաթողիկոս Իգնատիոս Պաթթանեան, ատրի Պատրիարքութեան գործակալ՝ Իգնատիոս Մանասեանի, Հռոմի Մխիթարեան հայրերը, ներկայ էին նաեւ Անարատ Յղութեան բոլոր քոյրերը։

Պատարագի աւարտին, հանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի խորանը՝ ուր կը գտնուի շքեղ շիրիմը Կարդինալ Աղաճանեանի, որ իր մահկանացուն կնքած էր հինգ տարի առաջ, ճիշդ նոյն թուականին՝ 1971 Մայիս 16ին։

Նոյն եկեղեցիին մէջ, ժամը 11ին, պատարագի ընթացքին, Ներսէս Ծ. Վրդ. Սէթեան, ոգեկոչումը կատարած էր հանգուցեալ մեծ Հայուն եւ մեծ հոգեւորականին։

LIVRES REÇUS

LES FILS DU GOULAG

par Armand Maloumian

Presses de La Cité, Paris 1976

ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գրականութեան, Արուեստի եւ Գիտութեան կաճառի 60ամեակը տօնուած է Ապրիլ 14ին Փարիզի Թաղապետարանը ի ներկայութեան ֆրանսացի եւ օտար բազմաթիւ անձնաւորութեանց։ Նոյն կաճառը իր վերջին նիստին ծանօթ նկարիչ Զարեհ Մութաֆեանը ընտրած է իբրեւ պատուիրակ Իտալիոյ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (105)

ՀՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ

Սիրային, ընտանեկան կեանքէ

Ա. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ

— Ոչ, պարոն, ձենէ ուրիշ մարդու վըրայ վստահութիւն չունիմ, պատասխանեց Խմփերիա։

Եւ նշան մը ըրաւ։ Սենեակին մէջ գըտնուող երեք սպասուհիները դուրս ելան։ Սպա, երթալով մայրական սիրով մը աղջիկը կուրծքին սեղմելէ յետոյ ինքն ալ դուրս ելաւ, բայց հագիւ թէ ոտքը դրան սեմին վրայ դրած, բժիշկը զայն կեցնելով ըսաւ.

— Հաճեցէք պարոն Արաթիմոսի սենեկապանին պատուիրել որ քովի սենեակէն դուրս չելլէ որպէսզի եթէ գործիք մը կամ դեղ մը բերել տալու պէտք ունենամ, քովս մարդ գտնուի։

— Ամենայն սիրով, պարոն բժիշկ, վերջացուց Խմփերիա։

Եւ դուրս ելաւ։

Երբ Փաւլօ առանձին մնաց, պահ մը Պիանքան դիտելէ յետոյ լսեց որ խեղճ աղջիկը մօրը ետեւէն նայելով կը մըրմըռար.

— Գնա, գնա, քու հիւրերդ ընդունէ... գնա քու մարդիկդ մեծարէ եւ աղջիկդ առանձին ձգէ...։

Փաւլօ ժպտեցաւ... այլեւս ան գիտէր թէ Պիանքայի հիւանդութիւնը ուրկէ առաջ կուգար...։

Կամաց մը անոր մօտեցաւ, քովը նըստաւ եւ մանկամարդ աղջկան ձեռքը իր ձեռքերուն մէջ առնելով անոյշ ձայնով մը ըսաւ.

— Աղջիկս, կ՚ուզե՞ս որ քանի մը վայրկեան իրարու հետ խօսինք։

— Ես հիւանդ չեմ, առանձին մնալ կ՚ուզեմ, պատասխանեց Պիանքա ջղայնաբար։

— Հիւանդ չըլլալդ գիտեմ, աղջիկս։ Գիտեմ, խեղճ անմեղ աղջիկ, գիտեմ որ մարմինդ հիւանդ չէ, բայց սիրտդ հիւանդ է...։ Այնպէս չէ՞...։ Ինծի ապաւինէ, խեղճ աղջիկ, ես գիտեմ թէ դուն մեծ վիշտ մը ունիս։ Ես բարեկամ մըն եմ քեզի եւ թերեւս քու ամէնէն անկեղծ բարեկամդ։ Անգամ մը երեսս նայէ որ կարենաս դատել ու կարդալ իմ հոգիս։

Երբ Պիանքա դէմքը բարձերուն տակէն դուրս հանելով բժիշկին երեսը նայեցաւ, այս վերջինը յանկարծակիի եկաւ անոր հրեշտակային գեղեցկութիւնը նշմարելով։

Պիանքա այն ատեն տասներեքուկէս տարեկան էր։ Ճիշդ իր մօրը կը նմանէր ան եւ անկէ ալ գեղեցիկ էր իր շնորհովը։

Պիանքա գրել – կարդալ սորված էր եւ տաւիղ ածել ալ գիտէր։ Մայրը զայն ամբողջ տարիներ իրմէ հեռու պահած էր։

Երբ Պիանքա տասներկու տարեկան եղած էր, Խմփերիա զայն Վենետիկ բերած էր, ուր այժմ, երբեմն իրիկուննները սեւեր հագած եւ երեսն ալ թանձր սեւ քօղով մը ծածկած, զայն դուրս հանելով պտոյտի կը տանէր։

Բայց ցերեկները Պիանքա բնաւ դուրս չէր ելլեր։ Խմփերիա նախանձոտ ամուսինի մը պէս կը հսկէր աղջկան վրայ. կը դողար, երբ միտքը կ՚իյնար որ մարդու երես կը տեսնէ ան եւ կամ այր մը անոր երեսը կը նայի։ Չէր ուզեր միանգամայն որ իր բարեկամները գիտնային թէ ինք աղջիկ մը ունի։

Պիանքայի գրաւած սենեակը այդ ապականած ու աղտեղի տան մէջ տեսակ մը խորան էր որուն դողդղալով ու խոնարհելով կը մօտենար Խմփերիա։

Բաւական երկար ատեն Պիանքա Ռոլանի դէմքը քննեց։

— Այո, դէմքերնէդ յայտնի է որ դուք ճշմարիտ բարեկամ մըն էք, ըսաւ ան վերջապէս։ Դուք մօրս այցելող միւս մարդոց բնաւ չէք նմանիր, ձեր նայուածքին մէջ ամբարտաւանութիւն չկայ, եւ ոչ ալ խայտառակութիւն։ Ոհ, ահա իմ տառապելուս պատճառը ատ է, մեր հիւրերը գիշատիչ գազաններու պէս կը նային ինծի և տունին մէջ գտնուող բոլոր կիներուն...։ Մայրս ալ բնաւ մինակը մնացած չունի, միշտ քովը մարդեր կան...։ Որքան ուրախ պիտի ըլլայի եթէ մենք երկուքս մայրս եւ ես պարտէզով շրջապատուած պզտիկ տան մը մէջ բնակած ըլլայինք...։ Դժոխքի նմանող պալատի մը մէջ բանտարկուած ենք ուր մարդ կը խեղդուի...։

— Ըսել է այս պալատին մէջ սարքուած խնջոյքները քեզի որեւէ հաճոյք չե՞ն պատճառեր...

— Ընդհակառակն, ես կը խորշիմ անոնցմէ... Երէկ ըսի մօրս որ հրաժարի սա խնջոյքներէն։ Զուրեց։ Չէ՛ք գիտեր, պարոն, չէք գիտեր թէ որքա՜ն դժբախտ եմ։

Եւ սկսաւ հեծկլտալ։

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Ճենազեան իրենց քրոջ՝ Հռիփսիմէ Ճենազեանի յիշատակին 50 ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պոմոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Յունիս 14, Երկուշաբթի ժամը 14·30ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՆԻՍ

Ընդառաջելով Վէրտէօնի ճակատամարտի նահանգային յանձնախումբի խնդրանքին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ կը կատարուի Կիրակի, Յունիս 13, ժամը 10ին, Նիսի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, Վէրտէօնի վաթսունամեակի առթիւ։

Այս առթիւ Թաղապետական խորհրդատու Լուի Պարեյլի կը ներկայացնէ ֆրանսական պետական իշխանութիւնները։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՏԱՐՕՆ ՎՐԴ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ։

Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի իր ներկայութեամբ յարգել Վէրտէօնի նահատակները։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՃԱՇ

Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնի բացման Ա. տարեդարձին առթիւ Երեքշաբթի 15 Յունիս, ժամը 20·45ին Ա. Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ

118, Քուրսէլ փողոց — Փարիզ 17րդ

Գեղարուեստական բաժին –

Ընտանեկան խրախճանք

Ճաշի մասնակցութիւն 100 ֆր.

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել Հ.Բ.Ը.Մ.ի Կեդրոնը՝ հեռ. 924 86 71 կամ 227 12 26

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ստեփանեան (Արժանթէօյէն) 50 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին, Մինաս Ապումարադեանի մահուան առթիւ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԱԷԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրաց դասի եւ Հայ Մարզական Միութեան կողմէ, Կիրակի Յունիս 13, ամբողջ օրը Շաթօ տը Մոնտիի ծառաստան պուրակին մէջ։

Ջերմ մթնոլորտ, մասնակցութեամբ հայկ. ժողովրդական կռունկ նուագախումբին։

Տեղւոյն վրայ, աւանդական չամփուրով խորոված եւ արեւելեան ուտելիքներ։

Երթեւեկը ապահովուած ժամը 11ին եւ 14ին Պարսամեանի մօտէն։ Վերադարձը՝ նմանապէս ապահովուած։

Անձրեւի պարագային դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փալէ տը Ֆուարի մէջ, Վալանս։

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Շաբաթ, Յունիս 12, ժամը 18էն սկսեալ Ազգ. Տան սրահը, 295 Ռիւ Պուալօ, մասնակցութեամբ Սայաթ Նովա նուագախումբին։

Հայկական ժողովրդական երգեր Տիկին Ալիս Գալուստեան։ — Հայկ. պարեր Լիոնի Համազգեան վարժարանի պարախումբին կողմէ։

Առատ կերուխում — ճոխ պիւֆէ — Հայկական մթնոլորտ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՍԷՆ - ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Սէնթ Էթիէն – Սէն Շամոնի Անտոք – Վարուժան կոմիտէներու, Կիրակի Յունիս 13, ամբողջ օրը ժամը 11էն սկսեալ մինչեւ 24, Ռուտը Քուէն, Փարք տէ Լալարիսք, Փոզ մարզադաշտէն եռք։ Մասնակցութեամբ Լիւտովիք Հայկ. Նուագախումբին

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Առատ կերուխում — չամփուրով խորոված — Թոմպոլա։

PRIX EXCEPTIONNEL
2650 F

VOYAGES en ARMENIE

Au départ de Marseille 14 jours
JUILLET AOUT SEPTEMBRE

Comprenant

Transport aérien — Pension complète — Hôtel 1ere classe — Visites et excursions — Service accompagnateur, guide.

DEPART DU 2 JUILLET ENCORE QUELQUES PLACES DISPONIBLES

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière
13001 - MARSEILLE
tél. (91) 50. 89. 12

Madeleine BENNEYAN
HAVAS - VOYAGES
12, bd. Général De-Gaulle
26000 - VALENCE
tél. (75) 43. 06. 06

Date limite d'inscription un mois et demi avant le départ.

Licence n° 97

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 12, Շաբաթ օր, ժամը 16ին, ԵԱՆ'Ց Գլիւպի մէջ

5, Avenue Reille, 75014 Paris

Կը հրաւիրուին բոլոր Կեդրոնականցիները։

Գլխաւոր օրակարգ. — Վարչական ընտրութիւն։

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, Յունիս 13 Կիրակի ամբողջ օրը դէպի

DREUX ET ANET SUR EURE
Visite château de Diane de Poitiers et Chapelle Royale

ինչպէս նաեւ շրջակայ պտոյտներ։

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել Տիկիններ Թադէոսեանի 878-27-35, Հրաչեանի 878-67-38, Արսլանկիւլեանի 734-70-19, Սանոսեանի 645-13-52

Հաւաքատեղի

Square Montholon — Métro Cadet

առաւօտեան ժամը 7ին

Ծախքերու մասնակցութիւն, այցելութիւններով միասին՝ 50 ֆր.։

×

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ, Մայիս 29, իր վեթերան ընկերուհիներու համար դէպի Թուարի։

Օթօքառը կը մեկնի Մայիս 29, կէսօրէ վերջ ժամը 14ին, Փլաս Լէոն Պլում, Իսի։ Վերադարձ ժամը 19ի առեններ։

Ճշդապահ ըլլալ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունիս 13, ժամը 12–23

ԿԷՍՕՐՈՒԱՆ ՃԱՇ՝ վարժարանի Տիկնանց Յանձնախումբին կողմէ պատրաստուած ճոխ ճաշացուցակով

ԶԱՆԱԶԱՆ ԽԱՂԵՐ՝ մեծերու եւ փոքրերու համար

ՎԱՃԱՌՔ՝ ինքնատիպ իրեր, ձեռակերտներ եւայլն

ժամը 17էն սկսեալ՝

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նուագախումբ ՍԵՒԱՆ

ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ՃԱՇ՝ ճոխ պիւֆէ — խորոված

Սիրով կը հրաւիրուին բոլորը միասին անցընելու համար հայկական հաճելի օր մը։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Hôtel du Parc

Տնօրէնութիւն

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Հրաշալի բնութեան մէջ, Մարսէյլէն 100 քիլոմեթր

SAINT-ETIENNE - LES - ORGUES
(ALPES DE HAUTE-PROVENCE)
Alt. 700 mètres

« LE RELAIS DES GOURMETS »

Հանգստաւէտ սենեակներ — Ամէն յարմարութիւն

Parc-calme

Տրամադրելի նաեւ հարսնիքի, հաւաքոյթի, սէմինէրի եւն.

Հարաւի արեւը, Ալպեաններու շուրը, հաճելի մթնոլորտի մը մէջ

ՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն կը փնտռուի Տիկին Աննա Տոնոյեան, որ Մարսէյլ պէտք է բնակի, բնիկ Գարահալլը (Պօղազլեանի շրջան)։

Լուր ունեցողներէն գրել՝

H. Katcherian
21, Route de Garros
32000 AUCH

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ Գ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

INVITATION

LES VENDREDIS DE LA QUATRA

LE VENDREDI 11 JUIN A 21 H.

CINÉMA - POÉSIE

HUGO NIEBELING
« Symphonie Pastorale » avec Karajan
ARBY OVANESSIAN
« Parvana » » musique de Komitas
ROUBEN MELIK
« Ce corps vivant de Moi »

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'IÉNA PARIS 16
PLACES NON NUMÉROTÉES OUVERTURE DES PORTES A 20 H 30

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
10
JEUDI
10 JUIN
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

ՅԱՌԱՋ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.609 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — N° 13.609

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՖՐԱՆՍԱՑԻԻ ՄԸ ԱԿՆՈՑՈՎ

— o —

Գ.

Ձախակողմեան կազմակերպութիւնները վեց - եօթը տարի առաջ անհասարակ կը տարածէին Թուրքիոյ մէջ, իրենց վրայ հրաւիրելով ոստիկանական հետապնդումներն ու ժողովուրդին դժգոհութիւնը: Անոնց շատերը ձերբակալուեցան: Պաշարման վիճակն ալ բոլորովին կասեցուց անոնց գործունէութիւնը: Ուստի անցեալի փորձառութեան վրայ հիմնուած անոնք ներկայիս գաղափարական քարոզչութեան լծուած են: Բռնի միջոցները կը դիմեն աջակողմեաններու յարձակումներուն դէմ պաշտպանուելու կամ իրենց առջեւ փակուած դպրոցներ մտնելու համար:

Ուրիշ երկու ազդակներ նկատելի են Թուրքիոյ մէջ: Առաջինն այն է, որ Միջին Արեւելքի իսլամական երկիրներուն, — ինչպէս Թուրքիոյ, — մէջ Թափանցելու համար համայնավարները կրօնականի հագուստով՝ փաթթոցով եւ վերարկուով կը ծպտուին, ինչպէս 1951 Ցունուարին Խորհրդարանին մէջ յայտարարած էր Ֆէրիտ Մէլէն, ներկայիս Ազգ. Պաշտպանութեան Նախարար:

Համայնավարութեան Թափանցումի այս վտանգէն զատ կայ նաեւ ուրիշ մը: Այն է քրտական հարցը, որ հետզհետէ աւելի կը դրուէ գրեթէ ամբողջ երկրին մէջ, ինչպէս աջերուն, նոյնպէս ձախերուն մօտ: Ֆրանսուա Ժոսթ դիտել կու տայ, որ Անգարայի վարիչները ջայլամի քաղաքականութիւն կը վարեն. Քիւրտերը լեռնական Թուրքեր անուանելով կը կարծեն թէ զանոնք ձուլած են Թուրքերուն մէջ եւ քրտական հարցը լուծած են՝ զայն ուրանալով:

Ֆրանսացի Թղթակցին այս քանի մը տողերը ցոյց կու տան, որ քրտական խնդիրը վառ ու կենդանի է միշտ Թուրքիոյ մէջ, հակառակ խիստ հալածանքներու:

Ցաւալի է անշուշտ, որ Ֆրանսուա Ժոսթ իր ա՛յնքան առարկայական վերլուծումներու շարքին ո՛չ մէկ ակնարկութիւն կ'ընէ Թուրքիոյ Հայոց կացութեան մասին:

Խօսելով քաղաքական կուսակցութեանց եւ բանակի մասին, Թղթակիցը կը շեշտէ, որ սովորաբար զանազան ձգտումներ իրար խառնուած են Թուրքիոյ մէջ, ուր խորապէս շփոթ է կացութիւնը: Իւրաքանչիւր գաղափարախօսական խմբակ բարձրաղաղակ կը յայտարարէ թէ ինք է, որ ազատութիւն եւ փրկութիւն կ'ուզէ պարգեւել Թուրքիոյ, ու միւսները կ'ամբաստանէ իբրեւ հայրենիքի դաւաճան: Ձախը կ'ամբաստանէ աջը թէ Արաբներու եւ Ամերիկայի ենթակայ է. աջը կ'ամբաստանէ միւսները թէ Մոսկուայի եւ Փէքինի հրամաններուն կ'ենթարկուին: Այս ձեւով է, որ ամէն մէկը ինքզինքը կ'արդարացնէ բռնի միջոցներու դիմելուն համար, որովհետեւ կը կարծէ թէ այդպիսով կը բնաջնջէ հայրենիքի թշնամիները:

Ո՛չ մէկ քաղաքական կուսակցութիւն կ'ուզէ ամբողջովին եւ պաշտօնապէս իրաւ իրենը ճանչնալ ծայրայեղեան խմբակցութիւններէն մէկն ու միւսը: Կարգ մը կուսակցութիւններ կը քաջալերեն որոշ խմբակներ եւ ուղղութիւն ալ կու տան անոնց, սակայն կը զգուշանան իրենց մասնաճիւղը դարձնելէ զանոնք, այլապէս անոնց գործունէութեան պատասխանա -

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԿՌԻՒՆԵՐ ԶԱՆԱԶԱՆ ՃԱԿԱՏՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

ԲՈՒՌՆ ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐՈՒՆ ԴԷՄ — ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՆՈՐ ՀՐԱԴԱԴԱՐ, ՍՈՒՐԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ՄԵԿՆՈՒՄԸ ԼԻԲԱՆԱՆԷ

Վերջին հրադադարն ալ, որ հաստատուած էր մէկ կողմէ Սուրիացիներու եւ, միւս կողմէ, պաղեստինեան - մահմետական - յառաջդիմական ուժերու միջեւ, երկար չտեւեց, չըսելու համար, թէ երբեք չգործադրուեցաւ:

Արդարեւ, Սուրիացիներու զինուորական միջամտութեան ընդդիմացող միացեալ ուժերը առջի օրուընէ սկսեալ շատ բուռն դիմադրութիւն ցոյց կու տան: Այսպէս արիւնալի կռիւներ տեղի կ'ունենան Պհամտունի, Ալէյի եւ այլ շրջաններու մէջ: Սուրիական 250 հրասայլերէն քանիներն աւելին քանդուած են արդէն, համաձայն պաղեստինեան աղբիւրներու: Այս վերջինները, ինչպէս նաեւ մահմետական-յառաջդիմական ուժերը ճամբաներու վրայ մեծ քանակութեամբ ականներ զետեղելով կը յաջողին կեցնել, առնուազն դանդաղեցնել Սուրիացիներու յառաջխաղացքը: Այս վերջինները, այսուհանդերձ, գրաւած են Սիտոնը, որ նաւահանգիստ մըն է, ինչպէս նաեւ իրենց հակակշռին տակ առած են, ըստ կարգ մը աղբիւրներու, Պէյրութի օդակայանը: Գրաւած են նոյնպէս Տրիպոլիսը, երկրին հիւսիսը:

Պէյրութ, յատկապէս մահմետական շրջանները եւ պաղեստինեան զաղթակայանները օդակի մէջ առնուած են եւ սուրիական օդանաւերն ու թնդանօթները կը ռմբակոծեն: Մեռեալներու եւ վիրաւորներու թիւը հարիւրներով կը հաշուեն: Պէյրութի մէջ ելեկտրականութիւնը կտրուած է եւ պարենաւորման դժուարութիւն կայ:

Համաձայն որոշ աղբիւրներու, Սուրիացիք անակնկալի գալով իրենց դէմ ցոյց տրուած բուռն ընդդիմութենէն, նոր ռազմավարութիւն մը կը կիրարկեն, այն է՝ փոխանակ ճակատէն ընդհանուր յարձակման անցնելու եւ գրաւելու Պէյրութն ու կարգ մը այլ քաղաքները, ինչպէս Ալէյը, կը նախընտրեն պաշարման օղակի մէջ առնել զանոնք եւ այս ձեւով խզել այդ վայրերու կապը այլ շրջաններու հետ:

Գահիրէի մէջ Արաբական Լիկայի արտակարգ նիստը գումարուեցաւ դռնփակ: Լիկայի անդամ քսան երկիրներէն 12ը մասնակցեցան, որոնց շարքին նաեւ Սուրիա. անշուշտ նաեւ Պաղեստինեան Ազատագրութեան Կազմակերպութիւնը: Արաֆաթ Լիկայի նիստին յայտարարեց, թէ «Դամասկոս պատասխանատու է պատմութեան ամէնէն արիւնոտ սպանդին»:

Արաբ. Լիկան պահանջեց, որ գործադրութեան դրուի հրադադարը եւ սուրիական ուժերը հեռանան Լիբանանէն: Գահիրէէն հասած կարգ մը լուրերու համաձայն, Արաֆաթ պահանջած է, որ արաբական ապահովութեան ուժերը հաստատուին Լիբանանի մէջ: Այս ուղղութեամբ խօսք կար լիպիական, իրաքեան եւ նոյնիսկ ալժերական ուժերու միջամտութեան մը մասին:

Ինչպէս կը տեսնուի, դեռ ոչ մէկ դրական լուծում կարելի եղած է գտնել լիբանանեան տագնապին վերջ տալու համար: Ցամենայն դէպս արաբ. աշխարհը կը փորձէ Լիբանանի ներքին հարցը զուտ արաբական խնդրի մը սահմաններուն մէջ դնել, ու զայն լուծել իր միջոցներով:

× Էլիզէ հաստատեց Սուրիոյ Նախագահին Փարիզ այցելութիւնը Յունիս 17-ին: Ասատ Մարտ 15ին էր, որ երկու օրով պիտի այցելէր Փարիզ: Լիբանանեան իրադարձութեանց հետեւանքով յետաձգուած էր:

տուութիւնը ստանձնած պիտի ըլլային:

Այս կացութեան առջեւ վարանոտ դիրք բռնած են իշխանութիւնները: Զինեալ յարձակումներու հեղինակները յաճախ պետական նախարար Ալփասլան Թիւրքէշի մարդիկն են: Այդ պատճառաւ ոստիկանները ընդհանրապէս չեն կրնար գտնել մարդասպանները...:

Միւս կողմէ, դիտել կու տայ Ֆրանսուա Ժոսթ, բանակի վարիչներն ալ շատ հակամէտ չեն միջամտելու: Կը յիշեն թէ ի՛նչ բացասական արդիւնք էր տուած 1971 Մարտ 12ի իրենց միջամտութիւնը:

Ուստի կառավարութիւնը, մասնաւորապէս վարչապետ Տէմիրէլ դիւրութեամբ կ'ապաստանին ժողովրդավարութեան եւ արտայայտուելու ազատութեան նշանաբանին ետեւ, երկուքն ալ երաշխաւորուած Սահմանադրութեան 20րդ յօդուածով:

Եզրակացնելով, Լա Քրուայի Թղթակիցը կը շեշտէ, որ այս երկու ծայրայեղ թեւերուն միջեւ, ժողովուրդի լուռ մեծամասնութիւնը որոշ անձկութեամբ կը դիտէ անոնց խռովարարական գործունէութիւնը:

Ֆրանսացի Թղթակցին այս առարկայական վերլուծումները անգամ մը եւս կու գան հաստատելու թէ ամէն ինչ փայլուն չէ Թուրքիոյ մէջ եւ անստոյգ է ապագան:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Քանի մը տողով

ՃԷՆՈՎԱՅԻ մէջ Հանրապետութեան դատախազը Ֆրանչեսքօ Քօքօ ձախակողմեան ահաբեկիչներու կողմէ սպաննուեցաւ իր տան առջեւ: Ահաբեկիչները միաժամանակ սպաննեցին Հանրապետութեան դատախազին վարորդը եւ թիկնապահը: Երկու ձախակողմեան գաղտնի կազմակերպութիւններ ստանձնեցին ահաբեկչութեան պատասխանատուութիւնը:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ Համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղարը՝ Կիերեք Համպուրկ ժամանեց: Համաշխարհային Բ. պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ է, որ լեհ առաջնորդ մը Արեւմտեան Գերմանիա կ'այցելէ:

ՄԱՒՐԻՏԱՆԻՈՅ մայրաքաղաքին մէջ յանկարծական յարձակում մը գործած եւ նախագահին պալատը ռմբակոծած եւ կրակի տակ առած են Փոլիսարիոյի արձակազէններ: Փոլիսարիօ ճակատը կը պայքարի Սահրայի (Նախկին սպանական Սահարա) անկախութեան համար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին Նախարարը մինչեւ Ուրբաթ պաշտօնական այցելութեամբ Ռումանիա կը գտնուի: Նախարարապետը՝ Շիրաք, մինչեւ տարեվերջ Չինաստան պիտի այցելէ:

ՈՒՐՈՒԿՈՒԷՅԻ Հանրապետութեան նախագահը Խուան Մարիա Պորտապերրի, արժանահաւատ աղբիւրներու համաձայն, հրաժարած է իր պաշտօնէն, տեղը տալով փոխ-Նախագահ Ալպերթօ Տեմիչելլիի: Նախագահի եւ զինուորականներու միջեւ խոր տարակարծութիւններ կային:

ԱԿՏԻ հրուանդանը՝ նաւ մը, որ 40 ճամբորդներ պտոյտէ կը վերադառնէր, ափէն չորս հարիւր մեթր հեռաւորութեան վրայ ընկղմեցաւ: Երեք հոգի մեռաւ:

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ ՄԱԿի ուժերու ներկայութեան պայմանաժամը կը լրանայ Յունիս 15ին: ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը յայտարարեց որ կողմերու շահը կը պահանջէ վեց ամիսով եւս երկարաձգել յիշեալ ուժերու ներկայութիւնը:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ Եունան գաւառին մէջ երկրաշարժ պատահեցաւ: Երկու ցնցումներու հետեւանքով բազմաթիւ վիրաւորներ կան, բայց մամուլը ոչ մէկ խօսք կ'ընէ մեռեալներու մասին:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը Թիթօ Թուրքիա մեկնեցաւ չորս օրուան պաշտօնական այցելութեամբ:

ՊՈՒՔՐԷՇԻ մէջ վերջ գտաւ ընկերվարական մշակոյթի եւ քաղաքական դաստիարակութեան առաջին համագումարը: Իր փակման ճառին մէջ, Չաուշեսքու շեշտը դրաւ «նոր մարդ»ու կազմութեան ճիգերուն վրայ:

ԱՐԱՐԱՏ 3-2 ՅԱՂԹԵՑ ԴՆԻԵՊՐՈՊԵՏՐՈՎՍԿԻ

Խորհ. Միութեան ախոյենական մրցումներու շարքին, Երեքշաբթի օր, Դնիեպրի դաշտին վրայ, Արարատ 2ի դէմ 3 կէտով յաղթեց Դնիեպրոպետրովսկի: Կոլերը նշանակեցին Անդրէասեան (2 անգամ) եւ Ղազարեան:

Այս ձեւով Արարատ ինը մրցումներէ ետք 13 կէտով Ա. դիրքի վրայ կը մնայ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունիս 2-3)

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ ԵԼՈՅԹԸ

Հայաստանի Գրողներու տան մէջ տեղի ունեցած է «փոփ» երաժշտութեան նուիրուած երեկոյ մը: Ներկաները զեկուցում մը ունկնդրած են այդ երաժշտութեան ծագման եւ զարգացման մասին: Ելոյթ ունեցած է «Մելոմաններ» նուագախումբը, որուն անդամները թէ՛ երգիչ են եւ թէ երգահան: Նուագախումբի երիտասարդ արուեստագէտները հնչեցուցած են Պարոյր Սեւակի բառերով իրենց յօրինած «Մարդ էլ կայ, մարդ էլ», «Բաժանում», «Բնութիւնն արթնանում է», «Մի երազ տեսայ» եւ այլ երգերը: «Մելոմաններ» համոյթը կազմուած է 1969ին, Մովսէս Մուրադեանի կողմէ: Խումբը բաղկացած է եօթը երիտասարդներէ, որոնք ճարտարագէտ եւ շինարարներ են եւ իրենց ազատ ժամերուն կը զբաղին երաժշտութեամբ: Նուագախումբը ելոյթ ունեցած է Հայաստանի շատ մը քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ, մասնակցած՝ Մոսկուայի, Լենինգրադի, Տարտուի երիտասարդական փառատօներուն: 1974ին տեղի ունեցած «Երիտասարդ ձայներ» համամիութենական մրցումին խումբը գրաւած է առաջին տեղը:

Fonds A.R.A.M

«ԱՆԴՐԷԱՍ ԱԳՈՒԼԵՑԻԻ ՎԿԱՅԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ» ԵՒ ԱՆՈՐ ՀԵՂԻՆԱԿԸ

Երեւանի Մաշտոց մատենադարանի վերջերս տպագրած ձեռագրերու երկու հատորնոց համառօտ ցուցակէն կը տեղեկանանք, որ թիւ 784 ձեռագրին մէջ (էջ 383ա – 384բ) պահուած է Անդրէաս քահանայի վկայաբանութիւնը՝ Դաւիթ եպիսկոպոսի հեղինակութեամբ: Վկայաբանութեան մէջ կը խօսուի Անդրէաս քահանայ Ագուլեցիի նահատակութեան եւ անոր կենսագրութեան վերաբերող դէպքերուն մասին:

Անդրէաս քահանայ ծնած է Նախիջեւան: Երբ, Շահ Աբաս Ա.ի 1604ի արշաւանքի ժամանակ աւերուած էր այդ քաղաքը, իր ծնողքները փախած էին Ագուլիս: Այնուհետեւ Անդրէաս ուսումը առած է Սիւնեաց Մեծ անապատին մէջ, Մովսէս Տաթեւացիէն: Ուսանելէ ետք դասաւանդած է Ագուլիսի մէջ: –

Օսմանցիներու Օքուզ Ահմետ փաշայի դէմ արշաւելու ժամանակ Շահ Աբաս մտած է Ագուլիս. ամբողջ ժողովուրդը, ինչպէս նաեւ Անդրէաս քահանայ իր աշակերտներով մեծ ընդունելութիւն ցոյց տուած են Շահին: Աշակերտներուն մազերը, սակայն, խուզած – տգեղցուցած են: Շահը կռահած է որ ատիկա դիտմամբ ըրած են, որպէսզի աշակերտները տգեղնան եւ ինք չկարենայ անոնցմէ գեղեցիկները ընտրել: Ուստի հրամայած է պատժել անոնց, որոնք պատճառ եղած են աշակերտներու մազերը խուզելուն: Անդրէաս երէց մտածելով որ բազմաթիւ ծնողքներ պիտի սպաննուին, յանցանքը իր վրայ առած է: Շահը հրամայած է բանտարկել եւ չարաչար տանջել զինք՝ մղելով հաւատափոխութեան: Անդրէաս երէց, մնալով իր համոզումին վրայ, սարսափելի տանջանքներով նահատակուած է 1617 Նոյեմբեր 18ին: Այս բռնադատութիւնը հիմնական գիծերով կրկնուած է Առաքել Դաւրիժեցիի «Պատմութեան» Իէ. գլուխին մէջ, որ խորագրուած է՝ «Վասն նահատակութեան տէր Անդրէաս քահանային»: Դաւրիժեցի «պատմութիւն»ը սկսած եւ աւարտած է 1651–1662ին, իր կեանքի վերջին շրջանին:

Հ. Աճառեան եւ Յ. Մանանդեան «Հայոց նոր վկաները» գիտական հրատարակութեան էջերուն մէջ ընդգրկած են Անդրէաս քահանայի վկայութիւնը՝ հիմք ունենալով Առաքել Դաւրիժեցիի «Պատմութեան» Իէ. գլուխը: Անոնց ծանօթ եղած են նաեւ Մատենադարանի թիւ 1501 (էջ 165ա – 167ա) եւ թիւ 1534 (էջ 173բ–175ա) «Յայսմաւուրքներ»ու ընդօրինակութիւնները, որոնք կը ծագին Առաքել Դաւրիժեցիի «Պատմութեան» նուիրուած գլուխէն:

Անդրէաս Ագուլեցիի կամ Նախիջեւանցիի նահատակութեան, տարբեր առիթներով, անդրադարձած են Հայր Մ. Ջամչեան, Հայր Ղ. Ալիշան, Լէօ, Հ. Աճառեան, Յ. Մանանդեան, Մ. Օրմանեան, Մ. Աբեղեան, Հայր Ն. Ակինեան եւ ուրիշներ: Նոյն Անդրէաս երէցին նուիրուած է նաեւ Մուրացանի համանուն պատմական վիպակը: Նշուած բանասէրներուն, ինչպէս նաեւ Մուրացանին ծանօթ չէ եղած թիւ 784 ձեռագրի վկայաբանութիւնը:

Արդ, հարց կը ծագի՝ ե՞րբ գրուած է խնդրոյ առարկայ վկայաբանութիւնը եւ ո՞վ է անոր հեղինակը՝ Դաւիթ եպիսկոպոս:

Նոր յայտնուած վկայաբանութեան մէջ թէեւ կը պատմուի Մովսէս Տաթեւացիի եւ Պօղոս Մոկացիի մասին, բայց ո՛չ մէկ խօսք կայ Մովսէս Տաթեւացիի գործունէութեան՝ արարատեան եւ ընդհանրապէս կաթողիկոսական շրջանին վերաբերեալ, եւ ո՛չ ալ անոր գործի ընկերոջ՝ Պօղոս Մոկացիի ասպարէզէն հեռանալու մասին. իրողութիւններ, որոնք տեղի ունեցած են 1619–1620 թուականներէն ետք: Հետեւաբար, գործը գրուած է այդ թուականներէն առաջ, այսինքն Անդրէասի նահատակութենէն անմիջապէս յետոյ կամ մինչեւ 1620: Այս կարծիքին ի նպաստ է նաեւ հետեւեալը: Վկայաբանութեան հեղինակը, ժամանակակից եւ ականատես ըլլալով ներկայացուած դէպքերուն եւ անձերուն, խուսափած է Մովսէս Տաթեւացին եւ Պօղոս Մոկացին հալածողներու մասին յականէ – յանուանէ խօսելէ: Այդ մասին հեղինակը կը գրէ «Զարախաւքն ասացին, թէ ոչ է դմա մեղ, այլ ուսուցիչ դոյ դմա: Եւ հարցեալ թագաւորին, թէ ո՞վ է կամ ուստի՞: Ասացին, թէ վարդապետ է, բնակութիւնն Տաթեւ է: Յառաջագոյ չարախաւսութիւն մի այլ լուեալ էր թագաւորն ի վարդապետէն ի սուտ եղբարց, ի սուտ ընկերաց»:

Առաքել Դաւրիժեցի Մովսէս Տաթեւացին եւ Պօղոս Մոկացին չարախօսողներուն անունները կուտայ՝ Մելքիսեդէկ կաթողիկոս եւ իր եղբօրորդին՝ Սահակ եպիսկոպոս Գառնեցի:

Գիտնալու համար թէ ո՛վ է նոր յայտնուած վկայաբանութեան հեղինակ Դաւիթ եպիսկոպոսը, դիմենք հետեւեալ փաստերու քննութեան: Դաւիթ եպիսկոպոս՝ Մովսէս Տաթեւացին իր հոգեւոր հայրն եւ ուսուցիչը համարելով, անոր մասին կը յայտնէ. «Եւ ես՝ եղկելի, նուաստ Դօիտ եպիսկոպոս՝ հոգոյ ակամբս կուրացեալ եւ խաւարեալ մարմնոյ ակամբս, ականատես եղեալ, վասն իմ ագահութեան եւ փառասիրութեան եւ ոչ ըստ Աստուծոյ, եւ ընդ նոսա (իմա՛ Մովսէս Տաթեւացիի եւ Պօղոս Մոկացիի) շրջելով, զպարտսն վճարելով, գրեցի զՊատմութիւնս ոչ թէ կատարելապէս, այլ մի ի հազարաց առեալ: Մի՛ զարմանայք հայրք եւ եղբարք եւ հոգեւոր որդիք մեր, կամ եւ մեղադրէք, թէ ասացի, թէ բազումք ցանկային տեսութեանց սոցա»:

Առաքել Դաւրիժեցի, անդրադառնալով ԺԷ. դարու սկիզբի մշակոյթի ռահվիրաներու գործունէութեան, կը նշէ անունները այն անձերուն, որոնք Սիւնեաց Մեծ անապատին մէջ Սարգիսէն, Կիրակոսէն եւ Մովսէս Տաթեւացիէն ուսում ստանալով, իւրաքանչիւրը իր կարգին, Հայաստանի տարբեր անկիւններ ունեցած են լուսաւորական գործունէութիւն. «Ի վերայ բարի համբաւոյ նոցա եկին բազումք եւ յարեցան ի նոսա եւ եղէն նոցա միաբանք եւ բնակիչք տեղւոյն. ոչ միայն աշխարհականք եւ աննշանք, այլեւ եկեղեցականք եւ անուանի արք, վարդապետք, եպիսկոպոսք եւ քահանայք»:

Եւ ահա, անոնց շարքին ալ յիշատակուած է Դաւիթ եպիսկոպոս մը, որ կոչուած է Շամխորեցի: Տարօրինակ պէտք չէ թուի որ նոր յայտնուած վկայաբանութեան մէջ Դաւիթ Շամխորեցի ինքզինք կը կոչէ միայն «Դաւիթ եպիսկոպոս»: Տարբեր տեղեր կը հանդիպինք իր անուան յիշատակութեան այդ նոյն ձեւով, երբեմն ուրիշներու կողմէ, երբեմն ալ՝ իր:

Հ. Ներսէս Ակինեան Մովսէս Տաթեւացիի կեանքին եւ գործունէութեան նուիրուած մանրակրկիտ ու ծաւալուն ուսումնասիրութեան մէջ կը գրէ. «Մովսէս վերադարձաւ Սիւնեաց աշխարհը 1613ին: Հոն Տաթեւի շրջակայքը՝ Եղնդեան գիւղի մէջգտաւ իր Երուսաղէմէն ծանօթ ճգնաւորները՝ Սարգիս եւ Կիրակոս… ըստ նախկին ուխտադրութեան իւրեանց, զոր պայմանեալք էին յԵրուսաղէմ, եւ անդէն յԱնապատի կալաւ իւր դադար բնակութեան»: Անդրէաս քահանայի նահատակութեան առիթով, Մովսէս Տաթեւացի եւ իր գործի ընկերը՝ Պօղոս Մոկացի, հալածուեցան Շահ Աբաս Ա.ի կողմէ մինչեւ որ 1619–1620ին վերջնապէս հեռացան Սիւնեաց Մեծ անապատէն: Հետեւաբար, Դաւիթ Ղարամանենց Շամխորեցի Սիւնեաց Մեծ անապատին մէջ 1613–1617 թուականներուն ալ ունկնդրած է Մովսէս Տաթեւացիին:

Առաքել Դաւրիժեցիի «Պատմութեան» Իէ. գլուխի հետ համեմատելով՝ նկատելի տարբերութիւններ կան նոր յայտնուած վկայաբանութեան մէջ: Այդ տարբերութիւնները կարելի է բաժնել երկու խումբի. առաջին՝ փաստական կարգի տարբերութիւններ եւ երկրորդ՝ երկի մէջ ներկայացուած իրողութիւններէն բխող հեղինակային խոհեր եւ եզրակացութիւններ:

Առաջին կարգի տարբերութիւններէն են հետեւեալները. Անդրէաս Ագուլեցիի աշակերտներու թիւի մասին Դաւրիժեցի կը գրէ. «Ժողովեցան մանկունք յիսուն կամ վաթսուն», իսկ Դաւիթ եպիսկոպոս յստակ կերպով կը նշէ. «Երկու վարդապետք աստուածակուս կողմանէ եմ մեզ Աստուած՝ Մովսէս եւ Պօղոս, որ խիստ յաւժար եւ փափաքէին յեկեղեցի շինել, դպրատուն հաստատելն եւ ուսուցանէին ըստ նմանութեան առաջնոցն… Եւ հոգեւոր հայրն իմ՝ տէր Մովսէս վարդապետն, ի յԱգուլիս դպրատուն հաստատեաց Ծ եւ Ե այլ աւելի մանկունք կու կարդային, եւ նոցա ուսուցանողն տէր Անդրէաս պատուական քահանայն տղայ հասակաւ, որ զնոսա կու դաստիարակէր խնամօք եւ փափաքանօք»:

Առաքել Դաւրիժեցի Անդրէասի նահատակութեան օրը չի նշեր, իսկ մեր հեղինակը ականատեսի վկայութեամբ կը գրէ. «Եւ ծակեալ զպճղանս ոտից երանելոյն եւ կախեցին զգլխիվայր. մինչեւ մուտ արեւու կենդանի կայր ի կախաղանին եւ խաչակնքելոյ զդէմ ոչ դադարէր: Կատարեցաւ սուրբ քահանայն Անդրէաս թուին ՌԿԶ (1617) տրէ Ժ եւ Նոյեմբեր ԺԸ, պատկեր աւրն Կիրակի, յխնակամտի բարեկենդանին»: Հոս պէտք է հասկնալ Շաբաթ օրուան երեկոյեան, երբ կը սկսի յաջորդ օրը, ըստ հինէն եկած տոմարական հաշիւներու:

Նոր յայտնուած վկայաբանութեան մէջ մանրամասնութիւններ կան Մովսէս Տաթեւացիի եւ Պօղոս Մոկացիին վերաբերող: Այսպէս, Շահ Աբաս Ա. Մովսէս Տաթեւացին եւ Պօղոս Մոկացին կը կալանաւորէ եւ երեսունըվեց օր շղթայակապ կը պահէ բանտը, ուրկէ անոնք կ'ազատին փրկագինով:

Դաւիթ եպիսկոպոս վկայաբանութեան վերջաւորութեան կը նշէ «տասը պատճառներ», որոնք փաստօրէն կ'ամփոփեն պատմուած դէպքերու շուրջ հեղինակին մտորումները եւ խոհերը:

Գոյութիւն ունեցող փաստերու քննութենէն կը պարզուի, որ Անդրէաս Ագուլեցիի նահատակութենէն (1617) շատ չանցած ստեղծուած է իր վկայաբանութիւնը, որու հեղինակն է Դաւիթ Ղարամանենց Շամխորեցի: Ղարամանենցը, Սիւնեաց Մեծ անապատին մէջ, Մովսէս Տաթեւացիի եւ ուրիշներու ջանքերով 1613-1617 թուականներուն նախապատրաստուած է լուսաւորական – հանրային գործունէութեան, այնուհետեւ մասնակցած է իր ժամանակի պատմական անցուդարձերուն (1617–1619), հիմնած է Շամխորի Զարեքադեւոի անապատը: Իր հեղինակած վկայաբանութիւնը, դէպքերուն ականատես անձի շարադրանք ըլլալով, աւելի կարեւորութիւն ունի: Անիկա իբրեւ աղբիւր ծառայած է Դաւրիժեցիի «Պատմութեան»:

Կ. ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

ՋՈՐԻ ՄԻՐՕՆ

— Է՛հ, է՛հ, աշխարք… Միրօ քու խօսք ճշմարիտ է: Էս մեր Քարագլուխ գեղի մէջ կայ մարդ՝ իմ սիրտ հետ խօսալ չի ուզէ, կ'ուզէ խռով մնայ, բայց չէղնի, — սայլապան Արօն իր խմացածով արձագանգեց Միրոյի խօսքին, — չէղնի, Միրօ, անտէր մնայ, գեղ է, ամէն օր հանդիպել կայ, տալ ու առնել կայ:

«Էս աշխարքի մէջ դո՞ւ ում կողմէն կ'ընդունուիս, Ջորի Միրօ», — ինքն իրեն հարց տուեց եւ տուեց պատասխան.

«Յարութի»:

«Յարութ՝ որպէս հէր կ'ընդունէ… Յարութի մօքի աշխարք ուրի՛շ, քու մօքի աշխարք՝ ուրիշ… Յարութի կոմսոմոլ ընկեր Եգորի Վոլոդ քեզնէ մօտ է Յարութին…»:

«Էղնի թող… Յարութ կը դառնայ ետ կը գայ: Հայկուշին հարս կը բերիս, թոռներ կ'ունենաս, անուն կը կնքիս Միրօ ու էդ մատ – միս Միրօն Ջորի Միրոյին կ'ընդունէ… Էրեխեքն ու ծերեր իրար լաւ կը հասկանան: Ու աշխարքի կողմէն ընդունուած կ'երթաս աշխարքէն…»:

Տաք – տաք քլթքլթաց Ջորի Միրոյի հոգին:

— Յարութ:

— Ի՞նչ, հայրիկ:

— Հէ՛չ, դառ…

«Դառնաս ետ գաս, Ջորի Միրոյին աշխարքի հետ չթողնիս մենակ»:

— Միրօ, կ'իմանա՞ս խօսք ում մասին է:

Միրօն բան չհասկացաւ Արոյի ասածից:

— Օրինակ, բրիգադիր Գեւօն կը քելէ թիք – թիք, տնկտնկալէն, գլուխ բարձր, մարդու դէմք ու էրեսին չի նայէ, տուած բարեւ հա ընդունած, հա՝ չէ: Բարեւ չտալու միտք կ'ունենամ, կը դառնամ կը բարեւիմ, անտէր մնայ, բրիգադիր է՝ լուծ ու լծկան ուզել կայ, տնամերձին ջուր ուզել կայ, ձեռք աշխօր կայ, ու ես՝ աշխօրով ապրող մարդ: Կը դառնամ կը բարեւիմ:

— Ուզես – չուզես, — մտածկոտ ասաց Միրօն եւ աւելացրեց, — քու գեղացին է:

— Բրիգադիր Գեւօն դարձէ գեղի տէ՛ր, — Արօն շարունակեց գանգատը, — բայց էս գեղի տէր, թէ ճիշդ իմանան, Ջորի Միրօն է, — ասաց բարձրաձայն եւ շուռ եկաւ Միրոյի կողմ, — գեղի տէր դո՛ւ ես:

Յարութը ծիծաղեց:

— Հա՛, գեղի հիմք քու հէր դրեց, Յարութ, իմ միտք սուր է:

Ջորի Միրօն յօնքերը բերեց իրար:

— Կը յիշի՞ս, Միրօ:

— Կը յիշիմ, — ասաց մռայլ եւ մտքում աւելացրեց.

«Օր էսպէս ամառ օր էր…»:

— Քեզնէ յետոյ ճախրկանցի Նհօն ու հովեցի Մեսրոպ հիմք փորեցին, յետոյ՝ Օհան ու Սարգիս, իմ միտք սուր է, ես լաւ կը յիշիմ, Գեւօն մեր Մխիկի տարեքին էր (Մխիկից մեծ, Մխիկ փո՛քր է), Գեւոյի ու իր հօր գալ ուշ էր: Կը յիշի՞ս, Միրօ:

«Օր ամառուայ էր ու աշխարքի մէջ նորէն կռիւ կար…»:

— Էսօր Գեւօն դարձէ տէ՛ր ու Միրօն երթայ ջուր խնդրէ՝ մերժուի… Տնամերձի գարին քանի՞ անգամ ես ջրէ, Միրօ:

— Սելավի ժամանակ:

— Դէ տե՛ս, Գեւօն՝ տաս անգամ: Է՛հ, է, աշխարք… Տնամերձից ինչքա՞ն գարի կը հաւաքիս:

— Կ'էղնի, — անորոշ պատասխանեց Միրօն:

— Միրօ, հաստատ, գեղի մէջ ցորեն գարու հետ փոխող չի՞ էղնի: Փութ ցորենին՝ փութ ու կէս գարի:

— Կը պատահի:

— Թէ գեղի տէր Գեւօն է, խելքամօտ չէ թէ էղնի: Բայց, — սայլապան Արօն դարձաւ Յարութին, — բայց իմ հոգու մէջ, Յարութ, գեղի տէր քու հէրն է: Հա՛, էս դադրած օր վկայ: Տաս ու քանի տեղ իմ խօսք էդ է էղէ ու էդ կ'էղնի:

«Թիւ քանին էր, ամառ օր էր ու աշխարքի մէջ նորէն կռիւ…»:

— Միրօ, էս տարուայ իմ ցորենի պէս խոշորհատ ցորեն չի էղէ, դարուց խոշոր է:

«Դաշտեցու դռնից անիրաւունք բահ ու քլունդ առայ, գաշտի գեղից ելայ, ուղղութիւն բռնեցի Արագած…»:

Սայլանիները նորից փաթաթեցին Ջորի Միրոյի յուշերը…

7.

Քայլ – քայլ հեռացաւ դաշտի գիւղից եւ դաշտի գիւղ ու Արաքսից այն կողմ մնացած իր լեռներից: Քայլ – քայլ սար բարձրացաւ եւ թուաց, թէ ոտքերը իրեն իր լեռներն են տանում: Քայլեց մի օր, երկու օր, կիսածուխ գիւղեր մտաւ-դուրս եկաւ: Կարող էր բահն ու քլունգը դցել անլեզու մի դրան մօտ (կայի՛ն), ճռռացնել դուռը, ներս մտնել ու յոգնած շնչով կենդանութիւն տալ լքուած տանը:

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

(35 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

«ՊԵՊՕ»Ն ՊՈԼՍՈՅ ԲԵՄԻՆ ՎՐԱՅ

Ա.

ԽՄԲ.— Ռ. Փաշայեան «Սով. Գրականութիւն» ամսագրին մէջ «Պեպօն Պոլսում» խորագրին տակ մանրամասն նկարագրած է Սունդուկեանի գլուխ գործոցին առաջին ներկայացումները Պոլիս 1874ին եւ, յատկապէս, 1890ին: Իբրեւ պատմական նիւթ կը ներկայացնենք յօդուածը որոշ յապաւումներով՝ արեւմտահայերէն:

1874 Մայիս 5ին, Պոլիս գտնուած միջոցին, սունդուկեանական տիպարներու կերպարը մեկնաբանը՝ Միհրդատ Ամրիկեան կը բեմադրէ «Պեպօ»ն: Ինք կը մարմնացնէ Զիմզիմովը: Կեկելի դերով բեմ կ'ելլէ Սիրանոյշ, որ այդ թուականներուն իր առաջին բեմական քայլերը կը կատարէր:

Տարօրինակ է, բայց փաստ, որ «Պեպօ»ն արժանի ընդունելութիւն չի գտներ արեւմտահայ հանդիսատեսին կողմէ: Ինչ պատճառով: Պարզապէս անոր համար, որ Թիֆլիսի բարբառը անհասկնալի էր հայութեան Պոլսոյ հատուածին համար:

Բայց ինչ որ ալ ըլլար պատճառը, անհրաժեշտ էր «բանալ» «Պեպօ»ին հանդէպ Պոլսոյ մէջ ստեղծուած « անտարբերութեան վարագոյրը », տեղւոյն հանդիսատեսին հաղորդակից դարձնել հայ տաղանդաւոր թատերագիրը: Ասիկա տեղի կ'ունենայ «անաղմուկ հանդիպում»էն 16 տարի ետք միայն՝ 1890ին: Նախաձեռնողը կ'ըլլայ հայ բեմի կատակերգակ Արամ Վրոյր՝ անուանի թատերական գործիչը, որուն կը վիճակուի յետագային Պոլսէն Կովկաս «տանիլ» Յակոբ Պարոնեանը:

Առիթը կը ներկայանայ 1889ին, երբ Վրոյր կը յաջողի Խասգիւղի մէջ հիմնել թատերասէրներու խումբ մը: Մինչեւ «Պեպօ»ն բեմ հանելը Ա. Վրոյր կեդրոնական վարժարանի ուսուցիչ Հ. Խնդիրեանի հետ կը գրէ «Վարժապետը» խորագրով երեք գործողութեամբ թատերախաղը, որու բեմադրական աշխատանքներով ալ իր գործունէութիւնը կը սկսի Խասգիւղի թատերախումբը: Նորաստեղծ խումբին առաջին ներկայացումը, որ տեղի կ'ունենայ 1889 Դեկտեմբեր 24ին, յաջողութեամբ կ'ընդունուի Խասգիւղցիներու կողմէ:

Այնուհետեւ կը սկսի աշխատանքը «Պեպօ»ի վրայ, որու լեզուն Պոլսոյ ռամկերէնին կը դարձնէ ինքը՝ Արամ Վրոյր: Դերերը կը բաշխուին հետեւեալ կերպով. գլխաւոր հերոսին՝ Պեպոյի դերը կը ստանձնէ Արամ Վրոյր: Շուշանի եւ Խփեմխայի դերերը կը յանձնուին արդէն ծանօթ Պայծառ Ֆասուլաճեանի: Հայ թատրոնի պատմութեան մէջ գրեթէ անծանօթ անուն կը մնայ Զիմզիմովի դերակատարը՝ Թիւլպենճեան: Կակուլի դերակատարը կ'ըլլայ Հրանդ Ալեանաք՝ յետագային ծանօթ նկարիչ: Դժուարը Կեկելի համար յարմար դերասանուհի գտնելը կ'ըլլայ: Ասիկա կը լուծուի Մարտիրոս Մնակեանի օգնութեամբ: Երբ այդ խնդրով անոր կը դիմէ Ա. Վրոյր, ականաւոր դերասանը կը պատասխանէ.

— Տղաս, ես սովորութիւն չունիմ թոյլ տալու, որ խումբիս անդամները ուրիշ տեղեր խաղան, բայց ձեզի համար, իբր բացառութիւն թոյլ կուտամ, — եւ իր խումբի դերասանուհիներէն Օր. Աղնիւը կը տրամադրէ անոնց:

Բացառութեամբ գլխաւոր հերոսին, Շուշանի եւ Զիմզիմովի տան սպասոր Սամսոնի, կատակերգութեան անձերու անունները, ինչպէս նաեւ նիստ ու կացը կը վերածուին պոլսականի: Այսպէս, Արութին Զիմզիմով կը դառնայ Յարութիւն Զիմզիմեան, Խփեմխան՝ Էֆտիկ, Կեկելը՝ Կատար, Կակուլին՝ Ակօ, Գիքօն՝ Գրիգոր, Գիգոլին՝ արապետ:

«Պեպօ»ն կը ներկայացուի 1890 Մարտ 11ին, նախկին գինետան մը մէջ, որ թատրոնի վերածուած էր: Հոն թրքերէն ներկայացումներ կուտար նաեւ Մնակեանի խումբը: Սրահը լեփ – լեցուն կ'ըլլայ: Պոլսահայ ձկնորսներու յաղթական տօնը կ'ըլլայ այդ գիշեր: Անոնք մերթ կը բորբոքին եւ կը յուզուին, մերթ կ'ուրախանան եւ կը ցնծան կեանքին անհաւասար պայքարին մէջ անընկճելի, հաստատակամ եւ արդարամիտ Պեպոյին հետ:

Մամուլը լայն տեղ կը յատկացնէ բեմադրութեան, միաժամանակ դրուատանքի խօսք կ'ուղղէ Սունդուկեանի ստեղծագործութեան, զայն որակելով ազգային թատերագրութեան թանկագին գոհարը: «Արեւելք», որ աչքի զարնող օրաթերթերէն էր, ընդարձակ յօդուածներ լոյս կ'ընծայէ: Ահա հատուած մը ներկայացման մասին. «Խասգիւղցիք ըմբռնած էին իրենց թատերասիրաց գործին յաջողութեան նկատմամբ ըրած ջանքերը եւ միահամուռ ստուար բազմութեամբ գրաւելով թատրոնը, գեղեցիկ գիշեր մը անցուցին, որոյ յիշատակը իրենց սրտին ու մտաց վրայ պիտի մնայ ընդ երկար»:

Յետագային Երուխան «Արեւելք»ի մէջ կրկին կ'անդրադառնայ Պոլսոյ «Պեպօ»ին՝ « Թատրոնի յիշատակ մը » գողտրիկ յօդուածով, որ ստոյգ յուշեր են Խասգիւղի թատերական այդ հետաքրքրական իրադարձութեան մասին. յօդուածին մէջ կը կարդանք. « … Թերեւս ոմանք չհաւատան, եթէ ըսեմ, որ «Պեպօն» այնքան հիանալի կերպով ներկայացուեցաւ Խասգիւղի աննշան անկիւնը, փոքր եւ կուփ այդ թատրոնիկին մէջ, որքան Թիֆլիսի ամէնէն փայլուն ու շքեղ թատրոնին մէջ, պերճ բազմութեան մը առջեւ, ճարտար դերասաններու կողմէ: Այն ատեն լրագրութիւնը շատ տկար կերպով արձագանգ եղաւ մեր թատերական կեանքի այս պարագայի մասին, որ սակայն կարծուածէն աւելի կարեւորութիւն ունէր… Խասգիւղի մէջ, ուր առաջին անգամ դրուած էր նաեւ հայ թատրոնին հիմերէն մէկը…»

Այսքանով չեն սահմանափակուիր Վրոյրի նախաձեռնութեան մասին եղած գնահատականները: Ահա թէ ի՛նչ կը գրէ արեւմտահայ թատրոնի պատմաբան, բանասէր Սմբատ Դաւթեան.

«Գ. Սունդուկեանցի այդ գերազանցապէս ժողովրդական խաղը տաճկահայ ժողովրդական խաւերուն՝ իրենց իսկ լեզուով ծանօթացնելու գաղափարը, որ Վրոյրինն է, ցոյց կուտայ անոր հասկացողութիւնը եւ ըմբռնումը թատրոնի նպատակին, նաեւ անոր թատերագրի ճաշակը եւ կարողութիւնը»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Հայաստանի պետական համալսարանի քրտագիտութեան հիմնարկութիւնը հրատարակած է ուսումնասիրական հատոր մը որ առաջին քրտագիտական հաւաքածոն է, ուր զետեղուած են 11 գիտական յօդուածներ եւ մեկնաբանական ուսումնասիրութիւններ: Գիրքին լոյս ընծայումը ցոյց կուտայ որ քրտագիտութեան բաժինը հաւաքական աշխատանքով կը ձեռնարկէ քիւրտ ժողովուրդի պատմութեան, լեզուի եւ մշակոյթի բազմաթիւ հարցերու մշակման: Հաւաքածոն կ'արտացոլացնէ քրտագիտութեան զարգացման նորագոյն պատկերը: Հոն ներկայացուած են Խորհ. Միութեան Քիւրտերու ընկերային նուաճումները, Թուրքիոյ եւ Իրանի քիւրտ բնակչութեան քաղաքական եւ տնտեսական տարբեր հարցերը, նկարագրուած է «Ռոժէ քիւրտ» ամսագիրի դերը քիւրտ ժողովուրդի հանրային կեանքին մէջ: Կ. Չաչանէի յօդուածը հետաքրքրական վաւերագրեր կը բովանդակէ հայ – քրտական բարեկամութեան կապերու պատմութեան մասին: Ուշագրաւ է նաեւ Յ. Փափազեանի ներկայացուցած քիւրտ ժողովուրդի պատմութեան նոր սկզբնաղբիւրը, ինչպէս նաեւ Գ. Ակոպովի Գուրաններու մասին տուած պատմագրական տուեալները: Հետաքրքրական էջեր նուիրուած են ժողովրդական ստեղծագործութեան հարցերուն, իրաքեան Քիւրտիստանի քրտերէն լեզուի բահդինան բարբառի գիտական նկարագրութեան:

×

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Արեւելագիտութեան հիմնարկութիւնը հրատարակած է Իրանին նուիրուած մատենաշարի երկրորդ գիրքը, որուն մէջ ամփոփուած նիւթերը կը ներկայացնեն Իրանի նորագոյն պատմութեան ու մշակոյթի հրատապ հարցերը: Ցիշատակութեան արժանի են ժամանակակից Իրանի ընկերային – տնտեսական կեանքին նուիրուած յօդուածները: Հատորը կ'ընդգրկէ նաեւ միջնադարու պատմութեան կարգ մը հանգուցաւոր խնդիրներուն նուիրուած նիւթեր: Հայկ. աղբիւրներու, օրինակ Առաքել Դաւրիժեցիի «Պատմութեան» հարուստ նիւթերը մեծապէս կ'օգնեն Իրանի ուշ միջնադարու պատմութեան բազմաթիւ հարցերու լուսաւորութեան: Գիրքին մէջ զետեղուած է նաեւ ուսումնասիրութիւն մը, որ մանրամասն կը նկարագրէ իրանահայ գաղութի ընկերային–տնտեսական վիճակը եւ մշակութային կեանքը:

×

« Հայաստան » հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է «Կոմիտասի ստեղծագործութիւններու հաւաքածոյի 4րդ հատորը, ուր ամփոփուած են վարդապետին հայրենասիրական երգերը՝ «Ազգային օրհներգ», «Մայրենի լեզու», «Հայրենեաց սիրով վառուած», «Հայրիկ, Հայրիկ», «Հայ ազգինք, եղբայրք», «Իմ հայրենեաց հոգի Վարդան» եւայլն: Հատորին մէջ զետեղուած է նաեւ Կոմիտասի Պերլինեան շրջանի լաւագոյն գործերէն մէկը՝ «Առ գետս Բաբելացւոց» սաղմոսը, երգէոնի ընկերակցութեամբ: Գիրքին յառաջաբանը գրած է Ռ. Աթայեան:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Նոր Հաճըն թաղամասի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 13ին, կատարուած է յուղարկաւորութիւնը Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան պատասխանատու ղեկավար եւ հանրային գործիչ Յարութիւն Կուժունիի: Արարողութեան նախագահած է Լիբանանի Հայոց առաջնորդ Տաճատ Արք. Ուրֆալեան: Խորէն Ա. Կաթողիկոսը ներկայացուցած են Վարդան Վրդ. Տէմիրճեան եւ Սուրէն Վրդ. Քաթարոյեան: Եկեղեցւոյ մէջ ներկայ եղած են հայկ. բոլոր կուսակցութիւններու եւ ազգ. մարմիններու ներկայացուցիչները, պետական երեսփոխաններ՝ Խաչիկ Պապիկեան, Արա Երեւանեան եւ Տոքթ. Անդրանիկ Մանուկեան: Տաճատ Արք. դամբանական խօսած է, վեր առնելով ողբացեալին արժանիքները՝ մարդու, հայու եւ գաղափարապաշտ կուսակցականի: Այնուհետեւ, ողբացեալին մարմինը փոխադրուած է Հ.Մ.Մ.ի ակումբը, ուր դամբանականներ խօսած են գաղափարի իր ընկերներէն Ժիրայր Նայիրի եւ Պեպօ Սիմոնեան ինչպէս նաեւ Ռամկավար եւ Համայնավար կուսակցութեանց, Հ.Մ.Մ.ի եւ Հաճնոյ Հայրենակ. Միութեան ներկայացուցիչները: Ապա, դագաղը ուսամբարձ տարուած է մինչեւ Պուրճ Համուտի քաղաքապետարանը, ուրկէ կառքերով փոխադրուած է Պուրճ Համուտի Ազգ. գերեզմանատունը, ուր ամփոփուած է մարմինը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (106)

ՀՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ

Սիրային, ընտանեկան կեանքէ

Ա. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ

— Այո, աղջիկս, գիտեմ, դժբախտ ես բայց ինչ կրնաս ընել… մայրդ է եւ ես գիտեմ թէ դուն մայրդ կը սիրես…

— Կը սիրեմ, կը սիրեմ եւ իր վրայ կը մեղքնամ, որովհետեւ երբեմն ինծի այնպէս կուգայ որ մայրս ալ երջանիկ չէ… Այո, պարոն, մայրս կը սիրեմ, եթէ պէտք ըլլայ, անձս զոհելու պատրաստ եմ իրեն համար, բայց ամէնէն լաւը հոսկէ երթալս պիտի ըլլայ…:

— Բայց քանի որ դուն քու մայրդ կը սիրես եւ մայրդ ալ քեզ պաշտելու աստիճան կը սիրէ, ինչո՞ւ երթաս, հարցուց Ռոլան սարսռալով:

— Չեմ գիտեր: Միայն սա գիտեմ թէ եթէ հոս մնալու ըլլամ, պիտի չկրնամ ապրիլ: Մարդս հոս կը խեղդուի:

— Կ'երեւի թէ ազատ չես, անոր համար, այնպէ՞ս է:

— Ոչ, ատ չէ: Հոս մթնոլորտը ազատ է ու ապականած…: Հոս ամէն վայրկեան վախի մէջ եմ… չեմ գիտեր… բայց այնպէս կը զգամ թէ ահռելի դէպքեր տեղի պիտի ունենան…: Վերջապէս բան մըն ալ չեմ գիտեր, բայց շատ մը բաներ կը նախազգամ…:

— Հոգ մի ըներ, աղջիկս, վախնալիք որեւէ բան տեղի պիտի չունենայ հոս:

— Սրտա՞նց կ'ըսէք ատիկա: Ինչո՞ւ սակայն դէմքերնիդ անդին դարձուցիք: Դուք ճշմարտութիւնը գիտէք եւ ինէ կը ծածկէք:

— Այո, աղջիկս, որովհետեւ պէտք չէ որ դուն ճշմարտութիւնը իմանաս, ըսաւ Ռոլան վրդոված: Ճշմարտութիւնը իմանալու ջանք մի ըներ: Դուն քու յարկաբաժնիդ մէջ փակուէ եւ եթէ դուռ մը բացուելու ըլլայ, հեռացիր հոնկէ, եթէ որեւէ աղմուկ լսես, ականջներդ գոցէ… եթէ որեւէ մարդկային շուք տեսնես, աչքերդ գոցէ…

— Ո՛հ, կը տեսնեմ որ դուք իրաւ իմ բարեկամս էք, կը տեսնեմ որ բարիք կը կամիք ինծի…:

— Այո, բարեկամ մը որ քու բարօրութիւնդ կը ցանկայ:

— Մէկ նայուածքով հոգիս կարդացիք եւ քանի մը բառով պատկերացուցիք վարած կեանքս: Ձեր պատուէրները ես արդէն ընել սկսած էի ատենէ մը ի վեր, բայց մինչեւ այսօր բնազդաբար կ'ընէի, առանց գիտնալու թէ այդ բանը զիս պիտի փրկէ՞ր թէ կորստեանս պատճառ պիտի դառնար: Ո՛հ, պարոն, չէ՞ք կրնար մայրս համոզել որ Վենետիկէն հեռանայ … Վենետիկ գալէս առաջ ես շատ երջանիկ էի…:

— Վենետիկ գալէ առաջ ո՞ւր էիր:

— Մանթուի մէջ գիւղացիներու քով էի: Մայրս տարին երկու անգամ զիս տեսնելու կուգար…: Որքա՛ն երջանիկ էինք այն օրերուն… Երկուքս ալ քոյրերու պէս իրարու հետ կը վազվռտէինք: Երբոր մեկնէր, կսկիծը սիրտս կը մտնէր եւ կը սկսէի լալ: Այդպէս ըլլալով հանդերձ, երանի թէ այդ կեանքը սկսէինք դարձեալ…:

— Ցոյց մի կտրեր, աղջիկս, մայրդ համոզելու համար ձեռքէս եկածը պիտի ընեմ…:

— Եթէ այդանկ բան մը ըլլար, երկուքս ալ կ'ազատէինք, մրմնջեց Պիանքա ձեռքերը իրար միացնելով: Ե՞րբ պիտի խօսիք մօրս, պարոն:

— Երբոր առիթը ներկայանայ: Թերեւս հիմա խօսիմ, այսօր կամ վաղը, որոշ բան մը չեմ կրնար ըսել, պէտք է մտածեմ:

— Ո՛հ, շատ բարի էք, պարոն: Ձեզի կ'ապաւինիմ… բայց եթէ…

— Շարունակէ, աղջիկս…:

— Եթէ գլխուս եկածը ամբողջութեամբ պատմեմ, կարծեմ թէ ձեզի հանդէպ ունեցած վստահութիւնս ապացուցած կ'ըլլամ:

— Խօսէ, աղջիկս, ինէ բան մի ծածկեր:

— Հոս եկող մարդոցմէն մին…

— Շարունակէ, աղջիկս:

— Օր մը մայրս զիս ցերեկ աչքով մինչեւ Լիտօ նեղուցը տարաւ: Այդ մարդը հոն մեր դէմը ելաւ: Մայրս դէմքը սեւ քօղով մը ծածկած էր, բայց մարդը զինք ճանչնալով մեզի մօտեցաւ: Երբ երեսս նայեցաւ, ամբողջ հոգիովս սարսռալ սկսայ:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

Այրի Տիկին Գարեգին Նորսիկեան եւ իր զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՆՈՐՍԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 6ին, 74 տարեկանին, Վերսայլի մէջ:

Յուղարկաւորութիւնն ու թաղումը կը կատարուին Հինգշաբթի, Յունիս 10, ժամը 16·30ին Պագէնվիլի գերեզմանատունը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Յար. Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Եարիմքճեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով, ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի բարենպաստ նուիրատուութեամբ ցաւակից եղան իրենց սիրելի հօր՝

ՄԻՆԱՍ ԱՊՈՒՄԱՐԱՔԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Այս տխուր առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Փարիզի Մշակոյթի Տան կը նուիրեն.— Տիկ. Մազմանեան եւ Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Օհանեան 100ական ֆր., Պ. Մովսէս Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Փափազեան եւ Տէր եւ Տիկին Յովհ. Պատաքճեան 50ական ֆր.:

(ստանալ «Յառաջ»էն):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Սէն Ժեռմի մասնաճիւղը կ'ողբայ իր վեթերան ընկերուհի՝ Տիկին Լուսընթագ Պանտիկեանի մահը: Այս տխուր առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է 30 ֆր. Տիկին Գնաճեանէ եւ 50 Տիկին Վերժին Դաւիթեանէ:

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի կայանին Յուլիսին արձանագրութիւնը վերջացած ըլլալով, կը շարունակուի Օգոստոսի արձանագրութիւնը:

Mme Frangulian
32, Rue de la République
Tél. : 91-24-98

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի, Յունիս 13ին, առաւօտեան ժամը 9·30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն Իսի լէ Մուլինոյի Երեւան փողոցի բացման հանդիսութիւնները (Ա. մաս):

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՃԱՇ

Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնի բացման Ա. տարեդարձին առթիւ Երեքշաբթի 15 Յունիս, ժամը 20·45ին Ա. Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ

118, Քուրսէլ փողոց — Փարիզ 17րդ

Գեղարուեստական բաժին –

Ընտանեկան խրախճանք

Ճաշի մասնակցութիւն 100 ֆր.

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել Հ.Բ.Ը.Մ.ի Կեդրոնը՝ հեռ. 924 86 71 կամ 227 12 26

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Շաբաթ, Յունիս 12, ժամը 18էն սկսեալ Ազգ. Տան սրահը, 295 Ռիւ Պուալօ, մասնակցութեամբ Սայաթ Նովա նուագախումբին:

Հայկական ժողովրդական երգեր Տիկին Ալիս Գալուստեան: — Հայկ. պարեր Լիոնի Հազկազեան վարժարանի պարախումբին կողմէ:

Առատ կերուխում — ճոխ պիւֆէ — Հայկական մթնոլորտ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՍԷՆ - ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Սէնթ Էթիէն – Սէն Շամոնի Անտոք – Վարուժան կոմիտէներու, Կիրակի Յունիս 13, ամբողջ օրը ժամը 11էն սկսեալ մինչեւ 24, Ռութը Քուէն, Փարք տէ Լալարիսթ, Փոզ մարզադաշտէն ետք: Մասնակցութեամբ Լիւտովիք հայկ. նուագախումբին

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Առատ կերուխում — շամփուրով խորոված — Թոմպոլա:

ԻՍԻԻ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Օծման տարեդարձի պատարագ եւ մատաղօրհնութիւն

Յունիս 13 Կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին

կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց եւ Առաջնորդ Փարիզի)

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյ հանգուցեալ բարերարներու հոգիներուն համար:

Երգեցողութիւնները կը կատարուին Անի երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Հրանդ Անէմեանի:

Սիրով կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը մասնակցելու հոգեպարար այս արարողութեանց:

ԵԿԵՂԵՑԱՇԷՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրաց դասի եւ Հայ Մարզական Միութեան կողմէ, Կիրակի Յունիս 13, ամբողջ օրը Շաթօ տը Մոնտիլի ծառաստուն պուրակին մէջ:

Ջերմ մթնոլորտ, մասնակցութեամբ հայկ. ժողովրդական Կռունկ նուագախումբին:

Տեղւոյն վրայ, աւանդական շամփուրով խորոված եւ արեւելեան ուտելիքներ:

Երթեւեկը ապահովուած ժամը 11ին եւ 14ին Պարսամեանի մօտէն: Վերադարձը՝ նմանապէս ապահովուած:

Անձրեւի պարագային դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փալէ տը Ֆուարի մէջ, Վալանս:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Յունիս 14, Երկուշաբթի ժամը 14·30ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Ազատի Կանչոյեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Յակոբ Կանչոյեան, ծնած՝ Նոր Բայազէտ (այժմ Կամօ) 1909ին: Ծնողքներուն անունները՝ Մանուկ եւ Անոյշ, քոյրերը՝ Արաքսի, Քնարիկ եւ մէկ եղբայրը՝ Գէորգ: Ազատի 1948ին Մարսէյլէն ստացած է հեռագիր մը, իր Յակոբ եղբօր կենդանութեան մասին:

Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել հետեւեալ հասցէին՝

M. HAIG MERJANIAN
chez Louis Ingratta
17, Rue de Terre-Neuve
75020 PARIS

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի միօրեայ վարժարանին ամավերջի հանդէսը Յունիս 20ին Կիրակի ժամը 15ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Երգ, պար, արտասանութիւններ աշակերտ – աշակերտուհիներու կողմէ, ղեկավարութեամբ երէցկին Սոնա Նաճարեանի եւ պարուսոյց Է. Պօլիկեանի:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

ԴԻՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունիս 13, ժամը 12–23

ԿԷՍՕՐՈՒԱՆ ՃԱՇ՝ վարժարանի Տիկնանց Յանձնախումբին կողմէ պատրաստուած ճոխ ճաշացուցակով

ԶԱՆԱԶԱՆ ԽԱՂԵՐ՝ մեծերու եւ փոքրերու համար

ՎԱՃԱՌՔ՝ ինքնատիպ իրեր, ձեռակերտներ եւայլն

ժամը 17էն սկսեալ՝

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նուագախումբ ՍԵՒԱՆ

ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ՃԱՇ՝ ճոխ պիւֆէ — խորոված

Սիրով կը հրաւիրուին բոլորը միասին անցընելու համար հայկական հաճելի օր մը:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Hôtel du Parc

Տնօրէնութիւն

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Հրաշալի բնութեան մէջ, Մարսէյլէն 100 քիլոմեթր

SAINT-ETIENNE - LES - ORGUES

(ALPES DE HAUTE-PROVENCE)

Alt. 700 mètres

« LE RELAIS DES GOURMETS »

Հանգստաւէտ սենեակներ — Ամէն յարմարութիւն

Parc-calme

Տրամադրելի նաեւ հարսնիքի, հաւաքոյթի, սեմինէրի եւն.

Հարաւի արեւը, Ալպեաններու շուքը, հաճելի մթնոլորտի մը մէջ

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ

OPTIMA Tours

Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67
Lic. Corresp. No A. 300

Vous annonce son prochain départ pour

L'ARMENIE

du 26 Juillet au 8 Août
Prix Paris/Paris 2780 F.

COMPRENANT

— Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.
— la Pension complète
— Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et SARDARABAD

VOYAGE SPECIAL JEUNES
de 16 à 35 ans
Hôtel première classe — Excursions quotidiennes
du 18 Août au 1er Septembre
Tout compris 2650 F.

N'hésitez pas à nous consulter
pour vos vacances d'été

Fonds A.R.A.M

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
11
VENDREDI
11 JUIN
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

51րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.610
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — N° 13.610

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ՅԱՆԿԵՐԳԸ

— Օ —

Միացեալ Նահանգներու մեր հայրենակիցները համերաշխական ոգիով միացած՝ ձեռնարկներ կը կատարեն Հայ Դատը հետապնդելու տենչութեամբ: Մեծ Եղեռնի յիսնամեակն ու վաթսունամեակը կարեւոր հանգրուաններ եղան միջազգային հանրային կարծիքին ճանչցնելու համար հայկական քաղաքական ու հողային պահանջներն ու անկորնչելի իրաւունքները:

Այդ ձեռնարկներէն մէկն էր ամերիկեան Քոնկրէսի Միջազգային Յարաբերութեանց Ենթայանձնախումբին կողմէ «Հայասպանութեան» քննութիւնը՝ իբրեւ պատմական կարեւոր եղելութիւն, Մայիս 11ին:

Յառաջի Մայիս 23ի թիւին մէջ հրատարակեցինք մանրամասնութիւնները այն խօսակցութեանց, որ կատարուած էին հանրապետական ու դեմոկրատ կարգ մը քոնկրէսմէններու եւ եօթը հայ պատմագէտներու միջեւ: Ունկնդրութեան նախապատրաստական աշխատանքները կատարեր էին Հայ Ազգային Մարմինն ու [illegible] Խէժմըլլին, որոնց մէջ ներկայացուցիչներ ունին հայկական բոլոր կազմակերպութիւնները:

Թուրք քարոզչական մեքենան այստեղ ալ շարժման մէջ դրուած էր: Ունկնդրութեան ներկայ եղած էն Պոլսոյ Թուրք թերթերու թղթակիցները: Ուաշինկթընի Թուրք դեսպանատունը նախապէս սիրաշահած էր Ենթայանձնախումբի անդամներէն հանրապետական Պըրքն ու դեմոկրատ Ուայն Հէյզը: Առաջինը բարեկարգութեան տարրական օրէնքներն անտեսելով առաջարկեր էր «յաջորդ անգամ լսել ու փորձել հրաւիրել վկայութեան»: Իսկ Հէյզ ամերիկեան շահերուն հակառակ նկատելով հայասպանութեան քննութիւնը Քոնկրէսին կողմէ, անմեղ հրաւիրած է Անգարայի կառավարութիւնը: Յետոյ, ոտնակոխ ընելով ամերիկեան սահմանադրութեան հիմնական սկզբունքները, ամբարտաւան ոճով եզրափակեր է. «Հայե՞ր էք թէ Ամերիկացիներ: Եթէ Ամերիկա չէք հոս, այլ տեղեր կան, ուր կրնաք ապրիլ»:

Ամէն հոսանքի պատկանող հայ պատմագէտները արժանի պատասխանը տուեր են Թրքասէր երկու քոնկրէսմէններուն, որոնցմէ Պըրք սրահէն մեկներ է եւ ա՛լ չէ վերադարձեր:

Այսուհանդերձ եօթնի վրայ հինգ քոնկրէսմէններ համակրանքով արտայայտուեր են Հայկական Դատին մասին եւ խոստացեր են իրենց անվերապահ աջակցութիւնը:

Հայ պատմագէտները դրաւոր ներկայացուցեր են Թուրքերու ցեղասպանութեան մասին պատմական անհերքելի փաստեր:

×

Այս Ունկնդրութեան ակնարկելով, քրոնիկագիր ծանօթ հայատեաց Ահմէտ Քապաքլը Թէրճիւմանի Մայիս 20ի թիւին մէջ հրատարակած է թունալից գրութիւն մը՝ անգամ մը եւս վերիվայր շրջելով պատմութիւնը, Հայը ներկայացնելով իբրեւ դահիճ, իսկ Թուրքը՝ անմեղ [illegible]:

Ամէն մարդ գիտէ եղեր, որ Հայերը «[illegible] յարձակումներ եւ խողխողումներ» կատարեր են Թուրքերուն դէմ եւ անկէ վերջ է, որ Թուրքերը «պայքար բացեր են Հայերուն դէմ...»: Ռուսները, Ֆրանսացիները, նոյնիսկ Ամերիկացիք գրքերով, փաստաթուղթերով եւ լուսանկարներով դատապարտեր են «Հայերու վայրագութիւնները» եւ իրաւունք տուեր են Թուրքերուն...:

Միջազգային մամուլը «անմեղ Թուրք ազգը» իբրեւ յանցաւոր կը ներկայացնէ եղեր: «Թուրքը ամէն անարդարութեան եւ անիրաւութեան արժանի» կը նկատէ եղեր: Ինչո՞ւ: «... Որովհետեւ հակառակորդ կողմը քրիստոնեայ է: ... Մեր թշնամիները իրաւացի եւ մեզ անիրաւ կը հանեն»:

Ահմէտ Քապաքլը կը հարցնէ թէ ինչո՞ւ բնաւ չի մոռցուիր «վաթսուն տարի առաջուան մեր կենաց մահու պայքարը: Հայ հրոսակներուն Թուրք «խեղճ ժողովուրդին դէմ ըրած զանգուածային խըժդժութիւնը եւ անոնց թափել տուած արիւնը հալալ նկատելով, մեր Պետութեան ինքնապաշտպանութիւնը իբր ցեղասպանութիւն ցոյց կը տրուի: Որովհետեւ Լիբանանի, Փարիզի, Նիւ Եորքի եւ Վիէննայի մէջ մամուլը, հեռատեսիլն ու քաղաքագէտները վերոյիշեալ հրոսակները Թուրքերու դէմ գործածելը մարիֆէթ կը նկատեն»:

Խօսելով ամերիկեան Քոնկրէսի Միջազգային Յարաբերութեանց Ենթայանձնախումբի Մայիս 11ի Ունկնդրութեան մասին, քինախնդիր Թուրք լրագրողը կը գրէ.— «Թրքատեաց ծերակուտականներ ու երեսփոխաններ յանուն Յոյներու եւ Հայերու անգութ բերանով մեր հաւ ցէին կը հայհոյեն»: Սակայն պատուաւոր մարդիկ ալ չեն պակսիր եղեր, ինչպէս Ուայն Հէյզ, որ ըսեր է թէ «եթէ հին պատահարներ քրքրենք, մինչեւ խաչակիրներու արշաւանքին կը դառնանք: Այսօր Թուրքիա մը կայ, որ անդամ է Նաթոյի: Այստեղ խօսողները ամերիկեա՞ն հայրենակից են թէ միայն Հայ»:

Իր յօդուածի վերջաւորութեանը Քապաքլը մեծ աւետիս մը կուտայ: Թուրք քարոզչական մեքենային նոր մէկ ախրագործութիւնը: Մօտերս անգլերէն լեզուով պիտի հրատարակուի եղեր «Հայկական Հարցը Թուրքիոյ մէջ» խորագրով գիրք մը, որուն հեղինակն է եղեր Րէշիտ Քէրիմ Տէմիր, մայրը երեք տարի առաջ Եանըքեանի կողմէ սպաննուած Պահատըր Տէմիրի: Ու կը յանձնարարէ այս գիրքը կարդալ այն «անգութներուն, որոնք Լոս Անճելըսի, Վիէննայի, Փարիզի եւ Լիբանանի մէջ նահատակել տուած Թուրք դիւանագէտները»: Քապաքլը կը ճանչնայ եղեր «խղճի եւ սրտի տէր բազմաթիւ Հայեր, որոնք երբ այս գիրքը կարդան, թէ՛ յանցաւոր եւ թէ անողոք եղող Հնչակ ոճրագործներուն պիտի չներեն...»:

Թուրք քարոզչական մեքենան կը կրկնէ միշտ նոյն յանկերգը:

Սակայն հաւատացող չկայ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՕՏԱՐ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԵԱՆՑ ԴԷՄ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՈՒԺԵՐ Կ'ՈՒԶԷ ՂՐԿԵԼ ԼԻԲԱՆԱՆ

Արաբ աշխարհի առաջին մտահոգութիւնը կը թուի ըլլալ վերջ տալ արիւնալի կռիւներուն, որոնք քանի մը օրէ ի վեր ճակատամարտներու բնոյթ ստացած են Պէյրութի արեւելքը՝ Սոֆար, Սիտոնի աջեւ եւ երկրին հիւսիսը՝ Տրիպոլիս: Պաղեստինցիք, ինչպէս նաեւ մահմետական – յառաջդիմական ուժերը շատ բուռն դիմադրութիւն ցոյց կուտան եւ, ինչպէս կը հաստատեն լուրերը, Սուրիացիք ծանր վնասներ կը կրեն: Աւելցնենք, որ կռուի վայրերը կորուած ըլլալով արտաքին աշխարհէ՝ հակասական լուրեր տեղ կը գտնեն միջազգային մամուլի եւ ձայնասփիւռի կայաններուն մօտ: Այսպէս, մինչ առջի օր կը հաղորդուէր, թէ Սուրիացիք գրաւած են Սիտոնը, տէր դարձած են Տրիպոլիսի, յայտնի կը դառնար, որ երկու քաղաքներն ալ դեռ պաշտպանուած են պաղեստինեան եւ յառաջդիմական ուժերով: Այսպէս կամ այնպէս մարդկային եւ նիւթական կորուստները շատ մեծ են երկուստեք: Համաձայն պաղեստինեան աղբիւրներու սուրիական օդանաւերու եւ թնդանօթներու ռմբակոծութեան հետեւանքով միայն Սայտայի եւ Պուրճ – էլ – Պարաժնէի մէջ — մահմետական, պաղեստինեան թաղեր Պէյրութի մէջ — աւելի քան 500 հոգի մեռած է, իսկ վիրաւորներու թիւը կը հասնի 1200ի:

Արաբական Լիկան կ'աշխատի գործադրութեան դնել իր տուած որոշումները: Ինչպէս հաղորդած էինք, Լիկան կը պահանջէ, որ հրադադար հաստատուի եւ սուրիական ուժերը քաշուին երկրէն: Լիկայի որոշումն է նաեւ Լիբանան ղրկել արաբ երկիրներու զօրքերէ կազմուած «ապահովութեան» բանակ մը, նման ՄԱԿի «կապոյտ գդակաւորներուն» Վեց երկիրներ պիտի մասնակցին. ասոնք են Ալժերիա, Լիբիա, Սաուտական Արաբիա, Սուտան, Սուրիա եւ Պաղեստինի Ազատագրութեան Կազմակերպութիւնը՝ իւրաքանչիւրը «առաւել կամ նուազ չափով» հաւասար թիւով զօրք տրամադրելով: Գլխաւոր հարցն այն է, թէ Դամասկոս պիտի ընդունի՞ գործադրել որոշումը՝ իր զօրքերը հեռացնելով Լիբանանէ: Համաձայն Պահրէյնի Արտաքին նախարարին, որ չորս հոգիէ կազմուած պատուիրակութեան մը գլուխն անցած Դամասկոս մեկնած է Արաբ. Լիկայի ծրագիրները հաղորդելու համար, Սուրիա ընդունած է զանոնք փոքր փոփոխութիւններ մտցնելու պայմանով: Դամասկոս, ըստ նոյն աղբիւրին, կ'ուզէ, որ լիբանանեան ուժեր ալ մաս կազմեն «ապահովութեան» ուժերուն եւ ասոնք հակակշռին տակ գտնուին ոչ միայն Լիկայի, այլեւ՝ լիբանանեան իշխանութեանց:

Իրաց այս կացութեան մէջ է, որ Մոսկուա ազդարարութիւն մը ուղղեց այն երկիրներուն, որոնք «զինուորական միջամտութիւն» մը կը բանաձեւեն: Ազդարարութեան մէջ չեն յիշուած այն երկիրները, որոնց ուղղուած է ասիկա, այսուհանդերձ ըսուած է, թէ «Լիբանանի իրադարձութիւնները ազգային շրջանակէ դուրս կ'ելլեն, ինչպէս կը հաստատուի Ֆրանսայի առաջարկով՝ Ֆրանսացի զինուորներէ կազմուած զօրաբաժին մը ղրկել Լիբանան», ինչպէս նաեւ այն իրողութեամբ, որ «Մ. Նահանգներու ծովային ուժերը Լիբանանի ափերուն մօտ կը շրջագային»: Մոսկուա այս առթիւ կը յիշեցնէ, թէ «Մերձաւոր Արեւելքի շրջանը շատ աւելի մերձ է Խորհ. Միութեան» եւ թէ ինք «նոյնքան շահագրգռուած է Լիբանանի եւ շրջակայի երկիրներու կացութեամբ»: Մոսկուա իր ազդարարութիւնը կը բացատրէ ըսելով, թէ «Լիբանանի իրադարձութիւնները կրնան աւելի լայն տարողութեամբ միջազգային բախումի մը վտանգը ներկայացնել»...:

Աւելցնենք, որ ձախի պարագլուխը Ճումպլաթ «Ֆրանս – Սուառ»ի ըրած յայտարարութեան մը մէջ յիշեցնելէ ետք, թէ Մ. Նահանգները իրենց եւ Իսրայէլի շահերով միայն շահագրգռուած են ու Մոսկուա դեռ յստակ դիրք չէ ճշդած սուրիական միջամտութեան դէմ, «կը սպասէ, որ Ֆրանսա միջամտէ, նոյնիսկ զինուորական դետնի վրայ, եթէ անհրաժեշտ նկատուի»:

Ճումպլաթի այս յայտարարութենէն ետք է, որ Մոսկուա իր ազդարարութիւնը հրապարակեց:

Քանի մը տողով

ՏԻԱՐՊԵՔԻՐԻ մէջ բախում ունեցան ոստիկանական ուժեր ծայրայեղ ձախ տարրերու հետ, որոնց հետեւանքով երեք հոգի մեռած եւ վեց հոգի ալ վիրաւորուած են՝ հինգը ոստիկան: Տիարպեքիրի կառավարիչին համաձայն հրացանաձգութիւնը ծայր տուած է, երբ ոստիկանական ուժերը ուզած են խուզարկութիւններ կատարել տան մը մէջ, որ զէնքի պահեստարանի վերածուած էր:

ԼԵՆԻՆԳՐԱԴԻ համալսարանէն վտարուած են երկու փրոֆեսէօրներ եւ բազմաթիւ ուսանողներ, որովհետեւ թռուցիկներ ցրուած են «նոր յեղափոխութիւն» մը կատարելու բովանդակութեամբ: Թռուցիկները ցրուած են Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 25րդ համագումարի նախօրէին: Լուրին աղբիւրն է «Ժամանակագրութիւն ընթացիկ իրադարձութեանց» պարբերականը, որ գաղտնի կը հրատարակուի Խորհ. Միութեան մէջ:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ Նուկոսլաւիոյ և Թուրքիոյ նախագահները՝ Թիթօ եւ Քորուտիւրք խօսակցութիւններ ունեցան զանազան հարցերու շուրջ, ինչպէս Միջերկրականի ու Մերձաւոր Արեւելքի կացութիւնը ներկայիս: Տարակարծութիւն կայ երկուքին միջեւ Կիպրոսի հարցին շուրջ: Պաշտօնական ճաշին Թիթօ չեշտեց, թէ Կիպրոս պէտք չէ բաժանումի ենթարկուի: Թուրքիոյ նախագահը, ընդհակառակն, անհրաժեշտ նկատեց կղզիին բաժանումը երկու գօտիներու:

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ վաւերացուեցաւ քաղաքական կուսակցութիւններու նոր օրինագիծը: Քաղաքական կուսակցութիւններու գործունէութիւնը կ'արտօնուի: Սակայն միշտ արգելքի տակ կը մնան Սպանիոյ Համայնավար եւ Պասք կուսակցութիւնները: Քորթէսներու մէջ նոր օրինագիծին ի նպաստ քուէարկեցին 338 հոգի, դէմ՝ 91, ձեռնպահ մնացին 24 հոգի:

Fonds A.R.A.M

ՄԱՀՈՒԱՆ 48ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԹԷՈԴԻԿ

(1873 – 1928 ՄԱՅԻՍ 24)

Ա.

Չեմ գիտեր մեր գրական քննադատները ինչպիսի տեղ մը դրած են Թէոդիկի անունը առջեւ՝ որ եղաւ անձնուրաց մէկ սատարողը Հայ Տիպ ու Տառին:

Շատեր լոկ բանհաւաք մը նկատած են զայն ու դուրս ձգած գրականութեան սահմաններէն: Իսկ ոմանք ալ արժանի գտած են բանասէր ու դեղագիր կոչել զինքը:

Ինչ որ ալ ըլլայ սա անհերքելի իրողութիւն մըն է որ Թէոդիկի անունը անքակտելիօրէն զուգորդուած է «Ամէնուն Տարեցոյց»ի նման անչափելի գործի մը հետ:

Ապերախտութիւն մը գործած չըլլալու համար ընդհուպ նշենք որ սիրուն համայնագիտարանի մը հանգունակ այս ահագնային աշխատասիրութեան մէջ մեծ բաժին մը ունի նաեւ Թէոդիկի կողակցուհին Տիկին Արշակուհի, ուսած ի մասնաւորի Լոնտոնի եւ Ֆրանսայի մէջ:

Անոր թելադրանքովն էր որ ան 1907էն սկսաւ հրատարակել «Ամէնուն Տարեցոյց»ները: Մինչեւ 1929 տեւող այդ գործին արդիւնքն է տասնըինը ստուար հատորներ:

1916 – 1919րդ տարիներ ընդմիջուած են Ա. աշխարհամարտի պատճառաւ:

1873 Մարտ 5ին Սկիւտարի մէջ ծնող Թէոդիկի իսկական անունն է Թէոդորոս Լապճինճեան:

Զայն նախ կը տեսնենք Սկիւտարի ճեմարանին ու Նոր Դպրոցի մէջ, յետոյ կարճ շրջանի մը համար կը հետեւի Ռոպերթ Քոլէճի դասընթացքներուն եւ հուսկ յետոյ աշակերտ Պէրպէրեան վարժարանի:

Իր բնածին հայերէնի ընդունակութիւնը լաւ գետին կը գտնէ Ռ. Պէրպէրեանի եւ անոր առաջին սանի Միհրան Ասքանազի շունչին տակ:

Սակայն ապրուստի անմիջական պահանջը զինքը գործի ասպարէզ կը նետէ դեռ տասնըվեց տարեկանին:

Բայց այդ պատճառ մը չէ եղած որ ան իր ազատ ժամերուն չերթայ միախմբուիլ Տիրան Չրաքեանի, Վահան Թէքէեանի, Սիամանթոյի եւ այլոց հետ, որոնք փոքր ակումբ մը կազմեր էին Ստեփան Բաբէլեանի տանը մէջ, քիչ հեռու Պէրպէրեան վարժարանէ:

Թէոդիկի առաջին տպագրեալ երկը եղած է «Կաղանդը»՝ եթէ նկատի չառնենք Տարեցոյցը: 184 էջերէ բաղկացեալ այս գիրքը տպուած է Պոլիս 1912ին եւ կը պարունակէ տասնըչորս հատ ամանորի պատմուածք եւ հէքեաթներ:

Նոյնպէս ի բաց առեալ իր Տարեցոյցներէն տպագրեալ երկրորդ երկն է «Տիպ ու Տառ»ը որ դեռ շատ երկար տարիներ միակը պիտի մնայ իր տեսակին մէջ:

Ներկայիս չէ կարելի նախատեսել մէկը որ տարապայման ու մեղուաջան համբերութեամբ մը գլուխ հանէ նման գործ մը: Բնականաբար խօսքս հեռու է Երեւանեան մամուլէն:

Ան տեսակ մը Յուշամատեանն է Հայ Գրերու 1500ամեակին (412 – 1912) եւ հայ տպագրութեան չորս հարիւրամեակին (1512 – 1912):

Խելքի պտոյտ պատճառող Թէոդիկի այս գործը տպուած է միմիայն հինգ հարիւր օրինակ: Գունաւոր շրջանակուած 193 մեծադիր էջեր:

Փղոսկրեայ, մազաղաթանման թանձր թուղթի վրայ 1913ին տպագրուած այս կոթողային գործը կը պարունակէ 259 պատկերներ:

Հոն համախմբուած կը տեսնենք տասնըեօթը երկիրներու 95 քաղաքաց մէջ գտնուող 462 հայ տպարաններ:

Խիստ բծախնդիր հետազօտութեան մէկ համադրանքը եղող այս գործը նոյն ատեն մեզի ցոյց կուտայ որ վերոգրեալ 462 տպարաններու 161ը գտնուած են Իսթանպուլի մէջ: (Այսօր արդեօք անոնց կոտորակուած հարիւրէն քանի՞ն մնացած է ոտքի):

Շատ բաղձալի էր հոս առնել երէկուան մեր տպարաններու անուանացանկը բայց այդ մեղանչում մը պիտի ըլլայ օրաթերթի մը սուղ էջերուն համար: Թէեւ իբր օրինակ անոնցմէ մի քանին յիշելն ալ պարտականութիւն մը կը համարիմ ես ինծի: Այսպէս.

Աբգար Դպիր Եւդոկիացի (Թոքաթ) որ կը նկատուի Իսթանպուլի Հայոց տպագրահայրը 1567ին: Երեմիա Չէլէպի Քէօմիւրճեան՝ 1677ին: Գրիգոր Մարզուանցի՝ 1694ին: Մահտեսի Աստուածատուր Դպիր՝ 1700ին: Հոս խոշոր ոստում մը ընելով գանք 1855ի Մկրտիչ Խրիմեան Վանեցի վարդապետին տպարանին մօտենալու՝ որ հովանաւորուած էր Սկիւտարի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ կողմէ: Յետոյ Ճանիկ Արամեան, Նիկոմիդիեացի՝ 1865ին: Ենիգափուցի Սերվիչէն Զաքըրեան՝ 1880ին: Կեսարացի Յարութիւն Ասատուրեան 1894ին: Տէր-Ներսէսեան եղբարք 1901ին: Օ. Արզումանեան 1608ին: Հալէպցի Միսաք Գոչունեան՝ տպարան «Ժամանակ»ի 1908ին: Առեւտր. տպարաններ, Մելքոն եւ Նորայր եղբարք 1910ին: «Կիւթէնպէրկ» տպարան հիմնուած 1900ին Եր. Մսըրլեան եւ Գաբրիէլ Յովհաննէսեանի կողմէ:

Ահա մի քանին երէկի պոլսական հայ մամուլէն՝ որուն ցայսօր միայն մէկ հատիկին անունը կ՚արձագանգէ մեր տպագրական հորիզոնին վրայ: Քասիմի հիմնած մեր միւս իրիկնաթերթին տպարանն է, որուն քով պէտք է դասել «Մարմարա»ն իր 36 տարիներու անցեալով:

Հոս հպանցիկ ակնարկ մը այսօրուան մեր տպարաններուն վրայ:

Ունինք «Ուսուցչաց Հիմնարկի տպարանը», Ճագալօղլու «Օյա» տպարանը, որ իր այլ գլխաւոր զբաղմանց քով երբեմն կ՚աշխատցնէ հայերէնի տողաշար մեքենան: «Պայքար», «Բարեւ» եւ «Կավռօշ»ի տպարաններու կարգին այլ քանի մը հայերէնի օժանդակ փոքր տպարաններ, որոնք կը ծառայեն լոկ հրաւիրագրեր տպագրելու:

×

Մեր վերջին խօսքը «Տարեցոյց»ներուն վերապահելով, անցնինք իր կարեւորագոյն երկերէն «Պոլսոյ Հայեվար»ին, որ կոչուած է ըլլալ անոր երկրորդ կոթողային գործը: Հոս նոյնպէս պէտք է նշել որ այս գործին մէջ եւս Տիկին Արշակուհի Թէոդիկի (ծնեալ Ճէզվէճեան, Սկիւտար) դերը մեծ է եղած: Ան շուրջ 2500 էջնոց ընդարձակ բառագիրք մըն է: Շահած Իզմիրեանց Գրական Ցանձնաժողովի առաջին մրցանակը բայց անտիպ:

Ունի անտիպ նաեւ ուրիշ գործեր որոնց կարգին յիշատակութեան արժանի են «Գողգոթա»ն, պատկերազարդ հազար էջնոց ստուար գործ մը: «Սիրող Սիրտ»ը, պատմուածքներ հայ կեանքէ: «Դեգերումներ»ը, նկարագրականներ պոլսական տեսարաններու: «Երգիծանքը», Ֆանթէզիներ: Եւ վերջապէս «Ծանչուոր դէմքեր»ը, որ հատոր չէ կազմած եւ կը ներկայացնէ 68 ծանօթ անձնաւորութեանց խիստ հետաքրքրական եւ յաճախ ծիծաղելի կողմերը: Ասոնց վաթսունըչորս հատը այսօր կը հանդչին Յովհաննէս Գայաճըլեանի «Մանզումէ»ին մէջ, 1901էն սկսեալ Թէոդիկ Լապճինճեան ստորագրութեամբ:

ՊԵՏՐՈՍ ՀՈՎՏԱՆԵԱՆ

(Շար. – 1)

«ՊԵՊՕ»Ն ՊՈԼՍՈՅ ԲԵՄԻՆ ՎՐԱՅ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ա. Վրոյրի կողմէ Պոլսոյ ռամկական բարբառին վերածուած «Պեպօ»ի օրինակը, դժբախտաբար, կորսուած է: Մնացած են միայն Պեպոյի երկու մենախօսութիւնները, մէկը տպուած «Յուշարար»ի մէջ (1912), իսկ միւսը՝ զետեղուած 1969ին Պէյրութ հրատարակուած Նշան Պէշիկթաշլեանի «Թատերական դէմքեր» ստուարածաւալ աշխատութեան մէջ: Աւելորդ չենք նկատեր ընթերցողին ուշադրութեան յանձնել այդ երկու պատառիկները՝ գաղափար տալու համար Վրոյրի թատերագիտական ճաշակին մասին:

Նախ՝ «Յուշարար»ին մէջ տպուած մենախօսութիւնը.

«Գնա՛, Պեպօ, գետինը լզէ, խալխուն ոտուըները պագ, անոնց ոտկի չամուրը լզէ. վո՞վ ես դուն, ի՞նչ ես դուն, մարդոց սրային մէ՞ջն ես դուն: Ի՞նչ անուն ունիս դուն. երբոր ուզեն քեզ ոտկի տակը կ՚առնեն, վըրադ կը քալեն, գետնի կը հաւասարեն, միյան չունի, խալըն-ճայէն ի՞նչ ֆարղ ունիս. զաթը դուն մարդ չես, Աստուած քեզի մարդերուն համար կերակուր տէյի ստեղծեր է: Գիշեր չարչրուէ, ցորեկ չարչրուէ, երկինքին տակը լուածու, անձրեւ ու հովին հետ կռիւ ըրէ, ձմեռը ցուրտէն տօնմիշ եղիր, ամառը ճայիր – ճայիր արեւին տակը խաւռումիշ եղիր, սատնկով գնա լոխմա մը հաց ճարէ ու ան հացի լոխմայով մօրդ ու քրոջդ պահէ. սա ի՛նչ, ի՛նչ մարթութիւն է. սատնկով չունն ալ լոխմա մը ուտելիք կը ճարէ ու իր տունը կը պահէ. սանքի տուն ալ չուն մըն ես, քանի աշխարքի երեսին կ՚ապրիս կոր, տուն ալ չան պէս ապրէ. սա ինչ մարթութին է: Մա՞րթ կ՚ուզէիր ըլլալ, կ՚երթայիր մարթ կը թալլէիր, գողութին կ՚ընէիր, ինձի պէս Փախըր Փուխարէններուն հախը կ՚ուտէիր, քանը հինգ հազար տեղ արուն – արցունք թափել կուտայիր, արցունքները փարա կ՚ընէիր, ան փարաներով օսկիէ տուներ կը շինէիր ու մէջը փառաւոր կը պտըտէիր. առապա, փայթոն, ձիներ կ՚առնէիր, ինձի պէս քանը հինգին ալ կլլոստ եսիր կը կայնեցունէիր, իշտէ ան վախտը Պեպօ քեզի կ՚ըսէի մարթ ես. քէֆիտ ուզածը ան սահաթին կը ճարէիր, ան վախտը բիթինը քեզի կլոխ կուտային, թեմեննահ կ՚ընէին, պատիւ կուտային, իրարու կլոխ կը կոտրէին, քի դուն անոնց վրայ անուշ աչքով նայիս»:

Ահա եւ միւս հատուածը.

«Աստնկ ալ աշխարք կ՚ըլլայ եղեր, պէ: Մարթ ոտկէն կլոխը չիտակ ըլլայ ու կինէ ինքը սուտ ելլայ... Պատժելու տեղ ինքը պատժուի... Գնա՛, գնա՛ հիմա, Պեպօ՛, հարխին մէջը նստէ ու էրկան պարակ մոմտայ աշխարքին պաներուն վրայ: Տուն հելալութիւն սիրէ, նայիմ քեզի ի՞նչ պիտոր տայ քու հելալութիւնդ... Կը նայի՞ս կոր, պիթին աշխարհ խուրդերով լեցուեր է, քեզի ո՞վ ըսաւ քի խուզիի պէս պտըտիս, չիյտե՞ս քու պուրդըտ կը գզեն... Քեզի ո՞վ ըսաւ քի պոռաս... ինչո՞վդ, ի՞նչ կայ ծերքդ. բարա ունի՞ս ճեպդ, խելք ունի՞ս կլոխդ, խալեմ ունի՞ս ծերքդ, ի՞նչ ունիս, ծո ողորմելի, քի խուզիի պէս կը փռնչաս կոր... Ջիյտես քի խուզիին սոնը սալախանէն է... Հո՛ս, հո՛ն Է քու պինատ, Պեպօ, հոն, գնա՛, գնա՛ պառկէ քի խոթլալդ կտրեն...»:

ՁՈՐԻ ՄԻՐՈՆ

7.

Կարող էր հարց ու փորձ անել – գտնել գիւղատէրերին (թէ տէր կար), խնդիրք անել.

«Գաղթական մարդ եմ. թող արա էս գեղի փէշին քօղտիկ շինեմ»:

Գլուխկախ մտաւ գիւղեր, ելաւ, խռով-խռով անցաւ գիւղակշտերով, գնաց: Քայլեց երկու օր, երեք օր: Ամպի քուլաների հետ թաւալոր տուեց, բարձրացաւ սարերը:

Տնատեղ էր փնտռում...

Բահ ու քլունգ առած ծալէծունկ ոտք փոխեց երեք օր, չորս օր... Անտառոտ սար էր փնտռում եւ մամռաչուրթ աղբիւր: Ձէ՛, սարը էր անտառով, անտառը իր դէջ փէշով եւ ամպ-աղբիւրով, եւ ճիչ ու ծխով խաչակնքուած գիւղը մնացել էին դաշտի գիւղից այն կողմ, լեռնապարից դէնը:

Ու խռով – խռով, մառախուղի հետ, մառախուղի պէս թաւալուեց, ձորեր իջաւ – ելաւ, բարձրացաւ սարերը, բարձրացաւ ու չորրորդ օրը դադար առաւ՝ չուրջբոլորը հազիւ թրջած պուտ – աղբիւրի կողքին: Հաշտ ու համաձայն նըստեց, հի՛ն – հին ծանօթի պէս: Ե՛ւ կողքի ձորի հետ էր հաշտ, ե՛ւ աչքադէմի կեռման լեռների գիրկ արած կիրճի, ե՛ւ կիրճի մշուշոտ լռութեան: Թիկունքը՝ քարին, փափախը՝ քարին, քարին նստած երկա՛ր, երկար միտք արեց, հայեացքը կիրճից դուրս հանեց – տարաւ, հալեց մշուշի մէջ, յետոյ կոպերը իրար բերեց. մնացած ճամբէն չարունակեց մտքով, հասաւ տեղ: Ընկուզասարն էր, Գործ – վարք գիւղը: Ընկուզասարի փէշ – տանիքով իրենց տունը՝ դիմացը այգին... Յարութ պապի ճօճքը... Յետոյ ծանրացած ու տաք կոպերը ետ գնացին, ու խոնաւ թուաց կիրճի մշուշը:

Կիրճում առաջինը ինքը փորեց հիմք...

Հինգ տարի քլունգ ու բահ չէր առել ձեռքը: Հինգ տարի միայն տրորել էր հող՝ ափի մէջ չէր առել, չէր առել հող ու ծլի հոտ: Հինգ տարի հողից դուրս եկող բոյր ու գոլորշի, երակների մէջ արեան եռք, ճակատ ու թիկունքին քըրտինք չէր դարձել: Քլունգի ծայրը դիպաւ գետնին, մի պտղունց հողի հետ պոկուեց մի ռունդ բոյր ու դող ընկաւ իր թեւն ու թիկունքը, կարմիր – կանաչ ցոլցլացին աչքերը եւ շուրթերը դողացին, եւ ռունգերը լայնացան:

Յետոյ խաղաղութիւն իջաւ խռոված հոգու մէջ, մերկ լեռների վրայ, կիրճում: Մկանները ուժգին ու թափով կըծկուեցին – բացուեցին, մազերի միջից գլոր – գլոր պոկուած քրտինքը կեռ քթի ծայրից ծիր առաւ ու երբ չակեց մէջքը, թուաց թէ ոսկորների մէջ ծուծի փոխարէն հող է՝ խոնաւ զովութեամբ: Ու երբ մթնշաղը ծուարեց կիրճում, ինքը գլուխը դրեց սրսուռ հողին ու դադրած մարմնով լցրեց տան հիմքը:

Շաբաթ յետոյ նոր մարդիկ ոտք դրեցին կիրճ: Ինքը կէս ծունկ հիմք էր փորել արդէն, լցրել ջղարի բուռ – բուռ մնացորդներով եւ ոճաքարերով ու անտաշ քարեր էր դրել իրար վրայ, կանգնեցրել գօտկաչափ պատ եւ ձորին նայող պատի կենտրոնում կարել դուռ:

Ռոնահետքը գտել էին՝ եկան, նստոտեցին իր կիսատ տան մօտ: Ոչ ոք չասաց.

«Բարի աշխատիս, հայ, ի՞նչ կը շինիս»:

Եւ ինքը չսպասեց բարեւի: Պոչ հայեացք դիպցրեց՝ գաղթականներ էին. սիրտը ցաւ ունեցաւ, բայց դէմ դուրս եկաւ սիրտ ու ցաւի, մտքում ասաց.

«Ի՞նչ էկաք... Ուրիշ սար չկա՞ր...»:

Եւ սիրտը համաձայն չեղաւ, սիրտն իրեն ասաց.

Ուրիշ սար թափառել միտք չունի. հերիք անտուն մնաք, գաղթական հայեր, իմ կողքի հետ հիմք փորէք»:

Յետոյ չդիմացաւ. պարզ աչքով նայեց խոնարհուած գաղթականներին, չդիմացաւ՝ նստեց ճախրկանցի Նհօյի կողքին՝ նրա պէս խոնարհուած, նրա պէս լուռ, չդիմացաւ՝ գնաց քլունգ բերեց, դրեց դէմ-դիմաց Նհօյին:

Ամէն մէկը իր համար ոտք ու քայլով չափ արեց, փորեց հիմք:

Ու էլի մարդիկ ոտք դրեցին կիրճ:

Տալուորիկցի Զաքարը եկաւ, դադրոտած եկաւ, նստեց ձորի պռնկին: Առաւօտ էր եկաւ, արեւմտոց եղաւ՝ անշարժ էր, մթնեց՝ անշարժ էր, քարի վրայ քար կտրեց – մնաց... Նորէն լոյս բացուեց՝ անշարժ էր:

— Ի՞նչ նստար – մնացիր, Զաքար, – մօտ գնաց ճախրկանցի Նհօն:

Չնայեց, չշարժուեց, չտուեց պատասխան, մնաց հայեացքը ձորի մէջ կախ:

— Ել, տուր քու հոգուն՝ հիմք փորէ:

— Էլ ինձ տուն պէտք չէ՛... կրակ ու ճրագ պէտք չէ՛... Իմն անցա՛ւ... Գերդաստանից մենակ մնացի, անաստուած, մարա՛ւ իմ ծուխ... Քար դիր քու պատին, ինձնէ գործ չունիս: Ես էս սարերի վրամ կը մեռնիմ, ամպ կը դառնամ...

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

(36 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

— o —

փարիզեան սրահի մը մէջ, Ռիւ տը Լա-փարոն, Յունիս 4ին, Ուրբաթ երեկոյ, կոկիկ հասարակութեան մը ներկայու - թեան պարուսոյց Եւա Արզուլեան իր կազմած պարախումբը բեմ հանեց մօտ երկու ժամ:

Տասնեակ մը երիտասարդներ եւ երի-տասարդուհիներ, բոլորն ալ սիրողներ, ընկերակցութեամբ երեք նուագարաննե - րով կազմուած նուագախումբին, յաջոր-դաբար ներկայացուցին ուկրանիական, ռուսական եւ հայկական պարեր:

Ցայտագիրը պճպխուն էր եւ նկա - տելի էր, որ պարողները սիրով կը մօ-տենան պարերուն՝ աշխատելով զանոնք ներկայացնել գեղեցիկ ու տպաւորիչ ձե-ւով: Պարուսոյցը՝ Եւա Արզուլեան, որ միաժամանակ շնորհքն ու մասնագիտու-թիւնը ունի պարելու, կարճ ժամանակ-ուան մէջ յաջողած է ներկայանալի խումբ մը հրապարակ հանել:

Աղջիկներու վերապահուած պարերու ընթացքին, ինչպէս, օրինակ, շղարշնե - րու պարը, Նուպար, ռուսական քատրիլ եայլն, պարուհիները ի յայտ բերին պա-րերուն խրայատուկ կա՛մ քնքշութիւնը, նազանքը, կա՛մ սստոստուն կշռոյթը: Երկսեռ բնոյթի պարերուն մէջ ալ, ինչ-պէս լեզկինկա, ռազմական կամ պատե-րազմիկներու պարը, աղջիկներուն շնոր-հալի, հեզ շարժումներուն կ՚ընկերանա-յին տղոց առնական բնոյթի ոստումները, ոտքերու թափահարումները, խիզախու-թիւն արտայայտող մարմնական շարժու-ձեւերը: Եւ եթէ տեղ-տեղ ընդհանուր համաչափութեան մասնակի խախտում մը կը նկատուէր, այն ալ պէտք է վերագրուի խումբին դեռ նորակազմ վիճակին. ար-դարեւ փորձերու բաւարար ժամանակէ մը ետք խումբը կրնայ ձերբազատել իր փոքր թերիներէն:

Ցատկապէս տպաւորիչ էին պարուսոյ-ցին մենապարերը, որոնց ընթացքին Ար-զուլեան ցոյց տուաւ եւ հաստատեց, թէ շնորհալի եւ վարժ պարուհի մըն է: Տղոց մէջ կ՚ուզենք յիշատակել Ժիրայր Մատիլեանը, երիտասարդ մը, որ խոս-տումներով բեմ կը բարձրանայ:

Ընդհանուր ձեւով խումբը կը պարզէր լաւ մարզուած, պարարուեստը սիրող կազմ մը եւ այդ պատճառով ալ գնա - հատուեցաւ: Պարի զգեստները գեղեցիկ էին եւ խմբապարերու մէջ հաճելի ներ-դաշնակութիւն մը կը կազմէին:

Նուագախումբը (դհոլ՝ Արա Մատիլ - եան, ձեռնադաշնակ՝ Հայկ Խաթունեան, դաշնակ՝ Ժիրայր Խաթունեան) ո՛չ միայն լաւ ընկերակցութիւն մը ապա - հովեց, այլեւ քանի մը անգամ նուագեց երաժշտական կտորներ (Իմ անոյշ տա-ւիղ, արագիլներու պար) յաջողութեամբ:

×

Եւ քանի որ յայտագիրը կազմուած էր մեծ մասամբ հայկական անուանուած պարերէ, կ՚ուզենք այս առթիւ հարց տալ, թէ ասոնք ո՞րքանով հայկական նկարագիր կը կրէին: Ցաւը հին է եւ կուգայ Հայաստանէ: Արդարեւ, հայրենի պարախումբերու օրինակին հետեւելով մեր բեմերուն վրայ եւս տարիներէ ի վեր հայկական պարախումբերու կողմէ կը ներկայացուին պարեր, որոնք հայկա - կան, ազգային կամ ժողովրդական կոչ-ուելով հանդերձ, շատ քիչ բան ունին իբրեւ հայկական: Արդարեւ, օտար, յատկապէս վրացական, լեզկիական, օսե-դական, աբխազական ու ընդհանուր ձե-ւով լեռնային Կովկասցիներու պարերու առանձնայատկութիւնը կազմող տարրեր (շարժում, կշռոյթ, պարազգեստ) մըտ - ցուած, խառնուած են մեր զուտ տոհմիկ պարերուն եւ արդիւնքը եղած է պար - զապէս դիմագիծի ու նկարագրի խաթա-րում: Այսպէս, երբ տղաքներ հայկական որակուած պարերու ընթացքին քողակի համազգեստով իրենց աջ թեւը պիրկ պարզած ուղղահայեաց, իսկ ձախ թեւն ալ կիսապրկուած կը ներկայանան բեմ՝ պարզ կերպով խրացուցած կ՚ըլլան վրացական պարերու առանձնայատուկ գիծը, եղանակը: Պարերը բեմականացնե-լու ճիգն ալ շատ յաճախ կը խաթարէ հայկական պարին դիմագիծը:

Հայաստանի մէջ արուեստագէտներ տարիներէ ի վեր յամառ պայքար կը մղեն հայկական պարերը օտարամուտ տարրերով զարդարելու ձգտումին դէմ՝ պահանջելով հայկական պարը ներկա - յացնել հարազատ դիմագիծով: Յիշե-ցինենք որ Հայաստանի պետական պարա-խումբը խիստ քննադատութեան կ՚են - թարկուի այս ուղղութեամբ:

Ժամանակն է, որ մեր պարախումբերը կիրարկեն հայկական պարը անաղարտ պահելու սկզբունքը:

Ժ. Մ.

ի դէպ, Ն. Պէշիկթաշլեանի գիրքին մէջ նոյնպէս շատ բարձր կը գնահատուի Վրոյրի ոչ միայն նախաձեռնութիւնը, այլեւ լեզուի փոխադրութիւնը՝ գունա - գեղութեան ապահովումի եւ լեզուական նրբութեան իմաստով:

«Մե՛ղք, որ չէ տպուած այդ «Պեպօ»ն, որ յաւէտ մաս կազմէր արեւմտահայ թատրոնի խաղացանկին, կը գրէ Ն. Պէ-շիկթաշլեան: Պոլսոյ ձկնորսներուն սըր-տին այնքան տաք կը խօսի Գաբրիէլ Սունդուկեանցի ստեղծած Թիֆլիսցի Պե-պօն, որ հարազատ եղբայրն է Բիւզան-դիոնի Մերիկներուն, Հայկօներուն կամ Տաբիկներուն ու Փիլիկներուն: Նամա - նաւանդ, երբ Պեպօն կը խօսի Պոլսոյ ձկնորսներուն, իրենց իսկ բարբառով...» («Թատերական դէմքեր»):

Ուշագրաւ է այն փաստը, որ շուրջ երկու տասնամեակ ետք Վրոյրի Պոլսոյ ամկերէն վերածած «Պեպօ»ն կրկին բեմ կը հանուի այս անգամ Սամաթիա, Գում-Գափու եւ այլ թաղեր:

Ռ. ՓԱՇԱՅԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԵՐԳԸ ԱՐՏԷՇԻ ՄԷՋ

Անթերի եղաւ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան նախաձեռնած «Երգի Օր»ը, Հոգեգալուս-տին:

Պատարագի արարողութենէն ետք, ժա-մը 14ին, կազմակերպիչ մարմինը, 30 հոգիէ կազմուած զպրաց դասին հետ (երկսեռ) օթոքառով բարձրացաւ Արտէշ նահանգի Վիլարէ լեռնաշղթան, Փրիվայի եւ Սէն Սերկի մէջտեղ ցցուած լերան մը գագաթը, ուր Ռոնիոնի նորակառոյց մատուռը, արծուի բոյնի մը նման կ՚իշխէ ժայռոտ ձորերու եւ կիրճերու վրայ: Օձապտոյտ ճամբէն մագլցեցան նոյնպէս անձնական ինքնաշարժներ՝ լեցուած հայ եւ տեղացի հիւրերով: Այս վերջինները պատասխանելով մատրան հոգաբարձու-թեան կոչին՝ կուգային իմանալու իրենց համար բոլորովին նորութիւն եղող հայ երաժշտութիւնը:

Երգչախումբը ղեկավարեց Հայկազատ Օհանեան: Երգերուն նկարագիրն ու ի-մաստը Ֆրանսերէնով բացատրեց եւ մեկ-նաբանեց Տոքթ. Մարք Գոհարեան: Այս-պէս տեղացիներուն ներկայացուեցան մեր հոգեզմայլ շարականներն ու հոգեպարար երգերը, Կոմիտասի ստեղծագործութիւն-ներն ու իր փոթորկալի կեանքը:

Երգէոնի վրայ նուագեց փոքրիկն Ան-տոնեան: Մեներգեցին Օր. Անի Վար - դանեան եւ Պ. Օհանեան:

Հոգեւոր երաժշտութիւնը սկսաւ «Խոր-հուրդ խորին»ով եւ վերջ գտաւ շարա - կաններու շարքով: Խօսնակին տուած բա-ցատրութիւններէն ետք երգչախումբը թնդացուց «Իմ հեռաւոր հայրենիք»ը, «Ով Հայոց աշխարհ», «Երեւան-էրեբունի», «Ո՛վ Մեծասքանչ»ը, երբ խօսնակը դի-տել տուաւ, թէ Հայը կը սիրէ իր եկե-ղեցին, կը պաշտէ իր հողը ու նաեւ իր մայրենի լեզուն:

Մէկուկէս ժամ տեւող երաժշտական յայտագիրէն ետք մատրան հոգեբարձու-թիւնը խմիչքով եւ կարկանդակով հիւ - րասիրեց խումբը, շնորհակալութիւն յայտնելով երգիչ - երգչուհիներուն:

Լ. Տ. Ս.

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ Ա. ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ, ՊԵՐԿԱՄՕ 1975

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Բոլոր հաստատութիւններու եւ կազ - մակերպութիւններու վարչութիւններուն, բոլոր բարեկամներուն, որոնք վեհանձ - նօրէն նպաստեցին Հայ Արուեստի Մի - ջազգային Ա. Գիտաժողովի իրագործ - ման եւ մամուլին,

Տնտեսական ընդհ. հաշուետուութիւն

Իբրեւ ընդհանուր քարտուղարութեան ներկայացուցիչ՝ Պերկամոյի Հայ Ար - ուեստի Միջազգային Ա. Գիտական ժողո-վին, պարտք կը զգամ հաղորդել ելմտա-կան ընդհանուր հաշուեկշիռը՝ նկատ - մամբ գիտական ժողովի կազմակերպու - թեան աշխատանքներուն որոնք կ՚ընդ - գրկեն 1974 Հոկտեմբերէն 1975 Դեկտեմ-բեր երկարող շրջանը, «Հայ Մշակոյթի Շաբաթ»ին, զոյգ ցուցահանդէսներուն՝ «Հայ ճարտարապետութիւնը Դ. - ԺԸ. դար» եւ «Հայաստան՝ վկայութիւններ արուեստի եւ կենցաղի»:

Ընդհանուր մուտք.— 14731.916 իտա-լական լիրէք

Հայկ. աղբիւրներէ՝ 8.450.834 իտ. լ.

Իտալական աղբիւրներէ՝ 6.281.290

Ընդհանուր ելք.— 19.284.834 իտա - լական լիրէք

(Այս գումարին մէջ են նաեւ գիտական ժողովի գործերուն եւ մամուլի լրա - տուութեանց հաւաքածոներուն արդէն սկսած հրատարակութիւններուն վերա - բերեալ ծախքերը որոնք վեց միլիոն լի-րէթի գումար մը կը կազմեն):

Բաց.— 4.552.918 իտալ. լիրէք

Մնալով միշտ ձեր տրամադրութեան որեւէ յաւելուածական յստակումի հա-մար, կը փափաքինք անգամ մը եւս յայտնել բոլոր նպաստամատոյց հաս - տատութիւններուն եւ անձերուն մեր ջերմ ու սրտագին շնորհակալութիւնը:

ԱՏՐԻԱՆՕ ԱԼՓԱԿՕ ՆՈՎԵԼԼՕ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ մէջ Մայիս 28ին տեղի ունեցած է ողբացեալ ընկ. Սարգիս Սա-րոնիի յուղարկաւորութիւնը, խուռն բազմութեան մը ներկայութեան: Նախա-գահած է Արեւմտ. Թեմի առաջնորդ Սըմ-բատ Եպիսկ. Լափաճեան: Դամբանական-ներ խօսած են Եփրեմ Վրդ. Թապագեան, Սմբատ Եպս. եւ յանուն Քալիֆորնիոյ Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի՝ ընկ. Յարութիւն Ղազարեան:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (107)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ

Սիրային, ընտանեկան կեանքէ

Ա. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ

— Կրնա՞ս այդ անծանօթը նկարագրել:

— Տգեղ մարդուն մէկն էր, կղերական սքեմ հագած էր այն օրը եւ ծիրանեգոյն գուլպաներ ունէր:

— Պեմպօն է, մտածեց Ռոլան խուռվի:

— Այդ օրէն ամիս մը ետքը, օր մը սենեակիս դուռը յանկարծ բացուեցաւ եւ այդ մարդը կամացուկ մը ներս մտաւ սենեակէս: Այտերը կաս-կարմիր եղած եւ աչքերը դուրս ինկած էին: Բաներ մը փսփսաց, բայց այնքան վախցած էի որ, բնաւ բան մը չկրցայ հասկնալ: Աղաղակ մը արձակեցի: Սենեկապանուհիներս վա-զեցին եկան եւ մարդը ըսելով թէ սխալ-մամբ իմ դուռս բացած էր, քաշուեցաւ գնաց:

— Երբ մայրդ այս դէպքը իմացաւ, ի՞նչ ըրաւ:

— Եղելութիւնը մօրս պատմելու չհա-մարձակեցայ: Ոհ, պարոն, ամէն անգամ որ այդ տեսարանը աչքերուս առջեւ գայ, վախէս դողալ կը սկսիմ:

— Հոգ մի ըներ, աղջիկս, ես քեզի այդ մարդուն դէմ կը պաշտպանեմ, ըսաւ Ռոլան խորունկ ձայնով մը:

— Ըսել է զինքը կը ճանչնա՞ք, հար - ցուց Պիանքա դեղնելով:

— Այո, կը ճանչնամ, պատասխանեց Ռոլան կատաղութեամբ:

Յետոյ չափաւորելով իր բարկութիւնը, աւելցուց.

— Մնաս բարով, աղջիկս, այլեւս որեւէ բանէ մի վախնար եւ փառք տուր դիպ-ուածին որ դէմդ ելայ եւ հետդ խօսեցայ: Այս վայրկեանէն սկսեալ այլեւս վախ - նալիք բան չունիս, իմ պաշտպանութեանս տակն ես:

Պիանքա շնորհալի կերպով մը խոնար - հեցաւ:

Ռոլան դուռը բացաւ եւ նշան մը ընե-լով հսկայ սենեկապանին որ իրեն մօտե-նայ. անոր ականջին ի վար ցած ձայնով փսփսաց.

— Սքալապրինօ, սա մանկամարդ աղ-ջըկան երեսը աղէկ նայէ:

— Նայեցայ, տէր իմ, պատասխանեց Արաթիմոսի մանկլաւիկը:

— Աղէկ նայէ սակայն, որ դէմքը յի-շողութեանդ մէջ կարենաս պահել:

— Նայեցայ, տէր իմ, եւ եթէ հազար հոգիի մէջ տեսնեմ, կրնամ զինքը ճանչ-նալ:

— Աղէկ, ըսաւ Ռոլան այս անգամ բար-ձրաձայն: Գնա ուրեմն ըսած առարկա - ներս բեր:

Սենեկապանը խոնարհութիւն մը ընելով մեկնեցաւ:

Ռոլան բարեւ տալէ յետոյ Պիանքայի, դուռը գոցեց:

— Ի՞նչ լուր, հարցուց Էմփերիա դրան առջեւ դէմը ելլելով:

— Որեւէ վտանգ չկայ, տիկին: Եթէ կ՚ուզէք, ներս մտէք եւ տեսէք: Պիտի տեսնէք որ ձեր աղջիկը բոլորովին բուժ-ուած է:

Էմփերիա աղջկանը սենեակէն ներս խոյացաւ:

Կեղծ քարտուղարը այս առիթէն օգ - տուելով Արաթիմոսի մօտեցաւ եւ ցած ձայնով ըսաւ անոր.

— Պեմպօ բարեկամդ գիշեր մը տունդ հրաւիրէ, բայց անանկ մը կարգադրէ որ այդ իրիկունը ինէ, քեզմէ եւ Պեմպոյէ զատ ուրիշ մարդ չգտնուի տունդ:

Ապա, խոր մտածմունքի մէջ ինկաւ: Արաթիմոս տեսնելով անոր մտածումնե-րու մէջ խորասուզուած ըլլալը, առանց բերանը բանալու մէկ կողմ քաշուեցաւ:

Ռոլան այսպէս կը մտածէր.

— Ի՞նչ տարօրինակ բան է մարդկային ճակատագիրը: Ահա կին մը, ցածհոգի պերճադիճ մը որուն մէկ ժամուան քմա-հաճոյքը գոհացուցած չըլլալուս համար դժբախտութեան շրջանակ մը կերտեցի ինքզինքիս: Վստահ եմ որ այս կինը Ֆոս-քարի, Ալթիէրի եւ Պեմպօ եռապետու - թեան չահերուն ծառայեց, որոնք իրարու հետ միաբանելով զիս անվախճան յու-սահատութեան գիշերներուն մէջ խեղդա-մահ ընել ուզեցին: Հիմա կ՚իմանամ որ այդ կինը աղջիկ մը ունի, աղջիկ մը զոր կը պաշտէ: Ինքնիրենս կ՚ըսեմ, ահա իմ վրիժառութեանս գործիք ծառայելիք ան-ձը:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Զարեհ Գարիպեան եւ Տիկին Արփի-նէ Աւետիսեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց կնոջ եւ քրոջ՝

ԱՐՏԵՄԻՍ ԳԱՐԻՊԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

×

Այս առթիւ Տիկին Արփինէ Աւետիս-եան 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին եւ Պ. Զարեհ Գարիպեան 100 ֆ. Կապոյտ Խաչի կայանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 ֆր. «Յառաջ»ին։

Բարձրագոյն Մեծաւորաց հրա-հանգով եւ պատկան իշխանութեանց հաւանութեամբ՝ Հռոմի Լեւոնեան հայ վարժարանի կողմէ հիմնուած Լիոնի

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Սեպտեմբեր ամսոյն իր դռները պի-տի բանայ այն հայ պատանիներուն որոնք կ'ուզեն օր մը օգտակար հան-դիսանալ հայ ազգին եւ հայ եկեղեց-ւոյ։

Նարեկեան հիմնարկութեան նպա-տակն է՝ Ֆրանսայի դպրոցական յայտագրին առընթեր՝ ջամբել աշա-կերտներուն քրիստոնէական եւ հա-յեցի կրթութիւն մը։

Մանրամասնութեանց համար դի-մել՝ Նարեկեան Հայ Կաթողիկէ վարժարանի տեսուչ

ԳԷՈՐԳ ՎՐԴ. ԶԱՊՊԱՐԵԱՆ

Père Georges Zabbarian
Collège St. Grégoire de Narek
38 route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or
Lyon — Tél. : 47-28-65

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի, Յունիս 13ին, առաւօտ-եան ժամը 9·30ին, հեռատեսիլի Ա. կա-յանէն Իսի լէ Մուլինոյի Երեւան փողոցի բացման հանդիսութիւնները (Ա. մաս)։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ս. Գրիգոր Լուսա-ւորիչ եկեղեցւոյ դպրաց դասի եւ Հայ Մարզական Միութեան կողմէ, Կիրակի Յունիս 13, ամբողջ օրը Շաթօ տը Մոնտիի ծառաստան պուրակին մէջ։

Ջերմ մթնոլորտ, մասնակցութեամբ հայկ. ժողովրդական Կռունկ նուագա-խումբին։

Տեղւոյն վրայ, աւանդական շամփուրով խորոված եւ արեւելեան ուտելիքներ։

Երթեւեկը ապահովուած ժամը 11ին եւ 14ին Պարսամեանի մօտէն։ Վերադարձը՝ նմանապէս ապահովուած։

Անձրեւի պարագային դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փալէ տը Ֆուարի մէջ, Վալանս։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամու-հիները Յունիս 14, Երկուշաբթի ժամը 14·30ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Շաբաթ, Յունիս 12, ժամը 18էն սկսեալ Ազգ. Տան սրահը, 295 Ռիւ Պուալօ, մասնակցութեամբ Սայաթ Նովա նուագախումբին։

Հայկական ժողովրդական երգեր Տիկին Ալիս Գալուստեան։ — Հայկ. պարեր Լիոնի Հազկազեան վարժարանի պարախումբին կողմէ։

Առատ կերուխում — ճոխ պիւֆէ — Հայկական մթնոլորտ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՍԷՆ - ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Սէնթ Էթիէն – Սէն Շամոնի Անտոք – Վարուժան կոմի-տէներու, Կիրակի Յունիս 13, ամբողջ օրը ժամը 11էն սկսեալ մինչեւ 24, Ռուբ տը Քուէն, Փարք տէ Լալարիսթ, Փոզ մարզադաշտէն ետք։ Մասնակցութեամբ Լիւտովիք հայկ. նուագախումբին

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Առատ կերուխում — շամփուրով խորոված — Թոմպոլա։

ԻՍԻԻ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

Օծման տարեդարձի պատարագ եւ մատաղօրհնութիւն

Յունիս 13 Կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին

կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց եւ Առաջնորդ Փարիզի)

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյ հան-գուցեալ բարերարներու հոգիներուն համար։

Երգեցողութիւնները կը կատարուին ԱՆԻ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարու-թեամբ Հրանդ Աճէմեանի։

Սիրով կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը մասնակցելու հոգեպարար այս արարո-ղութեանց։

ԵԿԵՂԵՑԱՇԷՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ԲԱՑՄԱՆ Ա. ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Շաբաթ Յունիս 12էն մինչեւ Հինգշաբթի Յունիս 17

— du samedi 12 Juin au jeudi 17 Juin

EXPOSITION DE JEUNES ARTISTES ARMENIENS

chaque jour de 14 à 22 heures

— Samedi 12 Juin à 21 heures

SOIREE - CABARET

Organisée par le Comité des Jeunes

— Lundi 14 Juin à 20 h. 45

SOIREE CINEMA

— Film KARINÉ en version française.

— Mardi 15 Juin à 20 h. 45

DINER ANNIVERSAIRE, ORGANISE PAR LE COMITE DES DAMES

— Mercredi 16 Juin à 20 45

SOIREE « MUSIQUE ET POESIE »

avec la particiaption de la Chorale NAIRI

— Dimanche 20 Juin

RALLYE ORGANISE PAR LE COMITE DES JEUNES

Բոլոր ձեռնարկները տեղի կ'ունենան Ա. Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ, 118, Բուրսէլ փողոց, Փարիզ 17

Տեղեկութեանց եւ տեղերու ապահովման համար դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնը եւ կամ հեռաձայնել 924-86-71 եւ 227-12-26 թիւերուն։

BICENTENAIRE DES ETATS-UNIS
du 11 au 16 novembre
NEW YORK - WASHINGTON
2250 F
comprenant l'avion, l'hôtel et petits-déjeuners et les excursions commémoratives.
Renseignements et inscriptions :
mondotours
2, Rue de Sèze -- 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

PRIX EXCEPTIONNEL
2650 F
VOYAGES en ARMENIE
Au départ de Marseille 14 jours
JUILLET AOUT SEPTEMBRE
Comprenant
Transport aérien — Pension complète — Hôtel 1ere classe — Visites et excursions — Service accompagnateur, guide.
DEPART DU 2 JUILLET ENCORE QUELQUES PLACES DISPONIBLES
Renseignements et Inscriptions
Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière
13001 - MARSEILLE
tél. (91) 50. 89. 12
Madeleine BENNEYAN
HAVAS - VOYAGES
12, bd. Général De-Gaulle
26000 - VALENCE
tél. (75) 43. 06. 06
Date limite d'inscription un mois et demi avant le départ.
Licence n° 97

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունիս 13, ժամը 12–23

ԿԷՍՕՐՈՒԱՆ ՃԱՇ՝ վարժարանի Տիկնանց Յանձնախումբին կողմէ պատրաստուած ճոխ ճաշացուցակով

ԶԱՆԱԶԱՆ ԽԱՂԵՐ՝ մեծերու եւ փոքրերու համար

ՎԱՃԱՌՔ՝ ինքնատիպ իրեր, ձեռակերտներ եւայլն

ժամը 17էն սկսեալ՝

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նուագախումբ ՍԵՒԱՆ

ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ՃԱՇ՝ ճոխ պիւֆէ — խորոված

Սիրով կը հրաւիրուին բոլորը միասին անցընելու համար հայկական հաճելի օր մը։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Fonds A.R.A.M

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
12
SAMEDI
12 JUIN
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

51րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.611 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — N° 13.611

ԱՅՍ ԱԼ ՄԻ՞ՍԻՍ ԵՐԵՍԸ...

Սփիւռքեան գրականութեան մը գոյութիւնը եւ սփիւռքեան արձակալէր թէ քերթող արժէքներու ներկայութիւնը կարելի չէ ժխտել:

Ուրացման կամ ստորագնահատումի ամէն փորձ՝ որ հիմ ունի իբրեւ թէ գրականութեան մեր օրերու չափանիշներն ու միջազգային իրագործումներու որակը, անհամատեղելի է տարասփիւռ հայ ժողովուրդի պայմաններուն, ստեղծագործական կարելիութիւններուն եւ կեանքի ընդհանուր ընթացքին հետ:

Պոլսոյ, Լիբանանի, Ֆրանսայի եւ հայաշատ այլ գաղութներու մէջ մենք գրական արժէքներ ունինք այսօր ալ եւ «սփիւռքեան գրականութիւն» տարազը կը պահէ գոյութեան իր իրաւունքը՝ ըստ քանակի թէ որակի:

Եթէ կարգ մը գօտիներու մէջ անցեալի ատաղձութիւնները մեզ կրկնութեան եւ հետեւակնութեան կը մղեն, չեն պակսիր սակայն արժէքներ՝ որոնք մտածման, զգացումի ու ձեւի տեսակէտով կը քալեն կեանքին ու ժամանակին հետ:

Մեր այս հաստատումը, սակայն, ժխտումը չէ տարբեր իրողութեան մը՝ որ սկսած է հող գտնել հայ իրականութեան մէջ եւ ստեղծագործութեան մարզերուն վրայ:

Առնել՝ «գրականութիւն», «գրագէտ», «քանաստեղծութիւն» եւ «բանաստեղծ» բառերու սատրճանական արժեզրկումն է, որ հետեւանք մէկ կողմէ դիւրահաւատութեան ու միւս կողմէ գրական անդաստանի անտիրութեան:

Դիւրահաւանութիւնը նախ ճանաչումի պակաս նաեւ պատասխանատուութեան պակաս մը կ'ենթադրէ: Գրականութեան սէրը ունենալ սակայն գրականութեան «ինչ»-ութիւնը չճանչնալ, գրական ընդունակութիւն ունենալ բայց պատասխանատուութիւնը չունենալ՝ ենթահող կը ստեղծէ աղճատումի, «գրականութեան» անունով բառերու աչտարակաչինութեան, ապրումի ու արուեստի տարրական ըմբռնումէ զուրկ յօրինումներու:

Վերջին երեսնամեակին նկատելի դարձաւ, արդարեւ, քիչ մը ամէն տեղ, երեւումը անուններու եւ գործերու՝ որոնք գիր են, գիրք են, բայց գրականութիւն չեն: Բառ են, նախադասութիւն են՝ բայց ապրում չեն: Չափ են, տուն են՝ բայց քերթուած չեն: Հատորի ձեւ ու ծաւալ ունին, երբեմն սատուածաչնչական ըստարութեամբ կը փայլին՝ սակայն արժակ չեն, վէպ չեն. անկենդան գանգուած են:

Հին՞ն է վեր գոյութիւն ունեցած է գրելու փառասիրութիւնը, — մարմաջը կամ յաւակնութիւնը: Ու զարմանալի չէ երեւոյթը՝ մանուկին, պատանիին թէ իր երկրորդ պարմանութիւնը ապրող ալեւորին մօտ:

Սակայն հին օրերու եւ նոր ժամանակներու տարբերութիւնը ա՛յն է՝ որ անցեալի մէջ այդ մարմաջը կը բախէր ընդդիմութեան կամ արգելքի, ու որոշ մակընթացութենէ մը ետք տեղի կու տար: Բծախնդրութիւն, դժուարահաճութիւն, քննադատութիւն ու դատում ըսուած բան մը կար. գրականութեան եւ գրողին հանդէպ յարգանք, գուրգուրանք եւ հոգածութիւն կար. ճանաչում եւ պատասխանատուութիւն կար: Գրիչն ու մատիտը, գիրն ու գիրքը որբացած չէին: «Ընթերցող հասարակութիւն»ը մարդկային թիւ ու համրանք չէր միայն՝ որպէսզի տըպուածը ընդունէր ու մարսէր առանց տըրտունջի...

Բայց մանաւանդ կար Մամո՛ւլը, որ գիտէր գուրգուրալ արժէքին վրայ՝ բայց մերժել ապարժէքը:

Հո՛ս, այս երկրորդ կէտին մէջ է որ անտիրութեան ընդհանուր պատկեր մը կը պարզուի այսօր:

Չենք անգիտանար պատճառները այն անսահման հանդուրժողութեան, որ ցոյց կը տրուի մեր օրերուն հայ կեանքի բոլոր ճակատներուն վրայ:

Անարինութիւնը հիւանդկախ կեանքի ուղի հարթող վիճակ է եւ ընկերային կազմակերպութեան մը մէջ ստեղծուած ցնցումներ՝ կը յանգին ընկրկումներու եւ խոտորումներու: Մենք, մեր խօսերէն չատերը ժառանգած ենք մեզի վերապահուած պայմաններէ:

Չենք անգիտանար նաեւ այն, որ խոկական ու մեծ արժէքներու անձկութեամբ տառապող հաւաքականութիւններու մէջ կէս ու քառորդ արժէքները հոգածութիւն, ուշադրութիւն ու յարգանք գտնեն...

Սակայն մեր մատնանշած դիւրահաւանութիւնն ու անտիրութիւնը հիմնովին տարբեր ախտեր են՝ որոնք կրնան սահմանափակուիլ եւ դարմանուիլ, եթէ հոս ու հոն ապրող մեր մտաւորականութիւնը, մամուլը, հանրային մարմիններ եւ գիտակից հասարակութիւն փոյթը ցոյց տան չեչտուած փառասիրութիւններ յըղկելու, մեծ յաւակնութիւնները քանդելու, քիչ մը աւելի պատասխանատուութիւն ու բծախնդրութիւն ցոյց տալու՝ գոնէ գրական մարզի մէջ:

Եթէ ուրացումներն ու ստորագնահատումները անտեղի են առհասարակ եւ Սփիւռքը գրական արժէքներ ունի իսկապէս, նոյնքան ու աւելի անտեղի է այն դիւրահաւանութիւնը՝ որուն վկայ եւ ականատես կը դառնան հանդուրժողութեան մարզին մէջ:

Հասած ենք օրերու, երբ քանի մը էջ ստորագրողը «գրագէտ»ի պատմուճանով կը շրջի մամուլի մէջ: Կ'ապրինք ժամանակներու մէջ, երբ սահմանները չքացած են արուեստի եւ արհեստի հասկացողութիւններուն միջեւ, «գրող»ի եւ «գրագէտ»ի միջեւ, «արուեստասէր»ի եւ «արուեստագէտ»ի միջեւ, «կաւառոչաբանութեան» եւ «երգիծանք»ի միջեւ, «նուաճածութեան» եւ «նուաղահանդէսներու» միջեւ...

Ո՞վ, ի վերջոյ, ճիգ պիտի ընէ աղճատումի եւ ճապաղումի դահավէժ ընթացքը զսպելու, եթէ Մամուլը լռէ:

Ի՞նչպէս կարելի պիտի ըլլայ սանձել դիւրահաճութեան ընդհանուր տրամադրութիւնը, եթէ «գէչ մարդ չըլլալու» սիրոյն անպէտ բաներու վերածուին բծախնդրութիւնն ու լուրջ հակակշիռը՝ կեանքի մեր ճակատներուն վրայ:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

«ԿԱՆԱՉ ԳԴԱԿԱՒՈՐՆԵՐ» ԿԸ ԺԱՄԱՆԵՆ ՊԷՅՐՈՒԹ

— O —

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԳՐԵԹԷ ԴԱԴՐԱԾ — ՎԵՐԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿՈՒՍՏԵՔ — ԻՐԱՔԵԱՆ ՈՒԺԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

— O —

Արաբական Լիկայի միջամտութեան հետեւանքով ընդհանուր ձեւով հրադադար մը հաստատուած է Լիբանանի մէջ: Կռիւները դադրած են հիւսիսը՝ Տրիպոլիսի մօտերը, հարաւը՝ Սիտոնի եւ Պէյրութի արեւելքը՝ Սոֆարի ճամբուն վրայ: Այսուհանդերձ, համաձայն Պաղեստինցիներուն, Սուրիացիք կը շարունակեն պարբերաբար ռմբակոծել մահմետական շրջանները եւ պաղեստինեան գաղթակայանները Պէյրութի շրջագիծին մէջ:

Գլխաւոր նորութիւնը այն էր Ուրբաթ օր, որ Պէյրութի օդակայանը կը ժամանէին արաբ « ապահովութեան » ուժերու առաջին ջոկատները: Ասոնց ինքնութիւնը դեռ չէր ճշդուած, կ'ըսուէր, թէ Սուտանցիներ են, թիւով հարիւր հոգի: Այլ աղբիւրներու համաձայն ալ լիբիացի եւ ալժերացի զինուորներ Սուրիոյ ճամբով Լիբանան անցած են՝ Պէյրութ ուղղուելու մտադրութեամբ:

Համարաբ « ապահովութեան » ուժեր Լիբանան ղրկելու որոշումը դեռ հիմնական հարցը չի լուծեր: Արդարեւ, հարց է գիտնալ, թէ կողմերը ի՛նչքան մտադիր են գործադրելու տրուած որոշումները, մնաց որ դեռ յստակ չէ, թէ ո՞հ են այս ձեւի կարգադրութենէն: Այսպէս Ֆալանժներու ձայնասփիւռի կայանը զարմանալի կը գտնէ այն իրողութիւնը, որ Արաբ. Լիկան քաղաքացիական պատերազմի ամբողջ տեւողութեան ձեռնածալ մնալէ ետք, այժմ փութով կը միջամտէ: Ցամենայն դէպս աջակողմեան ճակատին մէջ կը տիրէ այն համոզումը, թէ Լիկայի միջամտութիւնը օգտակար կրնայ հանդիսանալ միայն Պաղեստինցիներուն՝ անտեսելով լիբանանեան շահերը: Համաձայն Ռ. Էտտէի, Ազգային Ճակատի ղեկավարը (չափաւոր քրիստոնեայ) դաւ մը կը հիւսուի երկրին գլխուն Ամերիկացիներու, Սուրիացիներու եւ Իսրայէլացիներու կողմէ. «Կոլանի փոխարէն, որ Իսրայէլ կ'ուզէ պահպանել, Դամասկոս ձեռք պիտի ձգէ Լիբանանի մէկ մասը՝ Պեքաայի հովիտը»: Դարձեալ նախագահ Ֆրանժիէ, իր կարգին, յայտարարեց, թէ Լիբանան «ոչ մէկ ձեւով նկատի պիտի առնէ որոշումներ, որոնք տրուած են խորհրդաժողովի մը մէջ, որուն ո՛չ հրաւիրուած եւ ո՛չ ալ մասնակցած է ան»: Պաղեստինցիներն ալ վերապահութիւններ ունենալու պատճառներ ունին: «Ապահովութեան» ուժերը պէտք է փոխարինեն Սուրիացիները. արդ այս վերջինները ընդունելով հանդերձ, որ « ապահովութեան » ուժեր հաստատուին Լիբանանի մէջ, սուրիական բանակը քաշելու տրամադրութիւն ցոյց չեն տար, մնաց որ Արաբական Լիկան ալ այդ ուղղութեամբ լուռ կը մնայ առայժմ: Համաձայն պաղեստինեան շրջանակներուն՝ Դամասկոսի մտադրութիւնն է Արաբ. Լիկայի «կանաչ գդակաւոր» -ները ծառայեցնել իբրեւ «հողմարգել», առանց հեռանալու Լիբանանէ:

Զինուորական գետնի վրայ Դամասկոս մտահոգուելու նոր պատճառ մը ունի այժմ: Իրաքեան ուժեր ուղղուած են սուրիական սահմանը եւ Իրաքի նախագահը՝ Ալ Պաքր յայտարարած է, թէ ասոնք իրենց ազգային պարտականութիւնը պիտի կատարեն արաբական ճակատի վրայ: Դամասկոս կը վախնայ, որ Պաղտատ զինուորական գործողութիւն մը ծաւալէ իր դէմ, որպէսզի ինք ստիպուի Լիբանանէն քաշուիլ:

× Հայֆայի մէջ Զօր. Տայան մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին դիտել տուաւ թէ Իսրայէլ պէտք չէ միջամտէ Լիբանանի մէջ, նոյնիսկ եթէ Սուրիացիք գրաւեն ամբողջ երկիրը:

× Միջերկրականի խորհրդային նաւատորմը զգալի կերպով զօրացած է վերջերս: Այժմ կը բաղկանայ 76 ռազմանաւերէ: Ամերիկեան 6րդ նաւատորմը ներկայիս իր տրամադրութեան տակ ունի 36 ռազմանաւ, երկուքը՝ օդանաւակիր:

Քանի մը տողով

ԼԻՈՆԻ «Փալէ տէ Սփոռ»ի մէջ, ուր աւելի քան տասը հազար հոգի տեղ գտած էր պատասխանելով Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան հրաւէրին, Ժ. Մառշէ յայտարարեց, թէ իրենք «երբեք պատերազմ պիտի չյայտարարեն կրօնքի դէմ»: «Մենք կ'ըսենք քրիստոնեաներուն՝ ունիք ձեր հաւատքը, մենք կը յարգենք եւ պիտի յարգենք: Ընկերվարական Ֆրանսայի մէջ, որուն համար կը պայքարինք, կ'ուզենք, որ բոլորին իրաւունքներն ու ազատութիւնները — քրիստոնեայ եւ անհաւատ — յարգուին»:

ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԻ մէջ տեղի ունեցած բախումին՝ ոստիկանական ուժերու եւ ծայրայեղ ձախ տարրերու միջեւ («Յառաջ», Յունիս 11) սպաննուածներու թիւը վեց եղած է՝ երեքը ոստիկան, երեքը՝ ծայրայեղներու շարքէն: Տասը ոստիկան վիրաւորուած է եւ ծայրայեղներէն երկուքը ձերբակալուած:

ՓՈԼԻՍԱՐԻՈՅ ճակատի ընդհ. քարտուղարը Սայէտ Էլ Ուէլի եւ իր տեղակալը սպաննուած են Նուաքշոթի հիւսիսը տեղի ունեցած բախումներու ընթացքին: Միւս կողմէ, Մարոքի Թագաւորը Մաւրիտանիա ղրկած է իր ներկայացուցիչը տեղեկութիւն ստանալու համար Փոլիսարիոյ ճակատին կողմէ առջի օր նախագահական պալատին վրայ կատարուած յարձակումէն ետք տիրող կացութեան մասին: Մարոքի Տեղեկատուութեան նախարարն ալ յայտարարած է՝ «Եթէ Մաւրիտանիա յարձակման ենթարկուի Ալժերիոյ կողմէ, Մարոք ձեռքերը պիտի չծալէ»:

ԻՐԱՆԻ Շահը, Փահլեւի Հարստութեան 50ամեակին առթիւ, որոշած է ներում շնորհել 307 բանտարկեալներու, որոնք դատապարտուած էին զինուորական ատեաններու կողմէ՝ ահաբեկչութեան, զէնքի եւ թմրեցուցիչի առեւտուրով զբաղած ըլլալու յանցանքով:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ Համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղարը՝ Կիերէք, Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ կը շարունակէ իր հանդիպումներն ու խօսակցութիւններ ը Պոնի ղեկավարներուն հետ: Ծարտարարուեստական երկու մեծ ծրագիրներ, մշակութային համաձայնագրեր գլխաւոր նիւթը կը կազմեն խօսակցութեանց:

ՄԱՌՇԷ ԵՒ ՄԻԹԵՐԱՆ Օգոստոսին Ֆինլանտա պիտի այցելեն, առաջինը Ֆին Համայնավար, իսկ երկրորդը Ընկերվարական — Դեմոկրատ կուսակցութեան հրաւէրով:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ նախագահական ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Յունիս 27ին: Համաձայն հանրային կարծիքի քննութեան մը, կատարուած Լիզպոնի թերթերէն մէկուն կողմէ, թեկնածուներուն մէջ լաւագոյն դիրքի վրայ կը գտնուի Զօր. Անթոնիօ Ինէս, բանակի սպայակոյտի ընդհանուր պետը:

Fonds A.R.A.M

ՄԱՀՈՒԱՆ 48ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԹԷՈԴԻԿ

(1873 – 1928 ՄԱՅԻՍ 24)

O

Բ.

Իր շրջանի գրական եւ նոյնիսկ բովանդակ համայնական կեանքին վրայ լոյս սփռող այս կտորները առանձին հատորի մը մէջ ամփոփելու գործին ձեռնարկող համբուրելի ձեռքերու գոյութեան հաւատալ լոկ երա՞զ մը պէտք է համարել արդեօք:

Նոյն վիճակին մէջ կը սպասեն նաեւ Հր. Ասատուրի «Դիմաստուերներ»ուն Բ. շարքը եւ Գր. Զօհրապի «Ծանօթ դէմ – քեր»ը հատոր 17:

Այս մարզին մէջ երկիցս շնորհաւորելի է մեր մեծայարգ գպայուն բանաստեղծ ու արձակագիր Եղուարդ Սիմքէշեան որ «Մարմարա»յի մէջ լոյս տեսած իր տասներկու «Ջահակիրները»ն կարողացաւ առանձին հատորի մը մէջ ամփոփելու բախտին արժանանալ:

Բայց մեզք որ Բ. հատորը դեռ իր երեսն իսկ չէ ցուցուցած մեզ: Քիչ մը եւս ջանք:

×

Հոս հարկ է այլեւս մօտենալ իր «Տարեցոյց»ներուն: Այսինքն «Հայուն Պըլըտիկ Համայնագիտարանը»ին, ինչպէս ինք կը սիրէ եղեր զանոնք կոչել այսպէս:

Ինչպէս նախապէս ալ ըսեր էինք Թէոդիկ սկսաւ զանոնք հրատարակել 1907ին՝ իր կնոջ Արշակուհի Թէոդիկի թելադրանքով, որուն 1907 – 1923ի 13 հատորները տպագրուած են Իսթանպուլ, իսկ վերջը Վիէննա, Վենետիկ ու Փարիզ: Ընդամէնը 16 ստուար հատորներ:

Մահը պատահեցաւ Փարիզի «Մասիս» տպագրատան մէջ, ուր ան զացած հաստատուած էր: Հոն կատարեալ մենաւորի մը կեանքը կ'ապրէր ան, իր առօրեայ սնունդն իսկ պատրաստելով իր ձեռամբ: 1929ի տարեգիրքին փորձերը ձեռքին մէջ ինկաւ ու ուղեղային արիւնախռնումի մը հետեւանքով աչքերը փակեց օտար հորիզոնի տակ: Քիչ վարը պիտի տեսնենք անկէ թուղթի պատառիկ մը՝ ուր ան կ'ողբայ հայրենաբաղձութիւնը:

Ան իր ամէնէն բեղնաւոր մէկ շրջանին՝ դեռ գործը չաւարտած բաժնուեցաւ մեզմէ: Մեծագոյն կորուստ մը մեզ համար: Մենք դեռ շատ պէտքն ունէինք անոր պրպտող, դասաւորող մտքին:

Եթէ փորձուինք Թէոդիկի «Տարեցոյց»ներու աշխարհէն ներս մտնել, պիտի դիմաւորուինք քաոսային երեւոյթով մը:

Մեծայարգ Յակոբ Մարթայեան ապշեցուցիչ ու համբուրելի համբերութեամբ մը մեծաւ մասամբ ըրած է այդ բանը:

Մշակոյթի գրեթէ մեր բոլոր մարդիկը համախմբուած են հոն: Դուրեաններէ, Թ. Պէրպէրեաններէ սկսեալ մինչեւ Վահան Փափազեանը (Լիլա) կը տողանցեն անխտիր:

Վաղուան ու նոյնիսկ այսօրուան պատմագիրը, բանասէրը, իմաստասէրը, գրականագէտը, թատերագիրը, լեզուաբանը եւ դեռ ինչ որ կրնաք մտաբերել այս «Տարեցոյց»ներէն պիտի օգտուին կատարելապէս:

Հապա ի՛նչ ըսել պատմական այն նկարներուն, որոնք այլեւս լոկ լուսանկար մնացած են: Անգին մէյ – մէկ գոհարներ համբուրելի: Եղած են օրեր, որ լոկ նկարները դիտելու համար ժամեր զոհած եմ ես անոնց առջեւ:

Օր մը թերեւս մոռցուի անունը, բայց ո՛չ իր այս գործը վիթխարի ու կոթողային:

Մեղուաջան ստորոգելին շատ տկար գտնելուս համար ժամեր ամբողջ բառարանները պրպտեցի Թէոդիկի աշխատանքը բնորոշող ածական մը գտնելու համար: Չկրցի գտնել...:

Իմ հայերէնի բառամթերքս այնքան տկա՞ր է արդեօք, թէ ոչ Մեծասքանչը զուրկ է Թէոդիկի անգնահատելի վաստակը յարմարագոյն բառով մը որակելու:

Խառնուածքով բարեմոյն ու նոյնիսկ մանկունակ սրտի տէր Թէոդիկ իր տարեցոյցներուն մէջ ունի քնքոյշ ու խատուտիկ Պոլսոյ Հայեվարով գրութիւններ:

Անոնք միեւնոյն ատեն իր լաւորակ գեղագրի մը յատկութիւնները բացայայտօրէն կը ցուցնեն մեզ: Որով ան հերքած կ'ըլլայ գինքը հայ գրական շրջանակներէն դուրս ձգելու անիմաստ մը – տայնութիւնը:

Ահա իր «Ցկուրջի»ն:

«Ամառուան հանդարտ միջօրէ մըն է: Տերեւ չի շարժիր, ոչ ալ կտուց մը կը չաղակրատէ չուրջի թաւուտներէն:

«Պարտէզին մէջ, լայնդի կանաչորակ աւազանը յափրանքով կ'ըմպէ դեղն ջերմութիւնը ցորեկուան ու չուրջը շարուած թաղարներէն փափկասուն ծաղիկներու — արեւին ջիթիկ լոյսէն աչքերնին առած — կը մրափեն ձանձրոյթով: Բոլտանքը, կարմիր ամաններուն ձգած ափ մը չուքին մէջ, զորտեր նստած են կկուզ՝ որոնք ապուշ նայուածքով մը կարծես կը մտախոհեն իրենց երկակենցաղի կեանքը տափակ:

«Կնիւններու նկարչային խուրձ մը կ'արտացայտի աւազանին պորտէն, իր նրբաթել չիւղերուն սաւերովը ճեղքըրտելով ջրակոյտին դմբխտայեա մակերեսը, որ կծու պսպղացումներ ունի: Ջուրի օձ մը աղամող կ'ոլորուի ատոնց մէջ, բերանը դօդօշ մը խածած: Ու սէգերը կը սարսուին...:

«Քանի մը քայլ վերօք, զալար զարատափը կը կոթողէ իր վրայ զարաւոր հսկայ թմբի մը, ճիւղճղանքը խօլարձակ փռած կապոյտին մէջ: Անոր տակ, հոբիզոնաձեւ յաղթ ոստէ մը կախուած են զոյգ պարաններ՝ վարը տախտակէ բեկոր մը, որուն վրայ աղջիկ մը նստած՝ կ'օրօրուի մինակը:

«Կախօրրանին մէն մի երթեւեկին, սըրունքները իրար միացուցած, դեղին կիսակօշիկին ներբանովը պինդ թափ մը կուտայ գետնին եւ կը նետուի աջ ձախ՝ օդին անդորր մարդերուն, լքուն ու երջանիկ:

«Անոյշ խարտեաշ մըն է ան: Արեւը թմբին սաղարթներէն թօթուելով մաղուելով՝ կուգայ ճաճանչել ոսկի քխտեբու գոյն իր վարսերուն վրայ, որոնք ծածրակն ի վար կը ջրվէժին եւ որոնց մէջ խիղը նետած է բոլորակ սանտր մը արծաթէ, մանրանկար մահիկի մը տեսքով: Ու պարանոցն՝ ալապաստրի պէս ողորկ՝ պխակուած դեղին սաթէ համրիչով մը, վարդի վրայ նարդէս ցանուած տեսնելու պատրանքը տալով աչքին:

«Տղայ է դեռ: Ատիկա կը հասկցուի իր զոգնոցէն, որուն տակ լանջքին զոյգ կոհակը թեթեւ մը կ'ուռի, ինք՝ անոր թարմ աճումին անգիտակ: Ատիկա կը հասկցուի նաեւ իր աչքերուն երկինքէն՝ ուր աշխարհի անգէտ քնքոյշ կուսութիւնը կը փողփողի, եւ այն լոյս երեսէն, ուր կը ծփայ անմեղութեան շնորհը»:

ՊԵՏՐՈՍ ՀՈՎՏԱՆԵԱՆ

(Շար. – 2)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԸՆԴԵՐՔԻ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Հայկական լեռնաշխարհը շատ հին ժամանակաշրջանէն ուշադրութեան առարկայ դարձած է եւրոպացի գիտնականներու, զինուորական եւ կրօնական առաքելութիւններով ճամբայ ելած հետախոյզներու, ճամբորդներու եւ արուեստագէտներու կողմէ: Առասպելներով հարուստ Մասիսը, յոյն եւ հռոմէացի պատմաբաններու տեղեկութիւնները, հայ մատենագիրներու վկայութիւնները Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին մասին, արուեստի երեւելի կոթողները, երբեմնի հոյակապ քաղաքներու, ամրոցներու, վեհանիստ վանքերու աւերակները մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած են: Այսպէս Շարտէն, Կեր–Փորթէր, Մորրէն, Տիպուա տը Մոնփերէն Հայաստան այցելած են եւ իրենց յուշերուն մէջ որոշ չափով նկարագրած են երկրին շրջանները, մասնաւորապէս Երեւանն ու Գառնին: Այսուհանդերձ, ատոնց նկարագրութիւնները առաւելաբար ճամբորդական ակնարկներու նկարագիրը ունեցած են:

Վերոյիշեալ հատուածով սկսած է իր շահեկան յօդուածը Ակադ. Յովհ. Մաղաքեան, «Սով. Հայաստան» ամսաթերթի Մայիսի թիւին մէջ. «Երկրաբանական նոր որոնումներ, նոր նուաճումներ ու հեռանկարներ» խորագիրին տակ:

Համաձայն ակադեմականին՝ Հայաստանի գիտական ուսումնասիրութեան հիմը դրած են ռուս գիտնականները: Արդարեւ, Եւրոպայի գիտական աշխարհը զարմանքով իմացած է, որ գիտնականներ Պարրոտ, որուն ընկերացած էր Խ. Աբովեան, այնուհետեւ Աբիխ Մասիս գագաթը բարձրացած են: Ատոնց յաջորդած է զինուորական գիտնական Խոդզկօ: Ատոնք Հայաստան այցելելով պատրաստած են աշխատութիւններ, որոնք ցայսօր դեռ իրենց արժէքը չեն կորսնցուցած: Ակադ. Աբիխ ուսումնասիրած է Հայաստանի եւ Կովկասի առանձին շրջաններու երկրաբանական կառոյցը, ճշդած է աղի, մանգանի, պղինձի, քարիւղի հանքերու վայրերը: Խոդզկոյի աշխատութիւնները հիմք ծառայած են Կովկասի առաջին ցայտաքարտէսները կազմելու համար:

Սակայն մեր երկրին մանրամասն, հետեւողական ուսումնասիրութիւնը սկսած է ասկէ աւելի քան յիսուն տարիներ առաջ: Հայ հնէաբանները եւ երկրաբանները, հնագէտները եւ պատմաբանները յայտնագործած են նոր տուեալներ երկրին երկրաբանական կառոյցին եւ ընդերքի հարստութիւններու մասին: Հնագէտները յայտնաբերած են քարէ դարու սկզբնական շրջանի մշակոյթի եւ քարանձաւները բնակած նեանդերթալեան մարդու հետքեր: Այդ տուեալներով հաստատուած է, որ հնադարեան մարդը մեր լեռներուն վրայ բնակած է 600–800 հազար տարի առաջ, մասնաւորապէս Երեւանի մօտերը՝ Հրազդան գետի հովիտը: Հաստատուած են քանի մը մշակութային շերտեր՝ սկսեալ հին քարէ դարէն մինչեւ անագապղինձի եւ երկաթի դարերը:

Երեւանի պատմական թանգարանին մէջ այցելուն կրնայ դիտել օպսիտէ («սատանի եղունգ») պատրաստուած զանազան գործիքներ եւ զէնքեր:

— Ինչո՞ւ մարդ էակը հնագոյն ժամանակներէն ձգտած է բնակութիւն հաստատել Մասիսի հովանիին տակ, շրջապատի լեռներուն եւ հովիտներուն մէջ:

Այս հարցումին պատասխանը տալու մտադրութեամբ ակադեմականը մէջբերած է հնագէտ Ա. Մարտիրոսեանի «Հայաստանը պրոնզի եւ վաղ երկաթի դարաշրջանում» աշխատութենէն հետեւեալ հատուածը.— «Հողի բացառիկ արգասաւորութիւնը, որը առաջ էր եկել ջրաբուխ կամ լճային նստուածքների խառնուրդից, զովացուցիչ լեռնային օդը, հարաւային արեւը, խոշոր գետերը, հացատու հողերի ահագին տարածութիւնը դարձրել էին հին Հայաստանը հազուագիւտ այն շրջաններից մէկը, ուր գիտւում է նախնադարեան հասարակութեան կազմաւորումը եւ նրա զարգացման բոլոր յետագայ փուլերը տասնեակ եւ

7.

Ինքը նայեց տալուորիկցի Զաքարի ծռուած – ճմրթուած շնքին, աչքերին՝ տենդով վառուող, նայեց բացումաց բազուկներին՝ երակները կապոյտ էին, հագիւ էին տրոփում ու հասկացաւ, որ այդ երակների պուտ արիւնը էլ ժառանգուող չէ: Ուշ է... Եւ սրտի խորքում հոնքուրհոնքուր լաց եղաւ տալուորիկցի Զաքարի համար:

— Չէ, սխալ է. տալուորիկցին անտուն իրաւունք չէ մնայ, — առարկեց Նհօն, — քեզնէ յետոյ թող գոցուի քու դուռ, մարդիկ նային, միտք բերին, օղորմի տան քեզ, քու տոհմին... Հիմք փորէ, Զաքար:

Նհօն քլունգը մօտեցրեց: Զաքարը կանգնեց, ոտքով հրեց քլունգը, թիկունք արեց, գնաց սարն ի վեր՝ ամէն օր ծունկ զարկող, շուող ամպերի կողմ: Գնաց, որ մեռնի ամպերի մէջ, դառնայ ամպ, թափառի սարէ–սար, երկրէ երկիր, հասնի Ծովասար, Մարաթուկ... Էրկիր: Նայեցին Զաքարի ետեւից ու ոչ մէկը բերան չբացեց, չկանչեց. Զաքարը ետ չէր գայ: Միտք ու աչքով ճամբայ դրեցին մինչեւ ամպերը, ետ դարձան եւ հայեացք կախեցին ոտատակի հիմք ու պատերին:

«Տալուորիկցի Զաքար էսօրուայ իմ տարիքն ունէր, — մտածեց Զօրի Միրօն, — հա, էսօրուայ իմ տարիքից չորսհինգ տարի մեծ էղնէր– չէղնէր»:

Յետոյ զոյգ ափով սղալեց կնճռոտուած դէմքը ու մատերի արանքով նայեց որդուն, նայեց մի քիչ թաքուն (թէ ինչու չիմացաւ), մի քիչ՝ ահով ու նայելու այդ պահ ու ձեւի մէջ չարագուշակ բան տեսաւ. ձեռքերը շտապ հեռացրեց դէմքից:

— Յարութ... էս ամպչողերկնքի տակ ինչքան քու աչք կը կտրէ, ինչքա՜ն ու ինչքան քու աչք կը կտրէ, քեզնէ զատ, քեզնէ զատ, զառ, բա՜ն չունիմ: Զաւեբիս իմ տուն, չգոցիս իմ դուռ: Էս ճամբէն երկուկիս, դառնաս...

— Աստուած մեծ է, Միրօ, — յարեց սայլապան Արօն, — քու սիրտ հանգիստ պահէ ու քու առողջութիւն լաւ պահէ, որ տղէն դառնայ գայ ու քեզ առողջ տեսնի, ուրախանայ:

— Ամէն ինչ լաւ կը լինի, հայրիկ, — Յարութը զգացուեց ու զայրացաւ, — ես էդ Փաշխտների... Ես կը դառնամ ետ կը գամ, անպայման կը գամ, հայրիկ, անպայման:

— Ապրիս դու, Յարութ, ապրիս, լաօ, — գնահատեց Արօն, — դու քու հօրից ամուր ես: Քու հօր խրատ տուր՝ թող իր առողջութեան լաւ նայէ, առողջութեան: Ինձնէ բեթար մեծ մարդ, մենակ մարդ, ունեցածը դարի: Գարէ հաց, Յարութ, հարկ է մատղաշ բերնին... Միրօ, քեզ ցորենհաց է պէտք:

Կիրճում առաջինը ինքը ծուխ հանեց: Տան կենտրոնում կրակ վառեց, դուրս եկաւ: Եւ երդիքից ելաւ ծուխ, եւ անծեփուն պատերից: Քողտիկը ծուխ շընչեց, ծուխ դարձաւ: Մարդիկ թողեցին բան ու գործ, հայեացքները խառնեցին կիրճը լցուող, առ երկինք բարձրացող ծխին, ծխացող քողտիկին: Մարդիկ նըստած կիսատ պատերի վրայ, հիմքերի մէջ կանգնած ծուխ շնչեցին, գարնան օդի պէս ծուխ շնչեցին, յիշեցին չէն ու օջախ, յիշեցին ու էլի յիշեցին, ծխի հետ, ծխի պէս կտրեցին – անցան ժամանակ ու աշխարհներ, ծանր ու թեթեւ արին ճակատագրեր, եւ Նհօն ասաց.

— Զաքար մեզք էր...

Միտ բերեցին տալուորիկցի Զաքարին ու խոնարհեցին գլուխները:

Իրիկնապահ էր, կիրճի վրայ կախուած վիալուսին կար, ինքը, թիկունքը մի քարի տուած, հայեացքը շաղել էր ծխի հետ, հասցրել երկինք: Ծուխը մէկ պըղտորուած աղբիւրի տեսքով էր երեւում աչքին, մէկ՝ ջարդուած սեան եւ ճիւղակոտոր ծառի էր նման, եւ ծռուած արի, մէկ՝ ակօս էր, մէկ՝ հեղեղուած արտ... Ծուխը առել – տարել էր իր հայեացքը, ու աչքերը շաղուել էին: Եւ լուսինը լուսին չէր՝ երկնքի պատռուածք էր ու քողտիկից բարձրացողը ծուխ չէր՝ Խութեցի հարսի բղքտուած չորն էր՝ ծածկուած կարկատան երկնքի պատըռուածքին:

Ծուխը լցուել էր իր աչքերը, երակների մէջ էր ու հոսում էր արեան հետ: Եւ երբ աչքերը նորից դարձրեց իր տանը. մթնշաղով ու ծխով պարուրուած տունը թուաց կիսաւեր, ծխացող բերդ ու յիշեց Սասնոյ ճախրկան թաղը, երկրպող ձորը, կամուրջը... Ինքն ու Միհէն անցնում, գնում էին Դաւթի աւերակ բերդը, նստում Դաւթի ձիերի մսուրքներին:

Եւ այդ իրիկուն կարիքի համար կիրճից աշխարհ գնացած փսանքցի Առաքելը դարձաւ ետ եկաւ, աշխարհից բերեց լուր:

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

(37 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

...հարիւրաւոր հազարամեակներու ընթացքում...»:

Յօդուածագիրը այնուհետեւ գրուել տուած է, թէ հայկական լեռնաշխարհը դեռ հին անցեալէն հանդիսացած է քարի եւ շարք մը մետաղներու լայն մշակումի կեդրոն մը: Արդարեւ, սկսեալ 4-3րդ հազարամեակներէն (Ք. Ա.), երկաթա – քարի հսկայ սիւներն ու ազիւսները լայն չափով գործածուած են քաղաքներու, ամրոցներու եւ տաճարներու շինութեան ժամանակ: Օրինակ կրնան բերուիլ Գառնիի ամրոցը եւ անոր բակին մէջ կառուցուած տաճարը, որուն վերաշինու – թիւնը վերջ գտած է վերջերս: Քար տաշելը եւ քարին վրայ փորագրելը զարգացած են իբրեւ առանձնայատուկ ազգային արուեստ հնագոյն դարաշրջաններէ սկսեալ: Հայ քարտաշները ատենին տարօրինակ կատարելագործած են այդ արուեստը եւ մեզի հասցուցած են բազմաթիւ խաչքարեր՝ նուրբ ճաշակով եւ վարպետութեամբ կերտուած:

Համաձայն հնագիտական տուեալներու եւ լեռնահանքային հետքերու, Ք. Ա. 4-3րդ հազարամեակներուն վերագրուած է պղինձի եւ անագապղինձի, ինչպէս նաեւ արոյրի ձուլումին սկիզբը, իսկ երկրորդ հազարամեակէն սկսեալ Հայաստանի լեռներուն վրայ կազմակերպուած է երկաթի ձուլումը:

Հայկական լեռնաշխարհի հիւսիս – արեւմուտքը՝ Փոքր Հայքի մէջ շատ բարձր որակ ունեցող երկաթ ձուլած են: Արիստոտէլ այդ երկաթին մասին գրած է, թէ «միայն այդ երկաթն է, որ չի ժանգոտիր»:

Վերջին տասնամեակներու ընթացքին հնագէտները պեղումներու ընթացքին յայտնաբերած են շարք մը իրեր՝ պատրաստուած արծաթէ եւ ոսկիէ:

Ակադ. Յովհ. Մաղաքեան իր յօդուածին մէջ անդրադարձած է նաեւ Հայաստանի ընդերքի հարստութիւններու շահագործման ներկայ վիճակին եւ ապագայի աշխատանքներուն եւ կարելիութիւններուն մասին: Ալավերդիի եւ Ղափանի պղինձի հանքերուն կանոնաւոր շահագործումով, Զանգեզուրի, Ագարակի եւ այլ վայրերու պղինձի եւ մոլիբդէնի հանքերու հետախուզումով Հայաստան պղինձի եւ մոլիբդէնի պաշարներով դարձած է ամէնէն հարուստ շրջաններէն մէկը ամբողջ Խորհ. Միութեան մէջ:

Հայաստան այժմ օժտուած է քանի մը մեծ հիմնարկութիւններով, որոնց առաքելութիւնն է ուսումնասիրել երկրին ընդերքը: Մօտաւորապէս հազար երկրաբաններ կ'աշխատին երկրաբանական վարչութեան, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի երկրաբանական հիմնարկութեան, գունաւոր մետաղագործութեան վարչութեան, պետական համալսարանի երկրաբանական ճիւղին, երկրաբանագիտութեան եւ ճարտարապետական երկրաշարժի հիմնարկութեան (Լենինական) մէջ: Վերջին տարիներուն Հայաստանի երկրաբանները լոյս ընծայած են արժէքաւոր աշխատութիւններ՝ «Հայաստանի երկրաբանութիւն»ը (տասը հատոր), «Հայաստանի բրածոյ ֆաունայի ատլասը», «Մետաղածնութիւն», «Հազուագիւտ եւ ազնիւ մետաղները Հայկական ՍՍՀ հանքերում» եւն.:

Հայաստանի եւ Փոքր Կովկասի տարածքին վրայ կատարուած երկրաբանական բնոյթի ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուած են, որ զարգացման տեսակէտով շրջանի հանքավայրերը շատ նման են մէկ կողմէ Կարպատ – Պալքաններու, միւս կողմէ՝ Ուրալին, որոնք հարուստ են Հայաստանի հանքերուն պէս. Ուրալը՝ պղինձով, իսկ Կարպատ – Պալքանները՝ նաեւ մոլիբդէնով: Բայց հնէն ծանօթ եղած է, որ բացի պղինձէն եւ մոլիբդէնէն այդ վայրերը հարուստ են նաեւ երկաթով եւ ազնիւ մետաղներով: Այդ նմանութիւնը հիմք ընդունելով նախատեսութիւններ կատարուած են երկաթի եւ ազնիւ մետաղներու հանքավայրերու մասին Հայաստանի մէջ: Եւ իրօք, վերջին 20–25 տարիներու նպատակասլաց աշխատանքներու հիմնական արդիւնքը հանդիսացած է այդ նախատեսութիւններուն իրականացումը: Համաձայն ձեռք ձգուած տուեալներուն, պղինձէն եւ մոլիբդէնէն զատ Հայաստանի մէջ կարելի պիտի ըլլայ հաստատել սեւ մետաղագործութեան (պողպատի եւ ազնիւ մետաղներու) հարուստ արդիւնաբերութիւն մը:

Պողպատի ձուլումին համար անհրաժեշտ է ունենալ մեծ քանակութեամբ քարածուխ, իսկ մեր Հանրապետութիւնը, ամբողջ Անդրկովկասի նման, քարածուխով աղքատ է: Վերջերս, սակայն, Կուլբինեւի շրջանին մէջ յայտնաբերուած է քարածուխի հանք մը, որ ներկայիս ուսումնասիրուելու վրայ է: Այս հանքավայրը մէկ կողմէ կ'երկարի դէպի Շամշադին՝ Ախում գետի աւազանը, միւս կողմէ դէպի Գետիկ գետի աւազանը: Երկրաբաններու կարծիքով քարածուխի պաշարները բաւական մեծ են եւ ի վիճակի պիտի ըլլան ապահովելու Հայաստանի մետաղագործութեան պահանջները:

Անսպառ են Հայաստանի ընդերքի հարստութիւնները: Արդէն յայտնաբերուած հանքավայրերուն շնորհիւ կ'աշխատին Շամլուղի եւ Ղափանի պղնձահանքերը, ինչպէս նաեւ քանի մը պղնձամոլիբդէնի հանքավայրեր Քաջարանի, Ագարակի, Դաստակերտի մէջ: Մօտ ապագային շահագործման կը յանձնուին Հրազդանի, իսկ քիչ մը աւելի ուշ՝ Աբովեանի երկաթի, ինչպէս նաեւ ազնիւ մետաղներու քանի մը հանքեր:

Ակադ. Յովհ. Մաղաքեան անհրաժեշտ նկատած է, իբրեւ յառաջիկայ տարիներու գլխաւոր առաջադրութիւն, պարզել ծանօթ հանքերու թիւն ու տարողութիւնը, որպէսզի այդ ձեւով ընդլայնուին օգտակար հանածոներու պաշարները:

Նախատեսած է նոյնպէս կապարի, ցինկի արտադրութիւնը:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

———— Օ ————

Աղքատախնամի դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ, ինչպէս յայտարարուած էր, Կիրակի Յունիս 6ին, Մոնմորանսիի հանգստեան տան պարտէզին մէջ: Ընդարձակ պարտէզին բազմաթիւ սեղաններուն շուրջ բոլորուած էին մօտ 4-5 հարիւր հանդիսականներ: Ներկայ էին Գիւտ Եպս. Նագգաշեան, Մխիթարեան հայրերէն Վարդան Քէչիշեան եւ Խորէն Տիլիզեան, ինչպէս նաեւ Հայր Աթանաս Քեսէճեան:

Մասնաւոր ընդարձակ սեղան մը պատրաստուած էր պաշտօնական հիւրերու համար: Ներկայ էին Մոնմորանսիի քաղաքապետը՝ Մօտտովիչ, Իսլի քաղաքապետի օգնական Ժան Կարտէօր, Շաթօ Սալէնի փոխ – նահանգապետ Խրիստոֆ Գամէլ, Շաւիլի քաղաքապետարանի կողմէ Տէր-Յակոբեան, Փոնթուազի քաղաքապետարանի կողմէ Օր. Պիտօ, ինչպէս նաեւ Ֆրանսական հանգստեան տուներու տնօրէնուհին:

Ներկաները հիւրասիրուեցան Աղքատախնամի նախագահ Պ. Մարտիրոսեանի կողմէ:

Հասարակութիւնը, հարիւրէ աւելի սեղաններու շուրջ բոլորուած, ուրախ – զուարթ ճաշակեց համադամ կերակուրները, արեւոտ երկինքի եւ ծառերու շուքին տակ, հետեւելով խօսնակ Օննիկ Ալթունեանի բարձրախօսով տուած ծանուցումներուն, ինչպէս նաեւ ձայնասփռուած նուագներուն:

Օրիորդներ սեղանէ սեղան վազելով ապահովեցին կանոնաւոր սպասարկութիւնը:

Կէսօրէ ետք տեղի ունեցաւ գեղարուեստական յայտագիրը, յատուկ պատրաստուած բեմէն:

Օր. Անահիտ Սիվաճեան ձեռնադաշնակով, պատշգամէն, գեղեցիկ ձայնով մեներգեց բազմաթիւ կտորներ:

Պր. Նորայր Ադլեան, կիթառով երգեց հայկական երգեր:

Առնուվիլի Կապոյտ Խաչի երկսեռ պարախումբը բեմ բարձրանալով, պարեց հայկական պարեր, խանդավառելով ներկաները, Տիկին Դանիէլեան եւս յուզումով մեներգեց:

Տպաւորիչ էր մթնոլորտը, երբ պատուհաններէն եւ պատշգամէն երկսեռ պատսպարեալներ կ'ըմբոշխնէին տիրող հմայիչ տեսարանը:

Գնահատանքի արժանի են Աղքատախնամի վարչութեան բոլոր անդամները իրենց ժրաջան նախագահ Մարտիրոսեանով, քանի անոնք ջանք չէին խնայած հաճելի դարձնելու համար դաշտահանդէսը:

Տեղի ունեցաւ վիճակահանութիւն մը արժէքաւոր նուէրներով, որոնց բաշխումը կատարեց, հարիւրաւոր առարկաներու տուփերուն մէջ կորսուած՝ Տիկին Կիմիլչեան, եռանդուն ոգեւորութեամբ:

Հանգստեան տան պարտէզին մէջ կառուցուելիք մատուռին ճշգրիտ վայրը ներկայացուեցաւ պաշտօնական հիւրերուն: Այս առթիւ ճարտարապետ Պր. Գուլթան պատրաստած էր մատուռի նկարը ներկայացնող քարտեր, որոնք բաշխուեցան ներկաներուն, որոնցմով կոչ եղաւ հանրութեան իր հնարաւոր միջոցներով մասնակցելու շինութեան ծախքերուն:

Նպաստաւոր օդին եւ զոհաբերութեամբ տարուած աշխատանքին շնորհիւ ժողովուրդը ապրեցաւ հաճելի օր մը:

Պ. ԶԳՈՒՔՃԵԱՆ

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ մէջ Մայիս 29ին տեղի ունեցած է Հայաստանի Անկախութեան Օրուան տօնակատարութիւնը: Հոլիտէյ Ինն պանդոկին մէջ համախմբուած է 350 հոգի: Օրուան առթիւ բանախօսած է ընկեր Ասատուր Կիրակոսեան, պանծացնելով Մայիս 28ի խորհուրդը: Նախագահ՝ ընկեր Անդրանիկ Արթինեան, խօսք տուած է Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւելեան Թեմի առաջնորդ Գարեգին Արք. Սարգիսեանին, որ իր խօսքին մէջ շեշտը դրած է Մայիս 28ի յաղթանակին եւ նման դրուագներու ունեցած դերին վրայ իբրեւ ոգեւորութիւն եւ նոր դրժուարութիւններ դիմագրաւելու աղբիւր: Օրուան առթիւ սեղծուած խանդավառ մթնոլորտին մէջ կատարուած է հանգանակութիւն մը ի նպաստ Թորոնթոյի նոր Հայ Կեդրոնի եւ ամէնօրեայ վարժարանի շինութեան: Հանգանակուած է 185.715 տոլար:

ՀԵՄԻԼԹԸՆԻ մէջ Մայիս 11ին հիմը դրուած է ««Համազգային Հայ Մշակութային Միութեան» նոր մասնաճիւղին: Հիմնադիր ժողովին մասնակցած են 31 հոգի: Գաղութին երդչախումբը դարձած է կորիզը այս նորակազմ միութեան:

Կարդացէք
«ՅԱՌԱՋ»ը
Տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (108)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ

Սիրային, ընտանեկան կեանքէ

Ա. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ

Մայրը տանջելու համար աղջիկէն վրէժ առնել կը մտադրեմ եւ երբ սա ցածկինը պատժելու համար ծրագիր մը պատրաստելու կ'ելլեմ, ահա կը թուլնամ եւ սիրտս կարեկցութեան զգացումով մը կը լենայ: Այդ պոռնիկին աղջիկը կը տեսնեմ ղայն մօրը ճիշդ հակապատկերը կը գտնեմ, հրեշտակի մը առջեւ կը գտնեմ ինքզինքս եւ գութս կը շարժի: Զարնելու, պատժելու կուգամ եւ դատապարտեալը ազատել կ'որոշեմ: Քանի որ յանցաւորը պատժելու, պատուհասելու, անկէ վրէժ առնելու որոշումը տուած էի, ինչո՞ւ, ինչո՞ւ հոս գալէ առաջ սա տկար սիրտը չփրցուցի կուրծքէս:

Էմփերիա դուրս ելլելով ուրախութեամբ Ռոլանի ձեռքերը բռնեց եւ գոչեց.

— Ոհ, պարոն Փավլօ, դուք իրաւ վարպետ բժիշկ էք եղեր: Մինչեւ այսօր աղջիկս այսքան գոհ ու այսքան ուրախ չէի տեսած:

Ապա խօսքը բանաստեղծ Արաթիմոսի ուղղելով աւելցուց.

— Պարոն Արաթիմոս, դուք ոչ թէ քարտուղար մը ունիք ձեր քով, այլ գանձ մը, անգին գանձ մը:

— Ատանկ ըլլալը ձեզի առաջուընէ չէ՞ի ըսած տիկին:

— Հիմա այլեւս հանգստացա՞ք, տիկին, հարցուց Ռոլան:

— Այո, պարոն:

— Իսկ եթէ ըսելու ըլլամ թէ աղջիկնիդ իրաւ հիւանդ է, եթէ ըսելու ըլլամ թէ պէտք չէ կարեւորութիւն տաք արտաքին երեւոյթին:

— Ոհ, սարսափ կ'ազդէք ինծի, պարոն, գոչեց պերճազգեստ դեփ-դեղին կտրելով:

— Այդ մասին ազատօրէն խօսելու համար կը հաճի՞ք ունկնդրութիւն մը շնորհել ինծի, տիկին:

— Անմիջապէս, պարոն, անմիջապէս:

— Ոչ, տիկին այսօրուան խնջոյքին աղմուկները գլխուս ցաւ տուին, հիմա պիտի չկրնամ: Կարելի չէ՞ր որ վաղը...

— Ոհ, վաղը շատ ուշ է: Մահացու մտահոգութեան մը մատնեցիք զիս: Կէցէք, չէ՞ք կրնար կէս գիշերին գալ: Մինչեւ կէս գիշեր առարկութիւն մը գտնելով հիւրերս կը ճամբեմ...:

— Շատ լաւ, տիկին: Կէս գիշերին...:

Ռոլան մեկնեցաւ, իսկ Էմփերիա սա մտածումը ունեցաւ.

— Ո՞ւր լսած եմ այս ձայնը, ինչո՞ւ այսպէս կը սարսռամ: Ինչո՞ւ այս մարդը տեսնելուս պէս տխուր ու սարսափելի յիշատակներ կ'իյնան միտքս...:

Էմփերիա, Փեթրոս Արաթիմոսի առջեւէն անցնելով տօնախմբութեան սրահը մտաւ, ուր սկսաւ ինքնայատուկ արուեստով մը իր հրաւիրեալները ժամանակէն առաջ ճամբելու համար միտքերը պատրաստել:

Կէս գիշերին պալատին մէջ մարդ չէր մնացած: Հրաւիրեալները մեկնած, սպասաւորները իրենց սենեակները քաշուած եւ լոյսերը մարած էին:

Երբ Էմփերիա առանձին մնաց, դուռը անձամբ բանալու համար գնաց փողոցին դրան առջեւ կեցաւ:

Շատ չանցած, քարտուղար Փավլօ երեւցաւ:

Էմփերիա անոր ձեռքէն բռնելով մեկուսացած սենեակ մը առաջնորդեց եւ աթոռի մը վրայ նստելով, աթոռ մը ցոյց տուաւ Արաթիմոսի քարտուղար-բժիշկին:

Ռոլան մեքենաբար հնազանդեցաւ:

Բանտէն փախչելէն ի վեր առաջին անգամն էր որ այդպիսի անձկալից վայրկեան մը կ'ապրէր:

Գտնուած սենեակը ճանչցաւ ան: Էմփերիա առաջին անգամ զինքը իր պալատը առաջնորդած օրը այդ սենեակը տարած էր եւ հոն էր որ յայտնած էր իր սէրը... այն սէրը որ այնքան աղէտալի վախճան մը ունեցած էր իրեն համար...

Սարսռաց, եւ չճանչցուելու համար երեսին քաշած ներկին տակէն դեղնեցաւ:

Երեւակայութեան առջեւ սարսափելի տեսարան մը պարզուեցաւ:

Վեց տարի ետ գացած էր: Էմփերիան իր ձեռքէն բռնած, զինք իր վրայ կը քաշէր:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Զարեհ Գարիպեան եւ Տիկին Արփինէ Աւետիսեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց կնոջ եւ քրոջ՝

ԱՐՏԵՄԻՍ ԳԱՐԻՊԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, այս կիրակի, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Սէն Ժեռմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած դպրոցի շքեղ հանդէսը տեղի կ'ունենայ դպրոցի սրահին մէջ, Յունիս 18ին ժամը 21ին :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝ արտասանութիւններ, երգ, պար, խմբերգ, թատերգութիւն եւ անակնկալներ : Ուսուց – չուհի Տիկին Պատուականեան – Թորոսեանի ղեկավարութեամբ կը ներկայաց – ուին երկու բարոյալից թատերգութիւններ :

Մեծերու կողմէ հայկական պարեր, ղեկավարութեամբ Տիկին Անահիտ Գա – րակէօզեանի :

Բարձրագոյն Մեծաւորաց հրահանգով եւ պատկան իշխանութեանց հաւանութեամբ՝ Հռոմի Լեւոնեան հայ վարժարանի կողմէ հիմնուած Լիոնի

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Սեպտեմբեր ամսոյն իր դռները պիտի բանայ այն հայ պատանիներուն որոնք կ'ուզեն օր մը օգտակար հանդիսանալ հայ ազգին եւ հայ եկեղեցւոյ :

Նարեկեան հիմնարկութեան նպատակն է՝ Ֆրանսայի դպրոցական յայտագրին առնթեր՝ ջամբել աշակերտներուն քրիստոնէական եւ հայեցի կրթութիւն մը :

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Նարեկեան Հայ Կաթոլիկէ վարժարանի տեսուչ

ԳԷՈՐԳ ՎՐԴ. ԶԱՊԱՐԵԱՆ

Père Georges Zabbarian
Collège St. Grégoire de Narek
38 route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or
Lyon — Tél. : 47-28-65

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս կիրակի, Յունիս 13ին, առաւօտեան ժամը 9·30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն Իսի լէ Մուլինոյի Երեւան փողոցի բացման հանդիսութիւնները (Ա. մաս) :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԵԾ ԿԱԼԱՆ

Շաբաթ Յունիս 19, ժամը 21ին

Ալֆորվիլի մէջ

PALAIS DE SPORTS, Rue de Rome

ՆԱԽԱՍԱՐԴ պարախումբը իր նոր յայտագրով

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Յունիս 14, Երկուշաբթի ժամը 14·30ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Վատիկանի ձայնասփիւռը ամէն օր հայերէն հաղորդումներ կը կատարէ Իտալիոյ ամառնային ժամով 20·15ին :

Կարճ ալիք՝ 25,61 մեթր — 31,17 մեթր — 41,93 մեթր :

Միջակ ալիք՝ Հռոմի համար 238 մեթր :

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 12, Շաբաթ օր, ժամը 16ին, ԵՍՆ'Ց Գլիւպի մէջ

5, Avenue Reille, 75014 Paris

Կը հրաւիրուին բոլոր կեդրոնականցիները :

Գլխաւոր օրակարգ.— Վարչական ընտրութիւն :

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 27, կիրակի, ժամը 13–22

Ժամը 10ին ամավերջի հանդիսաւոր պատարագ — 11ին պարգեւաբաշխութիւն սրահին մէջ — 13ին սկիզբ դաշտահանդէս – հացկերոյթին :

Կը մասնակցին՝

Հայաստանէն եկած ժողովրդական արուեստագիտուհի՝ ԼԻԻՍԻ ՔՈՇԵԱՆ, ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ երգչախումբը, ՆԱԽԱՍԱՐԴ պարախումբը ազգ. նորագոյն պարերով ՆՈՐԱՅՐ ԱՔԸԼԵԱՆ (Հայաստանէն) ՄԱՐԹԷՆ ԵՈՒՐԿԷՆՍ — ՖԵՐՏԻ, ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ իր նուագախումբով

Ընտրութիւն ամէնէն գեղեցիկ մանուկին 4 – 5 տարեկան

Վիճակահանութիւն Պիւֆէ Անակնկալներ

ՄՈՒՏՔ 10 Ֆ.

ՁԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, Յունիս 13 կիրակի ամբողջ օրը դէպի

DREUX ET ANET SUR EURE
Visite château de Diane de Poitiers et Chapelle Royale

ինչպէս նաեւ շրջակայ պտոյտներ :

Արձանագրութեան համար հեռախօսել Տիկիններ Թադէոսեանի 878-27-35,

Հրաչեանի 878-67-38, Արսլանկիւլեանի 734-70-19, Սանոսեանի 645-13-52

Հաւաքատեղի

Square Montholon — Métro Cadet

առաւօտեան ժամը 7ին

Ծախքերու մասնակցութիւն, այցելու – թիւններով միասին՝ 50 Ֆր. :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Պօմոնի մէջ արձանագրութիւնները սկըսած են 6–14 տարեկան երկսեռ մանուկներու համար : Կը խնդրուի դիմել տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահը, Չորեքշաբթի ցերեկէ վերջ եւ Կիրակի առաւօտները :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պ. Հայկազ Տողրամաճեան, որ բնակած է Շաւիլ, յետոյ Մարսէյլ, իրեն համար շատ կարեւոր խնդրի մը համար : Գրել իր մեծ եղբօր՝ Հմայեակ Տողրա – մաճեանի՝ .

1, Rue des 3 Chantier
92370 CHAVILLE
Tél. : 926-45-20

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ
ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի միօրեայ վարժարանին ամավերջի հանդէսը Յունիս 20ին կիրակի ժամը 15ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ :

Երգ, պար, արտասանութիւններ աշակերտ – աշակերտուհիներու կողմէ, ղե – կավարութեամբ երէցկին Սոնա Նաճար – եանի եւ պարուսոյց Լ. Պօլիկեանի :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՃԱՇԸ

Յունիս 13ին, կիրակի ժամը 13ին, ի նպաստ լիբանահայ աղէտեալներու

HOTEL SEVAN
Ave. de Verdun — 84120 PERTUIS
(Piscine chauffée)

Օթոքարը կը մեկնի առաւօտեան ժամը 10ին, Ռիւ Քոլպէրի փոստի առջեւէն :

Տոմսերու համար հեռաձայնել.— 50-27-39 կամ 91-24-98

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՃԱՇ

Ալեք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնի բացման Ա. տարեդարձին առթիւ Երեքշաբթի 15 Յունիս, ժամը 20·45ին Ա. Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ

118, Քուրսէլ փողոց — Փարիզ 17րդ

Գեղարուեստական բաժին – Ընտանեկան խրախճանք

Ճաշի մասնակցութիւն 100 ֆր.

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել Հ.Բ.Ը.Մ.ի կեդրոնը՝ հեռ. 924 86 71 կամ 227 12 26

Un premier disque de chansons

aram

« A LA TERRASSE DU CAFE »

Un disque SARAVAH
Distribué par RCA

Chez tous les disquaires

A R M É N I E 1 9 7 6

Départs chaque mois :

du 10 Juillet au 24 Juillet
du 6 Août au 21 Août
du 22 Septembre au 6 Octobre
du 23 Octobre au 6 Novembre
du 22 Décembre au 3 Janvier 1977

à partir de 2680 fr.

Réduction Spéciale :
Aux personnes agées de 60 ans et plus, et aux familles de 4 personnes au moins, s'incrivant ensemble.

Pour les jeunes de 16 à 35 ans (2 voyages)
du 24 Juillet au 7 Août
du 16 Août au 30 Août

Renseignements et Inscriptions

A PARIS

mondotours

2, rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

A LYON Varoujan Sarkissian

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66

Licence Voyages : A. 721.

Restaurant

LA CAPPADOCE

3, rue Marivaux (derrière l'Opéra-Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65

présente

tous les soirs

NORAYR

1er chanteur de l'Orchestre d'Etat d'Arménie

et tous les samedis soir

FERDI

Il est nécessaire de réserver sa table pour le dîner.

Fermé le Lundi

Fonds A.R.A.M

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ
13
DIMANCHE
13 JUIN
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար.	170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման Տար.	200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

51րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13·612 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — N° 13.612

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՈՒՐԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐԱՆ

— O —

Ա.

Քուրան կը նշանակէ համիսլամութիւն: Թուրան՝ համաթրքութիւն:

Օսմանեան սուլթանները՝ իբրեւ խալիֆա համայն մահմետական աշխարհի, մանաւորաբար Ապտիւլ Համիտի տիրապետութեան շրջանին, կը հետապնդէին համիսլամական քաղաքականութիւն, իբրեւ խալիֆա իրենց կրօնական մականին տակ պահելով Մարգարէին հարիւր միլիոնաւոր հաւատացեալները:

Իթթիհատը, 1908ի Սահմանադրութենով իշխանութեան գլուխ գալէ ետք, պահեց սուլթան – խալիֆան, օգտագործելու համար իսլամական աշխարհի հըսկայ ուժը ի նպաստ օսմանեան կայսրութեան շահերուն: Սակայն համիսլամութեան հետ միաժամանակ հրապարակ նետեց նոր գաղափարական մը, ազգայնամոլական նոր նշանախօսք մը, որ կոչուեցաւ համաթրքութիւն, իբրեւ նպատակ ունենալով հիմնել Թրքական մեծ կայսրութիւն մը, որուն մաս պիտի կազմէին Ատրպէյճանէն սկսեալ դէպի կեդրոնական Ասիա երկարող հողամասերը, որոնց բնակիչները Թրքական ծագում ունէին:

Թուրանական կոչուած ցնորական, մեծամոլական շարժումը իրականին մէջ ուղղուած էր ցարական Ռուսիոյ դէմ, սակայն առաջին առթիւ անոր զոհ գացին Հայութիւնն ու Հայաստանը, որոնք խոչընդոտ մը կը կազմէին Թուրանի ճամբուն վրայ:

1920 Մայիս 28ին, Ատրպէյճանի անկախութեան երկրորդ տարեդարձին, Պոլսոյ Համալսարանական վարժարանի մեծ սրահին մէջ ռազմաշունչ ճառեր խօսեցան յայտնի Թուրանական մտաւորականներ՝ Հրէշատին Խալիտէ Էտիպ Հանըմի նախագահութեամբ: Ճառախօս մը սպառնաց ջնջել « մաքրել » ճըլըզ Հայաստանը, ազատ ճամբայ բանալու համար դէպի Թուրան: Իբրեւ միակ հայ խմբագիր ներկայ էինք այդ հանդիսութեան, որուն նկարագրութիւնը հրատարակեցինք յաջորդ օրն իսկ:

Սպառնալիքը իրականութիւն դարձաւ չանցած: Թուրքիա սահմանակից դարձաւ Ատրպէյճանի՝ Նախիջեւանի վրայով, Մոսկուայի օրհնութեամբ: Հայկական Նախիջեւանը ինկաւ Թուրանականներու տիրապետութեան տակ: Առաջին քայլը դէպի Թուրան:

Մուսթաֆա Քէմալ 1923ին քաղաքական նոր ուղղութիւն տուաւ Թուրքիոյ: Ջնջեց սուլթանութիւնն ու խալիֆայութիւնը, հիմը դնելով աշխարհիկ հանրապետական վարչաձեւի մը, որուն մենատէր – ղեկավարութիւնը վարեց մինչեւ իր մահը (1938):

Իր ծանօթ բարենորոգումներուն մէջ կարեւոր տեղ մը գրաւեց համիսլամական եւ համաթուրանական շարժումներէն հրաժարումը, — վերջինը՝ սիրաշահելու համար Խորհրդային Ռուսիան, որ ա՛յնքան թանկագին օժանդակութիւն էր բերած իր «միլլի» շարժումին եւ ապահոված անոր յաղթանակը:

Դիւրին գործ չէր մէկ օրէն միւսը փոխել Թուրքին կոչկոռ կապած գլուխը: Ֆէսը նետեց եւ «կեավուր»ի գլխարկ դրաւ մոլեռանդ քաղաքացիին ու տգէտ գիւղացիին գլուխը, սակայն ստիպուեցաւ բռնակալական խիստ միջոցներու դիմել՝ մտայնութիւնները փոխելու համար: Յաջողեցա՞ւ:

Տարիներէ ի վեր երկրին մէկ ծայրէն միւսը ծնունդ առնող ու օրէ օր զարգացող երեւոյթները ցոյց կուտան, որ Աթաթիւրքի բարենորոգումները տակաւին կէս դար ետք չեն իրագործուած բոլորովին:

Նշմարելի է դէպի ետ շրջադարձ մը:

Քուրանն ու Թուրանը սկսած են պատուոյ տեղը գրաւել հանրապետական Թուրքիոյ մէջ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐԸ ԴԷՄ ԵՆ ԱՐԱԲ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԵԱՆ

— O —

Այս անգամուան հրադադարն ալ — դէպքերու հաշուով 40րդը — տարբեր չեղաւ նախկիններէն, այլ խօսքով երկար չտեւեց եւ կռիւները վերսկսան: Սուրիա կը շարունակէ զօրացնել իր ուժերը Լիբանանի մէջ եւ միշտ օդակի մէջ առած է Պէյրութի արեւմուտքը, որ մահմետական գօտի մըն է: Ինչ կը վերաբերի արաբ «կանաչ գդակաւորներ»ուն, որոնց ստիճանական ժամանումը կը հաղորդուէր, դեռ հրապարակ չեն ելած: Արաբական Լիկայի այս որոշումին դէմ արտայայտուեցան քրիստոնեայ ղեկավարները, գերաստիճան բնոյթի ժողովէ մը ետք: Նախագահ Ֆրանժիէ, Ներքին նախարար եւ նախկին նախագահ Շամուն, Ֆալանժներու առաջնորդը Ճէմայէլ եւ Մարոնիներու Ուխտէն հայր Քասիս միացեալ յայտարարութեամբ կ'ընդգծեն, թէ Արաբ. Լիկայի որոշումը «պաշտօնավութեան» ուժեր ղրկելու Լիբանան՝ «մահմետական պատերազմ մըն է՝ հըռչակուած քրիստոնեայ Լիբանանի դէմ»: Յայտարարութիւնը կատարողները կը սպառնան ընդհանուր զօրակոչի ենթարկել քրիստոնեաները, եթէ ոչ-սուրիական արաբական զինուորական զունդեր Լիբանան ոտք դնեն: Կը սպառնան նոյնպէս ոչ-արաբ արտաքին ուժերու դիմել՝ կռուելու համար համարաբական ուժերու դէմ: Աւելորդ է ըսել, որ քրիստոնեայ առաջնորդները զօրավիգ կը կենան Սուրիացիներուն:

ԵՐԱՇՏԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի մէջ երաշտը հետզհետէ լայն տարողութիւն մը կը ստանայ, մասնաւորապէս արեւմտեան կողմը, ուր ջուրի աստիճանական նուազումը տագնապալից կացութիւն մը կը ստեղծէ շրջանի բնակչութեան համար: Երաշտը կը սկսէր անցեալ Դեկտեմբերին, երբ անձրեւի պակասի պատճառով երկրագործութիւնը մեծ վնասներու կ'ենթարկուէր: Այս կացութիւնը, իր մտահոգիչ բնոյթով, օրակարգի նիւթ դարձաւ Նախարարաց Խորհուրդի նիստին, որ յառաջիկայ Սեպտեմբերին պիտի քննէ ձեռք առնուելիք անհրաժեշտ միջոցները: Այսպիսի ծանրակշիռ երեւոյթներ պատահած են երեք անգամ՝ 1893, 1921 եւ 1943ին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ 30·000ՐԴ ԱՅՑԵԼՈՒՆ

«Ալ. Իսահակեան» տուն – թանգարանի 30·000րդ այցելուն եղած է Զդենէկ Շրեչէկ: Այդ առթիւ թանգարանի տնօրէնութիւնը այցելուին նուիրած է բանաստեղծին նկարներու ալպոմը:

×

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԳՈՐԾԻՆ ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԱԾ ԷՋԵՐԸ

« Հայաստան » հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է Կոմիտաս վարդապետի երկերու հաւաքածոյի չորրորդ հատորը, որուն մէջ ամփոփուած 44 մեներգներն ու խմբերգները մինչեւ այսօր անծանօթ էին երաժշտասէր հասարակութեան: Հատորը խմբագրած եւ ծանօթագրած է երաժշտագէտ Ռոբեր Աթայեան: Յիշեալ երգերը յայտնաբերուած են Կոմիտասի ձեռագիրներուն մէջէն, մասնաւորապէս մատիտով սեւագրութիւններէն, կարգ մը նիւթեր ալ քաղուած է Մարգարիտ Բաբայեանի եւ Ռոմանոս Մելիքեանի արխիւներէն, Սպիրիդոն Մելիքեանի արխիւին մէջ պահուող ձեռագիր «Ազգային երգարան»էն եւ Էջմիածնի նախկին ճեմարանական Հայկ Յովհաննիսեանի երգարանէն: Որքան ալ Կոմիտաս հայ գիւղական երգերը աւելի ազգային համարած է եւ ընդունած զանոնք իբրեւ հիմք հայկական ինքնատիպ արհեստավարժ երաժշտութեան, այնուամենայնիւ ան հեռու չէ մնացած նաեւ քաղաքային երաժշտական ստեղծագործութեան երեւոյթներէն եւ յատկապէս հայրենասիրական երգերէ: Ազգային երգերուն Կոմիտաս մօտեցած է գաղափարական – գեղարուեստական լուրջ ընտրութեամբ:

Հատորին մէջ տեղ գտած գործերը յօրինուած են Ս. Նազարեանի, Ռ. Պատկանեանի, Մ. Թաղիադեանի, Մ. Պէշիկթաշլեանի, Րաֆֆիի, Ս. Շահազիզի, Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի, Ալ. Իսահակեանի բանաստեղծութիւններու հիման վրայ: Հատորին մէջ տրուած է կարգ մը երգերու յօրինման եւ մեկնաբանութեան պատմութիւնը: Օրինակ, «Առ գետս Բաբելացւոց» սաղմոսին Կոմիտասէն զատ անդրադարձած են նաեւ Մակար Եկմալեան, Րաֆֆի եւ Յովհ. Թումանեան: Կոմիտաս այդ գործը գրած է Պերլին՝ 1896ին եւ արժանացած է իր երաժիշտ ուսուցչի՝ Ռիխարդ Շմիտի գնահատանքին: Կոմիտասի այս գործը երկար ատեն անծանօթ մնացած է. առաջին անգամ հնչած է Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցին մէջ՝ 1966ին, Ռ. Աթայեանի ղեկավարութեամբ: Այնուհետեւ, Հայաստանի պետական երգչախումբի մեկնաբանութեամբ, վերածուած է սալի: Սաղմոսը մեկնաբանուած է Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ ալ: Պերլինի մէջ, Կոմիտասի ծննդեան 100ամեակին առթիւ Հերբերտ Հիլդեբրանդի ղեկավարած երգչախումբը մեկնաբանած է Կոմիտասի սաղմոսը եւ արժանացած տեղւոյն մասնագէտներու եւ մամուլի բարձր գնահատանքին: «Ո՛վ, Մեծասքանչ դու լեզու» խմբերգը Կոմիտաս յօրինած է Պոլսոյ մէջ, հայ գիրերու գիւտի 1500ամեակի եւ տպագրութեան 400ամեակի հանդիսութեանց առթիւ՝ 1913ին: «Ձայն տուր, ով ծովակ» երգը (խօսք՝ Րաֆֆիի) որ ստացուած է Փարիզէն (1955ին), կը կրէ հեղինակին 1901 Նոյեմբեր 17ի՝ «Նուէր շնորհալի Օրիորդ Մարգարիտ Բաբայեանին» ձօնը:

«Հայաստան» եւ «Բամ փորոտան» երգերը Կոմիտաս դաշնաւորած է Արմենակ Շահմուրադեանի համար: Երկու երգերն ալ 1914ին առնուած են սալի վրայ՝ հեղինակի եւ երգչի մեկնաբանութեամբ: Վերջին քառորդ դարու ընթացքին Ռ. Աթայեան մեծ աշխատանք տարած է Կոմիտասի ստեղծագործութիւնները համբութեան ներկայացնելու, անոր ամբողջական գործերը հրատարակելու, իւրաքանչիւր գործին պատմութիւնը, տարբերակները դրսեւորելու տեսակէտէն: Ներկայիս ան կը պատրաստէ Կոմիտասի երկերու հաւաքածոյի հինգերորդ հատորը:

×

ՀՐ. ԱՃԱՌԵԱՆԻ « ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ »

Երեւանի պետական համալսարանի հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է Հրաչեայ Աճառեանի բանասիրական ուսումնասիրութիւններու հաւաքածոն: Հայագէտին բանասիրական ուսումնասիրութիւնները մինչեւ այսօր մնացած էին չուքի մէջ, որովհետեւ անոնք սփռուած էին մամուլի էջերուն մէջ: Լոյս տեսած հատորը կ'ընդգրկէ «Բազմավէպ»ի, «Հանդէս Ամսօրեայ»ի, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի «Տեղեկագիր»ի եւ այլ պարբերականներու մէջ տպագրուած Հ. Աճառեանի հետազօտութիւնները, ինչպէս՝ «Մատթէոս Ուռհայեցի», «Քննութիւն Եզնկայ Նորագիւտ ձեռագրին», «Ձեռագրական սրբագրութիւններ հայ մատենագիրների մէջ» եւայլն: Հատորը կազմած են համալսարանի հայագիտական հետազօտութիւններու կեդրոնի աշխատակիցներ Ա. Մադոյեան եւ Ա. Տէր-Ստեփանեան: Հատորը ունի նաեւ յառաջաբան եւ ծանօթագրութիւններ:

Քանի մը տողով

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ռազմանաւ մը փորձած է թորփիյ մը զարնել դանիական ռազմանաւէ մը: Այս վերջինոյն նաւաստիները արգելք հանդիսացած են:

ԱՆԿՈԼԱՅԻ մէջ դատավարութիւնը սկսած է գերի բռնուած 13 վարձկաններու, բոլորն ալ՝ ճերմակ: Կռուած էին իշխանութիւնը ձեռք ձգած Անկոլայի Ազատագրութեան Ժողովրդական Շարժումի դէմ:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետին Մոսկուա այցելութիւնը «մեծ յաջողութիւն» արձանագրած է, ըստ Ինտիրա Կանտիի: Բարեկամութեան նոր համաձայնագիր կնքուած է եւ Մոսկուա տնտեսական նոր օժանդակութիւն պիտի կատարէ Հնդկաստանի:

ՈՒԿԱՆՏԱՅԻ Հանրապետութեան նախագահը Իտի Ամին Տատա մահափորձէ ազատած է: Այն պահուն երբ ան կ'այցելէր Քամփալայի ոստիկանական հաստատութիւնները, արձակազէն մը երեք ձեռնառումբեր նետած է: Նախագահին թիկնապահը մեռած է և երեք հոգի՝ ծանր վիրաւորուած:

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ մէջ առջի օր խումբ մը զինեալ մարդիկ՝ Արժանթինի դաշնակցական յանձնախումբի կեդրոնատեղիէն գողցած են փաստաթուղթեր, որոնք կը պարունակեն Արժանթինի քաղաքական ապաստանեալներու ցանկը: Կ'ըսուի թէ զինեալ խումբը կապեր ունի կառավարութեան հետ:

ԵՈՒՐԻ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ աշխարհի ախոյեան դարձաւ ծանրաբարձութեան մէջ, քսան տարեկաններէ վար դասին մէջ: Մրցումը տեղի ունեցաւ Կտանսք, Լեհաստան:

Fonds A.R.A.M

ՄԱՀՈՒԱՆ 48ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԹԼԿԱՏԻՆՑԻ — ԹԷՈԴԻԿ

ԹԷՈԴԻԿ

(1873 – 1928 ՄԱՅԻՍ 24)

— O —

(Գ. եւ վերջին մաս)

«Թմբլին բունին քով, կանանչին վրայ, գպրոցական գիրք մը, կաղամար, քանակ ու տետրակներ ձգուած են անխնամ։

«Ու կ'երգէ ալ, անանկ հիացիկ ձայնով մը ուր վտակի մը քմշոտ կարկաչը կայ եւ աղնիւ կիթառի մը սոյլը թրթրուկ, կ'երգէ ան « սեռենատ »ի մը մոռցուած սա տունը.

«Զայնը կ'երգէ սէր ու գգուանք,
Համակ յուզում ու սարսուռ,
Ալ հերիք եմ երգդ ու նուագ,
Բոց աչքերդ ինձ դարձուր...»։

«Անգիտակ», ընչողին անգիտակ արտաբերուած բառերուն իմաստին, կը կրկնէ, կ'երգէ գայն, իր ճօճումին հետ թափ տալով նաեւ երգուածքին, և հրամայած բարձրութիւններուն հանելով յակուրջին ու ձայնիկը։

«Անդին, անոր անձնիւր տարուբերին, պառկող խաղաղ աւազանին իր հայելիին մէջ մասեր կը դողայ այդ աղջկան գողտր կերպարանքէն, չուշանաթոյր կարճ քըղանցքին գաղտնապահ ծալքերէն բռնէ մինչեւ սեւ գուլպայ սրունքները, մանաւանդ այն զոյգ ծղիքը կաթնորակ որոնք քովընտի չուանններուն պլլուած են՝ խոձուիլներու պէս մատղշուկ։

×

«Օրուէ դուն, օրուէ կայտառ, պայծառ աղջիկ ու երգէ այդ երգը որուն մէջ ձայներու ներբողը կայ եւ տարփոտ պարմանիի մը ըղձանքը բոցանուտ։

«Ուշ կամ կանուխ, աշխարհը դուն ալ ճանչնաս պիտի, եւ տեսնես թէ ինչ համ է ըմպանքը վիշտին։ Երակներուդ մէջ, վերնամորթիդ տակ ու լանջքիդ խորը պիտի զգաս այն կծուակիծ հոսանուտը զոր Սէրը պիտի քալեցնէ գողունի, որպէսզի սկսի հառաչի չնչառութիւնդ։ Ան ատեն զգալով է որ պիտի երգես, ու բառերուն հետ, եղանակին հետ, պիտի վրդովիս, պիտի արտասուես ու պիտի յուսաս։ Այո, պիտի յուսաս...։

«Վաղը, երբ այս Թմբլին տակ գաս նորէն չուզես պիտի պարաններէն առկախել, հապա կանաչ կողքով հատոր մը թղթատել, կամ աւազանին եզրը երթալ՝ տուայտ դիմագիծդ դիտելու։ Այսօր լքուն ու երջանիկ, այն օր տխուր ու երազուն։

«Վաղը, կ'ըսեմ, մոռնաս պիտի օրուիլներդ, որովհետեւ, ահ, օրրելու դերը սաանձնես պիտի, սեննակիդ անկիւնը ծունկ չոքած պզտիկ հրեշտակիդ խանձարուրին քով։

«Ու կանչածդ՝ որ հիմա սիրերդ մըն է խանդոտ, օրօր մը դառնայ պիտի, աղիքներուդ ալքէն փրցուած խօսքերով, մելանոյշ, աղերսող օրօր մը, հեշտանքով խփելու համար զաւկիդ աչկունքը փաղփուն...։

«Օրուէ դուն, օրուէ, խարտեաշ, մատղաշ աղջիկ»։

Հարկաւ թէ այս կարճ մէկ արձակով Թէոդիկի գրելու կարողութիւնը լրիւ արտացոլացնել չէ կարելի։ Ան պարզապէս նախաճաշակ մըն է։

Ան եղած է նաեւ բանասէր մը, վկայ իր «Որթն ու Բերքը»։

Բազմակողմանի յատկութիւններով օժտուած մեր այս անկրկնելի տարեցուցագիրը ունեցած է նաեւ ուրախ ժամեր որու ընթացքին տուած է Այբուբենական յանգարանութիւններ.

Վոթկած կնկան ի՛նչ անուն տալ
անկասկած.— Քած։
Որ բառն է որ միտքը ձգէ տարակոյս.—
Կոյս։
Կը վայելէ՞ յարգանք՝ հիւր մը ինքնակոչ.
— Ոչ։
Ի՛նչ կը դառնայ մարդ եթէ ուտէ սաստիկ.
— Տիկ։
Աքլորի տէր՝ որ հաւն է ո՞ր չու չածեր.
— Ծեր։

Ուրիշ մի քանի նմոյշ իր տառախաղ–բառախաղերէն.—

Աստուած զմեզ անփորձ պահէ, որոնցմէ՞ Չ. Ր. Ր. (չարերէ)։ Ի՞նչ է այն զոր կաղանդին ամէն մարդ կը յուսայ.— Ն. Է. Ր. (նուէր է)։ Տէրտէրին փորն ի՞նչ է.— Հ. Ր. (հոր է)։ Զանձրոյթիդ մէջ ի՞նչ կը տեսնես անկասկած.— Մ. Ց. Ի. (մենութիւն)։ Եւն.։

Ափսոս որ Թէոդիկի կեանքին այս ըլւարթ օրերը եղած են շատ կարճատեւ։ Ա. աշխարհամարտի շփոթ տարիներուն գուգադիպող անոր ընտանեկան կեանքը անցած է փոթորկալից։ Վերադարձին արդէն Տիկին Արշակուհի անկողին է ինկած։ Մահուան լուրը կը հասնի 1922 Յունուար 2ին՝ Զուիցերիա, որուն Լէզին քաղաքը կը դարմանուէր ան։

Իր միակ որդին՝ Վահագնը կ'ուղեւորէ Ամերիկա ու ինք, պանդուխտի ցուպը ձեռքն առած աստանդական կը հանդիպի Կիպրոսի Մելքոնեան վարժարանը, անկէ Վիէննա ու յետոյ Վենետիկ ու հուսկ յետոյ Փարիզ «Մասիս» տպարանը... Վերջին ապաստանը մեր տարեցուցագրերու արքային։

Թէոդիկ իր կնոջ մահը կ'ողբայ սա բառերով՝ որ տեղ գրուած են իր 1923ի տարեցոյցին առաջին էջին, առաջին տողերուն մէջ.

«Տարեցոյցիս Հիմնադրուհին
«2 Յունուար 1902, նշանտուքս իրեն հետ։ 2 Յունուար 1922, իր անդարձ մեկնումը։ — Ոչ եւս է Արշակուհին որ տարիներ կողակիցս ու գործակիցս եղաւ»։
Եւայլն, եւայլն։

Եւ ահա անոր մէկ նամակը, որ ղրկած է Իսթանպուլցի բարեկամներէն Պ. Սարգիս Սագայեանի եւ որուն մէջ ան կ'ողբայ իր ծննդավայրի անոյշ անցեալ օրերը (Նամակը կը կրէ 1926 Յունիս 23, Նիկոսիա)։

« ... Կեանքէս նշանախեց մը իսկ չէ փոխուած, կը գրեմ թիւ ու հաշիւ՝ առտուները, եւ այնուհետեւ 1927ի հատորիս պատրաստութեանը կը տքնիմ տիւ եւ գիշեր, շատ անգամ գիշերուան երկուքները յօրանջելով եւ ակնցիս ապակիներուն տակէն արցունքներս սրբելով։ Երբեմն միտքս կուգայ Սկիւտարը, մանաւանդ լայնանիստ տանդ նախամուտ սրահը, որուն միւս դուռը երեւակայութեամբս կը բանամ, շնչելու համար սա գարունին փթթող շահպրակները բազմաթերթեան։

«Երազ օրեր, կեանքը ցորեկն ալ երազ մը չէ՞ միթէ պանդուխտին համար։
Քոյդ՝ ԹԷՈԴԻԿ»

Հոս կ'աւարտին Թէոդիկի մահուան 48րդ տարելիցին առթիւ իմ խօսքերս՝ որոնք, դժբախտաբար, մտադրածիս չընչին մէկ մասը միայն եղան։ Ես պարզապէս ուզեցի տուրք մը վճարել անոր եւ տուրքն ալ կ'ըլլայ հարկատուին կարողութեան չափով։ Շատ բան կը պարտիմ ես իրեն։

Բարձեալն Աստուծմէ երկնային անդորր ու լուսաճաճանչ կեանք մը կը հայցեմ իմ սիրելի Թէոդիկիս։

×

Այս գրութեանս գրեթէ ամբողջ ատաղձը հայթայթած եմ Յակոբ Մարթայեանի « Համայնապատկեր »էն։ Այս առթիւ տարիներէ ի վեր միտքս տանջող մէկ հարցը կ'ուզեմ դարձեալ լեզու հանել. ինչո՞ւ կէս մնաց «Համայնապատկեր»ը։ Անոր ներքին ծալքերուն բոլորովին անծանօթ եմ բայց մաղթանք մը ունիմ, տայր Աստուած որ մեծայարգ Մարթայեան այլեւս հաշտուէր իր սրդողած գրչին հետ եւ լրացնէր ազգին ապրանքը համարուող Հայուն «Ոսկի Գիրքը», թէ ոչ կ'երկիւղիմ որ մի գուցէ վաղուան դատաստանը խիստ ըլլայ... իրեն հանդէպ։

Իր ներողամտութեան ապաւինելով կը յայտնեմ իմ ամենախորին երախտալի յարգանքներս։

ՊԵՏՐՈՍ ՀՈՎՏԱՆԵԱՆ

(3 եւ վերջ)

ՊԱՔԱԼՈՐԷԱՅԻ ԺԱՄԱՆԱԿԸ

— O —

Յունիս։

Պաքալորէայի ամիսը։

Վստահ ու յանդուգն, վարանոտ ու երկչոտ, կամ արդէն իսկ հրաժարած ու տրտմած, 325.345 տղաք ու աղջիկներ են որ այս տարի կը պատրաստուին պաքալորէայի քննութիւններուն (անցեալ տարուընէ հազար աւելի)։

90.688 աշակերտներու համար, թեկնածու թեքնիք պաքալորէայի, ճշմարտութեան ժամը հասած է։ Քննութիւնները սկսան Յունիս 9ին ու կը տեւեն երեք օր։

234.657 աշակերտներ, թեկնածու ընդհանուր ուսուցման պաքալորէայի, քիչ մը աւելի ժամանակ ունին իրենց առջեւ։ Վերաքաղի շրջանին մէջ են։ Պիտի սըքնին Յունիս 17 եւ 18ին։

Ստեղծուած 1808ին, Նափոլէոնի կայսրութեան օրով, առաջին վկայականները յանձնուած են յաջորդ տարին 32 մրցանակաւորներու։

Պաքալորէան, տարիներու ընթացքին, կրած է անշուշտ բազմաթիւ փոփոխութիւններ եւ կարգ մը կարեւոր ու հիմնական բարենորոգումներ։

Այժմեան կազմակերպութիւնը «կը տեւէ» 1968էն ի վեր։ Կ'ըսենք «կը տեւէ», որովհետեւ Կրթական Նախարար Ռ. Հաբիի բարենորոգումը, որ պիտի գործադրուի 1980ին, հիմնական փոփոխութիւններ կը բերէ։

Այժմ պաքալորէան կազմակերպուած է հետեւեալ ձեւով՝ առաջին դասարանին՝ Ֆրանսերէնի կանխեալ քննութիւնը, իսկ աւարտական դասարանին բուն քննութիւնը, որ կը կատարուի մէկ նստաշրջանով (Յունիս – Յուլիս) համաձայն 28 եղանակաւորումներու, ընտրութեամբ (12 ընտրութիւններ ընդհանուր ուսուցման պաքալորէայի վեց ճիւղերուն համար եւ 16 ընտրութիւններ թեքնիք պաքալորէայի երեք ճիւղերուն համար)։

Սեպտեմբերի նստաշրջանը վերապահուած է անոնց որոնք հարկեցուցիչ պատճառներով, չեն կրցած մասնակցիլ Յունիսի քննութիւններուն։

Այն թեկնածուները, որոնք առաջին խումբի պատկանող գլխաւոր նիւթերէ բաղկացած քննութեանց մէջ ստացած են իբր միջին նուազագոյնը 12, վերջնապէս յաջողած են։ Անոնց, որոնց միջինը կը գտնուի 8–12ի միջեւ կարելիութիւնը ունին ներկայանալու երկրորդ խումբի պատկանող կարգ մը նիւթերու, կոչուած ստուգիչ։ Յաջողելու համար պէտք է, այս պարագային, ունենալ նուազագոյնը 10ը, որպէս ընդհանուր միջին։ Իսկ, անշուշտ, անոնք որ ստացած են 8էն պակաս վերջնապէս ձախողած են ու իրենց քննութիւնը կը յետաձգուի յաջորդ տար-

ՋՈՐԻ ՄԻՐՈՆ

7.

— Բոլշեւիկներ հասան Երեւան, յեղափոխութեան յաղթանակ է տարէ։

Լուրն առան, նայեցին իրար՝ ամէնքի աչք ու դէմքին հարցական կար, եղածի մասին կարգին պատկերացում չունէին։

— Առաքել, քու լուր խե՞ր է, թէ չառ, — հարց տուեց Նհօն։

— Դաշտեցի հարուստների սրտից արուն կը կաթայ, բոլշեւիկներ հողեր կը խլին հարուստներից, կը բաշխին փուխարա մարդկանց։ Իմ ծանօթ թեւ էր առէ – կը թռնէր։

— Հա՛... Օրհնուի քու ծուխ, Առաքել, լուր բարի է, — հանդստացաւ ճախրկանցի Նհօն, յետոյ մռայլուեց, աչք գցեց չուրջբոլորը, եւ ամէնքը նայեցին լերկ ու քարքարոտ լեռներին։

— Ոչ հող ունինք, ոչ՝ ջուր... Մեր մէջ ոչ հողատէր կայ, ոչ՝ հողազուրկ. հաւասա՛ր դաղթական ենք, — ասաց Նհօն։

Միւս առաւօտ ինքն էլ ելաւ կէրճից, գնաց նոր լուրից դղրդացող աշխարհը։

Բաժին ուզելու համար չէր գնում։

Գնաց, առաջին պատահած գիւղից իմացաւ «Էրիւանի» ճամբէն, գնաց՝ մի շաբաթ բեռնակիր եղաւ ու յիշեց Մխէին, յետոյ մտաւ «Ղանթարի տակ». առաւ մի կճուճ, մի ճրագ, մի քիչ մեխ, ծըխնի, դրկափան, վերջին արասուն՝ կէս չիչ նաւթ, յետոյ բոլորը լցրեց, դարսեց կճուճի մէջ, չալակն առաւ, քայլ արեց ու... Ու տեսաւ Խուլթեցի հարսին։ Ձեռքերը կրծքին խաչած, նստած էր թել ու ասեղի դուքանի դրանը։ Ոտը կախ գցեց, դուքանին մօտիկ պտոյտ տուեց, որ Խուլթեցի հարսը նկատի իրեն, չնկատեց՝ ձեռքերը կրծքին խաչած էր, կոպկախ էր ու անլուր «Ղանթարի տակի» աղմուկին։ Մօտիկ – մօտիկ պտոյտ տուեց՝ չեղաւ եւ մօտ գնաց, ձայն հանեց.

— Խուլթեցի հարս...

Խուլթեցի հարսը ցնցուեց, յետոյ շփոթուած կանգնեց, նայեց իրեն, յիշեց... յիշեց՝ կարմրեց, շփոթուած ասաց.

— Աստծու բարին, ախպեր։

— Խուլթեցի հարս, — ասաց ու լռեց. ի՞նչ ունի ասելու... Հա՛... — Խուլթեցի հարս, քու առաջ մեղք ունիմ, ամօ՛թ, ամօթ, մեղք ունիմ... Շատերն ունին... Ներող կ'եղնիս։

Խուլթեցի հարսը գլուխը խոնարհեց, աչքերի մէջ օր է՛ն օրերի արցունքից կար։

— Խուլթեցի հարս, քեզնէ յետոյ ես բաժանուայ խմբէն, — լռեց. ինչի՞ համար ասաց, ի՞նչ պէտք էր... — Քու անուն ի՞նչպէս է։

— Նարէ, — բարձրացրեց գլուխը։

«Նարէ, Նարէ... — մտքում կրկնեց, — Խանդութ... Նարէ...»։

— Լաւ անուն է, — ասաց։

— Իմ էրիկ նմանապէս իմ անուան հաւան էր, — խոնարհ ասաց, — էս չէ՝ էրկրին։ Էս ինձ Նինա կը կանչէ։

— Խատեղին ո՞վ է, Նարէ, — խանդի պէս մի բան ունեցաւ, — քու անուն ինչի՞ կը փչացու... քու կնունքի անուն ի՞նչ իրաւունքով կը փոխէ։

— Էս դուքանի տէր Վանօն է, — տըխուր ասաց Նարէն, — ճարահատ առայ, ախպեր... Քու անուն ի՞նչպէս է։

— Միրօ։

— Հո՞ս կ'ապրիս։

— Հո՛ս... Ուրիշ աշխատանք էղնէր կ'երթենք ուրիշ աշխարհք։ Սար կ'ապրիմ, Նարէ... Քոզտիք չինեցի։

— Լաւ է, — իր համար ասաց Նարէն, — սար լաւ է, — իրեն դիմեց, — հոս իմ չունչ կը կտրուի, ճարահատ կ'ապրիմ... Հըի՛ի, մեր էրկրի սարե՛ր...

— Մեր էրկրի սարե՛ր, — Նարէի ցաւով կրկնեց ինքը ու լռեցին։ Նարէն խաղարեց գօտու հետ, եւ մատները դողում էին, ինքը նայեց Նարէի մատներին, Նարէի թագա չորին, Նարէի մազերին, դէմքին, ուզեցաւ էլի բան ասէր՝ չիմացաւ ինչ, ուզեցաւ քայլ անել, ոտը կախ գցեց, յետոյ շատ եղաւ լռութիւնը, եւ գրոյցը շարունակելու համար ասաց.

— Ես էրթամ, Նարէ։

— Ո՞ւր, — երեխայի լալկան ձայն էր։

— Սար էրթամ։

— Հոն մենա՞կ կ'ապրիս։

Հարցը դուր եկաւ իրեն, եւ նոր տրտմութիւն բերեց հարցը, մի այնպիսի տրտմութիւն, որն ինքը երկար ժամանակ մէկին ցոյց տալու պահանջ ունէր, թէ ում՝ չգիտէր։ Ու մի գիրկ թաց ամպ իջաւ – նստեց ճակատին, եւ հայեացքը ճօճուեց՝ ծա՛նր – ծա՛նր։

— Մենա՛կ, մենակ կ'ապրիմ, — ասաց, — աշխարքի հետ մենակ եմ։

Եւ էլի լռեցին ու դա անվայել լռութիւն չէր. երբ էլ բերան բացէր, ժամ, երկու ժամ յետոյ ասէր բառ՝ կը լինէր կիսատ խօսքի շարունակութիւնը։ Լռեցին, եւ Նարէի աչքերից էլ կախուեց իր թաց ու ծանր հայեացքը։

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

(38 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ

Տնտեսական Համագործակցութեան եւ Զարգացման Կազմակերպութեան հրապարակած վերջին վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ, որ եւրոպական երեք երկիրներ՝ Զուիցերիա, Շուէտ եւ Նորվեկիա, անձ գլուխ եկամուտի (միջին) հաշուով աւելի բարձր դիրքի վրայ կը գտնուին, քան Մ. Նահանգները: Վերոյիշեալ երկիրներու անձ գլուխ եկամուտին միջինը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ՝ համապատասխան կարգով՝ 8·375, 8·308, 7·033 եւ 7·018 տոլար:

Շուէտ եւ Նորվեկիա անձ գլուխ տուրքի հաշուով ալ առաջին գիծերու վրայ կը գտնուին: Այսպէս Շուէտ իր ազգային եկամուտին 49,4 տոկոսը կ'ապահովէ տուրքերով, իսկ Նորվեկիա՝ 48,5 տոկոսը: Մ. Նահանգներու մէջ այդ տոկոսը 30,2 է: Այսուհանդերձ տուրքերու գանձումին մէջ մրցանիշը կը կոտրէ Դանիա 51,4 տոկոսով: Ճարտարարուեստականացած աշխարհի ամէնէն բարձր տոկոսը կը ներկայացնէ ասիկա:

Սպանիա անձ գլուխ 2,100 տոլար եկամուտով (միջին) ամէնէն ցածերէն մէկն է Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, միւս կողմէ, սակայն, զբօսաշրջիկութենէ ապահովուած շահով առաջին դիրքի վրայ կը գտնուի: Անցեալ տարի Սպանիա այցելողները 3 միլիառ 2 հարիւր միլիոն տոլար շահ ձգած են երկրին: Երկրորդ տեղը կը գրաւէ Ֆրանսա 2 միլիառ 6 հարիւր միլիոն եւ երրորդ տեղը՝ Աւստրիա 2 միլիառ 3 հարիւր միլիոն տոլար շահով:

Իրլանտա գիւղական վայրերու բնակչութեան տոկոսով առաջին տեղը կը գրաւէ Արեւմտ. Եւրոպայի մէջ: Երկրին աշխատող ձեռքերուն 24,3 տոկոսը կը բնակի ու կ'աշխատի գիւղերը: Այսուհանդերձ, Թուրքիան է, որ 64 տոկոսով մրցանիշ կը հաստատէ եւրոպական երկիրներուն մէջ: Անգլիոյ գիւղի բնակչութիւնը ամէնէն նուազն է (2,8 տոկոս):

Ֆրանսացիները, համաձայն վիճակագրութեան տուեալներուն, Եւրոպայի ամէնէն մսակերներն են, օրական միջին հաշուով 67 կրամ կենդանական փրոթէին սպառելով: Սակայն Ֆրանսացիներէն առաջ կուգան Նոր Զելանտացիները (74 կրամ), Ամերիկացիները (73) եւ Աւստրալիացիները (69 կրամ):

Եւրոպայի մէջ Շուէտացիներն են, որ հեռատեսիլ եւ հեռաձայնի ամէնէն շատ գործիքները ունին: Հազար անձի հաշուով 339 հեռատեսիլ եւ 594 հեռաձայն կայ:

Բարձրագոյն ուսման հետեւողներու թիւով Նորվեկիա Եւրոպայի առաջին տեղը կը գրաւէ: Համալսարանական տարիք ունեցողներուն 39,2 տոկոսը բարձրագոյն ուսման կը հետեւի. այդ տոկոսը 35 է Դանիոյ, 31 է Շուէտի եւ 26 է Ֆրանսայի մէջ:

Մանուկներու մահուան նուազագոյն տոկոսը ճարտարարուեստականացած աշխարհի մէջ Շուէտի մէջ է՝ հազար ծնունդի վրայ 9,6: Թուրքիոյ պատկերը հազար ծնունդի վրայ 153 է:

Ֆինլանտա Տնտեսական Համագործակցութեան եւ Զարգացման Կազմակերպութեան անդամ 23 երկիրներու մէջ ծնունդներու նուազագոյն տոկոսը արձանագրած է անցեալ տարի:

Թ. Ա. Թ.

ռան: Այս առաջին եւ երկրորդ խումբի նիւթերուն կողքին կան նաեւ կամաւոր (ֆաքիւլթաթիֆ) նիւթեր ինչպէս՝ գծագրութիւն, երաժշտութիւն, լեզուներ՝ հին թէ գասառական (այս շարքին կուգայ հայերէնը), եւ մէկ պարտաւորիչ նիւթ՝ մարզանք: Այս վերջին նիւթերուն համար միայն միջինէն վեր ստացուած թիւերը հաշուի մէջ կը մտնեն:

Այս տարի, առաջին անգամ ըլլալով, ընդհ. ուսուցման պաքալորէայի թեկնածուներու թիւը նուազած է, մինչ թեքնիք պաքալորէայի թեկնածուներու թիւը յաւելում կրած է:

Նոյնպէս, ընդհ. ուսուցման պաքալորէայի զանազան ճիւղերուն մէջ իսկ, գիտական եւ մասնագիտական ճիւղերը հող շահած են, եւ հոս ալ, առաջին անգամ ըլլալով «Ս» ճիւղը (իմաստասիրութիւն - գպրութիւն) կը կորսնցնէ առաջին տեղը:

Այսպէս՝ 69·254 աշակերտներ ընտրած են «Ս» ճիւղը ինչ որ կը կազմէ թեկնածուներուն 29,51 առ հարիւրը (անցեալ տարի 32,19 առ հարիւր), իսկ 76·791 աշակերտներ կը ներկայանան «Տէ» ճիւղին (թուաբանութիւն, բնագիտութիւն, բնական գիտութիւններ), որ կը գրաւէ առաջին տեղը 32,73 առ հարիւրով (անցեալ տարի 31,13 առ հարիւր):

Այս հակումը, ձգտումը դէպի գիտական եւ մասնագիտական ասպարէզները ցոյց կուտայ որ երիտասարդները, հետեւելով կառավարութեան, մասնաւորապէս Աշխատանքի Նախարարութեան եւ ընկերա - արուեստագիտական շրջանակներու կոչերուն, ցուցմունքներուն, ընտրած են իրապաշտ ուղին, ջանալով պատշաճիլ երկրիս արուեստաբանական քաղաքակրթութեան պահանջներուն, հրամայականներուն եւ ներկայացուցած կարելիութիւններուն: Այսօր բոլորին ծանօթ է, որ գիտական պաքալորէայի մրցանակաւորները կուգան աւելցնել գգալիօրէն անգործներու բանակը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԵԼԻ ՕՐ ՄԸ

ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

Համաշխարհային Բ. աշխարհաւեր պատերազմի յաղթանակի 31րդ տարեդարձին առթիւ, Մայիս 8ին, հրաւիրուած ենք Ռոման՝ տեղւոյն նախկին քաղաքապետ երեսփոխան Փ. Տիտէի եւ Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, որպէսզի ներկայ գտնուինք յուշաքարի մը պաշտօնական բացման: Ասիկա նուիրուած է հայ ռազմիկներու յիշատակին. ռազմիկներ, որոնք համազգեստով կամ առանց զինուորական զգեստի պայքարած ու զոհուած են երկու համաշխարհային պատերազմներուն Ֆրանսայի ազատութեան եւ խաղաղութեան համար:

Մայիս 8: Քաղաքը դրօշազարդուած է: Ընկերակցութեամբ Պ. Տօրօնի, քաղաքապետարանի նախկին անդամ եւ այս յուշատօնի նախագահը, կ'առաջնորդուինք դէպի քաղաքապետարան, ուր կարճ հանդիպում մը կ'ունենանք քաղաքապետին հետ: Ապա կ'ուղղուինք դէպի Մեռելներու Յուշարձանը գլխաւորութեամբ քաղաքապետին, զինուորական եւ քաղաքային պաշտօնական անձնաւորութեանց, նախկին ռազմիկներու՝ իրենց դրօշներով: Տախտակ մը կը զետեղուի յուշարձանին առջեւ, որուն վրայ արձանագրուած են 100 անուններ, որոնց շարքին եօթը հայ հերոսներու՝ բոլորն ալ զոհուած Վերտէօի անպատմելի կռիւներու ընթացքին: Փա՜ռք իրենց: Այնուհետեւ դրօշակիրներու առաջնորդութեամբ կը քալենք մինչեւ Փլաս Շան տը Մարս, որ հեռու չէ: Հոն է ազգ. Յուշաքարը: Անհամար բազմութիւն մը հաւաքուած է: Հեռուէն կը նշմարենք Յուշաքարը՝ ծածկուած ֆրանսական եռագոյնով:

Ժամը 11ն է: Օրուան նախագահը Պ. Տօրօն ազդանշանը կուտայ եւ խաղաղութիւնը խորհրդանշող աղաւնիները կ'արձակուին: Ապա կարգաւ ծաղկեպսակներ կը զետեղեն յուշատօնին մասնակցող կազմակերպութիւնները, որոնց կարգին Ռոմանի Հայ Ազգ. Միութիւնը: Ռոմանի հայրենասէր գաղութը յատկապէս յետաձգած եւ այս օրուան վերապահած էր Ապրիլեան Եղեռնի յիշատակութիւնը: Տախտակը՝ Ապրիլ 11-24 վերտառութեամբ, Եղեռնի նահատակներու յիշատակը կ'ոգեկոչէր: Այս յուշիչ, նուիրական պահէն անմիջապէս ետք կը հրաւիրուինք վար առնելու քօղը յուշաքարին վրայէն: Ժողովուրդը քար լռութեամբ, կը հետեւի արարողութեան, մինչ դրօշակները կը խոնարհին եւ կը հնչէ մահերգը: Ապա խօսք կը տրուի մեզի, իբրեւ Ֆրանս. բանակի հայ նախկին ռազմիկներու - դիմադրականներու Ազգ. Միութեան հիմնադիրն ու նախագահը:

Կ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ.

Թէ որ գաք իմ տուն ուրախ խնճոյքի,
կամ թէ պարզապէս մի քիչ զրոյցի,
զարմանահրաշ տեսիլք կը տեսնէք.
զարմանահրա՞շ...
զարմանահրաշ չի լինի ասենք,
զարմանահրաշը ուրիշ է կարծես,
հէքեաթ հեռաւոր, քիչ էլ տխուր:

Իմ ասելիքը ձեր տեսանելիք, տեսիլքը
փոքրիկ,
խոր է իր մտքով եւ ուրախ տեսքով:
Հրաշք՝ իր գոյնով, տեսճ՝ պատճառով,
դժխեմ՝ անցեալով:
Հրաշք է, քանզի ազգիս գալիքն է,
հրաշք է, քանզի միակ մի եղքն է,
միակ եղքն առկայ, ուրիշ ե՞լք... չկայ:

Ուրեմն այսպէս.
Երբ էլ իմ տուն գաք, ներկայ կը լինէք
ազգիս ժողովին մի խրատեսակ:
Այստեղ կը տեսնէք մի խումբ մասնակից
Արարատ լերան դրկից դաշտերից,
ծագումով կարծես տարագիր խոյից,
սակայն ծնունդով՝ մեր մայր քաղաքից,
Քաղաքն Երեւան, լերան հարեւան:
Կը տեսնէք նաեւ արժանի զաւակ,
«Գաղթական» կոչուած
նախկին մշեցու կաթով խառնուած
մի ծուռ սասունցու:

Ներկայ կը լինի իմ տան ժողովին
մի հրաշք մանուկ «զիմ» կիլիկիայից,
քաղաքն Ադանա, ո՞վ չի իմանայ:
Կանչել եմ բերել մի անձեռակերտ
ու երբանախշիկ փերի,
Արնակից խարբերդ քաղաքին:
Եւ չմոռանամ միաժամանակ
յիշեցնել նաեւ, որ այս բոլորը
սերունդն են խաղաղ ու գեղատեսիլ
մի լեռնաշխարհի,
որին կոչել է մեծ բանաստեղծը՝
«Անառիկ Լոռի»:

Այսպէս, երբ էլ գաք, ով էլ գայ իմ տուն,
ներկայ կը լինի համաժողովին իմ անմեռ
ազգի
մասնաճիւղերի...
Իմ փոքրիկ տանը,
լցուած է ամբողջ, մեծ Հայաստանը...
Մասնակիցները նիշդ է, շատ քիչ են,
թուերի լեզուով չորսից ոչ աւել,
չորս անմեռ գառներ, հենց իմ չորս
թոռներ,
Ողջ Հայաստանը իրենց մէջ առել,
երազ ու մուրազ Հայաստան դառել:

Է. ԱԻԱԳԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (109)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ

Սիրային, ընտանեկան կեանքէ

Ա. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ

Երբ այդ տեսարանը վերջիչեց, խելագարած վիճակի մէջ աչքերը արիւն լեցան եւ մարդասպանութեան ճիւաղը սկըսաւ մխոքը տրորել:

Այդ կինը որ վեց տարի առաջ իր քմահաճոյքին համար իր կեանքը խորտակած էր, ահա հիմա այդ ամայի պալատին մէջ հոն իր առջեւն էր:

Էմփերիայի ապաշխարանքի ժամը հասած էր...:

Ռոլանի ձեռքերը կծկուեցան, պրկուեցան... կէս մը ոտքի ելաւ եւ իր վաղեմի թշնամիին վրայ խոյանալու համար ինքզինքը ժողվեց:

— Խնդրեմ, աղջկանս վրայ խօսեցէք, ըսաւ Էմփերիա անոյշ ձայնով մը:

Այս խօսքին վրայ Ռոլան դարձեալ իր աթոռին վրայ իյնալով հառաչանք մը արձակեց: Մարդասպանութեան մշուշը փարատեցաւ իր ուղեղին հորիզոնէն: Պահ մը, Էմփերիայի մէջ խանդակաթ մօրմէ մը ուրիշ ոչ մէկ էակ տեսաւ ան, մայր մը որ թերեւս իր աղջկանը սիրոյն պատրաստ պիտի ըլլար ինքզինքը իր ոխերիմ թշնամիին ձեռքը մատնելու:

— Ի՞նչ հիւանդութիւն կը կարծէք որ ունենայ ձեր աղջիկը, տիկին, հարցուց Ռոլան իր մտածումները կարգի դնելու համար ժամանակ շահիլ ջանալով:

— Իրաւ որ չեմ գիտեր, պարոն Փավլօ: Աղջիկս այնքան կը սիրեմ որ, արտաքին պզտիկ նշան մը տակնուվրայ կ'ընէ գլխս: Ան իմ կեանքս է... ո՜հ, եթէ զայն կորսնցնելու դժբախտութիւնը ունենայի...:

— Բայց ես այնպէս կը կարծեմ թէ ձեր միտքէն ուրիշ բաներ ալ կ'անցնին, տիկին, առկէ ուրիշ կասկածներ:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, պարոն, կմկըմաց Էմփերիա սարսռալով:

— Սա թէ Պիանքան շատ առողջ է... բայց միանգամայն շատ գեղեցիկ է, տիկին: Եւ գեղեցիկ ըլլալուն համար կարծեմ թէ պէտք զգացած էք զայն հոս փակելու:

— Այո, բայց օր մը անշուշտ պիտի ամուսնանայ:

— Սակայն ձեր վախը այդ կողմէն չէ, գիտեմ: Եթէ սիրուն, հաւատարիմ, պարկեշտ եւ անձնուէր երիտասարդ մը ներկայանալով ձեր աղջկան ձեռքը ուզէր, անշուշտ պիտի չմերժէիք...: Սակայն ընդհակառակն կը վախնաք որ օր մը գաղանին մէկը կը տեսնէ զայն եւ թերեւս տեսած է ու աչքը անոր վրայ տնկած...:

— Պարոն, պարոն, սարսափելի բաներ կ'ըսէք:

— Կրնայ ըլլալ նաեւ որ ձեզ շրջապատող թունաւոր ու անարգ մարդոցմէն մին զայն տեսած եւ անոր սիրահարած ըլլայ, կրնայ ըլլալ նաեւ որ այդ ոճրապարտ արարածը զայն խլել ուզէ ձեր ձեռքէն:

Էմփերիա Ռոլանի բերնէն կախուած, ահ ու սարսափով սկսաւ մտիկ ընել անոր ըսածները:

— Եթէ դուշակութիւնս կամ ենթադրութիւնս իրաւ է, վա՜յ ձեր աղջկանը, տիկին, շարունակեց Ռոլան: Այդ յարալէզը, այդ արիւնարբու արարածը հոս ձեր պալատին շուրջը դեգերիլ պիտի սկսի եւ բնաւ իր աչքէն պիտի չհեռացնէ իր զոհը: Ան արիւնի ծարաւը ունի իր զռեհիկ դէմքին վրայ... Թարմ ու երիտասարդ արիւնով վերակենդանացնել կ'ուզէ իր երակները...: Այդ տղրուկը իր խաւարած գիշերները լուսաւորել պիտի ուզէ ձեր աղջկան գեղեցկութեան ճառագայթներովը: Հո՛ս է ան, ձեր պալատին շուրջը եւ անդադար կը դեգերի անօթի գազանի մը պէս...: Ան գիտէ թէ իր որսը իր ճիրաններէն պիտի չազատի: Դիրք գրաւած է եւ յարձակումի կը պատրաստուի...: Ո՜ւշ մնացաք էք, տիկին, ուշ մնացած էք ձեր աղջիկը ազատելու համար...:

Էմփերիա ահռելի աղաղակ մը արձակեց:

— Ի՞նչ եղաք, տիկին, ըսաւ Ռոլան հանդարտութեամբ: Իմ ըսածներս ենթադրութիւններ են, այսինքն հաւանականութիւններ: Այս բաները ըսի որ պէտք աչքերնիդ չորս բանաք: Քանի որ դուք հոս էք եւ կը հսկէք ձեր աղջկան վրայ, որեւէ վախնալիք բան չկայ: Մօր մը առջեւ ո՞վ կը համարձակի աղջկանը վրայ յարձակելու: Բայց կրնայ ըլլալ որ մայրն ալ միանայ այդ արիւնարբու արարածին, այո, կրնայ ըլլալ որ գաղտնի դաշնակցութեամբ մը միացած ըլլայ արդէն, կրնայ ըլլալ որ զոհին մայրն ու գաղանը ոճիրով մը իրարու կապուած ըլլան: Եթէ այդպէս է, խեղճ մայր, պիտի չկրնայ ընդդիմանալ, պիտի չկրնայ իր հոգեհատորը պաշտպանել երբ գաղանը պոռայ իր երեսն ի վեր՝ «Աղջիկդ պիտի յանձնես»...:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած դպրոցի շքեղ հանդէսը տեղի կ'ունենայ դպրոցի սրահին մէջ, Յունիս 18ին ժամը 21ին։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝ արտասանութիւններ, երգ, պար, խմբերգ, թատերգութիւն եւ անակնկալներ։ Ուսուց – չուհի Տիկին Պատուականեան – Թորոսեանի ղեկավարութեամբ կը ներկայաց – ուին երկու բարոյալից թատերգութիւններ։

Մեծերու կողմէ հայկական պարեր, ղեկավարութեամբ Տիկին Անահիտ Գա – րակէօզեանի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Արմենակ Գույումճեան 80 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԵԾ ԿԱԼԱՆ

Շաբաթ Յունիս 19, ժամը 21ին

Ալֆորվիլի մէջ

PALAIS DE SPORTS, Rue de Rome

ՆԱԽԱՍԱՐԴ պարախումբը իր նոր յայտագրով

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պոմոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Յունիս 14, Երկուշաբթի ժամը 14.30ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգի Մուրատ Ու – սումնասիրացի ժողովը Յունիս 18 ժամը 20.30ին, Իսիի Մշակոյթի Տունը։ Օրակարգ.— Մխիթար արբահօր 300ամեակ։ Շարունակութիւն նախորդ ժողովին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՃԱՇ

Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնի բացման Ա. տարեդարձին առթիւ Երեքշաբթի 15 Յունիս, ժամը 20.45ին Ա. Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ

118, Քուրսէլ փողոց — Փարիզ 17րդ

Գեղարուեստական բաժին –

Ընտանեկան խրախճանք

Ճաշի մասնակցութիւն 100 ֆր.

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել Հ.Բ.Ը.Մ.ի Կեդրոնը՝ հեռ. 924 86 71 կամ 227 12 26

BICENTENAIRE DES ETATS-UNIS

du 11 au 16 novembre

NEW YORK - WASHINGTON

2250 F

comprenant l'avion, l'hôtel et petits-déjeuners et les excursions commémoratives.

Renseignements et inscriptions :

mondotours

2, Rue de Sèze -- 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի միօրեայ վարժարանին ամավերջի հանդէսը Յունիս 20ին Կիրակի ժամը 15ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ։

Երգ, պար, արտասանութիւններ աշակերտ – աշակերտուհիներու կողմէ, ղեկավարութեամբ երէցկին Սոնա Նաճար – եանի եւ պարուսոյց Է. Պօլիկեանի։

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Վատիկանի ձայնասփիւռը ամէն օր հայերէն հաղորդումներ կը կատարէ իտալիոյ ամառնային ժամով 20.15ին։

Կարճ ալիք՝ 25,61 մեթր — 31,17 մեթր — 41,93 մեթր։

Միջակ ալիք՝ Հռոմի համար 238 մեթր։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 27, Կիրակի, ժամը 13–22

Ժամը 10ին ամավերջի հանդիսաւոր պատարագ — 11ին պարգեւաբաշխութիւն սրահին մէջ — 13ին սկիզբ դաշտահանդէս – հացկերոյթին։

Կը մասնակցին՝

Հայաստանէն եկած ժողովրդական արուեստագիտուհի՝ ԼԻԽՍԻ ՔՈՇԵԱՆ, ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ երգչախումբը, ՆԱԽԱՍԱՐԴ պարախումբը ազգ. Նորագոյն պարերով ՆՈՐԱՅՐ ԱՔԸԼԵԱՆ (Հայաստանէն) ՄԱՐԹԷՆ ԵՈՒՐԿԷՆՍ — ՖԵՐՏԻ, ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ իր նուագախումբով

Ընտրութիւն ամէնէն գեղեցիկ մանուկին 4 – 5 տարեկան

Վիճակահանութիւն Պիւֆէ Անակնկալներ

ՄՈՒՏՔ 10 Ֆ.

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ կը կազմակերպէ ճամբորդութիւն մը դէպի ՀԱՅԱՍՏԱՆ, Օգոստ. 18էն մինչեւ Սեպտ. 1, 1976։

Այցելութիւն Հայաստանի տեսարժան վայրերը՝ Երեւան, Ս. Էջմիածին, Սեւան, Գառնի, Գեղարդ, Ծիծեռնակաբերդ, Սարդարապատ, եւն.

Hôtel de première classe -- pension complète

Prix tout compris : 2.550 Frs

Renseignements : U. G. A. B.

Tél. 924-86-71 et 227-12-26

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը Հինգշաբթի Յունիս 17, ժամը 20.30ին, Իսիի Մշակոյթի Տունը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Sous le patronage de L'AMITIE FRANCE - ARMENIE L'UNION NATIONALE ARMENIENNE DE VIENNE organise aux profits des sinistrés Arménien du LIBAN

Projection de films :

— Histoire d'Erévan
— Rencontre de S. S. VAZKEN Ier et PAUL VI
— Inauguration du mémorial aux victimes du génocide

CINEMA LE MANDRIN à Vienne

Samedi 19 Juin à 15 h. 30

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

OPTIMA Tours

Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67
Lic. Corresp. No A. 300

Vous annonce son prochain départ pour

L'ARMENIE

du 26 Juillet au 8 Août

Prix Paris/Paris 2780 F.

COMPRENANT

— Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.
— la Pension complète
— Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et SARDARABAD

VOYAGE SPECIAL JEUNES
de 16 à 35 ans
Hôtel première classe — Excursions quotidiennes
du 18 Août au 1er Septembre
Tout compris 2650 F.

N'hésitez pas à nous consulter pour vos vacances d'été

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ԳԱՐՆԱՆ, ԱՄՐԱՆ ՈՒ ԱՇՈՒՆԻՆ

TRANSTOURS organise

Բ. ճամբորդութիւն՝ ՅՈՒԼԻՍ 10էն 25 ԼԵՆԻՆԿՐԱՏ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ գին՝ 2900 ֆրանք

1976 ՕԳՈՍՏՈՍ 6էն 21, ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2900 ֆրանք
1976 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 10էն 25 — ՄՈՍԿՈՒԱ–ԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2850 ֆ.
1976 ՀՈԿՏ. 8էն 23 — ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2450 ֆրանք

ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ և ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ ԱՌԱՆՁԻՆ ԽՈՒՄԲԵՐ՝ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Երթուդարձ օդանաւով։ «Արմենիա»յի կամ «Անի»ի մէջ, առաջին կարգի սպասարկութեամբ։

Կը գործադրուի հայրենի տեսարժան վայրերու այցելութեան լրիւ յայտագիրը

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 rue du 4Septembre — 75002 PARIS — Tél. 742-77-40 ուր կարելի է ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18։

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝
11, rue du Bassin — SAINT-JULIEN — Tél. 93-04-90 et 08-31-55
ՎԱԼԱՆՍ՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ —ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ դիմել Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

Savez-vous que vous trouverez à :

AIR FRANCE

Agence des Invalides

2, Rue Esnault-Pelterie — 75007 Paris — Métro : Invalides
Téléphone : 551-96-20 — Poste 6-46-55

le meilleur accueil auprès de :

ANAHID BOYADJIAN

pour vos voyages d'affaires et de tourisme - individuels ou groupes

Ձեր ճամբորդութիւններուն համար, գործի, զբօսաշրջիկութեան, անհատական թէ հաւաքական,

մի՛ վարանիք

դիմեցէք վերոյիշեալ հասցէին, ուր

ԱՆԱՀԻՏ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

լաւագոյն ընդունելութիւն կը վերապահէ ձեզի

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
15
MARDI
15 JUIN
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

51րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.613 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — N° 13.613

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՈՒՐԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐԱՆ

— o —

Բ.

Աթաթիւրքի յանդուգն բարենորոգումներուն դէմ հակառակութիւնը հետզհետէ զօրաւոր դարձաւ 1950էն սկսեալ՝ երբ խափանեցաւ իր հիմնած Հալք կուսակցութեան աստղը եւ իշխանութեան գլուխ եկան դեմոկրատները:

Այս վերջիններու տասը տարի տեւող տիրապետութեան շրջանին Քուրանը առաջնակարգ դերք գրաւեց: Ճէլալ Պայար-Ատնան Մէնտէրէս — Մէհմէտ Քէօփրիւլիւ եռրորդութիւնը քաջալերեց Անատոլուի աղէտ ու մոլեռանդ գիւղացիները, որոնց քուէները կարեւոր էին՝ իշխանութեան գլուխը յաւերժացնելու համար: Ամէն տարի հարիւրաւոր նոր մզկիթներ կառուցուեցան երկրին մէկ ծայրէն միւսը:

Ցեառաշրջութիւնը հետզհետէ տեղ գրաւեց: 1960 Մայիս 27ի զինուորական յեղափոխութիւնը վերջ տուաւ դեմոկրատներու մենատիրութեան:

Զինուորականները՝ միացած Հալք կուսակցութեան, որուն մենատէրն էր դարձած Իսմէթ Ինէօնիւ՝ Աթաթիւրքի մահէն վեր, փորձեցին պայքարիլ ամէն կողմ ծայր տուած յետաշրջական շարժումներուն դէմ: Ջանացին երիտասարդութիւնը դաստիարակել Աթաթիւրքի արմատական, բարենորոգչական սկզբունքներով, միաժամանակ հրահրելով ազգայնական ոգին:

1961ի ազատական Սահմանադրութենէն օգտուելով, ձախակողմեան — համայնավար ու անիշխանական — տարրեր հրապարակ իջան՝ խռովայոյզ կացութիւն ստեղծելով երկրին մէջ: Ասոնք հակառակ էին Քուրանին ու Թուրանին:

Հետզհետէ զօրացող այս շարժումին հակազդելու համար կեանքի կոչուեցան երկու աջակողմեան երիտասարդական կազմակերպութիւններ: Մայիս 27ի յեղափոխութեան հերոսներէն Ալփասլան Թիւրքէշի Միլլի Հարէքէթը (ազգայնական շարժում), որ կը ներկայանայ իբրեւ Թուրանական, վերակենդանացնելով Զիա Կէօքալփի, Էնիս Ավնիի (Աքա Կիւնտիւզ), Ահմէտ Աղայեւի, Եուսուֆ Աքչուրայի եւ ընկերներուն մե՛ծ երազը:

Թիւրքէշ պետական նախարար է Սիւլէյման Տէմիրէլի ներկայ ազգային ճակատի դահլիճին մէջ: Իր յեղափոխական «քոմանտօ»ները տենդոտ գործունէութեան մէջ են: Ներկայ են, իրենց զէնքերով, ամէն տեղ՝ խանգարելու համար ձախակողմեաններու հաւաքոյթները:

Վերջերս հրապարակով կը ծափահարէին զէնքը պաշտող, առաջնորդ, ղեկավար տիտղոսով:

Ազգային ճակատի դահլիճին մէջ Թուրանականներէն զատ ներկայացուցիչ ունին նաեւ քուրանականները: Փոխ-վարչապետ է Նէճմէտտին Էրպաքան, նախագահ իսլամական կուսակցութեան, որ 1973 Հոկտ.ի խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ 49 աթոռ շահեցաւ:

Անցեալ տարի Էրպաքան կառավարութեան կողմէ Սէուտի Արաբիա ղրկուեցաւ՝ դրամական աջակցութիւն ապահովելու համար իսլամական եղբայր Պետութենէն, սակայն ձեռնունայն վերադարձաւ:

Տէմիրէլի կառավարութիւնը այս տարի աւելի սերտացուց իր յարաբերութիւնները իսլամական աշխարհին հետ:

Հանրապետական Թուրքիա աշխարհիկ վարչաձեւ ունի եւ կրօնքը զատած է Պետութենէն: Իսլամութիւնը պետական կրօնք չէ: Ծէյխ իւլ իսլամ չկայ դահլիճին մէջ:

Վերջին անգամ Կիպրոսի հարցին առթիւ ՄԱԿի մէջ Թուրքիա մինակը մնաց: Բոլոր պատգամաւորները — որոնց շարքին մեծ թիւ մը կը կազմեն իսլամները — հակառակ քուէ տուին Թուրքիոյ:

Իրեն դաշնակիցներ ճարելու ճարպիկ լարախաղացութեամբ, Տէմիրէլ յիշեց յանկարծ, որ թէեւ աշխարհիկ Հանրապետութիւն, Թուրքիա ամէն բանէ առաջ իսլամ է: Ու յաջողեցաւ Պոլսոյ մէջ գումարել տալ Իսլամական 7րդ խորհրդաժողովը, որ տեղի ունեցաւ Մայիս 12-15ին, մասնակցութեամբ 42 երկիրներու պատուիրակներուն:

Խորհրդաժողովը բացուեցաւ Քուրանի ընթերցումով: Պատգամաւորները Մայիս 14ին Ուրբաթի նամազը (աղօթք) կատարեցին Սուլթան Ահմէտի մզկիթին մէջ: Վարչապետն ու նախարարներն ալ մասնակցեցան, ոմանք գլխաբաց, ուրիշներ գդակով...:

Հարիւր յիսուն երիտասարդներ աղօթեցին Այա Սոֆիայի մէջ, որ Աթաթիւրքի կողմէ թանգարանի վերածուած էր: Խորհրդաժողովին առթիւ առաջարկներ եղան Այա Սոֆիան կրկին մզկիթ դարձնելու համար...:

Թուրքերը ե՞տ կ'երթան թէ առաջ:

Իսլամական խորհրդաժողովը առիթ ընծայեց Թուրքերուն արծարծելու Կիպրոսի, նոյնիսկ արեւմտեան Թրակիոյ հարցերը, պատգամաւորներէն շատեր հաւանութիւն յայտնեցին Թրքական տեսակէտին, որ Պաղեստինի Ազատագրութեան Ճակատը գրասենեակ մը բանայ Թուրքիոյ մէջ:

Այսպէս, Քուրանն ու Թուրանը զարթօնքի նոր շրջան մը կ'ապրին հանրապետակա՛ն Թուրքիոյ մէջ:

Ո՞ւր մնացին Աթաթիւրքի սկզբունքները:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՎԵՐՏԷՕՆԻ 60ԱՄԵԱԿԸ

— o —

Վերտէօնի յաղթական ճակատամարտի 60ամեակի հանդիսութեանց նախագահեց Ժիսքար տ'Էսթէն: Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը երկու ճառեր արտասանեց մէկը քաղաքապետարանի, միւսը՝ Տուօմոնի Ոսկրատունը: Նախագահը հիմնական երեք մտքեր յայտնեց երկրին ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ: Առաջին կէտն այն է, որ Ֆրանսա պէտք է երաշխաւորէ իր ապահովութիւնը անկախ ձեւով: Երկրորդ միտքն այն է, որ պէտք է պահպանել եւ զարգացնել Եւրոպան միացնելու ուղղութեամբ կատարուած ճիգը: Ապա անհրաժեշտ է ընթանալ բարենորոգումներու ճամբով, որովհետեւ «Ֆրանսա պէտք չէ պահպանողականութեան եւ անշարժութեան երկիրը ըլլայ»:

Սակայն Տուօմոնի մէջ խօսած ճառն է, որ ամէնէն աւելի ուշադրութեան առարկայ դարձաւ, քանի Նախագահը արտասանեց Փեթէնի անունը: Արդարեւ, Ժիսքար իր ճառի ընթացքին ընդգծեց այն կարեւոր դերը, որ Վերտէօնի ճակատամարտին մէջ խաղացած է Փեթէն, նախ պաշտպանողական գիծը կազմակերպելով եւ ապա գերման յառաջխաղացումը կեցնելով: Նկարագրելէ ետք Փեթէնի բախտորոշ դերը ճակատամարտին մէջ, Նախագահը այնուհետեւ ակնարկ մը նետեց մարեչալ Փեթէնի 1940-44ի կեանքին վրայ դիտել տալով, որ «եթէ, յետագային, տկարացած տարիքի բերումով, մասնակից դարձաւ մեր երկրին վիճակուած դժբախտութեանց, թող ժամանակը այնպէս ընէ, որ իր յիշատակը նոյնանայ իր հրամաններուն տակ ծառայած եւ իրեն հետ յաղթանակը բաժնած ռազմիկներուն պահպանած յիշատակին հետ»:

Դիտերու ուշադրութիւնը գրաւեցին ճառին քանի մը մտքերը: Այսպէս՝ Նախագահը փոխանակ դատապարտելու Փեթէնի Վիշիի ժամանակաշրջանի գործունէութիւնը, ինչպէս ըրած էր տը Կօլ Վերտէօնի յիսնամեակի տարեդարձին առթիւ, Ֆրանսայի վիճակուած դժբախտութեանց «մասնակից» կը նկատէ զինքը եւ այն ալ «տարիքի բերումով տկարացած» ըլլալով: Ասիկա կը նշանակէ, թէ Փեթէն «սխալ» մը եւ ոչ թէ «դաւաճանութիւն» մը գործած է:

Ժիսքարի ճառը, անշուշտ, դժգոհութիւն ստեղծեց որոշ շրջանակներու մէջ: «Իւմանիթէ» իր խմբագրականին մէջ (Երկուշաբթի) գրեց, թէ «Ֆրանսացի զինուորներու մղած կռիւներուն պատմականը ընելու պատրուակով՝ Նախագահը բաւական անվայել բնոյթով ջատագովեց Փեթէնը»:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՄԻՇՏ ԿՌԻՒՆԵՐ

— o —

Մինչ շաբաթավերջին կը խօսուէր հրադադարի մը մասին և Արաբական Լիկայի տուած որոշումը խորհրդանշական ուժեր ղրկելու՝ որոշ յոյսեր կը ներշնչէր ժողովուրդին, երեւան կուգար որ կողմերը բուռն թափով կը շարունակեն կռիւը եւ հետզհետէ աւելի մեծ տարողութիւն կը ստանան ռազմական զէնքերը: Այսպէս, սուրիական ուժերը օդանաւերով կը ռմբակոծեն պաղեստինեան - յառաջդիմական ուժերուն կողմէ գրաւուած Համմանայի, Այնթուրայի եւ Ֆարայայի շրջանները: Ըստ պաղեստինեան ձայնասփիւռին, սուրիական ծովուժը Լիբանանի ափերուն կը մօտենայ:

Գալով քրիստոնեայ ճակատին, դիմումներ կը կատարէ ՄԱԿի Ընդհ. Քարտուղարին եւ Նստաշրջանի ներկայ նախագահին, տագնապը միջազգայնացնելու մտադրութեամբ. այս նպատակով քայլեր կ'առնուին նաեւ Ֆրանսայի եւ այլ երկիրներու ուղղութեամբ: Տագնապին լուծման եւ սուրիական ուժերը հեռացնելու մասին կողմերը ունին տարբեր տեսակէտներ: Պաղեստինեան - յառաջդիմական ճակատը կ'ուզէ դարձեալ Արաբական Արտաքին նախարարներու ժողովի մը գումարումը եւ իրաքեան - լիբիական-ալժերական միացեալ ուժերու միջամտութիւնը: Կ'ուզէ դիմել նաեւ Մոսկուայի եւ իր դաշնակիցներուն՝ վերջ տալու համար սուրիական զինուորական միջամտութեան: Կ'ըսուի նաեւ Սուրիոյ նախագահը

Ասատ իր ուժերը Լիբանանէն քաշելու համար պայման դրած է՝ կա՛մ Լիբանանցիներու միջեւ համաձայնութեան մը գոյացումը եւ կամ ընտրուած նախագահ Էլիաս Սարգիսի պաշտօնի գլուխ անցնիլը:

ԹՂԹԱԿՑՈՒՄ

Կազիանթէպի մէջ արիւնալի բախումներ

— o —

Պոլսոյ թերթերը (Յունիս 9-10) կը հաղորդեն թէ Կազիանթէպի մէջ արիւնալի բախումներ պատահած են: Ստորեւ՝ մանրամասնութիւններ:

Կազի Անթէպ.— Երէկ, (Յունիս 9) կէսօրէ յետոյ, երկարատեւ եւ արիւնալի կռիւէ մը ետք վերջ գտաւ Ժողովրդ. Ազատագրութեան բանակին բախումը, ապահովութեան ուժերուն հետ, որոնք ստիպուեցան ծանր զէնքերով, հրասայլերով եւ քանդիչ մեքենաներով փոխադարձել անիշխանականներու բացած կրակին, որ քանիչորս ժամ տեւեց: Անոնց ընդդիմութիւնը շատ բուռն եղաւ, անդադար ռումբ կը տեղացնէին, ինքնագործ մըտրակոցներով կրակ կը բանային ապահովութեան ուժերու վրայ եւ դիրք բռնած էին երեք նրբանցքներով իրարու կապուած շէնքերուն մէջ: Անոնց գետնայարկը կատարեալ բանակատեղի մըն էր, ամէն տեսակ զէնքեր մթերուած էին եւ Ժողովրդային Ազատագրութեան բանակի անդամները պատերազմական դաշտի մը վերածեցին ամբողջ այդ թաղամասը, որ շղթայի տակ առնուեցաւ: Զինուորական գործողութիւնները վարեց ցամաքային ուժերու հրամանատար Զօր. Նամըք Քէմալ Էրսուն, եւ տեսնուեցաւ որ շրջակայ տուներէն ալ կրակ կը բանան ապահովութեան ուժերուն վրայ: Մէկ օր տեւող այս աննկարագրելի կռիւի ընթացքին, մեռեալներու թիւն է երկու ոստիկան զինուոր, ոստիկան մը եւ երկու կրակի մէջ մնացած շինութեան բանուոր մը, նաեւ երկու անիշխանականներ, որոնք կը փորձէին պաշարման օղակը ճեղքել եւ փախչիլ: Առայժմ 11 վիրաւորներ կը հաշուուին, շատեր ծանրապէս: Տասը հոգի հսկողութեան տակ առնուեցան, եւ քաղաքը շղթայի տակ է, մուտքն ու ելքը արգիլուած: Կ'ենթադրուի թէ զինուորական ընդարձակ գործողութիւն մը պիտի կատարուի հարաւարեւելեան գաւառներու մէջ: Կասկածելիներու տուները կը խուզարկուին եւ Անթէպի մէջ խիստ հսկողութիւն մը հաստատուած է:

Անիշխանականները, որոնցմէ երեքը ողջ ձերբակալուեցան, նախապէս ամրացուցած էին իրենց բնակած շէնքը, այնպէս որ երբ հրասայլերով շէնքին վերնամասը քարուքանդ եղաւ, անոնք իջան եւ պաշտպանուեցան գետնայարկը եւ նկուղը, եւ հոնկէ եւս ռումբ եւ կրակ տեղացուցին ապահովութեան ուժերուն վրայ, որոնք կը փորձէին ներս մտնել եւ ձերբակալել զիրենք:

Իրարու մէջ անցած այդ երեք տուները անցեալին մէջ կը պատկանէին Հայու մը, ինչպէս տեղեկացուցած է Ապահովութեան տնօրէն Մէթին Տէրիմթէքին:

Անիշխանականները այնքան լաւ պաշտպանուած էին որ երբ առաջին տունը կը քանդուէր, երկրորդ տունը կ'անցնէին եւ հոնկէ կը շարունակէին կրակել, մինչեւ որ անցան երրորդ շէնքը եւ հոնկէ ալ գետնայարկը, ուրկէ շարունակեցին կրակել եւ ռումբ նետել: Անիշխանականները բռնուելէ առաջ այդ երրորդ շէնքին մէջ այրած եւ փճացուցած են իրենց բոլոր գաղտնի փաստաթուղթերը:

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅ ԱՇՈՒՂԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ՓՐՈՖԷՍԷՕՐԸ

Ա.

ԽՄԲ.— «Սով. Գրականութիւն» ամսագրի Մարտի թիւին մէջ, Խաչիկ Ամիրեան ստորագրած է վերի խորագրով ընդարձակ յօդուած մը, որուն մէջ անդրադարձած է թրքերէն արտայայտուող հայ աշուղներու մասին, այդ առթիւ պատասխանելով նաեւ թուրք փրոֆեսէօր Մ. Ֆուաթ Քէօփրիւլիւի այն տեսակէտին՝ իբրեւ թէ թուրք գրականութիւնը ազդած է հայ գրականութեան վրայ: Կուտանք Խաչիկ Ամիրեանի յօդուածին գլխաւոր մասերը, արեւմտահայերէն:

1922ին, Թուրք փրոֆեսէօր Մ. Ֆուաթ Քէօփրիւլիւ, «Թուրք գրականութեան ազդեցութիւնը Հայ գրականութեան վըրայ» խորագիրով ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը պատրաստած էր, որ յետագային կցուեցաւ «Գրական հետազօտութիւններ» գիրքին մէջ (լոյս տեսած՝ Անգարա): Իր ուսումնասիրութիւնը պատրաստած է կարդալէ ետք Արշակ Չօպանեանի «Հայ աշուղներ» ֆրանսերէն գիրքը (լոյս տեսած՝ Փարիզ), զոր քննադատած է գիտել տալով որ իբր թէ գիրքը զուրկ է գիտական բարեխղճութենէ եւ հրատարակած է միայն «քաղաքական փրոփականտի նպատակներով»:

Անդրադառնալով Չօպանեանի գիրքին մէջ Հայ աշուղներու, անոնց կեանքի, աշուղական արուեստին վերաբերող բազմազան յատկանիշներու նկարագրութեան, զանոնք բաղդատելով Թուրք աշուղներու նոյնանման գիծերուն հետ, Քէօփրիւլիւ կ'ըսէ. «Իրօք, նկատի առնելով կեանքի, սովորութիւններու եւ այլ տեսանկիւններէ գիտուած այն մեծ նմանութիւնները, որոնք գոյութիւն ունին մեր Թուրք աշըքներու եւ Հայ աշուղներու միջեւ, անհրաժեշտ է եզրակացնել, թէ կամ Հայ աշուղներն են ընդօրինակած Թուրք աշուղները, կամ Թուրք աշուղներն են ազդուած Հայ աշուղներէն»:

Ըստ Թուրք գրողի, անշուշտ առաջինն է ընդունելին եւ երկրորդը՝ մերժելին: Իր եզրակացութիւնները ան կ'ամփոփէ հետեւեալ կէտերու 'մէջ. «Աշուղական գրականութիւնը... սկիզբ առած է նախախալամական շրջաններէն, որեւէ Հայկական կամ քրիստոնէական ազդեցութիւն չէ կրած, իսկ Թրքերէն արտայայտուող Հայ աշուղներու գործերը ամբողջապէս գրուած են Թրքական ճաշակով եւ Թրքական ոգիով: Հայ աշուղները իրենց անունները, նոյնիսկ իրենց օգտագործած երաժշտական գործիքները, նոյնութեամբ առած են Թուրքերէն»:

Քէօփրիւլիւ իր ուսումնասիրութեան մէջ չփոթութիւններ կը ստեղծէ: Ան, կարգ մը Թուրք պատմաբաններու պէս, կը ձգտի նենգափոխել պատմական բոլոր այն իրողութիւնները, որոնք կը վերաբերին Հայաստանին եւ Հայ ժողովուրդին: Անոնք կը նենգափոխեն Հայ մշակոյթի պատմութիւնը՝ իւրացնելով եւ Թրքացնելով հայկական երաժշտութիւնը, գրականութիւնը եւ հայ մշակոյթը ընդհանրապէս:

Հայկականութեան դրոշմը կրող ամէն բան Թրքացնելու մոլուցքով տարուած որոշ Թուրք մտաւորականներ, ծիծաղելի չափազանցութեան մէջ կ'իյնան, երբ կը փորձեն «փաստել» թէ հայերէն «գուսան» բառը Թուրքերէն «օզան» բառին աղաւաղումն է: Ակադ. Վ. Գորդլեւսկի դէմ արտայայտուելով այդ տեսակէտին կը գրէ. «Օզաններու հիմնարկութիւնը Սելճուքները փոխ առած են Հայերէն»: Իսկ ուրիշ տեղ մը, ռուս ակադեմականը անդրադառնալով Թուրք բանասէրին այն տեսակէտին, թէ՝ օղուզական «ուզան» բառը կը յանգի եակուտական «ույուն», աւելի ճիշդը՝ «օյուն» բառին, կը գրէ, թէ այդ կարծիքը «կասկածելի է. բնական է ենթադրել, որ աւելիա արտացոլումն է հին Հայկական «գուսան» դասի, որու մասին տեղեկութիւն կուտայ Մովսէս Խորենացի»:

«Գուսան» բառին մասին Հայ լեզուաբանութեան մէջ կան զիրար լրացնող երկու ստուգաբանութիւններ. ըստ Աճառեանի, այդ բառը պահլաւերէնէ կատարուած փոխառութիւն է: Էդ. Աղայեան աւելի կը մանրամասնէ. «... առնելով իրանական գով՝ «գովասանք» բառը, հայերէնը կազմել է գովասան եւ տուել է իրանականին, որ պահլաւերէնում դառնալով գոսան, կրկին վերադարձել է մեզ՝ գուսան ձեւով»:

Աշուղները կամ աշըքները ժողովրդական այն երգիչ-նուագածուներն են, որոնք իրենց յօրինած երգերը կամ արեւելեան ժողովուրդներու մէջ տարածուած հէքեաթները կ'երգէին, կը պատմէին ու կը տարածէին ժողովուրդին մէջ՝ Թափառելով երկրէ երկիր, քաղաքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ: Անոնք իրենց երգերուն մէջ կ'արտայայտէին մարդոց վիշտն ու ուրախութիւնը, անոնց հանրային կեանքին այլազան կողմերը, անոնց քնարական զեղումները:

Փոխառութեան ճամբով ինչպէս Թրքերէնի, այնպէս ալ հայերէնի մէջ մուտք գործած «աշուղ» բառը անզօր է փաստելու, թէ Հայերու աշուղական եւ, մանաւանդ, գուսանական արուեստը «Թրքական փոխառութիւն» է, ինչպէս կ'ուզէ հաւատացնել Մ. Քէօփրիւլիւ:

Թրքերէն արտայայտուող հայ աշուղներու Թրքերէն յօրինելու եւ ստեղծագործելու հիմնական պատճառը օսմանեան ռազմական-աւատապետական տիրապետութիւնն էր: Զուլման քաղաքականութեան հետեւանքով եւ ոչ թէ «ընտեսական շահերէ մեկնելով», հայ ժողովուրդին մէկ մասը, կորսնցնելով իր մայրենի լեզուն, կը խօսէր Թրքերէն: Այս պայմաններուն մէջ փոխադարձ ազդեցութիւնը ոչ միայն կարելի է, այլեւ բնական երեւոյթ: Թուրքերը, բացի ձեռարուեստի բազմատեսակ ճիւղերէ եւ արհեստներէ, Հայերէն սորվեցան նաեւ գիւղատնտեսութիւն, հողամշակութիւն: Այս մարզին մէջ Թուրքերը իւրացուցին քանի մը տասնեակ հայերէն բառեր, որոնք մինչեւ այսօր ալ կը գործածուին Արեւմտեան Հայաստանի տարբեր շրջաններուն եւ Անատոլուի գաւառներուն մէջ: Այդ բառերը նոյնիսկ արդի Թուրք ամսագիրներու եւ գեղարուեստական արձակի մէջ կը գործածուին, ինչպէս՝ գութան – գոթան, ակօս – hակօս, հօտաղ – hօտախ, հորովել – hօրավել, հորիկ – խօրիկ, խոփ – խօփ, հերկ – hերկ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԱՐԱՒ-ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՍԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

O

1975ի գարունէն ետք, երբ միջազգային ասպարէզէն կը հեռանան Հնդկաչինի այն վարչակարգերը, որոնք Ուաշինկթընի հակակշռին տակ կը գտնուէին, Հարաւ-արեւելեան Ասիոյ մէջ նոր գոյավիճակ մը կը ստեղծուի: Ասկէ առաւելաբար կ'օգտուի Փեքին, որ շրջանի երկիրներու ղեկավարներու երթուղարձի կեդրոնը կը դառնայ: Միւս կողմէ, սակայն, համապատասխան ձեւով կ'աւելնայ խորհրդային ազդեցութեան տարողութիւնը: Կրեմլինի ուշադրութեան առարկայ կը դառնան ոչ միայն Վիէթնամն ու Լաոսը, այլեւ ամերիկեան քաղաքական ազդեցութեան ծիրին մէջ գտնուող երկիրները, ինչպէս Ինտոնեզիա, Մալեզիա, Փիլիփպեան կղզիները, Թայլանտ եւ Սինկափուր: Տարիէ մը ի վեր Մոսկուա ամէն առիթ կ'օգտագործէ ամրապնդելու համար իր դիրքը շրջանի մէջ:

Իրականութեան մէջ Խորհ. Միութիւն տնտեսական գետնի վրայ քիչ շահ ունի Ասիոյ Հարաւ-արեւելքէն, եթէ չհաշուենք ձգախէժի պարենաւորումը: 150 միլիոն տոլարի արժողութեամբ առեւտրական համաձայնագիրը, որ կնքեց Ապրիլին Փիլիփպեան կղզիներու հետ, շաքար գնելու համար, հիմնականին մէջ քաղաքական բնոյթի քայլ մըն էր: Արդարեւ Փիլիփպեան կղզիներու նախագահը՝ Մարքոս, կը պատրաստուէր Մոսկուա այցելել:

Մոսկուայի համար Ասիոյ Հարաւ-արեւելքը առաւելաբար ռազմավարական արժէք կը ներկայացնէ: Արդարեւ, Մոսկուա կը ձգտի «սանձել» «չին ծաւալումը» եւ, միեւնոյն ատեն, ներկայութիւն մը դառնալ ընդհանուր Ասիոյ մէջ: Ասիոյ Հարաւ-արեւելքը անկիւնաքար մը կը կազմէ Մոսկուայի համար մեծ շահեկանութիւն ներկայացնող երկու գօտիներու միջեւ: Ասոնք են՝ Ծայրագոյն Արեւելքն ու Հնդկական Ովկիանոսը: Առաջինին մէջ Մոսկուա պէտք է դէմ դնէ եռեակ դաշնակցութեան մը, որ փաստօրէն հաստատուած է Մ. Նահանգներու, Չինաստանի եւ Ճափոնի միջեւ: Չինեւճափոն բարեկամութեան դաշնագիրի կնքումով այս դաշնակցութիւնը կը զօրանայ աւելիճան մը եւս: Այս է պատճառը, որ Մոսկուա ցայսօր ճնշում կը բանեցնէ ամէնէն տկար ճակատին վրայ, այսինքն՝ Ճափոնի: Արդիւնքը դրական չէ: Հնդկական ովկիանոսին մէջ, ուր յարաբերական հաւասարակշռութիւն մը ստեղծուած էր ամերիկեան եւ խորհրդային ուժերուն միջեւ՝ քաղաքական կացութիւնը նուազ նպաստաւոր դարձած է Մոսկուայի համար: Հնդկաստան դիւանագիտական յարաբերութիւններ վերահաստատեց Չինաստանի հետ Մայիսի սկիզբները: Մոսկուայի համար ասիկա մտահոգիչ երեւոյթ մըն է: Այս զոյգ կացութիւնները պատճառներ են, որ Մոսկուա ձգտի ամրապնդել իր ներկայութիւնը միջանկեալ գօտիին մէջ, այսինքն՝ Ասիոյ Հարաւ-արեւելքը:

Վերջին երկու տասնամեակներուն Մոսկուա այս շրջանին նիւթական օժանդակութիւն մը ընծայեց, որ շատ աւելի է բաղդատմամբ Ափրիկէի եւ Մերձաւոր Արեւելքի իր ընծայած օժանդակութեանց: Սկիզբները Խորհ. Միութեան ճիգը սահմանափակ էր (եթէ հաշուի չառնենք Հնդկաչինը) եւ ուղղուած էր միայն ընկերվարական կամ յառաջդիմական ձգտում ունեցող երկիրներու, ինչպէս Պիրմանիա եւ Ինտոնեզիա: Երկու պարագաներուն ալ Մոսկուայի յոյսերը ի դերեւ ելան: Ինտոնեզիա, հակառակ իր ստացած տնտեսական եւ զինուորական լայն օժանդակութեան 1956ին եւ 1965ին (367 միլիոն տոլար առաջին եւ 1.200.000.000 տոլար երկրորդ անգամ) աստիճանաբար մօտեցաւ Փեքինի: Նման ձախողութիւն մը արձանագրեց Մոսկուա Պիրմանիոյ մէջ: Հակառակ խորհրդային օժանդակութեան եւ Բրեժնեւի դրուատանքին՝ «դէպի ընկերվարութիւն տանող պիրմանական ճամբուն», Նէ Ուինի կառավարութիւնը մերժեց խորհրդային ռազմավարութեան հետեւիլ նոյնիսկ 1967ին, երբ Ռանկունի եւ Փեքինի միջեւ լարուած կացութիւն մը ստեղծուեցաւ (Մոսկուա այդ ժամանակ զինուորական օժանդակութիւն մը առաջարկեց Պիրմանիոյ): Մոսկուա այն ատեն ըմբռնեց, թէ դժուար է

ՋՈՐԻ ՄԻՐՈՆ

7.

— Ես Վանոյի լեզուն չեմ սիրի, — ասա Նարէն, — կը պառկիմ իմ Թիկունք Վանոյին, կ'ելնիմ՝ իմ Թիկունք Վանոյին, — ասաց անկաշկանդ, չկարմրեց, անկաշկանդ նայեց, — էս դուքան իմ աչքին փուշ ու փոշի է... Իմ սիրտ սար կ'ուզէ...

... Երեւանից դուրս եկան, ճամբից էլ դուրս ու տրորեցին կիրճի ուղղութիւնը: Քայլեցին՝ ինքը առջեւից, Նարէն՝ իր հետքով: Ծակ տրեխներով տրորեց կիրճի ուղղութիւնը, իսկ մտքում խճողուեցին ու բացուեցին, տեղ հասան ու մոլորուած մնացին քառասուն-քառասունհինգ տարում անցուդարձ իր բոլոր, բոլոր ճանապարհներն ու կածանները: Միւս արեւմտոյին հասան կիրճ, ձորին նայող դեռ անդուռ ու անծխնի իր մութ դրանը, մտքում եղած բոլոր ճամբաները դարձան հանդոյց, մի սառած աչք, մի քար ու կպան մնացին ձորի ճաքած շըրթին:

— Էս է մեր քողտիկ, Նարէ, — ասաց:

— Ցօժար եմ, — տխուր ու ամաչկոտ ժպտաց Նարէն:

Ջորի Միրոն կարօտ ունեցաւ Թիկունքում մնացած գիւղի, իր տուն ձորի համար: Դարձաւ ետ նայեց: Քարագլուխ գիւղը չէր երեւում: Այդ պահին մտքում եղած գիւղը օր է՞ն աշուն օրուանն էր. միայն իր քողտիքը ծածկ ունէր ու երդիք, միւսները դեռ քար էին դնում քարի վրայ, քողտիկը դեռ դուռ չունէր ու Թոնիր չկար... Նարէն պատրաստեց... Նարէ՛, Նարէ...

— Ցարութ, աշխարք ամենամեծ կորուստ մարդու կորուստն է: Մարդու կորուստ անդարձ կորուստ է:

Լռեց ու պահ լռութեան մէջ բոլոր կորուստները անցուդարձ արին, բոլորը ծա՛նր ու մեծ էին:

— Երկիր ու հողի կորուստ ծանր կորուստ է, — շարունակեց Ջորի Միրոն, — բայց հող անմահ է, — լռեց, — հող ուրիշ տէր չի ընդունէ, — լռեց, — հող իր տիրոջ հետ արնակից է ու իր արնակցին կը սպասէ՛, կը սպասէ՛, ու օրերից մի օր կը հանդիպին: Հողի կարուստ անդարձ կորուստ չէ:

— Էն խեղճ Կոպէն Թեւ ու Թիկունք Ջարդեց, քար դարձրեց հող՝ տնամերձի նորմայից շատ համարեցին՝ առան, — յիշեց Արօն:

«Հողի կորուստ անդարձ կորուստ չէ, — Ջորի Միրոն հաւատաց իր ասածին եւ մտքում նորից տարաւ-բերեց, — Գերմանացին կը պարտուի. անարդար գործ միշտ է տապալուէ, էս կռուի յաղթող Սովետն է: Սովետն է ու բարով-խերով մեր էրկրի ճամբէն կը բացուի»:

— Յետոյ Կոպէն գնաց էն քարուքրայ ճամբի քարեր հաւաքեց, քարեր կտրեց, գետնի տակի քարեր նմանապէս կըտրեց, Կոպէն էն քարուքրայ ճամբէն դարձուց հող, մի տարի Թութուն ցանեց (ինչ Թութուն է՛ր, Միրօ, ինչ Թութուն, տարուայ հաց բերեց), միւս տարի կոլխոզ Կոպէի հողի մէջ զոմի հիմք փորեց:

«Հա, Ռուս առիծ կռուող է, յաղթանակ Ռուսին է... Ռուս եկաւ – հասաւ Մուշ ու Տիգրանակերտ, ու Դիարբեքիր առնելու միտք ունէր, Նիկոլէն չթողեց»:

— Մենակ Կոպէ՞ն: Ցարութ, քու միտք չի գայ. դու ծնուած չէր, դու փոքր էր, Ցարութ, ինչքան հող էս մեր Քարագլուխ գեղին կայ, Թէ կոլխոզին, Թէ անդամներին, բոլոր արուն–քրտինքով էղաւ: Քար էր, Ցարութ, քար ու կրայ է, էկանք, Թեւ ու Թիկունք Ջարդեցինք, քար դարձրինք հող: Իմ խօսք ճի՞շդ է, Միրօ:

— Ճշմարիտ է:

— Հա, ես լաւ կը յիշեմ, իմ միտք սուր է:

«Ճշմարիտ է... Թիզ հողի կարօտ ենք ու...»:

— Միրօ, էսօր էլ Գեւօն, էրէկուայ էրեխէն, գեղ ու հողին տէր է: Տէր դո՛ւ էս, Միրօ: Դու ու Կոպէն ու ես... Իրիկուն գեղ հասայ, Ցարութ, իմ խօսք կը կրկնիմ, հա՛, Գեւոյից ահ չունիմ, գեղի հիմնադիր քու հէրն է: Ջորի Միրոն է:

«Ու տանքի վրայ ցանք արի, եռնջա ցանեցի... Երանի՜ էն օրուան... Նարէն կար... Ցարութով ծոցուոր էր... էն օրուան երանի»:

Ողջ գիշեր անձրեւ եկաւ՝ կիրճի վրայ ու անանուն գիւղի: Իմ հիմք դրած գիւղը դեռ անուն չունէր: Մելօն միտք ունէր դնել անուն՝ Հով, Մեսրոպ՝ Հաւարք, Առաքել՝ Փասնք, Օհանը միտք ունէր դնել՝ անուն Գարմալ, Սարգիսը, Արուս, Նհոն՝ Ծախրկան... Ամէն մէկն իր կորած գիւղի անունին էր ուզում շունչ տալ, բայց գիտէր, որ գիւղի անուանակոչման պատիւն ու իրաւունքը իրենն է՝ Միրոյին ու... Լռում էին եւ լռում էր ինքը:

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

(39 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

…շխանի երկիր մը ընդգրկել դաշնակցու…թեան մը մէջ, որ ուղղուած է Փեքինի դէմ:

…ծիշդ է, որ Խորհ. Միութիւնը 1969ին առաջարկեց հաւաքական ապահովութեան դաշնագիրի մը կնքումը: Սակայն տես… նելով, որ Հղջանի երկիրները յատուկ խանդավառութիւն մը ի յայտ չեն բերեր առաջարկին հանդէպ, եւ միւս կողմէ Ամերիկացիներու հեռացումով Հնդկա…չինի մէջ ստեղծուած նոր կացութիւնը նկատի առնելով, նոր ռազմավարութիւն մը որդեգրեց, առանց, անշուշտ, հրաժա…րելու իր սկզբնական ծրագրէն:

Խորհ. Միութեան ասիական քաղաքա…կանութեան հիմնական, անփոփոխ գիծը, բնականաբար, Չինաստանի հանդէպ իր ունեցած թշնամական դիրքն է: Կը թուի, սակայն, որ Մոսկուա այժմ ըմբռնած է, որ ասիական երկիրներէն ոչ մէկը դիրք պիտի բռնէ Փեքինի դէմ, ոչ ալ Ուաշինկթընի: Ասիկա ակներեւ է նոյնիսկ Ասիոյ այսպէս կոչուած ընկերվարական երկիրներուն համար: Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 25րդ համագումարին, Մոսկուա, անցեալ Մար…տին, Մոնկոլներէն զատ, Ասիոյ մէջ իշխանութեան գլուխ գտնուող ոչ մէկ Համայնավար կուսակցութիւն (Հիւսիս. Քորէա, Հիւսիս. Վիէթնամ, Լաոս) դրական դիրք չորդեգրեցին ապահովութեան դաշնագիրի ծրագրին հանդէպ: Ընդհա…նուր ձեւով, Մոսկուա մեծ կարելիու…թիւններ չունի իր ազդեցութիւնը զար…գացնելու այնպիսի քոյր կուսակցութիւն…ներու մէջ, որոնք կը գործեն չինական պատկառելի փոքրամասնութիւն ունեցող երկիրներու մէջ: Փեքինի ի նպաստ դիրք բռնած Պիրմանիոյ, Թայլանտի, Մալե…զիայի Համայնավար կուսակցութիւննե…րը, ինչպէս նաեւ կարմիր Խմերները, պատուիրակութիւններ չղրկեցին Մոս…կուա, Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 25րդ համագումարին:

Իրաց այս կացութեան մէջ Մոսկուա կ'աշխատի ամրապնդել իր կապերը կա…ռավարութիւններու հետ՝ հաւասարակշ…ռութիւն ցոյց տալով Չինաստանը:

Մոսկուա բազմաթիւ խաղաթուղթեր կը գործածէ Ասիոյ մէջ: Մէկ կողմէ զօրա…վիգ կը կենայ բոլոր անոնց, որ Չինաս…տանի հետ հողային բնոյթի տարակար…ծութիւններ կ'ունենան: Ասիկա կը վե…րաբերի Վիէթնամի (Փարասել կղզիներու հարցը), ինչպէս նաեւ Փիլիպպեան կղզիներու: Միւս կողմէ տնտեսական կա…րեւոր օժանդակութիւններ կ'առաջարկէ, ցոյց տալու համար, թէ Չինաստանի նը…ման գործնական օժանդակութիւն կրնայ ապահովել: Մոսկուա նպաստաւոր պայ…մաններ հրապարակ կը դնէ: Այսպէս, Մալեզիայի կ'առաջարկէ 240 միլիոն տո…լարի օժանդակութիւն մը (երեք տոկո…սով 30 տարուան համար), որպէսզի այս վերջինը իրագործէ իր երրորդ հնգամ…եայ ծրագիրը: 400 միլիոն տոլար կը խոս…տանայ Ինտոնեզիոյ Չրելեկտրակայաննե…րու շինութեան համար: Աւելին՝ տրա…մադրութիւն կը յայտնէ օգնելու ծա…քարթային՝ քարիւղահանքեր գտնելու:

Խորհրդային ռազմավարութեան դէմ կը ցցուի, անշուշտ, Չինաստան միշտ կրկնելով խնդրոյ առարկայ երկիրնե…րուն, թէ պէտք է ուշադիր գտնուին «խորհրդային առաջարկներուն» հան…դէպ, որոնք, ըստ Փեքինի, յետին նպա…տակներ կը հետապնդեն: Մոսկուայի ա…սիական քաղաքականութիւնը, բնակա…նաբար, կ'օգտուի այն իրողութենէն, որ բոլոր երկիրներն ալ կ'աշխատին հաւա…սարակշռութեան մը պահպանման ճամ…բով (Մոսկուայի եւ Փեքինի միջեւ) ոչ միայն չվտանգել իրենց գոյութիւնը, այլ եւ օգտուիլ ներկայացուած առիթներէն առաւելագոյն չափով:

Մոսկուա իր աչքին առջեւ ունի յաջ…տուն օրինակներ: Ինտոնեզիա, Եգիպ…տոս եւ այլ երկիրներ լայնօրէն օգտուե…ցան Մոսկուայէ եւ օրին մէկն ալ կռնակ դարձնելով հակամարտ ճակատը անցան:

Թ. Ա. Թ.

Հ. Մ. Ը. Մ.-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի յիսնամեակը արժանավայել շուքով յիշատակելու համար Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւ Մարզական Միութեան կարգադիր յանձնախումբը մեծ աշխատանք թափած էր, եւ ասիկա գնահատուեցաւ, քանի Հոգեգալուստի օրերը երիտասարդական շարժումի դիմագիծ ստացան:

Յունիս 5ին, Հայ Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահը, երիտասարդութեան հաւաքավայրը դարձած էր: Ժամը 22էն մինչեւ լոյս երկսեռ երիտասարդութիւնը զուարճացաւ նուագախումբին ընկերակցութեամբ: Երեկոյթին փայլ տըւաւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ական Փօլօշեան իր երգերով:

Յաջորդ օրը, Կիրակի առաւօտ խուռներամ բազմութիւն մը տեղ գրաւած էր Մարսէյլի Հայոց մայր եկեղեցին, ուր հովանաւորութեամբ Ցակոբ Եպս. Վարդանեանի, հոգեհանգստեան արարողութիւն կատարուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ական մեռած եղբայրներու յիշատակին: Ապա ներկաները ուղղուեցան Նահատակաց Յուշարձանը, ուր առջեւ Միութեան նախագահը՝ Ռ. Նազարեան ծաղկեպսակ մը զետեղեց:

Նկատելի էր մեծ թիւով երիտասարդութեան ներկայութիւնը:

Նոյն օրը կէսօրէ ետք, մարզասէր հասարակութեան մը ներկայութեան, տեղի ունեցան ոտնագնդակի մրցումները: Իրաւարարի ազդանշանին վրայ դաշտ իջան Վալանսի եւ Ալֆորվիլի խումբերը, որոնք մարզական օրինակելի խաղարկութիւն մը ցոյց տուին: Վալանս աւելի լաւ մարզուած ըլլալով 1ի դէմ 5 կէտով ապահովեց յաղթանակը: Ասոր յաջորդեց Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Լիոն – Տեսին խումբին մրցումը Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւին հետ: Երկու խումբերուն խաղարկութիւնն ալ, մանաւանդ առաջին կիսախաղին, մեծ դասի խումբերու մակարդակին հաւասարեցաւ: Այսուհանդերձ յաղթանակը 5–1 արդիւնքով վերապահուեցաւ Լիոն – Տեսինի, որուն մարզիչն է, նաեւ՝ խաղացողներէն՝ Ճորքայեֆ, Ֆրանսական ազգային խումբի երբեմնի խմբապետ եւ Մարսէյլի Օլիմփիկի խաղացող:

Յիսնամեակի յիշատակութեան հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ «Վասպուրական» սրահը, Կիրակի երեկոյ: Նախագահն էր Շեխիկեան, որ դրուատանքով ներկայացուց հայ մարզական այս միութեան գործունէութիւնը Մարսէյլի մէջ, յիսուն տարիներէ ի վեր: Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Ախթամար նուագախումբը, Էլէն Օհանեան եւ Փօլօշեան (երգ), հայ արտիստներն ու արտիստուհիները պարերով: Աճուրդի դրուեցաւ ոտնագնդակ մը Երեւանէն, որուն վրայ իրենց ստորագրութիւնները զետեղած էին Արարատի մարզիկները: Գոյացաւ 3115 ֆրանք:

Երկուշաբթի, Յունիս 7ին, շարունակուեցան մրցումները որոնց աւարտին յաղթական հռչակուեցաւ կեդրոնական Ֆրանսայի խումբը: Երկրորդ տեղը գրաւեց Վալանս:

(Ալֆորվիլի եւ Մարսէյլի խումբերու մրցումին դատապարտելի անկարգութիւններ պատահեցան: Իրաւարարը՝ Նալպանտեան դադրեցուց խաղը):

Այս առթիւ կ'ուզենք մեր բաղձանքը յայտնել, այն է՝ այսպիսի ձեռնարկներու ընթացքին կազմակերպիչներու ճըգտումը թող ըլլայ ամբողջովին հայ մարզիկներէ կազմուած խումբեր դաշտ իջեցնել՝ «Բարձրացիր – բարձրացուր» նշանաբանով:

Ա. ԽԼՈՅԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ԱՆՏՐԷ ՏԷՐ ՕՀԱՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Թեհրանի «Հայ Ակումբ»ին մէջ, Մայիս 23ի երեկոյեան, տեղի ունեցած է Ա. Ամուրեանի 55ամեայ գործունէութեան յոբելեանը, նախագահութեամբ՝ Թեհրանի առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեանի: Ներկայ եղած են հայ յարանուանութեանց հոգեւոր պետերը, խորհրդարանական եւ հայ ազգային զանազան կազմակերպութեանց եւ միութիւններու ներկայացուցիչները, Թեհրանի պետական համալսարանի փոխ – տնօրէնն ու դասախօսներ եւ հազարէ աւելի բազմութիւն մը: Բացումը կատարած է՝ Յանձնախումբին անունով, Մանուէլ Մարութեան: Օրուան առթիւ բանախօսած է Աշոտ Մուրադխանեան ներկայացնելով յոբելեարին բովանդակ գործունէութեան պատկերը: Այնուհետեւ գործադրուած է գեղարուեստական ճոխ յայտագիր մը, որմէ ետք խօսք տրուած է Թեհրանի համալսարանի Գրականութեան բաժնի փոխտնօրէն Դոկտ. Ռեզուանիի, որ պարսկերէն ճառով մը դրուատած է Ա. Ամուրեանը, յիշելով անոր կատարած գործը նոյն համալսարանի հայագիտական բաժնին մէջ իբրեւ դասախօս: Իր խօսքի վերջաւորութեան՝ համալսարանի կողմէ, յուշանուէր մը յանձնած է յոբելեարին:

Օրուան առթիւ խօսած է նաեւ Արտակ Արք. Մանուկեան, որ անդրադառնալով յոբելեարին 55ամեայ գործունէութեան գործունէութեան, ողջունած է իր մէջ ուսուցիչը, մտաւորականը, հրապարակագիրը եւ կրթական մշակը:

Ներկաներու ծափողջիւններուն տակ բեմ հրաւիրուած է յոբելեար Անտրէ Տէր–Օհանեան (Ա. Ամուրեան): Առաջնորդի ձեռամբ յոբելեարին յանձնուած են բազմաթիւ յուշանուէրներ զանազան միութեանց եւ անձերու կողմէ տրամադրուած:

Յոբելեանը վերջ գտած է Ա. Ամուրեանի խօսքով:

ՀԱՆԴԱՐՏԵՑՈՒՑԻՉ ԴԵՂԱՀԱՏՆԵՐՈՒՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Փրակայի Գիտութիւններու կաճառին փրոֆեսէօրներէն Տոքթ. Եարոսլաւ Սէյֆերթ, խումբ մը մասնագէտներով, ուսումնասիրած է հանդարտեցուցիչ դեղերու ազդեցութիւնը մարմնի զանազան մասերուն վրայ: Փորձեր կատարուած են կենդանիներու վրայ եւ երեւան եկած է որ ժամանակի ընթացքին անոնք տարրալուծումի կ'ենթարկեն մարմնին մէջ գտնուող քիմիական կարգ մը տարրեր, որոնք պաշտօն ունին հաւասարակշռելու օրկաններուն գործունէութիւնը:

Ըստ վերոյիշեալ գիտնականներուն, ամէնէն վնասուող օրկանը կը հանդիսանայ լեարդը, որուն գործունէութիւնը այնքան կարեւոր է մարդուն առողջութեան համար: Այս հանդարտեցուցիչներէն, ամէնէն ծանօթը վերոնալն է, որ կը գործածուի դարուս սկիզբէն ի վեր: Իսկ ամէնէն վնասակար նկատուածը ֆենոպարպիթալ կոչուածն է, որուն գործածութիւնը ընդհանրացաւ համաշխարհային Բ. պատերազմէն ի վեր:

«Ս. Փ.»

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (110)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ

Սիրային, ընտանեկան կեանքէ

Ա. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ

Էմփերիա տեղէն վեր ցատքեց, դրան կողմը վազեց եւ ապահովուելէ յետոյ որ վրենք մօտիկ ընող չկար, աչքերը խոշոր խոշոր բացած, Ռոլանի քով վազելով թոթովեց.

— Այս բաները դուք ո՞ւրկէ իմացաք, ո՞վ ըսաւ ձեզի ասոնք: Ո՞ր դժոխային ուժը յայտնեց ձեզ այդ գաղանիքը, այդ յարալէզին, այդ ծիրանաւորին հետ դաշնակցած ըլլալս...:

— Տիկին, չեմ գիտեր թէ որո՞ւ մասին կը խօսիք, նաեւ չեմ գիտեր, թէ գաղանն ու յարալէզը ո՛վ է, պատասխանեց Ռոլան պաղարիւնութեամբ: Իմ ըրածս պարզ ենթադրութիւն մըն էր եւ ուրիշ ոչինչ: Զարմանքով կը տեսնեմ սակայն որ ենթադրութիւն ըրած միջոցիս մատս վէրքին դրած եւ իրականութեան մօտեցած եմ...:

— Ըսել է իրա՞ւ իրականութիւնը չէք գիտեր:

— Այո, տիկին, ոչ մէկ բանէ տեղեակ եմ:

Էմփերիա շունչ առաւ: Իսկ Ռոլան աւելցուց.

— Այո, տիկին, դեռ բան մը չեմ գիտեր, բայց պէտք է որ գիտնամ... Եթէ ձեր աղջիկը ազատել կ'ուզէք, պէտք է ամէն բան տեղեկացնէք ինծի...:

Պերճաղիճը դողալով գլուխը խոնարհեցուց:

Սակայն Ռոլան զգաց թէ իր հին ու դառն յիշատակները յուզած էր եւ դայրացած վիճակ մը ստացաւ: Մեծ ճիգ կը թափէր ինքզինքը զսպելու համար:

— Պէտք է ամէն բան գիտնամ, պէտք է ինքզինքս զսպեմ, մտածեց ան իւրովի: Պէտք է մանաւանդ որ իմ դժբախտութեանս պատճառ եղողներուն բերնէն լսեմ իրականութիւնը:

— Ինչ որ կրնամ, պիտի ըսեմ ձեզի, պարոն, շարունակեց Էմփերիա ինքն ալ իր կարգին իր պաղարիւնութիւնը գտնել ջանալով:

— Ուրեմն ջանանք մեր խօսքերուն մէջ քիչ մը կարգ – կանոն դնել տիկին, ըսաւ Ռոլան հանդարտութեամբ: Իրաւ որ, տիկին, հաւատացէք, երբ քանի մը ժամ առաջ ձեր անմեղ զաւկին վիճակը անգամ մը քննել առաջարկեցիք ինծի, բնաւ միտքս չէի անցըներ որ հարկադրուած պիտի ըլլամ ձեր անձնական գործերուն միջամուխ ըլլալու, բայց ի սէր ձեր մէկ հատիկ աղջկան առողջութեան, ես իմ պարտականութիւնս լիուլի կատարելու եմ եւ դուք ալ ձերինը...:

— Իրաւունք ունիք, այո, աղջիկս անմեղ է, հառաչեց Էմփերիա:

— Անշուշտ ուրիշներու գործած ոճիրին պատասխանատու չէ ան, տիկին եւ պէտք չէ թոյլ տալ որ ոճրագործներու քաւութեան նոխազը ըլլայ անմեղը...

— Ո՛հ, պարոն, դուք ո՞վ էք որ այսքան հեղինակութեամբ կը խօսիք հետս, մրմնջեց Էմփերիա խեղդուկ ձայնով մը: Մինչեւ այսօր տակաւին ոչ ոք իմ միտքս անցածները ձեզի պէս մէկ ակնարկով կրցած է գուշակել: Դուք ո՞վ էք, պարոն, կ'ուզեմ հասկնալ, ո՞վ էք դուք:

— Ես բանաստեղծ Փեթրոս Արաթիմոսի խոնարհ քարտուղարներէն մին եմ, տիկին, պատասխանեց Ռոլան: Ես իմ կեանքս ամբողջութեամբ փիլիսոփայութեան եւ հոգեբանութեան յատկացուցած եմ... պատանութենէս ի վեր գիշեր – ցերեկ ուսած եմ եւ բարձր ուսումներու հետեւած: Ահա այդ ուսումն է որ թոյլ կուտայ ինծի ծածուկ բաները գուշակելու եւ գաղտնիքները երեւան հանելու... Համբաւաւոր Ժան Մետիչիսը որուն պատգամաւորն եմ ես Փետրոս Արաթիմոսի քովը, իր կատարեալ վստահութիւնովը պատուած է զիս: Ժան Մետիչիս բանաստեղծ Արաթիմոսը այնքան կը սիրէր որ, երբ վարպետս զիս անկէ ուզեց, Մետիչիս դժուարաւ բաժնուեցաւ ինէ:

— Ուրեմն դուք հարցուցէք եւ ես պատասխանեմ, ի՞նչ հասկնալ կ'ուզէք:

— Ինչպէս որ քիչ մը առաջ ըսի, նախ պէտք է կարգ ու կանոն դնենք մեր խօսակցութեան մէջ: Արդ քանի որ այլեւս ինքզինքնիդ ինծի պիտի վստահիք, ամէն բան առանց յետին միտքի պատմեցէք, մի վախնաք:

— Պիտի ջանամ, պատասխանեց Էմփերիա կարմրելով:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

Հանրի Ճոնըն (Մ. Նահանգներ), Գամբարեան, Լանկլէ եւ ընտանեկան պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, կնքահօր եւ ազգականին՝

ՕՆՆԻԿ ՆԱՇԱԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Շաբաթ Յունիս 12ին, 84 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Յունիս 16, ժամը 14·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Մարմինը կ'ամփոփուի Փանթէնի գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանին մէջ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիրուհի Մուսէեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Մկրտիչ Մուսէեանի մահուան 10րդ տարելիցին առթիւ 200 ֆր. կը նուիրեն Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցիին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 ֆր. «Յառաջ»ին։

×

Այրի Տիկին Մարտիրոսեան իր ամուսնոյն մահուան առթիւ կը նուիրէ 100 ֆ. Լիբանանի հայ աղէտեալներուն, 50 ֆր. Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան, 50 ֆր. Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ի։

TRÈS URGENT RECHERCHONS

Pavillon ou local, à Paris ou à Issy pour fabrication de tricot.
Tél. : 636-21-97

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Խոտիկեան, Ղեւոնդ Տէր-Պետրոսեանի մահուան առթիւ, 50ական ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին եւ Կարմիր Խաչին։

Նոյն առթիւ եւ նոյն նպատակին Տէր եւ Տիկին Թաթուլ Ինճէեան 50ական ֆր. կը նուիրեն (ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

ԴԷՊԻ ԻՏԱԼԻԱ

Վենետիկի մօտ Ատրիականի ափերուն գեղեցիկ պանդոկի մը մէջ ամառնային օդափոխութիւն, եւ այցելութիւն Ս. Ղազար Օգոստոս 15ին, խաղողօրհնէքի առիթով։

Մեկնում՝ Օգոստ. 1ին վերադարձ՝ 28ին

Մանրամասնութեան եւ տեղեկութեան համար դիմել՝

Յ. Պասմաճեանի

128, Ռիւ տը Ֆլանտրը, մուտքին դիմացի դուռը։

Հեռաձայն՝ 607-01-57

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Կիրակի, Յունիս 20, առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ երեկոյ Տէսինի Սանթըր Աէրէ դաշտին վրայ տարեկան դաշտահանդէսը, ի նպաստ Լիոնի Հայկազեան միօրեայ վարժարանին։

Գեղարուեստական բաժին աշակերտներու կողմէ, ճոխ պիւֆէ եւ հայկական խորոված եւ վիճակահանութիւն։

Վիճակահանութեան հինգ բախտաւորներ կը շահին.— 1. Ճանապարհատոմս մը 2·400 ֆր. արժողութեամբ։ 2. Ճափոնական «Հոնտա» մոթոսիքլէթ մը։ 3. Միջազգային մրցումներու յարմար հեծանիւ մը։ 4. Փոքր երախայի համար հեծանիւ մը։ 5. Գունաւոր լուսանկարչական գործիք մը Փոլարոյիթ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պոմոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Յունիս 14, Երկուշաբթի ժամը 14·30ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ նահանգի Մուրատ Ու- սումնասիրացի ժողովը Յունիս 18 ժամը 20·30ին, Իսիի Մշակոյթի Տունը։ Օրակարգ.— Մխիթար աբբահօր 300ամեակ։ Շարունակութիւն նախորդ ժողովին։

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը Հինգշաբթի Յունիս 17, ժամը 20·30ին, Իսիի Մշակոյթի Տունը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ (Յունիս 18) ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը։ Կարեւոր օրակարգ։

PRIX EXCEPTIONNEL
2650 F

VOYAGES en ARMENIE

Au départ de Marseille 14 jours
JUILLET AOUT SEPTEMBRE

Comprenant

Transport aérien — Pension complète — Hôtel 1ere classe — Visites et excursions — Service accompagnateur, guide.

DEPART DU 2 JUILLET ENCORE QUELQUES PLACES DISPONIBLES

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière
13001 - MARSEILLE
tél. (91) 50. 89. 12

Madeleine BENNEYAN
HAVAS - VOYAGES
12, bd. Général De-Gaulle
26000 - VALENCE
tél. (75) 43. 06. 06

Date limite d'inscription un mois et demi avant le départ.

Licence n° 97

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Զուիցերական իրաւավիճակ

ԼՕԶԱՆ

Համեւրոպահայ բացառիկ օրեր Լօզանի եւ Ժընեւի մէջ՝ հայրենի հիւրերով

ՅՈՒՆԻՍ 18 ԵՒ 19

Միութեան Եւրոպայի Շրջանակին Պատգամաւորական ժողովին առթիւ որ տեղի պիտի ունենայ իր երկրորդ օրրանին՝ Լօզանի մէջ՝

Հովանաւորութեամբ Եւրոպայի Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ՝ Փարիզէն

Նախագահութեամբ Միութեան նախագահ ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ՝ Տիթրոյթէն

Պատուոյ ներկայութեամբ Արտասահմանի հետ Մշակութային Կապի նախագահ ՎԱՐԴԳԷՍ ՀԱՄԱԶԱՍՊԵԱՆԻ՝ Երեւանէն

Ա.- ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՅԻՇԱՏԱԿԵԼԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 70ԱՄԵԱԿԻՆ՝ 1906–1976

Ուրբաթ երեկոյ, Յունիս 18 ժամը 20·30ին Ժընեւի համալսարանին մեծ հանդիսասրահը

(UNIVERSITE II, 24 Rue du Général Dufour — GENEVE auditoire JEAN PIAGET)

Գեղարուեստական բաժնին պիտի մասնակցին անուանի արուեստագէտներ՝

Երեւանէն երգչուհի ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Միւնիխէն երգիչ ԶԱՒԷՆ ԹԱՇՃԵԱՆ

Փարիզէն դաշնակահար ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

Կ'արտասանէ՝ Փարիզէն, Մայլէն Քարփանթիէ

Բ.- ՄԵԾ ՃԱՇ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Լօզան – Փալաս պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ

(LAUSANNE-PALACE HOTEL, 9, Grand Chêne)

Շաբաթ, Յունիս 19, ժամը 19·30էն մինչեւ առաւօտ

մասնակցութեամբ Փարիզի հայ անուանի ժողովրդ. երգչուհի ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Պարահանդէսը պիտի ոգեւորէ Փարիզէն ժամանող

« THE ARMENIAN'S SUNSHINE »

Ժիրայր ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ եւ Ռոպէր ՓԱՓԱԶԵԱՆ խանդավառ նուագախումբը՝ եւրոպական թէ հայկական կտորներով

Ճաշագին՝ 50 Զ. Ֆ. առանց խմիչքի)

40 Զ. Ֆ. 20էն վար երկսեռ երիտասարդութեան համար

Այս հանդիսութիւններուն ներկայ պիտի ըլլան, պատգամաւորներէն զատ, հիւրեր Եւրոպայի բոլոր երկիրներէն, Միջին Արեւելքէն եւ Մ. Նահանգներէն։ Փափաքողներ եւ սենեակ ապահովելու համար կը խնդրուի դիմել ուղղակի Միութեան Եւրոպայի կեդր. Գրասենեակը՝ հեռաձայն (21) 28-20-86, ժամը 9-12 եւ 14-18, հեռագրի հասցէ՝

UGAB, Chemin Cap 3, LAUSANNE (SUISSE)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 27, Կիրակի, ժամը 13-22

ժամը 10ին ամավերջի հանդիսաւոր պատարագ — 11ին պարգեւաբաշխութիւն սրահին մէջ — 13ին սկիզբ դաշտահանդէս - հացկերոյթին։

Կը մասնակցին՝

Հայաստանէն եկած ժողովրդական արուեստագիտուհի՝ ԼԻՒՍԻ ՔՈՇԵԱՆ, ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ երգչախումբը, ՆԱՒԱՍԱՐԴ պարախումբը ազգ. Նորագոյն պարերով ՆՈՐԱՅՐ ԱՔԸԼԵԱՆ (Հայաստանէն) ՄԱՐԹԷՆ ԵՈՒՐԿԷՆՍ — ՖԵՐՏԻ, ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ իր նուագախմբով

Ընտրութիւն ամէնէն գեղեցիկ մանուկին 4 – 5 տարեկան

Վիճակահանութիւն Պիւֆէ Անակնկալներ

ՄՈՒՏՔ 10 Ֆ.

ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑԻ ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏԸ

Դէպի ՄՈՐՎԱՆի լեռնաշղթաները իր լիճերով եւ ՎԷԶԼԷ պատմական քաղաքը Կիրակի, Յունիս 20, ամբողջ օրը օթօքառով։ Մեկնում՝ Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Ֆիւրվէօրի առջեւէն, առաւօտեան ժամը 7ին, վերադարձ՝ 22ի առենները։

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 50 ֆր.

Ուսանողներու՝ 30 ֆր.

Արձանագրութեան համար հեռախօսել Պր. Ասլանեանի՝ 842-08-57

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վիէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ, Յունիս 20, Կիրակի ամբողջ օրը Ժեմանի դաշտին մէջ։

Երգ, պար, արտասանութիւն դպրոցի աշակերտներուն կողմէ։

Նուագախումբ Սայաթ-Նովա։

Առատ կերուխում։

Կը հրաւիրուի Վիէնի հայ գաղութը անցընելու լաւ օր մը։

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Sous le patronage
de L'AMITIE FRANCE - ARMENIE
L'UNION NATIONALE ARMENIENNE DE VIENNE
organise aux profits des sinistrés Arménien du LIBAN
Projection de films :
— Histoire d'Erévan
— Rencontre de S. S. VAZKEN Ier et PAUL VI
— Inauguration du mémorial aux victimes du génocide
CINEMA LE MANDRIN
à Vienne
Samedi 19 Juin à 15 h. 30

ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ՔԱԲՈՒՐ ԵՒ ՏՕՎԻԼ

Կազմակերպուած Իսիի եւ շրջանի Հայրենակցական Միութեան կողմէ։

Յունիս 27 Կիրակի օր։

Շրջագայութիւն եւ ճաշ 60 ֆրանք։

Տեղերը սահմանափակ ըլլալուն, կանխաւ հեռաձայնել Ա. Թորոսեան 793-53-71

Ռ. Նաւասարդեան 985-36-53

Է. Փափազեան 206-14-39

Հ. Սարեան 735-17-48

Օթոքառը կը մեկնի Աքուար Մոնթոլոնէն (Մեթրօ Քատէ) ժամը 8ին։

Fonds A.R.A.M

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
16
MERCREDI
16 JUIN
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1.20 F.
...ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.614

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C.C.P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

51e ANNÉE — N° 13.614

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՍՈՒՐԻԱ ՏԵՂԻ ՉԻ ՏԱՐ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Սուրիա գոյգ պայմաններ կը դնէ իր զօրքը քաշելու համար Լիբանանէն: Այս ուղղութեամբ շատ վճռական է Տեղեկատուութեան նախարարին յայտարարութիւնը.— «Սուրիա միտք ունի շարունակելու իր միջամտութիւնը Լիբանան, մինչեւ որ խաղաղութիւնը վերահաստատուի եւ ընտրուած նախագահը՝ Էլիաս Սարգիս, իր պաշտօնը ստանձնէ: Սուրիական զօրքերուն պաշտօնն է նպաստաւոր մթնոլորտ մը ստեղծել Լիբանանցիներուն միջեւ ըլլալու: Երբ այս ամէնը իրագործուի, այլեւս սուրիացի մէկ զինուոր չի մնար Լիբանան»: Եւ որովհետեւ այդ «նպաստաւոր մթնոլորտին» նշոյլը չի տեսնուիր, սուրիական զօրքը կը շարունակէ յառաջանալ եւ ամրապնդել իր դիրքերը: Մէկ կողմէ սուրիական ուժերը արդէն Խալտէի սահմանէն միայն քանի քիլոմեթր հեռու են բայց Իսրայէլի Արտաքին նախարարը Իսրայէլի շահերուն դէմ «ուղղակի սպառնալիք» չի տեսներ եւ ապահովութիւն կուտայ թէ եթէ կացութիւնը յուսահատական դառնայ՝ «Լիբանանցի քրիստոնեաները կրնան մեր վրայ հաշուել»:

Միւս կողմէ Դամասկոսի եւ Լիբանանեան Ձախին եւ Պաղեստինեան Կազմակերպութեան հակամարտութիւնը միշտ նոյն սուր բնոյթն ունի: Սուրիոյ Տեղեկատուութեան նախարարը՝ Ահմէտ Իսքէնտէր, մամուլի երեք ժամուան իր ասուլիսին ընթացքին, այդ մասին ալ խօսած է եւ դատապարտած է Լիբանանեան Ձախի պարագլուխը՝ Ճումպլաթ եւ Պաղեստինեան Ազատագրական Կազմակերպութեան կարգ մը տարրերը որոնք «դաւադրութիւն» կ'ընեն. պատերազմական վիճակ մը պահպանելու համար Լիբանանի մէջ, հակառակ սուրիական ճիգերուն, հրադադարը պահպանելու: Քանի մը քննադատական խօսք ալ ուղղած է Լիբանանի քրիստոնեաներուն, որոնք դատապարտած են Լիբանանեան տագնապին «արաբականացումը»:

Այս պայմաններուն մէջ Պէյրութ «համեմատական խաղաղ օր» մը անցուցած է Երկուշաբթի, այսինքն 80 մեռեալ կայ եւ աւելի քան 100 վիրաւոր:

× Փարիզէն, Լիբանանցի երեք անձնաւորութիւններ կոչ մը ըրած են, որպէսզի «գոյքը վերսկսի»: Ասոնք են նախկին նախագահ Շառլ Հելու, Խորհրդարանի նախկին նախագահ՝ Ատէլ Օսէյրան եւ նախկին վարչապետ՝ Ամին էլ-Հաֆէզ:

× Կրկին կը խօսուի Իրաքեան ուժերու զանազան շարժումներու մասին:

ՖՐԱՆՍԱ

ՅԱՒԵԼՈՒՄՆԵՐ

Յուլիս մէկէն սկսեալ, ընթացիկ ապրանքներու վրայ զգալի յաւելումներ պիտի կատարուին: Այս յաւելումին ենթակայ են շաքարեղէնները, մածունը, ծխախոտը (Օգոստոսին), հանքային ջուրը (5 սանթիմ աւելի), կաթով պատրաստուած բոլոր ապրանքները, թարմ պանիրները, լուսանկարչական աշխատանքները:

ՎԵՐՍԱՅԼԻ ԺՈՂՈՎԸ

Ֆրանսայի Խորհրդարանը (Ազգ. Ժողով + Ծերակոյտ) Վերսայլ նիստ գումարած էր բարեփոխելու համար Սահմանադրութիւնը: 258ի դէմ 490 ձայնով է (եւ մէկ ձեռնպահութիւն) որ քուէարկուած է օրէնք մը որ կը նախատեսէ թէ ի՞նչ պիտի պատահի եթէ նախագահական ընտրութեան մը պարագային, թեկնածու մը մեռնի առաջին եւ երկրորդ շրջանին միջեւ կամ արգելք մը ունենայ: Բարեփոխման դէմ էր ընդդիմութիւնը եւ Կասթոն Տէֆֆէռ բաւական ծաղրական շեշտով արտայայտուած է:

× Երեքշաբթի առտու, Քոթիտիէն տը Փարի հանրային կարծիքի քննութիւն մը կը հրատարակէր, ուրկէ կը պարզուէր որ Ֆրանսացիներու 79 առ հարիւրը գոհ է իր աշխատանքէն, 49ը կը նախընտրէ նուազ շահիլ եւ աւելի ազատ ժամանակ ունենալ:

× Մառեշալ Փեթէնի մասին Նախագահին արտասանած քանի մը խօսքերը Վերտէօնի 60ամեակին առթիւ, կը շարունակեն մեղան հոսեցնել եւ թեր ու դէմ վէճերը վերսկսած են գրաւել թերթերու էջերը: Այս առթիւ կը յիշուի սակայն թէ 1966ին, պատմական ճակատամարտի 50ամեակին առթիւ, տը Կօլ ըսած էր.— Եթէ, աւաղ, ուրիշ ժամանակներ, իր կեանքին խոր ձմրան մէջ եւ ծայրայեղ դէպքերու ընթացքին, տարիքի մաշումը մառեշալ Փեթէնը մղեց դատապարտելի թերացումներու, փառքը զոր 25 տարի առաջ վաստըկած էր Վերտէօն, ապա պահպանած ֆրանսական բանակը առաջնորդելով յաղթանակին, չի կրնար ոչ խնդրոյ առարկայ ըլլալ ոչ ալ անտեսուիլ հայրենիքին կողմէ»:

Քանի մը տողով

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ վարչապետը Կիորկի Լազար, որ Փարիզ կը գտնուի քանի մը օր է Արտաքին Առեւտուրի նախարարին եւ Արտաքին ենթանախարարին հետ, հանդիպում ունեցած է վարչապետ Շիրաքի հետ: Հունգարիոյ վարչապետը կ'ուզէ ընդլայնել երկու երկիրներու առեւտրական եւ ճարտարարուեստական կապերը: Բանակցութիւններ կը տարուին միասնաբար շինելու բեռնակառքեր, կազի կեդրոններ եւ երկրագործական մեքենաներ: Հաւանաբար այս իմաստով ալ պայմանագրութիւններ ստորագրուին:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ բնակչութիւնը հանրաքուէով մը մերժեց 200 միլիոն զուիցերական ֆրանքի վարկ յատկացնել Զարգացման Միջազգային Ընկերակցութեան, որ համաշխարհային դրամատան մէկ ճիւղն է: Այս ձեւով Զուիցերիա կը մերժէ օգնել «Երրորդ Աշխարհին»:

ՔԻՍԻՆԿԸՐ Յունիս 21ին Փարիզի մէջ հանդիպում մը կ'ունենայ Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէնի հետ:

ՈՒԿԱՆՏԱՅԻ Հանրապետութեան նախագահ Իտի Ամին Տատայի դէմ կատարուած մահափորձէն ետք, կ'ըսուի թէ նախագահը հարիւրաւոր անձեր սպաննել տուած եւ բազմաթիւ ուրիշներ ալ ձերբակալած է: Այս վերջիններուն մէջ կը գտնուի նաեւ իր նախարարներէն մին:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ «հիւլէական ծրագիրներու խումբ»ը, որ նախարարաց խորհրդակցական մարմին մըն է, Պրիւքսէլի մէջ սկսած է իր աշխատանքները: Ժողովին կը մասնակցին՝ Միացեալ Նահանգներ, Անգլիա, Իտալիա, Արեւմըտեան Գերմանիա, Քանատա, Նորվեկիա, Հոլանտա եւ Թուրքիա:

«ՄԱՕ ՑԷ ԹՈՒՆԿ» խորագիրը կրող գիրքի մը մէջ, խորհրդային գրագէտը՝ Բուլարցքի կ'ըսէ թէ 27 միլիոն Չինացի մեռած է, զոհ մաոյական վարչակարգի հալածանքներուն:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ պատմաբան Անտրէյ Ամալրիք արտօնութիւն ստացած է վերջնապէս ձգելու երկիրը եւ Իսրայէլ գաղթելու: Ամալրիք նախ Հոլանտա կ'երթայ դասախօսութիւն տալու:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ բանակի ընդհ. հրամանատարը՝ Զօր. Մէրի, Չինաստան կատարած իր ճամբորդութենէն վերադարձաւ Փարիզ: Զօրավարը յայտարարեց, թէ Փեքինի ղեկավարներուն հետ իր ունեցած խօսակցութեանց ընթացքին նիւթ չէ դարձած ֆրանքեւչին համագործակցութեան շրջագիծին մէջ ֆրանսական զէնք ծախելու հարցը Չինաստանի: Միւս կողմէ զօրավարը շեշտեց, թէ իր տեսակցութիւնները բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ տեղի ունեցած են եւ չին վարչապետը «նպաստաւոր կարծիք» ունի Ֆրանսայի պաշտպանութեան քաղաքականութեան մասին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունիս 6-8)

ՀԱՅ ՄԱՍՆԱԳԷՏԻՆ ԳԻՐՔԸ ԳՆԱՀԱՏՈՒԱԾ

Լենինգրադի պետական համալսարանի հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է Գուրգէն Իվանեանի «Երկրատիեզերական գիտական փորձերուն տիեզերագնաց - հետազօտողներու մասնակցութեան առանձնայատկութիւնները» խորագրով գիրքը, որ կը խօսի մեր մոլորակի ուսումնասիրութեան հիմնական եղանակներու եւ սարքաւորումներու մասին: Գիրքը արժանացած է խորհրդային գիտնականներու գնահատանքին, ինչպէս նաեւ Մ. Նահանգներու տիեզերական հետազօտութիւններու կեդրոնին, որ այժմ անգլերէնի կը թարգմանէ զայն: Գուրգէն Իվանեան, Երեւանի պետական համալսարանի աշխարհագրութեան բաժինը աւարտելէ ետք, ուսումը շարունակած է Մոսկուայի պետական համալսարանի բնագիտութեան բաժնին մէջ եւ ապա Լենինգրադի համալսարանի մթնոլորտի բնագիտութեան ճիւղէն վկայուած է: Այժմ կ'աշխատի Լենինգրադի համալսարանը:

×

ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱՅԻ ՇԻՐԻՄԻՆ ՇՈՒՐՋ

Թիֆլիսի մէջ, Սայաթ – Նովայի գերեզմանին շուրջ հաւաքուած է ստուար բազմութիւն մը, բաղկացած՝ մտաւորականներէ, աշակերտներէ եւ տարբեր տեղերէ ժամանած երաժշտասէր եւ Սայաթ – Նովայի բանաստեղծութիւնը սիրող մարդոցմէ: Հաւաքոյթին բացումը կատարելով բանաստեղծ Կ. Կալաձէ ըսած է. «Մենք՝ Վրացի, Հայ, Ազրբէջանցի, Քիւրտ գրողներս կը խոնարհինք բանաստեղծական խօսքի մեծ վարպետ, փիլիսոփայ – բանաստեղծ, մեծ երգահանին շիրիմին առջեւ, որ իր իմաստալից կեանքը նուիրեց գեղեցիկ արուեստին»: Հաւաքոյթի ընթացքին խօսք առած են նաեւ արձակագիր Բենիկ Սեյրանեան, Մկրտիչ Ասլանեան, Հայաստանի գրողներու պատուիրակութեան ղեկավար՝ բանաստեղծ Վահագն Կարենց, Սայաթ – Նովայի թարգմանիչ Գ. Շահնազար եւն.: Տեղի ունեցած է գրական – երաժշտական յայտագրի մը գործադրութիւնը: Ելոյթ ունեցած են Սայաթ – Նովայի երգերու ծանօթ մեկնաբաններ Գ. Զաքարեան, Ա. Ամադանեան: Մեծ տպաւորութիւն ձգած են «Սայաթ – Նովա» ժողովրդական համոյթի, «Ալավերդի» երգի ու պարի խումբի, Թիֆլիսի հայկական դպրոցներու աշակերտներու ելոյթները:

×

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Խորհ. Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու գիտութեան եւ արուեստի մարզէն ներս համագործակցութեան ծիրին մէջ՝ Խորհ. Միութիւն ժամանած Միացեալ Նահանգներու գիտնականներու պատուիրակութիւնը այցելած է Հայաստան: Ամերիկացի մասնագէտները այցելած են Ջրային հարցերու գիտական հետազօտական հիմնարկութիւնը, հողագիտութեան եւ երկրագործական հիմնարկութեան մէջ ծանօթացած են բարելաւուած հողերու գիւղատնտեսական շահագործման աշխատանքներուն:

×

ԱԲՈՎԵԱՆ ՔԱՂԱՔԸ

Աբովեան քաղաքը Հայաստանի մէջ ծանօթ է իբրեւ հայրենադարձներու քաղաք: Քառասուն հազար հաշուող այս քաղաքի բնակչութեան մէկ երրորդը եկած է Ամերիկայէ, Ֆրանսայէ, Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներէ, Իրանէ: Խորհրդային իշխանութեան տարիներուն Հայաստան ներգաղթած են 200 հազար Հայեր: Քաղաքին մէջ կան տասը միջնակարգ դպրոցներ, եօթը ուսումնարան, որոնց մէջ կ'ուսանին եօթը հազար աշակերտներ եւ ժողովրդական համալսարան մը: Քաղաքի բոլոր ձեռնարկութիւններուն մէջ կան յատուկ դասընթացքներ, ուր արտասահմանէն եկած բանուորները կը բարձրացնեն իրենց գիտութեան որակը: Ծրագրուած է Աբովեանի մէջ կառուցանել 40 բարձր յարկանի շէնքեր, 3 միջնակարգ դպրոց, երկու ուսումնարան եւ երեք մանկապարտէզ:

×

ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾ ԱՐԱ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԳԻՐՔԸ

«Հայաստան» հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է Վահան Ցարութիւնեանի «Արա Սարգսեան» խորագիրը կրող գիրքը, զոր հեղինակը սկսած է հետեւեալ տողերով. «Բացառիկ է Արա Սարգսեանի տեղը եւ դերը հայկ. կերպարուեստում: Լինելով սովետահայ պրոֆեսիոնալ քանդակագործութեան հիմնադիրը, նա չմընաց սոսկ այդ պատմական առաքելութիւնն իրականացնող գործիչ, այլ եւ գրեթէ կէս դար եղաւ մեր քանդակագործական արուեստի առօրեայի մասնակիցն ու նուաճումների առաջատարը»: Գիրքին մէջ զետեղուած են Արա Սարգսեանի ութսուն քանդակները, որոնք կը գտնուին Երեւանի եւ Հայաստանի միւս քաղաքներուն մէջ, ինչպէս նաեւ կը գտնուին Մոսկուայի եւ Երեւանի թանգարանները:

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅ ԱՇՈՒՂԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ՓՐՈՖԷՍԷՕՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բոլոր ուսումնասիրողներու համար անառարկելի ճշմարտութիւն է, որ Թուրք նուաճողները իրենց նուաճուած ժողովուրդներու մշակութային հարուստ ժառանգութեան ազդեցութեան տակ:

Թուրք ազգայնական պատմաբան Քոչաչ, նշելով մօտ 2 տասնեակ հայ երաժիշտ–երգահաններու անուններ, կը վկայէ, թէ «այսօր ալ Թուրքական երաժշտութեան ամէնէն շատ սիրուած գործերը այդ արուեստագէտներուն կը պարտի»:

Թուրք երաժիշտներ Ճ. Ռէշիտ Ռէյ եւ Մ. Սաապ 1933ին ունկնդրեցին հայ երաժիշտ Ե. Մանասի՝ Կոմիտասի հայ ժողովրդական երգերու հետեւողութեամբ բազմաձայն դաշնաւորած Թրքական շարք մը ժողովրդական երգերը («Օղլան Ահմէտ», «Քարշըտան քարշըյա», «Էվլէրինին օնյու չիֆթլիք» եւայլն): Այդ երգերը 1933 Հոկտեմբերին Պոլսոյ քաղաքապետական Թատրոնին մէջ տեղի ունեցած համերգի մը յայտագրին մաս կազմեցին: Համերգէն ետք անոնք ոչ միայն իրենց հիացումը յայտնեցին ու շնորհաւորեցին հայ երաժիշտը, իր տաղանդին եւ Թուրք երաժշտութեան մատուցած ծառայութեան համար, այլեւ իրենք ալ խոկոյն սկսան բազմաձայն դաշնաւորել Թրքական կարգ մը ժողովրդական երգեր, առաջին առթիւ՝ Ե. Մանասի, անշուշտ, Կոմիտասի հետեւողութեամբ:

Հետաքրքրական են նաեւ ուրիշ Թուրք մտաւորականներու յայտնած կարծիքները հայ եւ Թուրք երաժշտութիւններու մասին: Անոնցմէ է Համտուլլահ Սուպհի, որ Կոմիտասի մասին բսաւ. «... Նետուեցաւ դէպի հայ գիւղերը եւ հայ գեղջուկին հոգեկան ներշնչումներուն իրական արտայայտութիւնը եղող հայ երգը մէկիկ–մէկիկ դասաւորեց եւ անոնց այնպիսի կենդանի շունչ ու ներդաշնակութիւն տուաւ, որ այսօր հայ երգը հայ մշակոյթի ներկայանալի գանձերէն մին կը հանդիսանայ»: Ուրիշ մը՝ Անգարայի համալսարանի դասախօսներէն, Փրոֆ. Ա. Նիմէթ Քուրաթ բսաւ. «Այն, որ մենք Թրքական երաժշտութիւն կը կոչենք, անիկա հայկական երաժշտութիւնն է. Թրքական երաժշտութիւն գոյութիւն չունի (Տե՛ս «Վաթան» օրաթերթ, Փետր. 17, 1955): Թերթի նոյն թիւին համաձայն, փրոֆեսէօրը իր այդ յայտարարութեան համար ենթարկուեցաւ դատական հետապնդումի:

Հայ աշուղներու Թրքերէն ստեղծագործելը բնաւ հիմք չէ պնդելու, թէ Հայերը աշուղական արուեստը իւրացուցած են Թուրքերէն, մանաւանդ որ աշուղութեան օրրանը եղած է այն տարածութիւնը (պատմական Հայաստան եւ իր շրջակայ երկիրները), ուր մեծ գործունէութիւն ունեցած են հայ գուսանները, սկսած ստրկատիրական եւ ապա աւատապետական ժամանակաշրջաններէն, երբ օղան – ուղաններու հետքն իսկ չկար:

Ի՞նչ բովանդակութիւն ունէր Թրքերէն արտայայտուող հայ աշուղներու երգացանկը: Գրեթէ նոյն բովանդակութիւնը, ինչ որ ընդհանուր է աշուղական արուեստին ու գրականութեան համար: Հայ աշուղներէն շատերը իրենց երգերուն մէջ շօշափած են կրօնական նիւթեր՝ հայ քրիստոնէական ոգիով, մերժած են խալամանալու առաջարկները եւ գոված են քրիստոնէական կրօնքը, Երուսաղէմն ու Էջմիածինը:

Հայ աշուղներէն ոմանք Թրքերէն յօրինած կամ հայերէնէ Թուրքերէնի Թարգմանած են՝ տօնական կամ տաղաւարներու ծէսերու, հանդիսութիւններու, Վարդավառի, Համբարձման եւ վիճակի երգեր, արտայայտած են հայ անհատներու կեանքին եւ ապրելակերպին վերաբերող դէպքեր, եղելութիւններ:

Կամարակի (Սեբաստիա) եւ Ֆնտըճագի (Մարաշ) շրջաններու, յատկապէս Թրքերէն արտայայտուող զէյթունցի հայ աշուղներու երգերուն մէջ արտացոլած են ազատագրական մարտերու եւ հերոսական դրուագներու խանդավառ նկարագրութիւններ: Օրուան ընթացքին զէնքը ձեռքին կռուող զէյթունցի հայ աշուղը՝ Սէֆիլ (Բամպակեան), գիշերները սազը կ'առնէր եւ կ'երգէր դիւցազնական կռիւներու դրուագները՝ ոգեւորելով զէյթունցի իր ռազմիկ ընկերները:

Թրքերէն արտայայտուող հայ աշուղը Հայաստանի, Կովկասի, Իրանի եւ Փոքր Ասիոյ մէջ եթէ կը շրջէր խալամական կեղծանունով՝ յարմարելու համար ժամանակին եւ տիրող քաղաքական պայմաններուն, չի նշանակեր, որ ան կը մոռնար իր պապերէն ստացած հայկական անունը եւ կ'ուրանար՝ իր ազգային դիմագիծը:

Եթէ Թրքերէն արտայայտուող հայ աշուղները Թուրք աշուղներ ըլլային, անոնց մշակած աշուղական գրականութիւնը պիտի արտայայտէր միայն Թուրք–խալամական իրականութիւնը, ինչ որ պարզած է Թուրք աշուղներու երգերու բովանդակութեան: Թրքերէն արտայայտուող հայ աշուղներու գրական ժառանգութիւնը լեզուի օգտագործումով միայն Թրքական է, իսկ ձեւով եւ բովանդակութեամբ՝ արդէն արեւելեան, որու մշակման ու զարգացման գործին մէջ մեծ եղած է դերը հայ աշուղներուն, իսկ վերոյիշեալ ազգային յատկանիշներով ան կը կրէ նաեւ հայեցի դրոշմ մը:

ԽԱՉԻԿ ԱՄԻՐԵԱՆ

ԼՈՒՐՏԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Աւելի քան հարիւր տարուան պատմութիւն ունի Լուրտի հրաշքը: 1958 Փետրուար 11ին, երբ պարմանուհի Պեռնատէթ փայտ կը հաւաքէր Մասապիէլ գիւղին մէջ, տարօրինակ քամի մը կը փչէ, ապա ժայռորմին վրայ երեւցող լուսապսակ մը կ'ուրուագծէ ժպտուն կնոջ մը պատկերը: Պեռնատէթ յաճախ պիտի տեսնէր «Կինը», որ շատ գեղեցիկ էր, ճերմակազգեստ, սպիտակ շղարշով, կապոյտ գօտիով եւ իւրաքանչիւր ոտքին վրայ՝ ոսկէ վարդ մը: «Կինը» շատ անգամներ պիտի խօսէր Պեռնատէթի հետ եւ իրեն գաղտնիքներ պիտի վստահէր, զորս բնաւ պիտի չհրապարակէր պարմանուհին: Փետրուար 25ին «Կինը» ցոյց պիտի տար Պեռնատէթին այն աղբիւրն ու քարայրը, ուրկէ պիտի յառաջանային հրաշքները: Մարտ 25ին «Կինը» պիտի յայտնէր իր ինքնութիւնը՝ հետեւեալ խորհրդաւոր բառերով. «Ես Անարատ Յղութիւնն եմ»:

×

Լուրտի բնակչութեան թիւն է՝ 18096: Սակայն, ամէն տարի հոն ուխտի գացողներուն թիւը տարուէ տարի աճելով հասած է մեծ չափերու: Այսպէս, 1975ին Լուրտ այցելած են 3.593.000 հոգի: Հակառակ արեւմտեան երկիրներու մէջ քրիստոնէական հաւատքի հետզհետէ նուազումին, 1948էն ի վեր կրկնապատկուած է ուխտաւորներուն թիւը: 1949ին՝ 2 միլիոն 400.000, 1954ին՝ 2.600.000, իսկ 1958ին՝ հարիւրամեակին առթիւ, 4.800.000 ուխտաւորներ այցելած են Լուրտ:

Անշուշտ բոլորն ալ հրաշքի համար չէ, որ կը մեկնին Լուրտ: Հիւանդներուն թիւը անցեալ տարի 67.466 էր, որոնց մեծամասնութիւնը Ֆրանսացիներ էին, յետոյ կուգային Իտալացիները (35,5 տոկոս), Պելժիացիները (6,5 տոկոս), Սպանացիները (6 տոկոս), Հոլանտացիները (4 տոկոս), Անգլիացիները (3,2 տոկոս) եւ Իրլանտացիները (2,5 տոկոս):

Հոս հարց կը ծագի: Բոլոր անոնք որոնք պատգարակներով կը փութան Լուրտ, կը հաւատա՞ն խսկապէս հրաշքին:

1963 Մայիս 24ին, Վիթթորիօ Միքայէլի Լուրտի հրաշագործ աղբիւրին մէջ կը մտնէր բժշկուելու համար: Կը տառապէր ոսկրեղէն ուռուցքէ: Քանի մը օր ետք ցաւերը կ'անհետանային: Տարի մը ետք կը քալէր: Ութ տարի ետք Միջազգային Բժշկական Կոմիտէն կը հաստատէր անբացատրելի բժշկութիւնը: Սակայն 13 տարի ետք է միայն որ քաղաքին եպիսկոպոսը կը յայտարարէր հրաշագործ բուժումը:

1858էն մինչեւ Վիթթորիօ Միքայէլի պարագան, Եկեղեցին միայն 62 հրաշագործ բուժում ճանչցած է այն 6.000 բուժումներէն, որոնք նկատուած են մէկ միլիոն ութ հարիւր հազար հիւանդներու մէջ, որոնք գացած են աղօթելու Լուրտի քարայրին առջեւ: Ուրեմն՝ երեսուն հազարէն մէկը: Եկեղեցին հետզհետէ աւելի վերապահ կը դառնայ երեւոյթներու նկատմամբ, զորս բժշկութիւնը ի վիճակի չէ բացատրելու:

Բուժումը պէտք է նախ հաստատուի Լուրտի բժշկական մարմնին կողմէ, որ բաղկացած է քաղաքը դանուող բժիշկներէ, հաւատացեալ կամ ոչ: Բուժեալին Թղթածրարը կը փոխանցուի Միջազգային Բժշկական Կոմիտէին, որ, իր կարգին, քննութիւն կը բանայ այդ առթիւ: Վերջին խօսքը կ'իյնայ բուժուած հիւանդին բնակավայրի եպիսկոպոսին՝ ընդունելու կամ ոչ, հրաշագործ բուժումը: Բժշկական մասնագէտները բազմաթիւ պայմաններ կը դնեն հրաշքով բուժումի մը յայտարարութեան համար, այսպէս՝ բուժումը պէտք է յանկարծ պատահի, չնախատեսուած, ամբողջական եւ տեւական ըլլայ անիկա:

Բժիշկներ կը հերքեն ջուրին ունեցած բուժիչ դերը յիշեալ բուժումներու մէջ, պէտք է ըսել, որ ուխտաւորները բուժուածէ են առանց ջուրը մտնելու: Ուխտագնացութեան կազմակերպիչներ դիտել կուտան, թէ հաւատքն է որ կը բժշկէ, բայց բոլոր անոնք որ բժշկուած են՝ հաւատացեա՞լ էին:

Ուրեմն, այս տարի ալ Լուրտի մէջ կը սպասուին երեքուկէս միլիոնէ աւելի ուխտաւորներ, որոնք ընդհանրապէս երկաթուղիով կը մեկնին: Ամէնէն շատ Օգոստոս 15ի տօներն է, որ բազմութիւնը կը հասնի ուխտավայրը:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ

ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Հայ Ուսանողաց Միութեան երեկոյթը

Քանի մը տարուան կեանք բոլորած այս միութիւնը օրինակելի գաղափարն ունեցաւ ձեռնարկով մը հայ արուեստը ծանօթացնելու Աւստրալիացիներուն: Սիտնէյի Օփերա Հաուզը Ապրիլ 3ին ծայրէ ծայր լեցուած էր եւ, ինչպէս որ կ'ակընկալուէր, ներկայ գտնուեցան մեծ թիւով օտարներ՝ համալսարանի դասախօսներ, ուսանողներ, պետական անձնաւորութիւններ: Երեկոյթին տրուած էր՝ «Արուեստի երեկոյթ մը Հայերու հետ» տարազը: Գեղարուեստական յայտագիրով ներկայացուեցան հայկական երգեր, հայ երգահաններու ստեղծագործութիւններ՝ դաշնակի, ջութակի: Ուսանողացի նախագահը՝ Ստ. Գրգեաշարեան անգլերէն

ՋՈՐԻ ՄԻՐՕՆ

7.

Ողջ գիշեր անձրեւ եկաւ՝ կիրճի վրայ, անանուն գիւղի եւ իր հինգ – վեց ամսական կտուրի վրայ, եւ կոպերը չեկան իրար:

— Միրօ... Միրօ, քնի, — ասում էր Նարէն, — տարի օր քարերի հետ կռիւ ես տուէ, մարդ, Թեւ ու Թիկունք ես ջարդէ, քնի:

Արեւրացից արեւպատոց քողտիկի շուրջբոլորը քանդել էր, շարժել էր քար, գլորել ձորը: Ատամները սեղմուել էր, սեղմել – ծամել ու կտրել՝ իրեն ու երեկուայ իր Աստծուն իրար կապող Թելը, քար էր տեղաշարժել, գլորել ձորը, աբարել հող: Արեւրացից – արեւպատոց եղել էր լծկան արարիչ:

— Միրօ, չէ՞ս դադրէ, քնի...

Մի տարեգիշեր անձրեւ եկաւ, մի տարեգիշեր աչք չկպցրեց ինքը, ախր անձրեւը սար ու քարի վրայ էր գալիս, կորչում գնում էր, ախր, արտի վրայ պիտի գար, արտի, ցել ու ցանքի: Չկար:

Եւ ափը ճաքճքուած արտի պէս պահեց բաց երդիքի տակ, Թրջեց, քսեց աչք ու ճակատին: Ելաւ կանգնեց շեմին, ունկ դրեց, սիրտ ու հոգին լցրեց անձրեւի խշշոցով, ետ եկաւ նորից՝ անձրեւացանք արեց իր կարպետին, Նարէի կողքին: Դրան մօտ խաչ դարձաւ դարնան անձրեւի համար, երդիքի տակ՝ արտ, դրան մօտ՝ խաչ, երդիքի տակ՝ արտ, էլի ու էլի եւ չքնեց:

Առաւօտը բացուեց Թաց խաղաղութեամբ: Արեւը սրբեց իր խրճիթի Թաց աչքերը, չէչոտ քարերի միջից կաթ – կաթ արցունք հաւաքեց: Նայեց դոլորշացող սար ու ձորին, նայեց անանուն գիւղի մարդկանց աչքերի մէջ ու հասկացաւ, որ բոլորն են անքուն մնացել. Թեց ցանքի երազն են փռել անձրեւի տակ:

Մինչեւ արեւպատոց էլի քար շարժեց, քարի տակից ելաւ քար, էլի ելաւ, մինչեւ արեւպատոց հող ջոկեց քարերի միջից:

Յետոյ բարձրացաւ կտուրը, կտուրի հողից վերցրեց մի բուռ ու լռեց: Հողը սրսուռ էր ու խոնաւ, գոլշունչ էր: Այդպիսի հողով մի արտ ունենար, ունենար սերմացու, ունենար արօր ու լծկան՝ ցանք անէր...:

Բուռ հողը տրորւում, գունդ էր դառնում, սրտի պէս երկփեղկւում էր իր ափերի մէջ: Մատով ակօս բացեց տանիքի վրայ, ինչքան ձեռքը երկարում էր՝ տարաւ, յետոյ մատի ծայրից աչքերը ակօսն առան, քարշ տուեին, տարան, ելան եօթ սար, կտրեցին եօթ ձոր, մի Թաց քարափի գլխից իջան վար, պտոյտ եկան սիզապատ, կիսատակոս կորեկի արտի մէջ, դարձան ետ ու Թոն արին կտուրին բացուած մատ–ակօսի վրայ... Մատը կպել էր պղտունց հողին ու չէր պոկւում: Եղունգի տակից տաքութիւն էր հասնում ոսկորներին, Թոքերին շունչ էր հասնում, մտերմիկ զրոյց էր հասնում ականջներին, ու եփ էր գալիս արիւնը: Չէ՛, դիմանալ չի լինի, ցանք պէտք է անի, ցանք. գիշերը անձրեւ է գալու...

Վար իջաւ, տան պուճախից առաւ աւելոյի սերմի հանդոյցը, ելաւ դուրս: Տասը բուռ հող խառնեց բուռ սերմին, որ չստանայ, զգնոց կապեց, բնազդով աչք ածեց երկինք եւ հող ու սերմով լցուած բուռ երկիր մոլորակի պտոյտը գծեց իր խրճիթի տանիքին:

Կիրճի վրայ ծունկ էին դարկել ծոցուոր ամպերը, օդի մէջ կայծակի համը կար, ինք ցանք էր անում անձրեւից առաջ:

Ողջ գիշեր անձրեւ եկաւ: Ահով ականջ դրեց ու որոշեց անձրեւի Թափը, կանգնեց շեմի վրայ՝ աչք ու ափով որոշեց անձրեւի Թափը, վախեցաւ տեղատարափ լինի, «արտը» քշի – տանի:

Յաջորդ օր գիւղը գրնդում էր.

— Միրօն տանքի վրայ եոնջա է ցանէ:

— Միրօն խելցել է:

— Ջորի Միրօն...

— Միրօն... Ջորի Միրօն...

Յաջորդ գաւառից հողաչափ եկաւ նորայայտ գիւղը: Եկաւ, իջաւ ձիուց, պահանջհայեցք դցեց չորսբոլոր, Թէ՝ ձիուս սանձը բռնող ուղարկէք: Սանձը բռնող չեղաւ: Սպասեց գիւղատիրոջ ու պխրի, ծխատէրերին կանչող գզիր՝ չեկան, զայրացած ճգճգեց սանձը, ձին վրնջաց, ու հաւաքուեցին... Եկուորի գլխին Թափեցին բարեկարկուտ – հայեացք. էս գիւղի ճամբէն քեզ ո՞վ ցոյց տուեց... ինչո՞ւ ես եկել... ի՞նչ է ուզածդ: Յետոյ բռնեցին Թեւից, կանգնեցրին իր խրճիթի մօտ, չէր ուզում, քաշ տուեին կտուրը:

— Չափ արա, — ասին, — մեր գեղի հող ու ցանք էս է:

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

(40 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

…հակիրճ գիծերով հայ ժողովուրդին պատմականը կատարեց, որմէ ետք խօսք առաւ Ներգաղթի նախարարը՝ Մայքըլ Մաքքել։

Ապրիլ 24.— Մեծ եղեռնի 61րդ տարեդարձի ոգեկոչումը տեղի ունեցաւ Շաբաթ, Ապրիլ 24ին, նախաձեռնութեամբ գաղութիս երեք յարանուանութեանց համայնքներու, մշակութային, մարզական, բարեսիրական եւ ուսանողական կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու, ինչպէս նաեւ Հայ Դատի յանձնախումբի։ 900ի մօտ բազմութիւն մը հաւաքուեցաւ Քուբինկայի բարձրագոյն ուսմանց վարժարանի սրահը։ Նախագահեց առաջնորդը՝ Գարեգին Եպս. Գազանճեան։ Ցաւօրդաբար խօսեցան Հայկ Աղաբեան, Վերօ Գիրքրգեան, Հայր Ուրունեան եւ Ստեփան Գրգեաշարեան։

Հայ Դատի յանձնախումբին կոչին ընդառաջելով վեց հարիւրէ աւելի Հայեր, մեծ մասամբ երիտասարդներ, բողոքի խաղաղ ցոյց մը կատարեցին նոյն օրը կէսօրէ ետք։ Թափօրը ուղղուեցաւ դէպի քաղաքապետարան եւ հոնկէ ալ Հայտ Փարք։ Պաստառներու վրայ անգլերէն կը դատապարտուէր Թուրքերու կողմէ կերպած ցեղասպանութիւնը։ Հայտ Փարքի մէջ խօսի Վեցմաոեան կարդաց գրութիւն մը, անգլերէն, որով կը մատնանշուէին հայ ժողովուրդին պահանջները։ Յ. Սարտոյեան հայերէն հակիրճ եւ պատշաճ խօսքերով փակումը կատարեց ցոյցին։

Ցոյցը լայն արձագանգ գտաւ տեղական հեռատեսիլի կայաններէն։ Զորս կայաններն ալ անդրադառարձան Հայկական հարցերուն եւ հարցին։

Տորոնթօ.— Ապրիլ 26ին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական խումբին եւ նուագախումբին գլխաւորութեամբ Հայ Արենոյշերը, Պատանեկան Միութեան անդամներն ու անդամուհիները թափօր կազմած, աւտրալիական դրօշով եւ հայկ. դրօշով ուղղուեցաւ դէպի Մարթին Փլէյս, Անծանօթ Զինուորի յուշարձանը։ Ծաղկեպսակներ զետեղուեցան Հայ Նահատակներու յիշատակին։

Երգի-պարի երեկոյթ.— Մայիս 15ին, Մարինկա սրահը լեցուած էր խուռներամ բազմութեամբ։ Երկու ամիս առաջ նոյն սրահը նոյնպէս լեցուած էր։ Երկու առիթներն ալ սարքուած էին Հ. Մ. Ը. Միութեան երգի-պարի խումբին ձեռներէցին պատճառով։ Հարիւրէ աւելի անդամէ կազմուած երգի-պարի խումբը այս անգամ ալ հաճելի յայտագիր մը ներկայացուց հանդիսականներուն։ Երգչախումբին ղեկավարն է՝ Սարգիս Սարգիսեան, պարախումբինը՝ Տիկին Ոհիլտա Փօղոսեան։

Սիտնէ

Գ. ՍՏԵՓԱՆ

ՌԱՏԻՕ ՎԱՏԻԿԱՆԻ
ՀԱՅԵՐԷՆ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

—— Օ ——

ՀՌՈՄ (Յատուկ).— Ընկերային հաղորդակցութեանց համաշխարհային օրուան առթիւ, որ կատարուեցաւ Մայիս 30ին, Վատիկանի պաշտօնական հաղորդումը, յիշեց տասներորդ տարեդարձը Վատիկանեան ձայնասփիւռի Հայկական Բաժինին։ Արդարեւ, 1966 Մայիս 29ին, Հռոմի քահանայապետական Լեւոնեան հայ վարժարանի տեսուչ՝ Գերապայծառ Ներսէս Ծայրագոյն Վարդապետ Սէթեան, սկիզբ կուտար հայկական ձայնասփռումներուն։ Ասոնց առաջին քայլերը շատ համեստ եղած են, քառորդ ժամուան շաբաթական երկու հաղորդումներով։ Երկու տարի ետք, այս ձեռնարկը յառաջդիմութիւն արձանագրած է շաբաթական երեք հաղորդումներով։ Հետզհետէ հայկական բաժինը նորանոր զարգացումներ արձանագրած է, եւ անցեալ տարուան Յունիս մէկէն սկսեալ, Հայերը կրնան ամէն օր իրենց ազգային լեզուով լսել հայկական հաղորդումները Վատիկանի ռատիոյէն։

Ձայնասփռումը ուղղուած է թէ՛ Հայաստանի երեք միլիոն բնակիչներուն եւ թէ Սփիւռքի մէջ գտնուող Հայերուն։ Բաց ասկէ, հայկական բաժինը, ձայնագրուած կամ գրաւոր լուրեր կը հասցնէ Ֆրանսա, Լիբանան, Սուրիա, Պրազիլ, Արժանթին եւ Միացեալ Նահանգներ, ուր կ՚ապրին հարիւր հազարաւոր ազգայիններ։

Վատիկանեան ռատիոյի Հայկական Բաժնի պատասխանատու՝ Սէթեան Գերապայծառ, որ տասը տարիներէ ի վեր կը վարէ զայն, հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ Վատիկանի պաշտօնական հաղորդումին. «Մեր հաղորդումներով կը ջանանք գոհացնել մեր ունկնդիրներուն փափաքները եւ ակնկալութիւնները, յարմարելով անոնց մտայնութեան եւ աչքի առջեւ ունենալով հայ կաթողիկէները եւ ոչ-կաթողիկէները, որոնք կ՚ապրին ըլլայ Հայաստանի, ըլլայ Եւրոպայի եւ Միջին Արեւելքի մէջ։ Մեր ձայնասփռումները կանոնաւորապէս կը հաղորդեն Պապին ճառերուն համառօտութիւնը, կը նկարագրեն կրօնական կարեւոր հանդիսութիւնները, կը հետեւին Կաթողիկէ եկեղեցւոյ գործունէութեան եւ կը ներկայացնեն անոր բեղնաւոր կեանքը ամէն մարզի մէջ եւ աշխարհի չորս ծագերուն։

«Ասկէ զատ, մեր հաղորդումներուն յարատեւ հետեւողը կը գտնէ անոնց մէջ կիրակնօրեայ Աւետարանի մեկնութիւնը, քրիստոնէական հաւատքի բացատրութիւնը, տարուան գլխաւոր տօներու մասին ծիսական եւ պատմական տեղեկութիւններ, յատկապէս Հայաստանեայց եկեղեցւոյ սուրբերուն համառօտ կենսագրութիւնը, կը գտնէ նաեւ գոհացուցիչ պատասխաններ հաւատքի եւ բարոյականի վերաբերեալ հարցերուն, որոնք կը յուզեն այսօրուան մարդկութիւնը եւ մանաւանդ անսաստուած նիւթապաշտութեան հետ առնչութիւն ունեցող կէտերը։ Համայն աշխարհի մէջ հրապարակուող հայ մամուլի միջոցաւ, որ կանոնաւորապէս կը հասնի Հռոմի հայ վարժարանը, ի վիճակի ենք ներկայացնելու մեր ունկնդիրներուն, ամփոփ կերպով, հայ ժողովուրդի կրօնական եւ մշակութային կեանքը թէ՛ մայր հայրենիքի եւ թէ սփիւռքի մէջ։ Հայ ժողովուրդի քաղաքական եւ եկեղեցւոյ պատմութիւնը, ամէն շաբաթ, կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ մեր հաղորդումներուն մէջ»։

Ռատիօ Վատիկանի Հայկական Հաղորդումներու տասնամեակի յիշատակութիւնը կատարուած է Մայիս 29ին, նոյն ռատիոյի 34 տարբեր լեզուներու կողմէ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԶԻԼՃԵԱՆ ԾՆԾՂԱՆԵՐ

—— Օ ——

Երբ կը խօսինք իտալական երաժշտութեան մասին, յաճախ կը չեշտենք Սթրատիվարիուս, Կվարների եւ Ամատի անուանի վարպետներուն անունները, որոնք հրաշալի ջութակներ կը պատրաստէին։ Ճիշդ այդպէս ալ անմրցելի են Զիլճեան ծնծղաները, որոնք կը հնչեն աշխարհի սենֆոնիք, փողային եւ ճազի բազմաթիւ նուագախումբերուն մէջ։

Գրիգոր աղա (մականունը ծանօթ չէ) Արեւմտահայաստանի մէջ պղնձագործ էր։ Մօտ 200 տարի առաջ առեւտրական նպատակներով Զինաստան կատարած ճամբորդութեան ընթացքին ան կը նկատէ, որ Զինացիները տօներու եւ հանդէսներու ժամանակ կը գործածեն կափարիչի ձեւ ունեցող թամթամներ, որոնք գեղեցիկ հնչիւն ունին։ Հմուտ եւ հետաքրքիր պղնձագործը անմիջապէս կը սորվի արհեստը։ Հայրենիք վերադառնալով, ան կը ստեղծէ իր ծնծղաները՝ աւելի կատարեալ, քան չինական թամթամները։ Գաղտնիքը հաղորդելով միայն զաւկին՝ Յարութիւնի, ան կը պատուիրէ զայն փոխանցել սերունդէ-սերունդ։ Նոր արհեստի անունով ալ անոնք կը մկրտուին Զիլճեան (հայերէն՝ Ծնծղագործեան)։ Յարութիւն աւելի կը յառաջդիմէ գործին մէջ, կը դառնայ սուլթանի պղնձագործներուն պետը։ Սուլթանին հրամանով ալ Թուրքիոյ զինուորական բոլոր նուագախումբերուն մէջ կը մտցուին անոր պատրաստած ծնծղաները։ Մօտ մէկուկէս դար առաջ Յարութիւնի որդին՝ Քերովբէ, իր ծնծղաներէն քանի մը հատը կը ցուցադրէ Անգլիա։ Անոնք շուտով կը տարածուին ամբողջ Եւրոպայի մէջ։ Զիլճեան ծնծղաներուն ձայնը լսելով, երաժիշտ Եոհան Շթրաուս զանոնք կ՚օգտագործէ իր ղեկավարած նուագախումբին մէջ։ Այս նպատակով ալ երաժիշտը տարբեր մեծութեամբ ծնծղաներ կ՚ապսպրէ Քերովբէին եւ կը գրէ, որ այդ գիւտը կ՚ամբողջացնէ երաժշտական գործիքներուն պակասը։

Եւ, այսպէս, Պոլսոյ սամաթիացի համեստ ընտանիքին պատրաստած ծնծղաները կը հռչակուին ամբողջ աշխարհի մէջ։ Բազմագոյն եւ խորհրդաւոր կոճկերը կը հնչեն բազմաթիւ ձայնասփիւռի կայաններէն եւ բեմերէն։ Ներկայիս «Զիլճեան» գաղտնիքի մենաշնորհը կը կիսեն երկու հոգի՝ Մելքոն Զիլճեան (Կ. Պոլիս) եւ Աւետիս Զիլճեան (Միացեալ Նահանգներ)։

Վերջերս առիթ ունեցայ հանդիպելու Մելքոն Զիլճեանին (իսկական մականունը՝ Տուրկերեան)։ Կապոյտ աչքերով, կնճռապատ սամաթիացի այդ մարդը ինծի տուաւ մամուլէն հատուածներ, որոնք կը վկայեն վերոյիշեալ պատմութեան ճշմարտութիւնը։

Ներկայիս, հին վարպետներու գործերէն ուշագրաւ է Սամաթիոյ Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ պղինձէ հսկայ գեղեցիկ դուռը՝ հետեւեալ մակագրութեամբ. «Զիլճի Մըկրտիչ 1253+551=1804»։

Աւետիս Զիլճեան առաջին համաշխարհային պատերազմէն ետք գաղթելով Մ. Նահանգներ, նախ կը զբաղի հրուշակեղէնի վաճառքով, ապա՝ ծնծղագործութեամբ։ Ամէն առտու երբ կը մօտենայ երաժշտական գործիքներու շէնքին, զգուշութեամբ կը զննէ շուրջը եւ համոզուելէ ետք թէ հետեւող չկայ, կը բանայ պողպատեայ մեծ դուռը։ Շատ գաղտնի պայմաններու մէջ օրական կը պատրաստէ նուագախումբի 400 ծնծղաներ։

Մելքոնի եւ Աւետիսի ծնծղաները իրարմէ շատ քիչ կը տարբերին։ Մելքոն Զիլճեանի պատրաստած գործիքները ունին ձայնի աւելի երկար տեւողութիւն եւ աւելի զրնգուն են, սակայն կը պահանջեն աւելի զօրաւոր հարուած։ Զիլճեան ծնծղաները համաշխարհային բազմաթիւ ցուցահանդէսներու մէջ՝ Փարիզ, Լոնտոն, Վիէննա, Պոսթըն, Շիքակօ, Պերլին եւ այլուր, արժանացած են մրցանակներու։

Մ. ԴԱՒԹԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (111)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ

Սիրային, ընտանեկան կեանքէ

Ա. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ

— Սա ալ գիտցէք որ ձեր աղջիկը, Պիանքան, աշխարհի մէջ ձենէ զատ ուրիշ պաշտպան մըն ալ ունի որ իր կարգին ձեզի չափ պիտի պաշտպանէ զայն...։

— Ո՞վ, հարցուց Էմփերիա զարմացած։

— Իր հայրը, պատասխանեց Ռոլան բարեմտօրէն։

— Ի՞նչ, իր հա՞յրը։

— Այո, ինչո՞ւ կը զարմանաք։ Ես վստահ եմ որ եթէ Պիանքայի հօրը իմացուէր թէ աղջիկը ինչ կացութեան մէջ կը գտնուի, այդ մարդը ով որ ալ ըլլայ, թուչունի թեւեր առնելով աղջկանը օգնութեան պիտի հասնի։ Թոյլ տուէք նաեւ, տիկին, որ իրար հասկնալու համար կատարեալ անկեղծութեամբ եւ բաց սրտով խօսիմ ձեզի։ Ես գիտեմ թէ դուք խելացի եւ ճաշակի տէր կին մըն էք։ Դուք այնպիսի կին մըն էք որուն պերճաշուք անունը կուտայ արդի ընկերութիւնը։ Բայց գիտեմ միանգամայն որ Պիանքայի հայրը չի կրնար սրիկայ մը, իր զաւակը ուրացող հայր մը եւ կամ անծանօթ թշուառական մը եղած ըլլալ...։ Ապահովաբար ան բարձրաստիճան եւ ազդեցիկ անձնաւորութիւն մըն է... առոր վստահ եմ, ինչպէս որ վստահ եմ որ դուք ալ աշխարհքի ամէնէն գեղեցիկ կիներէն մին էք...։

— Քանի որ խնդիրը Պիանքայի շուրջ կը դառնայ, կ՚երդնում որ, պարոն, իմ ըսածներուս մէջ կատարեալ անկեղծութիւն պիտի գտնէք... եւ այնքան անկեղծ պիտի ըլլամ որ... թերեւս ըսածներուս մէջ դուք շնականութիւն ու աներեսութիւն նշմարէք...։

— Ուրեմն խօսեցէք, տիկին, խօսեցէք եւ վստահ եղէք որ անարդար պիտի չըլլամ իմ դատաստանիս մէջ...։ Քանի որ ձեր զաւակը այնքան կը սիրէք, չէք կըրնար շնականօրէն արտայայտուիլ...։

— Առաջին ըսելիքս սա է թէ Պիանքայի հայրը չեմ ճանչնար, չեմ գիտեր թէ ուրկէ՞ ծնած է ան...։

— Կը ցաւիմ, տիկին, կը ցաւիմ մէկ ժամուան համար սիրած մարդերնիդ չէք ճանչնար։ Կեանքերնուդ մէջ միայն մէկ ժամուան համար ուեւէ սիրահար ընաւ չէ՞ք ունեցած։ Լաւ նայեցէք ձեր աղջկան երեսը, տեսէք ան որո՞ւ կը նմանի...։ Դուք, տիկին, դուք որ այնքան հաշուախոյզ էք ձեր ներքին ընտանեկան յարաբերութիւններուն մէջ, հաշիւ չէ՞ք ըրած բնաւ թէ երբ յղի մնացած էք Պիանքայով։ Ես կին մը ճանչցայ, խեղճ կին մը, դժբախտ արարած մը որ ինծի պատմեց թէ Փիավէյի կիրճերուն մէջ...։

Այս բառերուն վրայ Էմփերիա ընդոստ տեղէն վեր ցատքելով ուղղակի Ռոլանի աչքերուն մէջ նայեցաւ։

— Այո, տիկին, կին մը ճանչցայ որ ասկէ տասներեք տարի առաջ Փիավէյի կիրճերուն մէջ կորսուած էր...։ Ճամբորդութեանս միջոցին իրեն հանդիպեցայ, իրարու հետ խօսեցանք եւ ի վերջոյ իր պատմութիւնը ըրաւ ինծի։

— Ի՞նչ էր այդ պատմութիւնը, հարցուց Էմփերիա հեւալով։

— Ահաւասիկ, տիկին։ Ասկէ տասներեք տարի առաջ Հռոմի մէջ իրեն հանդիպեցայ։ Իբր թէ Հռոմ գացած միջոցին Փիավէյի կիրճերուն մէջ աւազակներէ պաշարուեր է։ Աւազակները զինքը գերի տանելով Սեւ Քարայրը առաջնորդեր են։ Հոն այդ կնոջ միտքէն տարօրինակ մտածում մը որ կարելի է նաեւ ցուցանք քմահաճոյք մը անուանել։ Այդ կինը ինքզինքը ազատելու համար որոշեր է անձնատուր ըլլալ զինքը բռնող աւազակներէն մին հաւներ եւ անոր անձնատուր եղեր է։

Էմփերիա հոս աղաղակ մը արձակեց, բայց Ռոլան չլսել ձեւացնելով շարունակեց.

— Ահա այսպէս, բախտին մէկ հեգնանքովը թէ կատակովը, այդ կինը, այդ կինը որ իշխաններու եւ ծիրանաւոր կղերականներու անձնատուր ըլլալով միշտ ամուլ ու անբերրի կը մնար, աւազակէն աղջիկ զաւակ մը ունեցեր է... որուն անունը...

— Ասկէ անդին մի երթաք, գոչեց յանկարծ Էմփերիա մթին արտայայտութեամբ մը։ Դուք Հռոմի մէջ ոչ մէկ կնոջ հանդիպած էք, գիտեմ, ձեր պատմութեան այդ մասը երեւակայական է, ակնարկութիւննիդ ինծի ուղղուած է։

— Ձեզի՞, տիկին, ձեզի։ Ո՛հ կը զարմանամ...։

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Գարանֆիլ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Վարդան եւ զաւակները, Պ. Պ. Մանուկ եւ Սարգիս Համբարեան, այրի Տիկին Խաչիկ Համբարեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Համբար-եան եւ զաւակները (Պոլիս), այրի Տիկին Աննա Ֆինկ եւ զաւակը (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պօղոսեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Հերման Համբարեան (Գերմանիա), Տիկին Արշալոյս Գարագաշ եւ զաւակները (Գերմանիա), Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Բարբոթ եւ զաւակը (Պոլիս), այրի Տիկին Սրբուհի Դարբինեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Թանըրվերտի եւ զաւակը (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Թանըրվերտի (Պոլիս) եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ-հօր, եղբօր, հօր-եղբօր, զարմիկին եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՀԱՄԲԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 13, 78 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Յունիս 16, ժամը 15·30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան Փարիզի եւ շրջանի մարմինը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ կիրակի առաւօտ Յունիս 20, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցիին մէջ, 1915 Յունիս 15ին Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ կախաղան հանուած Քսան Հերոսներուն համար: Նոյնպէս հայ ազատագրութեան համար Կեսարիոյ կախաղաններուն վրայ եւ Վանի բանտին մէջ նահատակուած հերոսներու յիշատակին:

Հերոսներու յիշատակը յարգող բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ արարողութեան:

×

ՀՈԳԵՃԱՇ

Կիրակի Յունիս 20, ժամը 13ին, Օ ժառտէն տը Թէոֆիլ ճաշարանին մէջ, 139 Ռիւ Սէնթ Օնորէ:

Տախքերու մասնակցութիւն:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՎԻԼ

Այս Կիրակի, Յունիս 20, պատարագ կը մատուցուի:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Յունիս 20, Տօն է Կաթուղիկէ Ս. Էջմիածնի:

Ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր եպիսկոպոսական բազմաձայն պատարագ եւ կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ: Պատարագի ընթացքին կը կատարուի մասնաւոր մաղթանք Ս. Էջմիածնի:

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը մասնակցելու պատարագին եւ աղօթելու Հայաստանեայց Առաք. եկեղեցւոյ անսասանութեան համար:

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

ԴԷՊԻ ԻՏԱԼԻԱ

Վենետիկի մօտ Ադրիականի ափերուն գեղեցիկ պանդոկի մը մէջ ամառնային օդափոխութիւն, եւ այցելութիւն Ս. Ղազար Օգոստոս 15ին, խաղողօրհնէքի առիթով:

Մեկնում՝ Օգոստ. 1ին վերադարձ՝ 28ին

Մանրամասնութեան եւ տեղեկութեան համար դիմել՝

Յ. Պասմաճեանի

128, Ռիւ տը Ֆլանտրը, Փարիզ 20րդ, մուտքին դիմացի դուռը:

Հեռաձայն՝ 607-01-57

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Կիրակի, Յունիս 20, առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ երեկոյ Տէսինի Սանթըր Աէրէ դաշտին վրայ տարեկան դաշտահանդէսը, ի նպաստ Լիոնի Հայկազեան միօրեայ վարժարանին:

Գեղարուեստական բաժին աշակերտներու կողմէ, ճոխ պիւֆէ եւ հայկական խորոված եւ վիճակահանութիւն:

Վիճակահանութեան հինգ բախտաւորներ կը շահին.— 1. Ճանապարհատոմս մը 2.400 Ֆր. արժողութեամբ: 2. Ճափոնական «Հոնտա» մոթոսիքլէթ մը: 3. Միջազգային մրցումներու յարմար հեծանիւ մը: 4. Փոքր երախայի համար հեծանիւ մը: 5. Գունաւոր լուսանկարչական գործիք մը Փոլարոյիթ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

TRÈS URGENT
RECHERCHONS

Pavillon ou local, à Paris ou à Issy pour fabrication de tricot.
Tél. : 636-21-97

LES VENDREDIS DE LA QUATRA

INVITATION

LE VENDREDI 18 JUIN A 21 H.

L'ENSEMBLE INSTRUMENTAL QUATRA

sous la direction de Cyril Diederich

Solistes

EUGENIE ALECIAN
PHILIPPE MULLER
AMY FLAMMER

ASLAMAZIAN — BACH — HAYDN — VIVALDI

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'IÉNA PARIS 16

PLACES NON NUMÉROTÉES OUVERTURE DES PORTES A 20 H 30

THEATRE MUNICIPAL
VALENCE

Vendredi, 18 Juin à 20 h. 45

Représentation de danses de caractère arménien

Direction artistique de

— EVA ARZOUIAN —

Location sur place les 16. 17, 18 Juin de 13 h. à 16 h. au guichet, Tél. 43-09-62

Sous le patronage
de L'AMITIE FRANCE - ARMENIE
L'UNION NATIONALE ARMENIENNE DE VIENNE

organise aux profits des sinistrés Arménien du LIBAN

Projection de films :

— Histoire d'Erévan
— Rencontre de S. S. VAZKEN Ier et PAUL VI
— Inauguration du mémorial aux victimes du génocide

CINEMA LE MANDRIN
à Vienne

Samedi 19 Juin à 15 h. 30

ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑԻ ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏԸ

Դէպի ՄՈՐՎԱՆի լեռնաշղթաները իր լիճերով եւ ՎԷԶԸԼԷ պատմական քաղաքը Կիրակի, Յունիս 20, ամբողջ օրը օթօքառով: Մեկնում՝ Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Ֆ-իւրվէօրի առջեւէն, առաւօտեան ժամը 7ին, վերադարձ՝ 22ի առենները:

Տախքերու մասնակցութիւն՝ 50 փր.

Ուսանողներու՝ 30 փր.

Արձանագրութեան համար հեռախօսել Պր. Ասլանեանի՝ 842-08-57

Hôtel du Parc

Տնօրէնութիւն

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Հրաշալի բնութեան մէջ, Մարսէյլէն 100 քիլոմեթր

SAINT-ETIENNE - LES - ORGUES

(ALPES DE HAUTE-PROVENCE)

Alt. 700 mètres

« LE RELAIS DES GOURMETS »

Հանգստաւէտ սենեակներ — Ամէն յարմարութիւն

Parc-calme

Տրամադրելի նաեւ հարսնիքի, հաւաքոյթի, սէմինէրի եւն.

Հարաւի արեւը, Ալպեաններու շուքը, հաճելի մթնոլորտի մը մէջ

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վիէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ, Յունիս 20, Կիրակի ամբողջ օրը Ժեմանի դաշտին մէջ:

Երգ, պար, արտասանութիւն դպրոցի աշակերտներուն կողմէ:

Նուագախումբ Սայաթ-Նովա:

Առատ կերուխում:

Կը հրաւիրուի Վիէնի հայ գաղութը անցընելու լաւ օր մը:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ, Շաբաթ Յունիս 26, ժամը 15ին, մասնաճիւղի Ե. Հիսախեան սրահին մէջ

6, Rue Faventine — Valence

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հայ մայրերը:

ՄՈՒՏՔ- ԱԶԱՏ Է

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը Հինգշաբթի Յունիս 17, ժամը 20·30ին, Իսիի Մշակոյթի Տունը: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ (Յունիս 18) ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ մասնաճիւղի ընկերուհիները ընդհ. ժողովի Շաբաթ Յունիս 19, ժամը ճիշդ 15·30ին, Լը Քատէ սրճարանին վերնայարկը, Մեթրօ Քատէ: Օրակարգ՝ Շրջաբերականի ընթերցում: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրացի ժողովը Յունիս 18 ժամը 20·30ին, Իսիի Մշակոյթի Տունը: Օրակարգ.— Մխիթար աբբահօր 300ամեակ: Շարունակութիւն նախորդ ժողովին:

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՆԱՀԱՆԳԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Խնջոյք - ճաշը Կիրակի, Յունիս 27, ժամը ճիշդ 13·30ին, Օփերա - Լաֆայէթ ճաշարանին մէջ, 80 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ, Մեթրօ Քատէ:

Հաճելի անակնկալներ եւ հայրենակցական ջերմ մթնոլորտ:

Ճաշագին 40 Ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 19ին Շաբաթ, երեկոյեան ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ՝ 12-14 Ռիւ Սէն Պազիլ, Մարսէյլ:

Կը խօսի՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Հաճելի անակնկալներ եւ հայկական տոհմիկ պարեր հայ Արենոյշներու «Գայեանէ», «Մարալ» եւ «Մասիս» պարախումբերու կողմէ:

ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ՔԱՊՈՒՐ ԵՒ ՏՕՎԻԼ

Կազմակերպուած Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան կողմէ:

Յունիս 27 Կիրակի օր:

Շրջագայութիւն եւ ճաշ 60 Ֆրանք:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալուն, կանխաւ հեռաձայնել Ա. Թորոսեան 793-53-71

Ռ. Նաւասարդեան 985-36-53

Է. Փափազեան 206-14-39

Հ. Սարեան 735-17-48

Օթոքառը կը մեկնի Սքուար Մոնթոլոնէն (Մեթրօ Քատէ) ժամը 8ին:

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
17
JEUDI
17 JUIN
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

LE NUMÉRO 1,20 F.

51րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.615 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — N° 13.615

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՖՐԷՆՃԻԷ ՀԱՄԱՁԱՅՆԵՐ Է ԱՐԱԲ ՄԻԱՑԵԱԼ ՈՒԺԻ ՄԸ

— o —

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՈՒԺԸ ԱԼ ԿԸ ՄՆԱՅ

Արաբական Լիկայի ընդհ. քարտուղարը՝ Մահմուտ Ռիատ Պէյրութի մէջ գտնուած հանդիպումներ ունեցած է համոզելու համար լիբանանցի ղեկավարները, որ ընդունին խաղաղութեան արաբ միացեալ ուժի մը ներկայութիւնը։ Ըստ Շամունի Ռիատ չէ յաջողած իր այս առաքելութեան մէջ, այսինքն չէ համոզած Ֆրէնճիէն, մինչ այլ աղբիւրներու համաձայն, նախագահը իր հաւանութիւնը տուած է, աւելցնելով թէ սուրիական միջամտութիւնն ալ պէտք է շարունակուի։ Ռիատ ինք է որ հաղորդած է Ֆրէնճիէի հաւանութիւնը, ըսելով.— «Ֆրէնճիէ ընդունեցաւ երբ իրեն բացատրեցի արաբ Արտաքին նախարարներու որոշումը եւ հաստատեցի թէ Արաբական Լիկան պիտի յարգէ Լիբանանի գերիշխանութիւնը եւ անկախութիւնը»։ — Այս լուրը կը հաղորդէր Միջին Արեւելքի Մամուլի Գործակալութիւնը, յիշելով թէ Ռիատ տեսնուած է Ֆրէնճիէի հետ երկու ժամ ներկայութեան Շամունի եւ Ճէմայէլի, մինչ Լիբիոյ վարչապետը՝ Ճալուտ կը տեսնուէր միւս նախագահին, Իլիաս Սարգիսի ինչպէս նաեւ ձախ պարագլուխներուն հետ։ Ճալուտ ալ կը հաստատէր թէ ասոնք ընդունած են արաբ զօրքերու ներկայութիւնը միայն իբրեւ «խորհրդանշական» ուժ։

× Արեւմտեան եւ արաբ դէտերու համաձայն այլեւս յստակ է թէ Սուրիա ի՛նչ կ'ուզէ կամ աւելի ճիշդ ի՛նչ չուզեր Լիբանանի համար։ Նախագահ Ասատ կարգապահ ճանչցող մարդ է եւ ոչ արկածախնդիր մը կ'ըսէ սուրիացի դիւանագէտ մը։ Եւ այն իրողութիւնը որ նախագահը Ֆրանսա կուգայ, փաստ կը նկատուի որ մտահոգ չէ իր աթոռէն. «Ծանօթ է որ, կ'ըսէ միշտ նոյն դիւանագէտը, խաղաղութեան չես ձգեր երթար եթէ գողերէն կը վախնաս» (Ինթէրնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւն, Յունիս 16)։ Ասատ վերջերս փոքրիկ առաւելութիւններ ձեռք ձգած է Լիբանանի մէջ։ Պարզ է սակայն թէ Սուրիա չուզեր յարանուանական բաժանումներով Լիբանան մը, չուզեր նաեւ ձախ կառավարութիւն մը, որ ազդեցութեան տակ ըլլայ Պաղեստինեան կազմակերպութեան։ Ներկայիս կը թուի թէ Դամասկոս կը նախընտրէ նոր Լիբանան մը Սարգիսի իշխանութեան ներքեւ եւ միտք չունի իր զօրքերը քաշելու ցորչափ Սարգիս գործի գլուխ չէ։ Ներկայիս 12 հազար զինուոր եւ 350–400 հրասայլ կայ Լիբանան բայց սուրիական զօրքը դիմադրութեան բախած է դէպի Պէյրութ իր ճամբուն վրայ։

Սուրիական մամուլը շատ խիստ է Իրաքի նկատմամբ եւ բառերը չի ծամեր։ Իրաքի ղեկավարները «Սիոնականութեան եւ աշխարհակալութեան ծառայող դաւաճաններ են»։

× Մարդասիրական գետնի վրայ Կարմիր Խաչը Ժընեւէն կոչ կ'ընէ որպէսզի յարգուին պայմանագրութիւնները եւ ճամբան բաց պահուի դեղօրայքի եւ ուտեստեղէնի առաքման համար։ Արդարեւ, կ'ըսուի թէ սուրիական պլոքիւսը աւ – դելք է որ ուտելիք եւ դեղ հասնի բնակչութեան։ Միւս կողմէ կը հաստատուի որ լիբանանցի քրիստոնեաները սահմանը կ'անցնին ու կը խնամուին Իսրայէլի մէջ։ Ասոնք սակայն չեն ուզեր իրենց անունը տալ, որպէսզի վերադարձին իրենց «հաշիւը չմաքրուի»։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ 2-0 ՅԱՂԹԵՑ ՇԱԽՏԻՕՐԻ

Երեւանի Հրազդան մարզադաշտին վրայ Երեքշաբթի օր, Յունիս 15, Արարատ յաղթեց Օի դէմ 2 կէտով Շախտիօրի (Դոնեցկի)։

Կէտերը նշանակուեցան երկրորդ կիսախաղին։ Առաջինը նշանակեց 57րդ վայրկեանին՝ Ղազարեան, եւ ութ վայրկեան ետք Անդրէասեան նշանակեց երկրորդ կէտը։

Այս մրցումը տեղի կ'ունենար ֆութպոլի խորհրդային ախոյենութեան շարքին որուն գլուխն էր արդէն Արարատ, այս յաղթանակէն առաջ։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունիս 9–14)

«ԱՐԱՐԱՏ» – ««ԴՆԵՊՐ» ԽԱՂԸ (*)

Խորհ. Միութեան ախոյենական մըրցումներու շարքին, «Արարատ» Յունիս 8ին յաղթեց «Դնեպր» ակումբին՝ 2ի դէմ 3 կէտով։ Դնիեպրի դաշտին վրայ խաղը տեղի ունեցած է լարուած պայքարի մէջ։ Երկու կողմերն ալ խաղի ամբողջ տեւողութեան գրոհներով վտանգաւոր պահեր ստեղծած են հակառակորդի բերդին առջեւ։ Խաղի 11րդ վայրկեանին Նիկոլա Ղազարեանի սուր հարուածէն ետք Անդրէասեան գնդակը զետեղած է Դնիեպրի բերդէն ներս։ 34րդ վայրկեանին Դնիեպր նշանակած է կէտ մը։ 42րդ վայրկեանին Արարատցիները աջ կողմէն յարձակումի անցած են եւ Ղազարեան գլուխի հարուածով մը նշանակած է երկրորդ կէտը։ Խաղի երկրորդ կէսին Արարատցիները շարունակած են գրոհները եւ Արկադի Անդրէասեան 50րդ վայրկեանին գնդակը զետեղած է Դնիեպրի բերդին մէջ։ Այնուհետեւ Արարատցիներ խաղը շարունակած են հանդարտ, ինչ որ պատճառ դարձած է որ Դնիեպր նշանակէ իր երկրորդ կէտը 84րդ վայրկեանին։ Այսպէսով Արարատ յայժմ 13 միաւորով առաջին տեղը կը գրաւէ Խորհ. Միութեան ախոյենութեան ցանկին վրայ։

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Յունիս 10ի թիւով։

×

ՀԱՅ ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐԸ

Ուկրանիոյ Դոնեցկ քաղաքին մէջ տեղի ունեցող Խորհ. Միութեան կռփամարտի երիտասարդական ախոյենական մրցում – ները վերջ գտած են։ Մրցումներուն մասնակցած են տասը մարզական ընկերութիւններու 197 մարզիկներ։ Հայաստանէն մասնակցած են 15 մարզիկներ, որոնցմէ հինգը շահած է մետալներ։ Խորհ. Միութեան ախոյեան հանդիսացած եւ ոսկէ մետալ շահած է Խորէն Ինճոյեան (ծանր կշիռ), մինչեւ աւարտական հանգրուան հասած են Յակոբ Պօղոսեան եւ Լեւոն Գէորգեան, արժանանալով արծաթէ մետալներու, իսկ պրոնզէ մետալ ստացած են Հրաչիկ Բուչախչեան եւ Գագիկ Գէորգեան։

×

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՀԻՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

« Հայաստան » հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է արձակագիր Անահիտ Սահինեանի նոր հաւաքածոն՝ «Կեռմաններ» խորագրով։ Հատորին մէջ ամփոփուած են հեղինակին վիպակները, ուղեգրութիւնները եւ «Տիկնիկներ» թատերախաղը։ Ա. Սահինեան գրական ասպարէզ մտած է քառասուն տարի առաջ։ Իր առաջին պատմուածքը տպագրուած է «Երիտասարդ գրող» տարեգիրքին մէջ։ Տարի մը ետք, իր «Դուէթը եկաւ» պատմուածքը զետեղուած է «Հայրենի վառկներ» տարեգիրքին մէջ։

1942ին լոյս տեսած է Ա. Սահինեանի «Վայելք» վէպը, որմէ ետք՝ մէկը միւսին ետեւէն հրապարակ ելած են «Բարեկամներ» վիպակը, «Խաչուհիներ», «Ծարաւ», «Կարօտ» վէպերը։ Ներկայիս հեղինակը կ'աշխատի «Արծաթէ Թամբը» վէպին վըրայ։ Անահիտ Սահինեան մօտ տասը տարի է որ խմբագիրն է Հայաստանի մանկական «Պիոներ» ամսագրին։ o

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՆՈՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄԸ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ՝ ԷՐԶՐՈՒՄ...

— o —

ԹՈՒՐՔ ԱՆԻՇԽԱՆԱԿԱՆՆԵՐԸ 10 ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ՀԻՄՆԷԻՆ ԵՂԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ...

Թուրք անիշխանականներու եւ արտասահմանի անոնց գաղտնի կազմակերպութեան մասին լայն տեղեկութիւններ կուտայ թրքական մամուլը, վերջերս։ Անգարայի իշխանութիւններն ալ մօտէն կը հետեւին անոնց գործունէութեան։ Հետեւեալ մանրամասնութիւնները կ'առնենք Պոլսոյ թերթերէն (Յունիս 11–12)։

Յունիս 11ի «Թէրճիւման»ի մէջ կը կարդանք.— Փաստերով հաստատուեցաւ թէ արտասահմանի մէջ հաստատուած գաղտնի կազմակերպութիւն մը, որ կը գործակցէր Թուրքիոյ մաոյական անիշխանականներուն հետ, որոշած էր Թուրքիոյ մէջ հիմնել Անատոլուի տասը Դաշնակցային Ժողովրդային Հանրապետութիւններ, եւ երկիրը բաժան բաժան ընել այս կերպով։ Ապահովութեան ուժերը խորացուցին իրենց ինքնութիւնները եւ շատ կարեւոր փաստաթուղթեր երեւան հանեցին։ Այդ վաւերաթուղթերուն մէջ կան Թուրքիոյ կարգ մը կրթական եւ ճարտարարուեստական հաստատութիւններուն վերապահուած դերը, քարտէսներ եւ անիշխանականներու գործունէութեան ծրագիրները։

Այդ գաղտնի փաստաթուղթերուն համաձայն, մաոյական համայնավարները խորհրդանշական կերպով կազմած են Թուրքիոյ տասը ժողովրդային Հանրապետութիւնները, որոնց մայրաքաղաքը պիտի ըլլար Սվազ։ Ասկէ զատ, նոյն Հանրապետութիւնը ներկայացնող կառավարութիւն մը գործունէութեան սկսած էր 1973 Օգոստոս մէկին եւ կառավարական ներկայացուցիչ ընտրուած էր Ֆէյզուլլահ Գարաշարը անուն անձ մը։ Գտնուեցաւ քարտէս մը, ուր ճշդուած էր իւրաքանչիւր ժողովրդային Հանրապետութեան մայրաքաղաքները՝ Մերսին, Պոլիս, Իզմիր, Էրզրում, Արդուին, Էլազըղ, Տրապիզոն, Թէքիրտաղ, Եոզկատ եւ Աֆիոն։ Իւրաքանչիւր Հանրապետութեան ժողովուրդը իր լեզուով պիտի կրթուէր, հաւատարիմ մնալով սակայն իր պատկանած Դաշնակցային Հանրապետութեան օրէնքներուն։

Գտնուած փաստաթուղթերուն համաձայն, այսօրուան Թուրք Հանրապետութիւնը կորսնցուցած է իր օրինաւորութիւնը, եւ անոր պէտք է յաջորդեն ժողովրդային իշխանութիւններ եւ Պետութիւններ որոնցմէ պիտի կազմուի ժողովրդային Խորհրդարան մը։ Դաշնակցային Պետութիւնները ներքին քաղաքականութեան մէջ անկախ պիտի ըլլան, իսկ արտաքին քաղաքականութեան մէջ ենթակայ պիտի ըլլան ժողովրդային Միացեալ Խորհրդարանի որոշումներուն։

Գտնուած փաստաթուղթերը կը յայտնեն թէ արտասահմանի այդ գաղտնի կազմակերպութիւնը արդէն իսկ պատրաստած էր ապագայ ժողովրդային Հանրապետութեան Սահմանադրութիւնը, գործակցելով Թուրքիոյ մէջ իրենց ունեցած ուժերուն հետ։ Կազմուած էր նաեւ Թուրքիոյ ժողովրդային Ազատագրական Բանակը, որ հրամանի կը սպասէր ժողովրդային Խորհրդարանէն, երկրին մէջ շարժման անցնելու համար։ Մալաթիոյ, Սվազի, Կազի Անթէպի մէջ պատահած դէպքերը եւ Իզմիրի դրամատան կողոպուտները տեղի ունեցած են այդ բանակին հրամանով, եւ այս իրողութիւնը վճռաբար հաստատուած է։ Տարբեր փաստաթուղթի մը համաձայն, արտասահմանի մէջ Թուրքիոյ դէմ կը գործեն հարիւրի չափ կազմակերպութիւններ, որոնք իրարու միջեւ համերաշխութիւն եւ համագործակցութիւն հաստատելու համար միացեալ կոմիտէ մը կազմած են, «Միջազգ. խաղաղութեան եւ ազատութեան կոմիտէ» անունին տակ։ Այս փաստաթուղթերը թղթատարական միջոցաւ Թուրքիա ղրկուած են, Արեւելեան Պերլինէն, եւ իսկոյն յանձնուած Անգարայի պետական Ապահովութեան Ատեանին։

Ճշդուած է որ Թուրքիոյ մաոյական անիշխանականները կը մարզուէին եւ կը գործակցէին Պաղեստինի Ազատագրական կազմակերպութեան «Էլ Ֆաթթահ»ի հետ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏԱՍԸ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԱՅՏՆԻ ԵՂԱՆ

Անգարա.— Պետական Ապահովութեան Ատեանի ընդհ. դատախազութիւնը նոր մանրամասնութիւններ տուաւ այն տասը համայնավար Հանրապետութեանց շուրջ, զորս արտասահմանի գաղտնի կազմակերպութիւնները պիտի հիմնէին Թուրքիոյ մէջ։ Այս նպատակով պատրաստուած էր քարտէս մըն ալ։ Թրակիոյ շրջանը պիտի կոչուէր Թաթարիստան, մայրաքաղաքը՝ Թէքիրտաղ, Եգէականը՝ Զինկէնիստան, մայրաքաղաք՝ Իզմիր, Միջերկրականեան գօտին՝ Պէրպէրիստան, մայրաքաղաք՝ Մերսին, Սեւ ծովեան գօտին՝ Լազիստան, մայրաքաղաք՝ Տրապիզոն, Անատոլուի ներքին մասը՝ Չէրքէզիստան, մայրաքաղաք՝ Պոլիս, ուրիշ մաս մը՝ Թիւրքիստան, մայրաքաղաք՝ Անգարա, Աֆիոնի գօտին Եէօրիւքիստան, մայրաքաղաք՝ Աֆիոն, Արդուինի գօտին՝ Կիւրճիստան, մայրաքաղաք՝ Արդուին՝ Էրզրումի շրջանը՝ Հայաստան, մայրաքաղաք Էրզրում, Արեւելեան Անատոլու Քիւրտիստան, մայրաքաղաք՝ Էլազըղ։

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԳԻՆ ՏԱՐԻՔԸ

ԽՄԲ.— Բանասէր Յարութիւն Գայայեան ամիս մը շրջած է Պոլսոյ թանգարանները եւ «Թուրք եւ իսլամ արուեստի ստեղծագործութիւններու թանգարան»ին մէջ իր ուշադրութիւնը գրաւած է Սել - ճուքեան կոչուած գորգերու բաժինը: Տարիներ շարունակ ուսումնասիրած ըլլալով հայ եւ թուրք ժողովուրդներու պատմամշակութային յարաբերութիւնները, Յ. Գայայեան շահեկան խորհրդածութիւններ ըրած է « Գարուն » ամսագրի Ապրիլի թիւին մէջ: Կուտանք հատուածներ՝ արեւմտահայերէն:

Ա.

Գորգագործութիւնը հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ ունի պատմական հին անցեալ: Այդ մասին հարուստ վկայութիւններ կան, որոնք պահուած են հայ հին մատենագրութեան, ինչպէս նաեւ արաբական եւ բիւզանդական աղբիւրներու մէջ:

Մասնագիտական գրականութեան մէջ Սելճուքեան կոչուած գորգեր կան, որոնք կը վերագրուին ԺԳ–ԺԴ. դարերուն: Փաստօրէն անոնք Կապադովկիոյ հայկ. հնադարեան գորգեր են, որոնք անտեսուած են մեր հեղինակներուն կողմէ: Ատոնց ամէնէն ուշագրաւն է 1905ին Քոնիայի Ալաէտտին մզկիթին մէջ յայտնաբերուած գորգը: Հին ժամանակ, աշխարհագրական այդ շրջանը, իր լայն սահմաններով, մաս կազմած է երբեմնի հայաշատ Փոքր Հայ – Կապադովկիոյ, որ յետագային, բիւզանդական տիրապետութեան շրջանին ալ, հայկական մեծ գանգուածի մը գոյութեան պատճառով կոչուած է «Հայկական բանակաթեմ»: Իսկ ԺԱ. դարուն Վասպուրականէն Արծրունիներու եւ այլ շրջաններէն Հայերու գանգուածային գաղթով դարձած էր զուտ հայկական հողամաս՝ նախքան Սելճուքներու ներխուժումը: Այդ գորգը այժմ կը գտնուի Պոլսոյ «Թուրք եւ իսլամ արուեստի ստեղծագործութիւններու թանգարան»ը:

Ցիշեալ գորգին երկարութիւնն է 2,30 մեթր, լայնութիւնը՝ 1,14 մեթր: Գորգին միջնաթելը եւ խաւը բուրդէ են: Բուրդը ձեռքով վերամշակուած է՝ տնական պայմաններու մէջ: Ըստ գոյներու եւ զարդերու մոթիվներուն՝ Կապադովկիոյ այս հայկական գորգը ունի հետեւեալ յատկանիշները. կեդրոնական մասի խորքը բոց – բալի գոյն ունի, իսկ հիմնական զարդերու մոթիվը՝ արծուի գծապատկերը, բաց – կարմիր: Կովկասեան կեռագարդով հարստացած հայկական զարդարուեստին մէջ շատ տարածուած է թեւատարած արծիւին մոտապատկերը յիշեցնող զարդի ձեւը: Երկգլխանի արծիւին բաց – կապոյտ կուրծքին վրայ դրոշմուած են գոց – կարմրաւուն գոյնով հայկական Ղն տառերը, որոնք հաւանաբար գործող կամ գծագրող հայ վարպետին անունին սկզբնատառերն են, որոնք երբեմն յարադիր խաչերէ գոյացած խեթական կեռխաչի տպաւորութիւն կը թողուն:

Զարդի այս ձեւը շատ ընդհանրացած է հայկական հնագոյն ճարտարապետական քանդակներու, ինչպէս նաեւ խաչքարերու եւ մանրանկարչութեան մէջ: Գորգին կեդրոնը շրջափակուած է բացկապոյտ գօտիով, որու չորս անկիւնները երկրաչափական պծերով վիշապներ դետեղուած են՝ բաց – դեղին գոյնով: Գորգին լայն եզերքը ներսէն եւ դուրսէն, շրջապատուած է կարմիր խորքի նեղ գօտիներով, որոնց մէջ ոճաւորուած է դեղինով՝ հայկական Տ տառաձեւի շարքը, որ կը խորհրդանշէ հայկական վիշապը, որու պաշտամունքը հնագոյն ժամանակներէն տարածուած էր հայկական լեռնաշխարհի տարբեր շրջաններուն մէջ: Զարխափան վիշապին վերապահուած է պաշտպանել գորգը՝ Հայու տունը, չար աչքերէ եւ դժբախտ դէպքերէ:

Ցետագայ դարերուն նոյն մոթիվը օգտագործուած է Ուշակեան կոչուած անատոլեան մետալիոն գորգերուն մէջ (Պերլինի պետական Թանգարան, ԺԵ. դար): Նման ուրիշ օրինակ մը կայ դարձեալ նոյն թանգարանին մէջ՝ ԺԶ. դարէն: Հոս՝ հայատառ նոյն զարդաձեւը գոյացած է երկու յարադիր խաչերու կարատումէն: Նոյն ոճի գորգեր օգտագործուած են Վերածնունդի շրջանի եւրոպացի նկարիչներու գործերուն մէջ:

Հետաքրքրական է Ֆուստատի մէջ (հին Գահիրէ) 1935–1936 թուականներուն շուէտացի գիտնական Ս. Ժ. Լամմի յայտնաբերած գորգի կտորներէն մէկը: Անիկա սերտ նմանութիւններ ունի Քոնիայի մէջ յայտնաբերուած՝ Սելճուքեան կոչուած, Կապադովկիոյ հայկական գորգերու մոթիվներուն հետ: Այդ գորգի կտորն ալ կը վերագրեն Սելճուքներուն եւ կ'ընդունին իբրեւ ԺԵ. դարու գործ: Ներկայիս այդ գորգը կը գտնուի Սթոքհոլմի ազգային թանգարանը: Ինչ որ յատկանշական է, այդ գորգի կտորին վրայ ալ յստակ կերպով դրոշմուած են հայկական Ղն տառերը, ինչ որ կը նշանակէ անվիճելի կերպով, թէ անոնք գորգը պատրաստած հայ վարպետին անունին սկզբնատառերն են: Կեդրոնը շրջապատուած է նոյնպէս Տ վիշապազարդի շարքով, որ հայկական գորգերու էական յատկանիշներէն մէկն է:

Ռումին – Սելճուք սուլթանութեան մէջ բազմաճիւղ արհեստներու եւ արուեստներու մարզէն ներս Հայերը աչքի զարնող տեղ գրաւած են: Ըստ ԺԳ. դարու վենետիկցի ճամբորդ Մարքօ Փոլոյի, Հայերը Սիվազի, Կեսարիոյ, Քոնիայի եւ ուրիշ վայրերու մէջ կը զբաղէին գորգագործութեամբ եւ անոնց գործած գորգերը «աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ գորգերն են»: Հայ առեւտրականները, իրենց ձեռներէցութեան, բազմակողմանի շրջումներու եւ լեզուներու ծանօթութեան շնորհիւ, առեւտրական լայն կապեր ունեցած են դրացի ու հեռաւոր երկիրներու, յատկապէս Խրիմի հայկական գաղութի՝ «ծովային Հայաստանի» եւ Թրանսիլվանիոյ, Իտալիոյ եւ Եգիպտոսի մէջ հինէն ի վեր հաստատուած հայկական գաղութներու հետ: Կիլիկեան հայկական թագաւորութիւնը իր պետական նաւատորմով, առեւտրական փոխադարձ ընդարձակ կապերով մեծ դեր կատարած է միջին դարերուն, միջազգային առեւտուրի մարզէն ներս:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՉԸՐՉԻԼ

ԵՒ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

1943 Հոկտեմբերէն մինչեւ Ապրիլ 1944 Թուրքիոյ մայրաքաղաքը՝ Անգարա, դարուս ամէնէն զգայացունց լրտեսական ոստայնը, թատերաբեմը դարձաւ:

Մեծն Բրիտանիոյ կայսրութեան հիւպատոսին սենեկապանը տակնուվրայ ըրաւ, յեղաշրջեց համաշխարհային երկրորդ պատերազմին հոլովոյթը:

1943 Փետրուարէն սկսեալ համաշխարհային երկրորդ պատերազմի ճակատագիրը այլ վիճակ ստացած էր: Գերմանական բանակի, մարեշալ Փաուլուսի ընտիր քսան հազարնոց զօրաբաժինը բնաջնջուած էր Սթալինկրատի առջեւ:

Կարմիր բանակը կը յառաջանար դէպի Պերլին, գրաւած էր Քուրսքը, Պելկորատը եւ Խարքովը: Երեք ամսուան ընթացքին չանթահարիչ արագութեամբ 650 քիլոմեթր ճամբայ կտրած էր, բաւական հեռացած ըլլալով իր կեդրոնատեղիէն, պահ մը ստիպուեցաւ տեղքայլ ընել, պարենաւորուելու համար: Գերմանացիները առիթէն օգտուելով, Մարտ 14ին գրաւեցին Խարքովը, սակայն Ռուսերը քանի մը օր ետքը երկրորդ անգամ յարձակելով՝ կրկին վերագրաւեցին:

1943 Ցունիսին, Չըրչիլ, խրատես ու հեռատես մարդ, ապագան գուշակելով, սրտնեղած, մտատանջ, անտրամադիր ու մտահոգ, տեղի ունեցած վերիվայրումներէն ազդուած, աշխարհագրական քարտէսը սեղանին վրայ պարզած, խորասուզուած էր իր խոհերուն մէջ, ականապիշ կը քննէր Եւրոպայի քարտէսը: Կը մտածէր հիմա ի՞նչ պիտի ըլլայ Գերմանիոյ վիճակը: Անսահման Եւրոպայի դաշտագետինները բաց դուռ պիտի դառնան խորհրդային բանակներուն առջեւ: Չըրչիլ կ'մրմռէր թէ այլեւս ժամանակը եկած է գործելու, զինուորական թէ քաղաքական գետնի վրայ:

Անգլիացիները կը կասկածէին, որ Ռուսերը գաղտնի կը բանակցին Գերմանացիներուն հետ, իսկ Ռուսերն ալ իրենց կարգին կը կասկածէին, որ Անգլիացիները բանակցութիւններ կը վարեն Գերմանացիներուն հետ: Հիթլէր կ'ըսէր — Անգլիոյ ճամբան Մոսկուայէն կ'անցնի, իսկ Սթալինն ալ կ'ըսէր՝ Անգլիոյ ճամբան Պերլինէն կ'անցնի:

Չըրչիլ Սթալինի մէջ կը տեսնէր կարմիր պատմուճանով ծպտուած նոր ցար մը, որ կը փորձէ Եւրոպան դարձնել ամբողջ մը Խորհ. Միութեան համար:

Հելսինքիէն Սոֆիա, Պալթեան երկիրներէ Պալքանները, ի մօտոյ Եւրոպան ալ պիտի վտանգուէր, Կրեմլինի ձեռքը պիտի անցնէր: Չըրչիլ շատ լաւ գիտէր, թէ Սթալին զիրենք կատարուած իրողութեան առջեւ պիտի դնէր: Մտավախութիւնն ունէր, որ կարմիր բանակը, Կեդրոնական Եւրոպան նուաճելէ ետք, տուն – տեղ պիտի դառնար հոն:

Չըրչիլ բոլոր այս անպատեհութիւնները նկատի առնելով, փորձեց Ռուզվելթը համոզել, սակայն այս վերջինը անդրդուելի մնաց: Ամերիկացիներու դիւրահաւանութիւնը շատ աւելի բացայայտ էր, քան Անգլիացիներու յստակատեսութիւնը եւ հեռատեսութիւնը: Մ. Նահանգներու Նախագահը համոզուած ու հաւատացած էր, որ Սթալին համայնավար ըլլալէ առաջ խրատես Ռուս մըն էր, խոր վստահութիւն ունէր անոր անկեղծութեան վրայ:

Հակամարտութիւնը Ռուզվելթի եւ Չըրչիլի միջեւ կատարեալ էր: 1943 Յունուար 24ին Քազապլանքայի խորհրդակցական ժողովին մէջ, Ռուզվելթ եւ Սթալին, հակառակ Չըրչիլի ընդդիմութեան, որոշած էին Գերմանիոյ անձնատուութիւնը՝ առանց պայմանի: Իրենց համար բոլոր Գերմանացիները հիթլերականներ, նացիներ էին:

Չըրչիլ նախ եւ առաջ Անգլիացի էր, կը պաշտպանէր Անգլիոյ շահերը, կ'ուզէր պահպանել ամէն գնով Մեծն Բրիտանիոյ կայսրութիւնը, Հնդկաստանի ճամբան, ազդեցութիւն պահել Միջերկրականի վրայ: Չըրչիլ հմուտ, փորձառու եւ քաջ քաղաքագէտ, կ'ըսէր.— Ով որ Կեդրոնական Եւրոպան կը նուաճէ՝ Եւրոպայի տէրը կը դառնայ: Ինչպէս կարելի պիտի ըլլար խոտը հնձել Ռուսերու ոտքին տակէն:

Երկու լուծում կար:

Առաջինն այն է, որ կարելի եղածին

ՋՈՐԻ ՄԻՐՕՆ

7.

Հողաչափը փողպատը պոկեց, ձի նըստեց, դարձաւ ետ գնաց, գիւղին թողնելով մի անուն՝ Քարագլուխ, ծոցատետրի մէջ՝ մի թիւ ու մի գծիկ. ծխի դիմաց՝ երեսուն, հողի դիմաց՝ գիծ: Իսկ լեզուի տակ ծընգաց մի պատմութիւն, խելքը թոցրած խուլթ... խուլթ... որտեղացի՞, հա, էլի, խուլթեցի մի մարդ կտուրի վրայ առուոյտ է ցանել:

Ցետոյ քողտիկի կտուրին հունձ էլ արեց:

... Մանգաղն առաւ, սրաքարն առաւ, մի կուլայ ջուր, է՛, էն թաց քարափատակի կորեկարտի կածանը մտքից գցեց ոտքերի տակ, բարձրացաւ կտուրը: Մանգղը սուր էր՝ էլի սրեց, արձակեց կրծքի կոճակները, թաշկինակը գօտկատեղից հանեց, կապեց գլուխը, որ չզարկուի արեւից, երկնքից խեր ու բարին առաւ ու սկսեց... Ափի մէջ անոյշ խուտուտ զգաց, արիւնը խենթացաւ՝ հասաւ, աչքերի ճերմակը ծռեց, ետ դառաւ եկաւ՝ մանգաղի չեղբի հետ տակ – տկանց քսուեց «արտի» հողին... Սշշ՛... Արտէն էն ծայրից լո՞ր թռաւ, զգոյշ, Միրօ, մայր կը լինի, բնի մէջ պուտ – պուտ ձու կը լինի, բնի կողքերը չհնձես, հա՞, լորը յանկարծ կը կորցնի բոյնը, զգոյշ: Սշշ՛ ...Զէ՛, խամն ընկել է թեւ ու թիկունքդ, Միրօ, կամաց հնձիր, հիմա կը տաքանաս, կը բացուես, դաղրաշունչ առ, կուլայից ջուր խմիր, սուր պահիր մանգաղ:

Մինչեւ ծունկը մի քիչ հողոտուեց, թիկունքը տաքացաւ մի քիչ, մինչեւ մի պինչը լցուեց խոտ ու հողի բոյրով... «խոտհարքը» պրծաւ:

Մանգաղը սվսված ու... Արթնացաւ անոյշ երազից, ճպճպացրեց աչքերը:

... Երեք դարուն յետոյ գիւղը նորէն դընգաց.

— Երկինք ամպեց. Զորի Միրոյի տուն մրկաթ է:

Առուոյտը արմատ էր գցել – հասել գերաններին, օղակ – օղակ փաթթուել, կախուել օճորքից:

— Տանիք չուռ տալ է պէտք, Միրօ, ուրիշ ճար չկայ, — խորհուրդ էր տալիս Նարէն:

Ձեռքը չէր բռնում... Բայց հնար ու ճար չկար: Մի գիշեր էլ, երբ գիւղը քնած էր, բահն ու քլունգն առած բարձրացաւ կտուրը...

«էդ գարուն ձմռոտ գարուն էր, տնաքանդ գարուն էր...: Տան ծածկ քանդելուց յետոյ Նարէն հիւանդացաւ: Նարէին սելով տարայ բժշկի... տարայ բժշկի... տարայ ու... Ցարութ մնաց մօրէորբ... էդ գարնան Ցարութ չորս տարեկան էր:

Զորի Միրօն էլի պինդ – պինդ նայեց որդուն ու գտաւ Նարէի աչքերը եւ ճակատը ճերմակ, եւ անհնազանդ մազերը: Միրօն մրսած երեխայի պէս սեղմուեց որդուն եւ ասաց.

— Իմ աչաց միջէն աշխարքն է կը պոկուի, կ'երթայ, Ցարութ,

Ուրիշ ոչի՛նչ, ոչինչ չունէր Զորի Միրօն՝ մի Ցարութ: Պատերազմ էր, ու Ցարութ որդուն ճանապարհում էր կռիւ: Սայլով պիտի հասնէին կայարան, Արօն սայլն առած պիտի դառնար գիւղ, հայր ու որդի նստէին գնացք ու Երեւանում, տղերքին կռիւ տանող գնացքի գոյժ սուլոցի տակ Զորի Միրօն մէկ էլ պիտի համբուրէր Ցարութ որդուն:

Ու ճռճռալով գնաց սայլը, քարուքրայ ճամբով քարշ տուեց Միրոյի յուշերը, գնաց:

Սայլանիւների օղերից մէկը հին էր՝ կարկատանուած, ճաք ու ծակերով, միւսը՝ դարբին Եգորի մուրճի տակից նոր էր դուրս եկել. մի քիչ քուրայի գոյնն ունէր եւ մուրճի չմաշուած հետքեր:

Հին ու նոր երկաթօղերը ճռճռալով գլորուեցին՝ կողք – կողքի, օլոր – մոլոր գլորուեցին, գիւղ Քարագլխից պոկուած ճամբով գլորուեցին, գլորուեցին, փաթթեցին Զորի Միրոյի յուշերը ու հասան Ղազբարուռուն երկաթուղային կայարանը:

Սայլապան Արօն համբուրեց Ցարութի ճակատը:

— Էրթաս բարի, դառնաս բարի, Ցարութ, — ասաց: Կամեցաւ աւելացնել. «քու հօր մասին չմտածես, ես կ'օգնիմ», բայց կրկնեց, — դառնաս բարի, լաօ, դառնաս բարի:

Ու սայլն առած բռնեց գիւղի ճամբան: Իսկ հայր ու որդի սպասեցին Երեւանի գնացքին:

— Էսօր գնացք կ'ուշանայ, — իր սըրտինն ասաց Զորի Միրօն:

— Չի ուշանայ, — համոզուած առարկեց Ցարութը:

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

(41 – Տար.)

Fonds A.R.A.M

...չափ արագ հարուածենք Թշնամին Միջերկրականի մէջ, հարուածենք, հոն ուր խոցելի է, հարուածենք Փրական, ...վլէննան եւ Պելկրատը, արգելք հանդիսանանք Ռուսերու յառաջխաղացումին դէպի կեդրոնական Եւրոպա։ Իտալիայէն, Յունաստանէն եւ Եուկոսլաւիայէն ցամաքահանումներ կատարենք, աքցանի մէջ առնենք ոսոխը։

Երկրորդ՝ Գերմանիոյ հետ անջատ խաղաղութեան համար հասկացողութեան լեզու մը գտնենք։ Չըրչիլ ուրիշ լուծում չգտնելով, յուսահատ, այս եզրակացութեան յանգած էր։ Սակայն Ռուզվելթ յամառ կերպով կը մերժէր որեւէ բանակցութիւն։ Կը պնդէր, թէ պէտք է թշնամին հալածել ճակատէն, Ֆրանսայի հիւսիս–արեւմուտքէն։ Չըրչիլ ստիպուած կը համակերպի, քանի որ զինուորական ուժը Ռուզվելթի ափին մէջ կը գտնուէր։ Ուրեմն Չըրչիլ երկրորդ լուծումին կը յանգէր՝ անջատ խաղաղութիւն։

Չըրչիլ մտահոգ, ստիպուած ուրիշ արտասովոր լուծում մըն ալ առաջարկեց.— յայտնել, հասկցնել գերման վերին իշխանութեանց թէ դաշնակիցները տակաւին վիթխարի զինուորական ուժ ունին, որով կրնան ընտրել երկու չարեաց փոքրագոյնը՝ պարտութիւն, անձնատուութիւն առանց պայմանի։ Ռուզվելթ կրկին կը մերժէ։

Չըրչիլ, գաղտնի սպասարկութեան գործակալներուն միջոցաւ կը տեղեկանայ, որ 1942 Դեկտեմբերէն ի վեր Սթալին չփումներ կ'ունենայ Գերմանացիներուն հետ, անջատ խաղաղութեան դաշնագիր մը կնքելու համար։ Յաճախակի ու բազմաթիւ տեսակցութիւններ տեղի կ'ունենան Սթոքհոլմ, Ֆոն Ռիպենթրոփի գործակալներուն եւ Խորհ. Միութեան Նուէտի հիւպատոսի կցորդին միջեւ։

Չըրչիլ կրկին անգամ կը փորձէ Ռուզվելթը համոզել, դժբախտաբար, կրկին մերժողական պատասխանի կ'արժանանայ. բացարձակապէս կ'ընդդիմանայ եւ աւելորդ կը գտնէ այլեւս այս մասին խօսիլ։ Կ'աւելցնէ.— Ամերիկացիները չեն փափաքիր նոյնիսկ պետական հարուած մը կատարուի Գերմանիոյ մէջ, Հիթլերի նացիականութիւնը տապալելու համար։

Ռուզվելթ 1942 Յունուար 1ին արդէն կ'երազէր ու կը յամառէր եւ կը պնդէր։ Ինք պիտի ըլլայ խաղաղութեան մարդը, պիտի իրականացնէ ազգերու դաշնակցութեան կազմութիւնը, պիտի աշխատի ամէն գնով աշխարհի վրայ խաղաղութիւն բերել։ Չըրչիլ չէր ուզեր Անգլիան ...գոհ դարձնել Ռուզվելթի երազային փառամոլութեան։

1943 Հոկտեմբեր 16ին յանկարծ մէկը կը ներկայանայ Անգարայի գերման դեսպանատունը, հաղորդակցութեան մէջ կը մտնէ դեսպանին հետ։ Այս մարդը կ'աշխատէր Անգարայի անգլիական հիւպատոսարանը, հիւպատոսին սենեկապանն էր։ Կը խոստանայ՝ «խիստ գաղտնի» մակագրուած կարեւոր եւ ստոյգ փաստաթուղթերու լուսանկարները բերել, յանձնել իրեն, փոխարէնը պահանջելով քսան հազար սթերլին։

Այս անձը կը կոչուէր Էլիէզա Պազնա, (բոլորին ծանօթ Կիկերոնը), անցեալին՝ յարաշարժ, անհաւասարակշիռ կեանք մը ունեցած էր, նախկին վարորդ Ֆրանսական բանակին մէջ, դատապարտուած էր երեք տարուան բանտարկութեան, պատերազմական ատեանին կողմէ՝ առաջին համաշխարհային պատերազմէն ետք, գողցած ըլլալով զինուորական կազմածներու աւերիչ նիւթեր։ Փախստական բանակէն՝ արգիլուած ապօրինի զէնք կրելուն համար։ Թրքական տեղեկատուութեան գործակալութեան կողմէ ներկայացուած էր, ծառայելու համար իբրեւ սենեկապան անգլիական հիւպատոսի։

Ամէն առաւօտ հիւպատոսը սովորութիւն ունէր տասնըհինգ վայրկեան լոգանք մը առնել, ճիշդ այդ միջոցին Էլիէզա Պազնա առիթէն օգտուելով, ձեռք կ'անցընէր գաղտնի փաստաթուղթերը, որոնք դրուած էին սեւ արկղիկի մը մէջ հիւպատոսի սենեակը Թաքստոցին մէջ։ Լուսանկարելէ ետք կրկին կը զետեղէ իրենց տեղը։

Հոկտ. 26ին կրկին անգամ կը վերադառնայ՝ իրեն հետ բերելով շատ կարեւոր փաստաթուղթերու լուսանկարներ։ Հիւպատոսը եւ գերման գործակալը ապշած, ստուգում մը կ'ունենան, կը սկսին կասկածիլ, անմիջապէս Ռիպենթրոփին կը դիմեն՝ անոր հաւանութիւնը առնելէ ետք 20.000 սթերլին կը յանձնեն Պազնայի։

Գերմանացիները այլեւս տեղեակ էին, իրենց ձեռքին տակ ունէին Մոսկուայի մէջ Ամերիկայի, Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ Արտաքին Նախարարներու միջեւ տեղի ունեցած բանակցութեանց գաղտնիքները, մանաւանդ գերման սպայակոյտը իր ձեռքին տակ ունէր Ամերիկացիներու կողմէ Ռուսերուն ուղարկուած զինամթերքին հաշուեցոյցը։ 4000էն աւելի պատերազմական օդանաւ, 150.000 գնդացիր, 10 հազարէն աւելի ռազմակառքեր, միլիոնաւոր թոն այլազան զինամթերք։

Անգարայի դեսպան Ֆոն Փափէն (Էլիէզա Պազնայի անունը կնքած էր Կիկերոն) կը գտնէր, որ անոր բերած գաղտնի փաստաթուղթերու լուսանկարները ինքնատիպ ու հարազատ են։

Կիկերոնի տուած տեղեկութիւնները Պերլինի մէջ ռումբի ազդեցութիւն կը գործեն։ Թուրքիոյ գերման դեսպանը անմիջապէս, հապճեպով Պերլին կը կանչուի Ռիպենթրոփի հետ հանդիպում մը ունենալու համար։ Գերման վերին իշխանութիւնները կը կարծէին թէ կրկին Անգլիացիներու կողմէ կատարուած հնարամտութիւն մը, խորամանկութիւն մըն է։ Կը կասկածէին, չէին հաւատար, որ Կիկերոն առանձին կը գործէ։

Միեւնոյն ժամանակ Զուիցերիոյ Պեռն քաղաքին մէջ ամերիկեան գործակալները պարապ նստած չէին։ 1942 Նոյեմբերին գաղտնի սպասարկութիւնը լրտեսական ցանց մը հաստատած էր, նոյնիսկ Գերմանիոյ մէջ։

1943ի աշնան ամերիկեան գործակալներէն մէկը, որ Գերմանացի էր, խորհրդական գերման Արտաքին Նախարարութեան մէջ կը հաղորդէր զգայացունց լուր մը, թէ Պերլին իր ձեռքին մէջ ունի Անգարայի հիւպատոսարանէն գողցուած գաղտնի փաստաթուղթեր։ Ամերիկացի հիւպատոսին համար խնդիրը շատ պարզ, յստակ եւ բացայայտ էր. Չըրչիլ անջատ խաղաղութեան դաշինք մը կ'ուզէ կնքել Գերմանացիներուն հետ։ Կիկերոն հրապարակէն անյայտացած էր։

Այդ օրերուն Պուլկարիոյ մայրաքաղաքը՝ Սոֆիան ալ միջազգային լրտեսական կազմակերպութեանց համար շատ կարեւոր կեդրոն մը դարձած էր։ Ամերիկեան գաղտնի սպասարկութեան գործակալները լրտեսական ցանց մը հիմնած էին պալքանեան երկիրներու մէջ։ Գործակալներէն մէկը, երիտասարդ խարտեաշ 23 տարեկան օրիորդ մըն էր, գերմանացի դիւանագէտի մը աղջիկը, որ համաշխարհային երկրորդ պատերազմի նախօրէին կը գտնուէր Ամերիկա, իսկ հիմա Սոֆիայի մէջ յարաբերութիւններ կը մշակէր գերման շրջանակներու հետ։

Սոֆիայի գերման գաղտնի սպասարկութեան գործակալութիւնը բնաւ չէր կասկածեր օրիորդին վրայ, մանաւանդ որ երկու եղբայրները գերման բանակին մէջ կը կռուէին ռուսական ճակատին վրայ։ Այս օրիորդին անունն էր Քորնելիա Քափ։ Հօրմէն կը խնդրէր, որ իրեն պաշտօն մը գտնէ չէզոք երկրի մը մէջ։ Օրինակի համար Թուրքիա. շուտով առիթը կը ներկայանայ։ 1944 Յունուար 15ին Գերմանիոյ Անգարայի հիւպատոսարանի կցորդը Սոֆիա կը ժամանէ, առիթը կ'ունենայ ծանօթանալու իր ծնողքին հետ։ Քորնելիա Քափի կ'առաջարկէ երթալ աշխատիլ Անգարա՝ հիւպատոսարանի մէջ որպէս երկրորդ քարտուղար։ Առաջարկը կ'ընդունի եւ անմիջապէս կը մեկնի Անգարա։ Քորնելիա քիչ ատենէն կը յաջողի թռցնել շատ կարեւոր փաստաթուղթեր եւ անհետանալ անցնելով դաշնակիցներու կողմը։

1945 Մայիսին Մ. Նահանգներու գաղտնի սպասարկութեան գործակալութիւնը կը յաջողի լոյս աշխարհ հանել Կիկերոնի տրուած 20.000 կեղծ սթերլիններու գաղտնիքը։ Պատրաստուած եւ տպուած էր Օրիանէնպուրկ։ Անգլիական պետական դրամատունը անմիջապէս հրապարակէն կը հաւաքէ բոլոր կեղծ սթերլինները։ Ոչ ոք կրցաւ օգտուիլ այս տարօրինակ առեղծուածէն։ Էլիէզա Պազնան (Կիկերոն) դարձաւ աղքատ, անկուտի, թշուառ արարած մը։

ԹՈՐԳՈՄ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

ԱՐԵՒԻՆ ԼՈՅՍԸ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ

Արդի ճարտարապետութիւնը նոր ձեւեր կ'օգտագործէ հանրութիւնը զարմացնելու համար։ Հսկայ շէնքեր կը կառուցուին ապակէ նկարներու ոճով, առանց պատշգամի եւ պատուհանի։ Լուսաւորութիւնը կը կատարուի արուեստական լոյսով։

Բժիշկները հակառողջապահական կը գտնեն այս ոճով կառուցուած շէնքերը։ Արեւմտեան Պերլինի մէջ կայացած համագումարի մը ընթացքին, լուսաւորութեան գերմանացի մասնագէտները շեշտը դրած են այն բարերար ազդեցութեան վրայ, զոր արեւին լոյսը եւ ջերմութիւնը ունին մարդուն առողջութեան վրայ։

Կենդանիներու վրայ կատարուած երկարատեւ փորձերը ցոյց տուած են լոյսի եւ մարմնի հակազդեցութեան փոխյարաբերութիւնները։ Այսպէս, նկատուած է որ եթէ ճերմակ մուկերը արգելափակուին մութ սենեակներու մէջ, անոնց մահացութեան տոկոսը աւելի բարձր կ'ըլլայ քան այն մուկերուն, որոնք կ'ապրին բնականոն պայմաններու մէջ։

Մութին մէջ ապրող կենդանիներու մարմնին մէջ մասնագէտները գտած են աւելի մեծ քանակութեամբ վնասակար ու մահացու նիւթեր։

Գիտնականները սակայն չեն բաւականացած կենդանիներու վրայ կատարուած ուսումնասիրութիւններով, այլ փորձեր կատարած են նաեւ մարդ արարածներու վրայ։

Նկատած են որ եթէ մարդոց աչքերը չորս օր կապուած մնան եւ չկարենան տեսնել արեւին լոյսը, կլիւքոզի տոկոսը կ'աւելնայ անոնց արեան մէջ։ Այս երեւոյթը նկատուած էր նաեւ այն հիւանդներուն մօտ, որոնք ենթարկուած էին աչքի գործողութեան եւ ստիպուած էին գոց պահել իրենց աչքերը որոշ ժամանակ մը։

Նկատուած է նաեւ որ արուեստական լոյսը չի կրնար փոխարինել արեւի լոյսին բարիքը։

Հիմնուելով այս իրականութիւններուն վրայ, բժիշկները կը պահանջեն որ պետական հաստատութիւնները եւս մանաւանդ ուսումի վայրերը օժտուին լայն պատուհաններով, որպէսզի մանուկները եւ պաշտօնեաները չկրեն լոյսի պակասին դէջ հետեւանքները։

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (112)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ

Սիրային, ընտանեկան կեանքէ

Ա. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ

— Այո, պարոն, իմ պատմութիւնս է որ կը պատմէք, գլխուս եկած իրական արկած մը։ Չեմ գիտեր թէ ուրկէ՞ իմացած էք ատիկա, բայց չեմ գիտեր միանգամայն թէ ինչո՞ւ հիմա ինծի կը պատմէք...։

— Կը սխալիք, տիկին։ Քանի որ ձեր գլխուն ատանկ արկած մը եկած է, չի կրնար ըլլալ որ ուրիշ կնոջ մը գլխուն ալ եկած ըլլայ...։

— Պիանքայի հօր ով ըլլալը ուզեցիք, այժմ կը ճանչնաք, աւազակ մըն է ան, գոչեց Էմփերիա ջղայնաբար գլուխը շարժելով։ Բայց ես այդ աւազակին ով ըլլալը չեմ գիտեր, անունը չեմ գիտեր եւ մինչեւ հիմա ալ չեմ փափաքած անոր ով ըլլալը գիտնալ եւ եթէ այսօր դէմս ելլէ եւ իր երկու մատները աչքս խօթելու ըլլայ, դարձեալ չեմ ճանչնար...։ Ասկէ աւա յայտնի կ'ըլլայ, թէ սուտ չխօսեցայ երբ ձեզի ըսի թէ Պիանքայի հայրը չէի ճանչնար...։

— Ուրեմն սա տգեղ եւ զարշելի Պեմպոյին սադրանքներուն դէմ...

— Պեմպօ՞, Պեմպօ՞, մռնչեց այս անգամ Էմփերիա յուսահատութեամբ։ Ո՞վ ըսաւ ձեզի թէ Պեմպոյէն կը կասկածիմ, ո՞վ ըսաւ թէ...

— Դուք, տիկին, դուք։ Անունը չտուիք, բայց գազան եւ յարալէզ ծիրանաւորը ըսիք, չէ՞։ Վենետիկի պատրիարք Պեմպոյէն ուրիշ ո՞վ կրնայ ըլլալ յարալէզը՝ արիւն խմող ճիւաղը։

— Ոհ, պարոն, ես ձենէ վախնալ սկըսայ, կը դողամ ձեր առջեւ, դուք ամէն բան կը գուշակէք ու բերնէ ելած մէկ բառով ամէն բան կը հասկնաք, մրմնջեց Էմփերիա իր գունաթափ ձեռքերը այրող ճակտին տանելով։

— Ինէ ինչո՞ւ կը վախնաք, տիկին...։ Իմ խելքս ու դատելու կերպս ձեր տրամադրութեան տակ դրած ըլլալո՞ւս համար կը վախնաք ինէ թէ ձեզ ծառայելու պատրաստակամութիւն յայտնած ըլլալուս համար...։ Եւ եթէ ձեր անմեղ աղջըկան օգտակար ըլլալ ուզող մարդոցմէն այսպէս պիտի վախնաք, ձեզի մնաք բարով մը ըսելէ ուրիշ ոչինչ կը մնայ ինծ։

— Ոչ, ոչ, մի երթաք։ Դուք իմ վախնալուս բնաւ կարեւորութիւն մի տաք։ Ի՞նչ չարիք որ կ'ուզէ թող հասնի ինծի, միայն կը բաւէ որ աղջիկս ազատի։ Այո, պարոն, կը խոստովանիմ, կը խոստովանիմ որ ան է աղջկանս աչք տնկողը։ Պիանքան տեսած օրէն սկսեալ սովալլուկ գայլի մը պէս պալատիս չուրջը դեգերիլ սկսաւ։ Եւ այդ մարդուն հետ է որ գաղտնի դաշնակցութիւնով մը կապուած եմ։

— Ամէն բանէ առաջ ահա այդ դաշնակցութեան մասին է որ խօսիլ կ'ուզէի, տիկին, որովհետեւ վտանգի մը առաջքը առնելու համար նախ պէտք է հասկնալ թէ վտանգը ո՞ր ատաղձան մօտալուտ է։ Մի մոռնաք նաեւ որ ձեր գաղտնիքը արդէն կիսովին յայտնած էք ինծի եւ մնացեալ աննշան մասը ինէ ծածկելու մէջ կրնաք վնաս ունենալ քան թէ որեւէ շահ։ Սա ալ կայ որ, եթէ դուք ծածկելու ըլլաք, ես քիչ ատենէն պիտի յաջողիմ ամէն բան երեւան հանել, բայց այն ատեն աւելի սուղի պիտի նստի ձեզի։

— Պիտի հնազանդիմ, պարոն, պիտի հնազանդիմ ձեզի, կակազեց պերճազինը։ Իրաւ է որ ձեր ով ըլլալը եւ ինէ ինչ ուզելը չեմ գիտեր, բայց կը զգամ թէ զինուած էք այնպիսի կատարելագործեալ զէնքերով, որոնց դէմ մարդս ինքզինքը չի կրնար պաշտպանել։

— Խօսեցէք, տիկին, ձեզ մտիկ կ'ընեմ։

— 1509ին կեանքիս մէջ առաջին անգամ ըլլալով մէկը սիրեցի, սկսաւ Էմփերիա, եւ դժբախտութիւնը հոն է որ այսօր եօթը տարի վերջը դեռ այդ մարդը կը սիրեմ, այո, պարոն, կը սիրեմ եւ միանգամայն կ'ատեմ։ Ես ինքզինքս այդ մարդուն յանձնել ուզեցի, ուզեցի այդ մարդուն նուիրուիլ ոչ միայն մարմնովս, որ անմաքուր էր, այլ նաեւ սրտովս՝ որ մինչեւ այն ատենը անեղծ, կոյս եւ անապակ մնացած էր։ Բայց ան զիս արհամարհեց, անարգեց եւ զիս հասարակ պոռնիկի մը տեղ դնելով ըրածս երեսիս զարկաւ։ Որովհետեւ, որովհետեւ ուրիշ աղջիկ մը կը սիրէր։

— Այդ մարդուն անունը ի՞նչ էր։

— Ռոլան Քանտէլանօ։

— Իսկ իր սիրած աղջկան անո՞ւնը։

— Լէոնոր Տանտոլօ։

— Շատ լաւ, տիկին, շարունակեցէք, ըսաւ Ռոլան ինքզինքը զսպելու համար բռունցքները սեղմելով։

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Տար.)

Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիւզան Զիլինկիրեան (Սէն Ռաֆայէլ) հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր ողբացեալ ամուսնոյն՝

ՏՈՔԹ. ՎԱՀՐԱՄ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ
(Աղէքսանդրէթի նախկին նախագահ)

մահուան հինգերորդ տարելիցին առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի Յունիս 20, Առաւօտեան ժամը 11ին:

Ողբացեալին յիշատակը յարգող բարեկամներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

×

Տէր եւ Տիկին Բաբգէն Պասկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Աւետիս Տէօվլէթեան, Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Յովնանեան, Տիկին Արմենուհի Խաչիկեան, Տէր եւ Տիկին Հանչերեան եւ զաւակը եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր, մեծ-մօր, հօրսին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԳՈՀԱՐԻԿ ՊՍԱԿԵԱՆԻ
(ծնեալ Լուսպարոնեան)

մահուան տարելիցին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին Կիրակի, Յունիս 20ին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ՏԷՍԻՆ.— Այրի Տիկին Մարիամ Մանուկեան, զաւակները եւ թոռները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, նորոգ հանգուցեալ՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, իրենց մօր եւ մեծ-մօր հանգուցեալ

ԱՐԵԳՆԱԶ ԹԻՒՖԷՆԿՃԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ Մանուկեան եւ Թիւֆէնք-ճեան գերդաստաններու համայն ննջեցելոց յիշատակին, Կիրակի Յունիս 20, յետ պատարագի, Տէսինի եկեղեցին:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ թաղականութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած դպրոցի շքեղ հանդէսը տեղի կ'ունենայ դպրոցի սրահին մէջ, Յունիս 18ին ժամը 21ին:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝ արտասանութիւններ, երգ, պար, խմբերգ, թատերգութիւն եւ անակնկալներ: Ուսուցչուհի Տիկին Պատուականեան - Թորոսեանի ղեկավարութեամբ կը ներկայացուին երկու բարոյալից թատերգութիւններ:

Մեծերու կողմէ հայկական պարեր, ղեկավարութեամբ Տիկին Անահիտ Գարակէօզեանի:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ
ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի միօրեայ վարժարանին ամավերջի հանդէսը Յունիս 20ին Կիրակի ժամը 15ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Երգ, պար, արտասանութիւններ աշակերտ - աշակերտուհիներու կողմէ, ղեկավարութեամբ երէցկին Սոնա Նաճարեանի եւ պարուսոյց Է. Պօլիկեանի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 19ին Շաբաթ, երեկոյեան ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ՝ 12-14 Ռիւ Սէն Պազիլ, Մարսէյլ:

Կը խօսի՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Հաճելի անակնկալներ եւ հայկական տոհմիկ պարեր հայ Արենոյշներու «Գայեանէ», «Մարալ» եւ «Մասիս» պարախումբերու կողմէ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ Տիկին Հրանդ Յովնանեան 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր եղբօրը՝ Կարպիս Ալլահվերտիի մահուան 6րդ տարելիցին առթիւ:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Յունիս 20, Տօն է Կաթուղիկէ Ս. Էջմիածնի:

Ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր եպիսկոպոսական բազմաձայն պատարագ եւ կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ: Պատարագի ընթացքին կը կատարուի մասնաւոր մաղթանք Ս. Էջմիածնի:

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը մասնակցելու պատարագին եւ աղօթելու Հայաստանեայց Առաք. եկեղեցւոյ անսասանութեան համար:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ
ԵՒ ԸՆԴՀ. ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պուլվ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը յայտնէ թէ Կիրակի Յունիս 20, հանդիսաւոր պատարագ եւ ընդհ. հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝ առ ի երախտագիտութիւն բոլոր այն կրօնական հայրերուն եւ թաղին ազգայիններուն, որոնք նուիրաբար եւ բարոյապէս ծառայած, գործած ու անցած են:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՎԻԼ

Այս Կիրակի, Յունիս 20, պատարագ կը մատուցուի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ
ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ մասնաճիւղի ընկերուհիները ընդհ. ժողովի Շաբաթ Յունիս 19, ժամը ճիշդ 15.30ին, Լը Քատէ սրճարանին վերնայարկը, Մեթրօ Քատէ: Օրակարգ՝ շրջաբերականի ընթերցում: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրացի ժողովը Յունիս 18 ժամը 20.30ին, Իսիի Մշակոյթի Տունը: Օրակարգ.— Մխիթար աբբահօր 300ամեակ: Շարունակութիւն նախորդ ժողովին:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը Հինգշաբթի Յունիս 17, ժամը 20.30ին, Իսիի Մշակոյթի Տունը: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ (Յունիս 18) ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կարեւոր օրակարգ:

BICENTENAIRE DES ETATS-UNIS
du 11 au 16 novembre
NEW YORK - WASHINGTON
2250 F

comprenant l'avion, l'hôtel et petits-déjeuners et les excursions commémoratives.

Renseignements et inscriptions :

mondotours

2, Rue de Sèze -- 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑԻ ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏԸ

Դէպի ՄՈՐՎԱՆի լեռնաշղթաները իր լիճերով եւ ՎԷԶԸԼԷ պատմական քաղաքը Կիրակի, Յունիս 20, ամբողջ օրը օթօքառով: Մեկնում՝ Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Ֆիւրվէօրի առջեւէն, առաւօտեան ժամը 7ին, վերադարձ՝ 22ի առեններ:

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 50 ֆր.
Ուսանողներու՝ 30 ֆր.

Արձանագրութեան համար հեռախօսել Պր. Ասլանեանի՝ 842-08-57

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Իսիի միօրեայ վարժարանի ամավերջի հանդէսը Յունիս 20ին, կիրակի ժամը 14.30ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 45 Ռիւ տը լա Տէֆանս:

Արտասանութիւն, երգ եւ պար աշակերտ - աշակերտուհիներու կողմէ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ կիրակի, Յունիս 20, առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ երեկոյ Տէսինի Սանթը Աէրէ դաշտին վրայ տարեկան դաշտահանդէսը, ի նպաստ Լիոնի Հայկազեան միօրեայ վարժարանին:

Գեղարուեստական բաժին աշակերտներու կողմէ, ճոխ պիւֆէ եւ հայկական խորոված եւ վիճակահանութիւն:

Վիճակահանութեան հինգ բախտաւորներ կը շահին.— 1. Ճանապարհատոմս մը 2.400 ֆր. արժողութեամբ: 2. Ճափոնական «Հոնտա» մոթոսիքլէթ մը: 3. Միջազգային մրցումներու յարմար հեծանիւ մը: 4. Փոքր երախայի համար հեծանիւ մը: 5. Գունաւոր լուսանկարչական գործիք մը Փոլարոյիթ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

THEATRE MUNICIPAL
VALENCE

Vendredi, 18 Juin à 20 h. 45
Représentation de danses de caractère arménien
Direction artistique de
— EVA ARZOUIAN —
Location sur place les 16. 17, 18 Juin de 13 h. à 16 h. au guichet, Tél. 43-09-62

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Զուիցերական իրաւվիճակ

ԼՕԶԱՆ

Համեւրոպահայ բացառիկ օրեր Լօզանի եւ Ժընեւի մէջ՝ հայրենի հիւրերով
ՅՈՒՆԻՍ 18 ԵՒ 19

Միութեան Եւրոպայի Շրջանակին Պատգամաւորական ժողովին առթիւ որ տեղի պիտի ունենայ իր երկրորդ օրրանին՝ Լօզանի մէջ՝

Հովանաւորութեամբ Եւրոպայի Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ՝ Փարիզէն

Նախագահութեամբ Միութեան նախագահ ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ՝ Տիթրոյթէն

Պատուոյ ներկայութեամբ Արտասահմանի հետ Մշակութային Կապի նախագահ ՎԱՐԴԳԷՍ ՀԱՄԱԶԱՍՊԵԱՆԻ՝ Երեւանէն

Ա.- ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՅԻՇԱՏԱԿԵԼԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 70ԱՄԵԱԿԻՆ՝ 1906-1976

Ուրբաթ երեկոյ, Յունիս 18 ժամը 20.30ին Ժընեւի համալսարանին մեծ հանդիսասրահը
(UNIVERSITE II, 24 Rue du Général Dufour — GENEVE auditoire JEAN PIAGET)

Գեղարուեստական բաժնին պիտի մասնակցին անուանի արուեստագէտներ՝
Երեւանէն երգչուհի ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Միւնիխէն երգիչ ԶԱՒԷՆ ԹԱՇՃԵԱՆ
Փարիզէն դաշնակահար ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ
Կ'արտասանէ՝ Փարիզէն, Մայտէն Քարփանթիէ

Բ.- ՄԵԾ ՃԱՇ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Լօզան - Փալաս պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ
(LAUSANNE-PALACE HOTEL, 9, Grand Chêne)
Շաբաթ, Յունիս 19, ժամը 19.30էն մինչեւ առաւօտ
մասնակցութեամբ Փարիզի հայ անուանի ժողովրդ. երգչուհի ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ
Պարահանդէսը պիտի ոգեւորէ Փարիզէն ժամանող
« THE ARMENIAN'S SUNSHINE »
Ժիրայր ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ եւ Ռոպէր ՓԱՓԱԶԵԱՆ խանդավառ նուագախումբը՝ եւրոպական թէ հայկական կտորներով

Ճաշագին՝ 50 Զ. Ֆ. առանց խմիչքի)
40 Զ. Ֆ. 20էն վար երկսեռ երիտասարդութեան համար

Այս հանդիսութիւններուն ներկայ պիտի ըլլան, պատգամաւորներէն զատ, հիւրեր Եւրոպայի բոլոր երկիրներէն, Միջին Արեւելքէն եւ Մ. Նահանգներէն: Փափաքողներ եւ սենեակ ապահովելու համար կը խնդրուի դիմել ուղղակի Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Գրասենեակը՝ հեռաձայն (21) 28-20-86, ժամը 9-12 եւ 14-18, հեռագրի հասցէ՝

UGAB, Chemin Cap 3, LAUSANNE (SUISSE)

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վիէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ, Յունիս 20, Կիրակի ամբողջ օրը 'Ժեմանի դաշտին մէջ:

Երգ, պար, արտասանութիւն դպրոցի աշակերտներուն կողմէ:

Նուագախումբ Սայաթ-Նովա:

Առատ կերուխում:

Կը հրաւիրուի Վիէնի հայ գաղութը անցընելու լաւ օր մը:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Fonds A.R.A.M

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
18
VENDREDI
18 JUIN
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
33, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար· 170 Ֆ·		Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման Տար· 200 Ֆ·		Հատը	1 Ֆ· 20

LE NUMERO 1,20 F.

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·616

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.616

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՐԱՉԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆ

(Ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ)

— o —

Ծնած էր 1876 Մարտ 8/20ին Պոլսոյ Սամաթիա թաղամասին մէջ, ծագումով ասորութիւն ծնողքէ: Մեռաւ Երեւան՝ 1953 Ապրիլ 16ին, 77 տարեկանին:

Իր ծնունդին մասին Հրաչեայ Աճառեան կը գրէ հետեւեալը.— «... Ծնունդս եղել է շատ նշանաւոր մի տարի: Մայրս պատմում էր, որ ես ծնուել եմ այն տարին, երբ սպաննեցին սուլթան Ազիզին, գժուեց սուլթան Մուրադը եւ գահ բարձրացաւ սուլթան Համիդը»: (Կեանքիս յուշերից, Երեւան, 1967, էջ 20):

Աւելցնենք, որ այդ նոյն 1876ին Թուրքերը կազմակերպեցին Պուլկարիոյ գանգուածային ջարդերը, պատճառ դառնալով 1877-78ի ռուսեւթուրք մեծ պատերազմին: Նոյնպէս այդ տարին հռչակուեցաւ Միտհաթեան առաջին Սահմանադրութիւնը:

Օժտուած բնածին արտակարգ ուշիմութեամբ, ուսանելու եւ պարգանալու բացառիկ փափաքով, կեանքի դժնդակ պայմաններուն յաղթահարելու աննկուն կամքով, Հրաչեայ Աճառեան չուրջ վաթսուն տարուան յամառ աշխատանքով, անխոնջ ոգնութեամբ եւ անձանձիր պրպտումներով հայագիտութեան զանազան մարզերուն մէջ մինակը ձեռք բերած է ա՛յնքան հարուստ արդիւնք, որուն առջեւ կը խոնարհին մեր գլուխները անվերապահ հիացումով:

Դժուար է հաւատալ, որ մէկ հոգի, առանձին, վեց տասնեակ տարիներու ընթացքին կարենայ Հայոց լեզուն ուսումնասիրել իր բոլոր բարբառներով, յաճախ անձամբ այցելելով զանազան գաւառներ, ու իր պրպտումները հրատարակել առանձին հատորներով, գրքոյկներով եւ մասնագիտական պարբերականներու մէջ լոյս տեսած գրութիւններով:

Երկու հարիւրէ աւելի կը հաշուուին իր գիտական աշխատութիւնները, որոնց մէկ մասը լոյս տեսած է ֆրանսերէն, գերմաներէն, իտալերէն եւ ռուսերէն լեզուներով:

Հայրը արհեստաւոր էր եւ մեծ զոհողութեամբ կը հոգար իր զաւկին դպրոցական ծախքերը: Նախակրթութիւնը կը ստանայ Սամաթիոյ մէջ՝ նախ վարպետատունի մօտ, յետոյ 1885ին «Արամեան» վարժարանը: 1889ին կը մտնէ Կեդրոնական վարժարանը: Երկու տարի ուսուցչական պաշտօն վարելէ ետք 1895ին կուգայ Փարիզ՝ բարձրագոյն ուսում ստանալու համար:

Փարիզի իր ուսանողական թշուառ կեանքը մանրամասնօրէն նկարագրած է վերեւ յիշուած իր ինքնակենսագրականին մէջ: Սէն-Միշէլ պողոտային վրայ պիստակ եւ «լոքում» ծախելով ճարած է իր ապրուստը:

Փարիզի մէջ երեք տարի կ'աշակերտէ հնդեւրոպական լեզուներու մեծ մասնագէտ Անթուան Մէյեէի, 1898ին կ'երթայ Սթրազպուրկ եւ կը հետեւի յայտնի հայագէտ Հայնրիխ Հիւբշմանի դասախօսութեանց: Նոյն տարին կը մեկնի Էջմիածին՝ իբրեւ ուսուցիչ Գէորգեան ճեմարանի, յետոյ ուսուցչական պաշտօն կը վարէ Շուշիի, Նոր Բայազէտի, Նոր Նախիջեւանի, Թեհրանի եւ Թաւրիզի հայկական վարժարաններուն մէջ: 1923ին կը հրաւիրուի Երեւան՝ իբրեւ հայկաբանութեան եւ արեւելագիտութեան դասախօս պետական համալսարանի, ուր կը պաշտօնավարէ երեսուն տարի, մինչեւ մահը:

Կոթողական գործ է իր Արմատական Բառարանը, որուն վրայ աշխատած է քառասուն տարի եւ որ իր իսկ ձեռագրով տպակետիպ հրատարակուած է 1926 - 1935, եօթը հատորով, 7րդը իբրեւ յաւելուած եւ տպագիր: Հինգ հարիւր օրինակով լոյս տեսած այս հոյակապ երկը շատոնց սպառած ըլլալով, 1971ին ձեռնարկուեցաւ նոր տպագրութեան: 1973ին լոյս տեսաւ Բ· հատորը: Ամբողջութիւնը պիտի կազմէ չորս հատոր, մեծադիր, տպագիր, յաւելուածի մասն ալ ամփոփելով: o

1951ին Գիտութիւններու Ակադեմիայի կողմէ սկսաւ հրատարակուիլ իր ուրիշ կոթողական մէկ աշխատութիւնը՝ Լիակատար Քերականութիւն Հայոց լեզուի, համեմատութեամբ 562 լեզուների, որուն Զ· հատորը լոյս տեսաւ 1971ին, 846 էջ:

Լեզուաբանութեան մարզին մէջ յիշատակութեան արժանի են իր Հայերէն գաւառական բառարանը (1913), որ կը պարունակէ շուրջ 30·000 բառ, ինչպէս նաեւ առանձին հատորներով լոյս տեսած մենագրութիւններ Վանի, Ատտիալի, Համշէնի, Մարաղայի, Ագուլիսի, Նոր Նախիջեւանի (Խրիմի), Կիլիկիոյ, Սէուտիոյ եւ այլ բարբառներու մասին:

Հայոց պատմութեան մասին իր խոր հմտութիւնը կը տեսնուի ուրիշ պատկառելի երկասիրութեան մը մէջ, որ կը կոչուի Հայոց անձնանունների Բառարան, 5 հատոր, 1942-1962: Աճառեան հաւաքած եւ մանրամասնօրէն ուսումնասիրած է հինգերորդէն մինչեւ ԺԹ· դար հայ մատենագրութեան մէջ յիշատակուած յատուկ անունները, իւրաքանչիւր անձի մասին տալով ստուգաբանական եւ պատմական կարելի տեղեկութիւններ:

Հեղինակաւոր գործեր են Հայոց գրերը (1928-1968), Հայոց լեզուի պատմութիւնը, 2 հատոր (1940-1951): Յիշե՛նք նաեւ Պետրոս Դուրեան եւ Տիկին Սրբուհի Տիւսաբի մասին հրատարակած հատորները:

Իր լեզուաբանական, բանասիրական, պատմագիտական, մատենագրական ուսումնասիրութեանց կողքին քննած է նաեւ զանազան վայրեր գտնուող հայերէն ձեռագիրներու ցուցակները, ինչպէս՝ Թաւրիզի (1910), Նոր Բայազէտի (1924), Թեհրանի (1936), եւայլն:

Ունի նաեւ անտիպ ուսումնասիրութիւններ:

Իր ամբողջական գործերը կրնան մատենադարան մը լեցնել:

Եւ ըսե՛լ թէ այսքան հսկայ աշխատանքներ գլուխ հանած է մէկ աչքով, որովհետեւ փոքր տարիքին կորսնցուցած էր իր ձախ աչքը, երբ Պոլսոյ մէջ դպրոցական աշակերտ էր, ինչպէս կը պատմէ իր Յուշերում մէջ:

Լսե՛նք զինքը.—

«Այսպէս ես իմ ամբողջ կեանքում միականի մնացի: Փորձով կարող եմ ասել, որ մի ոտքով կամ մի ձեռքով լինելը շատ վատ բան է, բայց մի աչքով լինելը ո՛չ մի նշանակութիւն չունի: Ահագին Արմատական Բառարանս, հինգ հատոր Անձնանունների Բառարանս, տասը հատորանի Լիակատար Քերականութիւնս եւայլն մի աչքի արդիւնք են» Կեանքիս Յուշերից, էջ 22):

Երախտագէտ Հայութիւնը խոր յարգանքով կը խոնարհի բազմավաստակ մըտաւորականի անմոռնալի յիշատակին առջեւ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԴԵՍՊԱՆԸ՝ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

ԻՆՉՊԷՍ ՆԱԵՒ ԻՐ ԿՑՈՐԴԸ ԵՒ ՎԱՐՈՐԴԸ

— o —

Օրէ օր կը պարզուի որ ոչինչ կը կարգադրուի Պէյրութի մէջ եւ ամէն անգամ որ յոյսեր կը ծնին, դէպք մը կուգայ ամէն ինչ տակնուվրայ ընել: Այսպէս Չորեքշաբթի օր, նախ կը յայտնուէր թէ ամերիկացի դեսպանը «անհետացած» է, մինչ քանի մը ժամ ետք պիտի պարզուէր որ սպաննուած է, տնտեսական խորհըրդատուին հետ որ իրեն կ'ընկերանար եւ շարժավարին:

Դեսպանը՝ Ֆրէնսիս Մըլօյ նորընտիր նախագահ Սարգիսի հետ ժամադրութիւն ունէր առաւօտեան 11ին, ու 10·40ին կը մեկնէր դեսպանատունէն, որ կը գտնուի մահմետական թաղամասի մէջ: Իրեն կը հետեւէր «ապահովութեան» կառքը պահակներով, որ ետ կը դառնար այլեւս երբ դեսպանին կառքը կը հասնէր թանգարանին առջեւ, որ սահմանագլուխի կը ծառայէ: Այն ատեն ժամը 11ին 10 կայ ու 11·30ին Իլեաս Սարգիս կը հեռաձայնէր դեսպանատունը ըսելու համար թէ դեսպանը չէ եկած: Սարգիս կը գտնուի քրիստոնեայ թաղամասը: Իրիկուան մօտ է որ կը գտնուէին երեք դիակներ, մահմետական գօտիին մէջ: Ֆալանժները անմիջապէս կ'ամբաստանէին այսպէս կոչուած «Պաղեստինեան Ընկերային Ճակատ» մը, բայց Պաղեստինցիները բոլորովին կ'ուրանան որեւէ պատասխանատուութիւն այս ոճիրին մէջ:

Ապահովութեան Ազգ· Խորհուրդի բացառիկ նիստի ընթացքին է որ Ֆորտ կը հասնէր սպանութեան լուրը: Նիստը գումարած էր Ֆորտ, Սպիտակ Տուն հրաւիրելով երկրին Ապահովութեան Խորհուրդի անդամները քննելու համար այն միջոցները, որոնց կարելի էր դիմել գտնելու համար դեսպանը: Ֆորտ յայտարարած է թէ բոլոր միջոցները ի գործ պիտի դրուին սպաննողներու կամ պատասխանատու խմբակին ինքնութիւնը երեւան հանելու համար:

Դեսպանը, 59 տարեկան, Պէյրութ հասած էր ամիս մը առաջ միայն եւ ցարդ չէր ներկայացուցած իր լիազօրագիրը նախագահին: Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտարարած է թէ այս ոճիրը վճռական դեր չի խաղար Լիբանանի ամերիկացի քաղաքացիներուն մեկնումի հարցին մէջ: Տակաւին շուրջ 1400 Ամերիկացի կայ Լիբանան, 14 ամիսներու ընթացքին 6400 հոգի մեկնած են: Սպանութեան մասին մանրամասնութիւններ չկան, կ'ըսուի միայն թէ երեք մարմինները ծակ - ծակ եղած էին:

Ասիկա չէ անշուշտ որ պիտի հանդարտեցնէ մտքերը թէեւ առաջին անգամ ըլլալով վերջին շաբաթներու ընթացքին, մահմետական թէ քրիստոնեայ ձայնասփիւռները ոչ մէկ խօսք ըրած են օրուան բախումներու մասին: 62 վիրաւոր եւ 45 մեռեալ կար սակայն եւ պաշտօնական աղբիւրներ կը հաղորդէին որ 10 Պաղեստինցի սպաննուած են 11 ուրիշներ վիրաւորուած երբ սուրիական հրասայլեր կրակ բացած են պաղեստինեան երկու գաղթակայաններու վրայ:

Տիկին Կանտի Հայաստան այցելեց

Հնդկաստանի վարչապետը, որ Մոսկուա գացած էր, նաեւ Հայաստան այցելած է, ուր հասած է Յունիս 11ին: Տիկին Կանտի Հայաստան մնացած է երկու օր: Իրեն կ'ընկերանային Հնդկաստանի կառավարական անձնաւորութիւններ ինչպէս նաեւ խորհրդային պաշտօնական անձնաւորութիւններ: Օդակայանը Տիկին Կանտին եւ շքախումբը ընդունած են պետական եւ կուսակցական ղեկավարները:

Այս այցելութեան մանրամասնութիւնները կուտանք յաջորդով:

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՋՐՈՅՑԸ

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ
ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ ՅՈՒԼԻՍԻՆ

Ժաք Շանսէլ երրորդ զրոյցը կ'ունենար Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէնի հետ, Չորեքշաբթի հեռատեսիլի Անթէն 2 կայանէն:

Այս առթիւ Նախագահին կարեւոր յայտարարութիւնները կը նկատուին.— Նախարարական փոփոխութիւն պիտի չըլլայ Յուլիսին, — Յաւելեալ - արժէքներու օրինագիծը պիտի քուէարկուի, կասկած չունի այդ մասին: — Ազդուած չէ մեծամասնութեան ներքին տարակարծութիւններէն: — Երեսփոխանական ընտրութիւնները կանխահաս կերպով կատարելու պատճառ չկայ, անոնք կ'ըլլան, ինչպէս նախատեսուած է 1978ին:

Ժիսքար վստահ է որ «կուսակցութեանց վարչակարգին վերադարձ» մը պիտի չկատարուի: Ներկայ վարչակարգը կը նկատէ ոչ «նախագահական» այլ «նախագահապաշտ» վարչակարգ մը, որ յարմար է երկրին: Ոչ տը Կօլ, ոչ ալ Փոմփիտու ժառանգորդը կը նկատէ ինքզինքը:

Մտահոգ չէր թուեր ամբողջ զրոյցին ընթացքին, կը փորձէր ընդհակառակն ինքնավստահ եւ հանդարտ թուիլ, բայց չի յաջողիր համոզել թէ ի վիճակի է ապրելու թէկուզ զգալու ժողովուրդին հոգերն ու ցաւերը:

Քանի մը տողով

ՄԱԿ-ի ուժերու Կիպրոս մնալու պայմանաժամը, որ կը լրանար Յունիս 15ին, երկարաձգուեցաւ վեց ամիսով, պայմանաժամին լրանալէն հազիւ 17 վայրկեան առաջ: Ապահովութեան Խորհուրդը 0ի դէմ 13 ձայնով քուէարկեց համապատասխան բանաձեւը: Նախապէս յոյն-կիպրացի ներկայացուցիչը ութ ժամ ջանք թափած էր որ բանաձեւին մէջ տեղ գտնէ նաեւ այն իրողութիւնը որ Թուրքերը կը գրաւեն կղզիին 40 առ հարիւրը, բայց չէր յաջողած: Չինաստան չէր մասնակցած քուէարկութեան, քանի սկզբունքով դէմ է «խաղաղութեան ուժերու» գործածութեան: Թուրքերը սպառնացած են որ չեն թողուր որ ՄԱԿի ուժերը իրենց հակակշռին տակ եղող գօտիին մէջ գործեն եթէ բանաձեւը արձագանգ հանդիսանայ յոյն-կիպրական պահանջին: Ի վերջոյ, վերջնական բանաձեւը անդրադարձաւ թէ ՄԱԿի ուժերը չեն կրնար ազատօրէն գործել թրքական շրջանը բայց մեղմացնելու համար այս դիտողութիւնը, արձանագրեց նաեւ թէ յառաջդիմութիւն արձանագրուած է:

Fonds A.R.A.M

ՔՆՆԱԴԱՏԻ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա.

ԽՄԲ.— Ստորեւ կը սկսինք հրատարակել Գր. Պըլտեանի յօդուածը, գրի առնուած առաւելաբար խաչիկ Թէօլէօլեանի «Ինչո՞ւ բանաստեղծ չեմ» յօդուածին առթիւ, որ լոյս տեսաւ «Յառաջ»ի Ապրիլ 9ի թիւին մէջ։ Պատշաճ նկատած էինք այս գրութիւնը հաղորդել խաչիկ Թէօլէօլեանի, որպէսզի ինք ալ տայ ի հարկին իր պատասխանը։ Մամուլի աւանդական օրէնքներու հանդէպ մեր այս բծախնդրութիւնը պատճառ եղաւ, պարզ է, որոշ յապաղումի, ինչ որ սակայն չի վնասեր նիւթին, քանի որ կը շօշափէ հիմնական հարց մը։ Այլապէս շահեկան է այս «բանավէճը» երբ նկատի առնենք թէ ան տեղի կ'ունենայ Սփիւռքի երկու հայ երիտասարդ համալսարանականներու միջեւ, մին՝ Պըլտեան, փիլիսոփայութեան տոքթոր, միւսը՝ խաչիկ Թէօլէօլեան, բաղդատական գրականութեան տոքթոր եւ ներկայիս՝ օգնական փրոֆեսէօր անգլերէնի եւ բաղդատական գրականութեան Ուէզլէյըն (Քընեթիքաթ) համալսարանը։

Հարցեր կան որոնց մասին, վերջին տասնամեակին, մեր մամուլը կը գրէ գրեթէ մեքենայական կանոնաւորութեամբ։ Լրագրող, հրապարակագիր, ուսուցիչ թէ «քննադատ» կը վերլուծեն, կը սահմանեն, կ'որոշադրեն «բանաստեղծութեան» էութիւնը, խնդրոյ առարկայ կը դարձնեն «նորագոյն» կոչուած արտադրութիւններու բնոյթն ու որակը, ըստ այս կամ այն, ներյայտ թէ բացայայտ, գեղագիտական ու բարոյական սկզբունքներու։ «Բանաստեղծութիւնը» կը դառնայ հայկական հարց։ Ամիսներ ամբողջ ամսագիր ու շաբաթաթերթ «բանաստեղծութեան» գաղափարին մասին ընդհանրութիւններ կը տպեն, առանց որ վերացական նման վագքերու եւ հրատարակուող հատորներուն միջեւ անմիջական կապ մը նկատուի։ Հետաքրքրական է գիտնալ թէ ի՞նչ կը պահուըտի նման գրութիւններու ետին, ի՞նչ է այն անգիտակից – գիտակից ցանկութիւնը՝ աշխատող անոնց մէջ։

Դժուար չէ յայտնաբերել ընդհանուր այն կ ա ղ ա պ ա ր ը, որուն վրայ կը ձեւուին այդ «յօդուածները», իրարու այնքան նման ու զիրար կրկնող։ Առհասարակ կը սկսին ընդհանուր սահմանումով մը, որ «բանաստեղծութեան» սահմանումին դժուարութիւնն է։ Ընդհանուրին տակ կը մտնէ չուտով «բանաստեղծութեան» արդէն ծանօթ տեսակ մը. «հիներու» արտադրութիւնները, այսինքն՝ անխուսափելի բայց չկարդացուած Նարեկացին, Ս. Նոյան, աւելի մօտիկ՝ Վարուժանն ու Սիամանթօն, «մեծեր», որոնց արտադրութեան ընթերցումէն աւելի յիշատակում մըն է եղածը։ Ապա կ'անցնին ներկային, «նորերուն» եւ անոնց ժխտական ախտաճանաչումին։ Այստեղէն կը սկսի գրականութեան ու բանաստեղծութեան ընդհանուր սկզբունքներուն ու չափանիշներուն վերահաստատումը, որոնց խախտումը կը բացատրէ «նորերու» ձախողութիւնը։ Եւ վերջապէս վարժապետական եզրակացութիւն՝ մաղթանքով մը աւարտող։

Բարեացակամ մարդիկ կրնան այս երեւոյթը նկատել «գեղագիտական մտքի» յարատեւութիւն, բայց ան չի դադրիր խախտուող, աւանդական ըմբռնումի ծածկուած պաշտպանութիւնը ըլլալէ։ Ամէն յօդուած «հիները» օրինակ կը բերէ իբրեւ օրէնք ու օրինաչափութիւն, ինչ որ կը մատնէ արդէն – եղածին պաշտպանումը՝ երկարաձգումով։ Ինչպէս գաղափարաբանութեան այլ կալուածներուն մէջ, այստեղ ալ, փոփոխուող, այլագանուող երեւոյթները կը ծածկուին կամ կը չէզոքացուին։ Կարեւորը պարտադրել է անշարժ, անժամանակ, անաշխարհագրութիւն աշխարհ մը, նման անոր որ Սփիւռքի արտադրութիւնները եղան ու են մինչեւ այսօր։ Ոչ մէկ դէպք, որ ըլլար նշանը անսպասելիին։ «Գրականութիւնը» ինչպէս գաղափարաբանութիւնը կ'ապրի, կը կրկնէ ինքզինք փակ մթնոլորտի մը մէջ, որ այնքան նման է մտահերձման տանող կացութիւններու։

Այսօր Սփիւռքի մէջ գոյութիւն ունի՞ն արտադրութիւններ, որոնք իսկապէս, խորապէս կը վտանգեն «աւանդութիւնը» իր մոռցուած արտադրութիւններու կաղմածով, որուն պաշտպանութիւնը կը ստանձնեն մարդիկ այնքան «անձնուիրաբար»։ Հարցումին պատասխանը կը ձգեմ «մեր» անպաշտօն «քննադատներուն» վկայեալ կամ ոչ (անոնց մեծագոյն մասը «սիրող» ընթերցողի դիրքին մէջ կը գտնուի. չի բաւեր կացութիւնը «պայմաններով» բացատրել – արդարացնել, գրեթէ «հայկական» եղած պայմանապաշտութեամբ մը, երբ այդ պայմանները նոյնքան անծանօթ են որքան աշխարհը եւ գիրքերը, որոնց մէջ կ'ապրին Սփիւռքի հաւաքականութիւնները)։ Խական կը նկատեմ յօդուածային գրոհին տակ պահուըտող ցանկութիւնը, որ մարդիկ ազատ են շփոթելու «կենդանի գրականութեան» հետ, ցանկութիւն՝ որուն առարկան յաճախ «ստուեր» մըն է։ Գրո՛հ՝ որուն կը մասնակցի, ուրիշներու կարգին, Ինչո՞ւ բանաստեղծ չեմ էջը՝ տըպուած Յառաջի Ապրիլ 9ի թիւին մէջ։

Մօտէն ընթերցում մը եւ գրութեան մէջ յայտնուող չեշտին նկատառումը կ'ընդգծեն անոր երկդիմի եզրը. հոն կան գրական, ուշադրութեան արժանի կէտեր, կորսուած տափակութիւններու կամ «հասարակ տեղիքներու» տակ, որոնք կը վերյիշուին իբրեւ «Արուեստին» ճշմարտութիւնները, հակառակ հեղինակին։ Ի վերջոյ «հասարակ տեղիքները» ընկալեալ «ճշմարտութիւններն» են, որոնց կրկնութիւնը կ'ապահովէ «ճշմարտութիւնն ու արուեստը»։ Ինչ որ պահպանումի աշխատանքին զսպանակներէն մէկն է։ Մարդ չի կրնար չզարմանալ երեւոյթին վրայ, երբ այս մէկը կը յայտնուի «հայ թէ օտար հսանքներու շուքին տակ մեծցած՝ յօդուածագրի գրչին տակ» «Ընդհանրական» արուեստին, ինչպէս կ'ըսեն, «ընդհանրական» անհրաժեշտութեանց վերահաստատումը պզուչութեան փուլէ մը պարտաւոր է անցնիլ, այլապէս մեծերու «շուքը» կը դառնայ իսկական խաւար մը։

Անտեղի չէ այստեղ անդրադառնալ այն ենթակայական չեշտին, որ կը յայտնուի խորագրէն։ Կարելի է ամբողջ նախադասութիւն մը կազմել, որ կը բռնէ յօդուածը վերէն վար. բանաստեղծ չեմ, որովհետեւ գիտեմ թէ ամէն դար հազիւ երեք կամ չորս մեծ բանաստեղծ կ'արտադրէ. բայց կը սիրեմ գրականութիւնը եւ ասոր համար եղած եմ «գրականութիւնը սիրող մակաբոյծ մը», այսինքն՝ քննադատ մը։ Եթէ անկեղծութիւնը առաքինութիւն մըն է, ապա այս տրամադրութեամբ գրուած յօդուած մը նշանն է այդ անկեղծութեան։ Բայց անկեղծութիւնը ի՞նչպէս կը դառնայ պարզամտութիւն, երբ «բանաստեղծ» ըլլալը կամ չըլլալը կը վերագրուի որոշումի մը վերացական կամայականութեան։ Մարդիկ մը՝ որ իր մէկ ձախողութիւնը պատճառաբանէր... իր կապոյտ աչքերով։ Բանաստեղծ չըլլալը թերութիւն մը չէ. թերեւս «առաքինութիւն» մըն է։ Ամէն պարագայի գիտակցութիւնը չէ որ պիտի որոշէ գրելն ու չգրելը, ինչպէս ըլլալն ու չըլլալը։ Շատ աւելի հետաքրքրական է գիտնալ թէ ինչպէս երբեմն գիտակցութիւնը կը վաւերականացնէ, կ'արդարացնէ» կատարուած իրողութիւն մը։ «Բանաստեղծ» չըլլալու իրողութիւնը բացատրել գիտակցութեամբ որ երեք կամ չորս բանաստեղծներէն մէկը «չեմ» կրնար ըլլալ, կը նշանակէ զոհը դառնալ «ընդհանուր ճշմարտութեան» մը։

«Բանաստեղծութենէն» անցքը քննադատի «մակաբուծութեան» ծանօթ թեմա է, արդարացումի եղանակ մը նորէն, անոնց համար որոնք «գրական գործեր» կը վերլուծեն, այսինքն՝ հոն եղածը կը վերարտադրեն, կը պարզացնեն, կ'ապահովեն ծանօթացման ու պատուաստման, ինչպէս կը թելադրէ յօդուածագիրը, պաշտօն մը։ Արդ՝ ի՞նչպէս կարելի է այս արագ անցումը «քննադատութեան» նըման սահմանումի մը։ Չկա՞յ արդեօք գայթակղեցուցիչ բան մը սա ընդունումին մէջ, որով ամբողջ աւանդութիւն մը կը մտնէ ընդունողին մէջ։ Կարելի չէ՞ արդեօք մտածել «գրական գործերու» այլ մօտեցումի մը մասին, որ դադրի կրկնաբանելէ ու դառնայ խնդրականացման եղանակաւորում մը։ Ի՞նչն է որ կ'արգիլէ յօդուածագիրը խորհելու բոլորովին այլ կեցուածքի մը մասին։ Բայց եթէ քննադատութիւնը «մակաբուծութիւն» մըն է, ի՞նչպէս յամենալ տակաւին անոր տուած հաճոյութիւններուն ձանձրոյթին մէջ։ Քննադատութեան մակաբուծումը կապ մը ունի անշուշտ պաշտօնին հետ ու պաշտօնէութեան։

Դիրքը ուրկէ կը գրուի յօդուածը ուսուցիչ – քննադատ – ընթերցողի դիրքն է։ Պէտք է խոստովանիլ որ յօդուածի մասնայատուկ եզրերէն մէկն է բացայայտումն ու ստորագծումը խօսողի-գրողի վայրին, որ ինքզինքը կը սահմանէ իբրեւ «փրոֆեսիոնել քննադատ», «ուսուցիչ»։ Այս դիրքը, սկիզբէն, կը պայմանաւորէ գրութիւնը ամբողջ։

Գ. ՊԸԼՏԵԱՆ

(Շար. – 1)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԳԻՆ ՏԱՐԻՔԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հայ – եգիպտական կապերը դարաւոր պատմութիւն ունին։ Եգիպտոսի մէջ, Արաբներէն ալ առաջ, Հայերը բարձր դիրքեր գրաւած են։ Անոնք քաջալերած են Հայերուն գաղթը դէպի Եգիպտոս՝ արհեստներն ու առեւտուրը զարգացնելու նպատակով։ Եգիպտոսի մէջ կար հայկական հեծելազօր, եւ հայ վէզիրները, իրենց դիրքը ամրապնդելու նպատակով, բանակը յաճախ ամբողջացուցած են Սուրիայէ եւ Կովկասէ բերուած Հայերով։ Ըստ արաբ ժամանակագիր Ալ Ֆատալի, անոնք մահմեդական չեն եղած եւ շարունակած են պահել իրենց հայկական հաւատքն ու սովորութիւնները։ Ծանօթ եգիպտագէտ Կասթոն, գնահատելով Հայերու դերը, Եգիպտոսի պատմութեան տուեալ շրջանը «Հայկական ժամանակաշրջան» կոչած է։ Բազմաճիւղ առեւտուրի եւ արհեստներու հետ Հայերը զարգացուցած են նաեւ հայկական գորգարուեստը։ Այդ մասին հետաքրքրական է վկայութիւնը արաբ աշխարհագիր Եա-

ՋՈՐԻ ՄԻՐՈՆ

7.

— Էսօր գնացք չեղնէ՛ր, էգուց՝ չեղնէ՛ր, էլոր՝ չեղնէ՛ր... — իր համար մրմնջաց Ջորի Միրոն։

— Ինչո՞ւ ես այդպէս ասում, հայրիկ, գնացքի ուշանալը ոչ քեզ համար է լաւ, ոչ՝ ինձ, մէկ է, պիտի գնամ։

— Կ'իմանամ, գառ։

— Բայց դու ի զուր չվերադարձար քեռի Արոյի հետ, հայրիկ։ Դու...

— Ցարութ, — կտրեց հայրը, — Ցարութ, գառ...

Ու լռեց, սեղմուեց որդուն ու լռեց՝ ստիպեց որդուն էլ լռի, եւ գնացքը սուլեց – սղոցեց Ջորի Միրոյի ու Ցարութ որդու արանքում ծուարած տաք լռութիւնը։

8.

Ամիսը մէկ-երկու անգամ փոստատարը նամակ բերեց Ցարութից։

— Հայկուշ, մեռնիմ էն նախշուն աչքերուն, մէկ էլ կարդա։

Ջորի Միրոն էլի ու էլի էր լսում Ցարութի տողն ու բառը, յետոյ նամակ էր թելադրում.

«Ցարութ, գառ, էն օրուանից, որ քու ոտք դուրս եկաւ տնից՝ արեւ չի կաթացէ տան մէջ, իմ արեւ, Ցարութ։

Էն օրուանից որ հեռացար դռնից հով չի դիպէ դրան, էն օրուանից բոց չի ընկէ թոնդրի մէջ, երդիքից ծուխ չի էլէ... Իմ տաք թոնդիր, Ցարութ, իմ ծուխ, Ցարութ։

Նամակը թելադրում, կարդալ էր տալիս, համբուրում աղջկայ ճակատն ու գնում ձորապռնկի իր տունը՝ բռի մէջ Ց ա ր ո ւ թ ի կռուահոտ նամակը, մտքում ու աչքերի դէմ՝ ձորաբերանին հաւաքուած ժողովուրդ ու զուռնայ, կարմիր – կանաչ կապած փեսայ Ցարութ ու ճերմակ քօղի տակ աչքերը խոնարհած Հայկանոյշ հարս։

Աշխարհը եռանկիւնաձեւ նամակ էր դարձել։ Ու Ջորի Միրոյի աշխարհն էր այդպէս՝ եռանկիւնաձեւ նամակ՝ մի գագաթը ձորի պռնկի քար չէմին, մէկը՝ երկնքում, երրորդը՝ է՛, եօթը սարից այն կողմ, թափ ու թվանքի տակ։

Ոմբարկուեց երրորդ գագաթը, եւ Միրոյի աշխարհը դարձաւ աւեր։ Քար կտրեց դրան մօտ դրած իր քարի վրայ եւ ձորի մէջ թափեց աչքերի մշուշն ու սեւը։ Դարձաւ տան պատին ծեփուած, աղաւաղուած ստուեր։

Գիւղացիները խղճացին նրան։

— Իմ սիրտ կը վկայէր, որ Ջորի Միրոյի տղին բան կը պատահի, — ասաց Արօն, հէյ վախ, Միրօ։

— Գոցուաւ մարդու դուռ, խեղճ Միրօ։

— Կտրաւ մարդու ծուխ, տնաւեր Միրօ։

— Հըբ՞, անաստուած մարդ, քարհողի է՝ կը դիմանայ...

Յետոյ ամէն մէկը երազեց եռանկիւնաձեւ իր աշխարհը, բռնեց դաշտ ու կալի ճամբայ, աչք ածեց պահեստի դըրանն, ու մոռացան նրան։

Իսկ մի օր Մայրօն անիծեց իր Սառէ հարսին ու Միրոյի անունը նրա շուրթերից ընկաւ որպէս անէծք.

— Բայղուշ դառնաս Ջորի Միրոյի պէս, — անիծեց Մայրօն, եւ Սառէի անունը ծամոն դարձաւ գիւղի բերանում։

Ջկորցրին խիղճ ու հոգի եւ յիշեցին, որ Սառէն գոց բերան էր, մեծ ու փոքրի յարգանք – պատիւ պահող։

— Մայրօն հարսի արեւով երդում կ'անէր։

Աղբիւրը ջրի էր գալիս, ամաչելով էր նայում մարդու աչք ու երեսի, օրօր – շորոր փէշերի հետ տանում էր հարիւր ջահէլի հայեացք, հարիւր անգամ կարմրում ջրի ճամբին։

— Ամէն տղատէր փափաք ունէր Մայրոյի հարսի պէս հարս ունենար։

Եւ ապա յիշեցին.

— Դաշտ ու կալ գնաց, կորցուց ճակատի մեռոն...

— Բրիգադիր Սեւօն ամէնքի ծոց ու գոգից ցորեն կը խլէ, Սառէից՝ չէ...

Եւ բազմիմաստ ժպտաց, շշնջաց լաչակաւոր ու ջարդուած կողիրեռով գիւղը։ Իսկ հարսատէր Մայրօն զարկեց ծնկներին, Սառէի գլխին անէծք թափեց.

— Բայղուշ մնաս Ջորի Միրոյի պէս, — եւ դուրս արաւ։

Սառէն կծկուեց մարագի պատի տակ, միտք արեց, միտք արեց, յետոյ կեսրոջ անէծքների միջից ջոկեց Միրոյի անունն ու գնաց։

... Մի պարկ մութ էր թափուել դրան քարին, փշրուած մի պարկ գիշեր։ Ջորի Միրոն էր։ Տարտա՛մ բարձրացուց գլուխը եւ սուս մնաց։ Դող անցաւ Սառէի մարմնով. երբեք Միրոյի հետ լեզու թըրջած չէր (լսել էր՝ գիւղում կայ Ջորի Միրօ, հեռուից տեսել էր)։ Իսկ նա լուռ էր եւ լուռ էր տան բաց ու մթամած դուռը եւ լռութիւնը ահ էր ու կրթկթում էր ձորի մէջ։ Կամ ձայն ու բառ էր պէտք, կամ թողնել, փախչել։

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

(42 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

քուայի (Թ. դար), որ իր «Գիրք երկիրներու» գործին մէջ կը գրէ. «Վերին Եգիպտոսի Ասիուտ քաղաքին մէջ, հայկական գորգերուն պէս կիրմիզով (այսինքն որդան կարմիր գոյնով) գորգեր կը գործէին»: Յետագային ալ, ԺԲ. դարու ուրիշ արաբ աշխարհագէտ մը՝ Եաքուտ Ալ-Համաւի, իր «Աշխարհագրական բառարան»ին մէջ, խօսելով Վերին Եգիպտոսի առեւտուրի եւ արհեստաւորական արտադրութեան կեդրոն Ասիուտ քաղաքին մասին, գրած է. Այնտեղ կան հայկական կտաւ գործողներ»: ԺԱ., ԺԲ. եւ ԺԳ. դարերուն Վերին Եգիպտոսի տարբեր գաւառներուն մէջ հայկական հոծ զանգուածներ ապրած են, որոնք ունեցած են իրենց յատուկ թաղամասերը, եկեղեցիները եւ վանքերը՝ ըստ արաբ պատմագիրներ Մաքրիզի, Ապու Սալեհի եւ ուրիշներու:

1384ին, երբ Կիլիկիոյ վերջին թագաւորը Լեւոն Զ. ազատած է մեմլուքեան գերութենէ, Եգիպտոսէն Ֆրանսա բերել տուած է գորգագործ հայ վարպետներ: Անիկա փաստ մըն է, որ Հայերը զգալի մասնակցութիւն բերած են ոչ միայն Եգիպտոսի, ինչպէս նաեւ յետագային մեմլուքեան կոչուած գորգարուեստին (որոնք սերտ կապ ունէին կովկասեան – հայկական գորգարուեստին հետ), այլ եւ Ֆրանսայի եւ եւրոպական այլ երկիրներու գորգարուեստի զարգացման եւ տարածման մարզերէն ներս: Յետագային, երբ 1517ին Եգիպտոս ինկած է օսմանեան տիրապետութեան տակ, Եգիպտոսէն սուլթանական հրամանով բազմաթիւ գորգագործ հայ ընտանիքներ տեղափոխուած են Ուշակ եւ այլ քաղաքներ, աւելի ետք՝ նաեւ Հերեքէի արքունական գործատունը, ուր հայ վարպետներ եւ արհեստաւորներ բերուած են նաեւ Վանէն, Բաբերդէն, Սեբաստիայէն, Կեսարիայէն: Հոն պատրաստուած գորգերը 300 տարի շարունակ զարդարած են Օսմանեան կայսրութեան պալատները, մզկիթները եւ պետական հիմնարկութիւնները:

Հայկական գորգերը, իբրեւ կողոպուտ եւ աւար, իբրեւ պետական տուրք կամ հարկ, ինչպէս նաեւ իբրեւ նուիրատուութիւն, յաճախ նաեւ առեւտուրի նպատակով, դարեր շարունակ դուրս ելած են Հայաստանէն: Գորգերը տարածուած են արաբական կայսրութեան մէջ, հասած են մինչեւ Պաղտատ, Դամասկոս, մինչեւ Հեռաւոր Եգիպտոս, ինչպէս նաեւ պալքանեան – դանուպեան երկիրները, Սպանիա եւ նոյնիսկ մինչեւ Կեդրոնական Ասիա:

Գորգերուն հետ գերի տարուած է նաեւ գորգագործ հայ ժողովուրդը, իբրեւ աշխատասէր, հմուտ եւ ձեռներէց արհեստաւոր, Հայերը ուր որ ալ գացած են, իրենց պապենական արհեստներու եւ արուեստներու հետ շարունակած են զարգացնել նաեւ իրենց ազգային գորգարուեստին աւանդութիւնները:

Ակադ. Յ. Օրբելի, Վ. Գարդլեւսկի, ակադեմական Բ. Առաքելեան, ինչպէս նաեւ շատ մը արեւմտեան հեղինակներ իրենց գործերուն մէջ շեշտած են Հայերուն մասնակցութիւնն ու դերը ռումինսելճուք սուլթանութեան, հետեւաբար նաեւ թուրք արուեստի կազմաւորման եւ զարգացման մէջ: Սակայն ամէնէն հետաքրքրականը այն է, որ թուրք հեղինակներ՝ Ս. Սալատին, Ապտուլ Սուպհի եւ ուրիշներ, խոստովանած են այս իրողութիւնը: Ա. Սուպհի գրած է. «Հայկական ճարտարապետական կեդրոններէն մէկն ալ Անին է, ուրկէ մեզի հասած է հայկական ոճի ազդեցութիւնը: Անիկա մենք կը տեսնենք մեր մզկիթներու, մետրեսէներու, պալատներու, յուշարձաններու, դամբարաններու, աշտարակներու, փաթթոցներու, ժամացոյցներու եւ ամէն բանի վրայ, ուր կը փայլի անոնց գեղարուեստական տաղանդը»:

Այս պայմաններուն մէջ հասկնալի է, թէ ինչու Սելճուքեան կոչուած կապադովկեան գորգագործութեան մէջ տիրական դիրքեր գրաւած են հայ վարպետ – արհեստաւորները եւ հայկական գորգարուեստի աւանդութիւնները: Վերոյիշեալ գորգերը մինչեւ այսօր ծանօթ միջնադարեան հայկական գորգերու մնացորդներն են թէ՛ իրենց արուեստով եւ թէ իրենց աշխատանքով: Հետեւաբար, այդ գորգերու Սելճուքեան կոչումը չի համապատասխաներ պատմական իրականութեան: Կապադովկիոյ հայկական այդ գորգերու ուսումնասիրութիւնը մեզի չոչափելի հիմքեր կուտայ յստակ գաղափար մը կազմելու միջնադարեան մոռցուած հայկական գորգագործական աւանդութիւններու մասին եւ հայկական գորգերու գոյութիւնը կը հասցնէ մինչեւ ԺԳ. դար:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱՅԱՅԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Յանձնախումբը կը հաղորդէ նիսաբնակ Տէր եւ Տիկին Հրանդ Ամասեանի, կարնեցի, առատաձեռն նուէրը՝ 10.000 Ֆր. ի յիշատակ Ամասեան գերդաստանին:

Այս կարգադրութեամբ Մշակոյթի Տան սրահներէն մէկուն մէջ պիտի յիշուի նուիրատուին անունը եւ ըստ փափաքին, պիտի զետեղուի հետեւեալ արձանագրութիւնը՝ «Հրամանատար Համազասպ Սրբուանձտեանց, կացինահար 1921 փետր. 18ի զոհերէն, Երեւան»:

Իգլմայ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Յանձնախումբի

Նախագահուհի Հ. ՇԱԼՃԵԱՆ
Քարտուղար Զ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ՏՊԱԳՐԻՉ

ՅՈՎՀ. ՔԱՐՄԱՏԱՆԵԱՆՑԻ ՄԱՍԻՆ

Հայ տպագրիչ Յովհաննէս Քարմատանեանցի մասին եղած տեղեկութիւնները մինչեւ վերջին ժամանակները գրեթէ բացառապէս կը սահմանափակուէին այն վկայութիւններով, որոնք տեղ գտած էին իր իսկ տպագրած գիրքերուն մէջ: 1616–1618 թուականներուն Լվովի մէջ ան տպագրած է «Սաղմոս» եւ «Աղօթագիրք» (աշխարհի մէջ միակ հայատառ դփչաղերէն տպագիր գիրքը): Լվովի Կեդր. պետական պատմական դիւանին դատական մատեաններուն մէջ, որոնք կազմուած են Լվովի մէջ 1610–1633 թուականներուն, յայտնաբերուած են 40է աւելի արձանագրութիւններ, որոնք կը լուսաբանեն ԺԷ. դարու հայ մշակոյթի անուանի գործիչին կեանքին որոշ դրուագները: Ըստ այդ վաւերագրական աղբիւրներուն, որոնց մէջ Յովհաննէս Քարմատանեանց կը յիշատակուի Իվան Մուրատովիչ Քերեմովիչ անունով, ան ծնած է 1590ի շուրջ, հաւանաբար Լվով, մեռած է 1624ին՝ նոյն քաղաքը: Տպագրիչը ապրած է շատ անձուկ պայմաններու մէջ՝ ստիպուած եղած է վճարել հօրմէն մնացած պարտքերը, ինքը բազմաթիւ անգամներ պարտք առած է մեծ գումարներ: Նիւթական ծանր պայմաններով եւ վաղաժամ մահով կը բացատրուի անոր տպարանին կարճատեւ կեանքը:

Ե. Դ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՓՐՈՎԻՏԷՆՍԻ մէջ Մայիս 15ին տեղի ունեցած է Հ. Ե. Դ.ի կազմակերպած սեմինարը՝ «Հայ կինը Հայոց պատմութեան մէջ» նիւթին շուրջ: Սեմինարը բացած է Մարի Մուրատեան ներկայացնելով կազմակերպիչ Միութեան հետապնդած նպատակները: Ապա, Մեսրոպ Քհնյ. Թաշճեան ներկայացուցած է իր նիւթը՝ «Հայ կնոջ դերը Հայց. Եկեղեցւոյ մէջ», շաղկապելով հին ու նոր հայ կիներու դերն ու ներկայութիւնը, շեշտելով որ հայ կինը միշտ եղած է հաւատքի խորհրդանիշ, բերելով իր անվերապահ մասնակցութիւնը հայ եկեղեցւոյ բարգաւաճման, ի մտի ունենալով որ Հայ Եկեղեցին ազգային է իր բովանդակութեամբ: Ընկ. Ժիրայր Ղարիպեան խօսած է «Հայ կինը հայ յեղափոխական շարժումներուն մէջ, մինչեւ մեր օրերը» նիւթին շուրջ, փաստացի տուեալներով ներկայացնելով հայ կնոջ դերն ու մասնակցութիւնը մեր ազատագրական շարժումներուն: Դասախօսութիւններէ ետք Հ.Ե.Դ.ի պատրաստած գունաւոր լուսապատկերները ցուցադրուած են, որ կը ներկայացնէին հայ յեղափոխական կիները: Սեմինարի երկրորդ բաժնին մէջ, Արփի Տէմիրճեան խօսած է «ՀՕՄի դերն ու առաքելութիւնը» նիւթին շուրջ, անգլերէն: Դասախօսը տուած է հետաքրքրական տեղեկութիւններ եւ ըրած է այժմէական խորհրդածութիւններ: Այնուհետեւ ներկայ հայ եւ օտար կիներ դիտած են պատրաստուած ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են յեղափոխական, գրական, հանրային դէմքեր եւ գործիչներ:

Լուրեր արուեստէ

Էօժէնի Ալեսեան

Յունիս 2ին, դաշնակահարուհի Էօժէնի Ալեսեան, որ տարի մըն է կինն է Ժան-Մարի Գառզուի, շատ յաջող նուագահանդէս մը տուած է Վիշիի Մշակութային կեդրոնը:

Այս առթիւ, տեղական մամուլը չէ սակարկած գովեստ իր արտայայտութիւնները եւ Լա Մոնթանեը ինչպէս նաեւ Լը Փրոկրէ – Լա Թրիպիւն լայնօրէն արձագանգ հանդիսացած են արուեստագէտուհիին տաղանդին: Լա Մոնթանեի աշխատակիցը իր յօդուածը կը խորագրէ «Էօժէնի Ալեսեան եւ իր դաշնակը՝ զոյգ մը, միութիւն մը, սիրալիր հասկացողութիւն մը» եւ այս խօսքերով իսկ լաւագոյնս կը բնորոշէ դաշնակահարուհիին առաքինութիւնները: «Ի՜նչ փայլուն յայտագիր, լեցուն դժուարութիւններով» կը գրէ յօդուածագիրը, աւելցնելով թէ երիտասարդ արուեստագիտուհին խանդավառած է հասարակութիւնը:

Լը Փրոկրէ – Լա Թրիպիւնի մէջ, Լին Տէպորտ կը խորագրէ «Էօժէնի Ալեսեանի նուագահանդէսը՝ յաջողութիւն մը»:

Յայտագիրը կը բաղկանար Պախէ, Պէթհովընէ, Պրամսէ, Շոփէնէ եւ Ռաւէլէ: Քննադատը առաւելաբար կը ծանրանայ Ռավէլի վրայ ու կը գտնէ որ Էօժէնի Ալեսեան բացառիկ մեկնաբերող մըն է:

Քննադատական յօդուածէն զատ, թերթը նաեւ տեսակցութիւն մը հրատարակած է, ուր ընթացքին Էօժէնի Ալեսեան կը բացատրէ թէ իր երաժշտական ձիրքը ծագած է շատ կանուխէն, երեք տարեկանին իսկ: Զաւակը տարաբախտ արուեստագէտ Նահապետ Ալալէմճեանի (բացառիկ թաւջութակահար) եւ դաշնակահարուհի եւ դաշնակի փրոֆեսէօր Այտա Ալալէմճեանի, Էօժէնի մեծցած է երաժշտական մթնոլորտի մը մէջ:

Ուրբաթ իրիկուն, Քաթրայի երեկոյթին Էօժէնի Ալեսեան պիտի նուագէ Պախի Քոնչերթօ ան ռէ մինէօրը:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (113)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ

Սիբայիճ, ընտանեկան կեանքէ
Ա. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ

– Որոշեցի վրէժ առնել իրմէն: Տավիա անունով սիրահար մը ունէի, այդ սիրահարը գիս օր մը Ռոլանի հետ բռնեց եւ ինէ հաշիւ պահանջեց: Սպաննեցի զայն…: Բայց այն միջոցին երբ այդ մարդուն դիակին առջեւ շուարած մնացած էի, յանկարծ մարդ մը ելաւ դէմս որ գիս պալատին միւս սենեակը քաշելով ուրիշ մարդու մը քով տարաւ:

Սենեակէս ներս մտնող առաջին մարդը Պեմպօն էր, իսկ միւս սենեակին մէջ ինծի սպասողը՝ զօրավար Ալթիէրին, որ այսօր Վենետիկի զօրաց ընդհանուր հրամանատարը եղած է: Ալթիէրի եւ Պեմպօ գիս նստեցուցին եւ Պեմպօ խօսք առնելով ըսաւ. «Տիկին, Տասներու Խորհուրդին անդամներէն մին սպաննեցիք քիչ մը առաջ: Ձեզ պիտի կախեն եւ կամ ձեր մարմարակերտ ուսերուն վրայի այդ կեղեցիկ գլուխը դահիճին տապարին պիտի յանձնեն»: Սարսռեցայ: Աղջկանս վրայ մտածեցի, Պիանքայիս վրայ որ այդ միջոցին հեռու տեղ մը զետեղած էի: Ա՛ւա՜ղ, երանի թէ այդքան եսասէր չըլլայի, երանի թէ այդ միջոցին բնաւ մտիկ չընէի այդ մարդը եւ գիս դահիճին յանձնած ըլլային. հիմա ամէն բան վերջացած պիտի ըլլար եթէ մեռած ըլլայի…: Բայց այնատեն այսօրուան պէս չմտածեցի…: Երբ կառափնատը աչքերուս առջեւ պատկերացաւ, պաղ քրտինք մը կոխեց վրաս եւ մահուան ցուրտ սարսուռով դողալ սկսայ: Պեմպօ այս տեսնելով ըսաւ. «Ինքզինքնիդ ազատելու միայն մէկ միջոց մը ունիք: «Ո՞րը», հարցուցի կառանցական ուրախութեամբ մը, «Ձեր գործած ոճիրը ուրիշի մը վրայ նետել», պատասխանեց Պեմպօ. «Դուք կը յայտարարէք դատարանին առջեւ որ Տավիան սպաննողը ուրիշ մըն է եւ մենք ալ ի պահանջել հարկին վկայ կ՚ըլլանք ձեզի եւ կը յայտարարենք որ ձեր ըսածը ճիշդ է», շարունակեց այդ հրէշը: «Բայց ո՞վ կրնամ ամբաստանել», դոչեցի: «Ռոլան Քանտիանօն», պատասխանեց Պեմպօ: «Ի՞նչ, Ռոլան Քանտիանօ՞ն, երբե՛ք», աղաղակեցի ունեցած ուժովս: «Դուք գիտէք, տիկին, բայց գիտցած եղէք որ եթէ Ռոլանը չամբաստանէք, ան իր Լէոնորին հետ պիտի ամուսնանայ, իսկ դուք՝ կառափնատին հետ», մռլտաց Պեմպօ ճիւաղը: Այս բառերուն վրայ, մէկէն ի մէկ մահուան սարսափը փարատեցաւ, բայց այս անգամ կատաղութեամբ լեցուեցայ: Երբ միտքս բերի թէ իմ տեղս Լէոնոր Տանտոլօն էր որ երջանիկ պիտի ըլլար, սկսայ նախանձէս ինքզինքս ուտել…: Մատնութեան բանաձեւ մը տուն տուաւ Ալթիէրի եւ ես նամակ մը գրեցի…: Պեմպօ այդ նամակը Սուրբ Մարկոս հրապարակի Մատնութեանց Կոճղը (Նամակատուփ) նետեց…: Գարշելի բան էր ըրածս, այնպէս չէ՞…:

— Այո, զզուելի մատնութիւն մը ըրած էք պարզապէս ձեր նախանձէն մղուելով, ըսաւ Ռոլան: Բայց սա չկրցայ հասկնալ թէ այդ Պեմպօ ըսուածը Ռոլանէն ի՞նչ կ՚ուզէր որ տանկ անդարմանելի չարիք մը հասցուցած է անոր:

— Չեմ գիտեր… բայց հաւանական է որ ան ալ նախանձելու ուրիշ մէկ պատճառ մը ունեցած է…:

— Իսկ Ալթիէրի՞ն:

— Ալթիէրին Լէոնորը կը սիրէր… պարզ է…:

— Յետոյ ի՞նչ ըրին այդ Ռոլանը, հարցուց Ռոլան դժուարաւ զսպելով իր զայրոյթը:

— Նկուղը նետեցին…:

— Եւ մինչեւ հիմա հո՞ն է ան…:

— Ոչ…:

— Ի՞նչ եղած է ուրեմն:

— Մեռած է…:

— Մեռած ըլլալը ինչէ՞ն գիտէք:

— Լսեցի որ ուրիշ մահապարտի մը հետ փախչիլ փորձած ատենը ջրանցքը իյնալով խեղդուեր է…: Աղէկ եղեր է սակայն:

— Ինչո՞ւ…:

— Գոնէ տառապանքէ ազատեցաւ խեղճը:

— Այո, իրաւունք ունիք… տարիներով նկուղի մը մէջ ապրիլը աւելի դժուար ու անտանելի է քան թէ մահը…: Բայց դուք ի՞նչպէս ապրեցաք, դուք որ գիտէիք թէ ձեր զրպարտութեամբ անմեղ մը նկուղի մը մէջ մինչեւ մահը պիտի հեծէր…:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նշան Դարբինեան, զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Յունիս 20, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ–հօր՝

ՆՇԱՆ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ

մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Այս տխուր առթիւ Տիկին Նշան Դարբինեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

×

Տէր եւ Տիկին Բարգէն Պասկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Աւետիս Տէօվլէթեան, Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Յովնանեան, Տիկին Արմենուհի Խաչիկեան, Տէր եւ Տիկին Հանչերեան եւ զաւակը եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր, մեծ–մօր, հարսին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԳՈՀԱՐԻԿ ՊԱՍԿԵԱՆԻ
(ծնեալ Լուսպարոնեան)

մահուան տարելիցին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին Կիրակի, Յունիս 20ին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր՝ Խաչիկ Մկրտիչեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Պ. Տիգրան Մկրտիչեան եւ զաւակները կը նուիրեն Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան 800 Ֆր. (ստանալ «Յառաջ»էն):

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Սէն Ժեռմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած դպրոցի չքեղ հանդէսը տեղի կ'ունենայ դպրոցի սրահին մէջ, Յունիս 18ին ժամը 21ին:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝ արտասանութիւններ, երգ, պար, խմբերգ, թատերգութիւն եւ անակնկալներ: Ուսուցչուհի Տիկին Պատուականեան – Թորոսեանի ղեկավարութեամբ կը ներկայացուին երկու բարոյալից թատերգութիւններ:

Մեծերու կողմէ հայկական պարեր, ղեկավարութեամբ Տիկին Անահիտ Գարակէօզեանի:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի միօրեայ վարժարանին ամավերջի հանդէսը Յունիս 20ին Կիրակի ժամը 15ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Երգ, պար, արտասանութիւններ աշակերտ – աշակերտուհիներու կողմէ, ղեկավարութեամբ երէցկին Սոնա Նաճարեանի եւ պարուսոյց Է. Պօլիկեանի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 19ին Շաբաթ, երեկոյեան ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ՝ 12–14 Ռիւ Սէն Պազիլ, Մարսէյլ:

Կը խօսի՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Հաճելի անակնկալներ եւ հայկական տոհմիկ պարեր հայ Արենոյշներու «Գայեանէ», «Մարալ» եւ «Մասիս» պարախումբերու կողմէ:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՎԻԼ

Այս Կիրակի, Յունիս 20, պատարագ կը մատուցուի:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Յունիս 20, Տօն է Կաթողիկէ Ս. Էջմիածնի:

Ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր եպիսկոպոսական բազմաձայն պատարագ եւ կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ: Պատարագի ընթացքին կը կատարուի մասնաւոր մաղթանք Ս. Էջմիածնի:

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը մասնակցելու պատարագին եւ աղօթելու Հայաստանեայց Առաք. եկեղեցւոյ անսասանութեան համար:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԸՆԴՀ. ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պուլվ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը յայտնէ թէ Կիրակի Յունիս 20, հանդիսաւոր պատարագ եւ ընդհ. հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝ առ ի երախտագիտութիւն բոլոր այն կրօնական հայրերուն եւ թաղին ազգայիններուն, որոնք նիւթապէս եւ բարոյապէս ծառայած, գործած ու անցած են:

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան Փարիզի եւ շրջանի մարմինը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի առաւօտ Յունիս 20, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցիին մէջ, 1915 Յունիս 15ին Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ կախաղան հանուած Քսան Հերոսներուն համար: Նոյնպէս հայ ազատագրութեան համար Կեսարիոյ կախաղաններուն վրայ եւ Վանի բանտին մէջ նահատակուած հերոսներու յիշատակին:

Հերոսներու յիշատակը յարգող բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ արարողութեան:

×

ՀՈԳԵՃԱՇ

Կիրակի Յունիս 20, ժամը 13ին, Օ Ժառտէն տը Թէօֆիլ ճաշարանին մէջ, 139 Ռիւ Սէնթ Օնոռէ:

Ծախքերու մասնակցութիւն:

CAEL

Rue Villa des Prés — Sevran

RAPHY

Exposition du 15 au 26 Juin

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ մասնաճիւղի ընկերուհիները ընդհ. ժողովի Շաբաթ Յունիս 19, ժամը ճիշդ 15.30ին, Լը Քատէ սրճարանին վերնայարկը, Մեթրօ Քատէ: Օրակարգ՝ շրջաբերականի ընթերցում: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ նահանգի Մուրատ Ռ. – սումնասիրացի ժողովը Յունիս 18 ժամը 20.30ին, Իսիի Մշակոյթի Տունը: Օրակարգ.— Մխիթար աբբահօր 300ամեակ: Շարունակութիւն նախորդ ժողովին:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ (Յունիս 18) ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Իսիի միօրեայ վարժարանի ամավերջի հանդէսը Յունիս 20ին, Կիրակի ժամը 14.30ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 45 Ռիւ տը լա Տէֆանս:

Արտասանութիւն, երգ եւ պար աշակերտ – աշակերտուհիներու կողմէ:

PRIX EXCEPTIONNEL
2650 F

VOYAGES en ARMENIE

Au départ de Marseille 14 jours
JUILLET AOUT SEPTEMBRE

Comprenant

Transport aérien — Pension complète — Hôtel 1ere classe — Visites et excursions — Service accompagnateur, guide.

DEPART DU 2 JUILLET ENCORE QUELQUES PLACES DISPONIBLES

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière
13001 - MARSEILLE
tél. (91) 50.89.12

Madeleine BENNEYAN
HAVAS - VOYAGES
12, bd. Général De-Gaulle
26000 - VALENCE
tél. (75) 43.06.06

Date limite d'inscription un mois et demi avant le départ.

Licence n° 97

Un premier disque de chansons

aram

« A LA TERRASSE DU CAFE »

Un disque SARAVAH
Distribué par RCA

Chez tous les disquaires

INVITATION

LES VENDREDIS DE LA QUATRA

LE VENDREDI 18 JUIN A 21 H.

L'ENSEMBLE INSTRUMENTAL QUATRA

sous la direction de Cyril Diederich

Solistes

EUGENIE ALECIAN
PHILIPPE MULLER
AMY FLAMMER

ASLAMAZIAN — BACH — HAYDN — VIVALDI

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'IÉNA PARIS 16
PLACES NON NUMÉROTÉES OUVERTURE DES PORTES A 20 H 30

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Կիրակի, Յունիս 20, առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ երեկոյ Տէսինի Սանթըը Աէրէ դաշտին վրայ տարեկան դաշտահանդէսը, ի նպաստ Լիոնի Հայկազեան միօրեայ վարժարանին:

Գեղարուեստական բաժին աշակերտներու կողմէ, ճոխ պիւֆէ եւ հայկական խորոված եւ վիճակահանութիւն:

Վիճակահանութեան հինգ բախտաւորներ կը շահին.— 1. Ծանապարհատոմս մը 2.400 Ֆր. արժողութեամբ: 2. Ճափոնական «Հոնտա» մոթոսիքլէթ մը: 3. Միջազգային մրցումներու յարմար հեծանիւ մը: 4. Փոքր երախայի համար հեծանիւ մը: 5. Գունաւոր լուսանկարչական գործիք մը Փոլարոյիթ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վիէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ, Յունիս 20, Կիրակի ամբողջ օրը Ժիմանի դաշտին մէջ:

Երգ, պար, արտասանութիւն դպրոցի աշակերտներուն կողմէ:

Նուագախումբ Սայաթ–Նովա:

Առատ կերուխում:

Կը հրաւիրուի Վիէնի հայ գաղութը անցընելու լաւ օր մը:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Fonds A.R.A.M

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
19
SAMEDI
19 JUIN
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

51րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.617
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — N° 13.617

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐՈՒ ՁԵՌՔՆ ԵՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆԸ ՍՊԱՆՆՈՂ ԵՐԵՔ ԼԻԲԱՆԱՆՑԻՆԵՐԸ

— o —

ՖՈՐՏ ՈՐՈՇԵՑ ԼԻԲԱՆԱՆԻ 1400 ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ՊԱՐՊԵԼ

— o —

Նախագահ Ֆորտ յայտարարեց թէ Լիբանանի բոլոր Ամերիկացիները (1400 հոգի մնացած է) պիտի մեկնին Լիբանանէն: Միւս կողմէ Երկուշաբթի օր, Միացեալ Նահանգներու բոլոր դրօշակները կէս պիտի պարզուին, ի նշան սուգի:

Ամերիկացի դեսպանին սպանութեան առընչութեամբ, Պաղեստինեան Ազատագրական Կազմակերպութիւնը յայտարարած է Հինգշաբթի օր թէ բռնած է երեք Լիբանանցի արձակազէններ, որոնց մասին կասկած կայ թէ ամերիկացի դեսպանին ոճրագործներն են: Պաղեստինցիք կ'ըսեն թէ տրամադիր են այդ երեք կասկածելիները յանձնել խաղաղութեան արաբական միացեալ ուժին, որ պէտք է Լիբանան գայ, ըստ Արաբական Լիկայի որոշումին: Միշտ նոյն աղբիւրներու համաձայն, այս երեք Լիբանանցիները ձերբակալուած են առջի գիշեր եւ խոստովանած են թէ Ֆրէնսիս Մըլօյը սպաննած են, ինչպէս նաեւ տնտեսական խորհըրդատուն եւ շարժավարը: Պարզուած է նաեւ թէ այս արարքը առանձին ձեռնարկ մը չէ այլ մաս կը կազմէ դաւի մը եւ այս երեքը խմբակի մը մաս կը կազմեն ու Պաղեստինցիք կ'աւելցնեն թէ կը ջանան հասկնալ թէ ո՞վ կայ ասոնց ետին:

Այս յանցաւորները «երկինքէն ինկած» են Պաղեստինցիներուն համար կը նկատէ Ֆիկառօի Թղթակիցը, որ կը նկարագրէ թէ ինչ խուճապի մատնուած էին Արաֆաթ եւ իր մարդիկը այս սպանութեան առթիւ, զոր աղէտ մը կը նկատէին իրենց համար, շրջանի մը, ուր Արաֆաթ Սաուտի Արաբիա պիտի երթայ դրամ գտնելու (տոլար) եւ եգիպտասուրիական վեհաժողովի նախօրեակին, որ նաեւ Սաուտի Արաբիա պիտի գումարուի: Այս պատճառներով է որ ոմանց համար այս յանցաւորները քիչ մը «չատ չուտ» գտնուած են:

Ամէն պարագայի այս սպանութիւնը խուճապ ստեղծած է ոչ միայն Ամերիկացիներուն այլեւ բոլոր օտարներու մօտ: Ամերիկացիներու մեկնումէն զատ, միւսներն ալ որոշած են նուազագոյնի իջեցնել դեսպանատուներու իրենց պաշտօնէութիւնը:

Այս պայմաններու մէջ քիչ ուշադրութիւն գրաւած է նախարարական փոփոխութիւն մը զոր Ֆրէնճիէ կատարած է առջի օր, Արտաքին Նախարարութիւնն ալ տալով Շամունի (Ներքին Նախարար): Ցարդ այդ պաշտօնին գլուխն էր Թաքլա որ ամիսներէ ի վեր արտասահման կը մնայ: Թէեւ այս ալ չի կրնար չատ կարեւորութիւն ներկայացնել եթէ չանտեսուի որ 14 ամիսէ, Լիբանան ոչ Պետութիւն ունի, ոչ կառավարութիւն, ոչ ալ տէր (թէեւ տէրի դերին վրայ, ընդհակառակն քիչ մը չատ ունի...), բայց եւ այնպէս ոմանց համար զգուշութիւն մըն է այս նշանակումը քանի Շամուն այն մարդն է որ 1958ին, իբրեւ նախագահ Ամերիկացիները օգնութեան կանչեց եւ իսլամ – յառաջդիմականներուն ամէնէն ատած մարդն է:

×

Ցոյց կայ սակայն որ Պէյրութի մի – ջազգային օդակայանը որ Յունիս 7էն ի վեր փակ է վերաբացուի Շաբաթ, որպէսզի արաբ միացեալ ուժերը հասնին եւ թերեւս նաեւ Երկուշաբթի քաղաքայիններու երթեւեկին համար:

ՖՐԱՆՍԱ

ԱՍԱՏԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

— o —

Պետական ուեւէ ղեկավարի համար ապահովութեան նման միջոցներ չէին առնուած Փարիզի մէջ, որքան Սուրիոյ նախագահին, որ երեք օրուան պաշտօնական այցելութեան համար Փարիզ կը հասնէր Հինգշաբթի օր:

Երկու նախագահները իրենց ելոյթներուն մէջ ալ, առաւելաբար ծանրացած են Լիբանանի վրայ: Ասատի համար, Սուրիա ամէն ինչ ըրած է օգնելու համար Լիբանանի եւ պաշտպանելու Պաղեստինցիները իրենց սպառնացող վտանգներուն դէմ: Ժիսքար ըսած է որ Ֆրանսա միշտ տրամադիր է «կլոր սեղան» մը առաջարկելու մաղթելով թէ ամէն ինչ կարգադրուի եւ պէտք չըլլայ:

Կը կարծուի որ եթէ սուրիական զօրքը կեցած է Պէյրութէն քիչ առաջ եւ չի շարունակեր իր յառաջխաղացումը, պատճառն այն է որ Սուրիա չուզեր նեղ կացութեան մատնել Ֆրանսան, Ասատի այցելութեան առթիւ:

Պաշտօնական այցելութեանց եւ ընդունելութեանց կարգին, Ուրբաթ օր, նախագահ Ասատ կ'ընդունէր դեսպանները, որոնց կարգին սակայն պիտի չըլլար Իրաքի դեսպանը, որ չէր ուզեր սեղմել ձեռքը մարդու մը որ կ'ուզէ «մաքրագործել արաբ յեղափոխութիւնը եւ ազատագրական շարժումը»:

Քանի մը տողով

ԵՈՀԱՆՆԷՍՊՈՒՐԿԻ արուարձաններէն՝ Սովեթոյի մէջ բախումները երթալով սաստկացած են եւ ցեղապաշտական ծանր բնոյթ առած: Ամէն ինչ սկսած էր սեւ աշակերտներու եւ սեւ ոստիկաններու միջեւ, որոնք կրակ բացած էին այդ տղոց վրայ, որոնք չէին ուզեր աֆրիքաանս սորվիլ (Պոէրներու լեզուն): Այս առաջին բախումները ծանր հետեւանքներ ունեցան եւ նոր կռիւներ սկսան այս անգամ Եոհաննէսպուրկի կեդրոնը, սպիտակ համալսարանի ուսանողներու (զօրավիգ սեւ աշակերտներուն) եւ սպիտակ հակացուցարարներու միջեւ, կողմնակից Ափարթհիտի (խտրականութեան) քաղաքականութեան: 50 մեռեալ կայ եւ 250 վիրաւոր: Հաւանական է որ բանակը միջամտէ:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Հիւսէյն Թագաւորի Մոսկուա երթալէն առաջ, Միացեալ Նահանգները պաշտօնապէս տեղեկացուցած են իրեն որ զէնք չգնէ, այլապէս «միլիոնաւոր տոլարներու վնաս կը կրէ զըրկուելով ամերիկեան տնտեսական եւ զինուորական օժանդակութենէ»: Ինչպէս ծանօթ է, անցեալ տարի Թագաւորը սկըզբունքով համաձայնած էր Միացեալ Նահանգներէն 14 «Հաւք» հրթիռներ գնել՝ 850 միլիոն տոլար արժէքով, որուն մէկ մասը Սաուտի Արաբիան պիտի վճարէր. սակայն Թագաւորը սուղ գտնելով հրաժարած էր եւ յետագային որոշած՝ Մոսկուայէ գնել: Չորեքշաբթի Վիեննայի մէջ Հիւսէյն յայտարարած է. «Ուրկէ որ յարմար նկատեմ, այնտեղէն կը գնեմ զէնքերը»: Հիւսէյն առջի գիշեր հասաւ Մոսկուա, ուր ընդունուեցաւ խորհրդային ղեկավարներուն կողմէ: Խորհ. Միութիւն պիտի մնայ 11 օր եւ կը թուի թէ վճռած է գլխաւորաբար օդային պաշտպանութեան զէնքեր գնել:

ՏԻԿԻՆ ԿԱՆՏԻԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

— o —

Երէկուան մեր թիւով հաղորդած էինք թէ Հնդկաստանի վարչապետը՝ Տիկին Ինտիրա Կանտի երկու օրուան այցելութիւն մը կատարած է Հայաստան: Այս այցելութեան առթիւ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը քաղենք Սումէնիվրէսէն, ինչպէս նաեւ «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Յունիս 12ի թիւէն

Վարչապետին ընկերացած են Խորհ. Միութեան փոխ-վարչապետ Ի. Արխիպով, Խորհ. Միութեան Հնդկաստանի լիազօր դեսպան Վ. Մալցեւ, Խորհ. Միութեան Արտաքին Նախարարութեան կաղմի անդամ Ն. Սուդարիկով: Ինտիրա Կանտիի հետ Երեւան այցելած են Հնդկաստանի Արտաքին Նախարար Եա. Ջավան, Ծրագրի նախարար Շանկար Գհոշ, Հնդկաստանի Խորհ. Միութեան դեսպան Ի. Գուջրալ, եւ պաշտօնական ուրիշ անձնաւորութիւններ: Յունիս 11ին ժամը 8.30ին օդանաւը վայրէջք կատարած է Երեւանի օդակայանը: Հնդկաստանի, Խորհ. Միութեան եւ Հայաստանի պետական դրօշակներով զարդարուած «Արեւմտեան» օդակայանը, օդանաւի սանդուխներուն քով վարչապետ Կանտին դիմաւորած են Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեան, վարչապետ Գ. Արզումանեան, Արտաքին նախարար Ջոն Կիրակոսեան, փոխ վարչապետներ Գ. Մարտիրոսեան, Ա. Կիրակոսեան, Կ. Ղամբարեան, Գ. Պետրոսեան, Ռ. Սվետլովա, Ս. Թումանեան, Երեւանի քաղաքապետ Մ. Մուրադեան, Հայաստանի նախարարներէն Ս. Առաքելեան, Է. Գաբրիէլեան, Մ. Զուրաբեան, Ն. Թուխիկեան, Ս. Հախումեան, Հայրապետեան, Թ. Մինասեանց, Ե. Պատալով, Ռ. Պարսամեան, Ապահովութեան Կոմիտէի նախագահ Հ. Միքայէլեան, կոմիտէներու նախագահներ Գ. Աղաբաբեան, Վ. Համազասպեան, Ս. Բաղդասարեան, երեսփոխաններ Կ. Դալլաքեան, Լ. Ներսիսեան, Մ. Դաւթեան, Լ. Մանասէրեան, Ա. Մկրտչեան, Կարապետեան, Ա. Խաչիկեան, Վարդանեան, արտասահմանեան երկիրներու հետ Բարեկամութեան եւ Մշակութային Կապի Ընկերութեան նախագահ Ռ. Սամսոնեան: Հնդկաստանի վարչապետին օդակայանին մէջ ողջունած են Երեւանի ժողովուրդին ներկայացուցիչները: Ազգային տարազներ հագած աղջիկներն ու պատանիները, պիոներները Ինտիրա Կանտիին ծաղկեփունջեր նուիրած են:

Հիւրերը օդակայանէն քաղաք առաջնորդուած են պատուոյ շքախումբով: Ճամբուն վրայ, Երեւանի փողոցներն ու հրապարակները զարդարուած էին Հնդկաստանի, Խ. Միութեան եւ Հայաստանի պետական դրօշակներով եւ պաստառներով: Տասնեակ հազարաւոր Երեւանցիներ ճամբու եզերքին ողջունած են հիւրերը:

×

Նոյն օրը, Հնդկաստանի վարչապետն ու իրեն ընկերացողները այցելած են Մաշտոց մատենադարանը, ուր դիտած են ցուցասրահին մէջ ներկայացուած հարուստ նմոյշները: Հիւրերուն բացատրութիւններ տուած է մատենադարանի տնօրէնը Ակադ. Լ. Խաչիկեան: Հիւրերը դիտած են Հայ – Հնդկական կապերուն նուիրուած ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած է Անանիա Շիրակացիի «Աշխարհացոյց»ը (Է. դար), որ տեղեկութիւններ կը պարունակէ Հնդկաստանի արեւելեան եւ արեւմտեան շրջաններու մասին, երկրին մէջ ապրող ժողովուրդներու կենցաղի մասին: Ցուցահանդէսին մէջ ներկայացուած է նաեւ «Անուանք քաղաքաց Հնդկաց» ԺԲ. դարու աշխատութիւնը, որուն անծանօթ հեղինակը կը թուէ Հնդկաստանի առեւտրական կեդրոնները՝ Լահոր, Կաշմիր, Բանկլաշ, Մոլտան, Մլենար, Բանգալուր եւ ուրիշներ, կուտայ տնտեսական եւ աշխարհագրական հետաքրքրական տեղեկութիւններ: Հնդկաստանի կարգ մը քաղաքներուն մէջ, ԺԶ.–ԺԸ. դարերուն, կազմուած են հայկական գաղութներ: Մատենադարանին մէջ կը գտնուին այն տպագիր հրատարակութիւններու նմոյշները, որոնք կը ներկայացնեն Պոմպէի, Մատրասի, Կալկաթայի եւ ուրիշ քաղաքներու Հայերու կեանքը: Հիւրերը դիտած են նաեւ Հնդկաստան արտագրուած հայկ. ձեռագիրները, հրատարակուած հին գիրքերը: Վարչապետ Կանտիի նուիրած են 1794ին Մատրաս լոյս տեսած «Ազդարար» հայերէն առաջին թերթի լուսանկարուած պատճէնը, ինչպէս նաեւ հին հայկ. մանրանկարչութեան գունաւոր ալպոմը:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՏԽՐՈՒՆԻ.- ԱՐՓԻԿ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ

— o —

Ցաւով կ'իմանանք թէ յետ երկարատեւ եւ անողոք հիւանդութեան, Յունիս 15ին իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Արփիկ Արղութեան, զաւակը՝ Իշխան եւ Իշխանուհի Յովսէփ եւ Սաթենիկ Արղութեանի: Ողբացեալը երիտասարդ տարիքէն Փարիզ հաստատուած, արուեստագէտի խառնուածքի տէր, յաճախած է Ռուսական Երաժշտանոցը եւ երգի վարպետ դասատուներ ունեցած, ֆրանսացի, ռուս թէ գերմանացի: Քանիցս երգահանդէսներ տուած է ու նաեւ իր մասնակցութիւնը բերած հայկ. հանդէսներու գեղարուեստական բաժիններուն:

Վերջին տարիներուն, առաւելաբար զբաղած է հանգստեան տուներով, հայկ. եւ ռուսական, ուր պաշտօնավարած է մինչեւ իր անողոք հիւանդութիւնը: Շուրջ 73 տարեկան, ողբացեալը բարի յիշատակ մը կը թողու իր բարեկամներուն եւ հարազատներուն սրտին մէջ:

Fonds A.R.A.M

ՔՆՆԱԴԱՏԻ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Բ.

Յօդուածագիրը կը հաստատէ բազմացումը «հայ թէ օտար միջավայրերու մէջ» անոնց որոնք մեծին ու փոքրին տարբերութիւնը չեն «լսեր», անոնց որոնք «կիսագրագէտ» են հակառակ որ «վկայական ունին»: Ընդհանուր երեւոյթ մը, որ արդիւնք է ուսման տարածման, անոր ժողովրդականացման (մինչ յարաբերական չափով՝ քանի որ այդ ժողովրդականացումը չի հասնիր անպայման ընկերութեան ամէնէն ցած կարգերուն), գիրին, գրքին մատչելիութեան: Գրողներու նման բազմացում անխուսափելիօրէն «ժխտական» կողմեր ունի եւ կրնայ ժխտական նկատուիլ ինքնին: Նման կեցուածքի պատճառը պէտք է փնտռել այն անկարողութեան մէջ, որ կ'անդամալուծէ քննադատն ու ուսուցիչը: Այլեւս անկարելի կը դառնայ տիրապետել հազարաւոր գիրքերու արտադրութեան, նոյնիսկ մասնագիտութեան մը ծիրին մէջ: Հրատարակչատուներ անդադար գրքի շուկային վրայ կը նետեն նոր հրատարակութիւններ, բռնուած «զարմանալի», «աննախընթաց»ի տենդէն: Պէտք է աւելցնել հակամարտող գաղափարախօսութիւնները, որոնք աւանդական մշակոյթներու մասամբ համասեռ տարածութիւնը կը դարձնեն չփոթ: Արդ՝ նման կացութեան մէջ «որակաւորը» որոշելն ու ընտրելը դժուար արարքներ են: Անդադար ան-որոշ, յարափոփոխ, անմխաւոր աշխարհ մը կը յայտնուի «գրական գործերով» զբաղող մարդոց առջեւ: Ուսուցիչը յաճախ չի կրնար իսկ կարդալ նման արտադրութիւններ, թէեւ համալսարանները արդէն ծանօթ են իրենց աւանդապահութեամբ: Քննադատը իր կարգին ժամանակը չունի ամէն ինչ կարդալու, կարդացածը վերակարդալու, «խորացնելու» կամ «փոխուելու» անով: Օրաթերթերու գրական բաժինները պարտաւոր են հպանցիկ, համայնագիտարանական ըլլալու, ընտրելու ինչ որ կը նկատեն «կարեւոր» կամ «եղանակին համար նոր»: Սովորական ընթերցողը կը բաւականանայ շատ անգամ գրական բաժիններու ամփոփումներով կամ մրցանակաւոր հատորներու ընթերցումով:

Հասկնալի է յօդուածագրի ընդվզումը նման կացութեան առջեւ: Ուսուցիչ-քննադատ-ընթերցող երրորդութեան համար գրողներու թիւին բազմացումը արգելք է տիրապետումի ձգտումին: Համադրուած միութիւնները այսօր նոյնքան դժուար են որքան դիւրին են ծաղկաքաղներն ու մէկտեղումները: Քննադատ-ուսուցիչը կը գտնուի անկարողութեան մէջ խօսքը բռնելու, անոր իշխելու, մինչ միւս կողմէ ամբարումն է ան անցեալի «գիտութեան»: Բնաւ զարմանալի չէ որ համալսարանները մոռնան ներկան, որ անկայունն է. իբրեւ հաստատութիւններ՝ մշակոյթին ու գրքին հետ իրենց կապը կ'անցնի հաստատուածէն:

Անոնց համար որոնք «մեծին ու փոքրին տարբերութեան» օրէնքը կը կիրարկեն ու կ'օրինաչափեն ամէն ինչ, «խօսքին» ընդհանրացումը կրնայ միայն պայթուցիկ ըլլալ: Հասարակացման եղանակաւորումի ընթացքին կը ջնջուին վարժապետի ու քննադատի աւանդումները: Եւ անոնք յանկարծ կ'արտաքսուին իրենց պաշտօններէն: Ասկէ կը բխի յօդուածագրի հակազդեցութիւնը: «Մեծ» բանաստեղծութեան պաշտպանութիւնը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ պաշտպանութիւնը քննադատ-ուսուցիչ դիրքին:

Արտադրութեան բազմացման հարցը նոյնքան հին է որքան կազմակերպուած «գրականութիւնը», եւ ինքնին բոլորովին երկրորդական պիտի նկատուէր այստեղ, եթէ մարդ իյնար «գրականութեան» ծուղակին մէջ: Արդարեւ՝ «գրականութիւնը» գրողական կիրառումը կ'ենթարկէ իւրացման, կանոնաւորման, տիրապետման աշխատանքի մը ճնշումին, զոր կը յղէ «գիտութեան» մը, որ գրելու օրէնքներն են. յօդուածագիրը կը խօսի «լաւ գրելու զանազան գաղտնիքներ»ու մասին, «որոնցմէ ոմանք նաեւ ընդհանրական են»: Իսկ ինչ որ ընդհանրական է, ուսանելի է: Գրելու այս «գաղտնիքները» զտումի միջոցներ են, բառին կրկնակ իմաստով, որով գրող մը կը զանցէ «բնականութիւնը», կը մշակէ «ըսելիքը» եւ կը յղկէ «լեզուն»: Գրականութիւնը գրողական կիրառումը կը վերածէ «արտայայտութեան» ձեւի մը, որ յատուկ է այս կամ այն անհատին, «բնութեամբ օժտուած» եւ «գիտութեամբ զանցուած»:

Բայց գրելը հասարակաց գործունէութիւն մըն է եւ գրողին համար (առանց մեծի ու փոքրի տարբերութեան միջամտումին) նոյնքան անհրաժեշտ է որքան խօսիլը, մտածելը, շնչելը կամ ցանկալը: Գրելը, պատմելը մարմնային-մտային արարքներ են, ուր, օրէնքներէ ու գաղտնիքներէ վար, կան նաեւ ու մանաւանդ գիտակից թէ անգիտակից ցանկութիւններ: Գրելու արարքին ընդհանրացումը նշանն է այն ցանկութիւններուն, որոնք այլեւս (մինչ մասնակիօրէն) չեն զսպուիր այս կամ այն հակողական ետմղման ազդակէն: Ամբողջատիրական երկիրներու մէջ գիրի ընդհանրացումը (շատ աւելի նեղ չափով քան ուրիշ տեղ) կ'ենթարկուի զսպումի: Զրկել մարդիկը գրելու արարքէն կը նշանակէ ստեղծել պայմանները ընդհանրացեալ ետմղումի մը, արգիլել ըլլալու եղանակ մը եւ ամրակայնուն «մեծին ու փոքրին», «գեղեցիկին ու տգեղին», «իրաւին ու սուտին»: Կրնայ ըլլալ որ «Ամերիկեան գրագատ հասարակութիւնը կ'ընդունի որ ամէն դար հազիւ երեք կամ չորս մեծ բանաստեղծ կ'արտադրէ՝ որեւէ լեզուի անդաստանէն», բայց այդ ընդհանուր դրոյթով նման հասարակութիւն ինքզինք կը տեղաւորէ պատմութենէն դուրս, ընդհանուր «ճշմարտութիւններու» երկինքին մէջ, նոյն դրոյթով՝ արտադրողներու մեծ մասը կը բանտարկէ յիմարանոցները կամ հանգստեան տուները, կամ ալ կը ղրկէ զանոնք այն հոգեբոյժներուն, որոնք «ժամը յիսուն տոլար կը պահանջեն մարդոց ներաշխարհին մտիկ ընելու համար...»: Գրելու արարքին ընդհանրացման դէմ ընդվզում մը իր յատկանշական հիմնաւորումը կը գտնէ տնտեսութեան մէջ: Արդելքն է որ կարելի կը դարձնէ «հիւանդութեան» յայտնութիւնը, ինչ որ անխուսափելի պայմանն է հոգեբոյժներու գոյութեան:

Յօդուածին մէջ «հոգեբոյժներուն» մուտքը պատահական չէ, նոյնիսկ եթէ ան գրուած ըլլայ «արուեստը բանաստեղծին ներքինը արտայայտելու համար չէ» դրոյթէն վերջ. գիրի ու գրքի ընդհանրացեալ տնտեսութիւն մը, ուր ամէն մարդ կը գրէ ու կը տպէ, առանց անցնելու քննադատի կամ գրաքննիչի հակողութենէն, հոն ուր ամէն մարդ կը քալէ իր ցանկութեան ուղղութեամբ, նման տնտեսութիւն կը խախտէ միամակարդակող, մարդիկը համասեռող միւս տնտեսութիւնը: Ցաւա՞լ է, որ այլեւս մեծն ու փոքրը, գեղեցիկն ու տգեղը, իրաւն ու կեղծը, եթէ աւանդապէս կը խաղան «գրական չափանիշի» դեր, պատճառը անոնց տրամադրած, ստեղծած նուիրապետական ու զսպողական կարգն է. այդ կարգի միջոցով է որ կը տիրապետուի գրողական կիրառումին ինքնադրուիլ արտադրութիւն ըլլալու վտանգը: Որեւէ քննադատութիւն, իբրեւ դասաւորում ու կանոնաւորում (իբրեւ դասաւանդում ու աւանդագրում) կ'ենթադրէ ուժի, ճնշումի կառոյց մը, տիրապետումի, ջնջումի եղանակաւորում մը: Ասոր համար է որ գրելը կը յղուի այն «բնական» դասաւորման-դասակարգման որ «բնատուր շնորհքն» է կամ «տաղանդն ու հանճարը» ինչպէս կ'ըսեն: Ասոր համար նաեւ գրելուն ընդհանրացումը (ցանկալի բայց անիրագործելի) ազատագրումի անհատական եղանակ մըն է: Չենք կենար երեւոյթին ընկերային եզրին վրայ:

Տնտեսութեան մը մէջ, ուր խօսքն ու գիրը կը պատկանին ոչ ոքի, կը շրջագային պարզապէս, անշուշտ որ կը մոռցուին «շատ պարզ ու կենսական կէտեր» ինչպէս կ'ըսէ յօդուածը: Այդ կէտերը ճշդենք, կան միայն «գրականութեան» համար, որ այլազան կանոններու, պէդագիտական տեսութիւններու համանդիտարան է, թէեւ, ինչպէս ամէն տրամաստղական կալուած, անհամասեռ: Թէ «գրողներուն» մեծ մասը բռնուած է «գրական գաղափարաբանութեամբ» եւ ներյայտօրէն կը կրկնէ, կը հետեւի անոր, կարեւոր բայց այլ հարց է: Խականը, հոս, գրողական կիրառումին սանձահարումն է եւ տիրապետումը: Այդ տիրապետումը կարելի է «կենսական կէտերու» գործարկումով: Յօդուածը այդ կէտերէն կը յիշատակէ «պարզը» եւ արուեստի գործին հաղորդակցութեան միջոց ըլլալը: Այս կէտերը գրական ծանօթ, շատ ծանօթ չափանիշներ են, կէս դարէ ի վեր կրկնուող Սփիւռքի մէջ: Ոչ ոք կը զարմանայ անոնց վրայ, ոչ ոք ուշադրութիւն կը դարձնէ: Կարելի չէ այստեղ վերլուծել անոնց ենթադրած դրոյթներու կազմածը: Մեզի համար երկուքն ալ կասկածելի են իրենք իրենց մէջ, առնուազն խնդրարկելի, ոչ անոր համար որ «արուեստի գործը» պարզ չէ, եւ հաղորդակցութեան միջոց չէ, այլ որովհետեւ երկուքն ալ կանոնաւորման օրէնքներն են, «գրականութեան» իսկ սահմանած ենթա-երեւոյթները: Իսկ «գրականութիւնը» ո՞ր չափով կը տիրապետէ ինքզինքին, ո՞ր չափով անոր ինքնա-մեկնաբանութիւնը եւ անոր առարկաներուն որոշադրումը չեն զանցուիր «գրականէ» բոլորովին տարբեր կալուածի պատկանող յղացքներէ:

«Մեր» նոր թէ հին գրողներուն, կիսագրագէտներուն կամ ոչ, մեծ մասը «գրականութիւն» կ'ընէ, առանց չակերտի, առանց այդ կրթանքին բարդութիւնը գիտնալու, անհաւատալի բայց ուսանելի հնազանդութեամբ: Յօդուածագիրը «կը խօսի «հայ բանաստեղծութեան անցեալին» եւ գէշ ազդեցութեան մասին, քանի որ «մեծ բանաստեղծութիւնը «եռախօսութիւն մըն է... որուն կը մասնակցին բանաստեղծը, ունկնդիր ժամանակակից հասարակութիւնը եւ գրականութեան լեզուն ու անցեալը»: Լեզուական հարցին մուտքը հետաքրքրական է, բայց դիտողութիւնները՝ անբաւարար:

ԳՐ. ՊԸԼՏԵԱՆ

(Շար. 2, մնացեալը յաջորդով)

Յունիս 22էն Յուլիս 3, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ալեք Մանուկեան մշակութային կեդրոնին մէջ կը ցուցադրուին խորհրդահայ ծանօթ նկարիչ՝

ՄՀԵՐ ԱԲԵՂԵԱՆԻ

գրչական գործերը (Կրաֆիք):

ՁՈՐԻ ՄԻՐՈՆ

8.

— Քեռի Միրօ, — շուրթերը դողացին:

— Ի՞նչ կ'ուզիս... Ո՞վ ես, — ձայնը ձորի բողազից եկաւ:

— Ես Մայրոյի հարսն եմ:

— Ի՞նչ կ'ուզիս:

Սառէն կուչ եկաւ փլչուած ստուերից քիչ հեռու:

— Ի՞նչ կ'ուզիս, — ձորից էլ չէ, չգիտես որտեղից եկաւ ձայնը եւ թուաց Սառէին, եթէ խօսի էլ, իր ձայնը միայն ձորը կը լցուի:

— Իմ կեսուր ինձ տնէն դուրս արեց...

— Միրօն լուռ ու անշարժ էր:

— Գեղ իմ անուն կը կպէ բրիգադիր Գեւոյի անուան հետ, — շարունակեց Սառէն, — իմ կիսուր ինձ տնէն դուրս արեց:

Անցած տարուայ կալուկութին, երբ Յարութից «սեւ թուղթ» չէր եկել, ու Միրոյի ձեռքը դեռ քար ու գործի էր գիպչում, մի օր Սառէին ու բրիգադիր Գեւոյին տեսել էր բարդոյի տակ, կողք-կողքի նստած: Սրտին դուր չէր եկել. կամեցել էր գոռալ Գեւոյի վրայ. «Սեղջ կրակ ընկէ կը վառուի, դուժգո՞ւլ կ'անիս», բայց մտածել էր, որ գոռալու իրաւունք չունի ու թեքել էր ճամբէն: Տարի առաջուայ տապ օրը յիշեց ու մոլտաց.

— Ինչի՞ կը չնանէր... Կորի իմ դռնէն:

Ու երբ Սառէն վախվխելով ոտքի ելաւ եւ խարխափելով, ոտքերը քարերին զարկելով գնաց, ձորը հազար ձեւի արձագանգ տուեց, ձորը ափ հանեց ոտնաձայն ու փէշերի շրշոց: Ձորի Միրօն, որ ինքը շունչ է ու շնչաւոր եւ վախեցաւ՝ պահ յետոյ ձորը նորից կը յամրանայ ու մթով լցուած երախը դէմ կ'անի իր աչքերին: Առաջին անգամ ձորից ահ առաւ: Առաջին անգամ դողաց իր պատ ու դրան սառնութիւնից, կծկուեց ամայութիւնից: Ու խեղճացած ձայն տուեց.

— Հարսէ՛...

Այդ գիշեր Ձորի Միրօն աւելի շատ մտաւ տուն: Մեկնուեց թախտին, Սառէի անհանգիստ շնչին ականջ դրեց, յիշեց, որ Նարէից յետոյ իր յարկի տակ կինարմատ չի քնել, շունչ պահեց, ջիղ ու ունկով կապուեց Սառէի շնչին ու խճճուեց մտքերի մէջ: Յարութի բոթն առնելուց յետոյ առաջին անգամ անմշուշ յիշեց կնոջը՝ Խանդութին, երկրորդ կնոջը՝ Նարէին, օր ու դէպք միտք բերեց իր ու նրանց հետ եղած-գնացածից, շուռումուռ եկաւ: Եւ այդ գիշերուայ ախն ու վախը՝ մէկ Խանդութի, մէկ էլ Նարէի համար էր: Այդ գիշեր ուղեղը ազատուել էր մղձաւանջից եւ ամէն, ամէն ինչ յիշեց ու աչք կպցրեց միայն աղամամութին:

Առաւօտ կանուխ կանգնեց շէմին, երկինք ուղարկեց կէս բերան աղօթք: Երբուանի՛ց Աստծոյ անուն չէր տուել: Յարութի նամակի փոխարէն դուռը հասած երկու մատ թղթի օրը ծաղր էր եղել, անէծք ու հայհոյանք տուել Աստծուն, ճօճել ձեռնափայտն ու խփել գետնին: Յետոյ սրտից հանել, ձորն էր գցել Աստծու անունն ու թէ մէկ-մէկ յիշել էր աչք ու ունք խառնուել էր իրար, ձեռքերը բռունցք էին դարձել: Եւ պահերից այդ փոթորկուն պահին էր միայն Ձորի Միրօն զգում իր կենդանի շունչը, արեւի ու սարերի տեղը, անօթութիւն ու ծարաւ:

Իսկ այդ առաւօտ օձիքը բաց կանգնեց շէմին, չիմացաւ ինչու, աղօթքի մի քանի բառ ասաւ ու մռայլ նայեց ձորին, շուրթերը բերեց իրար եւ ցայրացած ձեռքն առաւ կուժը: Ջրում, երեսին ափուջուր զարկելիս, մի անգամ էլ բերան բացեց, տուեց Աստուած անուն, էլի մռայլուեց:

Դրան մօտ սայլի ճռռոց, հօ ու չօ ըռկաւ ականջը: Է՛, երբուանից գիւղից ձայն չէր լսել: Ականջները լցրեց կալ ու ճամբի ձայն ու նայեց գիւղի կողմ: Յետոյ մտաւ տուն, հայեացք դիպցրեց կոլոլուած, կլորուած, վերմակին, երկու բուռ ալիւր լցրեց տաշտի մէջ ու տեսաւ, որ ունեցած-չունեցածը կէս պարկ է եւ աշխօր չունի, տաշտն ու կուժը դրեց իրար մօտ, պուճախից վերցրեց մանգաղն ու ելաւ դուրս:

Ճամբի կէսին յիշեց Գեւոյին, զայրացաւ.

— Անիծած ծնունդ, մարդիկ արուն է կը թափին, ինք մարդկանց պատուի հետ կը խաղայ:

Թունոտ նայեց նրա արտերի կողմ եւ թեքեց ճամբէն, գնաց ուրիշ բրիգադ:

Եւ ցորենի փունջ, եւ յուշօր առաւ մանգաղի բերանը, կտրեց, արնոտեց: Անցած երեկոն ու առաւօտն էլ էր դարձել յուշ՝ զարմանալիօրէն հեռաւոր, ուշք ու միտք ձգող-տանող: Հա՛ յիշեց իրիկունն ու Սառէին ու հա կրծքի տակ մի թել կտրուեց-կապուեց: Մտքում Սառէն խմոր հունցեց, ծուխ ու կրակ գցեց թոնրի մէջ, յատակը մաքրեց, դուրս եկաւ նստեց դրան քարին...

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

(43 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՍՈՒԷԶԻ ՋՐԱՆՑՔԸ

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԷՆ ՏԱՐԻ ՄԸ ԵՏՔ

1975 Յունիս 5ին, նախագահ Սատաթ մեծ շուքով վերաբացումը կը կատարէր Սուէզի Ջրանցքին։ Տարի մը ետք այժմ կարելի է խօսիլ ձեռք ձգուած արդիւնքներու մասին, որոնք գոհացուցիչ ըլլալով հանդերձ, հեռու կը մնան Եգիպտացիներու յոյսերէն եւ ակնկալութիւններէն։ Արդարեւ, մէկ տարուան «գործունէութենէ» ետք կը տեսնուի, որ Ջրանցքին երթեւեկութեան տարողութիւնը չէ հասած 1967ի մակարդակին։ Այդ տարին է, որ կը փակուէր Ջրանցքը։

փակման ժամանակ Վեցօրեայ պատերազմին սկիզբը, Ջրանցքէն օրական միջին հաշուով վաթսուն նաւ կ'անցնէր։ Այսօր, այդ թիւը գրեթէ կէսի վերածուած է, քանի որ տարուան մը ընթացքին 12·000 նաւ անցած է։ Այսպէս՝ օրական միջինը հազիւ 33ի կը հասնի, այլ խօսքով 1950ի մակարդակին։ Փոխադրուած ապրանքին տարողութիւնը հարիւր միլիոն թոնի սահմաններուն մէջ եղած է, որուն հազիւ 11 միլիոնը՝ հում քարիւղ։ 1966ին, վերջին տարին, որուն մասին լրիւ վիճակագրութիւն հաստատուած է, Սուէզի Ջրանցքէն անցած էին 242 միլիոն թոն ապրանք, որուն 176 միլիոնը՝ անմշակ քարիւղ։

Այս անկումը աղէտալի չէ։ Կրնայ միայն զարմանք պատճառել, եթէ նկատի առնենք նախատեսութիւնները, որոնք երկար ուսումնասիրութիւններու արդիւնք էին։ Այսպէս, եգիպտական իշխանութիւններու նախատեսութեամբ 220 միլիոն թոն ապրանք — հարիւր թոնը՝ քարիւղ — պիտի անցնէր Սուէզէն 1975 Յունիս 5էն մինչեւ 1976ի նոյն թուականը։ Ինչպէս կը տեսնուի, տարբերութիւնը մեծ է։ Ասիկա չի նշանակեր, անշուշտ, որ Ջրանցքին ապագան վտանգուած է։ Պէտք չէ մոռնալ, որ նաւապետներէն շատեր չեն ուզած օգտագործել Ջրանցքը, որ կրնար վտանգներ ներկայացնել իրենց նաւերուն համար, ինչպէս, օրինակ, ական մը պայթումը։ Արդ, այսօր, աւելի քան 12 ամիս ետք ոչ միայն շրջանը բաւական մը վտանգէն զերծ կը մնայ, այլ եւ պայթումի որեւէ դէպք չէ պատահած։ Այս պատճառով արդէն, նաւերու ապահովագրութեան սակերը նուազած են։ Միւս կողմէ, պէտք չէ մոռնալ, որ Ջրանցքը օգտագործող նաւերու թիւն ալ աստիճանաբար աւելցած է։

Ապրանքի տեղափոխութիւնը եթէ ակընկալուածին չափ չէ (120 միլիոն թոն), այնուհանդերձ 1966ի քանակէն աւելի է (89 միլիոն թոն 66ի տեղ)։ Ասիկա կը բացատրուի առեւտուրի զարգացումով Մերձաւոր Արեւելքի հետ, թէեւ Պարսկաստանի ներածած ապրանքին մեծ մասը միշտ Թուրքիայէն կ'անցնի (ծովային ճամբով մինչեւ Տրապիզոն, հոնկէ ալ Թեհրան ցամաքի ճամբով)։

Գալով քարիւղին, գրեթէ անարժէք եղած է, քանի շուրջ 11 միլիոն թոն տեղափոխուած է՝ 1966ի 176 միլիոն թոնի փոխարէն։

Ջրանցքի փակման ժամանակաշրջանին, քարիւղ փոխադրող ընկերութիւնները յաջողած են մեծ տարողութեամբ փոխադրանաւերու միջոցաւ Բարեյուսոյ Հրուանդանի ճամբով կապ հաստատել Պարսից ծոցի հետ։ 1967ին, Ջրանցքի փակումէն առաջ, քարիւղատար նաւերու երեք քառորդը կրնար Սուէզէն անցնիլ։ Այսօր, հազիւ մէկ երրորդը կրնայ անցնիլ։ Փակ մնացած տարիներու ընթացքին Ջրանցքին լայնքն ու խորութիւնը չեն փոխուած եւ, այսօր, 150·000 թոն տարողութեամբ, ապրանքով չծանրաբեռնուած նաւերը միայն կրնան անցնիլ։ Ուրեմն պէտք է լայնցնել եւ խորացնել Ջրանցքը։ Արդ, համաձայն ծրագրին, որ նիւթական լայն միջոցներու կը կարօտի, 1978ին հնարաւոր պիտի դառնայ 150·000 թոն ապրանքով ծանրաբեռն նաւերու անցքը Ջրանցքէն։ Առանց ապրանքի 250·000 թոն նաւերն ալ պիտի կըրնան երթեւեկել։

Եգիպտացիք կարելիութիւնը պիտի ունենա՞ն իրականութեան վերածելու իրենց այս մտադրութիւնը։

Ասիկա կը մնայ գլխաւոր հարցը։

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԵՏՔԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԻ ՄԷՋ

Մայիս 15ի գիշերը, Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ ցուցադրուեցան Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Օշական խումբի Արենոյշներուն քաշած լուսաւոր պատկերները։ Այս հանդէսին ներկաները կը կազմէին՝ պատկերի արուեստին սիրահար եւ մանաւանդ հայ պարմանուհիներու ձեռնարկած այդ գեղեցիկ գործը քաջալերելու եկած ընտիր բազմութիւն մը։

Այդ պատկերները կը ներկայացնէին Փարիզի զանազան թաղամասերուն մէջ եւ անոր շրջակայքը կառուցուած հայկական յուշարձանները, հայ կրօնքի եւ ուսման օճախներ, հայրենական անուն կրող փողոցներ, անցեալին մէջ բացառիկ համբաւ շահած ազգային հերոսներու եւ անձնաւորութիւններու շիրիմներ, եւայլն, եւայլն։

Արենոյշներու այս գաղափարին իրագործումը աւելի քան գնահատելի է մանաւանդ անոր համար, որ անոնց նպատակն էր լուսանկարներու այս ցուցադրութեամբ հասկցնել Փարիզի Հայերուս թէ՝ Ֆրանսայի հիւրընկալ հողին վրայ դրոշմուած է արդէն մեր ազգային կնիքը։ Արդ՝ եթէ սա կամ նա պատճառներով եւ կամ նոյնիսկ հետաքրքրական չնկատելով, շատեր ներկայ չեղան այդ երեկոյթին, գեղեցիկ պատեհութիւն մը կորսնցուցին իրենց հայագիտական ծանօթութիւնները բազմացնելու տեսակէտէն, քանի որ Փարիզի եւ արուարձաններուն մէջ ապրող Հայերէն մեծ մաս մը գրեթէ տեղեակ չէ տեղւոյս հայ իրականութեան այնպէս ինչպէս ներկայացուցին մեզի այդ գիշեր ցուցադրուած պատկերները։

Գնահատանքի եւ քաջալերանքի արժանի են մանաւանդ Օր. Գոհարիկ եւ Պր. Գէորգ Գէորգեան։ Առաջինը իբրեւ խըմբապետուհի՝ գլուխն անցած Օշական խումբին՝ առաջնորդեր է իր Արենոյշները դէպի այն վայրերը ուր կառուցուած են հայկական յուշարձանները, մանրամասնօրէն բացատրելով անոնց թէ՝ ինչո՞ւ Ֆրանսայի մէջ բնակող Հայերը՝ անհատապէս կամ հաւաքաբար մտածած են յաւերժացնել մեր ազգային աւանդական արժէքները, թելադրեր է անոնց լուսանկարել զանոնք։ Յետոյ այդ պատկերներուն լաւագոյնները քով քովի բերելով խմբովին աշխատեր են զանոնք ցուցադրելու կազմակերպումին վրայ։

Ժամանակի կարօտ եւ դժուարին այս գործը իր վերջնական ձեւին մէջ դնելու համար անհրաժեշտ էր Պր. Գէորգեանի աջակցութիւնը։

Այս համակրելի երիտասարդը մեզի ծանօթ էր արդէն իբրեւ որոշ համբաւի հասած տաղանդաւոր «թեքնիսիէն» մը պատկերի եւ շարժանկարի արուեստներուն մէջ։ «Ուխտագնացութիւն մը դէպի Երեւան» իր ժապաւէնը, հակառակ «ամաթէօր»ի գործ մը ըլլալուն, լայն եւ հետաքրքրական տեղեկութիւններ տուած էր բոլոր անոնց, որոնք բախտն ունեցան տեսնելու զայն Փարիզի կարգ մը հայկական սրահներու մէջ։

Քոյր եւ եղբայր, տարի մը ամբողջ աշխատեցան եւ Մայիս 15ին՝ իրենց աւարտած գործը բերին ցուցադրելու մեզի, ստեղծելով մեր մէջ նոյնքան հետաքրքրութիւն որքան ստեղծած էր իրենց շարժանկարի վերոյիշեալ ժապաւէնը։

Լուսանկարներու ցուցադրութիւնը եղած էր հաճելի եւ կրնամ ըսել անթերի ձայնաւորումով մը։ Հասկնալի հայերէնով տրուեցան անհրաժեշտ բացատրութիւնները ընկերակցութեամբ՝ երբեմն դասական՝ բայց ընդհանրապէս հայկական տոհմիկ երաժշտութեան։ Խօսողներն էին Դպրոցասէրի նախկին աշակերտուհիներէն եւ մինչեւ այսօր Օշական խումբի 16 արենոյշներու մաս կազմող Յասմիկ եւ Անայիս Քիրազեան։

Այս ձեռնարկին իրականացման օժանդակած էր նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը, հայերէն խոշոր տառերով պատրաստած էր ան եւ Օշական խումբին նուիրած ցուցադրուած յուշարձաններուն անունները։

Պր. Գէորգեան քանի մը խօսքով յայտնեց իր շնորհակալութիւնը բոլոր անոնց որոնք սատարեցին այս գեղեցիկ գործին կազմակերպման, կոչ ըրաւ ան նաեւ ներկաներուն՝ որպէսզի իրենց ինքնաբուխ նուէրները յանձնեն Օրիորդ Գէորգեանին, վճարելու համար գոնէ Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին վարձքը։ Տրուած նուէրները հազիւ 700 ֆրանքի գումար մը գոյացուցին։ որուն 600ը սրահին վարձքն էր, իսկ 100 ֆրանքն ալ յատկացուեցաւ՝ Դպրոցասէրի Տնօրէնութեան միջոցաւ՝ Լիբանանի աղէտեալներուն։ Փափաքելի էր անշուշտ որ աւելի պարարտ գումար մը հաւաքուէր այդ գիշեր, որպէսզի մեր Արենոյշներն ու անոնց օժանդակող անձերը աւելի քաջալերուած զգային ինքզինքնին, շարունակելու իրենց ազգապահպանման գնահատելի նպատակը։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԴՈՂԴՈՒԹԻ ԴՈՂԴՈՒԹ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Կիւլպէնկեան մշակութային կեդրոնին մէջ, Մայիս 23ին, տեղի ունեցած է Հայ Գրականութեան Բարեկամներու Միութեան հիմնադրութեան քսանամեակին առթիւ հաւաքոյթ մը, որուն ներկայ եղած են հարիւրի մօտ անդամներ։ Միութեան նախագահը՝ Վարդգէս Գրիգորեան, բացումը ըրած է օրուան հաւաքոյթին նպատակին անդրադառնալով։ Վարիչ - քարտուղարը՝ Խաչատուր Մակարեան, կարդացած է համառօտ տեղեկագրութիւն մը Միութեան վերջին հինգ տարուան գործունէութեան մասին եւ ներկայացուցած՝ Հայ Գրականութեան Բարեկամներու կազմութեան պատմականը։ Հաւաքոյթի ընթացքին շընորհաւորական խօսքեր արտասանած են հիմնադիր անդամներէն Եդուարդ Սահակեան, Մինաս Մինասեան, Մկրտիչ Նուրեան, Գրիգոր Գալուստեան, գրագիտուհիներ Ա. Արփինէ եւ Լուսիկ, Հայկ Շերոյեան, Վավա Խաչատուրեան, Արթըր Այվազեան եւ Հայկ Աստուրեան։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը։

ՊՈՍԹԸՆԻ Սիմֆընի Հոլին մէջ, Յունիս 11ին, Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու կազմակերպութեամբ տեղի ունեցած է «Հայկական գիշեր» մը, որու ընթացքին երաժշտագէտներ Արթըր Ֆիտլէր եւ Ռուբէն Գրիգորեան ղեկավարած են Փոփսի նուագախումբը։ Օրուան յայտագրին մասնակցած է դաշնակահար Կլէն Անանեան Փրիսթ, նուագելով Արամ Խաչատրեանի մէկ գործը։ Մեծապէս գնահատուած է Ռ. Գրիգորեանի «Հեկա»ն, որ յօրինուած է ամերիկեան հնդիկներու երաժշտական ոճի հիման վրայ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (114)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ

Սիրային, ընտանեկան կեանքէ

Ա. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ

— Ո՛հ, պարոն, ճշմարիտ կ'ըսեմ որ չեմ գիտեր ինչպէս ապրած ըլլալ, թօթովեց Էմփերիա։ Քանի մը անգամ մտադրեցի երթալ ինքզինքս մատնել, ճշմարտութիւնը խոստովանիլ եւ զինքը ազատել, բայց դահիճէն վախցայ, երբ դահիճին տապարը աչքիս առջեւ եկաւ, սարսափեցայ։ Ատոր վրայ, մտադրեցի զինքը բանտէն փախցնել, բայց այդ ալ անկարելի եղաւ...։

Ո՛հ, պարոն, այդ մասին բնաւ խօսք մի բանաք, որովհետեւ սրտիս մէջ քանդակուած տառապանքներ ունիմ դեռ, խղճի տառապանքներ որոնք զիս կը կրծեն, կը մաշեցնեն։ Ես միայն գիտեմ թէ անկէ ի վեր ի՛նչ գիշերներ կ'ընցընեմ... մանաւանդ ձմեռները երբ հովը կը մռնչէ, ինծի անանկ կուգայ, որ Ռոլան Բանտիոյի մռնչիւններն ու հծծիւններն են որ կուգան կը զարնուին պալատիս պատերուն...։ Բարեբախտաբար մեռաւ եւ ազատեցաւ...։

— Այո, բարեբախտաբար...։ Յետո՞յ։

— Յետոյ, Պեմպոյի ձեռքը գերի եղայ, այդ սրիկան այն օրէն սկսեալ իմ քիթէս բռնեց...։ Վեց տարիէ ի վեր անոր գերին դարձած եմ եւ ամէն անգամ որ գլուխս վերցնելու, ապստամբելու փորձ մը կ'ընեմ, զիս կորստեան մատնել կը սպառնայ. եւ ես ալ վախէս կը հնազանդիմ իր ամէն հրամանին...։ Ո՛հ, ի՛նչ սարսափ... կը վախնամ որ գիշեր մը ան իմ դէմս ցցուի եւ իր սառուցեալ ձայնովը ըսէ ինծի. «Աղջիկդ քու ձեռքովդ իմ անկողինս պիտի դնես, ապա թէ ոչ քեզ դահիճին յանձնել կուտամ»։

Էմփերիա այս բառերը ըսելով սկսաւ հեծկլտալ։

— Էմփերիայի, Պեմպոյի եւ Ալթիէրիի դերը լուսաբանուեցաւ, մտածեց Ռոլան։ Բայց սա չկրցայ հասկնալ թէ Տանտոլօ եւ Ֆուքարի ի՞նչ կ'ուզէին ինէ, անոնց ի՛նչ ըրած էի...։ Համբերութիւնով ատ ալ կը հասկնամ օր մը...

Եւ ձայնը բարձրացնելով ըսաւ.

— Մի լաք այլեւս, տիկին։ Վստահ եղէք որ ձեր աղջիկը պիտի ազատեմ։

— Ո՛հ, որքան ազնիւ ու վեհանձն էք, եթէ աղջիկս ազատելու ըլլաք ձեզ պիտի նմանցնեմ հրեշտակի մը որ ինծի պէս ոճրագործի մը ներողութիւն կը բերէ երկինքէն...։

— Տիկին, ես ձեզի միայն սա ըսի՝ «ձեր աղջիկը պիտի ազատեմ»։ Այսչափ միայն...։

— Եւ ես ալ կը հաւատամ որ պիտի ազատէք, թօթովեց Էմփերիա։

Եւ իր աղջկան ազատարարին ոտքերուն փարելով, սկսաւ անոր ձեռքերը համբուրել։

Պոռնիկը՝ պոռնի՛կ է, մայրը՝ մա՛յր։

ՍԷՐ ԵՒ ՍԱՐՍԱՓ

Երբ Ռոլան պերճագին պալատէն դուրս ելաւ, շուրջը աչք մը պտըտցնելով նշմարեց մարդ մը որ սիւնի մը տակ պահուըտած պալատին պատուհաններէն վեր կը նայէր։

Ռոլան ուղղակի անոր վրայ քալելով հարցուց.

— Դո՞ւն ես։

— Այո, տէր իմ, պատասխանեց Սքալապրինօ սիւնին տակէն դուրս ելլելով։

Սքալապրինօ այս անգամ Արաթիմոսի սենեկապանի պաշտօնական պերճաշուք զգեստը հանելով վենետիկեան քաղաքացիի մաքուր ու վայելուչ զգեստ մը հագած էր։

— Հոդ ի՞նչ կ'ընէիր, հարցուց Ռոլան։

— Ձեր տուած հրամանը կը կատարէի, տէր իմ։ Աղջկան պատուհանին տակը կը հսկէի։

— Բայց միւսները ո՞ւր են։

— Ամէնքն ալ եկած են եւ ձեր հրամանին կը սպասեն, տէր իմ։

— Լաւ, երբոր ամէնքն ալ Վենետիկ հասնին, ինծի իմաց տուր։

Այս խօսքերը ըսած միջոցին Ռոլան տափանաւ մը ցատքելով պարանը քակեց։

— Ես ալ հետերնիդ պիտի գա՞մ, պարոն, հարցուց Սքալապրինօ։

— Եթէ կ'ուզես, եկուր։ Հանդարտ գիշեր մըն է։ Ծովուն վրայ քիչ մը մաքուր օդ կը ծծենք։

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

Տէր եւ Տիկին Վասիկ – Լեւոն Տէր-Դաւթեան, բժիշկ եւ Տիկին Ռուբէն Տէր-Դաւթեան եւ իրենց զաւակները, Տիկին Մարգրիտ Վաթէլ խոր ցաւով կը ծանուցանեն

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ ԱՐՓԻՆԷ
ԱՐՂՈՒԹԻՆՍԿԻ – ՏՈԼԿՈՐՈՒԿՈՖԻ
(Արղութեան)

մահը, որ պատահեցաւ, Յունիս 15ին յետ անողոք հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի Յունիս 22, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Շաւիլի գերեզմանատունը, ի մօտոյ ամփոփուելու համար Արղութեան–Տէր-Դաւթեան դամբարանը:

Որեւէ մահագդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս ընդունիլ իբրեւ այդ:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր-Դաւթեան եղբայրներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Սիրանոյշ Կարապետեան 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր սիրեցեալ ամուսնոյն եւ եղբօր՝ Սիրական Կարապետեանի (Թուլոն) եւ Խաչեր Յակոբեանի (Պէյրութ) մահուան Բ. տարելիցին առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Օնպաշեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ Փարիզի Մշակոյթի Տան Նոր Սերունդի «Օնպաշեան» սրահին 500 Ֆր. Մշակոյթի Տան պատուոյ անդամակցութիւն 100 Ֆր. (ստանալ «Յառաջ»էն):

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄ ԿԱՅԱՆ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄԱՆՉԵՐՈՒՆ

Յուլիս 2–24 կազմակերպման կայան կը բացուի Հռոմի Լեւոնեան Հայ վարժարանի ամարանոցը

ԳԱԴԻՆՕ

որ կը գտնուի Իտալիոյ մայրաքաղաքին հիւսիսակողմը, 60 հազարամեթրի հեռաւորութեան վրայ:

Արձանագրութեան համար դիմել Մարսէյլի Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերուն: Հասցէ՝

Ecole Notre-Dame du Sacré Cœur
167, Avenue des Caillols
13012 Marseille — Tél. 93-50-91

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբացեալ Հնազանդ Տէր-Ղազարեանի մահուան առթիւ Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր թոռներուն, քրոջ եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն եւ այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները ստացած է.— Տէր եւ Տիկ. Անդրէ Տէր-Ղազարեան, Տէր եւ Տիկ. Նշան Կիրիշճեան եկեղեցւոյ պայծառութեան 100ական Ֆր., Յակոբ Ղուրուշեան, Տէր եւ Տիկ. Ալպէր Մէլճմէննեան, Տէր եւ Տիկ. Սարգիս Զէյթունցեան, Տէր եւ Տիկ. Սարաֆեան 50-ական, Մօրիս Միքայէլեան, Յարութիւն Նէվշէհիրեան 20ական, Տէր եւ Տիկ. Պարսամիկեան, Յովհ. Ժամկոչեան 10ական, Տէր եւ Տիկ. Ծերոն Մէլճմէննեան դպրոցին 50, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Մէլճմէննեան 25 եկեղեցւոյ 25 դպրոցին, Տէր եւ Տիկ. Գէորգ Մանկիեան, Տէր եւ Տիկ. Մինաս Աճէմեան 20ական դպրոցին:

×

Առնուվիլի Ս. Խաչ երգչախումբի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, իր յարգելի բարեբար եւ համակիրներէն.— Տիկ. Ոսկերիչեան, Տիկ. Ժամկոչեան, Տիկ. Շիֆարճեան, Տիկ. Մարտիկեան 100ական Ֆր.,, Ամասիայի Հայրնկ. Միութիւն 200 եւ ոմն 150 Ֆր.:

×

Սէնթ Էթիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները, ի նպաստ հայերէնի միօրեայ դպրոցին.—

Տիկնանց Միութիւն 1500 Ֆր., Սարգիս Մօզեան 300, Յովհ. Փիլիկեան, Րաֆֆի Պոտիկեան, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ 200ական, Ստեփան Ստեփանեան, Սիմոն Հայթայեան, Նշան Այտապիրեան, Յակոբ Տէտէեան, Մամբրէ Խաչատուրեան, Արամ Զուքիմեան 100ական, Երուանդ Համալեան, Վահան Ղազարեան 50ական:

×

Հայ Ուսանողաց Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պ. Ֆրէնկեան 1000 Ֆր., Տիկին Ք. Քէհեաեան 100 Ֆր.:

Օր. Հռիփսիմէ Ճէնազեանի մահուան առթիւ Ճէնազեան ընտանիք 1000, Պր. Սուրէն եւ Ժիրայր Ճէնազեան (Յունաստան) 200, Տիկ. Է. Այվազեան, Պր. Ա. Տէյիրմէնճեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Գրմըզեան 100ական եւ Պր. Պասմաճեանի մահուան առթիւ Պր. Տէյիրմէնճեան 100 Ֆր.:

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Կ. Քէլէկեանէ 100 Ֆ. իր կնոջ՝ Ազատուհի Քէլէկեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՄԵԾ ԿԱԼԱՆ

Շաբաթ Յունիս 19, ժամը 21ին

Ալֆորվիլի մէջ

PALAIS DE SPORTS, Rue de Rome

ՆԱԽԱՍԱՐԴ պարախումբը իր նոր յայտագրով

"ՅԱՌԱՋ" կը նուիրեն

Ինչպէս ամէն տարի, մայրերու տօնին առթիւ, այրի Տիկին Գիզիրեան (Ավինեոն) մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Գալուստեանի (Մարսէյլ – Սէն-Լու):

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
1976 – 1977

Կ'ընդունուին աշակերտներ որոնք իրենց տարիքին համաձայն ունին նաեւ ուսումնական մակարդակ: Պետական ծրագրին հետ կ'աւանդուի հայ մշակոյթը եօթներորդ դասարանէն մինչեւ աւարտական դասարան (Classe Terminale).

Արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 30ին:

Դիմել՝

Direction du Collège Arménien
26, rue Troyon — 92310 Sèvres
Tél. 027-68-28

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Արձակուրդի առթիւ կամ վերջնական կերպով կատարուելիք հասցէի փոփոխութիւններուն համար, մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց դիմումը կատարել փոփոխութեան թուականէն առնուազն ՀԻՆԳ օր առաջ, անպայման կցելով նոր հասցէին նաեւ հինը: «Յառաջ»ի առաքումը կը կատարուի ֆրանսական մասնագէտ ընկերութեան մը կողմէ (մեքենայով) եւ այս պայմանաժամը անհրաժեշտ է, որպէսզի յարգուի մեր բաժանորդներուն տուած թուականները (արձակուրդի պարագային՝ մեկնումի եւ վերադարձի համար):

Այս փոփոխութեանց ծախքն է 5 Ֆր. (դրոշմաթուղթ):

Արձակուրդի համար հասցէի փոփոխութիւն չենք ընդունիր Իտալիոյ համար, տրուած ըլլալով որ թղթատարական անկանոնութիւնները թոյլ չեն տար որ բաժանորդները կանոնաւորապէս թերթը ստանան Իտալիա:

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ՝

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի հայ կին մը, տնական գործերու համար: Բնակութիւն, ուտելիք եւ աշխատավարձք:

Հեռաձայնել՝ 989–12–43

×

Հանգստեան կոչուած կամ կանխահանգստեան կոչուելու վիճակի մէջ եղող հաշուապահ մը (կին թէ այր) որ տունը աշխատի: Անուն եւ հասցէ ղրկել գրաւոր «Յառաջ»ի հասցէին:

CAEL

Rue Villa des Prés — Sevran

RAPHY

Exposition du 15 au 26 Juin

CAMP D'ÉTÉ à SALONIQUE (Grèce)

Organisé par l'Union des Etudiants Arméniens de Grèce, en collaboration avec l'Union des Etudiants Arméniens d'Europe

du 1er au 15 Août — Prix fixe (Voyage A.R. Train-Bateau + séjour) 800 F.

DEPART DE PARIS, 1er Août. Arrivée le 3 Août

RETOUR AU CHOIX le 15 Août, 22 Août, 29 Août

Toute personne désirant participer aucamp, est priée de s'inscrire dans les plus brefs délais avant le 25 Juin

LE NOMBRE DE PLACES EST LIMITE

Pour tout renseignement s'adresser à
Mr. HAIG TOUFANIAN 657-29-07
— du Lundi au Vendredi après 19 h. 30
— Le Samedi de 10 à 16 heures

Pélerinage Exceptionnel

SAINTE ETCHMIADZINE

Bénédiction "Sourp Muron"

Festivités pour le 20ème Anniversaire de l'intronisation de Sa Sainteté le Catholicos de tous les Arméniens

DU 22 SEPTEMBRE AU 6 OCTOBRE

Renseignements et inscriptions dès maintenant auprès de :

A PARIS

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

AU SECRETARIAT DE L'EGLISE ARMENIENNE, 15 Rue Jean-Goujon, 75008 PARIS — Tél. : 359-67-03

A LYON

Varoujan Sarkissian

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

A MARSEILLE

CONCORDE VOYAGES
11, Ave. de Mazargues
13008 Marseille
Tél. : 53-53-61

PRADO VOYAGES
353, Ave. du Prado
13008 Marseille
Tél. : 76-21-80

Licence Voyages : A. 721.

RESTAURANT EREVAN

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e

Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ Կարսի տէօնէր
Երեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր – մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ էջմիածնի քէօֆթէ եւ պատուէրի վրայ՝ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ
Եւ ամէն կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

Fonds A.R.A.M

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ
20
DIMANCHE
20 JUIN
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F.

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.618 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — N° 13.618

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

«ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆ» ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

ԿԱՌԱՋԱՐԿԵՆ ԺԻՍՔԱՐ ԵՒ ԱՍԱՏ

— О —

ՄԻՆՉ ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ՄԵԿՆՈՒՄԸ ԵՐԿՐԷՆ, ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

— О —

Լիբանանէն մեկնող օտարներու թիւը ժամէ ժամ կը մեծնայ բայց երկրին անապահով վիճակը այնքան մեծ է որ կազմուած խումբի մը մեկնումը ջնջուած է վերջին պահուն, մինչ նախապէս կը հաղորդուէր թէ քսան կառքերէ բաղկացած առաջին խումբ մը հասած է Դամասկոս, Մեծն Բրիտանիոյ նախաձեռնութեամբ եւ ճէֆի եւ պաղեստինեան, լիբիական եւ սուրիական պաշտպանութեան ներքեւ: Նախագահ Ֆորտ ծանրակշիռ նկատելով արդէն Լիբանանի վիճակը ջնջած է ընտրապայքարի ծիրին մէջ կատարելիք իր այցելութիւնը Այոա: Պէյրութի ֆրանսական դեսպանատունը ծրագրուած պարպումի մասին չի խօսիր բայց կը թելադրէ 6300 Ֆրանսացիներուն երկրէն հեռանալ: Ընդհանուր ձեւով բոլոր թղթակիցները կը հաստատեն թէ այս անգամ խուճապը մեծ է: Երբ Ֆորտ հրահանգած է Պէյրութի իր դեսպանատան որ կազմակերպէ 1400 Ամերիկացիներուն մեկնումը, ամէն ոք Պէյրութի մէջ ըսած է «Եղա՛ւ, Սայկոն է, Փնոմ-Փէն է»:

Դամասկոս հասած առաջին խումբը կը փոխադրէր նաեւ սպաննուած երկու ամերիկացի դիւանագէտներու դիակները:

X Փարիզի մէջ, Ասատ եւ Ժիսքար կը խորհին որ «անհրաժեշտ է կայունութեան եւ ապահովութեան մթնոլորտ մը ստեղծել Լիբանանի մէջ, որ թոյլ տայ կլոր սեղանի մը կազմակերպութիւնը լիբանանեան բոլոր կողմերու միջեւ»: Այս յայտարարութիւնը կատարած է Սուրիոյ Տեղեկատուութեան նախարարը երկու պատուիրակութեանց տեսակցութենէն ետք: Վայրը կարեւոր չէ այլ՝ նման ժողովի մը գումարումը:

Ամէն պարագայի մէջ, Շաբաթ առաւօտ կացութիւնը շատ ծանր կը նկատուէր, քանի մը պատճառներով: Նախ դէպի Դամասկոս օտարներու խումբին մեկնումին ջնջումը, ապա նաեւ Ասատի ուղղակի վերադարձը Դամասկոս, մինչ նախատեսուած էր որ Եուկոսլաւիա եւ Ռումանիա հանդիպի:

Քանի մը տողով

ՄԵԹՐՈՅԻ տոմսը մէկ ֆրանքի կը բարձրանայ Յուլիս մէկէն, իսկ շաբաթական քարթը 7 ֆր. 20ի: Նարնջագոյն քարթն ալ յաւելումներ պիտի կրէ նոյն համեմատութեամբ եւ շրջագօտիներու համաձայն՝ 40էն 45ի, 60էն 68ի եւ 80էն 90ի պիտի բարձրանայ:

ԺԱՆ ՓՐՈՒՎՕ «մեծ տանտէրը» ֆրանսական մամուլի մէկ բրըբըին, յայտարարած է թէ իր ընկերակից Հաշէթի կը փոխանցէ Փարի-Մաչ, Փառաճ եւ՝ Թելէ-7 ժուր 50 առ հարիւրը: Իր թոռնուհիներուն ալ կուտայ իրական իր պարբերա-

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ, Յունիս 14 – 16)

ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա., ստորագրելով Խաղաղութեան Համաշխարհային Խորհուրդի Սթոքհոլմի նոր կոչը, հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է. «Խաղաղութեան Համաշխարհային Խորհուրդի Սթոքհոլմի նոր կոչը կարեւոր հանգրուան մըն է աշխարհի խաղաղութեան պայքարի ճամբուն վրայ: Մենք լաւ կը յիշենք Սթոքհոլմի առաջին կոչը, որ մեծ ազդեցութիւն ունեցաւ աշխարհի ճակատագրի, խաղաղութեան, զինաթափումի վրայ, հարցեր, որոնց լուծումով շահագրգռուած են աշխարհի բոլոր ժողովուրդները: Խաղաղութեան համաշխարհային շարժումը, որուն դրօշակակիրներէն է Խորհ. Միութիւնը, օր ըստ օրէ կը զարգանայ, մեծ ծաւալ կը ստանայ: Աշխարհի մէջ կան տակաւին շատ մը վայրեր, ուր գոյութիւն ունին վտանգաւոր ձգտումներ, որոնք կ'ուզեն ոչ թէ պատերազմի, այլ խաղաղութեան ճամբաները գոցել, ստեղծել պատերազմական վիճակներ: Խաղաղութեան համար պէտք է պայքարիլ ամբողջ հոգիով: Կոչ կ'ընեմ նաեւ հայ ժողովուրդի բոլոր զաւակներուն: Ճիշդ է որ անոնք քիչ են թիւով, բայց սփռուած ըլլալով աշխարհի չորս ծագերուն, անոնք կրնան եւ պէտք է պայքարին խաղաղութեան համար: Թող աշխարհ ընդմիշտ հեռու մնայ պատերազմի արհաւիրքներէն եւ ողբերգութիւններէն»:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԹՌԻՉՔՆԵՐԸ

Յունիս 15էն սկսեալ Հայաստանի օդանաւերը սկսած են թռիչքներ կատարել Լենինականէն դէպի Սոչի, Սուխում եւ Բաթում: Եակ-40 օդանաւերը շաբաթական երեք թռիչք կ'ունենան: Անոնք կը գործեն նաեւ Ղափան – Սոչի եւ Երեւան-Ստեփանակերտ գիծերուն վրայ: Օդանաւային ճամբորդներու հոսանքը կը մեծնայ ամառը: Ներքին եւ արտաքին գիծերու վրայ օրական 140 թռիչք կը կատարուի: Ներկայիս Հայաստանի գրեթէ բոլոր քաղաքները ունին օդանաւային գիծեր: Ընթացիկ հնգամեակին օդակայանի նոր շէնքեր կը կառուցուին Երեւանի եւ Լենինականի մէջ:

×

ԱԼ. ԱՐԱՔՍՄԱՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԸ

Երեւանի տոմաթիք թատրոնին մէջ բեմադրուած է Ալեքսանդր Արաքսմանեանի «Զենիթում» թատերախաղը, որուն

կանները ինչպէս՝ Մառի-Քլէռ, Լա Մէզոն տը Մառի – Քլէռ, Սանթ'իտէ, Քոսմոփոլիթան եւ Մատամ Ֆուջիճէօզ:

ՀԱՐԱՒԻ ԱՓՐԻԿԷԻ մէջ ցեղապաշտական բախումները շատ մեծ ծաւալ առած են, աւելի քան հարիւր մեռեալ կայ եւ հազար վիրաւոր: Իրաց այս կացութեան մէջ, կը թուի թէ Պոյէրներու լեզուին պարտադիր դասաւանդութիւնը միայն պատրուակ մը կը մնայ եւ արմատախիլ ու քաղաք փոխադրուած սեւերու վիճակն է բուն պատճառը եղածին:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ

Քառորդ աւարտական հանդիպումները յետաձգուած ըլլալով, Արարատ քառորդ աւարտական մրցումներուն կը մասնակցի Յուլիս 12ին:

նիւթը առնուած է ժամանակակիցներու կեանքէն: Հեղինակը իր հերոսներու միջոցով կը բացայայտէ մարդոց իմացական հարստութիւնը, կը խօսի հայրերու եւ զաւակներու փոխյարաբերութիւններու մասին:

×

«ԱՐԱՐԱՏ» – «ՇԱԽՏԻՈՐ» ԽԱՂԸ (*)

Խորհրդային ախոյենութեան մրցումներու շարքին, Արարատ 0ի դէմ 2 կէտով յաղթեց Դոնեցկի «Շախտիոր»ի, Երեւանի «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ: Խաղի սկիզբէն իսկ Շախտորցիներ շրջապատուած եւ հսկողութեան տակ առած են խմբապետ Անդրէասեանը, որ խաղի գրոհներուն կազմակերպիչն է, այս երեւոյթը պատճառ դարձած է որ խաղի առաջին կէսը առանց արդիւնքի մնայ: Խաղի երկրորդ կէսին Արարատցիներ վճռական դաշտ իջած են: 53րդ վայրկեանին Անդրէասեան սքանչելի փոխանցում մը ըրած է դէպի Քերոբեանը, որ անյապաղ գնդակը ղրկած է Ղազարեանին, որ զայն զետեղած է «Շախտիոր»ի բերդէն ներս: 81րդ վայրկեանին ձախ կողմէն Նազար Պետրոսեանի յարձակումը կասեցնելու ընթացքին Շախտորցիներ փենալթի մը ըրած են, զոր Անդրէասեան վերածած է կէտի, խաղին արդիւնքը դարձնելով 2–0: Այսպէսով, «Արարատ» ներկայիս 15 միաւորով առաջին տեղը կը գրաւէ Խորհ. Միութեան ախոյենութեան ցանկին վրայ: «Արարատ»ի յաջորդ խաղը տեղի կ'ունենայ Յունիս 22ին, «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ, Թիֆլիսի «Դինամօ»ի դէմ:

(*) Այս խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Յունիս 17ի թիւով:

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՅՈՒՆԻՍ 23ԻՆ

«ՅԱՌԱՋ» 50

Մաղկաքաղ յիսնամեայ հաւաքածոներէն եւ յիսնամեակին նուիրուած անտիպ գրութիւններ (Հրանտ – Սամուէլ, Հ. Վահան Յովհաննէսեան, Բաքգէն Գավէզ, Հ. Ներսէս Տէր-Ներսէսեան, Մինաս Թէօլէօլեան, Ուիլեըմ Սարոյեան, Ալեքսանդր Սարուխան, Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտի, Եռուանդ Լաչինեան, Միսաք Միրզէ, Կարօ Յովսէփեան)

ԿՈՂՔ՝

ԳԱՌՆԶՈՒ

420 էջ, ճոխ հատոր մը որ կը պարզէ «Յառաջ»ի յիսնամեայ կեանքը:
ՇՔԵՂ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Գին՝ 100 Ֆր. (Թղթատարի ծախքով 110 Ֆր.)
Միակ կեդրոնատեղի՝ «ՅԱՌԱՋ»

ՏԻԿԻՆ ԿԱՆՏԻԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

— О —

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յունիս 12ին վարչապետ Տիկին Կանտի հանդիպում մը ունեցած է Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեանի, Հանրապետութեան նախագահ Բաբկէն Սարկիսովի եւ վարչապետ Գրիգոր Արզումանեանի հետ: Զրոյցի ընթացքին, Կարէն Դեմիրճեան խօսած է Խորհ. Հայաստանի տնտեսական եւ հանրային – քաղաքական կեանքի մարզերէն ներս արձանագրած նուաճումներու մասին: Գրիգոր Արզումանեան Տիկին Կանտիի ներկայացուցած է տասներորդ հնգամեակին Հայաստանի ժողովրդական տնտեսութեան, գիտութեան եւ մշակոյթի զարգացման հեռանկարները: Վարչապետ Կանտի շնորհակալութիւն յայտնած է Հայաստանի մէջ իրեն հանդէպ ցոյց տրուած սիրալիր ընդունելութեան համար:

×

Նոյն օրը, Հնդկաստանի վարչապետը պտըտած է Երեւան, դիտած է քաղաքին ճարտարապետական համոյթները, նորակառոյց թաղամասերը, ուսողագիտական մեքենաներու գիտական հետազօտական հիմնարկութիւնը, ուր Տիկին Կանտիի նուիրած են հիմնարկութեան մեքենաներէն մէկուն նախագիծը: Հնդկաստանի վարչապետը պատուոյ այցելուներու մատեանին մէջ հետեւեալը գրած է. «Ես հիացած եմ հայ ճարտարագէտներու, շինարարներու եւ գիտնականներու աշխատանքներով: Ասոնք Հանրապետութեան արդիւնաբերութեան եւ գիտութեան զարգացման փայլուն վկայութիւններն են»:

Կէսօրէ ետք Տիկին Կանտի եւ իր ուղեկիցները այցելած են Հայաստանի ժողովրդական տնտեսութեան նուաճումներու ցուցահանդէսը, ապա Էջմիածին, Մայր Տաճարը եւ Զուարթնոց:

Երեկոյեան Հնդկաստանի վարչապետը ներկայ եղած է Ալ. Սպենդիարեան օփերայի մէջ տրուած համերգին, Հայաստանի արուեստի վարպետներու կողմէ:

Նոյն օրը Հայաստանի կառավարութիւնը ընդունելութիւն մը կազմակերպած է ի պատիւ Հնդկաստանի վարչապետին եւ իրեն ընկերացող կառավարական անձնաւորութիւններու: Ընդունելութեան ընթացքին, որ անցած է բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ, Հայաստանի եւ Հնդկաստանի վարչապետները ճառեր փոխանակած են:

ԵՐԵՒԱՆԷՆ ՄԵԿՆՈՒՄԸ

Յունիս 13ին Երեւանի փողոցներու երկու կողմերը խռնուած են տասնեակ հազարաւոր Հայեր բարի ճանապարհ մաղթելու Հնդկաստանի վարչապետ Ինտիրա Կանտիի եւ իրեն ընկերացող պաշտօնական անձնաւորութիւններուն: «Արեւմտեան» օդակայանին մէջ, վարչապետ Կանտի յայտարարած է. «Մենք խորապէս գոհ ենք, որ մեզի հնարաւորութիւն տրուեցաւ այցելելու Խորհ. Հայաստան, ծանօթանալու անոր կեանքին եւ նուաճումներուն»: Այնուհետեւ Հնդկաստանի կառավարութեան անունով Տիկին Կանտի շնորհակալութիւն յայտնած է Հայաստանի կուսակցական եւ պետական ղեկավարութեան, իրեն հանդէպ ցոյց տրուած սիրալիր ընդունելութեան համար եւ հայ ժողովուրդին մաղթած է բարօրութիւն եւ յառաջդիմութիւն:

Fonds A.R.A.M

ՔՆՆԱԴԱՏԻ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

(Գ· եւ վերջին մաս)

Ցուցադրողը ամբողջ բանաստեղծական լեզուի հոլովոյթը կը մոցնէ ածականներու եւ բարդ բառերու հունին մէջ· իսկ յօդուածի վերջաւորութեան երեք կէտերով կը բացայայտէ Նախադասութեան անդամներու կարեւորութեան մէկ աւանդական տեսութիւնը: Հասկնալի է թէ ինչու ածականներու եւ բարդ բառերու ներկայութիւնը կը նկատուի աղէտ մը կամ ըսենք « դժբախտութիւն » մը: Դիտողութիւն մըն է ասիկա որ բնաւ նոր չէ, մանաւանդ երբ անհիմօրէն կը կցուի … Արեւելքին· « Լեզուական այս գիծը ճոխութեան այս սէրը, որ շատ արեւելեան է… »: Անհարկին է այստեղ կենալ աշխարհագրական այդ անունով յատկանշուած « ոճին » վրայ, զոր մարդիկ անդադար կը սահմանեն բառային « ճոխութեամբ » եւ որ կը մօտեցնեն պարզաքանդակներու առատութեան, մինչ անդին բոլորովին կը մոռնան « պարոք » կոչուած « բանաստեղծութիւնը », քանդակագործութիւնն ու ճարտարապետութիւնը: Լեզուական ճոխութիւնը յատուկ նկատել Արեւելքին, « արաբ արդի բանաստեղծներէն շատերուն » նաեւ, ահաւասիկ բոլորովին չմտածուած վարկած մը, որ կը հիմնուի դիւրին ընդհանրացման մը վրայ ինքնին խնդրական:

Ոչ ածականները, ոչ ալ բարդ բառերը իրենք իրենց մէջ ժխտական կամ դրական տարրեր են: Աւելին՝ լեզուին մէջ ոչ մէկ տարր կարելի է զետեղել այդ երկուութեան մէջ: Հարցը այն է անշուշտ որ շատ դիւրին է «գէշ բանաստեղծութիւն» մը իր կրած ածականներով բացատրել, քանի որ անոնք տեսանելի են, հաշուելի: Ասոր համար է որ աննկատ կ՚անցնին ըսելակերպերու կրկնութիւնները, կշռոյթներու եւ տաղաչափական ձեւերու պայմանաւորած « խորքի » հարցերը, հռետորական ձեւերու յարատեւ գործածութիւնները: Խնդրական պէտք էր դարձընել նաեւ գրութեան « յղացման » ըմբռնումը, լեզուի ըմբռնումը: Այսօր անկարելի է երեւակայել աւանդութենէն հեռացում մը, առանց հիմնական յեղաշրջումի մը ենթարկելու լեզուի ըմբռնումը· իսկ լեզուի ըմբռնումը այն « վերացական տեսութիւնը » չէ որ մարդ կը գտնէ գիրքերու մէջ· « տեսութեան » հարց չէ, այլ կիրառման: Անհրաժեշտութիւն մըն է այլեւս հարցադրել «լեզուական միջոցներու» հարցադրումը եւ չդանդաղիլ անոր տարրերուն զուտ նկարագրական վերլուծումին վրայ: Արդեօք աւելի էական չէ՞ր, օրինակ, նկատառումը քերականական պաշտօններուն՝ բանաստեղծական ձեւերուն հետ եւ այս ձեւերուն բացայայտումը « պարունակութեան » հետ կապուած: Թերեւս այլեւս ժամանակն է որ դադրինք լեզուին ու « բանաստեղծութեան » հանդէպ պարզամիտ կեցուածքներ որդեգրելէ եւ չչփոթենք զանոնք աւանդականօրէն աւանդուածին հետ:

Զափազանց դիւրին արարք է ցատքել անմիջապէս « բանաստեղծութեան » լեզուէն քերականութեան, նախադասութեան երեք կամ չորս « գլխաւոր » կոչուած անդամներու տեսութեան (բարեբախտաբար արդի քերականական ձեռնարկները չեն գոհանար այն տեսութեամբ որով բաւարարուած կը թուի յօդուածագիրը), նկատի չառնել այն միջոցը որ լեզուի ըմբռնումն է, կը նշանակէ պարզացնել գրական կիրառումին բարդութիւնը: Ածականներու առատութիւնը կամ սակաւութիւնը ոչ արժանիք է ոչ թերութիւն, այլ միայն նշան, ուրիշներու կարգին, ընթեռնլի նշան: Օրինակ, երբ Մեծարենց ամբողջ տողեր կը կազմէ « ածականներով » կը ձգտի որակներու, մակերեսի աշխարհ մը ստեղծել, այլ խօսքով՝ բառային – առարկայական դաշտ մը աչքին դէմ: Քերականօրէն «ածական» կոչուած բառերը, հոն, գրութենականօրէն «ածական» չեն, եւ այդ այլափոխումն է իսկական զանցումը քերականական պաշտօնին:

Կրնայ ըլլալ որ « ածականը յաղթուած բանաստեղծին վերջին ապաւէնն է » ինչպէս կը գրէ յօդուածագիրը, բայց յաղթուելու համար պէտք չկայ անպայման ածական գործածելու, ոչ ալ յաջողելու համար պէտք է նախադասութեան բայերուն թիւը աւելցնել: Պարտութիւնը կը սկսի, երբ գրողը «գրականութիւն» կ՚ընէ, առանց գիտնալու խաղին օրէնքները, առանց ճանչնալու լեզուին սահմանները եւ լեզուն, առանց փակագծելու տուեալի, սորվուածի կայսրութիւնը: Ամէն մարդ գիտէ որ սորվիլը երբեմն նոյնքան անհրաժեշտ է որքան մոռնալը եւ միայն անմեղ անգիտութիւնն է վտանգաւորը: Անիմաստ է թուել վերջին տարիներու ընթացքին լոյս տեսած, մեծանակ չահած, ծափահարուած ալ գիրքեր, որոնք միայն մակերեսային կերպով կը շեղին աւանդութենէն· բոլորն ալ ըսելիք ունին եւ կը գրեն զայն առանց ածականի ու բարդ բառի, բայց անկարող են իրենք զիրենք պարտադրելու ժամանակին՝ երբ մարդիկ տաղաչափութիւնը կը նկատէին բանաստեղծութիւն (որ շատ ալ հեռու չէր իրականութենէն) առ նուազն գոյութիւն ունէր հասարակաց գետին մը· տաղաչափները գիտէին ու կը կիրարկէին տրուած օրէնքները անթերի կերպով: Այսօր « գրականութիւն » ընող գրողներ, « նոր » կամ հին, չունին անգամ զանցուած օրէնքներուն գիտակցութիւնը այլեւս· ասիկա առանց ափսոսանքի ըսուած: Կարելի է հասկնալ ու յարգել անոնք որոնք կ՚ընտրեն գրել աւանդական կերպով, բայց որեւէ շեղում պարտադրութեան տակ կը գտնուի ծրագրուած, որոշադրուած ըլլալու, այլապէս արտադրուած տողերը կ՚ըլլան վերջերս Պոլիս լոյս տեսած գրքի մը սա արտադրութեան նման.

«Որքան լաւ է հասկնալի չըլլալ մերթ
եւ տիպարը հազարումէկ մարդերու
փրթիլ յանկարծ մրջիւններու խումբերէն
չապրիլ միայն բնազդներու անձնատու
մագլցիլ մեր անծանօթին լանջքերէն
զատուիլ մէկ մէկ ջաղացքներէն
մաղուելով:

Թող քննադատը հաշուէ գոյականներուն, բայերուն եւ ածականներուն թիւն ու համեմատութիւնը, ընթերցողը կը նկատէ անմիջապէս որ հարցը հոս քերականական պաշտօններու հարց մը չէ, այլ, ըսենք, « յղացման »: Բառեր են շարուած իրարու քով, իրարու հանդէպ չէզոք, կապուած իրարու ըսելիքի մը տարտամութեամբ: Փորձուած է անկապակից գրելու եղանակ մը, իրարու հետ առընչութիւն չունեցող պատկերի փշրանքներ միաւորելով, բայց արդիւնքը անհամոզիչ կը մնայ « նորութիւնը » այստեղ այնքան քիչ է որքան մեծ կը թուի աւանդութենէն շեղումը:

Ահա ուրիշ տող մը·

«Թաշկինակ մը կը վէտվէտի երկվեցեակ մը զեփիւռով»· Ի՞նչպէս չժպտիլ թուաբանական այս « բացառիկ » հաշիւին դէմ եւ լրջութեան որ չի նկատեր բառակցութեան անհեթեթութիւնը: Երկվեցեակ մը զեփիւռ ըլլայ ան, թէ « հարիւր ժխոր » կամ « արեգակներ անմահական կուրծքերու մէջ ծնրադիր » աւանդութենէն հեռացումը կը մնայ միայն ծրագրի պակաս: Դժուար է որ մարդիկ հասկնան թէ գրելու « ազատ », ըսենք « անտրամաբանական » եղանակը (որուն արմատները կ՚երթան շատ աւելի հեռու քան « Գերիրապաշտութիւնը ») տուեալ մը չէ, սկզբնակէտ մը չի կրնար ըլլալ, այլ արդիւնքը երկար աշխատանքի մը, մա՛նաւանդ « մեր » մօտ: Այլապէս « գրականութիւնը » կը վերադառնայ հոն ուր չէր սպասուեր:

Վերջին օրինակ մը·

«Ով գիտէ որ չար դիպուածին արդիւնքով
մկրատի մը հարուածը
գիտակցութեան խորքերէն
դուրս կը թափէ անողոք
ապրումներդ տարիներու սքօղած
դուն շփոթած նոր կը սկսիս խարխափել
օտարի մը նայուածքով բոլոր դէմքերը
դրացի»:

Ընթերցողը պէտք է երեւակայէ գիտակցութեան տոպրակը, գիտակցութիւնը վերածէ նախ ուռեցի մը, որուն մէջէն մկրատի հարուած մը, այսինքն՝ դիպուածը, ապրումներ կը թափէ դուրս: Չեմ գիտեր կրկնակ այս փոխաբերութիւններու ի՞նչ կ՚ըսեն մեզի գիտակցութեան մասին, ամէն պարագայի դարձդարձիկ նախադասութիւնը չի լուծեր բուսածին ու բառերուն հակադրութիւնը: Վերացական բառերը բնականաբար չեն խտացներ պատկերը նոյնիսկ այդ պատռուող տոպրակին, որպէսզի կարենային գրելու տրամաբանութիւն մը պարտադրել: Նշմարեցէք անշուշտ « խարխափել » բային անսովոր գործածութիւնը, որ մարդ կրնայ տպագրական սխալի մը վերածել, այնքան փորձը անկարող է ընդունելիութեան մը պայմանները ստեղծել:

Օրինակ մը ուրիշներու կարգին:

Լեզուի հարցը ընդհանուր ու ամբողջական հարց մըն է, որ կարելի չէ վերածել քերականական վէճի մը: Անկասկած որ քերականութիւնը լեզուի որոշ գիտութիւն մըն է, աւելի ճիշդ՝ գիտելիքներու կազմած մը, բայց անկարելի է « բանաստեղծութեան » ձախողութիւնը բացատրել միայն ածականներով: Զարմանալի է անշուշտ որ լեզուով գրող մարդիկ այնքան անծանօթ ըլլան իրողութեան բարդութեան: Հաւանաբար «քննադատութիւնը» աւելի վերացական ու օգտապաշտ գիտութիւն մըն է:

ԳՐ. ՊԸԼՏԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱԲԵՂԵԱՆ

— o —

ԽՄԲ.— Ստորեւ թարգմանաբար կուտանք (կարելի հարազատութեամբ) այն յառաջաբանը որով Գառզու կը ներկայացնէ Հայաստանի նկարիչ՝ Մհեր Աբեղեանը.—

×

Ուրախ եմ այսօր հոս ընդունելով բարեկամս՝ Մհեր Աբեղեան «Հայաստանի ժողովրդային արթիստ»· ահաւասիկ իրականացած բաղձանք մը.— Միացման կապը Փարիզի եւ Երեւանի միջեւ, արուեստի համաշխարհային մայրաքաղաքին եւ մայրաքաղաքին հին երկրի մը, մեծ մշակոյթի տէր, մրափած դարերէ՝ ի վեր, Անիէն ի վեր եւ յարութիւն առած ու ճառաքայլթող այսօր, Արարատի ոտքին:

Մհեր Աբեղեան մեզ կը բերէ իր գրչական գործերը.— Նրբասլաքներ (փուէնք-

ՋՈՐԻ ՄԻՐՈՆ

Ց.

«Չէ՛, դուրս չելնայ…», Ջորի Միրոն առարկեց ինքն իրեն եւ յանկարծ մի կասկած ընկաւ սիրտը· «Չթողնի՞, էրթա…» — ձեռքերը դողացին, մանգաղի ծայրը խրուեց հողի մէջ, կրակ ու փուշի ելաւ: Հնձած ամէն փունջ ցորենի հետ այդ միտքը աւելի հաւանական թուաց: «Չերթա՛յ…»: Ու բանթողին չմնաց՝ հնձուորների կարեկցական հայեացքի տակ քայլերն ուղղեց դէպի գիւղ:

… Ջերմ չունչ ունէր տունը· Թոնրի շուրթը տաք էր, օճորքից կախուած սարդոստայնները չքացել էին, մուր ու փոշի չկար ճեղք – պատուհանի ապակու վրայ եւ չէմ ու երդիքին վերջին շող արեւն էր թրթռում: Հաճոյքով սրբեց դէմքի քրտինքը, ու կնճիռների միջից ժպտաց Սառէին:

Ապա նստեց հացի ու ամէն պատառի հետ կրկնեց.

— Կը հաւատամ, անօթի ես…

Յետոյ երկար լուռ մնաց, չեղ նայեց Սառէի ձեռքի ասեղ ու կարկատանին, մի ջերմութիւն ալիքուեց հոգում՝ հայեացքը թելած կնոջ ծնկներին իր տաբատն էր: Ու հա՛ մտքում տարուբերեց նոյն հարցը: Վերջը սիրտ արաւ.

— Աղգական – բարեկամ ի՞նչ ունիս, հարսէ:

Ասեղթելի կէսը քաշուեց, կէսը քար – հանդոյց դարձաւ կարկատանի վրայ: Սառէի կոպերը չբարձրացան, խոնաւ ձայնով ասաց.

— Մինչեւ մէկէլ օր էրիկ ու տուն ունենք, էսօր բա՛ն չունիմ… Կը պատահի ունիմ. թէ երկրի ո՞ր ծէր, Աստուած կ՚իմանայ… Ինձ էլու գռնից հարս բերին:

Դեռ հնձի արտում Միրոյի սիրտն ընկած ահ ու դողը՝ «չթողնի՞ էրթայ», — հալուեց, պատառ – պատառ հայեացքի հետ թափուեց Սառէի գոգը: Յետոյ աչքերը դիպան նրա ասեղնածեծ ձեռքերին ու զայրացաւ.

«Ջորի Միրօ, դո՞ւ կը խնդմնդաս՝ չունչ ու չնչաւոր քու նման անտէր մնալուն…»:

— Մտածիմ, ճար կը գտնիմ իմ չոր գլխին, — մեղաւոր ու ընկճուած չարունակեց Սառէն, եւ Միրոն նրա ձայն ու տոնից գլխի ընկաւ, որ ճար անելու ճամբէն չա՛տ է հեռու: Նաեւ զգաց, որ հոգու խորքում, ինչ որ տեղ, էլի մի դաւադիր խնդմնդոց կայ…

Թո՛ւ, նալլաթ քեզ… Պրծում չկար, ականջները զօցում էր, վերմակը քաշում գլխին, աչքերը փակում, չէ՛, հնար չկար. Սառէի շունչը տաք շշնջոց էր, եւ Միրոն ականջը որքան ուզում էր փախցնել – պահել, այնքան գրաւում – ձգում էր շշնջոցը: Քուն չկար: Եւ ամէն յուշ ու միտք էր մնում կիսատ. տան անկիւնից հասնող կրակ – շունչը խանձում, կտրում էր մտքի թեւը: Հէնց իրեն՝ Ջորի Միրոյի կամքով էին յուշերը պատառ – պատառ դառնում, կամօք էր ականջ բացում Սառէի շնչին: Այդ պահին նրա մտածումների վերջը ահ ու դողն էր՝ մարմին ու հոգու:

Մինչեւ ե՞րբ Սառէն պիտի ապրէ իր տանը, շնչէ իր սեւացած օճորքի տակ, մինչեւ ե՞րբ… «Կ՚երթայ, Սառէն ջահէ՛լ, սիրուն հարս՝ մէկին կին կ՚երթայ…»: Ինքը կը մնայ մենակ, էլի ու էլի մենակ: Բայղուշ կը դառնայ ձորի պռունկին, աշխարհում իր բաժինը կը մնայ մէկ ձորի մութը, մէկ էլ՝ տան չարք լռութիւնը…

Եւ Ջորի Միրօն արդէն ահ ու դող էր առնում, խեղճացած կուչ էր գալիս, աւելի ամուր կապւում Սառէի շնչին: Ապա եւ երազում էր, որ Սառէն լինէր օրերը ապրած, մազերով ռերմակ եւ այտերով ծալ – ծալ ու չունենար պատճառ իր մօտիկից հեռանալու, գնալու: Յետոյ, մութի մէջ, աչքերի առջեւ կանգնում էր Սառէն՝ այտերով կարմիր ու լի, բոց աչքերով, որոնց մէջ թախիծն էր թշշում եւ անկնճիռ ճակատին կախուած մազափունջը, եւ բաց սրունքների վրայ տաբուբերուող փէշերը, եւ… Ակամայ աչքերը դարձնում էր Սառէի վրայ: Ու ծմլտկում էր հաշմ ու առողջ ուսերով, ափով չփում կնճռոտուած այտ ու ճակատ, արիւն լալիս գնացած ջահէլութեան համար:

Լինէր ջահէ՛լ… լինէր ջահէ՛լ, օջա՛խ կազմէր… օջախ կազմէ՛ր… օջախ կազմէր Սառէի հետ… Երեխաներ ունենային, եւ մտքում եղած անունները մէկ-մէկ բաշխէր:

Երկու անգամ ճժաճիչ ընկաւ ականջը, երկու անգամ շունչ տուեց պապի Ցարութ անուան: Զմնացին. անունն առան, դարձան նահատակ…:

ՄՈՒՇԵՂ ԻՇԽԱՆ

(44 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

ակշ), ժանտաջուր փորագրութիւններ, լինօկրաֆիներ: Այս բոլոր գործերը ներշնչման նոյն աղբիւրը ունին՝ Հայաստանը: Իր լինօկրավիւռները, մերկացած մեծ վարպետութեամբ եւ շատ մեծ խստապահանջութեամբ ցոյց կուտան արուեստագէտը իր արհեստին ամբողջ տիրականութեան մէջ: Բանաստեղծութեան եւ լոյսի անիրական մթնոլորտ մը կ'ողողէ այս լուսային տարածութիւնները, երբեմն կառոյցով այս լեռնային բնանկարները, որոնց գաղտնիքը պէտք է փնտռել Արեղեանի բնածին յօրինումի իմաստին մէջ:

Իր երկրին տեսարաններու սէրը հազար եւ հազար գիծերով կը դրոշմէ իր երեւակայութիւնը: Բարձրաւանդակները, հայկական բնանկարները, ծննդավայրը, հայ կիները զորս կը նկարէ, մեզի կուտան այդ այնքան անձնական եւ այնքան խրախուսիչ արուեստը: Հայաստան եւ Արեղեան փոխադարձաբար միացած են, կարելի չէ զանոնք զատել, ոչ ալ երեւակայել մէկը առանց միւսին: Ուրախութիւնն ունիմ վերագտնելու այս հրաշալի երկիրը այս գեղեցիկ փորագրութիւններուն մէջ: Երբ տեսած ենք Երեւանը, Զուարթնոցը, Գառնին, Բժնին, մշտնջենապէս կը մնանք անոնց գեղեցկութեան հմայքով տոգորուած:

Երեւանի իմ լաւագոյն յիշատակներէս մէկն է այն այցելութիւնը զոր կատարեցինք իր աշխատանոցը եւ այն ջերմ վերաբերումը զոր ցոյց տուաւ մեզի հանդէպ, իր համակրելի կնոջ եւ տաղանդաւոր նկարիչ Յակոբ Յակոբեանի (որ մեզի իբրեւ առաջնորդ կը ծառայէր) կողքին: Այդ յիշատակը միշտ կենդանի պիտի մնայ մեր սրտին մէջ:

Ուրախ եմ այսօր ներկայացնելով Արեղեանը, Փարիզի հանրութեան որ զինքը պիտի գտնէ մեծ հաճոյքով, վստահ եմ, Մհեր Արեղեան իսկական հայ արուեստագէտ մըն է: Ծնած է Էջմիածին, հայերուն Վատիկանը: Զաւակն է Մանուկ Արեղեանի, հանրածանօթ լեզուագէտ: Ուսած է Երեւան, Մոսկուա եւ Լենինգրատ եւ միշտ աշխատած ու ապրած է Հայաստան: Կը մասնակցի Խորհ. Միութեան կազմակերպած մեծ ցուցահանդէսներուն: Իսկական որդի մըն է Հայաստանի: Բարեկամն եղած է նահապետ Մարտիրոս Սարեանի, դասատուի իր ասպարէզին մէջ եւ ունեցած է բազմաթիւ աշակերտներ, որոնք այսօր ծանօթ նկարիչներ են: Ճամբորդած է Խորհ. Միութենէն դուրս, կեդրոնական Եւրոպա, Իտալիա, Անգլիա: Փարիզի իր ցուցահանդէսը, 23րդն է իր անհատական ցուցահանդէսներուն:

Չեմ մոռնար Երեւանի մեր խանդավառ երեկոները, ուր մեր բանաստեղծներուն, ճարտարապետներուն, արուեստագէտներուն մէջ, միշտ ներկայ էր, երբ կը շրջէինք Երեւանի մրափած փողոցները, պատահական մը կամ Սունդուկեան թատրոնէն ելլելէ վերջ: Ուրախ ենք որ հիմա, մեր բարեկամին հետ, մեր սիրելի Փարիզի փողոցները կը շրջինք եւ զինքը կ'ընդունինք Մանուկեան այս կեդրոնին մէջ, ուր կը վերապրի հայկական մշակոյթը:

Բարի գալուստ, սիրելի Արեղեան եւ կը յուսամ որ հաճոյքը կ'ունենանք ձեզ կրկին ընդունելու ի մօտոյ, բայց այս անգամ ձեր բոլոր պաստառներով:

ԳԱՌԶՈՒ

ԱՐԱՐԱՏ ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ՄԱՍԻՆ

Այս տարի Երեւանի «Արարատ» ոտնագնդակի խումբը լաւ ընթացքի մէջ է: Խումբին տարած յաղթանակները Խորհ. Միութեան ախոյենական մրցումներու շարքին մեծ ոգեւորութիւն ստեղծած են Հայերուն մէջ: Նկատի ունենալով սակայն որ այս տարի «Արարատ»ի խումբը մտան քանի մը նոր երիտասարդ խաղացողներ, հետաքրքրական է այն երեւոյթը թէ ի՛նչպէս կարելի է բացատրել այս յաջողութիւնը: «Հայրենիքի ձայն» շաբաթաթերթի թղթակիցը հարցազրոյց մը ունեցած է «Արարատ»ի խմբապետ Արկադի Անդրէասեանի հետ եւ բացատրութիւններ քաղած իրմէ:

Արկադի Անդրէասեան ըսած է որ «Արարատ»ի յաջողութեան եւ տարած յաղթանակներուն առաջին գաղտնիքը խումբին երիտասարդական ոգին է: Նոր աւագ մարզիչը՝ Եդուարդ Մարգարով մեծ վստահութիւն ցոյց կուտայ խումբին մասնակցող նոր երիտասարդներուն հանդէպ, որոնք թարմ շունչ բերին խումբին: Պէտք է շեշտել որ խումբին հիմնական կազմին մէջ մտնելը ուժի եւ շնորհքի նշան է: Նկատի ունեցէք յարձակողի լաւ տուեալներով օժտուած Խալայջեանը որ 18 տարեկան է, իսկ ես՝ 29: Շատ լաւ կը յիշեմ 18 տարեկանիս իմ ունեցած դժուարութիւնները: Կրնա՞մ չնեբել պատանի մարզիկին սխալը, որ յաճախ համարձակութեան արդիւնք է:

Արկադի Անդրէասեան, պատասխանելով այն հարցումին թէ իբրեւ խաղի ղեկավար ի՞նչպէս կը կազմակերպէ եւ ի՞նչպէս կը տանի այդ ծանր գործը, ըսած է թէ դժուար է խաղի ատեն խումբը առաջնորդել. ուղեղի եւ ջիղերու լարուածութիւն կը պահանջուի, խաղը աննկարագրելի յոգնութիւն կը պատճառէ, ինչ որ իր տարիքին պարագային շատ զգալի կը դառնայ: «Բայց այդ պարտականութիւնը ես ստանձնած եմ, պարզապէս անոր համար որ կը սիրեմ ոտնագնդակի խաղը» յայտարարած է ան:

Խօսելով յետագայ ծրագիրներու մասին Արկադի Անդրէասեան յայտնած է որ հիմնուելով Արարատցիներու զգացումին եւ մինչեւ հիմա ձեռք բերած արդիւնքներուն վրայ, պէտք է ձգտիլ ախոյենութեան ցանկին վրայ գրաւել առաջին տեղերէն մէկը: Հաճելի է որ «Արարատ»ի խաղը լաւ տպաւորութիւն կը թողու թէ՛ արդիւնքի եւ թէ խաղարկութեան տեսակէտով: «Արարատ»ի խաղին մէջ կը յայտնուին Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի դպրոցին գիծերը, պէտք է պահել ու խորացնել զանոնք, բայց սակայն ալ, իր կարգին, կը նշանակէ որ պէտք է ամրապնդել ոտնագնդակի խաղի հայկական դպրոցի ինքնատպութիւնը: Այս մարզէն ներս մեծ դեր ունին վեթերաններ, որոնցմէ կը պահանջուի մեծ ուշադրութիւն դարձնել երիտասարդներուն, որպէսզի անոնք իրենց արագ եւ տաք շարժումին մէջ իմաստ ու նպատակ դընեն: Խաղի այս երկու գիծերով կը բնորոշուի ոտնագնդակի խաղի հայկական դպրոցի դիմագիծը:

Ներկայիս « Արարատ », Խորհ. Միութեան ախոյենութեան շարքին, կը գրաւէ առաջին տեղը:

[illegible]

Վերջերս լոյս հեսաւ բանաստեղծ Ռուբէն Մելիքի քերթուածներու մէկ սիրուն գրքոյկը՝

CE CORPS VIVANT DE MOI
(Les Editeurs Français Réunis)

Հոս ալ, ինչպէս իր նախորդ հրատարակութիւններուն մէջ, Ռուբէն Մելիք ցոյց կուտայ նուրբ բանաստեղծի իր հազորդական խառնուածքը, Ֆրանսերէն լեզուի ճոխ եւ ընտրեալ բառամթերքը եւ երաժշտական ոճը: Գերիրապաշտ բանաստեղծ, Մելիք տարիներէ ի վեր արդէն գրաւած է իր տեղը Ֆրանսական արդի բանաստեղծութեան մէջ, եւ կը մնայ անոր ամէնէն հարազատ ներկայացուցիչներէն մէկը:

×

ԳԷՈՐԳ ՂԱՐԻԲՋԱՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

Երեւանի « Գիտելիք » ընկերութիւնը հրատարակած է Գէորգ Ղարիբջանեանի «Մեր բարեկամ Հնդկաստանը» գիրքը, որուն մէջ հեղինակը կը նկարագրէ անցեալ տարի հայկական պատուիրակութեան կատարած ուղեւորութիւնը Հնդկաստան Նոր Տելհի, Հայդարաբատ, Տիրուպատ, Մատրաս: Գիրքին մէջ ներկայացուած են Հայ – Հնդկական դարաւոր կապերուն վերաբերեալ հետաքրքրական տուեալներ, անուանի դէմքերու խօսքեր: Հայերը, ապրելով Հնդկաստանի բազմաթիւ քաղաքներու մէջ, մասնաւորապէս Կալկաթա, Պոմպէյ եւ Մատրաս, գործօն մասնակցութիւն ունեցած են Հնդկաստանի մշակութային եւ քաղաքական կեանքին մէջ: Մատրասի մէջ է, որ 1772ին հիմնուած է հայկական տպարան մը, 1794–96 թուականներուն լոյս տեսած է հայերէն առաջին պարբերականը՝ «Ազդարար» ամսագիրը: 1712 – 1772 թուականներուն կառուցուած հայկական եկեղեցին մինչեւ այսօր ալ կանգուն է իբրեւ ճարտարապետական գեղեցիկ կոթող:

ԴԱՂՈՒԹԷ ԴԱՂՈՒԹ

ԼԵՒՈՆ ՔԷՇԻՇԵԱՆ ՊԱՏՈՒՈՅ ԴՈԿՏՈՐԱՅԻ ԱՐԺԱՆԱՑԱՒ

Յունիս 5ին, Եգիպտոսի Վերաշինութեան Նախարար Օսման Ահմէտ Օսմանի գլխաւորութեամբ եգիպտական պաշտօնական պատուիրակութիւն մը Միացեալ Նահանգներու Հուլթըն քաղաքը գացած է, ուր կը գտնուի Ռիքըր Գոլէճը:

Յիշեալ համալսարանի հանդիսասրահին մէջ, ներկայութեամբ մեծ թիւով ուսանողներու, դասախօսներու եւ պատասխանատու անձնակազմին, տեղի ունեցած է պատուոյ դոկտորայի հանդիսութիւն մը: Այս պատուին արժանացած են Եգիպտոսի Վերաշինութեան նախարարը եւ ծանօթ լրագրող Լեւոն Քէշիշեան: Փոխանակուած են ճառեր՝ համալսարանի նախագահին եւ դոկտորայի տիտղոսին արժանացողներուն միջեւ:

×

ԱՐՓԻ – ՍԵՒԱՆ ՋՐԱՏԱՐԸ՝ 46·606 ՄԵԹՐԻ ՀԱՍԱՒ

Հայաստանի ժողովրդական կառոյցի խումբերը նոր հնգամեակի հինգերորդ ամիսը վերջացուցած են շատ ցած ցուցանիշերով: Այս թերացումները կը վերագրուին երկրաբանական գէշ պայմաններու: Անցեալ հինգ ամիսներու ընթացքին Արփի – Սեւան ջրատարի շինարարութեան աշխատանքներուն մէջ հորատուած է 332 մեթր, ինչ որ նախատեսուածի 47 տոկոսը կը կազմէ: Յունիս մէկի տուեալներով տակաւին 1708 մեթր կը մնայ հորատելու, այդ շարքին՝ թիւ 6 ներքնուղիին մէջ 540 մեթր, թիւ 8ի մէջ՝ 369 եւ թիւ 9ի մէջ՝ 799 մեթր: Կրաձոյլով պատելու աշխատանքներն ալ թերի եղած են: Մայիսին միայն 161 մեթր կրաձոյլով պատած է: Թիւ 3, 4 եւ 9 ներքնուղիներուն մէջ ջրատարի պատերու ամրացման եւ յատակը կրաձոյլով պատելու աշխատանքներ կատարուած են: Կեչուտի բաժնի խումբը կը պայքարի այս տարի վերջացնելու ամբարտակի կառուցումը: Յունիս մէկի տուեալներով Արփի – Սեւան ջրատարի երկարութիւնը հասած է 46·606 մեթրի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (115)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ

Սիրային, ընտանեկան կեանքէ

Ա. ՄԱՍ

ՍԷՐ ԵՒ ՍԱՐՍԱՓ

Սքալապրինօ որ այս տեսակ խօսակցութիւններու բնաւ չէր վարժուած, դարձնելով տափանաւը ցատքեց եւ թիերը առնելով հարցուց.

— Որ կողմը պիտի երթանք, տէր իմ:

— Դէպի Լիտօ: Բացուելու ենք որ մեզ մօտիկ ընող չըլլայ:

Երբ նեղուց մտան, Ռոլան ցցուեցաւ եւ նաւակը կեցնելու նշան մը ըրաւ Սքալապրինոյի:

Եւ յանկարծ խօսքի սկսելով ըսաւ.

— Կը յիշե՞ս, ըսած էիր թէ մէյ մըն ալ այդ կնոջ չէիր հանդիպած:

— Ո՞ր կնոջ, տէր իմ, հարցուց Սքալապրինօ ապշահար:

— Այն որուն Փիավէի կիրճերուն մէջ հանդիպած էիր ասկէ տասներեք տարի առաջ, այն կինը որ Սանտրիկօն ձգելով քեզի նախապատուութիւն տուած էր:

— Ոչ, պարոն, այդ կինը բնաւ դէմս չելաւ:

— Բայց սա միւս մանկամարդ աղջկան երեսը աղէկ նայեցա՞ր:

— Այո, տէր իմ, եւ ուր որ տեսնեմ կրնամ ճանչնալ զինքը:

— Անունը գիտե՞ս թէ ինչ է:

— Ոչ, տէր իմ:

— Ուրեմն գիտցիր թէ Պիանքա է:

— Պիանքա, Պիանքա: Միտքս պիտի պահեմ, տէր իմ:

— Սքալապրինօ, ոչ միայն պէտք է անունը միտքդ պահես, այլ նաեւ զինքը բնաւ միտքէդ հեռացնելու չես...:

— Քանի որ հրամայողը դուք էք, տէր իմ, բնաւ միտքէս չեմ հեռացներ, ամէն վայրկեան անոր վրայ կը մտածեմ...:

— Ես ատանկ հրաման չտուի քեզի, Սքալապրինօ: Քու գիտնալիք գործդ է, կ'ուզես անոր վրայ մտածէ, կ'ուզես մի մտածեր:

Սքալապրինօ այս խօսքէն բան մը հասկցած չըլլալով, զարմացական եւ միանգամայն հարցական նայուածքով մը Ռոլանի աչքերուն մէջ նայեցաւ:

— Քիչ մնաց պիտի մոռնայի քեզի ըսելու թէ այդ աղջիկը մայր մը ունի որուն անունը Իմփերիա է, ըսաւ յանկարծ Ռոլան:

— Պերճազի՞ճը, տէր իմ: Ի՞նչ կ'ըսէք:

— Այո, այն կինը որ ատենին իմ առջեւս ծունկ մը լարեց, այն կինը որ գլխ իր ծունկը ձգելու համար քեզ իր ձեռքը գործիք ըրաւ...:

— Ո՛հ, տէր իմ, յանցանքը իմս էր որ..

— Այդ կինը եղաւ իմ ձերբակալութեանս պատճառը: Բայց ասոնք ձգենք եւ դառնանք Պիանքայի: Պիանքայի մօրը անունը Իմփերիա է... բայց գիտե՞ս թէ հօրը անունը ինչ է...

— Ինչպէ՞ս գիտնամ, տէր իմ...:

— Կեցիր ուրեմն որ ըսեմ. Պիանքայի հօրը անունը Սքալապրինօ է...:

Այս խօսքին վրայ Սքալապրինօ այնպիսի արտասովոր շարժում մը ըրաւ որ, նաւակին շրջելուն մազ մնաց...:

— Մէկէն ի մէկ ի՞նչ եղար, հարցուց Ռոլան:

— Ներողութիւն, տէր իմ: Եթէ չեմ սխալիր, կարծեմ թէ սխալ հասկցայ, այնպէս չէ՞...: Վստահ եմ որ հետս կատակ կ'ընէք եւ կամ քէթիս կը խնդաք... ինչ որ պատիւ մըն է ինծի համար...:

Այս ըսելով, այդ վիթխարի հսկան յուզումէն սկսաւ ամբողջ մարմնովը դողալ եւ իր ամբողջ ծանրութեամբը տափանաւին եւեւի մասին վրայ նստաւ:

— Պիանքան քու աղջիկդ է, ըսաւ այս անգամ Ռոլան աւելի յուրջ եղանակով մը:

— Ե՞ս, տէր իմ, ե՞ս, աղջի՞կ մը ունենամ, ե՞ս... թոթովեց հսկան:

— Այո, Պիանքան քու եւ Իմփերիայի աղջիկն է:

— Ի՞նչ, ի՞նչ, այդ գեղեցիկ աղջիկը, այդ ծովի նման աչքերով աղջիկը, այդ երկնային հրեշտակը իմ աղջի՞կս մի...:

— Այո, Սքալապրինօ, քու աղջիկդ է:

— Ներողութիւն, տէր իմ, թոյլ տուէք որ չուզեմ հաւատալ...:

Այս անսիրտ աւազակը, այդ խոպան լեռնցին, կիրճերու եւ անդունդներու այդ խլուրդը, այս ըսելով, սկսաւ մանկան մը պէս յուշիկ յուշիկ հեծկլտալ:

Ռոլան ոտքի ելաւ, թիերը ձեռք առաւ եւ տափանաւը դէպի քարափը քշեց:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

Տէր եւ Տիկին Վասիլ – Լեւոն Տէր-Դաւթեան, բժիշկ եւ Տիկին Ռուբէն Տէր-Դաւթեան եւ իրենց զաւակները, Տիկին Մարգրիտ Վաթէլ Քորմէյ ան Փարիզիսի ռուսական հանգստեան տան վարչութիւ-նը, պաշտօնէութիւնը եւ պատսպարեալ-ները խոր ցաւով կը ծանուցանեն

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ ԱՐՓԻՆԷ
ԱՐԿՈՒԹԻՆՍԿԻ – ԴՈԼԿՈՐՈՒԿՈՖԻ
(Արղութեան Երկայնաբազուկ)

մահը, որ պատահեցաւ, Յունիս 15ին յետ անողոք հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի Յունիս 22, ժամը 10.30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Շաւիլի գերեզմանատունը, ի մօտոյ ամփոփուելու համար Արղութեան–Տէր–Դաւթեան դամ-բարանը։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս ընդունիլ իբրեւ այդ։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր–Դաւթեան եղբայրներուն։

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼ .— Հ.Յ.Դ. Եօթնեղբայր-եան Ենթակոմիտէն, ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Եօթնեղբայրեանի բոլոր ըն-կերները, Ուրբաթ 25 Յունիս երեկոյեան ժամը 9ին ղպրոցին սրահը։ Բոլոր ընկեր-ներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հանգստեան կոչուած կամ կանխահան-գստեան կոչուելու վիճակի մէջ եղող հաշուապահ մը (կին թէ այր) որ տունը աշխատի։ Անուն եւ հասցէ ղրկել գրաւոր «Յառաջ»ի հասցէին։

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ.Յ.Դ. Շրջ. Կոմիտէի կողմէ, Կիրակի Յունիս 27 ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ, 12 – 14 ռիւ Սէն Պազիլ։

Կը խօսի ընկ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն նաեւ Է. Սարաճեան եւ Տ. Թոքռեան։

Գեղարուեստական բաժին։

Փարիզէ Վիգէն (տուօ)

Մուտքը ազատ է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը շնոր-հակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նը-ւէրները. Տէր եւ Տիկ. Մահակեան 50 Ֆր. Հոփսիմէ Իփէկեանի յիշատակին, Այրի Տիկին Արաքսի Թաղէոսեան 200 Ֆր. իր ամուսնոյն Աւետիս Թաղէոսեանի մահ-ուան առթիւ։

ԲԻՑԵՆՏԵՆԱՐ

BICENTENAIRE DES ETATS-UNIS

du 11 au 16 novembre

NEW YORK - WASHINGTON

2250 F

comprenant l'avion, l'hôtel et petits-déjeuners et les excursions commémoratives.

Renseignements et inscriptions :

mondotours

2, Rue de Sèze -- 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ կը կազմակերպէ ճամբորդութիւն մը դէպի ՀԱՅԱՍՏԱՆ, Օգոստ. 18էն մինչեւ Սեպտ. 1, 1976։

Այցելութիւն Հայաստանի տեսար-ժան վայրերը՝ Երեւան, Ս. Էջմիա-ծին, Սեւան, Գառնի, Գեղարդ, Ծի-ծեռնակաբերդ, Սարդարապատ, եւն.

Hôtel de première classe -- pension complète

Prix tout compris : 2.550 Frs

Renseignements : U. G. A. B.

Tél. 924-86-71 et 227-12-26

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻԲԱՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

ԵՆԹԱՑԱՆԿԵՐ

Խմբ.— Ստորեւ Ֆրանքֆորթի մէջ հան-գանակուած գումարին ցանկը։ Ընդհ. գու-մարը՝ 2196 Ֆր. լոյս տեսած է «Յառաջ»ի Ապրիլ 8ի թիւին մէջ (Ա. էջ) ընդհ. 9րդ ցանկին մէջ։ Ի դէպ, աւելցնենք թէ դեռ տասնեակներ ունինք այս ենթացանկերէն։ Կը հրատարակենք բարեացամակամու-թեամբ բայց, պարզ է, մեր հնարաւորու-թեանց սահմաններուն մէջ։ Կը խնդրենք որ ոչ ոք անհամբերի ու կը կրկնենք՝ կա-րեւորը տալն է, ոչ թէ թերթին մէջ ա-նունը տեսնել.—

Ֆրանքֆորթի Հայաստանեայց եկեղեց-ւոյ Հոգաբարձութիւն՝ 200 գերմանական մառք, Տոքթ. Եաղճի 100, Տոքթ. Յովա-սափեան 100, Շենոչաք, Գասպարեան, Շեւքի Թալճիդ, Շենոչաք, Ոմն 50ական, Վարուժան Եզըճեան, Նազարէթ Գասպար-եան, Աւետիս Կիւլ 30ական, Գուչադ Հա-նի, Պետրոս Շագըր, Նազար Սիւրմէլի-օղլու, Ոմն, Միքայէլ Արսլանօղլու, Ստե-փանեան, Ֆիգրի Եաղիճի 20ական, Մու-րատ Վարօլ 10, Կարօ Կոսթանեան 20, Կիւլերի 10, Ոմն 10, զանազաններէ եկե-ղեցւոյ գանձանակը ձգուած 290 գերմա-նական մառք։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 27, Կիրակի, ժամը 13–22

ժամը 10ին ամավերջի հանդիսաւոր պատարագ — 11ին պարգեւաբաշխութիւն սրահին մէջ — 13ին սկիզբ դաշտահանդէս - հացկերոյթին։

Կը մասնակցին՝

Հայաստանէն եկած ժողովրդական արուեստագիտուհի՝ ԼԻՒՍԻ ՔՈՇԵԱՆ, ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ երգչախումբը, ՆԱԻԱՍԱՐԴ պարախումբը ազգ. Նորագոյն պարերով ՆՈՐԱՅՐ ԱՔԸԼԵԱՆ (Հայաստանէն) ՄԱՐԹԻՆ ԵՈՒՐԿԷՆՍ — ՖԵՐՏԻ, ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ իր նուագախումբով

Ընտրութիւն ամէնէն գեղեցիկ մանուկին 4 – 5 տարեկան

վիճակահանութիւն Պիւֆէ Անակնկալներ

ՄՈՒՏՔ 10 Ֆ.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանի Լենինական քաղաքէն Անդ-րանիկ Թովմասեան կը փնտռէ իր զա-ւակը՝ Վազգէն Թովմասեանը, ծնած 1925-ին Ղուկասեանի շրջանի Ջոյգաղբիւր գիւ-ղը։ Մօր անուն՝ Շողակաթ Հայրապետի, եղբայրը՝ Նաբոլէոն, քոյրերը՝ Մերա-նոյշ, Պակզատ եւ Խանում։

Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդ-րուի իմացնել Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկե-ղեցւոյ գրասենեակը, 15 Ժան Կուժօն փո-ղոց, Փարիզ 8րդ, կամ ուղղակի Անդրա-նիկ Թովմասեանի հասցէին.—

Քութայիսի փողոց թիւ 2, անցում թիւ 7
ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Recherchons mécaniciennes qualifiées pour confection — robes.

BOYADJIAN

47, Allée La Fontaine
93190 LIVRY GARGAN
Tél. : 927-33-38

CAMP D'ÉTÉ à SALONIQUE (Grèce)

Organisé par l'Union des Etudiants Arméniens de Grèce, en collaboration avec l'Union des Etudiants Arméniens d'Europe

du 1er au 15 Août — Prix fixe (Voyage A.R. Train-Bateau + séjour) 800 F.

DEPART DE PARIS, 1er Août. Arrivée le 3 Août
RETOUR AU CHOIX le 15 Août, 22 Août, 29 Août

Toute personne désirant participer aucamp, est priée de s'inscrire dans les plus brefs délais avant le 25 Juin

LE NOMBRE DE PLACES EST LIMITE

Pour tout renseignement s'adresser à
Mr. HAIG TOUFANIAN 657-29-07
— du Lundi au Vendredi après 19 h. 30
— Le Samedi de 10 à 16 heures

OPTIMA Tours

Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67
Lic. Corresp. No A. 300

Vous annonce son prochain départ pour

L'ARMENIE

du 26 Juillet au 8 Août
Prix Paris/Paris 2780 F.

COMPRENANT
— Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.
— la Pension complète
— Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et SARDARABAD

VOYAGE SPECIAL JEUNES
de 16 à 35 ans
Hôtel première classe — Excursions quotidiennes
du 18 Août au 1er Septembre
Tout compris 2650 F.

N'hésitez pas à nous consulter pour vos vacances d'été

Բարձրագոյն Մեծաւորաց հրա-հանգով եւ պատկան իշխանութեանց հաւանութեամբ՝ Հռոմի Լեւոնեան հայ վարժարանի կողմէ հիմնուած Լիոնի

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Սեպտեմբեր ամսոյն իր դռները պի-տի բանայ այն հայ պատանիներուն որոնք կ'ուզեն օր մը օգտակար հան-դիսանալ հայ ազգին եւ հայ եկեղեց-ւոյ։

Նարեկեան հիմնարկութեան նպա-տակն է՝ Ֆրանսայի դպրոցական յայտագրին առընթեր՝ ջամբել աշա-կերտներուն քրիստոնէական եւ հա-յեցի կրթութիւն մը։

Մանրամասնութեանց համար դի-մել՝ Նարեկեան Հայ Կաթողիկէ վարժարանի տեսուչ

ԳԷՈՐԳ ՎՐԴ. ԶԱՊՊԱՐԵԱՆ
Père Georges Zabbarian
Collège St. Grégoire de Narek
38 route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or
Lyon — Tél. : 47-28-65

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
1976 – 1977

Կ'ընդունուին աշակերտներ որոնք իրենց տարիքին համաձայն ունին նաեւ ուսումնական աստիճան։ Պե-տական ծրագրին հետ կ'աւանդուի հայ մշակոյթը եօթներորդ դասարա-նէն մինչեւ աւարտական դասարան (Classe Terminale).

Արձանագրութիւնները կը փակ-ուին Յունիս 30ին։

Դիմել՝
Direction du Collège Arménien
26, rue Troyon — 92310 Sèvres
Tél. 027-68-28

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
22-23
MARDI
MERCREDI
22-23 JUIN
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.619 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — N° 13.619

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՕՏԱՐՆԵՐԸ ԽՈՒՄԲ ԽՈՒՄԲ ԿԸ ՄԵԿՆԻՆ

— Օ —

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ՉԵՆ ԴԱԴՐԻՐ՝
54 ՄԵՌԵԱԼ, 84 ՎԻՐԱՒՈՐ

— Օ —

Նախորդ օր ցամաքի ճամբով (դէպի Դամասկոս) օտարներու խումբերու մեկնումներէն մէկուն ընթացքին եւ ետք, որոշուած էր մեկնումը կազմակերպել ծովու ճամբով: Նախաձեռնողն էր ամերիկեան ծովային նաւատորմը Ֆորտի հրահանգներուն վրայ եւ առաջին անգամ կարելի կ'ըլլար ապահովել 270 հոգիի, մեծ մասով Ամերիկացի, մեկնումը դէպի Աթէնք:

Կռիւները սակայն կը շարունակուին եւ անցեալ գիշերուան զոհերու թիւն էր՝ 54 մեռեալ, 84 վիրաւոր: Կ'ըսուի թէ մեռեալներէն 24ը եւ վիրաւորներէն 64ը պաղեստինեան եւ սուրիական ուժերու միջեւ կռիւներու արդիւնք է:

Ֆորտի որոշումը ամերիկացի քաղաքացիներու պարպումի մասին զանազան մեկնաբանութեանց դուռ բացած է եւ շատերու համար այս որոշումը ընտրական դրդապատճառներու հետեւանք է եւ Լիբանանի Ամերիկացիներ՝ «Ֆորտ մեր կեանքին հետ կը խաղայ» ըսած են:

X Շատ կը խօսուի Փարիզի առաջարկած «կլոր սեղանի» մասին, որու մասին սակայն արտակարգ խանդավառութիւն չի տիրեր, արաբականացումէն ետք, Լիբանանցիք չեն ուզեր որ միջազգայնացում ըլլայ: Ցետոյ կայ Պաղեստինցիներու հարցը: Պիտի մասնակցի՞ն թէ ոչ: Երկու պարագաներն ալ նոր բարդութիւններ միայն կրնան ստեղծել:

X

Այս ամբողջին կողքին երկիր մը կը մեռնի, ամէն օր քիչ մը աւելի խրելով աւազի ու ցեխին մէջ: Ֆիկառօի թղթակիցը կը պարզէ Պէյրութի տխուր պատկերը, ուր սատկած անասուններու դիակներ կան եւ քաղաքը կը խրի աղբերու եւ կեղտանքներու մէջ: Մարդիկ կը վախնան համաճարակէ եւ դեղարանները պաշարուած չէ մնացած: Միակ բաց մնացող ճաշարանն ալ (Լը Ռըլէ տը Նորմանտի) փակած է դռները, այլեւս չկարենալով դէմ դնել աւազակներու արշաւանքին: Գողութիւն եւ թալան կը շարունակուին:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Կիրակի գիշեր նոր հրադադարի մը համաձայնագիրը ստորագրուած է, այս անգամ Սուրիացիներու եւ պաղեստինեան ուժերու միջեւ: Միւս կողմէ, Երկուշաբթի առտու Ժիսքարի նախաճաշի հիւրն էր Քիսինկէր, որ տեսակցութենէն ետք յայտարարեց թէ Ամերիկա համաձայն է որեւէ մեթոտի, որ նպաստէ Լիբանանի մէջ խաղաղութիւնը վերահաստատելու:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ

Յոյները ու Հայերը կրնան եղեր մահափորձ սարքել թրք. խումբին դէմ

— Օ —

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Յունիս 16 թուականով:

«Անգարա, (Թ. Ա.)— Լուր տրուած է թէ մահափորձ պիտի սարքուի այն թրքական մարզական խումբին, որ պիտի մասնակցի Մոնթրէալի ողիմպիականներուն: Մոնթրէալ գտնուող Թուրքերը այս լուրը հաղորդած են պատկանեալ իշխանութիւններուն եւ պահանջած են որ աչալուրջ ըլլան:

Մոնթրէալի մէջ Յոյները եւ Հայերը աշխարհի ամէնէն ստուարաթիւ հաւաքականութիւնը կը կազմեն, եւ որպէսզի ցաւալի դէպքեր չպատահին, այժմէն քանատական կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրուած է: Եղած լրատուութիւնը հետեւեալն է.

— Կիպրոսի թրքական զօրահանումէն յետոյ, յոյն գաղթականներու մեծ բազմութիւն մը եկաւ հաստատուիլ Մոնթրէալի մէջ: Անկէ զատ, Թրքութեան թշնամի Հայեր 1973էն ստացուած հրահանգի մը համաձայն որոշած են կազմակերպուիլ Մոնթրէալի մէջ: Պէյրութի վերջին դէպքերուն պատճառաւ, բազմաթիւ խումբերով Հայեր ալ Մոնթրէալ եկած են. Կիպրոսի թրքական զօրահանումի ընթացքին Մոնթրէալ գտնուող Յոյները ցոյցեր ըրին, գլխաւորութեամբ իրենց եկեղեցականներուն եւ ուզեցին երկու Թուրքեր լինչ ընել: Այդ Թուրքերը ապաստանեցան շրջակայ տուները եւ փրկեցին իրենց հոգին: Քանատացիք քարկոծեցին այն Յոյները, որոնք լինչ ընել կ'ուզէին:

«Մոնթրէալ մէկն է աշխարհի այն քաղաքներէն ուր Յոյները եւ Հայերը հոծ բազմութիւն մը կը կազմեն եւ կրնան յարձակում գործել թուրք մարզական խումբերուն դէմ: Այս հաւանականութեան առջեւ, քանատական իշխանութեններէն պահանջուած է աչալուրջ գտնուիլ»:

Քանի մը տողով

ՏԱՇԿԵՆՏԻ մէջ (Ուզբեկիստան) տեղի ունեցաւ Ասիոյ, Ափրիկէի եւ Լատին Ամերիկայի շարժանկարներու փառատօնը: Այս առթիւ Մոնտի թղթակիցը կը յիշէ ֆիլմեր, որոնց ներկայութիւնը «անտեղի» կը նկատէ եւ կը թուէ «Երազի ճամբան» ֆիլմը, զոր «իրագործեր են Պէյրութի Հայեր եւ որ շատ միջակ «ով Սթորի» մըն է միայն, ճերմակհեռաձայններով եւ լիւքս կառքերով, բոլորովին անվայել ներկայացնելու համար երկիր մը որ մեռնելու վրայ է»:

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ, Թրքական յարձակումէն երկու տարի ետք, Կիրակի օր Թրքական գօտիին մէջ ընտրութիւններ կատարուեցան որոնց նպատակն էր Հանրապետութեան նախագահ մը եւ Ազգ. Ժողովի 40 երեսփոխաններ նշանակել: Այս ձեւով կը նուիրագործուի Կիպրոսի երկու Պետութեանց բաժանումը: Նպաստաւոր դիրք վայելող թեկնածուն՝ Տէնքթաշ ըսած է թէ այս ընտրութիւնները քաղաքական գործունէութիւն մըն է, որ կը վաւերացնէ դաշնակցային Պետութեան հաստատումը: Միւս երեք թեկնածուներն էին՝ Պէրպէրօղլու, Լուսինեան մը, որ ինքզինքը կը նկատէ Կիպրոսի վրայ իշխող Լուսինեաններու շառաւիղէն եւ կին մը:

ՖՈՐՏ երեք էջնոց նամակով մը եւ անզմուկ Քոնկրէսին յանձնած է վաւերացման համար Թուրքեւամերիկեան այն համաձայնագիրը, զոր Քիսինկէր եւ Չաղլայանկիլ ստորագրած էին Մարտ 26ին, որպէսզի կրկին զէնք տրուի Թուրքիոյ եւ ան ալ բանայ ամերիկ. կայանները: Արդէն Թուրքիա կը սպառնայ Ուաշինկթընի եւ Տէմիրէլ իսկ ըսած է «եթէ չվաւերացուի լուրջ բարդութիւններ պիտի ծագին»: Անգարա «վերջին պայմանաժամն» է որ կուտայ Ուաշինկթընի: Յունական ազդեցութիւնը սակայն զօրաւոր կը նըկատուի ամերիկեան Քոնկրէսին վրայ եւ մեծամասնութիւն գտնելու հաւանականութիւն ալ չկայ, կ'ըսուի:

ՀԱՐԱՒԻ ԱՓՐԻԿԷԻ վարչապետը, որ 6 օրուան այցելութիւն մը կը կատարէ Արեւմտ. Գերմանիա, Չորեքշաբթի և Հինգշաբթի պիտի տեսնուի Քիսինկէրի հետ, Պավարիոյ հարաւը, կորսուած անկիւն մը: Բախումներու վերջին հաշուեկշիռն է 109 մեռեալ, 1100 վիրաւոր, միլիոնաւոր տոլարի ալ նիւթական վնաս:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

« ԹԷՐՃԻՄԱՆ »Ի ՄԷԿ ՔՐՈՆԻԿԸ

Հայկ. հարցի մասին

Յունիս 19ի «Ժամանակ»էն կ'արտատպենք այս յօդուածը, որու մէջ թուրք լրագրողը բանե՛ր, բանե՛ր կ'ըսէ Հայկ. Հարցի մասին:

« Արդի քաղաքականութիւն » խորագրին տակ « Թէրճիման »ի քրոնիկագիրը Րաուֆ Թամէր կը գրէ.—

« Աշխարհը կրակի տուող Հիթլէրի համար, հակայ Գերմանիա «ան յիմար էր» ըսելով ելաւ գործին մէջէն: Դրօշակն անգամ փոխեց: Այսօր ոչ ոք կը մեղադրէ Գերմանիան, ըսելով որ «դուն վատ փափաքներ սնուցած էիր, բարբարոսին մէկն ես»:

« Աղեկի կողմէն Մաօ, ազգայնական Չինաստանի բրածները կրցաւ պարտկել, շատ աղուոր ռազմավարութեամբ մը, դժուար հասկնալի վարդապետութեամբ մըն ալ ինքզինքին կարգուսարքը ապահովեց, կարծես թէ այս կարմիր Չինաստանը ոչ մէկ աղերս ունէր այդ արիւնալի դէպքերուն հետ, կարծես 800 միլիոն հոգին երկինքէն զամբիւղով իջաւ:

ՍԱԿԱՅՆ ՄԵՆՔ

Օսմանցիութիւնը միշտ ուրացող, անիկա միշտ պղտիկ տեսնող մենք, չես գիտեր ինչո՞ւ երբ Հայերու հետ բախում ունենալ խնդրոյ առարկայ ըլլայ, չենք ըսեր որ

— Անիկա ընողը Օսմանցին էր: Հանրապետութեան շրջանին նման բան մը չպատահեցաւ: Տես, հիմա մեր դրօշը տարբեր է, մեր կանոնները տարբեր են, Պետութիւնը տարբեր, մեզի հետ ի՞նչ առընչութիւն ունի»:

«Եթէ կարենանք ըսել, մի կասկածիք որ շատ անյարմար ռազմավարութիւն մը ըրած չենք ըլլար: Աշխարհի Հայերուն, անկէ աւելի աղուոր պիջում մը կարելի չէ տալ: Տուող մեր Պետութիւնն ալ, «էհ, առենօք խալիֆայութիւնն ու արքայազունները վտարելով հպարտանալու համար, ոչ մէկ լուսամիտի կողմէ, այս Հարցի մասին քննադատութիւն կը կատարուի:

«Իրականին մէջ, աշխարհի Հայութիւնն ալ ասոր կը սպասէ:

«Մի միայն ասոր:

«Ճիշդ Գերմանիոյ «Հիթլէրի հետ ես աղերս չունիմ» ըսելուն պէս, Թուրքիա ալ «ով Հայեր, Օսմանեան Պետութեան շրջանին պատահած անհամութեան մը համար, հիմա ինչո՞ւ կ'ամբաստանէք Թուրք Պետութիւնը»ի նման քաղաքական ռազմավարութիւն մը, մթնոլորտը պիտի կակուղցնէ եւ դեռ մեր ինչ ինչ հիւպատոսներուն սպանութիւնը կանխելու՝ մըտացի ընթացք մը պիտի ըլլայ:

ԳՈՐԾԻՆ ՏԽՈՒՐ ԿՈՂՄԸ

Ֆաթիհը նսեմացուր,
Եավուզ Սէլիմին մի հաւնիր,
Քանունիին ծաւալապաշտ ըսէ:
Չէ, էֆէնտիմ, Աբտիւլ Համիտի վատ ըսէ,
Սուլթանները վռնտէ,
Խալիֆայութիւնը ջնջէ,
Կարճ խօսքով՝ Օսմանցին ի հիմանէ մերժէ,
Սակայն աշխարհի աչքին առջեւ, երբ Հայկական Հարցին համար ամբաստանուիս, լեզուդ թող բռնուի: Բանականութիւնդ թող կասի: Ուշիմութիւնդ թող թմրի: Ի վերջոյ «ես չըրի» մի կարենար ըսել... ուրից դլուխ Օսմանցի պարձիր:

Այս ընողները Օսմանցիին միակ ռովոբութեան, կանոնին նոյնիսկ յիշատակին յարգանք ունեցողները եթէ ըլլան, ներսս չայրիր:

Սպասէ եւ տեսիր...

Դիւանագիտութիւնը լաւ չկարենալ վարելնուս համար, մեր հիւպատոսարաններու հանդէպ սպրթաժներն ու մահափորձերը վերջ պիտի չգտնեն, ընդհակառակն պիտի աւելնան:

Պիտի ըսէք որ, նման դիւանագիտութիւն մը համազօր է Հայոց ամբաստանութիւնները կերպով մը ընդունելու:

Վկայ Աստուած, եթէ ընդունիք կամ չընդունիք, Հայերը ասոր հաւատացեր են... փոխանակ անօգուտ կերպով վիճելու, այս գործը պէտք է ի հիմանէ լուծել:

Ցետոյ... Ֆրանսայի մէջ 1973ին ծագած դէպքի մը առթիւ, մեր դեսպանը չէ՞ր որ, մեծապէս ազդուած՝ իր վալիզը հաւաքեց եւ Փարիզը լքեց:

Անկէ աւելի լաւ ընդունի՞լ կ'ըլլայ միթէ»:

«ՅԱՌԱՋ» վաղը լոյս չի տեսներ

— Օ —

Ելեկտրական հոսանքի փոփոխութիւն (պիփազէէն թրիփազէ) կը կատարուի « Յառաջ »ի թաղամասը, Երեքշաբթի, Յունիս 22ին եւ այդ պատճառով, է. Տէ. էֆ.ը կը դադրեցնէ հոսանքի բաշխումը ամբողջ օրը, ինչ որ անկարելի կը դարձնէ «Յառաջ»ի տպագրութիւնը:

Կը յուսանք, որ այս կապակցութեամբ կատարուելիք բոլոր աշխատանքները եւ տպագրական մեքենաներու շարժիչներու փոփոխութիւնը կը կատարուին նախատեսուած կանոնաւորութեամբ ու արագութեամբ ինչպէս նաեւ « Յառաջ »ի տնօրէնութեան տրուած ապահովութեան համաձայն, որպէսզի կարելի ըլլայ թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը վերսկսիլ Չորեքշաբթի օր (Հինգշաբթի Յունիս 24ի թիւ):

Կը խնդրենք մեր ընթերցողներէն որ ներողամիտ ըլլան մեր կամքէն անկախ այս ընդհատումին համար:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Fonds A.R.A.M

«ԱՄԵՆԱԼԱՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՂԱԿԱՆԸ՝ ՀԱԿԱՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆ Է» (*)

(ԻԲՐԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆ Գ. ՊԸԼՏԵԱՆԻ)

Ա.

Ուրախութեամբ բայց նաեւ վարանումով կ'ընդունիմ Յառաջի խմբագրութեան հրաւէրը, եւ կը փորձեմ պատասխանել Գրիգոր Պըլտեանի «Քննադատի Քերականութիւն» յօդուածին, որ՝ իր կարգին, գրի առնուած է իմ «Ինչո՞ւ Բանաստեղծ չեմ» գրութեանս առթիւ։ (Տե՛ս «Յառաջ» Ապրիլ 9)։

«Ուրախութեամբ» կ'ըսեմ, նախ որովհետեւ Հայ Մամուլը յաճախ չարձագանգեր նման վէճերու երբ, նոյնիսկ, զուտ անձնական չհասկնդրութիւններէ չեն մղուիր վիճողները, այլ կը թելադրուին հանրային մտահոգութիւններէ. յետոյ՝ որովհետեւ կռուասէր եմ, եւ բոլոր այդպիսի մարդոց պէս կը նախընտրեմ ունկնդիր հասարակութեան մը առջեւ մղել պայքարս։

«Վարանումով» կ'ըսեմ, որովհետեւ գրութիւնս մշակուած, ակադեմական հասկացողութեամբ քննադատական գործ մը չէր, այլ՝ պոռթկում մը, որուն ընթացք տուի երեկոյ մը, երբ սովորականէն շատ աւելի էին անարժէք ոտանաւորները, աչքէ անցուցած թերթերուս եւ երկու նորատիպ գիրքերու մէջ։ Պարոն Պըլտեան արդի Ֆրանսական քննադատութեան ծանր հրետանին փոխ առած է ու պաշտպանողական դիրքի վրայ կ'ուզէ դնել զիս, մանաւանդ այն պատճառով, որ 1969 – 1970 թուականներուն ինք, իբրեւ բանաստեղծ, Պէյրութի «Ահեկան» գրական պարբերաթերթին ամէնէն տպաւորիչ (կարելի է ըսել՝ հայ աւանդապաշտներուն համար ամէնէն մտահոգիչ) դէմքն էր։ Ուրեմն, ես որ արդէն խոստովանած եւ ընդունած եմ քննադատամակարդի դիրքս, պաշտպանողականի վրայ եմ երկու յարձակումներու դէմ, — առաջինը՝ հայ բանաստեղծէ մը՝ որ թէ՛ կը ստեղծագործէ, թէ՛ ծանօթ է մեր գրականութեան, իսկ երկրորդը՝ Ֆրանսական քննադատութեան հմուտ անձէ մը։

Կը հաւատամ այն անգլիական ասացուածքին, որ կարելի է թարգմանել «ամենալաւ պաշտպանողականը՝ հակայարձակումն է»։

Կ'ուզեմ վերլուծել Պըլտեանի յօդուածէն որոշ մասեր. նպատակս է ցոյց տալ որ յարգելի հեղինակը իմ աչքիս շիւղին վրայ յարձակած ատեն կ'անտեսէ իր աչքին գերանը։ Վերլուծումը կը գրեմ իբր անձ մը, որ կը խօսի գրիչով, եւ ոչ իբր հեղինակութիւն մը՝ որ կը փորձէ պահուըտիլ ուրիշներու միտքերուն, ոճին եւ քերականական երրորդ դէմքին ետեւ։ Գր. Պըլտեան կը մատնանշէ (դրական չեշտով՝ եթէ չեմ սխալիր) որ իմ յօդուածիս «մասնայատուկ եզրերէն մէկն է բացայայտումն ու ստորագծումը խօսողի – գրողի վայրին», եւ միւս կողմէ բացասականօրէն կ'անդրադառնայ այն «ենթակայական չեշտին», որ կը յայտնուի խորագրէն»։ Ճիշդ է որ իմ «Ինչո՞ւ բանաստեղծ չեմ»ը շատ աւելի ենթակայական է քան իր աւելի «առարկայական» (օպժէքթիվ) վերնագիրը, «Քննադատի Քերականութիւն»։ Բայց արդէն հո՛ս իսկ կը վերսկսի ածականներու դաւադիր պայքար մը, որ չի կրնար լուրջ հաստատումներու հիմք ըլլալ, — քանի՛ գրական ու քաղաքական ցնորանքներ հիմնուած են իբր թէ առարկայական, տրամաբանական եւ ուրիշ նման խախուտ հիմքերու վրայ։ Գրական եւ քննադատական վէճերու մէջ գիտական ճշմարտութիւններ չկան, եւ «առարկայական»ը ածական մըն է՝ որ շատ փոքր տեղ ունի հոն, թէեւ շատ են գործածողներ, որոնք կ'ուզեն բառին վարկը եւ գիտական «հով»ը օգտագործել, վարկաբեկելու համար ենթակայականօրէն խօսողները։ Առաջին դէմքը գործածելու տեղ երրորդ դէմք գործածելով կարելի չէ հաշուեյարդարի ենթարկել հակառակորդ մը, մանաւանդ գրական – քննադատական վէճի մը մէջ։

Կ'ուզեմ սեւեռել գերադասութեան այն զգացումին վրայ, զոր ես կը գտնեմ Գր. Պըլտեանի յօդուածին մէջ, — զգացո՛ւմ մը, որ չեմ ուզեր դատապարտել իբր անձնական կէտ, այլ անոր համար որ ան կը խորհրդանշէ համալսարանաւարտ նոր սերունդի մէկ մասին օտարամոլութիւնը։ Գր. Պըլտեան զինուած է բառամթերքով մը, որ փոխ առնուած է Ֆրանսական համալսարանական շրջանակներու մէջ ծանօթ քննադատներէ եւ լեզուաբաններէ (Ռոլան Պարթ, Ցվեթան Թոտորոֆ, Ժաք Տէրրիտա, Ժաք Լաքան, Միշէլ Ֆուքօ, Ֆիլիփ Սոլլէր եւ հիներէն Անտրէ Մարթինէ ու Էմիլ Պէնվընիսթ)։ Այսպէս զինուած, ան հրապարակ կուգայ իբրեւ դատախազ ու դատաւոր, կ'առաջարկէ դատել յետ-եղեռնեան հայ գրականութիւնը ա՛յնպէս, ինչպէս Ֆրանսացի քննադատներու փոքր փաղանգ մը կ'ուզէ վերլուծել արեւմտեան գրականութիւնները։ Աւելցնեմ անմիջապէս որ մօտեցումի այս ձեւը թէեւ ընդհանրացած է Փարիզի համալսարանական թաղերուն մէջ, տակաւին ընդունուած չէ սակայն Ֆրանսայի բոլոր համալսարաններուն մէջ, եւ բուռն վէճի նիւթ է Արեւմտեան աշխարհի միւս ակադեմական կեդրոններուն մէջ։ Հակառակ ատոր, Գր. Պըլտեան կը գործածէ այս խմբակի գաղափարներն ու բառամթերքը։ Հայ ընթերցող մը, որ ծանօթ չէ Պարթի, Թոտորոֆի ու Տէրրիտայի «քերականութիւն» (կրամմէր) բառը գործածելու բոլորովին նոր եւ երբեմն քմահաճ ձեւերուն, կրնայ հարցնել որ արդեօք ինչո՞ւ «քննադատի Տրամաբանութիւն» կամ «քննադատական Հռետորութիւն» չէ յօդուածին խորագիրը։ Չէ՛, որովհետեւ «մօտա» չէ այն Ֆրանսական շրջանակներուն մէջ, ուր թրծուած են Պըլտեանի գաղափարները։ Եթէ անոր յօդուածը սեւեռած մնար ածականներու մասին ըսած խօսքերուս վրայ, քիչ մը աւելի հասկնալի կ'ըլլար վերնագիրը։ Բայց ըսել, որ «ո՛չ ածականները, ո՛չ ալ բարդ բառերը իրենք իրենց մէջ ժխտական կամ դրական տարրեր են», ո՛չ քերականութեան հետ կապ ունին, ո՛չ ալ իմ յօդուածիս հետ։ Քերականութիւնը չի՛ կրնար ըսել, եւ ես չեմ համարձակիր թելադրել, որ բայը դրական է, ածականը՝ ժխտական։ Ըսած էի պարզապէս, որ մեր նոր բանաստեղծութեան մէջ չեշտուած է ածականներու եւ բարդ բառերու խճողումը այնպիսի ձեւերով՝ որ կը վնասեն արտադրուած բանաստեղծութեան։ Նարեկացի մը եւ Մեծարենց մը կրնան ածականներով ու բարդ բառերով «որակներու մակերեսի աշխարհ մը ստեղծել», ինչպէս կ'ըսէ յօդուածագիրը։ Բայց բառերու այս ցանցը — ըսենք, Ֆրանսացի քննադատներուն պէս՝ սիննի փիանները այս հիւսուածքը — անպայման բանաստեղծութիւն չարտադրեր։ Անցեալին, նման պատճառներով, յաճախ կը ձախողէր Սիամանթօն, իսկ այսօր՝ ձախողանք չէ, աւազախրո՛ւմ մըն է, որմէ կը տառապին մեր բանաստեղծներէն շատեր, նոյն պատճառներով։ Եթէ անուններ չեմ յիշեր եւ տողեր չեմ մէջբերեր, պատճառը միայն ա՛յն է որ անձի մը դէմ չէ պայքարս, գոնէ հոս։

Բայց ձգենք խորագրի քերականութիւնը եւ սկսինք սկիզբէն։ Իր առաջին էջերուն մէջ, Գր. Պըլտեան կ'ըսէ որ գրական հարցերու մասին գրուած կաղապարատիպ յօդուածներ շատ են մեր մամուլին մէջ, եւ կ'աւելցնէ որ «հետաքրքրական է գիտնալ թէ ի՞նչ կը պահուըտի նման գրութիւններու ետին, ի՞նչ է այն անգիտակից – գիտակից ցանկութիւնը», որ կը մղէ զանազան յօդուածագիրներ, — անոնց մէջ, անշուշտ, նաե՛ւ զիս։ Կը խոստանայ քօղազերծել եւ «յօդուածային գրոհին տակ պահուըտող ցանկութիւնը», որուն արդիւնքն է հինին «երկդիմի» պաշտպանումը եւ նոր գրականութեան «ժխտական ախտաճանաչումը»։ Իմ յօդուածս ո՛չ հինին փառաբանումին նընիրուած է, ո՛չ ալ ամէն յետ-եղեռնեան նորի վարկաբեկումին։ Եթէ ես միշտ համաձայն չեմ Պըլտեանի նախընտրած նոր բանաստեղծութեան, պատճառը այն է որ կը հաւատամ թէ նոր բանաստեղծութիւն եւ նոր հայ բանաստեղծութիւն չեն կրնար դիւրաւ նոյնանալ, քանի որ (ինչպէս ըսած էի, եւ ինչպէս յիշած է Գր. Պըլտեան՝ իր մէջբերումներէն մէկուն մէջ) բանաստեղծութիւնը «եռախօսութիւն մըն է... որուն կը մասնակցին մեծ բանաստեղծը, ունկնդիր ժամանակակից հասարակութիւնը եւ գրականութեան լեզուն ու անցեալը»։ Երբ այնքա՛ն տարբեր է հայ բանաստեղծութեան եւ Հայուն անցեալը, չի կրնար տարբեր չըլլալ անոր նոր բանաստեղծութիւնը։ Գր. Պըլտեան, Պէյրութի 1960ական թուականներու գեղեցիկ օրերուն, դայեակը եղաւ նոր եւ խրթին բանաստեղծութեան մը, պայթուցիկ բայց արժէքաւոր։ Հիմա կ'ուզէ դայեակ ըլլալ նոր քննադատութեան մը, Ֆրանսական մօտեցումով եւ Ֆրանսաբան լեզուով մը, որ շատ քիչ կապ ունի մեր վերջին յիսնամեակի՝ Ադրալեանի, Շահնուրի, Թաշեանի եւ Միսաքեանի հայերէնին հետ։ Անշուշտ լեզու եւ գաղափար կարելի չէ զատել իրարմէ, թէ՛ արուեստի մէջ, թէ՛ քննադատութեան մէջ, եւ Պըլտեան իր խրթին ու զարտուղի լեզուով կը յայտարարէ որ կը փափաքի բռնել դիրք մը, որ դուրս է հայկական չափազանց սեղմ գրական աշխարհէն (ինչ որ բոլորովին հասկնալի է ինծի), բայց եւ այնպէս՝ իր թիրախը հայ գրականութիւնը կը մնայ, եւ ա՛յս է որ սխալ կը թուի ինծի։ Բացատրեմ, թէ ինչո՞ւ։

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(*) Խորագիրը «Յառաջ»ի խմբագրութեանն է։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՕԳՆԱԿԱՆԸ՝

ՍՈՒՐԷՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Ճարտարապետ Սուրէն Պետրոսեան ժայռապատկերներու սիրահար է։ Ան, վերջին տասը տարիներու ընթացքին, նկարած է Գեղամայ եւ Վարդենիսի լեռներուն մէջ ճամբորդելու ատեն եւ լուսանկարները ներկայացուցած է մասնագէտներուն, որոնք քննելէ եւ ուսումնասիրելէ ետք եկած են այն եզրակացութեան, թէ Հայաստանի լեռներուն մէջ յայտնաբերուած քարէ աստղային «քարտէսները» կենդանակերպի համաստեղութիւննե-

ՋՈՐԻ ՄԻՐՕՆ

8.

Նարէից յետոյ ինչո՞ւ ուխտ արաւ գլուխը չդնել կնոջ բարձի։ Էլի երեխայ կ'ունենար Յարութից բացի, Յարութը չկայ՝ կը լինէին նրանք. իրենից յետոյ ծուխ կը ծխէին, տոհմի շունչն ու արիւնը կը պահէին աշխարհի մէջ։ Խերն ու չառն առած ինքն էլ կ'երթայ, չի ունենայ ոչ մահարձան, ոչ ազգ ու անուն քարի վրայ։ Տունը կը դառնայ փլատակ, կը լցուի փուշ ու եղինջով, օձ ու խլէզ բոյն կը դնեն պատերի մէջ ու ոչ ոք չի յիշի, որ այդտեղ տուն է եղել, դուռը բաց ու խուփ անող Նախշունաչ Նարէ, կրակի կտոր Յարութ ու մի Ջորի Միրօ ու մի Ջորի Միրօ... Ոչ գործվարքցի Յարութ պապ է եղել արեւի տակ, ոչ գործվարքցի ղաղթական Միրօ։ Տոհմի մեղքը չևի չլինքին առած, ծուէն ծխի պէս, կը հալուի՛, կ'երթայ...

Եւ յիշում է տալուորիկցի Զաքարին, որ գնաց ամպերի մէջ մեռնելու, եւ ցեցակեր գերանների տակ լայն բացած ակնախոռոչները լցնում ահ ու ցաւով, ծրում արիւնով տոհմի։ Ու երազում էր այն, ինչ չունէր արդէն եւ չէր ունենալու...։

Լինէր ջահէ՛լ... Լինէր ջահէ՛լ. օջա՛խ կազմէր, ունենար կին ծոցուր ու խլվլան ճիժ...։

Ու յիշում էր թեւ առած թռած օրերը։

Խանդութը նստում, բարձրանում էր գդոյշ։ Դուրս գալու ամօթ էր անում, բարձր խօսելու՝ ամօթ։ Քայլում էր երկկողմանի կացին տալով ու կայլիկութեան մէջ՝ մի անո՛յշ բան։ Մշեցի Օհանէսի դուքանից առած ծաղկաւոր չորն էր հագել՝ մի կողմից երկար էր, մի կողմից կարճ։ Քայլ ու շարժի հետ թըթխմորի պէս ելած – ծորացող կուրծքը տարուբերւում, թրթռում էր։ Աչքերի մէջ՝ Ընկուզասարի սլացք ու զովից կար, գիւղի կողքի Մասրաձորի մթից՝ մի քիչ ահ ու մութ ու Խումար մարէի աչքերի տրտմութիւնից՝ մի քիչ թա՛ց տրտմութիւն...

Երկու գիշեր Ջորի Միրոյի աչքերի դէմից չհեռացաւ Խանդութը։ Եւ գիշերուայ կէսին, չիմացաւ թէ ինչու, փորձեց Սառէին պատկերացնել... ծոցուոր։ Փորձ արաւ փակ աչքերով, յետոյ շուռ եկաւ ու աչք դիպցրեց նրան, նայեց լայնակն, կկոցած նայեց ու, որտեղից – որտեղ՝, մթան մէջ նկատեց Սառէի մերկ ուսը, բաց ու մաց ուրիշ տեղ էլ տեսնելու ճիգ արաւ եւ... արիւնը խուժեց, զարկեց քունք ու ճակատին, մթնդեցին աչքերը, շունչը բերանում հեւ ի հեւ դարձաւ, տաք դող ընկաւ սիրտ ու ծուծի մէջ եւ զգաց, որ... որ այր է։

Զգաց ու կարմրեց։

Իմացաւ ու մէկէն նստեց թախտին։

Աչք չէր կտրում Սառէից։ Մեղաւոր ու մեղապարտ բաներ էր անցնում մշուշուած գլխով։ Ոտքի էլ կանգնեց, դողքայլ էլ արաւ... Յետոյ կանգնեց տան կենտրոնում, եւ օճորք ու գետին երերացին գլխի վերեւ ու ոտքերի տակ։ Ետքայլ անելու ճիգ արաւ, ճիգ արաւ, թախտի վրայից խլեց կարպետն ու փախաւ...։

Կտուրի վրայից թքեց ձորին, կուրծք ու փորի վրայ պառկեց եւ սեղմած ատամներով շշնջաց.

— Մեղա՜յ, տէր, Սառէն ինձ աղջկայ տեղ կը գայ...

Մէկ էլ ասաւ, էլի ու էլի ասաւ։ Եւ ինչքան կրկնեց՝ այնքան բարձրաձայն եւ այնքան ատամները սեղմուեցին իրար...

Ջորի Միրօն այր էր ու այր էր։

Սողաց երդիքի մօտ, գլուխը կախեց ներս, փնտռեց Սառէի մերկ ուսը, շունչը որսաց, իր շունչ ու աչքերի տենդը թափեց երդիքից վար եւ չդիմացաւ։ Ափլփելով իջաւ, դողսիրտ ու դողամարմին կանգնեց Սառէի մօտ եւ նրա պտտուող գլուխը դիպաւ բաց ուսին։ Սառէն աչքերը բացեց, ճչաց, հաւաքուեց վերմակի տակ, սեղմուեց պատին ու վախվորուկ նայեց։

— Ես եմ... Սառէ... — ձայն հանեց հեւ ի հեւ, — Միրօն է...

Օտա՛ր մի ձայն ընկաւ Սառէի ականջը եւ անունը թուաց օտար։ Փորձեց ամբողջացնել մթով ծեփուած աչքադէմի երեսը, որը Միրոյինն էր, ծանօթ երանգ գտնել պահ առաջ լսած ձայնի մէջ, բայց չյաջողուեց։ Մտքում մի քանի անգամ կրկնեց՝ Ջորի Միրօ, Ջորի Միրօ, Ջորի ... Եւ որքան կրկնեց, անունն այնքան տարօրինակ թուաց, հեռացա՛ւ, հեռացաւ, եւ Սառէին թուաց, թէ ինչ-որ տեղ, վաղո՜ւց, դուցէ երազում է լսել այդ անունն ու ձայնը։

— Սառէ՛... — Ջորի Միրօն նորից հեւաց, — էս գիշեր իմ երակների մէջ արիւն կայ, լուսացաւ՝ կը դառնայ ջուր, — դէմքը մօտ տարաւ վերմակով ծածկուած կիսադէմին, — երեխա՛յ կ'ուզիմ, Սառէ։

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

(45 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

րու, ինչպէս նաեւ արեգակնային համակարգութեան մոլորակներու հնագոյն պատկերացումներ են: Պետրոսեան հաւիրաւոր թերթերու վրայ վերարտադրած է կենդանիներու, ռազմիկներու, որսորդներու պատկերներ: Սակայն զինք յատկապէս հետաքրքրած են երեք ձեւի աստղագիտական բնոյթի նկարներ: Առաջինները՝ երկրագունդի, լուսնի, արեւի պատկերներն են, երկրորդները՝ Պէգասի, Կարապի եւ այլ համաստեղութիւններու հնագարեան խորհրդանշանները: Երրորդ խումբի նկարներուն մէջ, գիտնականներուն կարծիքով, տարբեր խորութեան ու տրամագիծի կլոր փոսիկներու միջոցով հին մարդիկ պատկերած են կենդանակերպի բոլոր համաստեղութիւնները:

Հաւաքուած ժայռապատկերները, որոնք համադրուած են ժէ. դարու լեհ աստղագէտ Գեվելիուսի համաստեղութիւններու քարտէսներուն հետ, մեծ մասով կը համապատասխանեն անոնց: Աստղագիտութեան մեծ պատմաբանները՝ Ֆլամարիոն, Օլքոտ, Մաունդեռ, յաճախ ենթադրած են որ հին ժամանակ հայկական լեռնաշխարհի հողամասը եղած է աստղաբաշխական գիտելիքներու սաղմնաւորման օջախներէն մին: Օլքոտ ուղղակի կը նշէ, որ համաստեղծութիւններու հին ձեւերը, որոնք Եւրոպա եկած են Եգիպտացիներու եւ Յոյներու միջոցով, ամենայն հաւանականութեամբ ստեղծուած են Արարատ լերան եւ Եփրատ գետի միջեւ ինկած շրջանի բնակիչներուն կողմէ:

Սուրէն Պետրոսեանի գտած լրերու կարեւորութիւնը հաստատեց նաեւ Ք. Ա. երկրորդ հազարամեակի աստղադիտարանը, զոր ան յայտնաբերած է Սեւ Սարի մէջ: Հնագարեան գիտութեան ու մշակոյթի նոր վկայութիւններու որոնումները յանգեցուցին ուրիշ յայտնագործութեան մըն ալ: 3300 մեթր բարձրութեան վրայ ճարտարապետը յայտնաբերեց Խորհ. Միութեան ամէնէն բարձր «Կիկլոպեան» ամրոցը (Գ.–Բ. հազարամեակներ Ք. Ա.): Այդպիսի կառոյցներ պատմաբաններուն մինչեւ այսօր ծանօթ էին միայն ծովու մակերեսէն 2000 մեթր բարձրութեան վրայ:

Սուրէն Պետրոսեանի գտած լրերը հետաքրքրած են ոչ միայն աստղագէտները, հնագէտներն ու արուեստաբանները, այլ եւ կենսաբանները, կենդանաբանները եւ մարդաբանները: Ժայռապատկերներու մէջ կան երկրագունդի երեսէն վերցուած կենդանիներու, թռչուններու շատ պատկերներ, մարդու զբաղումներու վկայութիւններ: Ակադ. Վիկտոր Համբարձումեան առաջարկած է Բիւրականի աստղադիտարանին մէջ ստեղծել թանգարան մը հնագարեան աստղային քարտէսներու հիման վրայ, զորս հաւաքած է Պետրոսեան: Ս. Պետրոսեան հեղինակն է նաեւ ջրելեկտրակայաններու, ինքնատիպ շէնքերու, ճարտարապետական ստեղծագործութիւններու, աղբիւր – յուշարձաններու եւ կոթողներու:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ

ԽՈՍՏՄՆԱԼԻՑ ՀԱՅ ՍՊԱՅԻ ՄԸ

ԿՍԿԾԱԼԻ ՄԱՀԸ

— Օ —

Ցաւագնումով կուտանք այս ցաւալի լուրը մեզմէ անկախ պատճառներով:

Մարտ 12ին սեւ հողին կը յանձնուէր Գնդ. Ժիրայր Գազանճեան, 39 տարեկանին, անողոք հիւանդութեան մը հետեւանքով:

Ժիրայր Գազանճեան, ղեկավար ճարտարագէտ, գնդապետ օդանաւի ճիւղին մէջ, զաւակն էր ընկ. Գառնիկ Գազանճեանի:

Ֆրանսական բանակի Լիբանանի պարպումի նախօրեակին ենթասպայ Գառնիկ որ ժէնիի մէջ ընկերակից էր ինծի, եւ մտերիմ, մեր հայասէր քոլոնէլը յայտարարեց որ մեր երկուքն ալ Ֆրանսա մեկնող առաջին շոգենաւով պիտի ղրկէ, որովհետեւ երբ ջանասէր սպաներ պիտի կրնանք մեծապէս օգտակար ըլլալ Ֆրանսայի:

Երբ Փարիզ հասանք, Գառնիկ հաստատուեցաւ Անթոնի. մեկուսի կեանք մը կ'ապրէր իր Ֆրանսացի կնոջ հետ, որ լաւ հայախօս մըն է, եւ ուր կ'ապրին մինչեւ այսօր

Նկատի ունենալով իր հօր չափազանց զգայուն վիճակը, Ժիրայր երբ մահացու հիւանդութեան մը դատապարտուած է, գուշակելով իր վերահաս մահը, չէ ուզած որ զգայուն հօր լուր տրուի, որով թաղուած է առանց ծնողքին ներկայութեան, հեռու քաղաքի մէջ զինուորական պատիւներով:

Գառնիկ Գազանճեան վերջապէս լսելով իր զաւկին մահը, ուզեց որ Ֆրանսական բանակի հաւանութեամբ հոգեհանգստեան պաշտօն մը կատարուի Ապրիլ 30ին Օրսէի Ս. Մարթէն եկեղեցիին մէջ: Եկեղեցին լեցուած էր խուռներամ բազմութեամբ, ներկայ էին համազգեստաւոր վեց զօրավարներ, 12 գնդապետներ եւ զանազան սպաներ:

Այս առթիւ դամբանական մը խօսեցաւ ճարտարագէտ – զօրավար Պօշէ, իր ընկերներու կողմէ, որուն ամփոփումը կուտանք ստորեւ:

— «Կ'ուզեմ համառօտակի տալ վերջերս մահացած Գազանճեանի անցեալ կեանքը:

«1957 Հոկտեմբերին Բազմարուեստից վարժարանը լրացնելէ յետոյ ընտրեց օդանաւային զինուորական ճարտարագէտի ասպարէզը, ուրկէ վկայուած էր իբր վարպետ: 1959ին եւ 1960ին ստացաւ թեքնիք վարժարանի օդաչուի վկայականը Վիլլաքուպլէի եւ Գազոյի մէջ փորձի շրջան մը անցընելէ յետոյ: 1960ին երիտասարդ ենթասպայ, նշանակուած է Քոլոմպեշարի հրամանատարութեան մօտ, ուր իր անբիծ եւ փայլուն նկարագրով արժանացած է օդային տորմիղի կարգին զինուորական արժանիքի խաչին: Ապա, մտած է Նաւա – օդանաւային բարձրագոյն Ազգ. վարժարանը, զոր աւարտելէ ետք, 1962ին անցած է Սաքլէ»:

Դամբանախօսը թուեց շարքը բոլոր արժանիքներուն թէ իր պաշտօններուն մէջ եւ թէ ստացած պատիւներուն:

Ժիրայր Գազանճեան զրկուած էր նաեւ Ամերիկա Քոնֆորտ օդանաւի խնդրոյ առթիւ մեկնած յանձնախումբով, իր հիւանդանալէն քիչ առաջ:

Հանգիստ իր ոսկորներուն:

Պ. ՋՊՈՒՔՃԵԱՆ

Դպրոցասէրի պաշտաճանդէսը

Յունիս 13ի Կիրակի ամբողջ օրը Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի պարտէզներուն մէջ մանուկներ կը վխտային, երիտասարդներ կը պարէին ու վարժարանի աշակերտութեան ծնողքներն ու բարեկամները սեղաններու շուրջ հաւաքուած ուրախ պահեր կ'անցընէին:

Վարժարանի Խնամակալութիւնը եւ Տնօրէնութիւնը ոչինչ խնայած էին դաշտահանդէսը հաճելի անցընելու եւ ներկաներուն ամբողջ օր մը հայկական մթնոլորտ մը պարգեւելու համար: Կազմակերպուած էին զանազան խաղեր, ժամանցի միջոցներ մեծերու եւ փոքրերու համար: Սեւան նուագախումբը՝ հայկական եւ եւրոպական երգերով ու նուագներով հաճելի տրամադրութիւն կը ստեղծէր ներկաներուն մէջ: Մէջ ընդ մէջ վարժարանի աշակերտուհիներու պարախումբը հայկական ժողովրդական պարերով հանդէս կուգար եւ իր յաջող ելոյթին համար կը խլէր ծափեր:

Կէսօրէ ետք ժամը 4ին էր որ կը ժամանէր Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան եւ տեղ կը գրաւէր սեղանին շուրջ, ուր ներկայ էին Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսուչ Հայր Խորէն Տիլիզեան, Գիւտ Եպս Նագդաշեան, Նորվան Վրդ. Զաքարեան եւ Հ. Ռափայէլ Անտոնեան:

Դաշտահանդէսի ընթացքին կազմակերպուած էր նաեւ վաճառք մը զանազան լրերու, որոնցմէ կ'օգտուէին ներկաները: Արդէն ժամը 7ն էր, երբ նուագախումբը նոր թափով մը կը սկսէր մթնոլորտը շէնցնել եւ պարող զոյգերը կը լեցնէին հրապարակը, մինչ մանուկներ կը խռնուէին՝ վարժարանի աշակերտութեան կողմէ պատրաստուած մանկական խաղերու առջեւ: Ներկաներու կողմէ ջերմ գնահատանքի արժանացան լիբանահայ երկու երգիչներու՝ Վիգէնի եւ Յարութիւնի, հայկական եւ եւրոպական զուգերգները, զորս կատարեցին կիթառի ընկերակցութեամբ:

Դաշտահանդէսը տեւեց մինչեւ գիշերուան ժամը 11ը եւ ներկաները հեռացան գոհ տրամադրութեամբ:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ «Օքսիտէնթըլ Սենթըր Օտիթորիոմ»ի մէջ, վերջերս նշուած է գրագէտ եւ հրապարակագիր Անդրանիկ Անդրէասեանի գրական գործունէութեան 45ամեայ յոբելեանը, նախաձեռնութեամբ Թէքէեան Մշակութային Միութեան: Երեկոյթի բացումը ըրած է Ճորճ Մանտոսեան եւ կարդացած՝ շնորհաւորական հեռագիրներ եւ նամակներ: Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմի առաջնորդ Վաչէ Եպս. Յովսէփեան, կարդալէ ետք Վազգէն Կաթողիկոսի կոնդակը, յոբելեարին յանձնած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին կողմէ շնորհուած Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Ա. կարգի շքանշանը: Քալիֆորնիոյ Նահանգի Օրէնսդիր Մարմինը պատուոյ գիր մը տուած է յոբելեարին, իսկ Ռ. Ա. Կ.ի Շրջ. վարչութիւնը «փլաք» մը նուիրած է: Յոբելեանի երեկոյին, Անդրանիկ Անդրէասեանի կեանքն ու ազգային գործունէութիւնը ներկայացուցած է Բարսեղ Գարթալեան, ծանրանալով յոբելեարի հրապարակագրական գործունէութեան վրայ եւ շեշտելով արժէքը իր հեղինակած ինը հատորներուն: Հ. Բ. Ը. Մ.ի ընդհ. տնօրէնը Միսաք Հայկենց խօսած է Անդրէասեան խմբագրի մասին: Ալեքս Գըլըճեան՝ Ա. Անդրէասեանի մտերիմ բարեկամը, դրուագներ պատմած է, ցոյց տալու համար յոբելեարի նկարագրի գիծերը: Գեղարուեստական յայտագրի մը գործադրութենէն ետք խօսած է յոբելեարը՝ ցոյց տրուած յարգանքն ու պատիւը վերագրելով հայ գրողին եւ Հայութեան ծառայելու իր կամքը վերանորոգած:

· ՊՈԼՍՈՅ Պիւյիւքտէրէ Թաղամասի Ս. Հռիփսիմեանց եկեղեցւոյ մէջ, Յունիս 14ին կատարուած է քահանայական ձեռնադրութիւն: Շնորհք Պատրիարք քահանայական կոչում տուած է երեք ընծայացումներու, Նուրհան Սրկ. Հէքիմեան կոչուած է Իսահակ քահանայ՝ Պիւյիւքտէրէի եկեղեցւոյ համար, Յովհ. Սրկ. Կոմիկեան՝ Ստեփանոս քահանայ, Հալըճըօղլուի եկեղեցւոյ, իսկ Ստեփան Սրկ. Թէգէլլի՝ Պսակ քահանայ, Թօփգափուի եկեղեցւոյ համար: Ց

ՖԻՔՍԻ Յակոբեան վարժարանի սրահին մէջ, Յունիս 5ին տօնուած է «Հայրերու Օր»ը՝ Հ. Կ. Խաչի կազմակերպութեամբ: Նախագահած է Կ. Ղեւոնդեան: Բանախօսած է Օր. Ս. Պէօրէքճեան նշելով որ «Հայրերու Օր»ը կրնայ նկատուիլ «Մայրերու Օր»ուան ամբողջացումը եւ ներկայացուցած է հայրը իր ընտանիքէն ներս: Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն ետք, Հ. Կ. Խաչուհիներ հիւրասիրած են ներկաները եւ ներկայ բոլոր հայրերուն բաժնած՝ յիշատակի նուէրներ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (116)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ

Սիրային, ընտանեկան կեանքէ

Ա. ՄԱՍ

ՍԷՐ ԵՒ ՍԱՐՍԱՓ

Երբ տափանաւը ցամաքին դպաւ, Սքալալինօ գլուխը վեր վերցուց, վայրենի վագրի մը պէս մռնչելով ցամաք ցատքեց եւ ամեցած ուժովը սկսաւ վազել:

Մարդս երբ մեծ վիշտ մը եւ կամ ուրախութիւն մը ունենայ, երկու պարագաներուն մէջ ալ առանձնանալ կ'ուզէ:

Ռոլան մելամաղձոտութեամբ հսկայն սրունկները դիտելով ակռաներուն տակէն մռլտաց.

— Խե՛ղճ մարդ... այնքան տարի տառապեր էր եւ ահա մէկ վայրկեան անխառն ուրախութիւն մը կ'ապրի...: Ուրախութենէդ լա՛ց, խեղճ հոգի, լա՛ց եւ գիշերուան յանձնէ հոգիիդ բերկրանքը... որովհետեւ վաղը դարձեալ պիտի տառապիս....:

Ինքն ալ ցամաք ցատքեց եւ կողմնակի փողոցներ մտնելով ու կամուրջներէ անցնելով Մեծ Ջրանցքին վրայի պալատը ուղղուեցաւ:

Վերջապէս մութ ու լուռ պալատի մը առջեւ կանգ առաւ:

Սարսռալով գլուխը վեր վերցուց եւ պատուհանները աչքէ անցուց:

— Այս պալատը Վենետիկի զօրաց ընդհանուր հրամանատարը զօրավար Ալթիէրին էր:

Գլուխը կրակներու մէջ, հեւալով, Ռոլան տխուր ու մթին ակնարկ մը պտըտցուց պալատին ճակտին վրայ: Յետոյ, անոր շրջանը ընելով քարափ դարձաւ:

Հոն ծովեզերեայ քարէ խարիսխի մը վրայ նստելով նայուածքը պալատին ուղղեց:

— Ես հոս ի՞նչ ընելու եկայ, փսփսաց ան: Ահա իմ ատած մարդս այս տունին մէջ կը քնանայ, կեանքէս աւելի սիրած կինս ալ այս տունին մէջ կը քնանայ, Լէոնորը եւ Ալթիէրին. Սէրս եւ Ատելութիւնս: Ահա իմ սրտիս հաշիւները աչքէ անցընելու համար է որ եկած եմ հոս: Այս փորձութեան դառն բաժակը ըմպելէ առաջ քիչ մը երջանկութիւն եւ ուրախութիւն ցանեցի շուրջս: Իմ միջոցաւս, այս գիշեր անիծեալ պերճաղիճին աղջիկը հանդարտ քունով մը կը քնանայ... իր ապստամբած հոգիին մէջ հօր մը խօսքերը սերմանեցի: Իմ միջոցաւս, Սքալալինօն երջանիկ է այս գիշեր, հայր եղած է, երջանկութիւն մը որուն բնաւ արժանի պիտի չըլլամ ես: Այսպէս, ուրիշներուն երջանկութիւնովը զրահաւորուած, հոս եկած եմ այս գիշեր իմ թշուառութեանս, իմ դժբախտութեանս խորութիւնը չափելու....:

Խլրտուք մը խեղդուեցաւ կոկորդին մէջ, ցամքած աչքերէն բանի կերպով արցունք բերելու համար երկու մատները աչքերուն մէջ խօթեց, բայց արցունքի աղբիւրը չորցած էր իր հոգիին խորը եւ աչքերը դժոխային հուրով մը կը վառէին...:

— Ո՛վ քաղցկեղացած սիրտ, ո՛վ քարացած հոգի, գո՞հ ես եղածէն, մռլտաց ան ակռաներուն տակէն խօսքը ինքզինքին ուղղելով: Հիմա եկեր աւելի ուժգին կը տրոփես անոր համար որ քու ընկերակցիդ աւելի մօտ կը գտնուիս եւ կամ այնպէս կը կարծես թէ ան քեզի մօտ է: Անանկ կը յուսայի որ եթէ Լէոնորի գըտնուած տունը անգամ մը տեսնէի, իմ մէջս սէրը ատելութեան պիտի փոխուէր, անանկ կը յուսայի որ անոր ծծած օդը ատելութեամբ պիտի ծծէի, բայց ահա կը զգամ թէ կուրծքէս հեծկլտուք մը դուրս պոռթկալ կ'ուզէ, ատելութեան մռնչիւնին հետ սիրոյ մռնչիւն մը դուրս ժայթքիլ կ'ուզէ: Ո՛հ, ըսել է դեռ կը սիրեմ զայն, դեռ կը սիրեմ: Ի՞նչ է եղեր ուրեմն սա սէրը, ո՞ր ցեխէն շինուած է եղեր ուրեմն մարդկային սա սիրտը: Ան հոն է, ինէ քսան քայլ անդին, եւ գիս բոլորովին մոռցած, ամուսնոյն հետ կը քնանայ, մինչդեռ ես տխմարս, հոս իր դրան առջեւ կեցած, հառաչելով ու խորդալով պուտիկ մը սէր կը մուրամ անօթի մուրացկանի մը պէս: Արդեօք այս ժամուն ի՞նչ կը մտածէ ինքը...: Բայց չե՞նք գիտեր թէ կիները ինչ կը մտածեն...: Մե՛ղք, մե՛ղք...: Բայց ինչո՞ւ ես ալ չմոռնամ զինքը, ինչո՞ւ հանգիստ չընեմ, ինչո՞ւ ուրիշներու հետ չքնանամ...:

ՄԻՇԷԼ ԶԻՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

Տէր եւ Տիկին Պերճ Յովնանեան, այրի Տիկին Մաթիլտ Գասպարեան (Պուքրէշ), Տէր եւ Տիկին Սփոյէսքօ եւ զաւակները (Պուքրէշ), Տէր եւ Տիկին Տէօքմէճեան եւ զաւակները (Պոլիս), այրի Տիկին Գալփաքճեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկ. Խաչիկեան եւ զաւակները (Միլանօ), Տէր եւ Տիկին Ավրամ եւ զաւակները (Նիւ Եորք) եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՆՈՒԱՐԴ ՅՈՎՆԱՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Պալեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 17ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի Յունիս 22 ժամը 14·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ի ՊԱՏԻՒ Գ. Ճ. ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Հինգշաբթի օր, Յունիս 24, ժամը 18ին, Լիոնի Ազգ. Տան մէջ, 295 Ռիւ Պուալօ, Լիոնի քաղաքապետ՝

ԼՈՒԻ ՓՐԱՏԷԼ

Գաբրիէլ Ճ. Պահատուրեանը (պատուոյ Նախագահ Ազգ. Միութեան) կը պարգեւատրէ արժանիքի Ազգ. կարգի իբրեւ ասպետ, պատիւ մը որուն արժանացած էր վերջերս:

ՊԱՆԵԽՕ – ՔԱՇԱՆԻ
ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ, Կիրակի Յունիս 27 ժամը 15·30ին, Պանեէօյի քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ, Ռիւ Շառլ Միշէլ:

Բացման խօսք՝ Լեւոն Տօնիկեան

Գեղարուեստական բաժին.— Երգ, արտասանութիւն, կենդանի պատկեր, կատակերգութիւն եւ հաճելի անակնկալներ:

Կը ղեկավարէ

ուսուցչուհի Տիկին Հռիփսիմէ Պալըգեան

Հայկական պարեր աշակերտութեան կողմէ, կը ղեկավարէ Տիկ. Լիլի Փեճմէզեան

Եռապար.— Ք. Գասպարեան, Ի. Խան-դամուրեան եւ Ա. Ֆերման:

Մեներգ՝ Տիկ. Սիւզան Լօտ, ընկերակցութեամբ դաշնակի՝ Օր. Տաճէնեանի

Դաշնակի վրայ կը նուագեն նաեւ Քաթրին Ժերտանեան, Ժանէթ Գաբրիէլեան եւ Վահէ Թորոսեան:

Աքորտէոն՝ Նիքոլա Ժերտանեան:

Մուտք 10 ֆր.

Հաղորդակցութեան միջոցներ՝ Փորթ տ'Օռլէանէն առնել 188 թիւը եւ իջնել Ալպէր Փըթի եւ կամ 197 թիւը եւ իջնել՝ Մարսէլ Պռնէ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, Յունիս 25, ժամը 20·30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն փարիզեան խումբերը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս Հինգշաբթի, Յունիս 24, երեկոյեան ժամը 8·30ին Փարիզի Մշակոյթի Տունը:

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Հ.Յ.Դ. Եօթնեղբայրեան Ենթակոմիտէն, ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Եօթնեղբայրեանի բոլոր ընկերները, Ուրբաթ 25 Յունիս երեկոյեան ժամը 9ին ակումբին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հանգստեան կոչուած կամ կանխահանգստեան կոչուելու վիճակի մէջ եղող հաշուապահ մը (կին թէ այր) որ տունը աշխատի: Անուն եւ հասցէ ղրկել գրաւոր «Յառաջ»ի հասցէին:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէ: Ձեր ղրկած ազդին մէջ թուական չկայ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը Յունիս 26, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին Նաճարեանի ագարակը: Անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

CAEL

Rue Villa des Prés — Sevran

RAPHY

Exposition du 15 au 26 Juin

Expose aussi au Salon International d'Aquitaine à Mauléon (Pays basque, Pyr. Atlantiques), du 27 Juin au 30 Septembre.

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ.Յ.Դ. Շրջ. Կոմիտէի կողմէ, Կիրակի Յունիս 27 ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ, 12 – 14 ռիւ Սէն Պազիլ:

Կը խօսի ընկ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն նաեւ Է. Սարաֆեան եւ Տ. Թորոսեան:

Գեղարուեստական բաժին:
Փարիզէ Վիգէն (տուօ)

Մուտքը ազատ է

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 26, ժամը 20·30ին

Salle Chaillot-Galliera, 28, Ave. George V

Կը նախագահէ Ընկ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Կը խօսին.— Տիկին ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ–ՄԻՆԱՍԵԱՆ եւ ընկ. ՎԱՀԱԳՆ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— Նայիրի պարախումբը, Վիգէն եւ Յարութիւն (զուգերգ), Սերոբ Մանուկեան (արտասանութիւն)

Croix de Bois,

croix de Guerre

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. Պ. Տիգրան Մարգարեան իր կնոջ Մարինէի հոգեհանգստեան առթիւ 50 Ֆր, Տէր եւ Տիկին Յօնիկ Մկրտիչեան իրենց հօր Աղասի Արստակէսեանի հոգեհանգստեան առթիւ 50 Ֆր, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Մկրտիչեան, Կարպիս Փիրանեանի մահուան առթիւ 25 Ֆր.:

PRIX EXCEPTIONNEL
2650 F

VOYAGES en ARMENIE

Au départ de Marseille 14 jours
JUILLET AOUT SEPTEMBRE

Comprenant

Transport aérien — Pension complète — Hôtel 1ère classe — Visites et excursions — Service accompagnateur, guide.

DEPART DU 2 JUILLET ENCORE QUELQUES PLACES DISPONIBLES

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN	Madeleine BENNEYAN
VOYAGES WASTEELS	HAVAS-VOYAGES
87, La Canebière	12, bd. Général De-Gaulle
13001 - MARSEILLE	26000 - VALENCE
tél. (91) 50.89.12	tél. (75) 43.06.06

Date limite d'inscription un mois et demi avant le départ.

Licence n° 97

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ ԵՒ ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ

Շաբաթ, Յունիս 26ին, ժամը 16·30ին վարժարանի սրահը

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Կաթող. Պատուիրակ Արեւմտ. Եւրոպայի Հայոց եւ Առաջնորդ Փարիզի

Ներկայութեամբ Ռէնսիի քաղաքապետ Լ. ՏՈՒՏԷԻ

Գեղարուեստական յայտագիր: Երգ, պար, արտասանութիւն — Վարժարանի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գ. Եանըպէկեանի և պարախումբը Ա. Ասլանեանի

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 27, Կիրակի, ժամը 13–22

Ժամը 10ին ամավերջի հանդիսաւոր պատարագ — 11ին պարգեւաբաշխութիւն սրահին մէջ — 13ին սկիզբ դաշտահանդէս - հացկերոյթին:

Կը մասնակցին՝

Հայաստանէն եկած ժողովրդական արուեստագիտուհի՝ ԼԻՒՍԻ ՔՈՇԵԱՆ, ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ երգչախումբը, ՆԱԻԱՍԱՐԴ պարախումբը ազգ. Նորաձոյն պարերով ՆՈՐԱՅՐ ԱՔԸԼԵԱՆ (Հայաստանէն) ՄԱՐԹԷՆ ԵՈՒՐԿԷՆՍ — ՖԵՐՏԻ, ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ իր նուագախումբով

Ընտրութիւն ամէնէն գեղեցիկ մանուկին 4 – 5 տարեկան

Վիճակահանութիւն Պիւֆէ Անակնկալներ

ՄՈՒՏՔ 10 Ֆ.

Restaurant

LA CAPPADOCE

3, rue Marivaux (derrière l'Opéra-Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65

présente

tous les soirs

NORAYR

1er chanteur de l'Orchestre d'Etat d'Arménie

et tous les samedis soir

FERDI

Il est nécessaire de réserver sa table pour le dîner.

Fermé le Lundi

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
24
JEUDI
24 JUIN
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.620
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — N° 13.620

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՏԱԼԻԱ ԻՐ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

ԵՐԿՈՒ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՈՉ ՄԷԿ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

Ամէն ոք կը սիրէր յիշել Մուսոլինիի խօսքը՝ «Իտալացիները անկառավարելի են»: Արդարեւ, այս կանխահաս ընտրութիւնները որ պէտք է Իտալիան հանէին անել էն, ոչինչ լուծեցին եւ ստեղծեցին կացութիւն մը որ միայն նոր բարդութիւններու դուռ կրնայ բանալ: Արդարեւ ի՞նչ պատահեցաւ: Քրիստոնեայ – Դեմոկրատները 263 աթոռով (1972ին՝ 266) կը պահեն իրենց դիրքը եւ կը մնան Իտալիոյ առաջին կուսակցութիւնը: Այս անգամ սակայն մեծ յառաջդիմութիւն կ'արձանագրեն Համայնավարները ձայներու 34,4ը ստանալով եւ 179 աթոռէն անցնելով 227ի: Եւ որովհետեւ քրիստոնեայ Դեմոկրատները չեն ուզեր կառավարութիւն կազմել Համայնավար մասնակցութեամբ, կը պարզուի որ Իտալիա երկիր մըն է զոր կարելի չէ կառավարել: Կիրակի օր, Իտալացիներու ընտրութիւնը, որ մկրտուեցաւ «Լ'ավվենթուրա», շատ պարզ կը թուէր բայց նաեւ բարդ էր: Տեմօ – Քրիսթիաններու ձեռքը տարիներէ ի վեր, Իտալիան կը մխրճուէր աղտին մէջ, կողոպուտ, առեւանգում, գիներու աճուոր սղութիւն, անապահով վիճակ, կաշառակերութիւն, սոր դիմաց՝ Համայնավարները, ազատական Պերլինկուէրի գլխաւորութեամբ: Բայց Պերլինկուէրով չի վերջանար ամէն բան: Մարդը, թրծուած Թոլիաթթիի դասաբանը, միշտ պահած է իտալական համայնավարութեան դիմագիծը, որ միշտ իր անհատականութիւնը ունեցած է Մոսկուայի նկատմամբ եւ այդ ուղղութեամբ մարդը մտահոգութիւն չի պատճառեր: Կը մնայ այն վարկածը, որ իշխանութեան գլուխ գալէն ետք, դժուար չըլլար Մոսկուայի համար զինքը չէզոքացնել եւ աւելի հլու հնազանդ մէկը դնել մանաւանդ որ չարքերը որոշ չափով սթալինական մնացած են:

Ուրեմն Իտալացին պիտի ընտրէր ցեխին եւ անդունդին միջեւ ինչպէս կը գրէր Իտալիոյ ներքին հարցերուն ծանօթ լրագրող մը, աւելի պատկերալից ոճով, ու ընտրեց՝ երկուքն ալ: Գալով Ընկերվարականներուն որոնք 57 աթոռ կը շահին (նախապէս 61) մեծ պատասխանատուութիւն ունին անշուշտ երկրին հոս հասնելուն մէջ եւ քարտուղարներու հրաժարականները իրարու կը յաջորդեն: Ուրեմն ընտրութեանց վերջին արդիւնքները հետեւեալ պատկերը կը պարզէ .—

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Քրիստոնեայ – Դեմոկրատ 263 (266), Համայնավար 227 (179), Ընկերվարական 57 (61), ասոնց կը յաջորդէ Ընկերային Շարժումը (Նոր Փաշական) 35 (56) եւ զանազան կուսակցութիւններ որոնք մեծ պարտեալները կը մնան:

ԾԵՐԱԿՈՅՏ

Քրիստոնեայ – Դեմոկրատ 135 (135), Համայնավար 117 (1972ին Համայնավար եւ Ընկերվարական Պրոլետար Միութիւն կուսակցութիւնը միացեալ ցանկով կը ներկայանային եւ 95 աթոռ կը շահէին), Ընկերվարական 29 (33), Ընկերային Շարժում 15 (26):

ՀՌՈՄ ԿԸ ԿԱՐՄՐԻ

Այս ընտրութեանց կողքին կար նաեւ թաղապետական ընտրութիւնը, եւ Հռոմի մեծ յաղթականն է՝ Համայնավար կուսակցութիւնը ինչ որ կը նշանակէ թէ յաւիտենական քաղաքը, Կաթողիկէութեան սիրտը, համայնավար քաղաքապետ մը պիտի ունենայ եւ այն ատեն գուցէ Հռոմն ալ դառնայ նման այն գիւղին ուր Տոն Քամիլօ եւ Փեփոնէ անոյշ–անոյշ կը պայքարէին: Բայց այս անգամ սինեմա չէ եւ մեր դիմացը չեն Ֆերնանտէլ եւ Ճինօ Չերվի:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԱՅՍ ՀՐԱԴԱԴԱՐՆ ԱԼ ՕԳՈՒՏ ՉՈՒՆԵՑԱՒ

— O —

Այս նոր (39րդ) հրադադարն ալ ոչ մէկ օգուտ ունեցաւ եւ կռիւները կը շարունակուին Լիբանանի մէջ: Ձախ եւ աջ իրարու վրայ կը ձգեն կռիւներու նախաձեռնութիւնը: Քիչ մը յոյս ծագած էր առջի օր երբ 500 Սուրիացի եւ 500 Լիբիացի զինուոր հասած էր իբրեւ «խաղաղութեան ուժ», ասոնց պէտք է միանային նաեւ Սուտանէն, Սաուտի Արաբիայէն եւ Սոմալիէն ուժեր, ըստ Արաբական Լիկայի ընդհ. քարտուղարին յայտարարութեան: Ամէն պարագայի մէջ ոչինչ լուծուած է եւ օդակայանն ալ դեռ չէ բացուած:

Լիբիոյ վարչապետը Ճալուտ, յայտարարած է թէ որեւէ «կլոր սեղան» չի կրնար կազմակերպուիլ Փարիզի մէջ:

× Մեկնող օտարները, մանաւանդ ամերիկացի սկսած են Ցունաստան հասնիլ:

Քանի մը տողով

ԺԻՍՔԱՐ եւ կինը շատ հանդիսաւոր ընդունելութեան արժանացան Լոնտոն, ուր Չորեքշաբթի իրիկուն հիւրերն էին Թագուհիին: Այս առթիւ բաժակաճառեր փոխանակուած են, ուր հիմնուով ենթադրել թէ Ժիսքար չեն քողարկած թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա բոլորովին չեն ջնջած հին մրցակցութիւնը եւ հաւանաբար չկան ուրիշ ժողովուրդներ որոնք իրենց յարաբերութիւններուն մէջ ցուցաբերեն այսքան հիացում եւ գայրոյթ միաժամանակ:

ԿԻՊՐՈՍԻ Թրքական գօտիին մէջ տեղի ունեցան առջի օր Նախագահական եւ երեսփոխանական ընտրութիւններ: Գլխաւոր Թեկնածու՝ Տէնքթաշ ստացաւ ձայներու 77 առ հարիւրը եւ իր կուսակցութիւնն ալ (Ազգ. Միութիւն) շահած է երեսփոխանական ընտրութիւնները գոնէ ձայներու կէսը ապահովելով (40 երեսփոխան պիտի ընտրուէին) բայց վերջնական արդիւնք չկար տակաւին:

ԻՐԱՔԻ հիւսիսը կռիւները վերսկսած են Քիւրտերու եւ իրաքեան ուժերու միջեւ ըստ քիւրտ բանբերի մը: Բախումները տեղի կ'ունենան մանաւանդ Թուրք, սուրիական եւ պարսկական սահմաններու շրջանը: Ըստ նոյն աղբիւրին այս կռիւները վերսկսած են անցեալ ամիս եւ շուրջ 60 իրաքցի զինուոր մեռած է: Շերիֆ Վանլը յայտարարած է թէ Պարզանիէն ետք, նոր ղեկավարութիւնը կը ներկայացնէ Քիւրտիստանի Դեմոկրատ կուսակցութեան:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ, Յունիս 14 – 16)

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւան կը գտնուի Չեխոսլովաքիոյ ազգային թատերախումբը, ներկայացումներ տալու համար: Արդէն ներկայացուած է Էրնեստ Բրիլի եւ Եկատերինա Գերտներովայի գրած «Նկարուած է ապակիի վրայ» թատերախաղը: Գ. Սունդուկեան թատրոնին մէջ Երեւանցիներ առիթ կ'ունենան նաեւ դիտելու Օվալդ Զագրադնիկի «Սոնատինա սիրամարգի համար» թատերախաղը:

×

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԷՍԻ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ ՎՐԱՑԵՐԷՆԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ

Թիֆլիսի մէջ լոյս տեսած է Գարեգին Բէսի պատմուածքներու հաւաքածոն՝ «Նկարիչի նուէրը» խորագրով վրացերէն: Հատորին մէջ զետեղուած են հեղինակին «Նկարիչի նուէրը», «Արծաթէ պգալները», «Այրուած վշտեր», «Ձեռքը» եւ «Երգը կանչում է» պատմուածքները: Թարգմանութիւնը կատարած է Մարինէ Մամացաշուիլի:

×

ՀՐ. ԱՃԱՌԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՆԻՍՏԸ

Յունիս 10ին Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսաւոր նիստ մը, նուիրուած՝ Հրաչեայ Աճառեանի ծննդեան 100-ամեակին: Բացումը կատարած է Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահը՝ Վիկտոր Համբարձումեան: Հրաչեայ Աճառեանի կեանքի եւ գիտական գործունէութեան մասին զեկուցում կարդացած է Ակադ. Գէորգ Ջահուկեան, շեշտելով հայագէտին վաստակը հայերէն լեզուի պատմութեան, հայ բարբառագիտութեան, հայերէնի փորձառական հնչիւնաբանութեան գիտական ճիւղերու հիմնադրութեան, բառարանագրութեան, հայերէնի ստուգաբանութեան, հայ անձնանուններու ուսումնասիրութեան, հայերէնի համեմատական եւ պատմական քերականութեան եւ այլ մարզերէն ներս: Ապա, Հրաչեայ Աճառեանի կեանքէն յուշեր պատմած են ակադեմականներ Արարատ Ղարիբեան եւ Եդուարդ Աղայեան:

×

ՄԻՔԱՅԷԼ ՑԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի ժամանակակից արուեստի թանգարանին մէջ բացուած է Միքայէլ Ցարութիւնեանի գեղանկարներու առաջին անհատական ցուցահանդէսը: Այցելուները հետաքրքրութեամբ կը դիտեն «Խրախճանք», «Տիեզերք», «Հեռաւոր ձայներ», «Արեւոտ օր», «Համբոյր» գործերը: Միքայէլ Ցարութիւնեան 1965ին աւարտած է Երեւանի գեղարուեստա-թատերական հիմնարկութիւնը, ուր այժմ կը դասաւանդէ գեղանկարչութիւն:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ ԵՒ ԹԻՖԼԻԶԻ ԴԻՆԱՄՕՆ

ՀԱՒԱՍԱՐ ՄՆԱՑԻՆ (1–1)

— O —

Երեքշաբթի օր, Երեւանի Հրազդան մարզադաշտին վրայ, Թիֆլիզի Դինամօն եւ Արարատ հաւասար մնացին մէկական կէտ նշանակելով, ֆութպոլի ախոյենական մրցումներու շարքին: Արարատ միշտ գլուխն է դասաւորման:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱՌԱՋ 50

ԾԱՂԿԱՔԱՂ ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐԷՆ
Հրատարակութիւն «Յառաջ» Մատենաշարի
420 էջ, ճոխ հատոր մը

Յիսնամեայ հաւաքածոյէն գրութիւններ ընտրուած են հետեւեալ հեղինակներէ .—

Շաւարշ Միսաքեան, Վազգէն Շուշանեան, Նշան Պէշիկթաշլեան, Թէոդիկ, Յ. Ճ. Սիրունի, Արաքսի Թորոսեան, Ե. Տարօնեան, Շահան Շահնուր, Փայլակ Միքայէլեան, Արամայիս Սրապեան, Պերճուհի Բարսեղեան, Խտան, Գ. Մ. Ալէմշահ, Մարգրիտ Բաբայեան, Տիրուհի Միսաքեան, Սէզա, Շ. Նարդունի, Յ. Ադայեան, Հրաչ Սարգիսեան, Հր. Քաջարենց, Արսէն Աճէմեան, Հ. Սիմոն Երեմեան, Անրի Թրուայա, Հրաչ Զարդարեան, Աշոտ Մալաքեան, Տոքթ. Յ. Կիլիկեցի, Վարդան Սարգսեան, Յակոբ Տէր–Յակոբեան, Նիկողոս Սարաֆեան, Կ. Պետուշ, Արսէն Երկաթ, Օհան Տուրեան, Մաննիկ Պէրպէրեան, Անտրէ Մօրուա, Հուրի Իփէկեան, Արշամ Խոնդկարեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Կարպիս Մ. Ալէմշահ, Կ. Մեհեան, Վահան Փորթուգալեան, Գոհարիկ Ղազարոսեան, Սիմոն Վրացեան, Եւրոպացի, Արփիկ Միսաքեան, Զարեհ Մ. Որբունի, Աւետ Փափազեան, Ժոզէֆ Քէսէլ, Քլեման Լեփիտիւս:

Նաեւ վկայարան մը՝ ուր յիսնամեակին նուիրուած անտիպ գրութիւններ ունին Հրանտ – Սամուէլ, Հ. Վահան Յովհաննէսեան, Բաբգէն Գավէզ, Հ. Ներսէս Տէր–Ներսէսեան, Մինաս Թէօլէօլեան, Ուիլերմ Սարոյեան, Ալեքսանդր Սարուխան, Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտի, Եռովէ Լաչինեան, Միսաք Միրզէ, Կարօ Յովսէփեան

Կողք՝

ԳԱՌԶՈՒ

Գին 100 Ֆր. (Թղթատարի ծախքով 110 Ֆր.)

Միակ կեդրոնատեղի՝ «ՅԱՌԱՋ»

Fonds A.R.A.M

«ԱՄԵՆԱԼԱՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՂԱԿԱՆԸ՝ ՀԱԿԱՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆ Է» (*)

(ԻՐԲՐԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆ Գ. ՊԸԼՏԵԱՆԻ)

Բ.

Մեր վէճի հիմնական առանցքը անհամաձայնութիւն մըն է նախկին յօդուածիս մէջ մատնանշուած եռախօսութեան բաղկացուցիչ միաւորներու դերերուն մասին։ Ի՞նչ պէտք է ըլլան բանաստեղծին, լեզուի եւ գրականութեան անցեալին, ու ժամանակակից ունկնդիր հասարակութեան դերերը, — քննենք իւրաքանչիւրը առանձին։

«Բանաստեղծ ըլլալը կամ չըլլալը», կը հաստատէ Պարոն Պըլտեան, կարելի չէ վերագրել «որոշումի մը վերացական կամայականութեան»։ Ընդհակառակն, «գիտակցութիւնը չէ որ պիտի որոշէ գրելն ու չգրելը, ինչպէս ըլլալն ու չըլլալը»։ Գրելը բանաստեղծին համար «նոյնքան անհրաժեշտ է՝ որքան խօսիլը, մտածելը, շնչելը կամ ցանկալը»։ Երանի՜ թէ այդպէս ըլլար մեր հայ իրականութիւնը, ուր խանութպանէն մինչեւ բժիշկ, տանտիկինէն մինչեւ խմբագիր, պաշտօնեայէն մինչեւ ճարտարապետ, ճեմարանաւարտներուն տասը առ հարիւրը գոնէ կը գրէ, բանաստեղծ ըլլալու յաւակնութեամբ, ո՛չ թէ գրելու (եւ կարդալուն) անհրաժեշտութիւնը զգալով, այլ որովհետեւ մեր իրականութեան մէջ բանաստեղծութիւն գրելն ալ, զայն տպուած տեսնելն ալ այլեւս իրաւունք կը կարծուին։ Այս նորափթիթ բանաստեղծները՝ վիրաւորական նամակներ կը գրեն մեր թերթերու խմբագրութեան, դիտել տալու համար որ հայ ժողովուրդը զիրենք չի՛ քաջալերեր իրենց գործերը գնելով, եւ թէ հայ քննադատներ զիրենք չեն քաջալերեր այդ նո՛յն գիրքերը գովելով։ Այս կատակերգութիւն – ողբերգութի՛ւնն է մեր իրականութիւնը, թէեւ ես ալ կասկած չունիմ որ մենք ունինք բանաստեղծներ որոնք մղուած են գրելու «մոլուցքէն», այն «սրբազան խենթութենէն», զոր մատնանշած է արդէն Պղատոն։ Ուրիշ ի՞նչպէս կարելի է բացատրել հայ գրողներու յամառութիւնը, երբ անոնց բաժինը՝ ըլլան բանաստեղծ թէ արձակագիր, ըլլան Նիկողոս Սարաֆեան կամ Յակոբ Պարոնեան՝ քրտինք, արցունք եւ անօթութիւն եղած է միայն։ Սակայն հաստատել հաղուագիւտ մեծերու մօտ գրելու պահանջը չի նշանակեր ընդունիլ ոտանաւոր գրողներու մեծամասնութեան մօտ նոյն պահանջին գոյութիւնը, եւ իրաւունք չի տար Պարոն Պըլտեանին որ իմ «պարզամտութեանս» վերագրէ այն հաստատումս թէ բանաստեղծութիւն գրող չեմ՝ որովհետեւ որոշած եմ չըլլալ։

Խնդիրը անձնական չէ՛։ Գրելը եւ հրատարակելը բոլորովին տարբեր բաներ են։ Գրելը կ'ենթադրէ երկաձայն մենամարտ մը, գրողին եւ լեզուին միջեւ, սիրաբանութիւն մը՝ որ պէտք չունի սահմաններ ճանչնալու։ Այսպէս հասկցուած՝ գրելը լեզուին վրայ անձնական դրոշմ դնելու փորձ մըն է։ Քանինե՜ր մտածած են այն, ինչ որ ըսած է աւստրիացի բանաստեղծը, Հոֆմանսթալ.— «Լեզուն հանրութեան բողն է, զոր կ'ուզեմ իմ կոյսիս վերածել»։ Չկայ անձ մը որ կը սիրէ իր լեզուն եւ չի զգար որոշ նողկանք մը՝ երբ զայն կը տեսնէ ամէն օր եւ ամենուն կողմէ գործածուած, ինչպէս հանրային պոռնիկը գործածուած է, բերնէ բերան, հեռատեսիլէն՝ թերթ, վաճառականական յայտարարութենէն՝ քաղաքական դէմքերու նոյնքան ստախօս բերան։ Մանաւանդ ամբողջատիրական երկիրներու մէջ, ուր լեզուն ալ կը պատկանի Պետութեան եւ անոր խամաճիկ գրողներուն, որոնց միջոցաւ կ'որովայնախօսէ տիրապետող դասակարգը. ամէն գրող գաղտօրէն, իր սենեակին ու տետրակին մէջ Սամուէլ Պէքըթ մըն է, Փասթեռնաք մը, Սոլժենիցին մը, Մանտըլշթամ մը՝ լեզուն իւրացնող, անձնականացնող, պղծուածը մաքրող բանաստեղծ մը։

Սակայն ամէն անձնադրոշմ լեզուական կառոյց հրատարակելի չէ, որովհետեւ ասիկա ունկնդիր հասարակութիւն մը կ'ենթադրէ, — եռախօսութեան այն երրորդ միաւորը՝ որուն մասին պիտի խօսիմ քիչ մը անդին։ Հոս կ'ուզեմ նախ շեշտել որ ո՛չ միայն լեզուն, այլ եւ բանաստեղծը որոշ կապեր ունին գրական անցեալին հետ, կապեր՝ որոնք անտեսուած կը մնան Պըլտեանի յօդուածին մէջ, եւ որոնց մասին ես շատ հպանցիկ ձեւով միայն խօսած էի։ Կ'ուզեմ ընդլայնել հիմա։

Իւրաքանչիւր նոր բանաստեղծ իր գրականութեան անցեալի մեծ դէմքերուն հետ ունի այն կապը՝ զոր ունի զաւակ մը իր հօր հետ, ինչպէս կը բացատրէ հոգեվերլուծման հայրը՝ Ֆրոյտ։ Զաւակ մը թէ՛ սէր եւ յարգանք կը զգայ իր հօր հանդէպ, թէ՛ որոշ վախ մը եւ մրցակցութեան ոգի մը։ Նո՛յնն է նորափթիթ բանաստեղծին վիճակը։ Կը յարգէ անցեալի մեծերը եւ կ'ուզէ ընդօրինակել զանոնք, կ'ուզէ կրկնել անոնց ոճն ու նաեւ անոնց յաջողութիւնն ու ժողովրդականութիւնը։ Միաժամանակ կը զգայ յաղթելու, տարբեր ըլլալու, նոր ըլլալու մղումը։ Այս հակասութիւնները լուծելու համար՝ կը ներկայացնէ ու կ'իւրացնէ աւանդական գրականութենէն ա՛յն, ինչ որ յարմար է իր կազմուող ոճին ու անհատականութեան, եւ կը մերժէ այն, որ խորթ է իրեն, իր լեզուին եւ իր ժամանակին։ Կը շեշտեմ զաւակի մը եւ բանաստեղծի մը միջեւ գոյութիւն ունեցող բաղդատական եզրերը, որովհետեւ երկուքն ալ կ'ենթադրեն անցեալի հետ կապ մը, աւանդական հեղինակութիւններու ընդունումն ու նաեւ մերժումը, եւ ոչ թէ այս կապին բացարձակ ժխտումը։ Կրկնեմ որ բանաստեղծը կ'որոշէ անցեալի ոճին յարմար ըլլալը կամ չըլլալը, ներկային մասին եւ ժամանակակից հասարակութեան մասին մտածելով եւ ո՛չ թէ վաքուումի մը մէջ, զերծ նկատումներէ եւ հետաքրքրութիւններէ։

Պըլտեան բանաստեղծի անհատականութիւնը եւ լեզուի կարեւորութիւնը ընդունելով հանդերձ՝ կը մերժէ մտածել ժամանակակից ունկնդիր եւ ընթերցող հասարակութեան մասին։ Կրնամ հասկնալ թէ ինչո՛ւ։ Թէ՛ բանաստեղծին համար, թէ՛ քննադատին, վտանգաւոր է պնդել թէ կարեւոր են ընթերցողները, — գոնէ վտանգաւոր է ըսել թէ առաջնահերթ պէտք է նկատուին անոնք։ Այս պնդումը կարելի է մեկնաբանել կա՛մ իբր հրաւէր հանրութեան մեծամասնութեան համար հաճելի գործեր արտադրելու, եւ կամ իբր սահմանում ու նաեւ սահմանափակում՝ որ կ'արգիլէ որոշ նոր գործերու արտադրութիւնը։

Այն ժողովուրդները, որոնք երկար ատենէ ի վեր հաստատ Պետութիւն եւ շարունակականութիւն ունեցող մշակոյթի տէր են, ունին նաեւ գրական «խաւաւորում» մը, — այսինքն՝ ընթերցող հասարակութեան իւրաքանչիւր խաւի համար գրուած գործեր։ Դռնապանը պոռնկագրութիւն կը կարդայ, պատանին՝ արկածախնդրական վէպ, ուրիշը՝ սիրային արկածախնդրութիւն, եւ ոմանք (միշտ փոքրամասնութիւն մը)՝ այն գործերը, որոնք գրականութիւն կը կոչուին ընտրանիի մը կողմէ։ Արդի հայ գրականութիւնը հիմնուած չէ այսպիսի խաւաւորման մը վրայ, եւ ուրեմն իրմէ շատ աւելի բան կը պահանջուի քան ամերիկեան կամ ֆրանսական գրականութենէն։ Հոն՝ լուրջ ընթերցողներ այլեւս չեն ակնկալեր որ լուրջ գրագէտներ թէ՛ զուարճացնեն (հեռատեսիլի պէս), թէ՛ տեղեկութիւն հայթայթեն (լրագրողի պէս), թէ՛ ազգային դատ պաշտպանեն (շարքային կուսակցականի պէս) թէ՛ անցեալի սրբութիւնները ոգեկոչեն (քահանայի պէս)։ Հայ գրագէտէն յաճախ կ'ակնկալուին այս բոլորը, և ակնկալութիւններու խուժանին մէջ կը կորսուի լեզուաբանը, որ գրականութեան մէջ նիւթն ու հիմն է միւս բոլորին։ Գրողին համար լեզուն ա՛յն է, ինչ որ գոյնն ու գիծն են նկարիչին համար, — իր ատաղձը, հում նիւթը, միաժամանակ բուն սէրը։

Այսպէս ուրեմն։ Հայ բանաստեղծին վիճակը անկարելիին մօտ է, մէկ կողմէ որովհետեւ գիրք գնող ընթերցող չունի, միւս կողմէ՝ որովհետեւ իր բուռ մը ընթերցողները իրմէ ամէն ինչ կրնան պահանջել։ Եթէ պատրաստ եմ հաստատելու այս բոլորը, ուրեմն ինչո՞ւ համաձայն չեմ Պարոն Պըլտեանին ու չեմ բաժներ անոր անտեսումը՝ ընթերցող հասարակութեան։

Որովհետեւ կը հաւատամ թէ գրագէտը, իր գործը հրատարակելով (ոչ թէ միայն գրելով) հրաւէր եւ ապարէզ կը կարդայ իր ընթերցողին։ Կ'ուզէ «նոր» բան մը տալ իր ընթերցողին «անսպասելի» մը (ինչպէս կ'ըսէ Պըլտեան)։ Այդ անսպասելին նոր եւ անծանօթ ըլլալու պէտք չունի։ Հինցածը նորոգելը բանաստեղծին գործն է։ Ան ո՛չ միայն կը փշրէ լեզուի ոսկրացած ու կարծրացած կաղապարները, այլ նաեւ կը փարատէ այն մշուշը՝ որ կ'իջնէ մեր միտքերուն եւ զգացումներուն վրայ, երբ լեզուն շարունակ նոյն ձեւով կը գործածուի, նոյն գաղափարները կրկնելու համար ամէն օր։ Առաւել՝ բանաստեղծը հինը կը վերստեղծէ ու կը նուիրէ մեզի, վերանորոգուած։ «Այնքան կը կուրնանք սովորութեան եւ առօրեայի պատճառաւ», կ'ըսէ Վիքթոր Շկլովսքի՝ ռուս քննադատը, որ «քարին ծաւալն ու խիճին մակերեսն իսկ չենք տեսներ այլեւս. պարզապէս քարի կտոր մը ըլլալը կը նշենք ու կ'անցնինք. բանաստեղծը քարին քարութիւնը կը վերադարձնէ մեզի»։ Նոյն զգացումները, — օրինակ՝ «ես քեզ կը սիրեմ» կամ «հայրենիքս կը սիրեմ» հազար անգամ կրկնուած խօսքեր են, յանկերգի վերածուած ու անտեսուած ընդհանրապէս։ Եթէ կարելի է զանոնք յիշել եւ կրկնել, կարելի է այն պատճառաւ որ Սայաթ Նովան «Մի խօսք ունեմ» երգած է, Չարենցը «Ես իմ անոյշ Հայաստանի» գրած է, զգացումը վերանորոգելով, լեզուի կարելիութիւնները բազմապատկելով։ Ամէն արուեստ իւրայատուկ ձեւով հինի վերյիշումէն եւ վերանորոգումէն զատ անծանօթը մեզի մօտեցնելու եւ ծանօթացնելու դերը ունի։ Այդ «անծանօթ»ը աշխարհի արտաքինն ու մարդոց ներքինը չէ միայն, այլ նաեւ լեզուի մակերեսն ու կառոյցը, այն՝ որ կը մոռնանք առօրեայ խօսակցութեան ընթացքին։

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(Շար. – 2)

ՋՈՐԻ ՄԻՐՕՆ

Ց.

Միրոյի տաք շնչից ծխախոտի հոտ պոկուեց ու մնաց Սառէի ռունգերում։ Սառէն աչքերը գոցեց. ամուսնու բերանից էլ ամէն գիշեր ծխախոտի հոտ էր առնում։ Եւ նրա ճոթ աչքերից գունդ արցունքներ կախուեցին։

— Շուն չեմ, իմ միտք չնանալ չէ, Սառէ, դերդաստանի մեղք իմ չեփ շնքին չտանիմ դերեզման...

Ցանկարծ Սառէն յիշեց Ջորի Միրոյի կախ ընկած ուսն ու թեքուած պարանոցը եւ ապա՝ մազերի ճերմակն ու ճակատի խորընկայ կնճիռները։ Եւ Միրօ մի քիչ նման երեւաց իրեն ու մի քիչ տարբեր։ Մթան մէջ աւելի առնական թուաց նա ճակատը աւելի լայն ու քար կնճիռներով, յօնքերը խիտ էին ու թաւ, իսկ փայլատ աչքերից կրակ – խուրձ էր թափում իր աչքերի մէջ, եւ Սառէն էլի կորցրեց նրա իրական դէմքն ու դիմագծերը։ Իսկ երբ Ջորի Միրօն նորից դողդողացրեց շուրթերը՝

— Սառէ՛...

Նորից Սառէի ռունգերում մնաց ծխախոտի բոյր, եւ նա ահ ու խորշանք չունեցաւ այդ շնչից։

Մի կոշտ ու կոպիտ ծնօտ սղալեց Սառէի ուսն ու լանջը։ Սառէն թեւ ու ափով թոյլ հրեց Միրոյի դէմքը եւ այս անգամ թեւ ու ափի վրայ սարսուռ զգաց...։

Առաւօտեան, երբ աչք բացեց Սառէն, Միրօն նստած էր անկողնու մէջ, մօտ իրեն եւ գլուխը կախ ծխում էր։ Թախիծով էին լցուած նրա դէմքի կնճիռները, իսկ հայեացքից ժպիտի պէս մի բան էր կախուած։ Վերմակի ծերպից երկար նայեց, նայեց ու զարմացաւ, որ գիշերը կէս ու պռատ յիշում ու կորցնում էր այդ դէմքն ու դիմագծերը եւ խուլ տնքոցով շուռ եկաւ, դէմքն արեց պատի կողմ։

Քարագլուխ գիւղը թշնամացաւ Ջորի Միրոյի հետ։

— Ժողովուրդ, իմ խօսք միշտ էս չի՞ էղէ. Ջորի Միրօն վտանգաւոր է, — ասաց Արօն։

— Գեւոյին կը մեղադրեն... Զահէլ էր՝ սխալմունք ունեցաւ։ Էս քաֆթառ չան արարմունք աշխարք չի տեսնէ։

— Ողճմտանք ունեցանք, թէ՝ դուռ գոցուաւ, ծուխ կտրուաւ, իմացանք մարդ էր։ Էնպէս աւերուի իր տուն, որ մենք իմանանք։

— Աստուած հեռու պահի սուս ու փուս մարդուց։ Դուռ ու երդիք արէ ձորի կողմ, թիկունք՝ մեղ, գեղի պատուի հետ կը խաղայ։

— Գիւղից վտարել է պէտք։

— Կ'երթայ ուրիշ գեղ կը կեղտոտէ, տուն քշել – ձոր լցնել է պէտք...

Ջրաբաժինը հող – տնամերձին ջուր չտուեց.

— Դու էս գեղի անդամ չես... Գնա քու Սառէից ջուր ուզէ։

Եւ Միրօն գիշերով ջուր գողացաւ։

Տնամերձը կալսելու համար բրիգադիրը կամ ու լծկան չտուեց.

— Դու իմ բրիգադի անդամ չես։ Գնա Գեւոյի մօտ, — հեգնոտ ժպտաց։ Եւ Միրօն հարեւան գիւղը գնաց։

Փորձ արեցին վերցնել տնամերձ–հողը, եւ Միրօն շրջկենտրոն գնաց.

— Ինձ հող ո՞վ է տուէ, թեւ ու թիկունք ջարդեցի, քար դարձրի հող, ի՞նչ իրաւունքով կ'առնին... Թէ իմ մեղքն ինչ է։

Գիւղի կանայք շանչ արեցին դէմք ու թիկունքին եւ չար ու խանդոտ շպըրտեցին.

— Քոպակ շուն, քեավթառ...

Քարկոծեցին, տունը հրդեհելու սպառնալիք տուեցին, հալածեցին Ջորի Միրոյին։

Ամէն մէկն իր ցաւն ու կատաղութիւնը Միրոյի թեքուած գլխին էր թափում։ Իսկ Ջորի Միրօն լսում, տանում էր ամէն ինչ ու խաղա՛ղ մնում։

Սառէն ծոցուոր էր...

Յետոյ գիւղը բաց թողեց Ջորի Միրոյին ու բռնեց չորան Աւդիի աղջկայ փէշը, Հեթումի աղջկայ, «ծակ գլուխ» Արտոյի կնոջ...

Պանիր, պահեստապետ ու կոլխոզ-շուկայ բերեց հասցրեց իրար ու Ջորի Միրոյին յիշեց մէկ էլ, երբ... երեխայ ունեցաւ։

— Էդ քեաֆթառից՝ երեխա՞յ... Տղա՞յ...

— Բիճ է։

— Բրիգադիր Գեւոյից է։

Ջորի Միրօն երեխայ ունեցաւ։ Տղայ էր։

Ականջերում երեխայի ճիչ – պարը, կանգնեց ձորի պռնկին, սիրտն ուզեց մէկը լինէր ու երկա՛ր, կանգնեցրեց կողքը։

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

(46 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅ ԿԵՐՊԱՐՈՒԵՍՏԸ
ԺԷ-ԺԸ ԴԱՐԵՐՈՒՆ

Վերջին տասնամեակներուն հայկական արուեստի պատմութեան ուսումնասիրութիւնը նոր թափ առաւ: Ուսումնասիրողներու ուշադրութեան առանցքը դարձաւ միջնադարեան արուեստը, յատկապէս մանրանկարչութիւնն ու ճարտարապետութիւնը: Եթէ նկատի ունենանք որ յիշեալ մարզէն ներս կատարուած ուսումնասիրութիւններն ու հրատարակութիւնները կարելիութիւն կուտան ուրուագծելու հայկական միջնադարեան արուեստի ու ճարտարապետութեան պատկերը, դժբախտաբար քիչ բան գիտենք ԺԶ. դարէն ետք ինկող ժամանակաշրջանի մասին, անշուշտ պէտք չէ մոռնալ Գարեգին Կաթողիկոս Յովսէփեանի, Գարեգին Լեւոնեանի, Ռ. Դրամբեանի եւ ուրիշներու համառօտ ուսումնասիրութիւնները այս առթիւ: Մինչդեռ, հակառակ հայ ժողովուրդի ողբերգական վիճակին եւ մշակոյթի անկումին, ԺԷ.–ԺԸ. դարերուն, քաղաքական – տնտեսական բարենպաստ պայմաններուն շնորհիւ, ինչպէս Թիֆլիս եւ Նոր Ջուղայ, այնպէս ալ գաղութներու մէջ զարգացաւ ինքնատիպ արուեստ մը, որ հայ ժողովուրդի մշակոյթի պատմութեան անբաժանելի մասը կը կազմէ:

Ծանօթ է որ ԺԶ.–ԺԹ. դարերը հայ ժողովուրդի պատմութեան ամէնէն բարդ եւ մութ ժամանակաշրջանը կը հանդիսանան, ուստի այդ շրջանի արուեստը ուսումնասիրողը արտակարգ դժուարութիւններու կը հանդիպի: Հարցը հոն է որ պատմական դէպքերէն մղուած հայ ժողովուրդի զանգուածային արտագաղթի, ինչպէս նաեւ առեւտրական լայն կապերու հետեւանքով ստեղծուած մշակութային սերտ շփումները բազմաթիւ ժողովուրդներու եւ մշակոյթներու հետ, իրենց կնիքը դրած են ժամանակի հայ մշակոյթին վրայ ընդհանրապէս, եւ կերպարուեստին վրայ մասնաւորապէս: Այսպիսի պարագաներուն, ուսումնասիրողներէն կը պահանջուի հայկական, ինչպէս նաեւ Արեւմուտքի եւ Արեւելքի ժողովուրդներու արուեստին վերաբերեալ ծանօթութիւններ ունենալ: Միւս կողմէ, անհրաժեշտ է լուծել նաեւ այն դժուարութիւնները, որոնք կը յառաջանան գաղթներու մէջ արուեստաբանական նիւթերու ցրուածութեան պատճառով: Այս դժուարութիւնները պատճառ դարձած են որ մենք ամբողջական պատկերացում մը չունենանք հայկ. արուեստի պատմութեան վերաբերեալ: Ահա այս պակասն է որ կը լրացնէ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատարակած գիրքը «Հայ կերպարուեստը ԺԷ.–ԺԸ. դարերում» խորագրով, որ կը բովանդակէ հայկական կերպարուեստի (գեղանկարչութեան) պատմութեան ԺԷ.–ԺԸ. դարերու միջեւ ինկած ժամանակաշրջանը:

Գիրքին հեղինակը՝ Մանիա Ղազարեան, օգտագործելով իր նախորդներու հրատարակութիւններն ու ուսումնասիրութիւնները, որոնք առաւելաբար փաստագրական – բանասիրական նշանակութիւն ունին, զանոնք քննած է բնագիրներու վայրերուն մէջ, գաղութներուն մէջ, ինչ որ աւելի հաւաստի կը դարձնէ հեղինակին մտքերը եւ վերլուծումները: Եթէ այս բոլորին վրայ աւելցնենք դիւանային նիւթերու բծախնդիր ուսումնասիրութիւններն ու նկարիչներու կարգ մը անծանօթ գործերու յայտնաբերումները, ներկայացուած նիւթը ամբողջական կը դառնայ:

Մանիա Ղազարեան գիրքը բաժնած է երկու մասի՝ Նոր Ջուղայ եւ Թիֆլիս: Առաջին մասին մէջ, կը քննուի Նոր Ջուղայի վարպետներու՝ Մինասի, Յովհաննէս Մրքուզի եւ Բոգդան Սալթանովի գործունէութիւնը: Ընդհանրապէս բնութագրելով Նոր Ջուղայի արուեստը՝ հեղինակը երկու ուղղութիւն կը նշէ: Համքար – արհեստաւորներու սրբապատկերները, որոնք կը ստեղծուէին արհեստավարժ նկարիչներու գործերու հիման վրայ եւ որոնց «բնորոշ պարզութեան մէջ կայ գեղարուեստական կերպարաւորման ժողովրդական մտածելակերպը»: Ապա նաեւ «արհեստավարժ նկարչութիւնն էր որ կը ձգտէր դէպի եւրոպական նկարչութիւնը»:

Առանձին գլուխներով ներկայացուած են գաղութներու (Լվով, Հռոմ, Երուսաղէմ, Եգիպտոս, Հալէպ) վարպետներուն գործերը: Յատուկ տեղ յատկացուած է Բոգդան Սալթանովի եւ Բոգուշներու ընտանիքին, քանի որ այս վարպետներու գործունէութիւնը (Սալթանով՝ Մոսկուայի մէջ, Բոգուշները՝ Լվով) մեծ նշանակութիւն ունեցած է ռուսական եւ լեհական արուեստի պատմութեան համար: Հոս հարց մը կը ծագի, թէ ո՛րքանով անոնց ստեղծագործութիւնը կապ ունի հայ մշակոյթի հետ: Հեղինակը յաջողած է ցոյց տալ որ Բոգդան Սալթանով, իբրեւ նկարիչ, իր հիմնական գիծերով ձեւաւորուած է Նոր Ջուղայի մէջ եւ կրցած է իր գործունէութիւնը կապել ռուսական իրականութեան, բայց նոյն բանը կարելի չէ ըսել Բոգուշներու վերաբերեալ: Փաստօրէն, անլոյծ կը մնայ այն հարցը, թէ ո՛րն է Բոգուշներու արուեստի հայկական ատաղձը:

«Հայ կերպարուեստը ԺԷ.–ԺԸ. դարերուն» գիրքի երկրորդ մասը գրեթէ նուիրուած է Յովնաթանեաններու գերդաստանի պատմութեան: Հեղինակը կը նշէ, թէ «ԺԷ.–ԺԸ. դարերու բուն Հայաստանի արուեստը հիմնականին մէջ կապուած է նկարիչ Յովնաթանեաններու ստեղծագործութիւններուն: Անոնց գործունէութեան մէջ վառ կերպով արտայայտուած են այն յատկանիշները, որոնք բնորոշ են ժամանակի գեղանկարչութեան: Հիմնուելով գիրքի գեղանկարչութեան աւանդներուն վրայ, ընդունելով հին եւ Նոր Ջուղայի արուեստներու հետաքրքրութիւնները, անոնք (Յովնաթանեանները) կրցան նոր մակարդակի բարձրացնել իրենց նախորդներու եւ ժամանակակից նկարիչներու արուեստը»:

Այսպէսով, Նաղաշ Յովնաթանեանէն սկսեալ մինչեւ Յակոբ Յովնաթանեան, շուրջ 200 տարուան Յովնաթանեան գերդաստանի ներկայացուցիչներու գործունէութեան մէջ, փաստացի տուեալներով արտացոլուած են ժամանակաշրջանի հիմնական խնդիրները եւ զարգացման ամբողջ ընթացքը: Այդ իմաստով ալ հեղինակը իրաւունք ունէր խախտելու ժամանակագրական սահմանները, գիրքին մէջ ընդգրկելով նաեւ Յակոբ Յովնաթանեանի գործունէութիւնը (1806–81), որու դիմանկարչական արուեստը, կատարելապէս արտայայտեց այն բոլոր խնդիրները, որոնք պատմական դէպքերու հետեւանքով ցցուած են հայ ժողովուրդին առջեւ: Այս առումով ալ, կը կարծենք, որ Յակոբ Յովնաթանեանի արուեստը, Ջուղայի խաչքարերու եւ Սայաթ Նովայի բանաստեղծութեան հետ մէկտեղ, ցոյց կուտայ տուեալ ժամանակաշրջանի հայ մշակոյթի բարձր մակարդակը:

Գիրքին մէջ կան նաեւ որոշ թերացումներ, որոնք թերեւս անխուսափելի են, եթէ նկատի ունենանք նիւթի ուսումնասիրութեան արդի վիճակը: Օրինակ, հեղինակը յաճախ ոչ շատ կարեւոր փաստերով կը ծանրաբեռնէ գիրքին էջերը, աղբիւրներու հարցին մէջ շատ յստակ չէ, թէեւ բազմաթիւ անգամներ կը նշէ Արեւմուտքի երկիրներու (Հոլանտա, Իտալիա եւայլն) ազդեցութիւնը, սակայն անհրաժեշտ էր աւելի հանգամանօրէն ներկայացնել Արեւելքի, յատկապէս Պարսկաստանի ազդեցութիւնը, որ յաճախ դերակշիռ նշանակութիւն ստացած է (Նոր Ջուղայի Ս. Ամենափրկիչ եկեղեցւոյ, Էջմիածնի տաճարի նկարազարդումներ, կարգ մը դազգահային պատկերներ եւն.):

Այս դիտողութիւնները, անշուշտ, չեն նսեմացներ գիրքին արժէքը: Գիրքը ունի նաեւ պատկերներու եւ յուշարձաններու ցուցակ մը որ համառօտ տեղեկութիւններով (տեղը, ժամանակը եւայլն) մեծապէս կ՚օգնէ յետագայ ուսումնասիրողներուն:

Վերջացնելէ առաջ նշենք, որ անհրաժեշտ է նաեւ նոյն ձեւով գրչական, քանդակագործական եւ կիրառական արուեստը ներկայացնող գիրքեր պատրաստել:

ԼԵՒՈՆ ԱԶԱՐԵԱՆ

ԱՆՓՈԽԱՐԻՆԵԼԻ ՍՆՈՒՆԴ ՄԸ՝

ՄԱՅՐԱԿԱՆ ԿԱԹԸ

Դիեցումը ամէնէն լաւ եղանակն է սնուցանելու համար ծծկեր երախան, ունենալով գիտական արժէքաւոր հիմք մը, հաստատելով, միանգամայն, մարդկութեան հազարամեայ փորձառութիւնը: Բացառիկ կարեւորութիւն ունի այն իրողութիւնը, որ կաթը ծծելու գործողութեան միջոցին, արգանդի մկանները ուժեղ կը կծկուին, ինչ որ կը նպաստէ վերադառնալու բնականոն դիրքին: Կարգ մը կիներ կը հրաժարին կաթ տալէ երախային, որպէսզի չձեւափոխեն մարմնին նրբութիւնը: Դիեցնող մայրը, ինչպէս եւ յղի կինը, պէտք չէ չափէն աւելի ուտեն կամ գիրնան, աւելի շատ կաթ ունենալու համար: Խելամիտ սննդառութիւն մը, հարուստ փրոթէիններով, բանջարեղէններով, պտուղներով եւ բաւարար քանակութեամբ հեղուկներով. ասոր կարիքը ունի ան: Գոյութիւն չունին կաթ հայթայթող մասնաւոր սննդեղէններ կամ ըմպելիներ: Այս իմաստով սխալ է գարեջուրին համբաւը: Դիեցումը չի ձեւափոխեր ստինքները, որովհետեւ դիեցումի ժամանակաշրջանէն յետոյ, անոնք կը ստանան յղութենէ առաջուան չափերը, եթէ մայրը խնամք տարած է չգիրնալու համար:

Շատ մը կիներ կը կարծեն թէ դիեցումը կը յոգնեցնէ իրենց օրկանիզմը, ինչ որ բոլորովին սխալ է: Ծծամանով սնուցուած երախայ մը — եղանակ մը, որ սուղ կ՚արժէ — շատ աւելի ժամանակ կը խլէ մօրմէն: Կաթին պատրաստութիւնը, ծծամանին մաքրութիւնը, սննդեղէնին ջերմացումը իւրաքանչիւր ճաշէ առաջ, յոգնեցուցիչ է եւ շատ ժամանակ կը խլէ: Երախան եւ զայն արուեստականօրէն սնուցանող մայր մը աւելի շատ տան կապուած կը մնայ քան մայրական կաթով սնուցանող կինը: Սակայն, ամէն բանէ առաջ, պէտք չէ մոռնալ մայրական կաթին բացառիկ յատկութիւնները: Բացի իր մասնաւոր բաղկացումէն, ան միքրոպներէ զերծ սնունդ մը ըլլալու առաւելութիւնը ունի:

Մայրական կաթը կենսական սնունդ մըն է, որ երախայի օրկանիզմին կ՚օգնէ պաշտպանուելու վարակումներու դէմ: Ստինքային սնուցումը ամէնէն ապահով եղանակն է, որով երախան կը ստանայ այնքան սնունդ ո՛րքան անհրաժեշտ է իրեն: Զմոռնանք որ շատ լաւ եւ նուազ լաւ մայրական կաթ գոյութիւն չունի, թէեւ կաթին բաղադրութիւնը փոփոխական է օրուան ընթացքին, դիեցումի պահերուն: Ծծկեր երախայի մը ծանրութեան անբաւարար աճը կախում չունի մայրական կաթի որակէն, այլ անոր տրուած կաթի քանակէն, հետեւաբար, բնական է որ մայրերը իրենց երախաները դիեցնեն այնքան ժամանակ որքան կրնան:

Ստինքային դիեցումի հակայանձնարարութիւնները բոլորովին բացառիկ են: Գործնականին մէջ, որեւէ երիտասարդ եւ առողջ կին կրնայ դիեցնել իր երախան նուազագոյն երեք ամիս, ժամանակաշրջան մը, որու ընթացքին, ուրիշ ոչ մէկ սննդեղէն չի կրնար փոխարինել մայրական կաթին յատկութիւնները:

«Նոր Կեանք» Ա. Վ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (117)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ

Սիրային, ընտանեկան կեանքէ

Ա. ՄԱՍ

ՍԷՐ ԵՒ ՍԱՐՍԱՓ

Այս միջոցին, բանտին կողմէն ոտքի ձայներ լսուեցան:

Ձայնը կամուրջին կը մօտենար: Աղօտ լոյս մը նշմարուեցաւ:

Ռոլան անմիջապէս փայտերու շեղջի մը ետին պահուըտեցաւ եւ շունչը բռնելով, եղած տեղը արձանացած, ձեռքը սուրին կոթին տանելով սպասեց...:

Մարդկային երկու շուքեր տեսնուեցան կամուրջին վրայ:

Ռոլան զանոնք անմիջապէս ճանչցաւ:

Մին Ֆոսքարին էր, իսկ միւսը՝ Պեմպօն:

Դուքսը եւ ծիրանաւոր պատրիարքը քով քովի կը քալէին, Պեմպօ ձեռքը լապտեր մը բռնած էր:

Ռոլան այնքան կատղեցաւ, այնքան ինքնիրմէն ելաւ որ, պահ մը մտածեց երկուքն ալ տեղւոյն վրայ դաշունահարել:

— Ո՛չ, ո՛չ, մտածեց ան տխուր ու ատելավառ ժպիտով մը: Դաշունահար մեռնիլը պզտիկ մահ է ասոնց համար. մեծ ու անվախճան մահով մը պէտք է սպաննեմ զանոնք:

Ֆոսքարի դուքսը քարէ նստարանին առջեւ կանգ առնելով ըսաւ.

— Ինչո՞ւ զայն ալ այս քարին չկապեցինք: Ինչո՞ւ անոր աչքերն ալ հօրը աչքերուն պէս չփորեցինք: Ինչո՞ւ դահիճը չկրցաւ անոր գլուխը կտրել: Ա՛խ, Պեմպօ, մեծ սխալ էր գործածնիս. մե՛ծ:

Ռոլան հասկցաւ որ իր վրայ կը խօսէին եւ սարսռաց:

— Վսեմաշուք տէր, պարապ տեղը այդքան կը մտահոգուիք: Ռոլան Քանտիանօն մեռած է:

Ֆոսքարի ուղղակի Պեմպոյի աչքերուն մէջ նայելով խեղդուկ ձայնով մը ըսաւ.

— Ջրանցքին յատակը սուզակներ իջեցնել տալով փնտռել տուի, բայց բացի ոստիկանի մը մարմինէն, ուրիշ ոեւէ դիակ չգտնուեցաւ: Տասնըհինգ օր գիշերները պարապ տեղի լուսցուցի, մէկ վայրկեանէն միւսը սպասելով որ պիտի գային եւ դիակը գտած ըլլալնին պիտի իմացնէին ինծի...:

— Վսեմափայլ տէր, Ջրանցք ինկող մարմինները դէպի Լիտոյի նեղուցը կը քշուին ջուրերէն, իսկ հոն, գիշակեր ձուկերը ամէն բան կը մաքրեն...:

— Իսկ ես այնպէս հաւատացած եմ որ անոր պէս մարդ մը խեղդամահ չըլլար, Պեմպօ: Փախչելէն յետոյ բանտ գացի եւ աչքովս տեսայ անոր փորած գետնուղին: Վեց տարուան մէջ սուր քարի կտորներով ատանկ հսկայ գետնուղի մը փորող կորովի ու պաղարիւն մարդ մը եթէ ովկիանոսն ալ իյնայ, դարձեալ չի խեղդուիր...: Աշխարհի մէջ դեռ գլուխ հանելիք գործեր ունեցող մարդը դիւրաւ չի մեռնիր:

— Վսեմափայլ տէր, ինչ ըսել ուզելնիդ լաւ մը չկրցայ հասկնալ... Թոթովեց Պեմպօ:

— Ի՞նչպէս թէ չհասկցար, Պեմպօ, կարծեմ թէ ինէ ալ աղէկ հասկցար: Եթէ այդ մարդը ողջ է, վա՛յ քեզ եւ վա՛յ ինձ:

— Բայց եթէ ողջ ըլլայ, ինչէ՞ն պիտի գիտնայ որ մենք էինք զինքը...

Այսքան միայն կրցաւ կակազել Վենետիկի պատրիարքը, իսկ Ֆոսքարի ուսերը ցնցեց:

Յետոյ, ուզելով խօսակցութեան նիւթը փոխել, ըսաւ.

— Ժան Մէտիչիսի բարեկամը Վենետիկ բերել պիտի տայիր, այդ գործը ի՞նչ ըրիր:

— Փեթրոս Արաթիմո՞սը: Եկաւ, տէր իմ, եկաւ եւ հետը բերած գեղեցիկ կիներովը քաղաքը գրաւեց:

— Այո, իմացայ: Ի՞նչ է քու կարծիքդ, պիտի կրնա՞յ իրեն յանձնելիք դեսպանական պաշտօնս հաւատարմօրէն գլուխ հանել:

— Շատ ուշիմ ու խելացի մարդ մըն է, տէր իմ: Գալով իր հաւատարմութեան, ատիկա վարձատրութենէն կախում ունի: Եթէ կլորիկ գումար մը վճարելու ըլլաք, վստահ եմ որ ամէն բան կրնանք ընել տալ անոր:

— Առաջին առթիւ զայն ինծի բեր:

Ֆոսքարի դուքսը քարէ նստարանին վրայ նայուածք մը նետելէ յետոյ, գլուխը խոնարհեցուց եւ խոր մտածումներու մէջ, Ռոլանի առջեւէն անցնելով դքսութեան պալատին դուռը բացաւ: Պալատին դուռը իրենց վրայէն գոցուեցաւ:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Զաքմաքճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Զաքմաքճեան եւ զաւակը, Դանիէլեան ընտանիքը (Դամասկոս), Սերայտարեան եղբայրներ (Հալէպ), Դաւիթեան եւ Ալակէօզեան ընտանիքները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, քրոջ, խնամիին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԵՐԻՆ ԶԱՔՄԱՔՃԵԱՆԻ
(ծնեալ Սերայտարեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 21ին, 56 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Յունիս 25, ժամը 9ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր անմոռանալի հօր՝ Ստեփան Քոչարեանի յիշատակին Միքայէլ Քոչարեան 100ական ֆր. կը նուիրէ հետեւեալ նպատակներուն.— Կապոյտ Խաչ, Կարմիր Խաչ, Որբերու Օգն. Մարմին, Աղքատախնամ, ԵՀՈՄ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցի (սատնալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»։

Ի ՊԱՏԻՒ Գ. Ճ. ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Հինգշաբթի օր, Յունիս 24, ժամը 18ին, Լիոնի Ազգ. Տան մէջ, 295 Ռիւ Պուալօ, Լիոնի քաղաքապետ՝

ԼՈՒԻ ՓՐԱՏԷԼ

Գաբրիէլ Ճ. Պահատուրեանը (պատուոյ նախագահ Ազգ. Միութեան) կը պարգեւատրէ արժանիքի Ազգ. կարգի իբրեւ ասպետ, պատիւ մը որուն արժանացած էր վերջերս։

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ, Շաբաթ Յունիս 26, ժամը 15ին, մասնաճիւղի Ե. Հիւսիսեան սրահին մէջ

6, Rue Faventine — Valence

Գեղարուեստական եռխ բաժին

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հայ մայրերը։

ՄՈՒՏՔ- ԱԶԱՏ Է

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի Երիտասարդաց Ակումբը կը հաղորդէ որ Մարտ 12ին իր կազմակերպած հաւաքոյթին ընթացքին հետեւեալ նուէրները ստացած է ի նպաստ Ս. Ղազարի.— Պ. Էրէնկեան Նուրհան 2.000 ֆր., Օր. Անոյշ Նշանեան, Պ. Պ. Լորիս եւ Կրէկորի Տէրտէրեան 600ական, Պր. Արմենակ Գույումճեան 500, Տէր եւ Տիկին Ժերար Ճերահեան 300, Օր. Լիլիան Գույումճեան 250, Պր. Արա Տէյիրմէնճեան, Պր. Արիս Ադամեան, Պր. Կարապետ Սարեան 200ական, ոմն 70, ոմն 50, ոմն 20, Տիկ. Աստղիկ Ճանիկեան 10 ֆր.։

CARZOU

Présente le peintre

Meher ABEGHIAN

Artiste du peuple d'Arménie Soviétique

EXPOSITION

œuvres graphiques

du Mardi 22 Juin
au Samedi 3 Juillet
de 10 h. à 12 h. et de 14 h. 30 à 19 h.
Centre A. Manoogian
118, Rue de Courcelles

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ, Կիրակի Յունիս 27 ժամը 15.30ին, Պանեէօյի քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ, Ռիւ Շառլ Միշէլ։

Բացման խօսք՝ Լեւոն Տօնիկեան

Գեղարուեստական բաժին.— Երգ, արտասանութիւն, կենդանի պատկեր, կատակերգութիւն եւ հաճելի անակնկալներ։

Կը ղեկավարէ

ուսուցչուհի Տիկին Հռիփսիմէ Պալըգճեան

հայկական պարեր աշակերտութեան կողմէ, կը ղեկավարէ Տիկ. Լիլի Փեճմէզեան

Եռապար.— Ք. Գասպարեան, Ի. Խանդամուրեան եւ Ա. Ֆերման։

Մեներգ՝ Տիկ. Սիւզան Լօտ, ընկերակցութեամբ դաշնակի՝ Օր. Տաճէսեանի

Դաշնակի վրայ կը նուագեն նաեւ Քաթրին Ժերտանեան, Ժանէթ Գաբրիէլեան եւ Վահէ Թորոսեան։

Ակորտէոն՝ Նիքոլա Ժերտանեան։

Մուտք 10 ֆր.

Հաղորդակցութեան միջոցներ՝ Փորթ տ'Օռլէանէն առնել 188 թիւը եւ իջնել Ալպէր Փըթի եւ կամ 197 թիւը եւ իջնել՝ Մարսէլ Պոնէ։

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ.Յ.Դ. Շրջ. Կոմիտէի կողմէ, Կիրակի Յունիս 27 ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ, 12 – 14 ռիւ Սէն Պազիլ։

Կը խօսի ընկ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն նաեւ Է. Սարաճեան եւ Տ. Թոքոսեան։

Գեղարուեստական բաժին։
Փարիզէ Վիգէն (տուօ)

Մուտքը ազատ է

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 26, ժամը 20.30ին

Salle Chaillot-Galliera, 28, Ave. George V

Կը նախագահէ Ընկ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Կը խօսին.— ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ եւ ընկ. ՎԱՀԱԳՆ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— Նայիրի պարախումբը, Վիգէն եւ Յարութիւն (զուգերգ), Սերոբ Մանուկեան (արտասանութիւն)

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Իսկէն օթոքարը կը մեկնի ժամը 20.15ին Մշակոյթի Տան առջեւէն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Երկուշաբթի (Յունիս 28) ժամը 20.30ին Տիկին Հանչէրեանի բնակարանը՝ 9 Ռիւ տէ Փռէ, Պանեէօ։ Կարեւոր օրակարգ՝ շրջաբերականի ընթերցումը։

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը Յունիս 26, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին Նաճարեանի ագարակը։ Անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Croix de Bois,

croix de Guerre

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, Յունիս 25, ժամը 20.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օարկարգ։

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն փարիզեան խումբերը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս Հինգշաբթի, Յունիս 24, երեկոյեան ժամը 8.30ին Փարիզի Մշակոյթի Տունը։

ԿՐԸՆՈՊԼ .— Հ.Յ.Դ. Եօթնեղբայրեան Ենթակոմիտէն, ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Եօթնեղբայրեանի բոլոր ընկերները, Ուրբաթ 25 Յունիս երեկոյեան ժամը 9ին դպրոցին սրահը։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին կողմէ, այս Կիրակի ամբողջ օրը՝ Շաթօ Մոնտի։

Նուագախումբ՝ Ժաք Քոնեան։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ ԵՒ ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ

Շաբաթ, Յունիս 26ին, ժամը 16.30ին վարժարանի սրահը

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Կաթող. Պատուիրակ Արեւմտ. Եւրոպայի Հայոց եւ Առաջնորդ Փարիզի

Ներկայութեամբ Ռէնսիի քաղաքապետ Լ. ՏՈՒՏԷԻ

Գեղարուեստական յայտագիր։ Երգ, պար, արտասանութիւն — վարժարանի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գ. Եանըգէկեանի և պարախումբը Ա. Ասլանեանի

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 27, Կիրակի, ժամը 13–22

Ժամը 10ին ամավերջի հանդիսաւոր պատարագ — 11ին պարգեւաբաշխութիւն սրահին մէջ — 13ին սկիզբ դաշտահանդէս – հացկերոյթին։

Կը մասնակցին՝

Հայաստանէն եկած ժողովրդական արուեստագիտուհի՝ ԼԻՒՍԻ ՔՈՇԵԱՆ, ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ երգչախումբը, ՆԱԽԱՍԱՐԴ պարախումբը ազգ. Նորաձոյն պարերով ՆՈՐԱՅՐ ԱՔԸԼԵԱՆ (Հայաստանէն) ՄԱՐԹԷՆ ԵՈՒՐԿԷՆՍ — ՖԵՐՏԻ, ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ իր նուագախումբով

Ընտրութիւն ամենէն գեղեցիկ մանուկին 4 – 5 տարեկան

Վիճակահանութիւն — Պիւֆէ — Անակնկալներ

ՄՈՒՏՔ 10 Ֆ.

CAMP D'ÉTÉ à SALONIQUE (Grèce)

Organisé par l'Union des Etudiants Arméniens de Grèce, en collaboration avec l'Union des Etudiants Arméniens d'Europe

du 1er au 15 Août — Prix fixe (Voyage A.R. Train-Bateau + séjour) 800 F.

DEPART DE PARIS, 1er Août. Arrivée le 3 Août
RETOUR AU CHOIX le 15 Août, 22 Août, 29 Août

Toute personne désirant participer aucamp, est priée de s'inscrire dans les plus brefs délais avant le 25 Juin

LE NOMBRE DE PLACES EST LIMITE

Pour tout renseignement s'adresser à
Mr. HAIG TOUFANIAN 657-29-07
— du Lundi au Vendredi après 19 h. 30
— Le Samedi de 10 à 16 heures

Hôtel du Parc

Տնօրէնութիւն

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Հրաշալի բնութեան մէջ, Մարսէյլէն 100 քիլոմեթր

SAINT-ETIENNE - LES - ORGUES

(ALPES DE HAUTE-PROVENCE)

Alt. 700 mètres

« LE RELAIS DES GOURMETS »

Հանգստաւէտ սենեակներ — Ամէն յարմարութիւն

Parc-calme

Տրամադրելի նաեւ հարսնիքի, հաւաքոյթի, սէմինէրի եւն.

Հարաւի արեւը, Ալպեաններու շուքը, հաճելի մթնոլորտի մը մէջ

ՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Fonds A.R.A.M

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
25
VENDREDI
25 JUIN
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման Տար.	200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

51րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.621 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — N° 13.621

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՍԱՍՏԻԿ ԿՌԻՒՆԵՐ

— o —

Օրերը կը յաջորդեն իրարու ու ոչինչ կը կարգադրուի Լիբանանի համար, ուր մահը ամէնէն սովորական բանը դարձած է։

Այս անգամ Ֆրէնճիէի շուրջ համախմբուած քրիստոնեայ մէկ զինակցութիւնն է՝ «Քֆուրի ճակատ»ը որ յարձակում գործած է պաղեստինեան կայաններու վրայ։ Պէյրութի ձայնասփիւռը, որ ձախերու հակակշռին տակ է, կը մեղադրէ քրիստոնեաները որոնք մեծաքանակ մարդ եւ զէնք եւ զինեալ կառքեր համախմբած են յարձակելու համար Թէլ-ալ-Փաշա եւ Թել Զաաթար պաղեստինեան գաղթակայաններուն վրայ։ Քրիստոնեաներու այս յարձակումը, որ սկսած է Երեքշաբթի օր, զուգադիպած է այն հանդիպումին զոր ունէին եգիպտացի եւ սուրիացի վարչապետները Ռիատի մէջ։ «Արաբ Լիբանան»ի բանակը հակայարձակման անցած է քրիստոնեայ թաղերուն վրայ եւ Չորեքշաբթի օր մեռեալներու թիւը՝ հարիւր էր եւ Պէյրութ զրկուած մնացած է ելեկտրականութենէ։

×

Կ՚ըսուի թէ խաղաղութեան արաբական նոր ուժեր պիտի ղրկուին, կ՚ըսուի թէ Պէյրութի միջազգային օդակայանը պիտի վերաբացուի, կ՚ըսուի թէ Սաուտի Արաբիա եւ Քուէյթ ջանք կը թափեն որ Սուրիա եւ Եգիպտոս հաշտուին եւ թէ այդ հաշտութիւնը կրնայ նպաստել Լիբանանի խաղաղութեան վերահաստատման, կ՚ըսուի... Բայց այնքան բան կ՚ըսուի եւ ըսուեցաւ Լիբանանի համար, որ այլեւս ոչ լսող կայ, ոչ ալ հաւատացող։ Ինչ որ յստակ է 15 ամիսէ ի վեր, այն է որ ամէն անգամ երբ կը կարծուի որ լուծում մը գտնուած է ու մարդիկ խելքի կուգան, տեղ մը կրկին կրակը կը սկսի, այն տպաւորութիւնը թողլով թէ կայ ուժ մը, որ չուզեր որ Լիբանան հանդարտի, խաղաղի ու չունչ առնէ, ու ամէն անգամ որ կը թուի թէ կրակը կը մարի, անմիջապէս մէկը կ՚եւլէ քիչ մը իւղ լեցնելու...։

Քանի մը տողով

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ Հանրապետութեան նախագահական թեկնածու՝ ծովակալ Ասեվեդօ Էնֆարէքբիւս ունեցաւ եւ մահաքունի մէջ հիւանդանոց փոխադրուած էր, ուր վիճակը բարելաւում չէր արձանագրած Հինգշաբթի առտու։ Կը թուի թէ այս անակնկալ հիւանդութիւնը պիտի վհատեցնէ ընտրապայքարը եւ գուցէ ոչ ալ ընտրութիւնը, որ նախատեսուած է Կիրակիի համար։ Մահը, սակայն, ամէն ինչ խնդրոյ առարկայ կրնայ ընել եւ ընտրութիւնը կը յետաձգուի երկու ամիսով։

ԺԻՍՔԱՐ վերահաստատեց «սիրալիր համաձայնութիւնը» Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ։ Որոշուեցաւ որ երկու երկիրները տարեկան վեհաժողով մը ունենան։ Ժիսքար պետական առաջին ղեկավարն էր նաեւ որ ընդունուեցաւ բրիտանական Խորհրդարանին կողմէ, ուր խօսեցաւ անգլերէն։ Կնոջը հետ յարգանքի այցելութիւն մը տուաւ նաեւ Չըրչիլի իննսունամեայ այրիին։

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ ՇԻՐԱՔ Չորեքշաբթի իրիկուն պատասխանեց չորս լրագրողներու հարցումներուն, հեռատեսիլի ԱՆԹԷՆ 2 կայանէն, զոր կը ներկայացնէր Ժորժ Լըռուա (Քլօտ Թօփաքեան)։ Շիրաք ընդհանրապէս խուսափողական պատասխաններ տուաւ եւ մատակարարման հարցերէն դուրս, պատասխանատուութիւն չստանձնեց։

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ի վերջոյ քուէարկեց յաւելեալ – արժէքի օրէնքը, որուն շուրջ կը վիճէր երեք շաբաթէ, 15 կոլիստ միայն դէմ քուէարկեցին, ինչ որ փրկեց Ֆուրքատը, կառավարութիւնը եւ նաեւ նախագահը։

ՊԵԼԺԻՈՅ մէջ մամուլի ամէնէն մեծ խումբը՝ Տէ Սթանտաարտ, որ հինգ օրաթերթ ունի ֆլամաներէն, 300 հազար տպաքանակով, սնանկացած հռչակուած է։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունիս 18–22)

Ռ. ԽԱԼԱՅՋԵԱՆ՝ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՅԱՐՁԱԿՈՂԸ

«Արարատ» ոտնագնդակի խումբի երիտասարդ անդամներէն՝ 18ամեայ Ռոբեր Խալայջեան, որ Խորհ. Միութեան հաւաքական խումբէն կը խաղար Նիսի մէջ տեղի ունեցած 20 տարեկանէն վար Ֆութպոլիստներու միջազգային մրցումներուն, արժանացած է լաւագոյն յարձակողի համար սահմանուած յատուկ մրցանակին։

×

Ա. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՇՏՊԱՆԸ

« Արարատ » ոտնագնդակի խումբի պաշտպաններէն Աշոտ Խաչատրեան, որ Խորհ. Միութեան հաւաքական խումբին մաս կը կազմէր Քաննի մէջ տեղի ունեցած 17 տարեկան Ֆութպոլիստներու միջազգային մրցումներուն, արժանացած է կազմակերպիչներու յատուկ մրցանակին, իբրեւ մրցումներու շարքի լաւագոյն խաղացող։

×

Ա. ՓԱՐՍԱԴԱՆԵԱՆ՝ ՄԱՐԶԱՆՔԻ ՎԱՐՊԵՏԻ ԿՈՉՈՒՄ ՍՏԱՑԱՒ

Խորհ. Միութեան Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր մարմնամարզութեան եւ մարզանքի կոմիտէն խորհրդային պատանեկան հաւաքականի բոլոր խաղացողներուն շնորհած է մարզանքի վարպետի կոչում։ Խումբին մաս կը կազմէր նաեւ «Արարատ»ի պաշտպանը՝ Արամ Փարսադանեան։

×

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԽՈՅԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՂ ՀԱՅ ԸՄԲԻՇՆԵՐ

Յունիսի վերջերը Լեհաստանի Պոզնան քաղաքին մէջ տեղի կ՚ունենան ազատ եւ դասական ոճի ըմբշամարտի Եւրոպայի ախոյեանութեան մրցումները։ Խորհ. Միութեան հաւաքականներու կազմին մէջ են չորս երեւանցի մարզիկներ՝ Արշակ Սանոյեան, Աշոտ Ասլանեան, Արսէն Կոթիկեան եւ Հայրապետ Մինասեան։ 19ամեայ Արշակ Սանոյեան, ազատ ոճի ըմբշամարտի մէջ, այս տարուան Խորհ. Միութեան ախոյեանն է, Աշոտ Ասլանեան, դասական ոճի ըմբշամարտի մէջ՝ 1975ի աշխարհի եւ Խորհ. Միութեան ախոյենութեան ոսկէ մետալակիրը, Արսէն Կոթիկեան՝ նոյն ոճի մէջ, աշխարհի (1974) եւ Խորհ. Միութեան (1975) ախոյեանը, իսկ Հայրապետ Մինասեան՝ Խորհ. Միութեան եւ Եւրոպայի ախոյեան (1975)։

×

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 6ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Յունիս 21ին Մոսկուայի մէջ, Կրեմլինի պալատին մէջ բացուած է Խորհ. Միութեան Գրողներու Միութեան 6րդ համագումարը, որուն կը մասնակցին 550 պատգամաւորներ։ Համագումարին ներկայ գտնուած են խորհրդային երկիրներու Գրողներու Միութեանց պատուիրակութիւնները, Եւրոպայի, Ասիոյ, Ափրիկէի եւ Ամերիկայի երկիրներու գրողներ, միջազգային գրական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ։ Ներկայ գտնուած են նաեւ Խորհ. Միութեան կուսակցական եւ կառավարութեան ղեկավարները։ Համագումարին բացումը ըրած է գրող Նիկոլա Տիխոնով։ Անցեալ շրջանի տեղեկագիրը կարդացած է Խորհ. Միութեան Գրողներու Միութեան վարչութեան Ա. քարտուղարը՝ Գէորգի Մարկով։

×

«ԱՐԱՔՍ» ՀԱՄԱԿԱՌՈՅՑԸ ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ – ԻՐԱՆԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Հինգ տարի անցաւ խորհրդային – իրանեան սահմանագլխին՝ Արաքս գետին վրայ համակառոյցի շինութենէն, որ ունի 38,5 մեթր բարձրութեամբ ամբարտակ մը 1,35 միլիառ խորանարդ մեթր ջրամբար մը, 22 հազարական քիլովաթ ուժով երկու ջրելեկտրակայաններ (խորհրդային եւ իրանեան ափերուն), ինչպէս նաեւ Միլի – Մուղանի ամբարտակը 6,5 մեթր բարձրութեամբ։ «Արաքս» համակառոյցի շնորհիւ 30 հազար հեկտար խորհրդային եւ 70 հազար հեկտար իրանական հողամասեր կ՚ոռոգուին։ Կառուցումէն ի վեր մեծապէս բարելաւուած է երկու երկիրներու սահմանամերձ շրջաններու ջրային արդիւնքը, բարձրացած է հացահատիկի եւ միւս գիւղատնտեսական մշակութիւններու բերքը։ «Արաքս» համակառոյցի երկու ջրելեկտրակայանները կարելիութիւն տուած են ելեկտրականացնելու սահմանամերձ շրջաններու քաղաքներն ու գիւղերը։

×

ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ 50ԱՄԵԱԿԸ

Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի դահլիճին մէջ նըշուած է Կիպրոսի Մելքոնեան կրթական հաստատութեան 50ամեակը։ Հանդիսութեան մասնակցած են նաեւ Հայաստանի մէջ ապրող մելքոնեանցիներու տարբեր սերունդներու ներկայացուցիչներ։ Սրահին մէջ հնչած են վարժարանի քառաձայն երգչախումբի մեկնաբանած երգերուն ձայնագրութիւնները, զորս ղըրկած են Կիպրոսէն։ Հանդիսութեան բացումը ըրած է Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի նախագահ Վարդգէս Համազասպեան, շեշտելով Մելքոնեան կրթական հաստատութեան ունեցած դերը սփիւռքի հայ կրթական եւ հանրային կեանքին մէջ։ Վարժարանի 50ամեայ կեանքը ներկայացուցած է լրագրող Շաքէ Վարսեան, որ Մելքոնեան հաստատութեան նախկին աշակերտուհիներէն է։ Վարժարանի շրջանաւարտներէն Արշակ Աբրահամեան, Սուրէն Նալչաջեան եւ ուրիշներ յուշեր պատմած են իրենց աշակերտական կեանքէն։ Կարդացուած է վարժարանի տնօրէն Ասատուր Պետեանի ողջոյնի նամակը։ Հանդիսութիւնը վերջ գտած է համերգով՝ Հայաստանի արուեստագէտներու եւ նախկին մելքոնեանցիներու մասնակցութեամբ։

×

Կիպրոսի Մելքոնեան կրթական գիշերօթիկ հաստատութիւնը հիմնադրուած է 1923ին։ 1926էն սկսեալ է որ գործած է իբրեւ նախակրթարան, ունենալով 250 աշակերտ եւ աշակերտուհի։ Վարժարանի աշակերտները մեծ մասամբ եկած են Յունաստանէ, Երուսաղէմէ եւ Լիբանանէ։ 1936ին հաստատութեան մէջ հիմնադըրուած է Վարժապետանոցը, որուն առաջին տնօրէնը եղած է բանաստեղծ Վահան Թէքէեան։ Ուսուցչական պաշտօն վարած են երաժիշտ Բարսեղ Կանաչեան, քննադատ Յակոբ Օշական եւ այլ ծանօթ մտաւորականներ։ Իր հիմնադրութենէն մինչեւ այսօր Մելքոնեան կրթական հաստատութիւնը տուած է աւելի քան հազար շրջանաւարտներ, որոնց մեծ մասը բարձրագոյն ուսում ստացած է Հայաստանի մէջ եւ դարձած՝ անուանի մասնագէտներ։ Անոնցմէ յիշենք՝ քիմիական գիտութիւններու թեկնածու Սուրէն Նալչաճեանը, օտար լեզուներու հմուտ մասնագէտ Պերճ Մեսրոպեանը, Արուեստագիտութեան թեկնածու Նիկողոս Թահմիզեանը, բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Արուսեակ Մուրատեանը եւ շատ ուրիշներ։ Մելքոնեան կրթական հաստատութեան շրջանաւարտները ըսփիւռքի տարբեր գաղութներու մէջ նուիրուած են մանկավարժական, հանրային, լրագրական եւ արուեստի գործունէութեան։

×

Մ. ԱՆԴՐԻԿԵԱՆԻ ԻՒՐԱՅԱՏՈՒԿ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Դիլիջանի անտառին մէջ Մարգէլ Անդրիկեան հիմնած է հետաքրքրական թանգարան մը, իր տան նկուղին մէջ։ Ան ծառերու արմատներով եւ ճիւղերով ըստեղծած է ծանօթ հերոսներու կերպարները, ինչպէս՝ «Զարի վերջը», «Տօն Քիշոտ», «Պատերազմի հոգը», «Բանուորը», «Ֆութպոլիստը», «Գեղեցկուհի Ասիլիսա» եւ այսպիսի մօտ հազար ստեղծագործութիւններ։ Մարգէլ Անդրիկեան, պատմելով այս իւրայատուկ արուեստանոց – թանգարանի հիմնադրութեան մասին, ըսած է թէ մտածումը ունեցած է զայն կահաւորելու անտառէն վերցուած նիւթերով։ Ու այսպէս, կոճղերով շինած է բազկաթոռներ, բուխերիկ, մուտքերուն վրայ կախած է եղջնեայ վարագոյրներ, անկիւնները զետեղած է անտառի այլազան բնակիչները, որոնց աչքերու խոռոչներուն մէջ տեղաւորած է լապտերներ։

×

ՆՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Կալինինի շրջանին մէջ բացուած է Սովետաշէնի հիւսքի ձեռնարկութեան մասնաճիւղը, որ օժտուած է արդիական սարքաւորումներով եւ օրական 300 մանկական հագուստ կրնայ արտադրել։

Fonds A.R.A.M

«ԱՄԵՆԱԼԱՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՂԱԿԱՆԸ՝ ՀԱԿԱՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆ Է» (*)

(ԻԲՐԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆ Գ. ՊԸԼՏԵԱՆԻ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Արուեստագէտը չանտեսեր մեզ, իր ժամանակակից ունկնդիր եւ ընթերցող հասարակութիւնը: Ան առաջնորդն է մեր մտքին, զգացումներուն, նաեւ զգայարանքներուն, — երգահանը՝ ականջին, նկարիչն ու արձանագործը՝ աչքին, բանաստեղծը՝ բոլորին: Առաջնորդ մը, ըլլա՛յ քաղաքական մարզին մէջ, ըլլա՛յ խումբ անտառի մը մէջ, ըլլա՛յ արուեստի մարզին մէջ, չի կրնար յետապահ ըլլալ, բազմութեան ետեւ կենալ. չի՛ կրնար «յառա՜ջ» ըսել, կրնայ միայն «հետեւեցէ՛ք ինծի» ըսել: Բծախնդիր ըլլալու համար աւելցնեմ, որ թէ՛ մեր մէջ, թէ՛ ուրիշ հաւաքականութիւններու մէջ շատ են այդպիսի յետապահ «առաջնորդներ»՝ որոնք պատճառ կ'ըլլան ձախողանքներու: Առաջնորդի մը դերը իր հետեւորդներէն առջեւ է. Թէ որքա՞ն առջեւ, կախում ունի երկու գոյականներէ, ու կարելի է որոշել երկու իրականութիւններ նկատի առնելով: Նախ՝ թէ ո՛րքան վարժ են հետեւորդները, եւ յետոյ՝ թէ ո՛րքան դժուար է ճանապարհն ու անհասանելի՝ նշանակէտը: Եթէ ժամանակակից օտար արուեստագէտներէն շատեր անճոռնի կը թուին մեզի, երեք պատճառ կայ սովորաբար: Կամ իրապէ՛ս կորսուած մարդիկ են այդ «նոր» գրողները, — լեզուական գիջութեամբ զբաղողներ են, սակայն կը միտին մեզ առաջնորդել, կամ այնքան հեռու եւ յառաջ են մեզմէ, եւ կամ՝ մենք այնքան անվարժ եւ անպատրաստ ենք, որ տակաւին պատրաստ չենք իրենց հետեւելու: Երբ ա՛յս է վիճակը, ժամանակակից ընթերցող հասարակութիւնը կրնայ մերժողական դիրք բռնել յառաջապահին հանդէպ, մինչ ապագայի քննադատը կրնայ նոյն գրագէտը մատնանշել իբրեւ ռահվիրայ նոր արուեստի: Օրինակ՝ Սթէնտալ, 1820ական եւ 1830ական թուականներուն գրած է, իր դառն քմծիծաղով, թէ ֆրանսացի ընթերցող հասարակութիւնը իր գործը հասկնալ պիտի սկսի յիսուն տարի ետք: Թէեւ ան ճիշդ էր, սակայն մեր ներկայ իրականութեան մէջ նախընտրելի է որ լաւատես չըլլան մեր «արդիական» գրողները: Պարոն Պըլտեանի բանաստեղծական գրութիւնները հիմա ունին որոշ հիացողներ, եւ եթէ 15 տարիէն արեւմտահայերէն կարդացող մնայ, հաւանաբար աւելի՛ն պիտի ունենան: Իմ խօսքս (մանաւանդ առաջին յօդուածիս մէջ) ուղղուած չէր իր ածականներով հարուստ բառային կառոյցներուն, այլ մեր ոտանաւոր գրողներու ճնշիչ մեծամասնութեան, որոնք ո՛չ մեր լեզուն կը վերանորոգեն, ո՛չ հինը (Մասիսն ու Հայրենիքը՝ օրինակ) կը յաջողին առուգացնել, ո՛չ ալ նոր երազներ ու մղձաւանջներ մեր իրականութեան կը մօտեցնեն, մեզի կը ծանօթացնեն: Կրկնութիւն է այսօր հայ բանաստեղծութեան մեծ մասը, կրկնութիւն մը՝ որ շատ յաճախ խրթինին կը դիմէ, բառարանաշունչին եւ կաղապարատիպին կ'ապաւինի: Անշուշտ Պարոն Պըլտեան ճիշդ է, երբ կ'ըսէ թէ Մեծարենց մը մեծութիւն կը ստեղծէ ածականներու իր գանձով, եւ թէ պարզ լեզուով ձախող բանաստեղծութիւններ շատ կան: Իմ խօսքս մեր Մեծարենցներուն չէր ուղղուած, այլ այն յաւիտենական նորեկներուն, որոնք իրենց գործած սխալներէն չեն սորվիր, — այսինքն՝ մեր ոտանաւոր գրողներու իննսունինը առ հարիւրին:

Մատնանշեցի ոչ միայն բանաստեղծ - առաջնորդի եւ իր հետեւորդ – ունկնդիրներու միջեւ գոյութեան հեռաւորութիւնը, այլ նաեւ այս հաւաքականութեան պատրաստութիւնը: Ա՛ն՝ որ նորով գրաւած չէ միայն, այլեւ նոր հայ գրականութեամբ, չի՛ կրնար ակնկալել որ հայ սփիւռքը ընդունի այն, ինչ որ պիտի ընդունէր փարիզցի ակադեմականներու խմբակ մը: Պարոն Պըլտեանի գիրքը ցոյց կուտայ իր (անգիտակից) պաշտամունքը՝ օտար գրական ընտրանիի մը հանդէպ: Ան թէ՛ կը գրէ հայերէնով մը, զոր մեր դպրոց աւարտող ժողովուրդի մէկ շատ փոքր մասը միայն կրնայ լիովին հասկնալ, թէ կը ներկայացնէ գաղափարներ՝ որոնք նոյնիսկ շատ մը օտար ակադեմականներու խորթ եւ զարտուղի կը թուին եւ թէ կը մեղադրէ զիս... իբրեւ ուսուցչական – քննադատական ընտրանիի մը շահերուն պաշտպան:

Սփիւռքի Հայութեան մէկ միլիոնին մէջ գտնուող ընթերցող հասարակութիւնը — երկո՞ւ հազար, հի՞նգ հազար, եւ ո՛չ աւելի — կարծեմ պատրաստ է հետեւելու գրողներու՝ որոնք Դուրեաններ, Տէրեաններ կամ Վարուժաններ չեն փորձեր ըլլալ, այլ պարզապէս կ'ուզեն ըլլալ նորեր՝ որոնք նորը, արդիականն ու անծանօթն իրարու համանիշ չեն նկատեր: Պէտք ունինք նոր բանաստեղծութեան մը, մանաւա՛նդ պէտք ունինք նոր արձակի մը, ըլլա՛յ վիպագրութեան, ըլլա՛յ լրագրութեան, ըլլա՛յ քննադատութեան մէջ: Պէտք չունինք Պարոն Պըլտեանի խօսքերուն մէկ մասին, — անոնց՝ որոնք կ'ըսեն թէ «պարզը եւ արուեստի գործին հաղորդակցութեան միջոց ըլլալը... գրական ծանօթ, շատ ծանօթ չափանիշներ են, կէս դարէ ի վեր կրկնուող սփիւռքի մէջ: Ոչ ոք կը զարմանայ անոնց վրայ, ոչ ոք ուշադրութիւն կը դարձնէ»: Իմ անձնական կարծիքով, կրկնեմ, արուեստը յառաջապահ արուեստագէտին ու հետեւորդ ժողովուրդին միջեւ հաղորդակցութիւն – հրաւէր է: Կրնայ ըլլալ որ ուշադրութիւն դարձնող չըլլայ. գուցէ այդ է պատճառը մեր յիսնամեայ գրական ապագարումին: Կրնայ ըլլալ որ զարմացող չկայ, եւ Պարոն Պըլտեան՝ երբեմն, ուրիշներ՝ միշտ, զարմացնելու փափաքով տողորուած, պատրաստ են շատ բան ըսել, փուռ էփաթէ լա պուրժուազի: Հայ ժողովուրդը անկասկած չափազանց պահպանողական է. զայն զարմացնել, ցայթակղեցնել եւ խրտչեցնել, մանաւանդ արուեստի մարզին մէջ, շատ դիւրին է: Բայց զարմացնելը նպատակ չէ, թէեւ կրնայ միջոց ըլլալ՝ արուեստագէտի մը համար:

Վիճելի է նաեւ յօդուածագրին այն պնդումը, թէ անոնք՝ որոնք ի պաշտօնէ ուսուցիչ – քննադատ են («վարժապետ», երբ յարգելի քննադատը իսկապէս բարկացած է), գրական ամբողջատիրութեան (թոթալիթարիզմ) մը գործակատարներն են: Ընտրանիներու պաշտպան եւ ընտրանիներու լեզուով խօսող Պարոն Պըլտեան կ'որակէ յօդուածս «գրելու արուեստին ընդհանրացման դէմ ընդվզում մը»: Կը գրէ «գրաքննիչ» եւ «համասեռող անտեսութեան» մասին, որուն ներկայացուցիչները իբր թէ մենք ենք, — ուսուցիչ – քննադատները: Կասկած չկայ որ հո՛ս ալ ճշմարտութեան նշոյլ մը գոնէ կայ, սակայն չափազանցուած է նորէն, վերածուած՝ ճնշիչ ու խաւար իրականութեան մը: Ամէն գրականութեան ուսուցիչ մասամբ զբաղած է անցեալ մը (կամ տարբեր անցեալներ), աւանդութիւն մը (կամ զանազան աւանդութիւններ) սահմանելու գործով: Կարելի չէ հետեւցնել ասկէ՝ որ գրականութեան ուսուցիչը մեզ կ'ուզէ դատապարտել անցեալի կրկնումին: Ուսուցիչ – քննադատը իր կարծիքի ճնշումը կը բանեցնէ աշակերտի մը կամ նորեկ գրողի մը վրայ, երբ կը հաստատէ թէ որոշ հին գրող մը աւելի լաւ «օրինակ» կրնայ ըլլալ նորեկին համար, քան ուրիշ հին մը: Օրինակ՝ եթէ ես ճեմարաններէն մէկուն մէջ, կամ սփիւռքեան անգոյ հայ համալսարանի մը մէջ ուսուցիչ ըլլայի, պիտի թելադրէի որ Թէքէեանն ու Սարաֆեանը ապագայ հայ բանաստեղծին աւելի՛ սորվեցնելիք ունին, քան մեծն Վարուժանը: Երբ «օրինակ» կ'ըսէ խղճամիտ ուսուցիչը, չուզեր թելադրել հինի կապկումը, այլ կ'ըսէ թէ հինին ըրածը կամ փորձածը այժմէական է, կը կարօտի վերամշակման ու վերանորոգման, նոր լեզուով ու նոր պայմաններու տակ, փոխուած ընթերցող հասարակութեան մը համար: Եթէ Թէքէեանի «Իմ մէկ հատիկս»ը ընդունուէր իբր ուղեցոյց, Զարենցի կամ Վարուժանի տեղ, աւելի մեծ յոյսեր պիտի ունենայի թէ՛ արեւելահայ, թէ՛ արեւմտահայ բանաստեղծութեան ապագային համար:

Ուսուցիչ – քննադատի գործը մասամբ զատելու պարտականութիւն է: Ան պէտք է զատէ բիւրեղացած եւ անկրկնելի անցեալը՝ չվերջացած փորձէն, որ ամբողջացման եւ վերանորոգման կը կարօտի: Այս մտահոգութեամբ է որ ան կը մղուի գրական սեռերու դասաւորման, որ նոր բանաստեղծութեան հանդէպ թշնամական արարք մը չէ, ինչպէս կը մտածէ Պարոն Պըլտեան: Երբ ֆրանսական գրականութիւն կը դասաւանդեմ ամերիկացի աշակերտներուս, կը փորձեմ անոնց ծանօթացնել ոչ միայն աշխարհածանօթ Սարթրը, Քամիւն եւ Մալրօն, այլ նաեւ Սէլին, Վիան, Պիւթոր եւ Քլոտ Սիմոն, — այսինքն՝ կը փորձեմ ժամանակակից բազմակողմանի գրական իրականութիւնը սահմանափակել մէկ քանի խմբաւորումներով (քաթէկորիներով ըսել կ'ուզեմ): Ասիկա մերժում չէ, ընտրանիի քաջալերում չէ, ամբողջատիրական հակումներու հետ կապ չունի, այլ մղուած է բարեմիտ մտահոգութիւններէ, — ի՞նչպէս պատրաստել հայ թէ օտար բազմակողմանի գրականութեան ծանօթ ընթերցող հասարակութիւն մը, որ իրարմէ շատ տարբեր մեծութիւններու ծանօթանալով, պիտի պատրաստուի ընդունելու տարբեր գաղափարներու եւ ոճերու ծառայող ապագայ գրիչներ: Այն Հայը, որ Եղիշէին ծանօթ է, աւելի դիւրաւ կ'ընդունի Ինտրան, քան թէ ա՛ն՝ որ միայն Եղիշէ կամ Խորենացի կարդացած է: Մեծարենց սիրողը քիչ մը աւելի պատրաստ է Պըլտեանին համար, քան թէ ան՝ որ միայն Սիամանթօ լսած է հանդէսներու բեմերէն:

Երանի՛ թէ մեր մամուլը իր գրական (ըսենք՝ կիրակնօրեայ կամ ամսօրեայ) թիւերուն մէջ տեղ տար քով – քովի դրուած հինի մը եւ նորի մը, — հինի մը, որ մոռցուած է՝ բացի մասնագէտներէ, եւ նորի մը՝ որ ծանօթ չէ: Եւ արդէն քանի՞ հոգի ծանօթ է յետ-Եղեռնեան վաթսունամեակի մեծերուն իսկ, օրինակ՝ Նիկողոս Սարաֆեանին: Սակայն այդ գործը ընելու համար պէտք է ընդունիլ որ գրականութեա՛ն ալ, ընթերցող հասարակութեա՛ն ալ անցեալն ու ներկան կարելի չէ զատել իրարմէ, եւ թէ գրականութիւնն ալ, քննադատութիւնն ալ, հաղորդակցութեան խնդիր են վերջապէս: Այս իրականութիւններն են, զորս ի վերջոյ չուզեր ընդունիլ Գրիգոր Պըլտեան:

ԽԱՉԻԿ ԹՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՋՈՐԻ ՄԻՐՈՆ

8.

«Միրօ, քու աչք լուս էղնի», — ասաց Յարութ պապը, եւ ինքը ժպտաց, պատասխան տուեց.

«Աչք ու լուսով կենաս, կեանք ունենաս, Յարութ պապ»:

«Միրօ, դու իմ գերդաստանի չունչ փրկեցիր: Գեղ ինչ կը խօսան, թող խօսան, քու սիրտ հանգիստ պահէ», — ասաց Յարութ պապը:

«Սառէն փրկեց, չէ՝ ես, — պատասխանեց, — մեր տոհմի արուն աշխարքի մէջ թողնելու համար Սառէին ենք պարտական»:

Ջորի Միրօն ներս մտնելու, Սառէի ճակատը համբուրելու ցանկութիւն ունեցաւ, քայլ արեց, հասաւ շէմին, բայց ամաչկոտ ժպտաց, մօտեցաւ, նստեց գրան մօտ, իր քարին: Հանդա՛րտ, հանդարտ նստեց, կեռ քթից կախուած ժպիտը զլապեց բեխերի տակ, նստեց՝ ականջ կախեց երեխայի ձայնին ու հաշտ նայեց ձորին: Ջորը լայն – լայն բացեց բերանը, ծխծաղեց, չեչոտ ատամները ցոյց տուեց Ջորի Միրոյին:

«Անո՛յշ ձէն ունի», — մտածեց Միրօն ու չիմացաւ՝ մտածե՞ց, թէ բառ – բառ ասաւ եւ դրա համար չուրթ շարժեց.

— Անո՛յշ ձէն ունի:

«Միրօ, ո՞վ», — ասաց Յարութ պապը:

Եւ Ջորի Միրօն ականջ կախեց երեխայի ձայնին՝ լսեց քչփչոց՝ երեխայի ձայնի մասին էր, ականջ կախեց ձորին՝ լո՛ւռ ու խաղաղ էր, աչքը դիպաւ երկնքին՝ մաքո՛ւր ու խաղաղ էր, աշխարհին ականջ դրեց՝ յա՛մր ու խաղաղ էր եւ պատասխան տուեց.

«Աշխա՛րք անոյշ ձէն ունի, Յարութ պապ»:

«Միրօ, իմ անուն բաշխէ քու տղին»:

Ջորի Միրօն ցնցուեց:

— Չէ՛, — ասաց բարձրաձայն:

«Միրօ, իմ ասլան թոռ, քու պապի անունից ինչո՞ւ ես փախ», — Յարութ պապը վիրաւորուեց:

«Խանդութ տղայ բերեց՝ անուն կնքի Յարութ... Նարէն տղայ բերեց՝ անուն կնքի Յարութ... Ո՞ւր են», — պատասխան տուեց:

«Թէ էդպէս է, թէ դրա համար ես մեղք ունիմ, Աստուած թող կնքէ քու տղի անուն: Ես գնացի», — Յարութ պապը թողեց, հեռացաւ:

Ջորի Միրօն չփեց ճակատը:

— Ի՞նչ դնիմ տղի անուն, — մտածեց բարձրաձայն:

Հոգու խորքում Յարութ անունն էր էլի եւ հոգու խորքում՝ Յարութ կնքելու ահը: Մտածեց, ծխեց, ծխեց, յետոյ մէկէն ոտքի ելաւ, ծա՛նր ու մէկ անցաւ գիւղամիջով, բարեւ տուող չեղաւ ու ինքը՝ չտուեց, հասաւ գիւղխորհուրդի գրասենեակ, դէմ ու դէմ կանգնեց նախագահին, բարձր – բարձր ասաց.

— Երեխայ է ծնուէ: Տղայ է: Տղին ծննդական է պէտք: Գրէ՝ Յարութիւնեան Յարութ Միրոյի:

9.

Վերջին անգամ վեց տարի առաջ էր, որ Ջորի Միրօն Երեւան գնաց:

Կանգնեց ճամբին, ձեռնափայտը ուղեփակոցի պէս դէմ արաւ «Վոլգայի» ճակատին, կանգնեցրեց, ուխարը տեղաւորեց աւտոյի ետնամասում, ինքը նստեց վարորդի կողքին, Յարութիւնը՝ իր ետեւը:

Մի չարաթ զօր ու գիշեր միտք էր արել. «Տղէն կ'ընդունուի՞»:

Ծանօթ, միջամտող չկար, չունէր թեւ ու թիկունք:

«Տղին կ'ընդունի՞ն»:

Եւ միտք էր արել եւ օգնութեան կանչել Սառէին.

— Ի՞նչ անինք, Սառէ:

(Ջորի Միրօն այդպէս էլ Սառէին երբեք երբեք «կնիկ» չասեց):

Ապա յիշեց, որ Երեւանում մի երկրացի ունի: Քսան տարի առաջ, Յարութին կուխ ճամբելուց, պատահականօրէն, հանդիպեցին: Տուն տարաւ իրեն ու Յարութին, յարգանք – պատիւ տուեց, ողջ գիշեր խօսեցին Երկրից: «Հիմա Գասպար կա՞յ, չկա՞յ»: Այն ժամանակ տղան «բարձր տեղ» կարգալու էր գնում, մեծ մարդ դարձած կը լինի: Գասպարը կա՞յ, չկա՞յ... Թէ Գասպարն էլ չլինի, որդին կայ՝ ծանօթութիւն կը տայ, Յարութին օգնել – միջամտելու խնդիրք կ'անի:

Ցոյսն ու ճարը յայտնեց Սառէին ու որդուն: Սառէն ուրախացաւ, որդին ձեռքը թափ տուեց.

— Այ, հայրիկ, մի Երեւան, մի խուլ թեցի Գասպար, որտեղի՞ց կը գտնես:

— Տուն կ'իմանամ:

— Հայ-հա՛յ, ոչ ոք իմացած Երեւանը կամ, ոչ խուլթեցի Գասպարի տունը:

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

(47 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Յառաջ.— Մշակոյթի Տան մէջ, Շաբաթ Յունիս 19ին, լեցուն սրահի մը առջեւ է որ Մարսէյլի Հայ Արենոյշները ներկայացուցին իրենց տարեկան հրապարակային ձեռնարկը:

Հանդէսը վարեց նախկին խմբապետուհի Տիկին Ալիս Պիւլկիւրեան:

Վարագոյրը բացուեցաւ բանակումի խարոյկի տեսարանի մը վրայ ուր Արենոյշներն ու Գայլիկները համագետով երգեցին «Յառաջ Նահատակ» ու ապա իրենց քայլերգները «Մենք Մարսէյլի Արենոյշներ» եւ «Թէ երկինք կապոյտ է տղաս»: Տպաւորիչ եւ զուտ սկաուտական այս կենդանի պատկերը վերջ գտաւ Գայլիկներու պարերով խարոյկին շուրջ եւ «Հա ճիճի, հա ճիճի» սկաուտական ճիչով, որ գնահատումի եւ ուրախութեան մէկ արտայայտութիւնն է:

Յետոյ, շնորհալի արենոյշ Մարալ Տէտէեան, թէպէտ քիչ մը երկչոտ, բայց մեծ ջանասիրութեամբ նուագեց դաշնակի վրայ «Էրեբունի» եւ «Կռունկ»:

Նախկին արենոյշ, Տիկին Իսկուհի Հըրաչեանի հայրենաշունչ արտասանութենէն յետոյ, ներկաները հաճոյքով ունկնդրեցին Օր. Մելինէ Տէմիրճեանի ղեկավարութեամբ, փոքրիկներէ կազմուած երգչախումբը որ յաջորդաբար մեկնաբանեց «Ունայն աշխարհ», «Նազան իմ եարը» եւ Կոմիտասի «Իմ չինարի եարը»: Դաշնակի վրայ ընկերացաւ Գէորգ Պօզուքեան՝ Ա. մրցանակ Մարսէյլի Երաժշտանոցին, որ ապա նուագեց Խաչատրեանի «Սուրի պարը»:

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ Կարօ Յովսէփեան, որ նախ վեր առաւ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու Միութեան բացառիկ կենսունակութիւնը, որ աւելի քան չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր օրինակելի յարատեւութեամբ միշտ պատնէշի վրայ է: Բանախօսը ըսաւ. «Եթէ սկաուտական շարժում մը ամէն բանէ առաջ դպրոց մըն է, դպրոց անհատի նկարագրի կերտումի եւ կազմութեան, Արենոյշներու եւ Գայլիկներու այս հայ սկաուտական շարժումը հայկական դպրոց մըն է որ նաեւ կը պատրաստէ, կը դաստիարակէ անձնուէր, զոհաբերող, գործունեայ, պարտականութեան եւ պատասխանատուութեան գիտակից արի եւ վեհանձն Հայուհիներ եւ Հայեր»: Յետոյ, Կարօ Յովսէփեան ընդգծեց այս Միութեան նուիրեալ սպասարկուներուն կատարած ազնիւ աշխատանքը, որ շատ անգամ շուքի մէջ, բայց միշտ նորոգուած շունչով, համեստօրէն եւ վճռականութեամբ կը շարունակեն իրենց առաքելութիւնը: Բանախօսը վերջացուց իր խօսքը կոչ ուղղելով հայ հասարակութեան միշտ գուրգուրալ այս Միութեան վրայ, քաջալերել, տալ բարոյական եւ նիւթական անհրաժեշտ զէնքերը որպէսզի ան շարունակէ իր ուղին միշտ պատրաստ պատասխանելով գաղութի բոլոր պէտքերուն:

Յետոյ Արենոյշները ներկայացուցին ծանօթ բայց միշտ ծիծաղաշարժ զաւեշտը «Դղումի վաճառականը»: Նոյն գնահատական խօսքերու մէջ կրնանք առնել բոլոր դերակատարները, որոնք իրապէս զուարճացուցին ներկաները:

Յայտագրի երկրորդ մասը ուղղակի հայկական պարերու փառատօն մըն էր:

Արենոյշներու «Մարալ» պարախումբը, երէց Արենոյշներէ կազմուած «Գայեանէ» պարախումբը, եւ Հայ Արիներու «Մասիս» պարախումբը շուրջ մէկ ժամ խանդավառեցին հանդիսականները իրենց յատուկ պարերով: Իւրաքանչիւր պարախումբի ելոյթները եթէ կատարեալ չէին, ցոյց կուտային անկասկած որոշ եւ գնահատելի փնտռտուք մը պարագրութեան եւ տարազներու գոյներուն մէջ, որոնք կրնան ըլլալ միայն լուրջ եւ հետեւողական աշխատանքի մը արդիւնքները: Սակայն յատուկ նիշ մը «Մարալ» պարախումբին:

Յիշենք նաեւ Տիկին Ալիս Պիւլկիւրեանի արտասանութիւնը եւ Պր. Ալեքսան Պապայեանի ղեկավարութեամբ կատարուած հանգանակութիւնը որ քանի մը կարճ վայրկեաններու մէջ գոյացուց շուրջ 5600 Ֆրանք:

Այս հանգանակութիւնը եւ յայտագրի աւարտին երկարատեւ ծափահարութիւնները կը վկայեն որ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու Միութեան ջանքերը լաւագոյնս կը գնահատուին գաղութին կողմէ:

Չենք կրնար վերջացնել այս թղթակցութիւնը առանց վեր առնելու բոլոր ղեկավարներուն աշխատանքը, նախկին Հայ Արենոյշներու եւ Հայ Արիներու ցոյց տուած պատրաստակամութիւնը եւ մանաւանդ այս Միութեան հիմնադիր, առաջնորդ, անխոնջ եւ նուիրեալ սպասարկու Տիկին Մանուշ Շահմիրեանի նուիրումը: Իրապէս «քոյրիկը» մեծ վաստակ ունի արժանի ամէն մեծարանքի:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՅԻՇԱՏԱԿԵԼԻ ՕՐ ՄԸ
ՎԵՐՏԷՕՆԻ ՄԷՋ

— o —

Այս տարի Վերտէօնի յաղթական ճակատամարտի 60ամեակն է: Ֆրանսա մեծ շուքով տօնեց 40ամեակը՝ Նախագահ Գոթիի օրով, իսկ 50ամեակը՝ Նախագահ տը Կօլի: Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէնի կը վիճակուէր 60ամեակի Նախագահութիւնը: Ինչպէս բոլոր զինուորական կազմակերպութիւնները, նաեւ Ֆրանսայի ծառայած օտար զինուորական կազմակերպութիւնները հրաւէր ստացած էին Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ մասնակցելու յիշեալ հանդիսութեանց: Հետեւաբար հայ նախկին ռազմիկներու կազմակերպութիւնն ալ հրաւիրուած էր մասնակցելու պաշտօնական տօնակատարութեան: Հիւրն էինք Նախագահի եւ Բանակի: Մեր տրամադրութեան տակ դրուած էր կառախումբ մը:

Յունիս 13ին, Կիրակի առտու ժամը 10ին հասանք Վերտէօն եւ առաջնորդուեցանք հանդիսութեանց վայրը՝ նախկին ռազմադաշտը, Տուօմոնի Ոսկրատան առջեւ, որուն չորս կողմը ճերմակ խաչերու դաշտ մըն է կարծէք, ամէն մէկ խաչ՝ վարդատուփով մը զարդարուած:

Ոգեկոչումը սկսաւ ժամը 10.30ին:

Պարզուած էին հազարաւոր դրօշակներ, որոնց կարգին նաեւ՝ գերմանականը: Հրաւիրուած եւ ներկայ գտնուած էին գերմանացի պաշտօնական անձնաւորութիւններ եւ երգչախումբ: Դրօշակներու շարքին կը ծածանէր նաեւ հայկական եռագոյնը, Հայու անունով: Հայկական պատուիրակութիւնը իր պատուոյ տեղը ունէր Հանրապետութեան Նախագահէն քանի մը մեթր հեռու:

Արարողութեանց պաշտօնական բաժնի աւարտին, հայ նախկին ռազմիկներս դէմ առ դէմ գտնուեցանք Ոսկրատան վրայ զետեղուած երկու յուշատախտակներու, հայերէն եւ ֆրանսերէն գրութիւններով՝ Սիս եւ Վան:

ԳՐԻԳՈՐ ԱԴԱՄԵԱՆ

ԿՈՉ

— o —

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբս ձեռնարկած է ընդհանուր նորոգութեան եւ բարեզարդման աշխատանքներու, աւելի գրաւիչ կեդրոնի մը վերածելու համար մեր Տունը:

Բազմաթիւ միութիւններու ներկայութիւնը շէնքէն ներս, պարախումբի եւ երգչախումբի փորձերուն համար անհրաժեշտ սարքաւորումով սրահներու կարիքը, գրադարանի վերակազմութիւնը եւ դասախօսութեանց սրահի մը կահաւորումը կը պահանջեն կարեւոր գումարներ:

Յանձնախումբս կոչ կ'ընէ բոլորին որպէսզի բերեն իրենց լիաբուռն օժանդակութիւնը Հայ Մշակոյթի Տան, գիտակցելով անոր կարեւոր դերին՝ մեր գաղութէն ներս:

Տունը կը պատկանի բոլորին. անոր ծաղկումը բարիք միայն կրնայ ըլլալ բոլորին:

Ի դիմաց Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբի

Նախագահ ԱՐԱ ՊԻՊԼԻՐԵԱՆ
Գանձապահ ԱԶԱՏ ԽԱԶԻԿԵԱՆ

Յ. Գ. Կը խնդրուի նուէրները կատարել հետեւեալ հասցէին.—

Maison de la Culture Arménienne
17, rue Bleue — 75009 PARIS
CCP 5460.11 Paris
ou chèque bancaire établi à l'ordre de
la Maison de la Culture Arménienne

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ Մայիս 2ին մեռած է Շատախի (Վասպուրականի շրջան) 1915ի Ապրիլեան հերոսամարտի ղեկավարներէն Ազատ Սիմոնեան, բուն անունով՝ Բաղտիկ: Յուղարկաւորութեան ընթացքին, եկեղեցւոյ մէջ դամբանական խօսած է Իրաքի Հայոց առաջնորդ Ասողիկ Արք. Ղազարեան, ներկայացնելով ողբացեալը իբրեւ համեստ եւ իր ժողովուրդին համար տառապող լաւ Հայ մը: Ապա, դագաղը յուղարկաւորներու կողմէ ուսամբարձ փոխադրուած է եկեղեցւոյ բակը, ուր՝ ընկերներու եւ բարեկամներու կողմէ դամբանական խօսած է Տոքթ. Հայրապետ Միքայէլեան, վեր հանելով ողբացեալի կատարած դերն ու պատասխանատուութիւնը Ապրիլեան հերոսամարտի ինքնապաշտպանութեան եւ անկէ յետոյ տեղի ունեցած պատերազմներու ընթացքին: Ազատ Սիմոնեանի մարմինը հողին յանձնուած է եկեղեցւոյ բակին մէջ, իր զէնքի ընկերոջ՝ Լեւոն (փաշա) Շաղոյեանի շիրիմին կից:

ԼՈՆՏՈՆԻ «Նուպար Կիւլպէնկեան» սրահին մէջ, Մայիս 28ին, տեղի ունեցած է Հայաստանի անկախութեան հռչակման 58րդ տարեդարձը: Օրուան առթիւ բանախօսած է ընկ. Ղազարոս Յակոբեան, որմէ ետք գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Տօնակատարութիւնը շարունակուած է խրախճանական մթնոլորտի մը մէջ մինչեւ ուշ գիշեր:

Յունիս 5ին տեղի ունեցած է պարանցիկ երեկոյթ մը «Տորչեսթըր» պանդոկին մէջ, ուր հաւաքուած է 250 հոգի: Հայկական նուագախումբի հնչեցուցած եղանակներու եւ երգերու ստեղծած ուրախ մթնոլորտի մը մէջ կատարուած է հանգանակութիւն մը ի նպաստ լիբանահայ աղէտեալներու: Հաւաքուած է 860 սթերլին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (118)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ

Սիրային, ընտանեկան կեանքէ

Ա. ՄԱՍ

ՍԷՐ ԵՒ ՍԱՐՍԱՓ

Ռոլան պահուըտած տեղէն դուրս ելաւ եւ առանց ժամանակ կորսնցնելու վար իջնելով տափանաւ ցատքեց, տարաւ նաւակը իր տեղը կապեց եւ ցամաք ելլելով Սուրբ Մարկոս հրապարակը դարձաւ:

Ինչո՞ւ հոն եկած էր, ինչո՞ւ Հանրապետութեան հրապարակին վրայի սիւներէն մէկուն ետին մտնելով կը պահուըտէր:

Շատ չանցած, դքսութեան պալատին մուտքի դուռը բացուեցաւ, մարդկային ստուեր մը դուրս ելաւ, որ մութին մէջ սկսաւ Մեծ Ջրանցքին կողմը յառաջանալ:

Հաւանաբար Ռոլան այդ մարդուն դուրս ելլելուն սպասած էր որ անոր ետեւէն երթալով ակռաներուն տակէն մըլտաց

— Պեմպօն է...

Հակառակ ատենը ուշ ըլլալուն, Պեմպօ իր տան կողմը չգնաց:

Քիչ մը յառաջանալէ յետոյ պալատի մը առջեւ կանգ առաւ:

Իմփերիալի պալատն էր ան:

Ռոլան ամէն բան հասկցաւ:

Սիրահարած դազանը եկած էր իր սէրին հարկը վճարելու: Անասունն ալ սիրել սկսած էր. ան ալ եկած էր երազելու այն բնակարանին առջեւ ուր իր սիրուհին կը քնանար:

Այս անգամ Ռոլան այլեւս առանց ծածկուելու, ուղղակի Պեմպոյի կողմը քալեց:

Պեմպօ ոտքի ձայն լսելով ետին դարձաւ եւ դժգոհութեամբ մէկ կողմ քաշուեցաւ որ անցորդը անցնի:

— Օհօ՛, երեւցածին նայելով մինակ չեմ եղեր, սա գեղեցիկ կիներուն պատուհաններուն տակ դեգերող ուրիշ մարդիկ ալ կան եղեր, գոչեց Ռոլան հեգնական շեշտով մը:

— Այս ո՞ւրկէ մէջտեղ ելաւ, մըլտաց Պեմպօ:

— Արդեօք դո՞ւք ալ տիկին Իմփերիայի սիրահարած էք շարունակեց Ռոլան անոր մօտենալով: Եթէ իմ հոս գտնուելուս վրայ զարմանալու ըլլաք, ձեր զարմանքը փարատելու համար ըսեմ թէ ես ալ վարպետիս պէս բանաստեղծ եմ, կիներէն եւ աստղերու լոյսէն շատ կ'ախորժիմ:

— Արաթինոսի քարտուղարը ըլլալու է, մտածեց Պեմպօ:

Եւ բարձրաձայն աւելցուց.

— Կը խնդրեմ որ ճամբանիդ շարունակէք պարոն:

— Ներողութիւն, բարեկամս, չուտ քիթդ բերանդ թթուեցուցիր: Ամէն բանաստեղծ իր փառամոլութիւնը ունի, Պիանքայի անունին աղուոր ոտանաւոր մը ձօնած եմ զոր իր պատուհանին տակ պիտի արտասանեմ եւ ուրախ եմ որ իրմէ ուրիշ ունկնդիր մըն ալ պիտի ունենամ:

Պեմպօ Պիանքայի անունին արտասանուիլը լսելով սարսռաց: Առաջ անցնելով ուզեց Ռոլանի թեւը բռնել, բայց Արաթիմոսի քարտուղարը զայն բրտօրէն ետ հրեց:

— Աւելի լաւ պիտի ըլլար որ իրարու հետ հեռուէն խօսէինք, մռնչեց Ռոլան խուլ ու կատղած շեշտով մը:

— Այս ձայնը, այս ձայնը ես պիտի ճանչնամ, փսփսաց Պեմպօ խեղդուկ ձայնով մը:

Եւ երկու քայլ ետեւ քաշուեցաւ:

— Ինծի պէս խեղճուկ բանաստեղծէ մը ի՞նչ կ'ուզէք, պարոն, շարունակեց Ռոլան ձայնը դարձեալ փոխելով:

— Քիչ մը առաջ որո՞ւն անունը արտասանեցիք:

— Պիանքայի:

— Ինչո՞ւ այդ անունը արտասանեցիք:

— Դուք ալ ինչո՞ւ կը հարցնէք:

— Գիտէ՞ք թէ ես ով եմ:

— Այո, գիտեմ, Վենետիկի պատրիարքն էք: Իսկ դուք, գիտէ՞ք թէ ես ով եմ:

— Ոչ:

— Գիտցէք ուրեմն որ ես ալ հռչակաւոր բանաստեղծ Փեթրոս Արաթիմոսի առաջին քարտուղարն եմ: Եւ եթէ հետս անոյշ վարուելու ըլլաք, ես ձեզի կարեւոր բաներ կրնամ ըսել:

— Ի՞նչ, որո՞ւ վրայ:

— Պիանքայի: Եւ կարծեմ թէ շատ գոհ պիտի մնաք, որովհետեւ զայն սիրելնուդ համար է որ հոս եկած էք, անիկա գիտեմ:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՆՈՒԷՐ

Պ. Ստեփան Թօփաքալեան իր Թոռ– նիկին մկրտութեան առթիւ 100 Ֆր. նուիրած է Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան, 50 Իսիի Կապ. Խաչին, 50 արմիր Խաչին եւ 50 «Յառաջ»ին (Կարմիր Խաչը ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պատուոյ անդամակցութիւն 1976ի

Պ.Պ. Աշոտ Մալաքեան 200 Ֆր., Լեւոն Տօնիկեան, Տիկններ Եաղզարտաշեան, Ագնիւ Տէրոյեան, Պ.Պ. Պարգեւ Սայրիմ, Կարօ Մեհեան, Սուրէն Փափազեան, Հ. Թօփաքեան, Յովհ. Քիւլչէյեան, Արա Պիպէրեան, Ազատ Խաչիկեան 100ական։

Փարիզի Մշակոյթի Տան նորոգութեան համար

Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան (Ալֆորվիլ) 1000, Պ. Ալեքս Մանուկեան (Տէսին) 500, Պ. Սուրէն Մուրատեան (Փարիզ) 500 Ֆր.։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Վահրամ Մոմտիչեան կը նուիրեն 100 Ֆր. Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանը արդիականացնելու նպատակին, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Տիչլեանի մահուան տխուր առթիւ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Առաջին խումբի մեկնում Ուրբաթ Յուլիս 2, առաւօտեան ժամը 7ին, Փորթ դՕրլէանէն — 10–12 Ավընիւ Փօլ Աիէլ, Սքատին առջեւ։

Օգոստոսի արձանագրութիւնները բացուած են։ Դիմել մասնաճիւղերուն, կամ գրաւոր՝

Croix Bleue Arménienne
17, Rue Bleue — 75009 Paris

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ, Շաբաթ Յունիս 26, ժամը 15ին, մասնաճիւղի Ե. Հիւսիսեան սրահին մէջ

6, Rue Faventine — Valence

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հայ մայրերը։

ՄՈՒՏՔ– ԱԶԱՏ Է

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՆԱՀԱՆԳԻ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Խնջոյք – ճաշը Կիրակի, Յունիս 27, ժամը ճիշդ 13·30ին, Օփերա – Լաֆայէթ ճաշարանին մէջ, 80 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ, Մեթրօ Քատէ։

Հաճելի անակնկալներ եւ հայրենակցական ջերմ մթնոլորտ։

Ճաշագին 40 Ֆրանք։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, Յունիս 25, ժամը 20·30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օարկարգ։

×

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Հ.Յ.Դ. Եօթնեղբայրեան Ենթակոմիտէն, ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Եօթնեղբայրեանի բոլոր ընկերները, Ուրբաթ 25 Յունիս երեկոյեան ժամը 9ին ակումբին սրահը։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Չորեքշաբթի Յունիս 30, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, ընկերուհի Բարիզ Արմաղանեանի բնակարանը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Երկուշաբթի (Յունիս 28) ժամը 20·30ին Տիկին Հանչէրեանի բնակարանը՝ 9 Ռիւ տէ Փռէ, Պանեէօ։ Կարեւոր օրակարգ՝ շրջաբերականի ընթերցումը։

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը Յունիս 26, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին Նաճարեանի ագարակը։ Անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ
ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ, Կիրակի Յունիս 27 ժամը 15·30ին, Պանեէօյի քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ, Ռիւ Շառլ Միշէլ։

Բացման խօսք՝ Լեւոն Տօնիկեան

Գեղարուեստական բաժին.— Երգ, արտասանութիւն, կենդանի պատկեր, կատակերգութիւն եւ հաճելի անակնկալներ։

Կը ղեկավարէ
ուսուցչուհի Տիկին Հռիփսիմէ Պալըգճեան
հայկական պարեր աշակերտութեան կողմէ, կը ղեկավարէ Տիկ. Լիլի Փեճմէզճեան
Եռապար.— Ք. Գասպարեան, Ի. Խանդամուրեան եւ Ա. Ֆերման։

Մեներգ՝ Տիկ. Սիւզան Լօո, ընկերակցութեամբ դաշնակի՝ Օր. Տաճէսեանի
Դաշնակի վրայ կը նուագեն նաեւ Քաթրին Ժերտանեան, Ժանէթ Գաբրիէլեան եւ Վահէ Թորոսեան։
Ակորտէոն՝ Նիքոլա Ժերտանեան։

Մուտք 10 Ֆր.

Հաղորդակցութեան միջոցներ՝ Փորթ տ'Օռլէանէն առնել 188 թիւը եւ իջնել Ալպէր Փըթի եւ կամ 197 թիւը եւ իջնել՝ Մարսէլ Պոնէ։

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ.Յ.Դ. Շրջ. Կոմիտէի կողմէ, Կիրակի Յունիս 27 ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ, 12 – 14 ռիւ Սէն Պազիլ։

Կը խօսի ընկ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն նաեւ Է. Սարաճեան եւ Տ. Թոքոեան։

Գեղարուեստական բաժին։
Փարիզէ Վիգէն (տուօ)

Մուտքը ազատ է

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 26, ժամը 20·30ին

Salle Chaillot-Galliera, 28, Ave. George V

Կը նախագահէ Ընկ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Կը խօսին.— Տիկին ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ–ՄԻՆԱՍԵԱՆ եւ ընկ. ՎԱՀԱԳՆ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— Նայիրի պարախումբը, Վիգէն եւ Յարութիւն (ջութակ), Սերոբ Մանուկեան (արտասանութիւն)

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Իսիէն օթոքառը կը մեկնի ժամը 20·15ին Մշակոյթի Տան առջեւէն։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին կողմէ, այս Կիրակի ամբողջ օրը՝ Շաթօ Մոնտի։

Նուագախումբ՝ Ժաք Քոճեան։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

14, Սէնթ–Օնորին–տէ-Փէրք

Մանուկներու խումբը կը մեկնի Յուլիս 2, Ուրբաթ օր, ժամը 15ին։

Ժամադրավայր՝ Պարոյր Սեւակ դպրոցի, 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9։

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking: 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

Croix de Bois, croix de Guerre

Un premier disque de chansons

aram

« A LA TERRASSE DU CAFE »

Un disque SARAVAH
Distribué par RCA

Chez tous les disquaires

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ ԵՒ ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ

Շաբաթ, Յունիս 26ին, ժամը 16·30ին վարժարանի սրահը

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Կաթող. Պատուիրակ Արեւմտ. Եւրոպայի Հայոց եւ Առաջնորդ Փարիզի
Ներկայութեամբ Ռէնսիի քաղաքապետ Լ. ՏՈՒՏԷԻ

Գեղարուեստական յայտագիր: Երգ, պար, արտասանութիւն — վարժարանի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գ. Եանըպէկեանի և պարախումբը Ա. Ալաճեանի

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

CAMP D'ÉTÉ à SALONIQUE (Grèce)

Organisé par l'Union des Etudiants Arméniens de Grèce, en collaboration avec l'Union des Etudiants Arméniens d'Europe

du 1er au 15 Août — Prix fixe (Voyage A.R. Train-Bateau + séjour) 800 F.

DEPART DE PARIS, 1er Août. Arrivée le 3 Août
RETOUR AU CHOIX le 15 Août, 22 Août, 29 Août

Toute personne désirant participer aucamp, est priée de s'inscrire dans les plus brefs délais avant le 25 Juin

LE NOMBRE DE PLACES EST LIMITE

Pour tout renseignement s'adresser à
Mr. HAIG TOUFANIAN 657-29-07
— du Lundi au Vendredi après 19 h. 30
— Le Samedi de 10 à 16 heures

Fonds A.R.A.M

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
26
SAMEDI
26 JUIN
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ.		Հատը	1 Ֆ. 20

51րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.622 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — N° 13.622

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՖՐԱՆՔԵՒԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ

— o —

ԴՐԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔ

— o —

Կը թուի թէ Ժիսքար տ'Էսթէնի Լոնտոն այցելութիւնը ծառայեց սերտացնելու երկու երկիրներու յարաբերութիւնները եւ ըստ Ֆրանսայի Նախագահին, կարելի է ըսել թէ այս ճամբորդութիւնը սպասուածէն աւելին տուած է: Այս այցելութեան վերջին օրը (Ուրբաթ) սկովտական էր, ինչ որ սովորութիւն չէ, բայց կը կարծուի թէ այս ձեւով բրիտանական կառավարութիւնը կ'ուզէ աւելի միացնել Սկովտիան Մեծն Բրիտանիոյ քաղաքական կեանքին:

Նախքան այս վերջին այցելութիւնը եւ վերադարձն է, որ Ժիսքար մամուլի ասուլիս մը տուաւ, Ֆրանսացի եւ անգլիացի լրագրողներուն բացատրելու համար որ նոր ճամբայ մը բացուած է այլեւս Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ առջեւ: . .

Մամուլի ասուլիսի ընթացքին Ժիսքար նաեւ ծանրացած է Եւրոպայի վրայ, շեշտելու համար թէ «Եւրոպան լուռ ցամաքամաս մըն է եւ սակայն կրնայ բազմաթիւ առիթներով գործի անցնիլ ինչպէս եղաւ կիպրական վերջին տագնապին ընթացքին»: Ու Նախագահը ողեկոչած է այն առանձնաշնորհեալ կապերը զորս Մեծն Բրիտանիա ունի Կիպրոսի հետ, առանձնական լաւ կապերը, որ կան Դաշնակցային Գերմանիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ եւ անոնք զորս Ֆրանսա կը պահէ Յունաստանի հետ: Նոյնն է պարագան Միջին Արեւելքի համար եւ մանաւանդ՝ Ափրիկէի: Նախագահը սակայն կը գտնէ որ պէտք է խուսափիլ այս առընչութեամբ տեսակ մը «միապետութիւն» ստեղծելէ եւ ոչինչ աւելի լաւ է քան ուղղակի շփումները եւրոպացի ղեկավարներու միջեւ: Ասոր հակառակ, պէտք է որքան կարելի է հեռու երթալ ինչ կը վերաբերի Եւրոպայի տնտեսական միաձուլման: Ժիսքար տ'Էսթէն գովքը հիւսած է Մեծն Բրիտանիոյ եւրոպական զգացումին եւ նոյնիսկ չէ վարանած ըսելէ թէ Անգլիա ամբողջական ձեւով անդամ է եւրոպական Համաքրակապետութեան: Արձագանգելով Ֆրանսայի Նախագահին այս գոհունակութեան, Ճէյմս Քալլական, երեսփոխանական ժողովին առջեւ յայտարարած է որ այս այցելութիւնը «նոր գլուխ մըն էր, լի յոյսով, ֆրանքեւբրիտանական յարաբերութեանց երկար պատմութեան մէջ»:

Նախապէս Անգլիա եւ Ֆրանսա միացեալ յայտարարութիւն մը ըրած էին, ուր կը շեշտէին թէ երկու երկիրները հիմնական նոյն տեսակէտներն ունին, հասարակաց նոյն հեռանկարները կը հետապնդեն:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՕԴԱԿԱՅԱՆԸ ԲԱՑՈՒԵՑԱՒ

ԲԱՅՑ ԿՌԻՒՆԵՐԸ ՄԻՇՏ ՍԱՍՏԻԿ ԵՆ

— o —

Այլեւս մարդ չի գիտեր ի՞նչ ըսել Լիբանանի մասին, ուր մահը սովորական է, թալանը, կողոպուտը, բռնաբարութիւնները ամէն օրուան կեանք եւ գնդակներու ձայնն ալ այնքան վարժութիւն դարձած է, որ ան որ չէ խելագարուած ցարդ, հաւանաբար խելագարի եթէ յանկարծ այդ ձայնը դադրի...:

Օդակայանը վերաբացուած է Հինգշաբթի օր (փակ էր Յունիս 5էն ի վեր) եւ կը մնայ սուրիական ուժերու ձեռքը, որոնք կը պատկանին Արաբական Լիկայի խաղաղութեան ուժին, որ սկզբունքով պէտք է տարածուի Լիբանանի մէջ, լիբիական ուժեր ալ կան օդակայանին դուրսը:

× Պաղեստինեան Ազատագրական Կազմակերպութիւնը յայտարարած է թէ ցարդ ութ կասկածելիներ ձերբակալած է, ամերիկացի դեսպանին սպանութեան համար, աւելցնելով թէ չեն կրցած բռնել բոլոր անոնք որ մաս ունէին այդ դաւին մէջ եւ կը շարունակեն իրենց հետապնդումները:

Միւս կողմէ Իսրայէլ բողոք ներկայացուցած է Միացեալ Նահանգներուն, որովհետեւ Ֆորտ պաշտօնապէս յայտարարած է թէ պաղեստինեան ուժերը գործակցած են ամերիկացի քաղաքացիներու մեկնումին համար: Իսրայէլ պաղեստինեան այդ կազմակերպութիւնն է զոր պատասխանատու կը նկատէ Լիբանանի կացութեան եւ կը շեշտէ թէ իր բողոքը առաւելաբար Պաղեստինցիներու դէմ է:

Գալով կռիւներուն, չեն դադրած եւ նոյն սաստկութեամբ շարունակուած են յառաջդիմականներու եւ քրիստոնեաներու միջեւ: Կատաղի բնոյթ առած են այս կռիւները Պէյրութի հինգ թաղամասներու մէջ: Դեռ կայ Ֆրէնճիէի հաւատարիմ Գնդ. Պարաքաթի սպառնալիքը: Կ'ըսէ թէ պիտի չթողու որ օդանաւային երթեւեկը վերսկսի, եթէ օդակայան տանող բոլոր ճամբաները ապահով չըլլան եւ թէ հեռաձայնի եւ հեռատիպի բոլոր գիծերը չվերահաստատուին:

× Գահիրէ եւ Դամասկոս հաշտուեցան:

Քանի մը տողով

ՏԱՔԸ կը շարունակէ բոլոր մրցանիշները կոտրել եւ Ֆրանսա 103 տարի առաջ է միայն որ այսքան բարձր ջերմութիւն տեսած է (33էն 35 աստիճան), Յունիս 24ի մը: Այս չորութիւնը օրէ օր աւելի աղէտալի կը դարձնէ երկրին կացութիւնը, հողագործներու վիճակը եւ կը սպառնայ նաեւ ջուրին, որ արդէն կը պակսի կարգ մը շրջաններու մէջ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ 15րդ անգամ ըլլալով գործածեցին վէթոյի իրենց իրաւունքը, Անկոլայի անդամակցութիւնը մերժելու համար ՄԱԿի մէջ: Կ'առարկեն որ Քուպայի ուժերը չեն քաշուած հոնկէ, խորհրդային պատուիրակը, որ ցարդ 115 անգամ գործածած է վէթոյի իր իրաւունքը, կը գտնէ սակայն թէ ամերիկեան այս դիրքը վէթոյի իրաւունքի գէշ գործածութիւն մըն է, եւ թէ Քուպա եւ Խորհ. Միութիւն չեն միջամտած Անկոլայի մէջ այլ նեցուկ եղած են արդար պայքարի մը:

ԼԱ. ՍԻՈԹԱՅԻ մէջ հաւաքական բռնաբարութեան արարքի մը իբրեւ մասնակից եւ դրդիչ ձերբակալուած է 20ամեայ Ժան – Մառք Կարապետեան, ինչպէս նաեւ ինը երիտասարդներ եւ երիտասարդ աղջիկ մը որ հաւաքաբար բռնաբարումի ձեռնարկած են աղջի գիշեր 23 տարեկան կնոջ մը վրայ :Կարապետեան վերջերս ամբաստանած է ոստիկանները որ ծեծած են զինքը եւ ընկերները եւ բողոք ալ ներկայացուցած դատարանին: Այս անգամ սակայն չէ հերքած եղածը: Տեղական մամուլը գէշ պատկեր մը կը գծէ տղուն անցեալին ալ անդրադառնալով:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ Պետութեան եւ կուսակցութեան պետը՝ Չաուչեսկու չորս օրուան պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Թուրքիա: Կ'ուզեն աւելի զարկ տալ երկու երկիրներու գործակցութեան եւ Պուքրէշ առաջարկած է նոյնիսկ քաղաքային հասարակաց հետազօտութիւններ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունիս 18–22)

ՆՈՐ ԳՏՆՈՒԱԾ ՎԱՆՔ ՄԸ

Թէոդոսիայէ քսան քիլոմեթր դէպի արեւմուտք, Կոկտեբէլ գիւղին մէջ կատարուած պեղումներու ընթացքին յայտնաբերուած են հին հայկական վանքի մը մնացորդներ: Հնագէտներու կարծիքով վանքը կառուցուած է ԺԴ. դարու առաջին կէսին՝ Ղրիմի Հայերու կողմէ: Յայտնաբերուած են նաեւ Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ լաւ պահուած խորանը, հայերէնով քանի մը արձանագրութիւններ, որոնցմէ մէկը կը հաստատէ թէ եկեղեցին կառուցուած է 1400ին: Ղրիմի մէջ կան հայկական ճարտարապետութեան աւելի քան 30 յուշարձաններ, որոնցմէ ծանօթ են Գրիգոր Լուսաւորիչի տաճարը, Եալթայի Ս. Խաչ վանքը եւ եկեղեցին:

×

ՏԻԳՐԱՆ ՄԱՆՍՈՒՐԵԱՆԻ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Երաժիշտ Տիգրան Մանսուրեանի երգի եւ սենֆոնիք նուագախումբի համար գըրած «Նայիրեան երեք երգ» ստեղծագործութիւնը առաջին անգամ ըլլալով մեկնաբանուած է Երեւանի մէջ, Հայաստանի հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի նուագախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Ռաֆայէլ Մանգասարեանի: Մեներգը կատարած է Օլգա Գաբայեան (մեցօ–սոփրանօ): Համերգին ներկայ եղած են ոչ միայն Երեւանի, այլեւ Մոսկուայէ, Լենինգրադէ, Կիեւէ, Մինսկէ, Տաշքենդէ եկած քննադատներ ու երաժիշտներ: Տիգրան Մանսուրեանի այս գործը որ գրուած է Վահան Տէրեանի բանաստեղծութիւններու հիման վրայ, մեծապէս գնահատուած է ներկաներուն կողմէ: Մոսկուացի երաժիշտ եւ քննադատ Գրիգորի Շանտիր ըսած է. «Ժողովուրդի անցեալն ու ներկան պատկերուած են մեծ ուժով, բարձր ճաշակով եւ իսկական բանաստեղծութեամբ»: «Սովետսկայա Մուզիկա» (Սովետական երաժշտութիւն) հանդէսի խմբագիր Եուրի Կորեւ անդրադառնալով հայ երաժիշտի գործին՝ գրած է. «Խորապէս կը գերէ այս խստաշունչ, զուսպ, իր պարզութեան եւ վեհացնող կեդրոնացման մէջ անսահման գեղեցիկ երաժշտութիւնը»: Տիգրան Մանսուրեան ծնած է Պէյրութ եւ երաժշտական ուսումը աւարտած՝ Երեւանի Երաժշտանոցին մէջ: Ներկայիս կը դասաւանդէ Հայաստանի Բարձրագոյն Երաժշտական Ուսումնասիրական Հաստատութեան մէջ: 37ամեայ հայ երաժիշտը կ'աշխատի նաեւ թատրոնի եւ շարժանկարի համար: Ան գրած է շուրջ 40 շարժանկարներու եւ ներկայացումներու երաժշտութիւնը, շարժանկարներէն յիշենք Նռան գոյնը, Մենք ենք մեր սարերը: Այժմ Տիգրան Մանսուրեան կը գրէ երաժշտութիւնը երկու շարժանկարներու, որոնք կը պատրաստուին երիտասարդ արձակագիրներ Հրանտ Մաթեւոսեանի եւ Մուշեղ Գալշոյեանի ստեղծագործութիւններու հիման վրայ:

×

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԷՆ ԵՐԿԱՐԱԿԵԱՑՆԵՐԸ՝ ՂԱՐԱԲԱՂՑԻՆԵՐԸ

Երկարատեւ կեանքի գաղտնիքը զբաղեցուցած է գիտնականները: Ոմանք կը վերագրեն լաւ սնունդի, ուրիշներ՝ չափաւորութեան, կը խօսուի նաեւ ֆիզիքական աշխատանքի կամ մարզանքի մասին: Սակայն պէտք է ըսել որ հանրային եւ բնական միջավայրի առանձնայատկութիւններու զուգահեռ ամբողջութեան մէջ է գաղտնիքը: Վիճակագրական տուեալներու համաձայն, Ճափոնի բնակչութեան մէկ առ միլիոնը 100 տարեկանէն վեր է, Միացեալ Նահանգներու մէջ՝ 15 առ միլիոնը, իսկ Խորհ. Միութեան մէջ՝ 80 առ միլիոնը: Մոսկուա լոյս տեսնող «Սովետական Միութիւն» ամսագրին մէջ տպագրուած Անոխինի յօդուածին մէջ կը կարդանք. «Այս թիւերու կողքին կը զարմացնեն մեզի լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար մարզին վերաբերող տուեալները: Հոս 10 հազար բնակիչէն հարիւրը երկարակեաց է, այսինքն՝ հազար անգամ աւելի քան՝ Ճափոնի մէջ: Ասիկա աշխարհի ամէնէն բարձր ցուցանիշն է: Գուցէ պատճառը այն է, որ հոն շատոնց ի վեր գիտեն թէ ինչպէս կարելի է չծերանալ հարիւր տարին բոլորելէն ետքն ալ: Շատերուն հարցուցած եմ եւ անոնք իրենց ուսերը թօթվելով ըսած են՝ այդ մասին չենք մտածեր: Թերեւս գաղտնիքը Ղարաբաղցիներու այնքան սիրելի լեռներն են: Անոնց գիւղերը կը գտնուին ծովու մակերեսէն 900–1000 մեթր բարձրութեան վրայ: Աշխարհի վրայ այդպիսի միջին բարձրութեամբ վայրեր շատ կան, բայց հոն մարդոց երկարակեցութիւնը միջին վիճակագրութեան շրջանակներէն դուրս չի գար: Աշխարհի վրայ երկարակեցութեան գիծով նոյնիսկ երկրորդ տեղը գըրաւող Աբխազիոյ մէջ (Վրաստանի արեւմուտքը) հարիւր հազարէն 86,2ը երկարակեաց է: Ինչպէս երկրագունդի բոլոր միջին բարձրութիւններուն վրայ, լեռնային Ղարաբաղի բնակչութեան ալ հիմնական զբաղումը ոչխարաբուծութիւնն է եւ երկրագործութիւնը: Հոս նկատելի տեղ կը գրաւէ նաեւ թթենիի մշակութիւնը: Թութը ոչ միայն իբրեւ պտուղ կ'օգտագործեն, այլեւ անկէ օղի կը պատրաստեն եւ որմէ չափաւոր քանակութեամբ կ'օգտուին բոլոր երկարակեացները»: Ուրիշ առանձնայատկութիւն մըն ալ ունին Ղարաբաղցիները, անոնք միայն աղբիւրի ջուր կը խմեն: Ղարաբաղցի քանդակագործ մը Սարգիս Բաղդասարեան, ի պատիւ երկարակեացներու, յուշարձան մը կանգնեցուցած է լեռնային Ղարաբաղի կեդրոն Ստեփանակերտի մօտ, ճամբուն եզերքը: Հեռուէն բլուրին վրայ կ'երեւին ազգային գլխակապ Հայուհի եւ հայ ծերունիի կարմիր տուֆէ կերտուած գլուխները:

Fonds A.R.A.M

ԲԱՆԱՍԷՐ ԵՒ ՀՆԱԳԷՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԻՒՐՏԵԱՆ
ԱՆԴԱՄ Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՃԱՌԻՆ

—— o ——

Ա.

Բանասէր եւ հնագէտ Պ. Յարութիւն Քիւրտեան 55 տարիէ ի վեր ժրաջան աշխատակից մըն է «Բազմավէպ»ի, ուր 1921 թուականէն ասդին ստորագրած է 114 յօդուած, որոնցմէ 19ը երկարաշունչ յօդուածաշարքեր են, արժէքաւոր ուսումնասիրութիւններ. ունի նաեւ 152 գրախօսական. համագումար՝ աւելի քան 950 էջ:

Բայց Յ. Քիւրտեան հարիւրաւոր այլ յօդուածներ, ուսումնասիրութիւններ ու գրախօսականներ հրատարակած է նաեւ բազմաթիւ այլ ամսաթերթերու մէջ, ինչպէս են. «Հանդէս ամսօրեայ», «Սիոն», «Հասկ», «Անահիտ», «Հայաստանեայց եկեղեցի», «Հայրենիք», «Շողակաթ», «Անդաստան», «Հայ – բոյժ», «Վէմ», «Տարօնի արծիւ», «Էջմիածին», «Յուսաբեր», «Բանբեր մատենադարանի» եւն... Անգլերէն լեզուով ալ յօդուածներ ունի հետեւեալ պարբերականներուն մէջ.—

« Kansas Magazine Yearbook », « The Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland », « Armenian Review », « Journal of the Royal Asiatic Society », « Journal of the American Oriental Society», « Print Collectors Quarterly », « Princeton University Library Chronicle », etc.

Այս ուսումնասիրութիւններէն կազմուած են քանի չափ առանձնատիպ հատորիկներ. ունի նաեւ կարեւոր այլ հրատարակութիւններ:

Բանասէր Յ. Քիւրտեանի նախասիրած ճիւղերն եղած են, ժամանակագրական կարգով, գաղութներու եւ յատկապէս պուլկարահայ գաղութի պատմութիւն, միջնադարեան գրականութիւն՝ անյայտ երգիչներու եւ տաղերու յայտնութեամբ, բայց մանաւորապէս ուսումնասիրած է հայ հին գեղարուեստը՝ մանրանկարչութիւն, արծաթագործութիւն, փայտափորագրութիւն, գորգաչինութիւն, յախճապակեգործութիւն...: Մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց տուած է օտար ճանապարհորդներու ուղեգրութիւններուն՝ Հայաստանի մասին, եւ զանազան առիթներով՝ ծանօթացուցած է զանոնք հայ շրջանակներուն, օտաշատ թարգմանութիւններով: Նախասիրութիւն մըն ալ ունեցած է հայ անուանի զործիչներու մասին պատմական եւ տոհմագրական ուսումնասիրութիւններու:

Բայց ամէնէն աւելի մեծ եղած է իր սէրն ու խանդաղատանքին գուրգուրանքը՝ հայ ձեռագիրներու եւ հնութիւններու հանդէպ: Իզմիրի աղէտալի հրդեհէն ետք իր բնակութիւնն հաստատած Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու Քանզաս նահանգը, բազմաթիւ ու բազմածախս ճանապարհորդութիւններով դէպի Եւրոպայի ու Միջին Արեւելքի զանազան երկիրները, հաւաքած է շուրջ 350 հայերէն ձեռագիր մատեաններ եւ ուրիշ բազմաթիւ հնութիւններ (յախճապակիներ, գորգեր, վարագոյրներ, կերպասներ, դիպակներ, արծաթեղէն ու պղնձեղէն առարկաներ), որոնց պրպտումով քաղած է ընդհանրապէս իր ուսումնասիրութիւններուն եւ յօդուածներուն նիւթերը, օգտագործելով յիշատակարաններ, վաւերաթուղթեր եւ այլ բազմատեսակ հում նիւթեր՝ հայ մանր արուեստներու վերաբերեալ:

Կրնանք անվարան վկայել թէ Յ. Քիւրտեան լրիւ օգտագործած է եւ շարունակ կ'օգտագործէ ձեռագիրներու իր հաւաքածոն. այդ հաւաքածոն իր կեանքն է ամբողջ, անկէ է բովանդակ սնունդը եւ պաշարը. ուրեմն գերազանցօրէն կենսունակ հաւաքածոյ մը կրնանք որակել իրենը, ուրկէ ամէն օր նոր լոյսեր կը ցոլան՝ հայ մշակոյթի հորիզոնն ի վեր: Անճառելի հրա՜շքը, ստեղծագործ զօրութի՜ւնը մեր ձեռագիրներուն:

Ուիչիթայի իր անձնական փոքրիկ մատենադարանին մէջ գիշեր ու ցերեկ ճըգնող Յ. Քիւրտեան՝ ինքն է անոր Տնօրէնն ու Վարիչը, աշխատակիցն ու թեկնածուն, բանասէրն ու պրպտողը տքնաջան:

Յ. Քիւրտեան քննած է Վենետիկի, Վիէննայի, Երուսաղէմի, Թաւրիզի, Էջմիածնի, Լոնտոնի, Տըպլինի եւ այլ նշանաւոր կեդրոններու հայկական յիշատակները եւ յատկապէս մանրանկարեալ ձեռագիրները: Հռոմի դիւաններէն իսկ հաւաքած է կարեւոր վաւերաթուղթեր՝ հայ ազատագրական շարժումի եւ մեր կաթողիկոսներուն Եւրոպայի հետ մշակած յարաբերութեանց մասին:

Իր բազմաթիւ ուղեւորութիւններուն շնորհիւ՝ բարեկամական ու գիտական սերտ կապեր հաստատած է Եւրոպայի, մանաւանդ Անգլիոյ, եւ բնականաբար՝ Ամերիկայի համալսարաններու արեւելագիտական կեդրոններուն հետ: Յաճախ իր հայկական հնութիւններով ու ձեռագիրներով մասնակցած է մեծ ցուցահանդէսներու:

1960ին, Յ. Քիւրտեան մասնակցած է Արեւելագիտական Միջազգ. 25րդ համաժողովին (Մոսկուա, Օգոստ 9–16), Անտիոքի Անօթներու մասին հաղորդագրութեամբ մը, Բիւզանդագիտութեան բաժնին մէջ:

Մասնագէտ է Ամերիկայի հին շրջանի պատմութեան եւ կազմակերպած է անձնական ճոխ թանգարան մը՝ նախա–Կոլոմբեան հնութիւններու, ամերիկեան կառավարութեան ուշադրութիւնն ու տեսական հոգածութիւնը հրաւիրելով իր ձեռնարկին վրայ:

Տասը անգամ այցելած է Հայաստան, ամէնէն առաջ՝ 1931ին, եւ զբաղած է հայ ձեռագիրներու ուսումնասիրութեամբ, Էջմիածնի մէջ, խցակից ըլլալով Գարեգին Սրբազան Յովսէփեանցի, վաստակաւոր Սենեքերիմ Տէր–Յակոբեանի մատենադարանապետութեան օրով: Յաջորդաբար գտնուած է հայրենիք 1937ին՝ ընտանիքով, 1960ին, 1962ին, 1963ին, 1964ին, 1969ին, 1971ին, 1973ին եւ 1974ին. առիթ ունեցած է Մաշտոց մատենադարանի սրահին մէջ դասախօսութիւն տալու եւ գիտարշաւներ կատարելու Հայաստանի հնախօսական սքանչելի վայրերը, մեծ բարեկամութիւն մշակելով Գիտ. Ակադեմիայի գիտնականներուն եւ գիտական ու բանասիրական կեդրոններուն հետ, որոնցմէ տեւականօրէն կը ստանար ամէն տեսակ կարեւոր հրատարակութիւններ:

Կը յիշեմ թէ ի՜նչ մեծ բծախնդրութեամբ կը խօսէր, ամէն անգամ Հայաստանէն վերադառնալուն, հայրենիքի բանասիրական յառաջուն վերելքին, հոն իր վայելած յարգալից վերաբերումին, նկատած հայագիտական նորանոր ձեռնարկներուն, հրատարակութիւններուն, եւ նոյնիսկ... գիտական իր վիճաբանութիւններուն մասին:

Յ. Քիւրտեան նախանձախնդիր եղած է միշտ հայ ձեռագիրներու եւ հնութիւններու պահպանութեան, բողոքած է յաճախ մեր արժէքները վաճառքով օտարին սեփականութիւն դարձնող երեւոյթներուն դէմ. բացառիկ սէր ու գուրգուրանք ցոյց տուած է Մխիթարեան մեր վանքին ու հոն պահպանուած մշակութային գանձերուն հանդէպ. յաճախ պաշտպան իսկ կանգնած է Ս. Ղազարի՝ հայ մամուլի էջերէն զատագովելով Մխիթարեաններու դէմ անտեղի յարձակումներ եւ զրպարտութիւններ:

Յիսուն տարիէ ի վեր, տարին գոնէ անգամ մը, մերթ նաեւ երկու, բացի պատերազմի շրջանէն, Յ. Քիւրտեան այցելած է Ս. Ղազար, Մխիթարեան հայրերու հետ սերտ կապեր մշակելով՝ Հացունիներու, Ղազիկեաններու եւ Թորոսեաններու օրերէն, միշտ ցոյց տալով ջերմ հետաքրքրութիւն վանքին մէջ կատարուող բանասիրական ու մատենահետազօտական նոր աշխատանքներուն, « Բազմավէպ »ի յառաջդիմութեան, անոր բովանդակութեան եւ մինչեւ իսկ քաջալերելով անոր հրատարակութեան կանոնաւորութիւնը:

Բայց Յ. Քիւրտեանի ամէնէն ուրախ օրն եղաւ՝ երբ 1970 Մայիսին տեսաւ Ս. Ղազարի նորակերտ ձեռագրատունը, իր բոլոր արդիական սարքերով. ու թէեւ ժամացոյցի աւաղելի անկանոնութեան մը հետեւանքով՝ 24 ժամով ուշացաւ բացման հանդէսին, սակայն տասը տարիով երիտասարդացած զգաց ինքզինք՝ այդ հրաշակերտին դիմաց. արցունքով համբուրեց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի կողմէ վանքին նուիրուած սրբատաշ խաչքարը, նոր Ձեռագրատան սեմին, եւ օրհնեց յիշատակը մեծահոգի բարերար Պօղոս Իսպէնեանի:

Այդ երջանիկ առիթով՝ Յ. Քիւրտեան խանդավառօրէն խոստացաւ իր բոլոր ձեռագիրներուն մանրաժապաւէն օրինակները տրամադրել վանքին, հայ մշակոյթին ի սպաս դնելով տարիներու ժրաջան աշխատանքով կազմած իր հաւաքածոն:

Դեկտեմբերի մեր հրդեհին գոյժը խոցած էր զինք. ու լացած էր՝ ինչպէս Ջարդի ահաւոր օրերուն: Յաջորդաբար իմանալով լուրը ձեռագիրներու ողջ մնալուն, շնորհիւ մեծ բարերար Իսպէնեանի, գրեց վանք՝ թէ հայ ժողովուրդի, Ս. Ղազարու եւ հայ ձեռագիրներու պատմութեան մէջ անմահ պէտք է մնայ մեծահոգի այդ բարերարին անունը:

Աղէտէն ետք, իր անձնական հաւաքածոյին բոլոր հնատիպ գրքերը խոստացաւ նուիրել Ս. Ղազարի, մասամբ գոնէ ամոքելու համար մեր վիշտը, եւ քաջալեր կանգնելու մեր վանքի երիտասարդ սերունդի բանասիրական պրպտումներուն:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—— o ——

Աշխարհի բնակչութիւնը տարին շուրջ երկու տոկոս յաւելում կ'արձանագրէ եւ, հետեւաբար, այժմեան թափով գրեթէ պիտի կրկնապատկուի մինչեւ 2010 թուականը: Այսինքն՝ երեք միլիառ 900 միլիոնէ պիտի հասնի եօթը միլիառ եօթը հարիւր միլիոնի: Մինչ աշխարհ այս պատկերը կը պարզէ, Եւրոպա, ընդհակառակն, բնակչութեան աճի մարզին մէջ փուլի մը մէջ մտած է, որ Նուազում բառով կը սահմանուի:

Արդարեւ, այսօրուան պատկերը ցոյց կուտայ, թէ մօտ ապագային կայուն վիճակ մը պիտի ստեղծուի Եւրոպայի գրեթէ բոլոր երկիրներուն մէջ, բնակչութեան թիւի տեսակէտով:

Արեւելեան Եւրոպայի բազմաթիւ երկիրներու կառավարութիւններ (Հունգարիա, Պուլկարիա, Ռումանիա) յաջողած են վերջին տարիներուն առաջքն առնել ծնունդներու թիւի նուազումին՝ սահմանափակելով վիժումները եւ միջոցներ ձեռք առնելով ի նպաստ ընտանիքներու: Աւելցնենք, որ այս երկիրները ատեն մը վիժումի քաղաքականութեան կիրարկումով կը փորձէին հաւասարակշռել բնակչութեան աճի թափը:

Արեւմտեան Եւրոպայի կառավարու-

ԶՈՐԻ ՄԻՐՕՆ

9.

Յոյսը չկտրեց. Սառէի հետ խորհուրդ արաւ, մի ոչխար հօտից ետ գցեց.

— Տանիմ Գասպարին... կամ Գասպարի տղին:

Վարորդը աչքի պոչով նայեց Միրոյի տրեխի պէս թելով կապկապած չարերին, ծուռ արդուկուած շալվարին, գդալի սէգ ու առոյտի ծաղիկներին, քթի տակ ժպտաց: Յարութը կարմրեց... Իսկ Միրօն նայում էր աջ ու ձախ, ճպճպացնում կոպերը, փորձում գտնել տարինե՜ր, տարիներ առաջուայ իր անցած, Նարէի հետ՝ դարձած ճանապարհը ու չէր գտնում: Ուզում էր միտք անել մի ցաւի վրայ, անցած օր յիշել, բայց «Վոլգան» թռցնում – տանում էր նրա մտքերը, ու Միրօն դժգոհ նայում էր վարորդին:

— Քիչ կամաց չեղնի՞յ:

— Չէ ու չէ, չեղնայ, — Միրոյի լեզուով պատասխանում էր վարորդը:

Այդպէս էլ ոչ ճամբայ ու ճամբի բոլոր, ոչ հուշ միտ բերեց ու հասաւ տեղ:

Խութեցի Գասպարի տունը դրել են՝ արի դաւի: Փնտռելու ամենեւին փորձ էլ չարաւ: Մաքին տխուր բռբռաց, Զորի Միրօն փորձեց որոշել անելիքը: Ոչինչ չստացուեց. մտքերը կիսատ էին մնում, ինչպէս աւտոյի մէջ, անճարակութիւնից ու սրտնեղութիւնից քիչ էր մնում աչք թացի: Հա գիւղն ու տունն էր յիշում, ձոր ու ձորաբերան: Խղճաց եւ մաքուն, եւ որդուն: Մէկ որոշեց դառնայ երկուսին էլ տանի տուն, յետոյ միտք բերեց ականջին ընկածը.

— Զորի Միրոյի տղէն կ'ուզէ ինժենե՜ր դառնայ, կ'իմանա՞ք, Զորի... Միրոյի... տղէն...

Շրջուեց, նայեց Յարութին. յոյսը միայն նա էր մնացել:

«Թէ չընդունուիս, հարամ էղնի քու ծծած կաթ, Յարութ, — ասաց մտքում, — Զորի Միրոյի տղայ»:

Մի ցայտաղբիւրի կողքով անցնելիս աչքն ընկաւ, որ ցայտաղբիւրի շուրջբոլոր քար են շարում, կպցնում կանաչ: Քար ու կանաչը ճիշդ իրենց ձորափին եղածին էր. հարազատութիւն զգաց, ոտքը կախ գցեց: Կոշտ ու փշոտ քարերի վրայ մամուռ կար ու բազմագոյն քարաքոս: Քարաչէչերի մէջ՝ պտղունց հող ու հողի մէջ՝ ծաղիկ ու ծիլ:

«Էս քար ու ծիլ չոլից բերել ի՞նչ նպատակով է, — միտք արաւ ու չկռահեց, — էստեղ կ'ապրի՞ն»:

Մտահան արեց իր վիճակը, մտածեց քաղաք բերած քար ու ծիլի մասին.

«Կ'ապրի՞ն»:

Ախր, քարերն իրենց գոյնը, մամուռն ու քոսը, ծաղիկն ու ծիլը առել են յատուկ արեւլուսից եւ գիշերուանից իր նման, եւ քամուց ու կարկուտից, աստղերն ուրիշ ձեւի են պլպլացել այդ քարերի վրայ, լուսինն ուրիշ լոյս է թափել, կարկուտից ծեծուել են...

«Քաղաք կարկուտ կը գա՞յ»:

Անձրեւի տակ են մնացել, տօ, թէ կ'ուզէք ճիշդն իմանալ, այծ ու ոչխարի պճեղ էլ պիտի դիպնի այդ քարերին, հովուի կոպալն էլ, որ չկորցնեն գոյն ու հոտ, նախշ ու ծիլ...

«Չէ՛, չեն ապրի...», — ափսոսաց Միրօն:

Կը դառնան, այ, մայթեզրի այս որձաքարերի պէս տաշուկոկ: Յետոյ չուռ եկաւ, նայեց Յարութին: Յարութը, ձեռքերը գրպանում, կպուել էր մաթի հետ: Անցնող ու դարձող ուշադիր նայում էին իրեն ու մաքուն, իսկ Յարութին ուշք դարձնող չկար: Ինքը չէ, Յարութը ահագի՛ն նման էր մայթով անցնողներին: Ոչ ոք չէր ասի, թէ կանաչի վրայ ծալապատիկ նստած գիւղացին ոչխարի հետ քաղաք է բերել նաեւ մի Յարութ որդի: Միրոյին դուր չեկաւ Յարութի կանգնելու ձեւը եւ թուաց նրան, թէ տղայի դէմքը երէկուայ պէս կարմիր չէ...

— Քեռի, ոչխարը, ծախո՞ւ է:

— Չէ, ջանը՛մ, — սրտնեղութիւնից անծանօթին էլ բաժին հասաւ: Յետոյ յիշեց, որ տղային փող է պէտք եւ իրարանցումով ետ կանչեց:

— Քանի՞ս ես ասում:

Զորի Միրօն առուծախս չէր արել.

— Ինչ կը տաս, տուր:

Յարութը վրայ հասաւ, աչքունքով հասկացրեց հօրը, որ լռի, սակարկեց վաճառեց ոչխարը:

Գիւղը դրնդաց:

— Զորի Միրոյի տղէն ինստիտուտ է ընդունուել:

Ուսուցիչներն իրենցն ասացին.

— Այդպէս էլ պէտք է լինէր:

Ուրիշները ստուեր ձգեցին նրանց կարծիքին.

— Կաշառքով է. Միրօն ոչխար տարաւ, փարա է տուէ. իմացող կայ:

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

(48 – շար.)

Fonds A.R.A.M

թիւնները, ընդհակառակն, ընդհանուր ձեւով չեն փորձած մինչեւ հիմա սահմանափակել ծնունդներու նուազումը: Այս հոլովոյթը, որ սկսած էր 1964ի ատենները, իր յառաջընթացը արձանագրած է վերջին տարիներուն: Այսպէս, Դաշնակցային Գերմանիոյ մեռածներու թիւը 1974ին եւ 1975ին ծնունդներէն աւելի եղած է: Անգլիոյ եւ Դանիոյ մէջ ծնունդներու թիւի անկումը շատ ցայտուն դարձած է: Հանրային կարծիքը ոչ միայն մտահոգութիւն չի յայտներ այս երեւոյթին հանդէպ, այլեւ բնական ու բաղձալի կը գտնէ:

Ֆրանսայի մէջ, անցեալ տարի, ծնունդներու թիւը նուազած է նախանցեալ տարուան բաղդատմամբ (740.000 փոխանակ 855.000ի): Այսուհանդերձ, ծնունդի տոկոսը (հազարի վրայ 14) շատ բարձր է, եթէ զայն համեմատենք Արեւմտեան Եւրոպայի զարգացած երկիրներու մեծ մասին հետ, ի բաց առեալ Իտալիա (15,7) եւ Նորվեկիա (15):

Ծնունդի նուազումը, որուն կ'ընկերանայ մահերու թիւի շատ ցած աստիճանի պահպանումը (16 մահ 1000 բնակիչի հաշուով) պատճառ եղած են, որ բնակչութեան դիմագիծը աստիճանաբար ծերանայ: Վաթսուն տարեկանէ վեր ալեւորներու թիւը կրկնապատկուած է դարասկիզբէն ի վեր, մինչ նոյն ժամանակամիջոցին բնակչութեան ընդհանուր աճը 37 տոկոս արձանագրած է:

Ծնունդներու թիւի նուազումը կը բացատրուի ապրելակերպի փոփոխութիւններով, ինչպէս քաղաքներու, մեծ աւաններու բնակչութեան յաւելում, կրթութեան եւ մշակոյթի մակարդակի բարձրացում, կիներու աշխատանք եւայլն: Զոյգերու հոգեբանութիւնը եւ մտածելակերպը հիմնական փոփոխութեան ենթարկուած են վերջին տասնամեակներուն: Ծննդաբերութիւնը արգիլող միջոցներն ալ դիւրացած են:

Ե՞րբ եւ ի՞նչ աստիճանի վրայ վերջ պիտի գտնէ այս հոլովոյթը: Ո՛չ ոք կրնայ յստակ պատասխանել, քանի ճշգրիտ տուեալները կը պակսին: Կը կարծուի, սակայն, թէ Ֆրանսայի մէջ բացարձակ մեծամասնութիւն պիտի կազմեն այն ընտանիքները, որոնք երկու զաւակ ունին: Ասիկա մօտ ապագայի կայուն վիճակը կը նկատուի:

Ներածական բնոյթ ունեցող այս ընդհանուր մուտքէն ետք յաջորդական կարգով քննենք այն պատկերը, որ կը պարզուի Դանիոյ, Գերմանիոյ, Անգլիոյ եւ Իտալիոյ մէջ:

ԴԱՆԻԱ

Դանիա Արեւմտ. Եւրոպայի այն երկիրն է, ուր ժողովրդագրութեան հարցը սուր բնոյթ ստանալու վտանգը կը ներկայացնէ: 1970էն ի վեր բնակչութեան աճի տոկոսը 0,4 առ հարիւր է եւ, համաձայն մասնագէտներու նախատեսութեանց, երեք տասնամեակ ետք մեռելներու յաղթանակը ծնունդներուն վրայ տարեկան 0,3 տոկոսի համեմատութիւնը պիտի ունենայ: 1975ին 72.912 ծնունդ եւ 51.034 մահ արձանագրուեցաւ հինգ միլիոն բնակչութիւն ունեցող այս երկրին մէջ: Նոյն տարին արտագաղթը վերսկսաւ ցայտուն կերպով: Անգործութիւնը, ապրուստի սղութիւնը, ծանր տուրքերու ճնշումը պատճառներ են, որպէսզի երիտասարդներ գաղթեն դէպի Աւստրալիա, Հիւս. Ամերիկա, Հասարակաց Շուկայի միւս երկիրները, ինչպէս նաեւ՝ Շուէտ:

Ծնունդներու թիւը զգալի անկում արձանագրեց 1966էն սկսեալ, երբ իշխանութիւնները արտօնեցին ազատ վաճառքը ծննդաբերութեան առաջքն առնող դեղահատներուն: Աւելի չեչտուեցաւ 1973էն ետք, երբ վիժումը արտօնուեցաւ յղութեան առաջին 12 շաբաթներուն:

Այդ թուականէն սկսեալ վիժումները աւելցան լայն չափով: 1973ին՝ 16.536, 1974ին՝ 24.808, 1975ին՝ աւելի քան 28 հազար: Եւ դեռ ասոնք իրականութենէն նուազ են: Այսպէս, թէեւ պարտադիրաբար վիժումները պէտք է կատարուին հիւանդանոցները, սակայն բժիշկներ եւ մանկաբարձներ կան, որոնք յանձնառու են գաղտնի վիժումներ կատարելու:

Ծնունդներու նուազումը, ինչպէս նաեւ բնակչութեան ծերացումի վտանգը մինչեւ հիմա մտահոգութեան առարկայ չեն դարձած Դանիոյ մէջ: Իրերայաջորդ բոլոր կառավարութիւններն ալ, ինչ գոյնի ըլլան անոնք, տասնամեակներէ ի վեր «հակա–ծնունդի» քաղաքականութիւն կը գործադրեն: Այս ձգտումը նոյնիսկ զօրացած է: 1200 քուրոնի (900 ֆրանք) եռամսեայ նպաստ մը զատ, որ կը տրուի 16 տարեկանէ վար իւրաքանչիւր երախայի համար, ընտանիքները ոչ մէկ առանձնայատուկ առաւելութիւններ կամ նպաստներ ձեռք կը ձգեն (տուրքի աստիճանական նուազում՝ ընտանիքի անդամներու յաւելումի համաձայն, փոխադրութեան միջոցներու գիներու նպաստաւոր պայմաններ, եւայլն): Մէկ կամ տասը զաւակ ունեցող ընտանիքի հայր մը նոյնքան տուրք կը վճարէ, որքան կը վճարէ համապատասխան ամսաթոշակը ունեցող իր դրացին, որ ամուսնացած է եւ զաւակ չունի: Համեմատաբար լաւ պայմաններու մէջ կը գտնուին ամուրի մայրերը, որոնք յաւելեալ նպաստներ կը ստանան իրենց զաւակները մեծցնելու համար:

Ամլացումը, որ 1973էն ի վեր արտօնուած է 25է վեր այրերու եւ կիներու համար, կը ջատագովուի ընտանեկան համակարգութեան (փլաննինկ ֆամիլիալ) մարմիններու եւ կարգ մը բժիշկներու կողմէ: Ինչ կը վերաբերի ընկերային ապասարկութեանց մարմիններուն, ծնունդը նախազգուշացնող խորհուրդներ կուտան այն ընտանիքներուն, ուր երրորդ զաւակ մը կայ արդէն:

Թ. Ա. Թ.

(Մնացեալը յաջորդով)

Վ Ա Ր Դ Ա Տ Օ Ն

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

Բոլոր անոնք որոնք Յունիս 5ին այցելէ ետք Լիզիէօի եւ Պայէօի հռչակաւոր մայր եկեղեցիները, մուտք կը գործէին Հայ Կարմիր Խաչի օդափոխութեան կայանի վարդենիներով շրջապատուած ճաշարանէն ներս, կը տեղաւորուէին վարդերով զարդարուած սեղաններու շուրջ եւ երեք օր կը վայելէին կարմիր խաչուհիներու հրաշալի հիւրասիրութիւնը, միաձայնութեամբ Վարդատօն կը մկրտէին Համբարձման եւ Հոգեգալստեան միաձոյլ տօնակատարութիւնները:

Հոգեգալուստի օրը, 50 Ֆրանսահայեր, որոնց երեք քառորդը երկրորդ, երրորդ կամ չորրորդ անգամ ըլլալով, կը խոնարհէին համաշխարհային Բ. պատերազմի Նորմանտիի ցամաքահանման ընթացքին զոհուած ամերիկահայ զինուորներու շիրիմներուն վրայ, առանց հոգեւորականի: Օր մը առաջ, միջազգային բազմութեան մը ներկայութեան, զանազան եկեղեցիներու ներկայացուցիչներ, կատարած էին արդէն այդ պարտականութիւնը:

Իսկ Համբարձումը, հոգ չէ թէ յապաղումով, խանդավառութեամբ կը տօնուէր Կիրակի, Յունիս 6ին, երեկոյեան ընթրիքէն ետք, հիանալի կազմակերպութեամբ Տիկիններ Մարտիկեանի, Բալուեանի, Սաղաթէլեանի, Սանոսեանի, Ալիքսանեանի եւ Ճանիկեանի: Ներկաները իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին թնդացնելով մթնոլորտը Համբարձման եայլաներով, ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս, Մանչի մանիշի բարեբար ազդեցութեամբ: Թող ներուի մեզի եթէ չենք յիշեր գոնէ մեներգողներուն անունները:

Երեք օրուան խրախճանութիւնները, այցելութիւնները, ծովափներուն եւ տեսարժան վայրերուն, կայանէն մինչեւ Գապուր պտոյտները, մանաւանդ Կարմիր խաչուհիներու համբաւաւոր չամփուրով խորովածը, ծովէն հազիւ ելած ձուկերը կասկարած եւ պէսպիսուն համադամները ապշահար կը ձգէին առաջին այցելուները: Ներկաները իրենց երախտագիտութիւնը կը յայտնէին ոչ միայն սրտաբուխ նուիրատուութիւններով, այլեւ կարծես մրցումի ելած, կ'օժանդակէին անձնուէր խաչուհիներուն, թեթեւցնելու համար անոնց աշխատանքները: Նկարագրել եւ տալ իրական պատկերը հայրենաշունչ այդ փեթակին, ամէն գրիչի չէ տրուած անշուշտ: Պէտք է ապրիլ եւ վայելել Կարմիր Խաչի ասպնջականութիւնը:

Պիտի անցնէին նաեւ յիշատակելի այս անոյշ օրերը: Հրաժեշտ առնելէ առաջ կազմակերպիչ տիկիններէն, շատերու վերջին խօսքն էր.— Ձմռնաք մեզի տեղեկացնել թուականը ձեր յաջորդ Վարդատօնին:

Վ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Յանձնախումբը ստացած է Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի նախագահ՝ Վ. Համազասպեանի հետեւեալ շնորհաւորական գիրը, ի պատասխան իր ուղղած հրաւէր – նամակին Մշակոյթի Տան բացման հանդիսութեան առթիւ (1976 Մայիս 9).—

×

13 Մայիս, 1976

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՄԲԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀ Վ. ՇԱԼՃԵԱՆ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ Զ. ՄԻԼՏՈՅԵԱՆ

Մարսէյլ

Թանկագին հայրենակիցներ,

Ամենաջերմ սրտով շնորհաւորում ենք Հայ Մշակոյթի Տան բացումը Մարսէյլում:

Մարսիլահայ օջախը սփիւռքի ամենահին եւ ամենաջերմ օջախներից մէկն է, որն ունի իր պատուաւոր տեղը սփիւռքահայ կեանքում հայրենի մշակոյթի պատմութեան մէջ եւ յատկապէս օտար ափերում հայ մշակոյթը տարածելու, ճանաչել տալու սրբազան գործին:

Մեզ համար մեծ ուրախութիւն է, որ հայրենիքի հետ ջերմօրէն կապուած այս օջախը ունեցաւ իր մշակոյթի նոր, ընդարձակ տունը, որով կը հաւաքուի եւ աւելի կը կազմակերպուի մեր հայրենակիցների հոգեւոր կեանքը, ունենալով Ֆրանսիացի եղբայրների այդքան մարդասիրական ջերմ բարեկամութիւնը:

Սրտագին յարգանքներով եւ
խորին յարգանքներով՝

Կոմիտէի նախագահ՝
Վ. ՀԱՄԱԶԱՍՊԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Է. ՉԱԽՈՅԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի մէջ երգահանդէս մը տուած է երգչուհի Էլլադա Չախոյեան: Յայտագրին մաս կազմած են Արեւմտ. Եւրոպայի, ռուսական եւ հայկական երգեր: Երեկոյին ելոյթ ունեցած են նաեւ Է. Ոսկանեան եւ սրնգահար Ս. Օհանեան:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ» ԹԵՐԹՕՆԸ (119)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ

Սիրային, ընտանեկան կեանքէ

Ա. ՄԱՍ

ՍԷՐ ԵՒ ՍԱՐՍԱՓ

Պեմպօ ձեռքը դաշոյնին տանելով Ռոլանի երեսը նայեցաւ:

— Պարապ տեղը դաշոյնով մի խաղաք, ես վնասակար մարդ չեմ, բանաստեղծ մը ամէնուն բարիք կը կամի, շարունակեց Ռոլան ցուրտ եղանակով մը: Սա ալ ըսեմ որ, մեռնելէ առաջ, մատներս ձեր կոկորդը խօթելով, ձայն ձուն հանել չտուած, ձեզ խեղդելու փորձ մը պիտի ընեմ...:

— Դուն խենթ ես, մարդ Աստուծոյ, գիտե՞ս թէ որու հետ կը խօսիս, դիմացինդ ոչ աւազակ է, ոչ ալ մարդասպան, վենետիկի պատրիարքին դէմը կը գտնուիք:

— Ինքզինքնիդ այդքան մի բարձրացնէք, ընկեր Պեմպօ: Բանաստեղծի մը համար ամէն մարդ իրարու հաւասար է. մենք մարդոց մէջ խտրութիւն դնել չենք սիրեր:

Մարդիկ հաւասար չեն ծնիր, բայց իրարմէ վար չեն մնար. պատրիարքը եւ ծիրանաւորը աւազակէն եւ մարդասպանէն վար չեն մնար...:

Ինչ որ է, բանաստեղծութիւն ընելու չենք եկած հոս: Աստուած վկայ, բնաւ չէի յուսար որ պատրիարք մը մէջքէն կախած սուրը մարդ սպաննելու կը գործածէ: Ո՞վ, դո՞ւք, դո՞ւք պիտի սպաննէք զիս: Ոհ, ամենապատիւ տէր, ուշ մնացիք, ուշ: Ինչո՞ւ երեսնիդ կախեցիք, ի՞նչ է, քէ՞ն կապեցիք ինծի դէմ: Բայց ես ի՞նչ ըրի: Ընդհակառակն պէտք էր որ զիս գրկէիք եւ համբուրէիք այս գիշեր, որովհետեւ ձեզի օգտակար ըլլալու եկած եմ:

— Բայց ի՞նչ կ'ուզէք ինէ, մռնչեց Պեմպօ կատաղութեամբ: Ձեր բառերը մտիկ ընելով այն համոզումը կը գոյացնեմ որ գործս յիմարանոցէն փախած խելագարի մը հետ է:

— Ամենապատիւ տէր, դուք ինէ աւելի լաւ գիտէք թէ եկեղեցին արգիլած է սուտ խօսիլը, ատոր համար, եթէ պարապ տեղը սուտեր չդլտորէք, աւելի շուտ պիտի հասկնանք իրար: Եթէ իմ ըսածներս ձեզ հետաքրքրած չըլլային, մինչեւ հիմա շատոնց օճիքս ձգելով դործերնուդ գացած պիտի ըլլայիք: Քանի որ դէմս կեցեր զիս մտիկ կ'ընէք ըսել է յիմար չըլլալուս վրայ համոզուած էք: Սա ալ ըսեմ որ քիչ մը ետքը զիս հարցափորձել պիտի սկսիք եւ շատ մը բաներ իմանալ պիտի ուզէք ինէ...: Ճիշդ գտա՞յ...:

— Այո, սատանայ, ճիշդ գտար: Ձեմ գիտեր թէ հոգիները կարդալու իշխանութիւնը ո՞վ տուաւ քեզի: Միտքես անցածը բացուած գիրքի մը պէս կարդացիր:

— Ատոր մէջ զարմանալիք ի՞նչ կայ: Դուք այնքան բացայայտ դիմագիծներ ունիք որ, երեսնիդ նայող մը ձեր միտքէն անցած գաղտնիքները անմիջապէս կրնայ գիտնալ: Բայց պարապ խօսքերը ձգենք եւ մեր գործին գանք: Ըսէք, ի՞նչ հասկնալ կ'ուզէք, ձեր բոլոր հարցումներուն անկեղծօրէն պիտի պատասխանեմ:

— Նախ սա հասկնալ կ'ուզեմ որ դուք ո՞վ էք, ըսաւ Պեմպօ փայլակնացայտ աչքերը Ռոլանի ուղղելով: Քիչ մը առաջ ըսիք թէ բանաստեղծ Արաթիմոսի քարտուղարն էիք: Իրաւ, թէպէտ ձեզ անոր տունը տեսայ, բայց եւ այնպէս կը կարծեմ թէ այդ տխողոսը բուն մարդը ծածկող դիմակ մըն է: Ձեր մէջ ուրիշ մարդ մը կայ, ուրիշ մարդ մը, ահա այդ մարդը ճանչնալ կ'ուզեմ:

— Ամենապատիւ տէր, կը տեսնեմ որ դուք ալ խորագէտ մարդ էք... Այո, ձեր խօսակիցը Արաթիմոսի ծառաներէն չէ:

— Հապա ի՞նչ է:

— Քիչ մը առաջ բառ մը գործածեցիք, կը յիշե՞ք: Սատանայ ըսիք: Ենթադրենք ուրեմն որ սատանան եմ...:

— Սատանա՞յ...:

— Այո: Ատոր մէջ զարմանալիք ի՞նչ կայ: Բայց կէտ մը կայ, գիտեմ որ դուք ձեր պատրիարքի եւ ծիրանաւոր կղերականի հանգամանքովը անշուշտ չէք հաւատար գերբնական հոգիներու գոյութեան, այնպէս չէ՞: Բայց թերեւս կը սխալիք...: Սատանան կայ եւ այդ սատանան ալ ես եմ...:

— Եթէ իրաւ չար ոգիին կողմէ ղրկուած պատգամաւոր մըն էք, բացէ ի բաց ըսէք:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

«ՅԱՌԱՋ» 50ի

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ
ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ.—

Տէր եւ Տիկին Ասլէն Փափազեան 1000 Ֆ.
Սէրէնկիւլեան ընտանիք 1000 Ֆ.
Հ. Թ. 1000 Ֆ.

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Գ. Ա. Շահպազեան հետեւեալ կազմակերպութիւններուն կը նուիրէ 200ական ֆր.— Կարմիր Խաչ, Կապոյտ Խաչ, Հայ Դատի Յանձնախումբ, Ս. Ղազար, Ժաֆի նոր շէնք (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»:

Նաեւ Աբրահամ Տօնիկեանի հօր մահուան քառասունքին առթիւ 800 ֆր. Լիբանահայութեան (ստանալ «Յառաջ»էն):

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԳՆԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

14, Սէնթ–Օնորինէ–տէ-Ֆէրբ

Մանուկներու խումբը կը մեկնի Յուլիս 2, Ուրբաթ օր, ժամը 15ին:

Ժամադրավայր՝ Պարոյր Սեւակ գրադարան, 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9:

ISABELLE CHAUDRÉ
եւ
ԺԱՔ ԿԱՐԻՊԵԱՆ
Ամուսնացած
Սէն – Միշէլ սիւր Օռժ
1976, Յունիս 19

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԳՆԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Առաջին խումբի մեկնում Ուրբաթ Յուլիս 2, առաւօտեան ժամը 7ին, Փորթ դՕռլէանէն — 10–12 Ավընիւ Փօլ Ափէլ, Սթատին առջեւ:

Օգոստոսի արձանագրութիւնները բացուած են: Դիմել մասնաճիւղերուն, կամ գրաւոր՝
Croix Bleue Arménienne
17, Rue Bleue — 75009 Paris

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի Յուլիս 4, առաւօտէն մինչեւ ուշ գիշեր դաշտահանդէս, Էքուանի անտառին մէջ, Լիէօ տիւ Ժէօ տը Փոմ Նախաձեռնութեամբ Առնուվիլ – Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի:
Գեղարուեստական բաժին
Շամփուրով խորոված — ձուկ պիւֆէ մատչելի գիներով
Զանազան խաղեր եւ անակնկալներ

Croix de Bois,
croix de Guerre

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Չորեքշաբթի Յունիս 30, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, ընկերուհի Բարիզ Արմաղանեանի բնակարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Երկուշաբթի (Յունիս 28) ժամը 20.30ին Տիկին Հանչէրեանի բնակարանը՝ 9 Ռիւ տէ Փուէ, Պանեէօ: Կարեւոր օրակարգ՝ շրջաբերականի ընթերցումը:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Շաւիլի միօրեայ դպրոցի ամավերջի հանդէսը Յունիս 30 Չորեքշաբթի օր, ժամը 15.30ին դպրոցի սրահը:

Կը խնդրուի Շաւիլի հայրենակիցներէն մանաւանդ աշակերտներու ծնողքներէն, ներկայ գտնուիլ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 27, Կիրակի, ժամը 13–22

Ժամը 10ին ամավերջի հանդիսաւոր պատարագ — 11ին պարգեւաբաշխութիւն սրահին մէջ — 13ին սկիզբ դաշտահանդէս - հացկերոյթին:

Կը մասնակցին՝

Հայաստանէն եկած ժողովրդական արուեստագիտուհի՝ ԼԻՒՍԻ ՔՈՇԵԱՆ, ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ երգչախումբը, ՆԱԽԱՍԱՐԴ պարախումբը ազգ. Նորագոյն պարերով ՆՈՐԱՅՐ ԱՔԸԼԵԱՆ (Հայաստանէն) ՄԱՐԹԷՆ ԵՈՒՐԿԷՆՍ — ՖԵՐՏԻ, ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ իր նուագախումբով

Ընտրութիւն ամէնէն գեղեցիկ մանուկին 4 – 5 տարեկան

վիճակահանութիւն Պիւֆէ Անակնկալներ

ՄՈՒՏՔ 10 Ֆ.

ԼԻՈՆ – Ս. ՄՈՐԻՍ ԼԻՈՆ – Ս. ՄՈՐԻՍ

ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի Յուլիս 4 ժամը 10էն մինչեւ ուշ երեկոյ, Պէնոյի ծանօթ Մոնտրու պուրակին մէջ

Կազմակերպութեամբ՝ Տէսինի եւ Լիոնի կոմիտէներուն, մասնակցութեամբ Վալանսէն յատկապէս հրաւիրուած հայկական ԿՌՈՒՆԿ նուագախումբին

Հայկ. ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված, ըմպելիներ:

Վիճակահանութիւն.— Առաջին պարգեւ՝ Հայաստան ճամբորդութիւն: Երկրորդ պարգեւ՝ երկու ճամբորդութիւն Մարոք

Եւայլն, եւայլն

Camp d'été du Nor Seround
à BÊZIERS
Colonie St. André route de Bessan 34500 Béziers
DU 31 JUILLET AU 29 AOUT

Les tarifs sont les suivants :

— Un mois : 900 F.
— Plus de 14 jours : 35 F. par jour
— De 7 à 14 jours : 38 F. par jour
— Moins de 7 jours : 40 F. par jour

Un départ collectif aura lieu de Paris, le 30 Juillet à 19 heures, par autocar (prix du trajet aller retour en sus). Une permanence pour les inscriptions se déroulera, tous les vendredis soir, à partir de 20 h. 30, à la Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris.

ARMÉNIE 1976

Départs chaque mois :

du 10 Juillet au 24 Juillet
du 6 Août au 21 Août
du 22 Septembre au 6 Octobre
du 23 Octobre au 6 Novembre
du 22 Décembre au 3 Janvier 1977

à partir de 2680 fr.

Réduction Spéciale :
Aux personnes agées de 60 ans et plus, et aux familles de 4 personnes au moins, s'incrivant ensemble.

Pour les jeunes de 16 à 35 ans (2 voyages)
du 24 Juillet au 7 Août
du 16 Août au 30 Août

Renseignements et Inscriptions

A PARIS

mondotours

2, rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

A LYON **Varoujan Sarkissian**

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66

Licence Voyages : A. 721.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի.—

Պ. Յովհ. Գէորգեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տիկին Մառի Գէորգեան 50 ֆր., Պօղոս Յովսէփեան 50, Յարութիւն Ղազարեանի հոգեհանգստ. առթիւ Տէր եւ Տիկին Մաքս Իսկէնտէրեան 20, այրի Տիկին Վիքթորիա Մկրեան, Տիկին Պերճուհի Ֆարաճեան 20ական, այրի Տիկին Ղազարեան, այրի Տիկ. Ղազարեանի թոռնիկներ, Տէր եւ Տիկ. Եդուարդ Ղազարեան 100ական, Տէր եւ Տիկ. Գէորգ Ասլանեան, Տէր եւ Տիկ. Ռոժէ Քրեմոնիէ, Տէր եւ Տիկ. Ռոպէր Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկ. Ճօրօեան, Պր. Ջէրնայեան, Տէր եւ Տիկ. Աբրահամ Պէյլէրեան 50ական: Տիկին Թաւրիզ Թաշճեանի հոգեհանգստեան առթիւ (փ. ծ.) Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Թաշճեան, Տէր եւ Տիկ. Մէրճիմէքեան 25ական, Համբարձում Աւետիսեան 10: Պր. Տիգրան Թոմիկեանի հոգեհանգստեան առթիւ (փ. ծ.) Տէր եւ Տիկին Պօղաքեան 20, Տէր եւ Տիկ. Աժտէհարեան եւ զաւակը 50, Տիկին Վիքթորիա Պակլօեան 20, Տէր եւ Տիկ. Ժորժ Թոմիկեան, Նշան Թոմիկեան 100ական, այրի Տիկին Թոմիկեան 50, Պր. Քիւրճեան, Պր. Պետրոս Մարգարեան 20ական, Ռոժէ Մարկոսեան (Տէր ողորմեայի առթիւ) 30, Տիկ. Մառի Ճամպօեան, Տիկ. Սանտալեան (Տէր ողորմեայի առթիւ 20ական, Տիկ. Ֆիլիկ Սալլապաշեան 50, Տիկ. Նեկտար Մանասեան, Տէր եւ Տիկ. Վահրամ Մխիթիք 20ական, Թաշճեան փոքրիկներ 25, Տիկ. Ովսաննա Սիլոյեան 50 ֆր.:

ԿԱԶԴՈՒՐՄԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄԱՆԶԵՐՈՒՆ

Յուլիս 2–24 կազդուրման կայան կը բացուի Համբի Լեւոնեան հայ վարժարանի ամարանոցը

ԳԱԴԻՆՕ

որ կը գտնուի Իտալիոյ մայրաքաղաքին հիւսիսակողմը, 60 հազարամեթրի հեռաւորութեան վրայ:

Արձանագրութեան համար դիմել Մարսէյլի Անարատ Յղութեան հայ Քոյրերուն: Հասցէ՝

Ecole Notre-Dame du Sacré Cœur
167, Avenue des Caillols
13012 Marseille — Tél. 93-50-91

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Թելման Մինասի Օքմինեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը՝ Սուրէն Մելիքի Օքմինեանը, ծնած 1918ին Իջեւանի շրջանի Սեւքար գիւղը: 1941ին մեկնած է ռազմաճակատ: 1946ին եւ 1964ին զինք տեսնողներ եղած են Ֆրանսայի մէջ:

Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ փադրասենեակը, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ, կամ ուղղակի Թելման Մինասի Օքմինեանի հասցէին.—

Արարատեան 2րդ զանգուած
շէնք 15, 3րդ յարկ, 10րդ բնակարան
Երեւան 375068 — Հայաստան

Fonds A.R.A.M

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ
27
DIMANCHE
27 JUIN
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

- Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

ԾԱՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.623 **Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN** 51e ANNÉE — N° 13.623

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՀԻՄԱ ԱԼ ՋՈՒՐ ՉԿԱՅ

— O —

Ինթերնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւնի թըղթակիցը կը հեռագրէ իր թերթին Յունիս 25 թուականով՝ «Եղածը չէր բաւեր, հիմա ալ ջուր չկայ»։ Ելեկտրականութեան դրութեան ամբողջական քանդումը պատճառ եղած է որ ջուրի բաշխումը անկարելի դառնայ եւ բազմաթիւ շէնքեր ջուր չունին արդէն, մինչ ուրիշներ ալ 2-3 օրէն պիտի սպառեն տանիքը դրուած պահեստի ջրամբարները։ Ելեկտրականութիւն ալ չկայ, հեռաձայնը չի բանիր եւ ընդունելի միակ հացը, Սուրիայէն բերուած, ամէն առտու քանի մը վայրկեանէն կը ծախուի։ Ամէնէն ծանրը սակայն ջուրի պակասը կը նկատուի։ Ամերիկեան համալսարանի հիւանդանոցը երկու օրուան պահեստ կը մնար, մինչ եղած պահեստն ալ կ'օգտագործեն դըրացիները, որոնք թոյլերով կուգան ջուր տանելու, նոյնիսկ շիշերով։

Ասոր կողքին կան նաեւ թնդանօթաձգութիւնները, հրացանաձգութիւնները եւ ամէն օրուան դժոխքը։ Կռիւները նոյն սաստկութեամբ կը շարունակուին պաղեստինեան Թէլ Զաաթար, դաղթակայանին պաղեստինցի — ձախլիբանանցիներու եւ քրիստոնեայ աջերու միջեւ։ Ուրաթ երիկուն կ'ըսուէր թէ մէկ օրուան մէջ 2000 մեռեալ կար։

Քանի մը տողով

ՆԱԽԱԳԱՀ ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ վերադարձաւ Անգլիայէն։ Կը հաստատուի որ այս ճամբորդութիւնը նոր զարկ մը տըւած է ֆրանքօ-բրիտանական յարաբերութեանց։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը յետ քայլ ըրաւ եւ որոշեց չգործադրել գիներու յաւելումներու ծրագիրը, տեղի տալով ժողովրդական բողոքին։ Բանուորական ցոյցերը եւ գործադուլները բաւական մեծ ծաւալ առած էին եւ վարչապետը՝ Եարոսեվիչ յայտարարեց թէ գիներու յաւելումը որոշում չէր, առաջարկ էր եւ չնջուեցաւ։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ Համայնավար կուսակցութեանց համագումարը կը բացուի Յունիս 29ի Արեւելեան Պերլինի մէջ եւ կը տեւէ երկու օր։ Իտալիոյ Համայնավար կուսակցութեան պատուիրակութեան կը նախագահէ Պերլինկուէր։ Համագումարին կը մասնակցի նաեւ Եուկոսլաւիոյ նախագահ մարեշալ Թիթօ։ 1948ին Սթալինի հետ խզումէն ի վեր առաջին անգամն է որ Թիթօ կը մասնակցի միջազգային համայնավար համագումարի մը։

ՎԻԷԹՆԱՄՆԵՐԸ (հիւսիս եւ հարաւ) միացան եւ այսուհետեւ նոր անունով մը կը ներկայանան՝ Վիէթնամի Ընկերվարական Հանրապետութիւն։ Նոր Հանրապետութիւնը մարմին առաւ Յունիս 24ին Հանոյի մէջ գումարուած Ազգային ժողովի նիստին, որուն մասնակցեցան զոյգ Վիէթնամները։ Հանոյ մայրաքաղաք հըռչակուեցաւ։ Կարգ մը Պետութիւններ արդէն ճանչցան այս նոր Վիէթնամը, որոնց կարգին՝ Վատիկան։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Նիւզուիք շաբաթաթերթի Մոսկուայի թղթակիցը անուանարկութեան դատ բացաւ խորհրդային Լիտերատուրնայա Կազետայի դէմ, որ զինք ամբաստանած էր իբրեւ գործակալ Մէ. Ի. Ա.ի։ Քանի մը օր առաջ ալ նման դատ մը դիմած էր բանաստեղծ Վիկտոր Ուէին որու վրայ յարձակած էր թերթը։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունիս 18-22)

ՏԻԿՆԻԿՆԵՐՈՒ ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած թատերագէտներու միջազգային միութեան (Ունիմա) 12րդ համագումարը աւարտած է իր աշխատանքները։ Համագումարին մասնակցած են բազմաթիւ երկիրներու տիկնիկի թատրոններու մօտ հազար ներկայացուցիչներ։ Համագումարին առընթեր տեղի ունեցած է նաեւ տիկնիկի թատրոններու միջազգային փառատօնը, որուն մասնակցած են Խորհ. Միութեան, Չեխոսլովաքիոյ, Լեհաստանի, Ռումանիոյ, Հարաւ. Սլավիոյ, Իտալիոյ, Արեւելեան Գերմանիոյ, Պուլկարիոյ, Միացեալ Նահանգներու, Ֆրանսայի, Ճափոնի, Արեւմտեան Գերմանիոյ, Հնդկաստանի, Շուէտի, Աւստրալիոյ թատրոնները։ Խորհ. Միութեան կողմէ փառատօնին մասնակցած են տիկնիկի 7 թատրոններ, որոնց շարքին՝ Երեւանի Յովհ. Թումանեան տիկնիկի թատրոնը, որ ներկայացուցած է Յ. Թումանեանի «Շունն ու կատուն», որուն բեմադիրն է Մ. Ասլանեան, նկարիչ-ձեւաւորողը եւ տիկնիկներու հեղինակը՝ Ա. Սարգսեան, դերերը կատարած են՝ Յարութիւնեան, Ա. Երեմեան, Ժ. Պետրոսեան։ Թատերախումբը արժանացած է միջազգային փառատօնի վկայականին։

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՅՐԵՐՈՒ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ—

Հայաստանի կոյրերուն համար կը կառուցուին յարմարաւէտ բուժարան մը, աչքի մասնագիտացած հիւանդանոց մը եւ բարձրայարկ բնակելի տուներ։ Այս կառուցումները՝ Արզնիի եւ Երեւանի մէջ, կ'արժեն չորս միլիոն ռուբլի։ Հայաստանի կոյրերու հաստատութեան տնօրէնը՝ Գրիգոր Զաքարեան, այս առթիւ ըսած է. «Այս նիւթական միջոցները յատկացուած են մեր հաստատութեան շահերէն եւ եկամուտներէն. անցած են այն ժամանակները, երբ կոյրերը ստիպուած էին իրենց գոյութիւնը պահել նուիրատուութիւններով»։ Հայաստանի կոյրերու հաստատութիւնը կ'ընդունի անոնք որոնք ամբողջովին կամ մասամբ զուրկ են տեսողութենէ։ Հաստատութիւնը երեք արտադրական ձեռնարկութիւն ունի Երեւանի մէջ, ինչպէս նաեւ մասնաճիւղեր՝ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ։ Այդ ձեռնարկութիւնները տարեկան 12 միլիոն ռուբլիի արտադրութիւն կ'ունենան։ Տեսողութենէ զուրկ հաշմանդամներուն լայն արտօնութիւններ կը տրուին։ Աշխատավարձքէն զատ անոնք կենսաթոշակ կը ստանան Պետութենէն, գրեթէ զերծ են տուրքերէ, ձրի կ'օգտուին փոխադրական միջոցներէ։ Վերջերս անոնք սկսան նաեւ բնակարանի եւ ելեկտրականութեան վարձքի կէսը վըճարել։ Արտադրական ձեռնարկութիւններու տարեկան շահը, որ երեք միլիոն ռուբլի է, կը ծախսուի կոյրերու ընկերային — կենցաղային պայմաններու բարելաւման՝ բնակարաններու կառուցման, մշակոյթի տուներու գործունէութեան, կրթութեան վրայ։ Կոյրերու 80 առ հարիւրը գրաճանաչ է։ Յատուկ դպրոցներ կան, ուր կոյր աշակերտներ կը սորվին ուսումնական միւս հաստատութիւններու ծրագիրներու հիման վրայ։ Յատուկ դասագիրքերու շնորհիւ կը դասաւանդուին բոլոր առարկաները։ Այդ դպրոցներէն շրջանաւարտ աշակերտները կ'ընդունուին բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնները։ Մինչեւ հիմա, կոյրերու հաստատութենէն 70 հոգի աւարտած է համալսարան եւ կարգ մը հիմնարկութիւններ։ Կոյրերու հաստատութիւնը ունի իր հրատարակչութիւնը, որ լոյս կ'ընծայէ հարիւրաւոր հանրային — քաղաքական եւ գեղարուեստական երկեր, դասագիրքեր։ Վերջերս լոյս տեսան Նար-Դոսի, Րաֆֆիի, Թումանեանի եւ Իսահակեանի երկերը։ «Մատներով կարդալու» գիրքերէն զատ կը պատրաստուին նաեւ «խօսող գիրքեր»՝ շատ մը վէպերու ձայներիզները։ Հաստատութեան անդամներուն համար լոյս կը տեսնեն «Գրական հանդէս» ամսագիրը եւ «Արձագանգ» շաբաթաթերթը, որոնք կոյրերը տեղեակ կը պահեն քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային կեանքի նորութիւններու եւ դէպքերու մասին։ Կոյրերու տրամադրութեան տակ դրուած են երկու մշակոյթի տուներ, ուր երեկոներ կը կազմակերպուին, ճատրակի մրցումներ տեղի կ'ունենան, երաժշտական խումբեր ելոյթ կ'ունենան եւ 30 հոգիէ բաղկացած թատերախումբն ալ ներկայացումներ կուտայ։ «Յաւերժական խաւարը, որ անցեալին բնութեան ցմահ դատավճիռն էր, չի իշխեր մեր վրայ» կ'ըսէ հաստատութեան տնօրէնը։

Հայաստանի

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՓՈԽ ՆԱԽԱԳԱՀ ԸՆՏՐՈՒԱԾ Է ԱԿԱԴ. Է. ՄԻՐԶԱԲԷԿԵԱՆ

— O —

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի ընդհանուր ժողովը գումարուած է Յունիս 16ին։ Օրակարգի հարցն է եղած քննութեան առնել եւ գործադրել Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 25րդ համագումարի որոշումներն ու առաջադրութիւնները գիտութեան մարզէն ներս։

Ակադ. Վ. Համբարձումեան հանգամանօրէն պարզած է Ակադեմիայի գիտական հիմնարկութիւններուն աշխատանքներուն հետ կապ ունեցող գլխաւոր հարցերը։ Ընդգծած է, թէ անհրաժեշտ է հետեւողական կերպով բարձրացնել գիտական հետազօտութիւններու որակը, որպէսզի անոնք դառնան արդիւնաւէտ։ Ասիկա կը նշանակէ կատարելագործել հետազօտութիւններուն ծրագրուած աշխատանքը, համակարգել Ակադեմիայի եւ գիտական հիմնարկութիւններու գործունէութիւնը։ Անհրաժեշտ է նաեւ բանաւոր ձեւով օգտագործել մասնագէտներուն եւ գիտութեան նիւթական ու թեքնիք կարելիութիւնները, արագացնել գիտական բնոյթի նուաճումներուն օգտագործումը տնտեսութեան մէջ։ Իբրեւ հիմնական առաջադրութիւն պէտք է ձըգտիլ ոչ թէ աւելցնել գիտական ճիւղերէ ներս աշխատողներու թիւը, այլ՝ անոնց գործունէութիւնը պէտք է դարձնել առաւել արդիւնաւէտ։

Միտքերու փոխանակութենէ ետք Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի փոխ-նախագահ ընտրուած է Ակադ. Էմիլ Միրզաբէկեան, որ Ակադեմիայի ֆիզիկա-տեխնիկական գիտութիւններու եւ մեխանիկայի ճիւղի քարտուղարն է։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱՌԱՋ 50

ԾԱՂԿԱՔԱՂ ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐԷՆ
Հրատարակութիւն «Յառաջ» Մատենաշարի
420 էջ, նոխ հատոր մը

Յիսնամեայ հաւաքածոյէն գրութիւններ ընտրուած են հետեւեալ հեղինակներէ.—

Շաւարշ Միսաքեան, Վազգէն Շուշանեան, Նշան Պէշիկթաշլեան, Թէոդիկ, Յ. Ճ. Սիրունի, Արաքսի Թորոսեան, Ե. Տարօնեան, Շահան Շահնուր, Փայլակ Միքայէլեան, Արամայիս Սրապեան, Պերճուհի Բարսեղեան, Ետան, Գ. Մ. Ալէմշահ, Մարգրիտ Բաբայեան, Տիրուհի Միսաքեան, Սէզա, Շ. Նարդունի, Յ. Աղայեան, Հրաչ Սարգիսեան, Հր. Քաջարենց, Արշէն Անէմեան, Հ. Սիմոն Երեմեան, Անրի Թրուայա, Հրաչ Զարդարեան, Աշոտ Մալաքեան, Տոքթ. Յ. Կիլիկեցի, Վարդան Սարգսեան, Յակոբ Տէր-Յակոբեան, Նիկողոս Սարաֆեան, Կ. Պետուշ, Արշէն Երկաթ, Օհան Տուրեան, Մաննիկ Պէրպէրեան, Անտրէ Մօրուա, Հուրի Իփէկեան, Արշամ Խոնդկարեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Կարպիս Մ. Ալէմշահ, Կ. Մեհեան, Վահան Փոքթուգալեան, Գոհարիկ Ղազարոսեան, Սիմոն Վրացեան, Եւրոպացի, Արփիկ Միսաքեան, Զարեհ Մ. Որբունի, Ալլէն Փափազեան, Ժոզէֆ Քէսէլ, Քլեման Լեփիտիւս։

Նաեւ վկայարան մը՝ ուր յիսնամեակին նուիրուած անտիպ գրութիւններ ունին Հրանտ-Սամուէլ, Հ. Վահան Յովհաննէսեան, Բաբգէն Դավէզ, Հ. Ներսէս Տէր-Ներսէսեան, Մինաս Թէօլէօլեան, Ուիլեըմ Սարոյեան, Ալեքսանդր Սարուխան, Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտի, Եոզեֆ Լաչինեան, Միսաք Միրզէ, Կարօ Յովսէփեան

կողք՝
ԳԱՌԶՈՒ

Գին 100 Ֆր. (թղթատարի ծախքով 110 Ֆր.)

Միակ կեդրոնատեղի՝ «ՅԱՌԱՋ»

Fonds A.R.A.M

ԲԱՆԱՍԷՐ ԵՒ ՀՆԱԳԷՏ
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԻՒՐՏԵԱՆ
ԱՆԴԱՄ
Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՃԱՌԻՆ

———— Օ ————

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ս. Ղազարի Հայկական Կաճառի վարչութիւնը, Թարգման հանդիսանալով Միաբանութեան զգացումներուն, եւ բարձր գնահատելով բանասէր Յ. Քիւրտեանի նուիրումը հայ Մշակոյթին, յատկապէս «Բազմավէպ»ի յիսնամեայ իր անխոնջ աշխատակցութեամբ եւ Միաբանութեանս ի նպաստ կատարած երկարամեայ հրապարակագրական գործունէութեամբ, 1975 Թուականի Ապր. 6ի նիստով՝ միաձայն հաւանութեամբ որոշեց Կաճառիս անդամ անուանել զինք. որոշում՝ որ յաջորդաբար վաւերացուեցաւ կաճառական ընդհանուր գումարումի մը ընթացքին, նոյն Թուականի Ապրիլ 24ին, նախագահութեամբ Ուխտիս Գերպծ. Աբբահօր, Ս. Ղազարու Հայկական Կաճառի վարչական կազմին եւ վանաբնակ բոլոր բանասէր ու կաճառական հայրերու ներկայութեան:

Այս ուրախ առիթով, կուզանք յայտնել բանասէր Յ. Քիւրտեանին՝ «Բազմավէպ»ի խմբագրութեանս ամենաջերմ խնդակցութիւնները, մաղթելով իրեն առեւշատ ու քաջառողջ տարիներ, լաւագոյնս ծառայելու հայ մշակոյթին, որուն անխոնջ, անվերապահ եւ անշահախնդիր մշակն եղած է ան, Ամերիկայի յիսնամեայ իր պանդխտութիւնը դնելով ամբողջապէս ի սպաս հայ գեղարուեստին ու հայ ձեռագիրներուն:

×

Բանասէր Յ. Քիւրտեան ծնած է Սիլիստրա (այն ատեն Ռումանիոյ հողամաս) 1901 Օգոստոս 9ին: Հայրը՝ Գառնիկ, 1896ի ջարդէն մազապուրծ, Երզնկայէն Ամերիկա ապաստանած, 1900ին կ՚անցնի Սիլիստրայէն, ուր կուգայ նաեւ Յարութիւնի մայրը՝ Տիկին Ագնիւ (ծն. Գազանճեան, դուստր փաստաբան Յարութիւն Գազանճեանի, որ ծանօթ է Երուսաղէմի Կառկուռի գետնին դատով): Սիլիստրայէն ընտանիքով կ՚անցնին Խըրսովա, անկէ Քոնստանցա, ուր կը ծնի Յարութիւնի քոյրը՝ Նուարդ (Նիւ Եորք ամուսնացած, հանգուցեալ Աբգար Տիլսիզեանի հետ): 1908ին, կ՚անցնին Իզմիր, ուր էին հօրենական պապերը եւ այլ պարագաներ: Իզմիրէն կ՚երթան Երզնկա, իրենց հայրենիքը, ուր կը մնան շուրջ ինը ամիս, հուսկ գալու համար Կ. Պոլիս: Հոս, Յարութիւն կը յաճախէ նախ Իւսկիւտարի Ս. Խաչ վարժարանը, ապա՝ Պէրպէրեան վարժարանը, որուն տնօրէնն էր Շահան Պէրպէրեան, իսկ վարիչը՝ Թաշճեան. ուսուցչական պաշտօնով հոն էին Նիկողոսեան, Զարիֆեան, Փիլիպպոսեան:

Եւրոպական պատերազմի նախօրեակին՝ Ոսկան Մարտիկեան, Օսման. Պետութեան Թղթատարական նախարար, մօտիկ ազգական Յարութիւնին՝ մօր կողմէ, խորհուրդ կուտայ հեռանալ Պոլսէն, ու ինք կ՚ապաւինի Զուիցերիա: Յարութիւնի հայրը, սակայն, չի յաջողիր փախչիլ. կը բանտարկուի, ծանր չարչարանքներու կ՚ենթարկուի. գրեթէ կիսամահ՝ կը յանձնուի Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին, ուրկէ կ՚ազատի Բժ. Նաւասարդեանի խնամքով, եւ առանց գոյքերու ընտանիքով կ՚ապաստանի Պուլկարիա, Ֆիլիպէ:

Հոն երեւան կուգայ Յարութիւնի մէջ ապագայ հնագէտը. պատանին ժամանակը կ՚անցընէ հին տապանագրեր, հայկական արձանագրութիւններ ընդօրինակելով: Իր մէկ զարմուհիին հետ (մօրաքրոջ դուստր) կը հրատարակէ ձեռագիր ամսաթերթ մը «Ապագայ», ուր յօդուածներ կը ստորագրեն Յովհ. Տէվէճեան, Վահրամ Արծրունի, Յ. Պապիկեան, Սարգիսեան, Զէյթունի, Արամ Զարդ, Գոհարիկ Ազարեան:

Պատերազմը լրանալուն՝ կը դառնան Պոլիս. կը բնակին Գընալը կղզի: Յարութիւն զարմանքով կը նկատէ որ փոքրիկ համբաւ մը Ֆիլիպէէն Պոլիս անցած է՝ իրմէ առաջ: Քիչ ետք կը սկսի վերհրատարակել «Շանթ»ը, ազգային - գրական - գիտական - գեղարուեստական շաբաթաթերթը, Մերուժան Պարսամեանի խմբագրութեամբ. կը հիւրընկալուին «Ապագայ»ի լաւագոյն կտորները: «Շանթ»ի մէջ լոյս կը տեսնէ Յ. Քիւրտեանի անդրանիկ գրութիւնը, գրուած Գընալը, 1919 Մայիս 20ին, Ազդարար խորագրով, Յարութիւն Քհնյ. Շմաւոնեանի եւ անոր ջանքերով Մատրասի մէջ 1794ին լոյս տեսած անդրանիկ հայ ամսաթերթին մասին. տրուած է նաեւ Շմաւոնեանի նկարը (Շանթ, Դ. տարի, նոր շրջան, Թ. 30, Շաբաթ, 24 Մայիս 1919, էջ 346-347): Տարիներ ետք, Յ. Քիւրտեան ինք համեստօրէն «խեղճուկ գրութիւն» կ՚որակէ այդ յօդուածը, որ սակայն շատ յատկանշական է, մանաւանդ ուսումնասիրութեան աղբիւրներու փոքրիկ ցուցակով, որ կը մատնանշէ պատանի սկսնակ բանասէրին հակումները, ընթերցումները:

Ութ ամիս Պոլիս մնալէ ետք, Յարութիւն կը յաջողի ամերիկեան անցագրով ընդմիշտ հեռանալ Վոսփորի ափերէն (հայրը՝ նախկին ամերիկահպատակ). արդէն Ամերիկա անցած էր իր մօրեղբայրը, հանրածանօթ բժիշկ Վարդգէս Գազանճեան: Քանի մը տարի Յարութիւն կը մնայ Նիւ Եորք, մինչեւ որ՝ քեմալական շարժումէն ետք՝ ծնողքներն ալ կը յաջողին անցնիլ Միացեալ Նահանգներ:

1923ին, Յ. Քիւրտեան կը հաստատուի Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու Քանզաս նահանգի Ուիչիթա քաղաքը. յաջորդաբար կ՚ամուսնանայ Օր. Ռէյչըլ Ճոնսի հետ. երկու զաւակներն ալ՝ Հայկ եւ Գրիգոր 1948 - 1952ի շրջանին կը ղրկէ Վենետիկ, Մուրատ Ռափայէլեանի մէջ հայերէն ուսանելու: Հայկ կ՚ամուսնանայ Թեհրանաբնակ հայ օրիորդի մը հետ եւ կ՚ունենայ երկու զաւակ:

Ուիչիթայի մէջ է որ Յ. Քիւրտեան հետզհետէ խորացուցած է իր հմտութիւնը՝ հնագիտութեան եւ գեղարուեստի պատմութեան մէջ, անընդհատ ընթերցումներով եւ մշտատեւ պրպտումներով. աւելի սորված է ձեռագիրներէն քան դըպրոցէն. կազմած է անձնական ճոխ գրադարան մը, հայագիտութեան վերաբերող հազարաւոր հատորներով: Տեւական կապեր մշակելով հայրենիքի եւ սփիւռքի խմբագրութիւններուն, գրական կեդրոններուն եւ իր սիրելի վանքերուն հետ, հաւաքած է անթիւ գիրքեր, թերթեր ու պարբերականներ, եւ օրը օրին հրատարակած է հմտալից գրախօսականներ՝ արժէքաւոր հրատարակութիւններու մասին:

Նամակագրական մտերիմ յարաբերութիւններ ունեցած է անուանի գրագէտներու եւ վաստակաւոր հայագէտներու հետ. այս տեսակէտով՝ շատ հարուստ է Յ. Քիւրտեանի դիւանը, ուր կը գտնենք բազմաթիւ նամակներ հետեւեալ ստորագրութիւններով. Արշակ Չօպանեան, Շաւարշ Նարդունի, Գարեգին Սրբազան (յետոյ կաթողիկոս Անթիլիասի) Յովսէփեանց, Եղիշէ Պատր. Դուրեան, Թորգոմ Պատր. Գուշակեան, Գարեգին Պատր. Խաչատուրեան, Հ. Վարդան Հացունի, Հ. Ներսէս Ակինեան, Հ. Արսէն Ղազիկեան, եւայլն...: Արդէն իսկ նամակներու խոշոր հաւաքածոյ մը նուիրած է Երեւանի Գրականութեան Թանգարանի դիւանին, ուր կը պահուին իր անունով: Թղթակցութիւններ ունի նաեւ օտար գիտնականներու հետ:

Առաջին անգամ ծանօթացած եմ Յ. Քիւրտեանին 1948ի սկիզբները. այդ օրերուն ինծի վիճակուած էր, վանքի տպարանապետ հօր խնդրանքով, «Գորգը Հայոց մօտ» գրքին անուանացանկը պատրաստել, երիտասարդական առաջին աշխատանքս եղաւ տակա. այդ շրջանին էր որ վանք այցելեց հեղինակը՝ Յ. Քիւրտեան, եւ առաջին իսկ խօսակցութեան ընթացքին՝ արգիլեց որ «Պարոն» տիտղոսը տամ իրեն. պարզապէս՝ Յարութիւն, ինչպէս միւս տարեց վարդապետները սովոր էին զինք կոչել: Զարմացայ թէ ի՛նչ մեծ յարգանքով կը խօսէր ամէնէն երիտասարդ վանականին հետ անգամ. ու մտերմանալով տակաւին նոր ձեռնադրըուած աբեղաներուս հետ, հետաքրքրութեամբ հարցումներ կ՚ուղղէր թէ ի՛նչ մասնաճիւղ ընտրած ենք, ի՛նչ ծրագիրներ ունինք. եղբայրօրէն կը քաջալերէր մեր առաջին քայլերը ու կուտար օգտաշատ խորհուրդներ: Եւ այդպէս յաջորդաբար, ահա երեսուն տարիէ ի վեր, կը հետաքրքրուի, ամէն անգամ գալուն, վանքին հետզհետէ հասնող երիտասարդ թարմ ուժերով, սրբազան նախանձախնդրութեամբ մը խանդավառ:

Ու տարիներն անցան միաբան գործակցութեամբ: Յ. Քիւրտեանի ճակատը հետզհետէ լայնցաւ, առաւ սպիտակահեր մարգարէի երեւոյթ, հոգիով միշտ արթուն, ձայնով միշտ հզօր, աչքերով կորովի, ժիր ու աշխատասէր: Տարիներուն հետ աճեցաւ մեր բարեկամական մտերմութիւնը եւ աշխատակցութիւնը, յատկապէս «Բազմավէպ»ի միջոցով:

Կէսօրուան դէմ է ընդհանրապէս՝ որ վանքին մէջ կը լսուի Յ. Քիւրտեանի հնչուն եւ խանդավառ ձայնը. վանականի նման եղբայրօրէն կը մասնակցի մեր ճաշին, Աստուածաշունչի ընթերցման ունկնդրելով մտամփոփ, յիշելով մեծանուն մեկնողներ անդարձ, սիրելի Հ. Յովհան Աւգեր՝ հին Աբբահայրը, Ոսկանեան Արքեպիսկոպոսը, Հ. Ղեւոնդ Տայեանը, Հ. Եղիա Փէչիկեանը: Ուղեւորութեան մէջ, շատ զգոյշ ու սակաւապէտ է Յ. Քիւրտեան. թէյ մը, քիչ մը պանիր, խնձոր մը. այս է իր ճաշը. երբեմն լոկ գաւաթ մը մածուն. այսքանով միայն կրնանք հիւրասիրել զինք. ու կ՚անցնինք սուրճի, «տոք տուն» կոչուած սենեակը: Ճաշարանին մեծ լռութենէն ետք, հոս է որ կեանք կ՚առնէ Ամերիկահայը. ազատ, համարձակ, խանդավառ խօսակցութեամբ ու ծիծաղով, եղբայրօրէն մտերիմ: Համակ հայ մշակոյթը ոտքի կ՚ելլէ հինաւուրց իր դամբանէն, կ՚արթննան Իսրայէլ Օրիները, դարձեալ սուր կը շողացնեն Դսեղի Մամիկոնեանները, նորէն փառքի օրեր կ՚ապրին մետաքսի հայ վաճառականները կամ Խօջայ Նազարն ու Սաֆարը. կուգան ուրուականները Մանդասարենց կամ Բօլենց դպրոցի մեծ վարպետներուն, ճշդելու համար յիշատակարաններ ու թուականներ... եւ ի՛նչ վէճեր, ի՛նչ հակաճառութիւններ, գաղափարի ի՛նչ սքանչելի փոխանակութիւններ «կապերտ» կամ «արկանելի» բառերու իմաստին մասին, Վիշապ գորգի մասին, Եւկլիդէսի երկրաչափութեան թարգմանութեան մասին, զոյգ Երզնկացի Յովհաննէսներու մասին... այդ վարդագոյն սենեակի շէնշող ու հայկական մթնոլորտին մէջ, Արարատի փառաւոր պատկերին դիմաց: Այդ պահերուն, խոկական ակադեմիա մը կը դառնայ այդ փոքրիկ սենեակը, հայ մշակոյթի լոյսով ողողուած, ամբողջապէս:

Տարի մը ամբողջ Հայու երես չտեսնողը (Ուիչիթայի մէջ հազիւ քանի մը տուն Հայ կայ ու չկայ) կուգայ հաղորդուիլ ամբողջ Հայութեան հետ, այս սենեակի ջերմութեան մէջ, որ Մխիթարի շունչով է համակուած, ու Երանաշնորհ հիմնադրին գիտնական յաջորդներուն հոգիով կենդանացած:

Կ՚անցնինք խմբագրատուն. պայուսակէն նոր յօդուածներու ծրարներ դուրս

ՋՈՐԻ ՄԻՐՕՆ

9.

Միրօն համբուրեց որդու ճակատը, հաւ մորթեց եւ այդ օրը իրիկնապահին գիւղամէջ գնաց: Պատի տակ կողք - կողքի դրուած քարերի վերջում քար դրեց, նըստեց, լուռ ծխեց:

— Միրօ, քու տղէն ընդունուա՞ւ:

— Ընդունուաւ, փառք Աստծու:

— Փառք Աստծու խօսք է, ջանը՛մ, էսօր փառք մարդկանց կը պատկանի, էն մարդկանց, որ մենք ծանօթ չենք, չունինք՝ ծանօթ չենք ու մեր էրեխէք կը մնան առանց ընդունուել, կը դառնան մեզ պէս չալակտար, — «ճռռթած բերան» Պետրոսը տրտնջաց, խայթեց Միրոյին:

Միրօն չնայեց, չպատասխանեց:

— Է՛, էհ, Պետրոս, — շարունակեց Արօն, — կը մտածիմ, կը մտածիմ, աշխարհէն կ՚ելնիմ. մարդ կայ սուս ու փուս վանքի հաւեր կ՚ուտէ ու մա՛րդ չի իմանայ:

Միրօն չնայեց, չպատասխանեց: Նըստեց՝ ծխեց: Մնաց՝ ծխեց: Ու երբ տուն եկաւ, գիւղի եւ աշխարհի չար ու բարուց ահագի՛ն պատմութիւն արաւ Սառէին:

Ու երբ Յարութը աւարտելու վրայ էր, Ջորի Միրօն խորհուրդ արեց Սառէի հետ.

— Էգուց, էլօր տղէն կ՚աւարտէ. հարս էս տան մէ՞ջ բերենք:

Տուին - առան, ոչխար ու գառ հաշիւ արին, հօրթը պահեցին հարսանիքի համար, կովը քաշեցին մէջ ու... Միրօն քամուեց, մնաց:

Բայց հնի կողքին կանգնեց նոր տուն՝ ճերմակ տանիքով, թիկունքը ձորն արած, լուսամուտ ու դուռ՝ դէմ գիւղին:

Նոր տուն տեղափոխուելու առաջին երեկոյեան Միրօն նստեց պատշգամբում, նայեց գիւղի լոյսերին, միտք դրեց իր տան ճակատին էլ կպցնել լամպ ու միտք էլի ուրիշ բաների վրայ: Յետոյ լոյսերով կամեցաւ որոշել տնատէրերին: Որոշեց, չորոշեց: Կիսամութի մէջ քիչ ու միչ ժպիտ թառեց դէմքին, իսկ աւելի շատ՝ մտայլութիւն: Ու չիմացաւ թէ ինչպէս իրեն գտաւ հին դրան քով, իր քարին նստած:

Մինչեւ լուսարաց չքնեց: Նոր տան լայն պատուհաններից փողոց ու աւտոյի լոյսերը մտնում էին ներս, խուտուտ տալիս աչքերը: Եւ թեւին տուած, գնացած օրերը դարձան, ետ եկան...:

Գործվարքում իրենց տունը պատուհան չունէր, երդիք էր: Ամրան ամիսներին կտուրին էր պառկում, ականջ դընում Ընկուզասարի խշշոցին, Մասրաձորից՝ գիշերհաւքի ձայնին, լսում, լսում էր գիշերուայ զրոյցը ու սիրտը լցւում էր. բան ասել էր ուզում, մի սիրուն, լաւ բան, բայց չգիտէր թէ՝ ինչ, չէր գտնում ու երգ էր ասում.

Գեղի բոլոր մանգր փուշ է,
Գեղի միջի խարն անոյշ է...
Ա՜խ...:

Սրտից պոկուած ախը դարձնում էր երգի մի տողն ու հնչիւնը ու շարունակում.

Տնաւե՛ր,
Դու հակիր իս կարմիր սոլեր,
Քէլէ էրթանք շաբաթ մի, երկու մնանք
շէնչեր...

Առաւօտեան Խանդութը նոթոտ կանգնում էր դիմացը.

— Գիշեր ո՞ւմ կը կանչէր:

— Ես մարդո՞ւ կանչէ:

— Հա՛... էս գեղի մէջ քու աչք դրած ո՞վ է... խաղով կը կանչէր:

— Խեւ Խանդութ, — ծիծաղում էր ինքը, — խաղ ամէնի համար խաղ է:

— Չէ՛, խաղի մէջ դու ա՛խ կը քաշէր:

— Խելար, ախ նմանապէս խաղ է, էդ խաղի մէջ ա՛խ կայ...

Վաղուց չէր յիշել այդ երգը: Յիշեց, ասաց անձայն, ապա՝ շուրթ շարժումով, յետոյ աչքերը լցուեցին, սիրտն ուզեց ձայնարկու երգել, բայց հայեացքը դիպաւ Սառէին ու ղրթալով կուլ տուեց երգը:

Սառէի դէմքը ճմրթուած էր...

«Ինչ շո՛ւտ ծերացաւ Սառէն», — մտածեց Միրօն:

Սառէի ճակատին քարացել էր անմարմին մրմունջ, բերանի երկկողմանի ծալփակածերում ծմռուած լաց կար: Իր ու Սառէի ամուսնական կեանքն էլ վաղո՛ւց յուշ էր դարձել: Եւ այդ գիշեր էլի ու էլի միտք բերեց ու տնքաց.

«Էրկու շաբաթ էրիկ էղայ Սառէի համար...»:

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

(49 - Շար.)

Fonds A.R.A.M

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Գերման ժողովուրդը արդեօք մեռնելու վրայ է:

Պատերազմէն ետք 1974ին, առաջին անգամ ըլլալով, մեռնողներու թիւը գերազանցեց ծնունդներունը: Բայց հարիւր հազարի հաշւով (724.881 մահ, 623.067 ծնունդ): Դեռ պէտք է ի մտի ունենալ, որ ծնունդներու այս թիւին շուրջ հարիւր հազարը կը պատկանէր օտար աշխատաւորներու, որով գերման նորածինները հազիւ կէս միլիոնի կը հասնէին: Տասը տարի առաջ մէկ միլիոն էին:

Արեւմտեան Գերմանիա 1950ին 50 միլիոն բնակիչ ունէր, իսկ 1974ին, 62 միլիոն: Երեսուն տարիէն, եթէ այժմու հոլովոյթը շարունակուի, պիտի ունենայ 37 միլիոն բնակիչ: Մասնագէտները համոզուած են, որ ներկայ թափով գերման ժողովուրդը կրնայ անհետանալ երեք հարիւր տարիէն: Ծնունդներու տոկոսը (10 նորածին 1000 մարդու հաշւով) ամէնէն ցածն է ճարտարարուեստականացած բոլոր երկիրներուն մէջ: Միայն Արեւելեան Գերմանիան է, որ գրեթէ համապատասխան տոկոս ունի (10,6): Որպէսզի բնակչութեան այժմու թիւը պահպանուի, իւրաքանչիւր Գերմանուհի միջին հաշւով պէտք է 2,18 զաւակ ունենայ: Այժմ՝ 1,8 է:

Այս հոլովոյթը բազմաթիւ պատճառներ ունի՝ տնտեսական, ընկերային եւ հոգեբանական: Բոլոր ճարտարարուեստականացած երկիրներու նման Գերմանիա եւս քաղաքային բնակչութեան յաւելում կ'արձանագրէ, կիները կ'աշխատին, մարդիկ կը մասնագիտանան իրենց ճիւղերուն մէջ, կրօնքի ազդեցութիւնը կը տկարանայ եւայլն: Ամուսնութիւնները կը նուազին յարաբերաբար (վեց ամուսնութիւն տասը հազար բնակիչի վրայ 1974ին): 1950ի համեմատութիւնը 12 էր: Միւս կողմէ ամուսնալուծումները կը բազմապատկուին (60, տասը հազարի հաշւով 1973ին, երբ 36 էր 1955ին):

Նախազգուշական դեղահատները օրինականացան 1962ին: Հինգ զոյգէն չորսը կ'օգտագործէ: 1974էն ի վեր ընտանեկան համակարգութեան մօտ կատարուած քննութիւններն ու դեղահատները կը վճարուին ընկերային ապահովագրութեան գլխաւոր կողմէ:

Ծշդենք, թէ վիժումը դեռ օրէնքով արգիլուած է, թէեւ 1974ին «լուծումներ» առաջարկուած եւ մերժուած էին: Սակայն ի վերջոյ պիտի վաւերացուի այն օրինագիծը, որով յղութեան առաջքը կարելի պիտի դառնայ առնել առաջին 12 շաբաթներու ընթացքին, որոշ պարագաներու մէջ, ինչպէս, օրինակ, երբ մօր կեանքը վտանգի տակ է, երբ նորածինը կրնայ տխեղծ ծնիլ կամ երբ յղութիւնը արդիւնք է բռնաբարումի:

ԱՆԳԼԻԱ

Անգլիոյ մէջ ծնունդները դարէ մը ի վեր աստիճանական անկում կ'արձանագրեն: 1875ին աւելի քան 30 էր հազար անձի հաշւով, 1964ին 18ի, 1974ին 13ի, իսկ 1975ին 12ի իջած էր: Այս անկումը երեք ընդմիջումներ ունեցաւ՝ երկուքը Ա. եւ Բ. աշխարհամարտներու վաղորդայնին, իսկ երրորդը 1960էն 1965ի միջեւ: Այս պատճառով է, որ պետական մարմիններու նախատեսութիւնները 2000 թուականի բնակչութեան մասին՝ աստիճանական վերաքննութեան ենթարկուեցան: Տասը տարի առաջ պատկան մարմինները կը նախատեսէին 74 միլիոն բնակիչ Անգլիոյ համար, 1970ին նախատեսութիւնը 66ի, 1972ին 62ի, իսկ 1973ին՝ 59 միլիոնի իջաւ:

Ծնունդներու թիւի անկումին պատճառները բազմաթիւ են: Քաղաքաբնակ տարրին աճին առընթեր պէտք է, օրինակ, նկատի ունենալ աշխատող կիներու թիւի յաւելումը: Տնտեսական դժուարութիւններն ալ իրենց դերը կը կատարեն: Կայ նաեւ հարցին հոգեբանական երեսը: Երբ ամէն օր գեր-աճումի վտանգը կը մատնանշուի աշխարհի համար, անշուշտ, Անգլիացին նկատի կ'առնէ զայն:

1964էն ի վեր է, որ վիժումի օրէնքը բաւականաչափ թոյլատու դարձաւ: Դժուարութիւններ դեռ կան, այսուհանդերձ, տասը տարիէ ի վեր վիժումը կարելի դարձած է բժշկական նկատումներով, ինչպէս նաեւ՝ ընկերային պատճառներով: Դեղահատները կը նուազեցնեն վիժումի դէպքերը: Սակայն 1974ին 160 հազար վիժում արձանագրուեցաւ, բոլորն ալ օրինական ձեւով: Ծշդենք, որ այս թիւին մէջ կային օտարականներ ալ, որոնք այս նպատակով Անգլիա ժամանած էին: 1975ին մօտ 20.000 նուազ եղած էր:

Ինչպէս ըսուեցաւ ծնունդներու թիւը հազարի վրայ 12 է. գալով մահերունը՝ գրեթէ նոյնն է, քանի 0,1 տոկոս պակաս է միայն: Հաւանական կը նկատուի Անգլիոյ բնակչութեան նուազումը: Այս կացութիւնը աւելի բարդ բնոյթ կը ստանայ, երբ նկատի առնենք, որ արտագաղթի հոսանք մը կայ միշտ դէպի Աւստրալիա, Նոր Զելանտա եւ Եւրոպա:

Անգլիա ունի նաեւ իւրայատուկ հարց մը ժողովրդագրութեան մարզին մէջ: Այսպէս կոչուած «գունաւոր գաղթականներ»ու թիւը՝ «Նոր Հասարակապետութիւն» մակդիրը տրուած երկիրներէ, աստիճանաբար կ'աւելնայ: Արդարեւ, ութ տարուան ընթացքին՝ 1966էն 1974, օտարականներու թիւը մէկ միլիոնէն բարձրացած է 1.750.000ի: 1970էն 1973 «գունաւորներ»ու ծնունդներու թիւը հազարի վրայ 16էն 17ի հասած է Միտլընտի շրջանը, որուն մաս կը կազմէ Մանչեսթըր եւ 17էն 18ի՝ Լոնտոնի մէջ:

Եթէ նկատի առնենք Իրլանտացիներն ալ, որոնց ծնունդներու տոկոսը նոյնպէս բարձր է՝ Լոնտոնի մէջ ծնած երեք երախաներէն մէկը, ներկայիս, օտարական է:

ԻՏԱԼԻԱ

Աւանդական մամման՝ շրջապատուած ութ կամ ինը զաւակներով, արդէն անցեալին կը պատկանի: Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, ծնունդներու նուազման հարցը դեռ մտահոգիչ չէ: Իտալիոյ մէջ այս հոլովոյթը շատ աւելի ուշ երեւան եկաւ եւ այն ալ դանդաղ ընթացք ունեցաւ բաղդատմամբ, օրինակ, Ֆրանսայի, Անգլիոյ կամ Շուէտի:

Իտալիա դարասկիզբին 35 միլիոն բնակիչ ունէր: Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի վաղորդայնին 46 միլիոնի բարձրացած էր թերակղզիին բնակչութեան թիւը: Ապա 55 միլիոնի սահմանագիծը անցաւ 1973ին: Աճի այժմու տոկոսը (*) նախատեսել կու տայ, որ 56 միլիոն 400.000ի պիտի հասնի 1981ին:

Սակայն այս թիւերը խաբուսիկ են, քանի ցոյց չեն տար այն մեծ տարբերութիւնը, որ կայ Հիւսիսի եւ Հարաւի միջեւ: Հազար անձի վրայ 29,9 ծնունդներու հաշւով Քամբանիէն (Նափոլի) գրեթէ երեք անգամ աւելի բազմամարդ է քան Լիկուրին (Ճենովա), որ 11,4 ծնունդ կ'արձանագրէ հազարի վրայ: Միւս կողմէ, սակայն, Հարաւի հարստութեան (մարդկային) կը հակադրուի Հիւսիսի հարստութիւնը (նիւթական): Արդարեւ, ծնունդներու թիւը կը նուազի ճարտարարուեստականացած Հիւսիսի մէջ: Այս գետնի վրայ եւս փոփոխութիւններ տեղի ունեցան վերջին քսան տարիներուն: Նախ որովհետեւ տնտեսական զարգացման թափը տարածուեցաւ ամբողջ թերակղզիին վրայ, թէեւ անձ գլուխ եկամուտի տեսակէտով տարբերութիւնը դեռ անհետացած չէ Հիւսիսի եւ Հարաւի միջեւ: Երկրորդ պատճառը, որ աւելի կարեւոր է, ներքին գաղթն է, որ արտագաղթին տեղը գրաւած է:

Արդարեւ, Իտալիոյ մէջ Հիւսիսի բնակիչները չեն, որ Հարաւ կ'իջնեն արեւէն հրապուրուած, այլ Հարաւի մարդիկն են, որ աշխատելու կ'երթան Լոմպարտի կամ Փիեմոն, այսինքն՝ մշուշոտ շրջանները: Այս պատճառով է, որ 1955էն 1970 քսանեւհինգ միլիոն մարդ իր բնակավայրը փոխեց: Հարաւայինները կամաց-կամաց կ'իւրացնեն Հիւսիսայիններուն կենցաղն ու մտայնութիւնը, թէեւ, առժամեայ կերպով կ'աւելցնեն ծնունդներու թիւը այդ շրջաններուն մէջ:

Մասնագէտները համոզուած են, որ ծնունդներու թիւի նուազման հոլովոյթը անբեկանելի շարժում մըն է: Արդարեւ աճի տոկոսը աստիճանաբար կը պակսի Հարաւի մէջ. նուազումը տեղի կ'ունենայ այն չափով, որ Հարաւի տնտեսութիւնը կը զարգանայ: «Անմիջական վտանգ չկայ, կ'ըսէ Տիկին Նորա Ֆետերիչի՝ տնօրէնուհին Հռոմի համալսարանի ժողովրդագրական հիմնարկութեան. այսուհանդերձ, պէտք է սկսինք մտահոգուիլ, մանաւանդ որ բնակչութեան ծերացման հոլովոյթը արագ ընթացք կը ստանայ: Համաձայն մեր նախատեսութիւններուն, վաթսունէ վեր տարիք ունեցողները բնակչութեան մէկ քառորդը կրնան ներկայացնել 2000ին եւ մինչեւ 40 տոկոսը կազմել 2036ին:

Թ. Ա. Թ.

(*) 1975ին, որու աւարտին Իտալիոյ բնակչութեան թիւը պիտի հասնէր 56 միլիոնի, հետեւեալ տոկոսները արձանագրուեցան: Ծնունդ՝ 15,2 հազարի վրայ: Բաղդատութեան համար ըսենք, որ Բ. համաշխարհային պատերազմի վաղորդայնին 21,5 էր, իսկ դարասկիզբին՝ 32,6: Մահ՝ 9,9 հազարի վրայ. պատերազմի վաղորդայնին 13,9, դարասկիզբին՝ 22,4 էր: Ամուսնութիւններու տոկոսը անփոփոխ մնացած է յիսուն տարիէ ի վեր՝ հազարի վրայ 7:

...կը հանէ Յ. Քիւրտեան, գրախօսականներ. ցաւ կը յայտնէ որ այս կամ այն գործը տակաւին չէ հրատարակուած, կարգին կը սպասէ. ծարաւով կ'ողջունէ ...պարանին վերջին նորութիւնները: Ժամերը կ'անցնին. կը հասնի երեկոյեան ժամը հինգը. մեկնելու պահն է. «վաղը նորէն պիտի գամ», կ'ըսէ յուզումով, ու վերջալոյսի շողերուն հետ դէպի Վենետիկ կ'ուղղուի մեր սիրելի բարեկամը, նոր ծրագիրներով ու խանդով բեռնաւոր:

Ու դարձեալ կը սպասենք: Մեծ հրդեհէն ետք՝ ցաւակցութեան նամակին մէջ, Յ. Քիւրտեան յոյս կը յայտնէ շուտով պիտի գալու Մխիթարի Տուն, վերաշինութեան աշխատանքներով եռուն մեր փոքրիկ Հայաստանին, Մեծ Սեբաստացիին ծննդեան 300ամեակի պայծառութեան մէջ:

Մինչ այդ, կրկնակի ջերմագին շնորհաւորութիւններով, Բազմավէպի մէջ կը փնտռենք մեր անձնուէր աշխատակիցին գործերուն, հրատարակութիւններուն, ...գրքերուն և յօդուածներուն մատենագիտական ցանկերը, որ կ'ուզենք ըլլայ մեր անկեղծ գնահատանքին ու համակրանքին գործնական արտայայտութիւնը:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ
«Բազմավէպ»

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (120)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ

Սիրային, ընտանեկան կեանքէ

Ա. ՄԱՍ

ՍԷՐ ԵՒ ՍԱՐՍԱՓ

— Հապա ի՞նչ կ'ուզէիք որ ըլլայի, ամենապատիւ Հայր, հրեշտակ մը ըլլալս ձեր գործին աւելի՞ կուգար: Մարդ եղեր եմ, մարդ, հրեշտակ կամ սատանայ, այս պարագան ձեզ այնքան չի հետաքրքրեր: Ուրիշ հարցումի նայինք:

— Աղէկ: Ըսէք ուրեմն թէ ի՞նչպէս իմ մասիս այսքան մանրակրկիտ տեղեկութիւններ քաղեցիք:

— Ատ ալ թող ատանկ ըլլայ: Ըսէք ուրեմն թէ ինչո՞ւ Պիանքայի մասին խօսք բացիք ինծի եւ ո՞ւրկէ գիտցաք թէ անոր վրայ կը մտածէի...: Ասիկա իմ ամենածածուկ գաղտնիքս էր:

— Տեսա՞ք անկեղծ մարդը, ահա բուն հարցումին է որ եկանք, գոչեց Ռոլան: Ի՞նչպէս կ'ըլլայ սակայն որ Պիանքան սիրելնիդ գաղտնի պահած ըլլալ կը կարծէիք...: Բայց բոլոր սիրահարներն ալ այդպէս են...: Սիրահարած մարդը աշխարհը կոյր կը կարծէ եւ ինքզինքն ալ չորս պատի մէջ: Ամէնքն ալ աչքերնին վեր տնկած են, դէպի աստղերը եւ երկրիս վրայ իրենց շուրջը անցած դարձածը չեն տեսներ... բնաւ միտքերնուն չեն անցըներ թէ իրենց խօսքերը հաւաքողներ եւ շարժումները լրտեսողներ կան... Ատենին երիտասարդ մը ճանչցած եմ որ ան ալ ձեզի պէս իր սիրած աղջկանը տունին առջեւը կը դեգերէր գիշերները ... Ան ալ ձեզի պէս բնաւ միտքէն չէր անցըներ թէ իր սէրը ուրիշներուն անհաճոյ պիտի ըլլար...: Ինչպէս որ այսօր ձեր դէմը ես ելայ, անոր դէմն ալ մէկը ելաւ գիշեր մը...: Սա տարբերութեամբ որ այդ երիտասարդին կեանքը խորտակուեցաւ...:

— Ի՞նչ եղաւ, ի՞նչ եղաւ, հարցուց Պեմպօ հեւ ի հեւ:

— Սպաննուեցաւ, պատասխանեց Ռոլան հանդարտութեամբ: Իսկ դուք, ընդհակառակն, իմ հանդիպումէս պիտի օգտուիք:

— Օգտուի՞մ: Դո՞ւք, դուք ինծի պիտի օգնէ՞ք: Ի՞նչ կերպով:

— Ձեր ինչո՞ւն պէտք: Ձի՞ կրնար ըլլալ որ ես ալ իմ կարգիս Էմփերիայի աղջկան ձեր հոմանուհին ըլլալուն մէջ որոշ շահ մը ունենամ...:

Պեմպօ ուրախութեան սարսուռ մը ունեցաւ:

— Նայինք ի՞նչպէս պիտի կրնաք օգտակար ըլլալ ինծի, հարցուց ան պաղարիւնութեամբ: Սա ալ հասկնանք միանգամայն թէ փոխարէնը ի՞նչ պիտի պահանջէք:

— Ոչինչ:

— Ամէնէն շատը պահանջեցիք, որովհետեւ ծառայութեան մը փոխարէն բան մը չպահանջելը աւելի սուղի կը նստի քան թէ պահանջելը:

— Հոգ մի ընէք, ես ուրիշ կողմէ առնելիքս առած եւ հաշիւս փակած եմ: Հիմա գանք միւս հարցումին:

— Ատոր կը սպասեմ:

— Պիանքան առեւանգելով ձեզի պիտի յանձնեմ. ահա պատասխանս:

Պեմպոյի կոկորդին մէջ ճիչ մը խեղդուեցաւ:

— Ի՞նչ, գործերնուդ չեկա՞ւ, հարցուց Ռոլան:

— Ոհ, եթէ ատանկ բան մը ընէք, եթէ ատանկ բան մը ընէք, ինչ որ ուզէք պիտի տամ, կակազեց Պեմպօ:

— Ձեզի ըսի արդէն, ես վարձատրութիւնս կանխաւ ուրիշ տեղէ մը ստացած եմ: Առաջարկս կ'ընդունի՞ք:

— Այո, կ'ընդունիմ, կակազեց Պեմպօ հեւալով:

— Լաւ: Վաղը գիշեր ժամը իննին էմփերիայի պալատին առջեւ գտնուեցէք:

— Բայց եթէ Էմփերիա զիս տեսնելու ըլլա՞յ...

— Բնաւ կարեւորութիւն չունի: Մանաւանդ պէտք է որ ձեզ հոն տեսնեն: Քանի մը հոգի պիտի համոզեմ, այդ մարդիկը պէտք է ձեզ հոն տեսնեն որ ըսածիս հաւատան: Ժամը տասնըմէկին Պիանքան ձերը պիտի ըլլայ:

— Ի՞նչպէս պիտի ընէք սակայն:

— Ատիկա իմ գիտնալիք գործս է: Վաղը աչքովնիդ կը տեսնէք: Ժամը իննին հոն եղէք: Եթէ այս ժամադրութիւնը փախցնէք, գիտցած եղէք որ ասանկ առիթ անգամ մըն ալ ձեռքերնիս չենք կրնար անցընել:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կիւլէզեան եւ Լեւոնեան ընտանիքները Տիկին Մարի Չաքմաքճեանի մահուան առթիւ 200 Ֆր. կը նուիրեն Լիբանահայերու ի նպաստ (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ի:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

14, Սէնթ–Օնորին–տէ–Փէրթ

Մանուկներու խումբը կը մեկնի Յուլիս 2, Ուրբաթ օր, ժամը 15ին:

Ժամադրավայր՝ Պարոյր Սեւակ գրադարան, 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Սիրանոյշ Սարգիսեանէ իր աչքի գործողութեան յաջողութեան առթիւ 100 Ֆր.: Նոյնպէս ընկերուհի Մարի Նալպանտեանէ 35 Ֆր., Տիկ. Ալիս Պարթեւեանէ 20 Ֆր.:

« (

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆ ԼՈՒ

Կիրակի, Յուլիս 4 ժամը 16ին, պատրաստութեամբ շրջանի հոգեւոր հովիւ եւ ուսուցիչ՝ Շահան Քհնյ. Տէտէեանի:

Աշակերտութեան կողմէ արտասանութիւններ, խմբերգներ, երգեր, հայկական պարեր եւ այլ անակնկալներ:

Հանդէսէն վերջ, եկեղեցւոյ բակը՝ շամփուրով խորոված եւ պիւֆէ:

Մուտքը ազատ է

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Արձակուրդի առթիւ կամ վերջնական կերպով կատարուելիք հասցէի փոփոխութիւններուն համար, մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց դիմումը կատարել փոփոխութեան թուականէն առնուազն ՀԻՆԳ օր առաջ, անպայման կցելով նոր հասցէին նաեւ հինը: «Յառաջ»ի առաքումը կը կատարուի ֆրանսական մասնագէտ ընկերութեան մը կողմէ (մեսաժըռի) եւ այս պայմանաժամը անհրաժեշտ է, որպէսզի յարգուի մեր բաժանորդներուն տուած թուականները (արձակուրդի պարագային՝ մեկնումի եւ վերադարձի համար):

Այս փոփոխութեանց ծախքն է 5 Ֆր. (դրոշմաթուղթ):

Արձակուրդի համար հասցէի փոփոխութիւն չենք ընդունիր Իտալիոյ համար, տրուած ըլլալով որ թղթատարական անկանոնութիւնները թոյլ չեն տար որ բաժանորդները կանոնաւորապէս թերթը ստանան Իտալիա:

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ՝

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Առաջին խումբի մեկնում Ուրբաթ Յուլիս 2, առաւօտեան ժամը 7ին, Փորթ դՕռլէանէն — 10–12 Ավընիւ Փօլ Ափէլ, Սթատիոն առջեւ:

Օգոստոսի արձանագրութիւնները բացուած են: Դիմել մասնաճիւղերուն, կամ գրաւոր՝

Croix Bleue Arménienne
17, Rue Bleue — 75009 Paris

ՄԱՐՍԷՅԼԻ խումբը կը մեկնի Ուրբաթ, Յուլիս 2, առաւօտեան ժամը 5ին Ահարոնեան ակումբէն, 26 Ռիւ տէ Բոնվալէսան:

Բ Ա Ց Ա Ռ Ի Կ Գ Ի Ն
2 6 5 0 ՖՐ.
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՄԵԿՆՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ 14 ՕՐ

ՅՈՒԼԻՍ – ՕԳՈՍՏՈՍ – ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ԳԻՆԻՆ ՄԷՋ ԵՆ.— Օդանաւային փոխադրութիւնը — ամբողջական փանսիոն — Ա. կարգի պանդոկ — Այցելութիւններ եւ շրջապտոյտ — Ընկերացող սպասարկութիւն — Առաջնորդ

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière
13001 - MARSEILLE
tél. (91) 50. 89. 12

Madeleine BENNEYAN
HAVAS - VOYAGES
12, bd. Général De-Gaulle
26000 - VALENCE
tél. (75) 43. 06. 06

Date limite d'inscription un mois et demi avant le départ.

Licence n° 97

ԼԻՈՆ – Ս. ՄՈՐԻՍ ԼԻՈՆ – Ս. ՄՈՐԻՍ

ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի Յուլիս 4 ժամը 10էն մինչեւ ուշ երեկոյ, Պէնոյի ծանօթ Մոնտրու պուրակին մէջ

Կազմակերպութեամբ՝ Տէսինի եւ Լիոնի կոմիտէներուն, մասնակցութեամբ Վալանսէն յատկապէս հրաւիրուած հայկական ԿՌՈՒՆԿ նուագախումբին

Հայկ. ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված, ըմպելիներ:

Վիճակահանութիւն.— Առաջին պարգեւ՝ Հայաստան ճամբորդութիւն: Երկրորդ պարգեւ՝ երկու ճամբորդութիւն Մարոք

եւայլն, եւայլն

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Շաւիլի միօրեայ դպրոցի ամավերջի հանդէսը Յունիս 30 Չորեքշաբթի օր, ժամը 15.30ին դպրոցի սրահը:

Կը խնդրուի Շաւիլի հայրենակիցներէն մանաւանդ աշակերտներու ծնողքներէն, ներկայ գտնուիլ:

ՄԱՅԻՍ 28Ը
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի Յուլիս 4, առաւօտէն մինչեւ ուշ գիշեր դաշտահանդէս, Էքուանի անտառին մէջ, Լիէօ տիւ ժէօ տը Փոմ Նախաձեռնութեամբ Առնուվիլ – Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի:

Գեղարուեստական բաժին

Շամփուրով խորոված — ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով

Զանազան խաղեր եւ անակնկալներ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլ. Օտոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Չորեքշաբթի Յունիս 30, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, ընկերուհի Բարիզ Արմաղանեանի բնակարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանթէօ – Քաշանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Երկուշաբթի (Յունիս 28) ժամը 20.30ին Տիկին Հանչէրեանի բնակարանը՝ 9 Ռիւ տէ Փոէ, Պանթէօ: Կարեւոր օրակարգ՝ շրջաբերականի ընթերցումը:

Croix de Bois,

croix de Guerre

Բարձրագոյն Մեծաւորաց հրահանգով եւ պատկան իշխանութեանց հաւանութեամբ՝ Հռոմի Լեւոնեան հայ վարժարանի կողմէ հիմնուած Լիոնի

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Սեպտեմբեր ամսոյն իր դռները պիտի բանայ այն հայ պատանիներուն որոնք կ'ուզեն օր մը օգտակար հանդիսանալ հայ ազգին եւ հայ եկեղեցւոյ:

Նարեկեան հիմնարկութեան նպատակն է՝ Ֆրանսայի դպրոցական յայտագրին առընթեր՝ ջամբել աշակերտներուն քրիստոնէական եւ հայեցի կրթութիւն մը:

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Նարեկեան Հայ Կաթողիկէ վարժարանի տեսուչ

ԳԷՈՐԳ ՎՐԴ. ԶԱՊՊԱՐԵԱՆ
Père Georges Zabbarian
Collège St. Grégoire de Narek
38 route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or
Lyon — Tél. : 47-28-65

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

RESTAURANT EREVAN
ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e
Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ Կարսի տէօնէր
Երեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր – մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ էջմիածնի քէօֆթէ եւ պատուէրի վրայ՝ լահմաճուն ու չի–քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու–պէօրէկ
Եւ ամէն կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

Savez-vous que vous trouverez à :

AIR FRANCE
AGENCE DES INVALIDES
2, Rue Esnault-Pelterie — 75007 Paris — Métro : Invalides
Téléphone : 551-96-20 — Poste 6-46-55

le meilleur accueil auprès de :

ANAHID BOYADJIAN

pour vos voyages d'affaires
et de tourisme - individuels ou groupes

Ձեր ճամբորդութիւններուն համար, գործի, զբօսաշրջիկութեան, անհատական թէ հաւաքական,

մի՛ վարանիք

դիմեցէք վերոյիշեալ հասցէին, ուր
ԱՆԱՀԻՏ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
լաւագոյն ընդունելութիւն կը վերապահէ ձեզի

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
29
MARDI
29 JUIN
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման Տար.	200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

51րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.624 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — Nº 13.624

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՕԴԱԿԱՅԱՆԸ ԿՐԿԻՆ ՓԱԿՈՒԵՑԱՒ

— O —

ՄԻՆՉ ԿՐԱԿԸ ԿԸ ՏԵՂԱՅ ԵՒ ՄԵՌԵԱԼՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՏՆԱՆ

— O —

Կռիւները կը շարունակուին, նոյն սաստկութեամբ, ծանր հրետանինամբողջ գիշերը կը ռմբակոծէ քաղաքին բոլոր թաղամասերը իսկ օրուան մէջ կռիւները դէմ առ դէմ են, պաղեստինեան երկու գաղթակայաններու շուրջ: Մօտ շաբաթ մըն է արդէն, որ Շամունի մարդիկը, Մայրիներու Պահակները եւ պնդապետ Պարաքաթի զինուորները կը փորձեն տէր դառնալ այդ մասերուն եւ չեն յաջողիր: Աւելին՝ ջուր չկայ, ելեկտրականութիւն չկայ, ոչ ալ հաց Զորեքշաբթիէն ի վեր: Ամէնէն սարսափելին, անշուշտ ջուրի պակասն է երբ ջերմաստիճանը տիւ եւ գիշեր 30 աստիճան է եւ — կը գրեն թղթակիցները — Պէյրութի խոնաւութիւնը ահաւոր է այս միջոցին: Հինգ օր, առանց ջուրի, անտանելի բան է:

Այս ամբողջը պատճառ չէ սակայն որ մարդիկ խելքի գան: Քաղաքայիններն իսկ, ըլլայ մահմետական ըլլայ քրիս-տոնեայ, կ'ուզեն որ «միւս» կողմը ոչըն-չանայ: Քրիստոնեայ դիրքերէն սաստիկ կրակ բացուած է Պէյրութի օդակայանը միջնապատող բլուրներուն վրայ, քարու-քանդ ընելով Միտլ-Իսթ-Էռ-Լայնզի ճէթ մը եւ ստիպելով որ օդակայանը փակ-ուի: Հազիւ հինգ օր է որ օդակայանը վերաբացուած էր, Յունիս 7ին փակուելէ ետք:

X Ամերիկացի նոր դեսպանը՝ Թալքոթ Սիլայ Պէյրութ հասած է:

Էռ-Ֆրանսի օդանաւ մը "առեւանգուեցաւ"

— O —

Առաջին անգամ ըլլալով է, որ ահաբեկ-չական արարքի մը զոհ է Էռ-Ֆրանսի մէկ օդանաւը, Էռ-պիւս մը, որ Կիրակի առտու ճամբայ ելած էր Թել-Աւիվէն 223 ճամբորդով (83 Իսրայելացի): Թիւ 139 թռիչքը էջք կը կատարէր Աթէնք ցերեկին ուր կ'իջնէին 38 հոգի եւ 57 նոր ճամ-բորդներ ալ տեղ կ'առնէին: Էռ-պիւսին յաջորդ հանգրուանն էր՝ Փարիզ, ուր սակայն պիտի չհասնէր: Կը թուի թէ Աթէնքէն օդանաւ բարձրացած են վեց ահաբեկիչներ (արաբ եւ հարաւ-ամե-րիկացի, կ'ըսուէր Երկուշաբթի առտու): Առանք անմիջապէս շեղել կուտային օդա-նաւը իր ճամբէն, եւ քանի մը ժամ ետք, ան կը հասնէր Պենկազի (Լիբիա): Օդա-կէնները կը յայտարարէին թէ այս ա-րարքը գործն է «Պաղեստինեան Արմատա-կան Ժողովրդական Ճակատ»ի մը, որու մասին առաջին անգամն է որ խօսք կ'ըլ-լայ: Յատկանշական է որ ամէն անգամ որ Պաղեստինցիներու դատին համար ա-հաբեկչական արարք մը կատարուի, նոր եւ անծանօթ «մականուն» մը կը տրուի անոր հեղինակներուն:

Երկուշաբթի առտու ժամը 9.30ի առեն-ները հասած վերջին լուրերու համաձայն, ֆրանսական Էռ-պիւսը, գիշերը, Պեն-կազիէն մեկնած էր Ուկանտա եւ իր ճակատագիրն ալ կախում ունէր Ամին Տատայէ, որ 48 ժամ առաջ, «ցկեանս նա-խագահ» հռչակուած էր երկրին:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

— O —

ԱՄՍԹԵՐՏԱՄ - ՓԱՐԻԶԸ ԳԻԾԷՆ ԵԼԱՒ, 11 ՄԵՌԵԱԼ, 29 ՎԻՐԱՒՈՐ

Կը կարծուի որ տաքի հետեւանքով է որ պատահած է Ամսթերտամ – Պրիւսէլ – Փարիզ կառախումբին արկածը: Ճեպըն – թացը ֆրանսական սահման մտնելէ քիչ առաջ է, որ գիծէն կ'ելլէր, Կիրակի օր ժամը 13.38ին: 11 մեռեալ եւ 29 վիրաւոր կար եւ հրաշք կը նկատուի որ աւելի մեծ աղէտ ալ չէ պատահած քանի Փարիզէն ճամբայ ելած Թրանս – Էօրոփէէնը հազիւ կրցած էր կենալ արկածեալ կառախում-բէն քանի մը հարիւր մեթր առաջ:

Կը կարծուի որ երաշտը պատճառ եղած է որ գիծերը ուռին եւ կառախումբը գի-ծէն ելլէ, թէեւ կ'ըսուի նաեւ թէ այդ շրջանը գիծերը բաւական հինցած են եւ երկար ատեն է որ չեն նորոգուիր:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ

ԶՕՐ. ԷԱՆԷՍ ՆԱԽԱԳԱՀ ԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ

— O —

Փորթուկալի նախագահական ընտրու – թիւնները տեղի ունեցան շատ կանոնաւոր կերպով եւ ձայներու 65 առ. հարիւրով, առաջին շրջանին իսկ, ընտրուեցաւ Զօր. Անթոնիօ Ռամալհօ Էանէս, 41 տարեկան, երկրին զօրաւոր մարդը, որ Նոյեմբեր 25ին կը յաջողէր զսպել ձախապաշտ ա-պստամբութիւն մը: Նորընտիր Նախա – գահը սպայակոյտի պետն է, իր գլխաւոր մրցակիցն էր՝ ձախ արմատական Տէ Քարվալլօ, որ ձայներու 14,8 առ. հա – րիւրը ստացաւ, մինչ հիւանդանոցը գըտ-նուող Տէ Ասեվեոօ, հակառակ վիճակին 12,5 առ. հարիւր կը ստանար իսկ համայ-նավար թեկնածուն՝ Օքթավիօ Փաթօ բա-ւական ետ կը մնար 7,5 առ. հարիւրով:

Քանի մը տողով

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ամերիկեան դեսպանա – տունէն Միացեալ Նահանգներ փոխա – դրուած են ստիպողաբար երկու երա – խաներ որ արեան անբնական խնդիրներ ունին: Ծանօթ է որ վերջերս յայտնուած էր թէ խորհրդային «հսկողութեան» դը-րութիւնը, ճառագայթային ալիքներով, կը վնասէ դեսպանատան բնակիչներուն առողջութեան:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ընկերվարական երեսփո – խան – քաղաքապետը «կոտրեց» աղբա – հաւաքներու գործադուլը, օգնութեան կանչելով բանակը: Աղբահաւաքները ի-րենց պահանջները ներկայացուցեր էին Յունիս 9ին եւ 12ին, պատասխան չունե-նալով ստիպուեր են գործադուլի դիմել: Տէֆէռ, շարժումին 4րդ օրը, կը յայ-տարարէր. «միտք չունիմ ձգելու որ Մար-սէյլ փտի աղտոտութեան մէջ, եթէ գոր-ծադուլը շարունակուի, բանակը կը մի – ջամտէ» ու Փրովանսալի մէջ ալ կը բա-ցատրէր.— «Ձախը, ընկերվարութիւնը, ոչ ծուլութիւն է, ոչ ամբոխավարութիւն, ոչ տկարութիւն, ոչ շատախօսութիւն»: Աշխատանքը կը վերսկսէր Ուրբաթ եւ ոմանք ալ կը խորհէին որ եթէ Ձախը իշխանութեան գլուխ գայ, կասկածն Տէ-ֆէռ Աշխատանքի շատ արդիւնաւէտ նա – խարար մը կրնայ ըլլալ:

ՏԻԻՊՈՒ Ֆրանսացի ամէնէն սրամիտ ծաղրանկարիչներէն մին, մեռաւ առջի օր, 71 տարեկանին:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ այսօր, Երեքշաբթի կը բացուի Եւրոպայի Հա – մայնավար կուսակցութեանց համագու – մարը, որու կը մասնակցի նաեւ Թիթօ: Հաւանական կը նկատուէր որ այս վեր – ջինը տեսակցութիւն մը ունենայ Բրեժ – նեւի հետ, նախքան ժողովը, քանի ինք եւ Բրեժնեւ Արեւելեան Պերլին կը հաս – նէին Երկուշաբթի օր: Ժորժ Մարշէ, որ կը գլխաւորէ Ֆրանսական պատուիրակու-թիւնը, կը հասնէր միայն Երեքշաբթի:

ՀԱՅԼԷ ՍԵԼԱՍԻԷԻ սպաննուած ըլլալու լուրը օրէ օր կը հաստատուի: Թոռն ալ որ Իտալիա է, ըսած է. ճիշդ է որ Ե-թովպիոյ կայսրը սպանուած է 1975 Յու-նիսին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունիս 18–22)

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱԼԻՒՄԻՆԻՈՒՄԻ ԳՈՐԾԱՏԱՆ ՍԵՄԻՆԱՐԸ

Երեւանի ալիւմինիումի գործատան մէջ տեղի ունեցած է սեմինար մը, մասնակ-ցութեամբ Մոսկուայի, Զապորոժիէի, Լենինգրադի, Սվերդլովսկի, Սումգայիթի եւ այլ քաղաքներու ալիւմինիումի գոր – ծատուներու եւ գիտական հիմնարկու – թիւններու մասնագէտները: Սեմինարի նպատակն էր միջոցներ գտնել ալիւմի – նիումի գործատուներու մէջ օդի մաքրու-թեան համար:

×

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Լենինականի կեդրոնական հրապարա – կին շուրջ գտնուող խարխուլ շինութիւն-ները քանդուած են եւ հրապարակին վրայ ճարտարապետական նոր համոյթ մը պի-տի կառուցուի: Ժամանակակից քաղաքա-շինութեան մէջ պատմական յուշարձան – ներու օգտագործումը ոչ միայն կը հա-րստացնէ նոր համոյթները, այլեւ յատուկ տեսք մը կուտայ անոնց: Երեւանի շըր – ջանին մէջ պատմական կեանքը սկսած է դարերու խորքէն որու մասին կը վկայեն Երեւանեան լիճի աջ կողմը գտնուող քարանձաւները: Քրիստոսէ առաջ 4րդ հազարամեակին կը պատկանի հնադար – եան մարդոց նշանակալի բնակավայրը՝ Շէնգաւիթը, որ կը գտնուի լիճի ձախ կողմը: Քաղաքի հողամասին վրայ կը գտնուին քանի մը տասնեակ ճարտարա – պետական յուշարձաններ: Այդ յուշար – ձանները պահպանելու եւ քաղաքաշինու-թեան համար յատկագծումի անհրա – ժեշտ պայմաններ ստեղծելու նպատակով, « Երեւաննախագիծ » հիմնարկութեան մէջ մշակուած է ճարտարապետութեան եւ մշակոյթի յուշարձաններու պահպան-ման ծրագիր մը, որուն մէջ կը մտնեն ոչ միայն պատմական, այլեւ ժամանակակից յուշարձանները, որոնք կ'արտացոլացնեն մեր օրերու ճարտարապետական միտքի նուաճումները: Այս հսկայ աշխատանք – ները իրականացնելու համար կազմուած է յատուկ յանձնախումբ մը:

×

ՄԿՐՏՈՒՄԵԱՆ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆԸ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Կիրովականի Ալ. Միասնիկեան քիմիա-կան գործատան մշակոյթի պալատին մէջ տեղի ունեցած է քիմիագործ Մկրտում – եան գերդաստանի մեծարանքի երեկոն: Մկրտումեան ընտանիքը առաջիններէն էր որ քաղաքի քիմիական արդիւնաբերու – թեան ձեռնարկութեան մէջ աշխատած է: Գերդաստանը 150 տարի է որ գործատան մէջ ունի իր ներկայացուցիչները. հոն աշխատած են գերդաստանի աւագ ու կրտսեր սերունդները՝ թոռները, հար – սերը, փեսաները: Մեծարանքի երեկոյին Մկրտումեան գերդաստանի ներկայացու-ցիչներուն յանձնուած են թանկագին նը-ւէրներ: Որոշուած է գործատան պատ – ուոյ ալբոմ մը ստեղծել, որուն էջերը կը սկսին Մկրտումեան գերդաստանի լու – սանկարներով:

×

ՉԱՐԵՆՑԱՒԱՆԻ ՀԱՍՏՈՑԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆԸ

Չարենցաւանի հաստոցաշինական գոր – ծատան մէջ սկսած է միաժամանակ վեց գործողութիւն կատարող հաստոցի մե – ծաքանակ արտադրութիւնը: Տասը թոն ծանրութիւն ունեցող մետաղի մշակման մեքենան կ'օգտագործուի կառքերու եւ երկրագործական կառքերու շինութեան մէջ:

ԱՐԱՐԱՏ ԹԻՖԼԻՍԻ "ԴԻՆԱՄՕ„ ԽԱՂԸ (*)

— O —

Յունիս 22ին Երեւանի «Հրազդան» մար-զադաշտին վրայ տեղի ունեցաւ «Արա – րատ»ի խաղը Թիֆլիսի «Դինամօ»ի հետ: Խաղի սկիզբէն իսկ կողմերը անցած են գրոհի եւ Թիֆլիսցիներ մասնաւոր հըս-կողութիւն մը ցոյց տուած են Անդրէաս-եանի հանդէպ, ինչ որ պատճառ դար – ձած է որպէսզի «Արարատ»ի խմբապետը չկարենայ անհրաժեշտ գործողութիւննե-րը եւ ընկերներուն առաջադրանքները ի-րականացնել: Խաղի 40րդ վայրկեանին Անդրէասեան կարելիութիւն մը ստեղծած է որպէսզի Նիկոլա Ղազարեան մինակը գտնուի Գոդիայի բերդին առջեւ, բայց աճապարանքը խանգարած է գործողու-թեան արդիւնաւորութիւնը: Խաղի երկ – րորդ կէսին Արարատցիներ յաճախ վտան-գաւոր պահեր ստեղծած են Դինամոյա – կաններու բերդին համար, սակայն 77րդ վայրկեանին է միայն որ Նազար Պետ – րոսեանի փոխանցած մէկ գնդակը Մինաս-եան հարուածով մը կէտի վերածած է: 85րդ վայրկեանին Թիֆլիսցիները կէտ մը նշանակելով, խաղը վերջ գտած է 1–1 հաւասար արդիւնքով:

(*) Այս խաղին արդիւնքը տուած ենք «Յառաջ»ի Յունիս 24ի թիւով:

Fonds A.R.A.M

ՌՈՆԻ ԱՓԵՐՈՒՆ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻՆԵՐ ԱՌԱՋ...

1926 Յունիսին, բազմաթիւ Հայերով լեցուած իտալական Ումպրիա շոգենաւով, վերջնականապէս կը բաժնուէինք Պոլսէն, մեր պատանեկան եւ երիտասարդական տենդագին ապրումներուն կրակը յանձնելով Վոսփորի ջուրերուն...: Ու մինչ մեր նաւը, դեռ չարագացուցած իր գնացքը, մեղմօրէն կը յառաջանար դէպի մուտքը Մարմարայի, վերջին անգամ, խռովայոյզ հայեացք մը կը սեւեռէի դէպի իմ չքնաղ ծննդավայրս՝ Սկիւտար, մտաւորականներու եւ բանաստեղծներու, եւ բազմահայ հաւաքականութեան այդ լուսաշող եւ խայտաբղէտ ոստանը, գոհար մանրանկար մը Հայաստանեան, որուն հայկաշունչ ջերմութիւնը ափսո՜ս, զգալապէս պիտի նուազէր քանի մը տարիներ առաջ իր ծոցին մէջ ծագած մեծ հրդեհի մը հետեւանքով եւ շատ ալ չանցած, քեմալական չարաղէտ արշաւանքով եւ Համաձայնական գրաւման ուժերու ամօթալի, գայթակղեցուցիչ փախուստով:

Նման քաղաքին միւս հայաշատ թաղամասերուն, այլ մանաւանդ գաւառի բոլոր կենդանաւառ հայկական բոյներուն, ամէնքն ալ դատապարտուած ճակատագրական դժխեմ լքումի, արմատախիլ բեկորներու կողմէ, որոնք անգամ մը եւս չենթարկուելու համար թրքական բարբարոսութեանց, պիտի հարկադրուէին, որպէս ազատարար գօտի, ապաւինելու գաղթականի վտարանդի ցուպին: Նախապէս կը հեռանային Պոլսոյ եւ գաւառի այն մտաւորականները, որոնք հրաշքով էին ազատած, մէկուկէս միլիոն զոհերու կողքին, միւս բազմաթիւ մտաւորականներու, ազգային գործիչներու կամ եկեղեցականներու նահատակումի դժոխքէն, արհաւիրքի այդ օրերուն:

Իմ հայրս ալ, որ զինադադարի շրջանին ամէնէն առաջին օրերուն իսկ, Պոլսոյ մէջ հրատարակած էր «Նոր Կեանք» օրաթերթը, այն ատենի յոյժ փնտռուած լրագիրը, որուն էջերուն մէջ ընթերցողներ սարսուռով կը կարդային Ջարդի եւ աքսորի սրտամորմոք նկարագրութիւններ ականատեսներու վկայութիւններով եւ որուն հրաշունչ գրութիւններով իրենց աշխատակցութիւնը կ'ընծայէին ականաւոր գրիչներ, ընդորս՝ Շաւարշ Միսաքեան, «Շատերէն մէկը» ստորագրութեամբ, իր շունչը կ'առնէր Պուլկարիոյ մայրաքաղաք՝ Սոֆիա, ուր պիտի վերագտնէր Փարիզի «Յառաջ»ի ապագայ հիմնադիրը, որբերու հայրը՝ Ներսէս Օհանեան եւ ուրիշներ:

Որոշ ժամանակ մը վերջ, հայրս պիտի անցնէր Սելանիկ, պաշտօնավարելու համար որպէս ուսուցիչ, տեղւոյն Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին մէջ, եւ յետագային, գլխաւորաբար ինքն էր որ պիտի յաջողցնէր վարժարանին փոխադրութիւնը ի Մարսէյլ:

Հինգ օրեր եւ հինգ գիշերներ, Միջերկրականը արեւելքէն արեւմուտք ճեղքելէ վերջ, Ումպրիա կը խարսխէր Ֆրանսայի մեծագոյն նաւահանգիստը՝ Մարսէյլ: Երբ, առաջին անգամ ոտք կը դնէինք եւրոպական այդ հողին վրայ, այդ նոր հորիզոնին ներքեւ, մոռնալով պահիկ մը մեր գաղթականի դառնութիւնը, որպէս զբօսաշրջիկներ կը նկատէինք մենք զմեզ, ոչ մէկ կասկած չտածելով հանդերձ որ ժամանակավրէպ էր լոկ, սփոփանքի այդ խայտանքը, երբ անծանօթ նոր կեանքի մը ուրուականը, իր հազարումէկ դժուարութիւններով եւ անախորժ անակնկալներով կը սպասէր մեզի:

Ճամբորդ հայրենակիցներու մէկ մասը պիտի մնար Մարսէյլ, ուրիշներ պիտի երթային աւելի հարաւ, եւ շատեր դէպի Փարիզ եւ Լիոն: Այս վերջին քաղաքն էր մեր հանգրուանը, որուն կայարանին մէջ մեր խումբը սիրով դիմաւորելու էին եկած հօրս կողքին, վաղեմի ուսուցիչ Ա. Կիւլպէնկեան եւ ուրիշ հայրենակիցներ: Երեք տարիներէ ի վեր, բաւական հոծ գաղութ մը արդէն բոյն հաստատած էր Ֆրանսայի երկրորդ քաղաքին եւ մետաքսեղէնի այդ մայրաքաղաքին մէջ, մասնաւորաբար մեծ թիւով որբանոցի տղաք, բոլորն ալ խիզախ եւ սքանչելի հայորդիներ: Այդ օրերուն, ապրուստը շահելու միակ կարելիութիւնը գործարանային աշխատանքն էր: Մեր երկսեռ հայրենակիցները քաջակորով պիտի տոկային եւ ընտանեկան կեանքի պայքարի բոլորովին տարբեր այդ պայմաններուն, որոնք շատ ծանր էին այդ ժամանակին, երբ դեռ աշխատաւորական միութեանց չգոյութեամբ, բանուորը պաշտպան չունէր եւ նոյն ատեն, աշխատաւորական աշխարհը դեռ զուրկ էր այն գնահատելի առաւելութիւններէն, նուաճումներէն, որոնք իրեն պիտի նուիրուէին, քանի մը տարիներ վերջ միայն, 1936ին, շնորհիւ ժողովրդական ճակատի կառավարութեան յաղթանակին, գլխաւորութեամբ Լէոն Պլումի, այդ սոցիալական ընկերվարականին, որ խօսքը իսկոյն գործով կը փոխարինէր, ոչ թէ նման պետական այլ անձնաւորութեանց, որոնք հրապարակը կ'ողողեն շռնդալից խոստումներով, առանց յանգելու սակայն անոնց իրագործման:

Օրինակ մը միայն. կառավարական պատասխանատու անձնաւորութիւններ կրկնակի յայտարարութիւններով կը հաւաստէին վճռականօրէն պայքարիլ գիներու բարձրացման դէմ, մինչ, դրամապանակդ է առաջին վկան հաստատելու համար բոլորովին հակառակը. բուն ճշմարտութիւնը՝ օր նոր, սղութիւն նոր, եւ ոչ միայն ուտեստեղէնի կամ հանդերձեղէնի, այլեւ բազմազան առարկաներու, որոնք կենսական անհրաժեշտութիւնը կը կազմեն առտնին պիտոյքին, առանց մոռնալու ապրուստի կապակից մնացեալ անխուսափելի ստիպողականութիւնները՝ վառելանիւթ, բնակարանի վարձք, ելեկտրականութիւն, կազ, տուրք եւայլն, որոնց իւրաքանչիւր պահանջագիրը զօրաւոր հարուած մը կ'իջեցնէ, առօրեայ ծախքերով արդէն ճարճատուն քսակին, մանաւանդ երբ կը պատկանիս այն դասակարգին որուն սահմանուած է նուազագոյն աշխատավարձքը, և կամ երբ մաս կը կազմես բարձր գումար չստացող հանգստեան կոչուածներու, ինչպէս եւ տնտեսապէս անկարողներու:

Թողունք սակայն կեանքի տաղտուկները իրենց քայլամոլոր ընթացքով եւ վերադառնանք Լիոնի քաղաքը, ուր ափսո՜ս, ինչպէս այլուր, մահուան մանգաղը պիտի հնձէր անխնայ, այդ յիսուն տարիներու ընթացքին, ամբողջովին անհետացնելով մեր գաղթականութեան առաջին օրերուն արդէն իսկ երէց եւ միջին սերունդները:

Եթէ թոյլ տրուէր ինծի, սիրով պիտի ուզէի յիշատակել անունները երկար տարիներ Լիոն ապրած ողբացեալ մտաւորականներու.—

Պատուելի Փրոֆ. Գրիգոր Խայիկեան, Երուանդ Տէր–Անդրէասեան, Ալեքսանդր Կիւլպէնկեան, Վարդան Զուլլէքեան, Արշաւիր Հարէլեան, Կիւրեղ Խրայեան, Յակոբ Վարժապետեան, ներողի թող ինծի, եթէ կը մոռնամ ուրիշ անուններ: Գաղթականութեան սկզբնական շրջանին իսկ, հայ հաւաքականութեանց միակ մտահոգութիւնը ստամոքսի պայքարը չէր միայն, այդ անհարազատ ցամաքներու վրայ, հայրենազուրկ բազմութիւններու դէմ կը ցցուէր տժգոյն հեռանկար մը, երբ մտածումները կ'ուղղուէին դէպի ապագային, այդ օրերուն ձուլում կամ ճերմակ ջարդ կ'անուանուէր այն վտանգը որ դամոկլեան սուրի պէս կը սպառնար այս կողմերը դեռ իրենց մանուկ հասակին հասած հայորդիներուն կամ այս երկնի տակ յետագային իրենց աչքերը բացող յաջորդական սերունդներուն:

Յանուն այն նուիրական նպատակին որ թարգմանի ազգապահպանում, շուտափոյթ պիտի ծաղկէր պատկառելի թիւ մը հայրենակցական, մշակութային, բարեսիրական եւ մարզական միութիւններու, որոնք բոլորն ալ հնարաւորութեան սահմանին մէջ, հայերէնի շաբաթական դասընթացքներով, հաւաքոյթներով, եւայլն, հայկականութեան ոգին պիտի փոխանցէին նորերու էութեան մէջ:

Հակառակ այդ քաջալերիչ երեւոյթին, պատկերը մռայլ կ'երեւէր հեռաւոր ապագայի առնչութեամբ. յոռետեսութիւնը, այսպէս ըսենք, կը յաղթանակէր լաւատեսութեան վրայ, եւ իրաւ ալ այդ նախնական օրերուն, ամէնէն լաւատեսը պիտի չհամարձակէր երաշխաւորել, որ յիսուն տարիներ վերջ, հայկականութեան կայծը դեռ պիտի բոցավառէր այնքան զօրեղ, ինչպէս որ այսօր մեր ներկան կը ցոլացնէ մեզի. կարծես ցնորական պատրանք մը պիտի համարուէր այդպիսի յանդուգն գուշակում մը:

Այնքան ալ միամիտ չենք, յանձնուելու համար ինքնախաբէութեան մշուշի մէջ, յայտնելու համար բացարձակապէս, որ այսօրուան հայկական կեանքը մեր ապրած այս երկրին մէջ, կը ներկայացնէ նոյն խանդավառ եռուզեռը, բաղդատմամբ նախանցեալ տարիներուն, երբ ինչպէս կը յայտնէինք հին երկու սերունդներ որոնք հայկական կեանքի առանցքը կը կազմէին, այլեւս չունին գոյութիւն, այն օրերու երիտասարդ սերունդէն ալ կարեւոր մաս մը, ափսո՜ս, անհետացած է նաեւ, իսկ միւս մասը հասած է «երրորդ տարիք»ի շրջանին մէջ: Բայց անոնք են դարձեալ որ մեծ դեր կը կատարեն այսօրուան համեմատաբար կենդանի հայկական կեանքին:

Ինչ որ պիտի փութայինք յայտնել սակայն եւ որ կը կազմէ ամէնէն յուսադրիչ եւ մխիթարիչ երեւոյթը, մեր երիտասարդութեան շօշափելի զանգուածի մը անսայթաք ոգին հայկանութեան տեւողութեան ուղիին մէջ, այսօրուան մեր բոլոր հանդէսներուն, հաւաքոյթներուն մէջ երջանկութեամբ կը հաստատենք մեր նոր երկսեռ սերունդներուն գնահատելի թիւով ներկայութիւնը, ցայտուն եւ անժխտելի փաստ մը որ հայկականութիւնը դեռ կ'ընթանայ իր ամուր գնացքով եւ բոլոր այս տուեալներով, կրնանք գոչել անվարան եւ առանց բանաստեղծական տաղեր յօրինելու ձեւակերպութեամբ, այլ պարզապէս անժխտելի իրականութիւնը, որ յիսուն եւ յիսուն տարիներ վերջն ալ հայկականութեան կանթեղը պիտի չշիջի երբեք այս ափերուն վրայ եւ հետեւելով հինաւուրց ասացուածքի մը կ'աղաղակենք՝ այս ազգը չի մեռնիր:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ–ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Թիֆլիսի հայկական թատերախումբը Լենինականի մէջ սկսած է իր թատերական ներկայացումները: Առաջին թատերախաղը՝ Գ. Սարգսեանի «Գլխապտոյտ»ը, արժանացած է լենինականցի թատերասէրներու գնահատանքին: Թիֆլիսի տռամաթիք թատրոնի խումբը մինչեւ Յուլիս 5 կը մնայ Լենինական եւ կը ներկայացնէ նաեւ Գ. Սունդուկեանի «Գիշերուան սաբրը խեր է», Ալ. Շիրվանզադէի «Արմենուհի», Յովհ. Շիրազի «Սիամանթօ եւ Խջեզարէ» (բեմադիր Յ. Բէյլէրեան), Ա. Ցագարելիի եւ Գ. Բախուցաշուիլիի «Հին վրացական վօտևիլներ» թատերախաղերը:

ՋՈՐԻ ՄԻՐՕՆ

10.

Միրօն Ջրամբարի ու Ջրբաժնի մօտից էր գալիս. տնամերձի համար ջուր էր խնդրել, մերժուել էր ու հիմա խռով անցնում էր գրասենեակի դռնով:

— Միրօ, քու հարսին տեսա՞ր:

Հարսի՞ն... Ի՞նչ հարս: Ջեռք առնելու մի՞տք ունեն: Կանգ առեց, նայեց լուռ ու խոժոռ:

— Միրօ, Աստուած վկայ, հանաք չէ. Յարութը չիմշատ մի աղջկայ հետ գնաց տուն, — Պետրոսի ժպիտը հասաւ մինչեւ ականջներն ու կախուեց իլիկից կտրուած թելի պէս: Չէ՛, կատակ չէր. գրասենեակի դրանը հաւաքուածներն էլ հաստատեցին. մէկը՝ Պետրոսի նման խճճուած ժպիտով, մէկը՝ լուրջ, աչքերով,

Եւ աչք ու երեսով հաւաքուածների դէմ մնալն էր դժուար, եւ ոտք գետնից պոկել, գնալը. իր յարկի տակ հարս մտնելու մասին ճոռթած բերան Պետրոսի՞ց պիտի իմանար... «Յարութ, անիծուած Յարութ»:

Խառնուած քայլերով կանգնեց շեմին: Սառէն ձեռքերը կրծքին ծալած, վիզը թեքած, նայում էր: Մինչեւ Միրոյի գալը հայեացքով շարունակել էր՝ ծածկել աղջկայ փէշերն ու ծնկները, նոյն ծաղկաւոր չթից մի թզաչափ թեւ էր դրել զգեստին ծածկել թեւատակը, մի պատառ կտրել էր տնամանների կրունկից, կրունկը մի քիչ հաստացել, յօնքերից պակասած մազերը վերադարձրել, սրբել շրթնաներկը, եղունգները կտրել էր... եւ հիմա Սառէի հայեացքը սանրի ատամների պէս խճճուել – մնացել էր աղջկայ գզգզուած սեւ մազերի մէջ:

Յարութը ծխում ու քայլում էր սենեակում: Մխի օղակները կտրւում, ծռմռւում, հարցական նշաններ էին դառնում օճորքի տակ, դառնում ծխացող թել – հայեացքը, յետոյ՝ տան թիկունքի տասմաթափ ձորի միջօրէի մշուշ: Եւ կում ծուխը փչելով մօտեցաւ հօրը:

— Հայրիկ, բարեւ:

Միրօն աջը որդու մեկնած ձեռքին դիպցրեց, աչքերը՝ ցուս նստած, ծնկներն իրար բերած աղջկան: Թրթռուն ժպիտ կար աչքերի մէջ: Եւ յանկարծ Ջորի Միրոյին թուաց, թէ բաց պատուհանից, ինչպէս երբեմն պատահում էր, ծիծեռնակը էլի ներս էր մտել, թիռ է անում: Այդպիսի պահերին հայեացքը կապում էր ծիծեռնակի պոչին, ժպտում մանուկ օրերի ջինջ ժպիտով եւ ափսոսում, որ մի փետուր կամ շիւղ թողած, ծիծեռնակը նորից գնում էր: Աղջկայ ժպտախառն հայեացքը սահում էր Ջորի Միրոյի ոտ ու գլխին: Հետաքրքրութեամբ բացուած աչքերից Միրօն աղբիւրի զովութիւն առաւ եւ սարերի երգ էր օճորքի տակ, մամռոտ խոնաւութիւն ու կանաչ, թաւալգլոր ճամբայ: Միրոյին թուաց, թէ հէնց նոր տնամերձը ջրել, ոտք էր դրել ներս եւ ոտքերը ցեխոտ ու թաց են, եւ տունը հով ու զով է, չկայ դրսի տապից, ոչ ճանճ ու ոչ մլակ: Հիմա կը մեկնուի թախտին, աչք կը փակի ու կը լողայ կապոյտ երազների մէջ: Եւ նրա բաց շուրթերի անկիւններում, դէմքի մացառների մէջ բոյն հիւսեց մի ժպիտ.

— Հայրիկ, ծանօթացիր...

Որդու ձայնն ընկա՞ւ, չընկա՞ւ ականջը կամ ո՞վ էր Ջորի Միրոյին ասել՝ ծանօթացիր, բա Միրօն չի՞ իմանում, թէ ինչ պիտի անի, ափերը շրխկ – շրխկ բերեց իրար, ճաքերի միջից հողն ու տօթ թափ տուեց, լոք արաւ:

Յետոյ, երբ մի փոքր ձեռք սուզեց ափերի մէջ ու խարտոցեց, մի ճերմակ ճակատի վրայ թփրտացրեց դեղնած բեխի կախ ընկած թեւերը, կոշտ ու կոպիտ շփեց մազերը, առանց իմանալու, որ աղջկայ հասակից մի թիզ ծալվում է, հոգում վրնջաց սանձակոտր մի ձի՝ կրակ բաշով կայծկլտացրեց հորիզոնը: Եւ Ջորի Միրոյի սիրտն ուզեց կոխ բռնել որդի Յարութի հետ ու, չիմացաւ ինչու՝ ապտակեց, սիրտն ուզեց քահ-քահ ծիծաղել, համբուրել Սառէին, բայց ժպտաց միայն, սիրտն ուզեց մասխարութիւն անել եւ, չիմացաւ ինչու, ծուռ ցուցամատը զգոյշ դիպցրեց աղջկայ բաց ուսին ու ասաց.

— Գառ, քու շորի կէս ո՞ւր է...

Կեանքում առաջին անգամ Սառէն մտածեց սեղան բացելու չափ ու ձեւի մասին: Հացը դրեց կենտրոնում, ապա քիչ կողմ տարաւ: Ափսէները պռնկէ պռունկ փլաւով լցրեց, պակասեցրեց մի քիչ, մի քիչ աւելացրեց ու աչքի պոչով նայեց Մարինէին: Աղջիկը եւ հայեացքով, եւ շուրթերով պարզ ու շիտակ ժպտում էր: Սառէն աւելի շփոթուեց: Անակնկալի էր եկել, չգիտէր Մարինէն իր ի՞նչն է քաղաքից եկած հի՞ւրը, Յարութի նշանա՞ծը, իր հա՞րսը: Չգիտէր:

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

(50 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ Յունիս 12, Շաբաթ օր, ԵԱՆ'Ցի սրահներուն մէջ, տրամադրուած սիրայօժար կերպով։

Ժամը 16·30ին օրինական մեծամասնութիւն գոյացած ըլլալով, ժողովը բացաւ նախագահ Պերճ Ճէզվէճեան որ նախ շնորհակալութիւն յայտնեց Եանց'ի վարչութեան եւ յետոյ քանի մը համակիր անդամներուն եւ քառասունէ աւելի մեծամասնութեամբ երիտասարդ կեդրոնականցիներուն, որոնք հակառակ հեղձուցիչ տաքին, պարտականութիւն նկատած էին լսել իրենց վարչական ընկերներուն տեղեկատուութիւնները եւ ունենալ կարծիքներու փոխանակութիւնը, հայապահպանման ի նպաստ Միութեան ստանձնելիք դերին շուրջ։

Օրուան նախագահ ընտրուեցաւ Արա Տէյիրմէնճեան, իսկ քարտուղար Զարեհ Սարեան։

Բարոյական հաշուետուութիւնը ըրաւ Վահան Նաւասարդեան, իսկ նիւթականը Ռոպէր Ադամեան։

Ընդհանուրի գնահատանքին արժանացած, խնամքով պատրաստուած տեղեկագիրներու ընթերցումէն վերջ, Պերճ Ճէզվէճեան ժողովին ներկայացուց վարչութեան հաւաքական հրաժարականը։

Շինիչ մթնոլորտի մը մէջ եւ Կեդրոնականի հուրը միշտ անշէջ պահելու նախանձախնդրութեամբ, մօտաւորապէս երեք ժամ տեւեցին հրաժարեալ վարչութեան հանդէպ արտայայտուած գնահատական խօսքերը, Միութեան ապագայ գործունէութեան շուրջ տեղի ունեցած վիճաբանութիւնները, կարծիքներու փոխանակութիւնները եւ թելադրութիւնները։ (Կուտանք առանձին)։

Յառաջացած ժամանակը պատճառ եղաւ որ ընդհատուին Կեդրոնականցիներու ազգանուէր խօսակցութիւնները եւ ձեռնարկուի նոր վարչութեան ընտրութեան։ Գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրուեցան.— Ալեքսանեան Ալեքսան, Ադամեան Ռոպէր, Անտոնեան Միհրան, Թիւրքմէն Արման, Ինճէճեան Ստեփան, Խաչատուրեան Խաչիկ, Ճէզվէճեան Պերճ, Նաւասարդեան Վահան, Պատալեան Պերճ եւ Փանոսեան Նորայր։

Օրուան նախագահ Արա Տէյիրմէնճեանի փակման խօսքով, խանդավառ ծափահարութիւններու մէջ վերջացաւ ժողովը։

Նորընտիր վարչութիւնը Յունիս 17ին, իր կեդրոնատեղիին մէջ, միաձայնութեամբ դիւանը ընտրեց հետեւեալ կերպով.— Նախագահ Ճէզվէճեան Պերճ, քարտուղար Նաւասարդեան Վահան, գանձապահ Ադամեան Ռոպէր։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԴԱՂՈՒԹԷ ԴԱՂՈՒԹ

ՍԵԼԱՆԻԿԻ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 30ին պատարագ մատուցուած եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Սարդարապատի, Ղարաքիլիսայի, Բաշ-Ապարանի կռիւներու զոհ գացած հերոսներու յիշատակին։ Պատարագած եւ քարոզած է Կոմիտաս Վրդ. Օհաննեան, վեր առնելով հայ հերոսներու գաղափարական հաւատքի եւ նուիրումի ոգին։ Եկեղեցական արարողութենէն ետք տեղի ունեցած է Հայաստանի Անկախութեան հռչակման 58րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը։ Բացումը ըրած է ընկ. Օննիկ Գասպարեան՝ խօսելով օրուան իմաստին մասին։ Օրուան բանախօս ընկ. Կարապետ Գալֆայեան անդրադարձած է «Մայիս 28»ի պատմականին եւ շեշտած է հայ ժողովուրդի ազատատենչ ոգին։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որուն մասնակցած է նաեւ Ադամեան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Կոմիտաս Վրդ. Օհաննեանի։

ԳՈԹԻՆԻՈՅ Զաւարեան սրահին մէջ, Յունիս 13ին, գումարուած է Հ. Կ. Խաչի 48րդ պատգամաւորական ժողովը, որուն մասնակցած են 29 վճռական ձայնով եւ 20 հրաւիրեալ պատգամաւորներ։ Յուսադրիչ երեւոյթ մը պարզած է երիտասարդներու մեծամասնութիւն կազմելը։ Ժողովի ընթացքին մասնաճիւղերը կարդացած են իրենց գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական աշխատանքներու ցեկուցումները, որոնցմէ պարզուած է որ Միութիւնը 568 անդամ ունի եւ անցեալ շրջանին մասնակցած է գաղութի ազգային եւ մշակութային կեանքին, կազմակերպած է դասախօսութիւններ, պարահանդէսներ, վաճառք, փոքրերու յատուկ գծագրութեան դասեր եւայլն։ Խնամատարական մարզէն ներս, Միութիւնը այցելութիւններ տուած է հիւանդանոցներու, բուժարաններու, ծերանոցներու եւ իրենց բնակարաններուն մէջ դարմանուող հիւանդ ու տկար անձերու եւ բարոյապէս ու նիւթապէս օժանդակած է կարօտեալներուն։ Ժողովի ընթացքին Աթէնքի զոյգ վարժարաններու տնօրէնները զեկուցում տուած են իրենց վարժարաններու յունական եւ հայկական կրթական ծրագիրներու մասին։ Նախքան պատգամաւորական ժողովի փակումը, տեղի ունեցած է նոր տարեշրջանի շրջանային վարչութեան ընտրութիւնը։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Հիլթըն պանդոկին մէջ, Մայիս 16ին, տեղի ունեցած է մեծարանքի հանդիսութիւն մը, նուիրուած՝ ՀՕՄի վաստակաւոր անդամուհի Տիկին Զապէլ Սերոբեանի, իր յիսուն տարիներու անձնուէր եւ օրինակելի ծառայութեանց առթիւ՝ ՀՕՄի կազմակերպութենէն ներս։ Հանդիսութիւնը կազմակերպուած է ՀՕՄի Նիւ Եորքի եւ Ուաշինկթընի մասնաճիւղերուն կողմէ։ Նախագահած է Գարեգին Արք. Սարգիսեան։ Կազմակերպիչ Յանձնախումբի կողմէ Տիկին Ազատուհի Զահրէճեան բացումը ըրած է հանդիսութեան, անդրադառնալով Տիկին Զապէլ Սերոբեանի վերջին 50 տարիներու Հայ Օգնութեան Միութեան մատուցած ծառայութեանց։ ՀՕՄի Կեդրոնական վարչութեան ատենապետուհին՝ Տիկին Ատրիէն Պերըն, երախտագիտական եւ գնահատական խօսք արտասանած է ընդգծելով մասնաւորաբար անոր կատարած դերը իբրեւ «հասարակաց կապ» ՀՕՄի բաղկացուցիչ բոլոր տարրերուն միջեւ։ ՀՕՄի պատուոյ նախագահուհին՝ Տիկին Սիրանոյշ Մխիթարեան գիր մը ղրկած է որուն մէջ շեշտը դրած է Տիկին Զապէլ Սերոբեանի նկարագրին վրայ, Հ. Յ. Դ.ի կողմէ խօսած է Եդուարդ Սահակեան, Համազգային Հայ Մշակ. Միութեան կողմէ՝ Արփի Մըսըրեան, Նիւ Եորքի Հայ Դպրականութեան Բարեկամներու Միութեան կողմէ՝ Վարդգէս Գրիգորեան։ Վերջին խօսքը եղած է Գարեգին Արք. Սարգիսեան, որ Ազգ. Վարչութեան կողմէ իբրեւ գնահատանք նուիրած է պրոնզէ յուշատախտակ մը։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը։ Հանդիսութեան պաշտօնական բաժինէն ետք, Նիւ Եորքի Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Փաշալեան սրահին մէջ տեղի ունեցած է ճաշ մը։

ՄՈՆՐԷԱԼԻ մէջ, Հ. Ե. Դաշնակցութեան տեղւոյն վարչութեան կազմակերպութեամբ, Յունիս 12ին տեղի ունեցած է Հ. Ե. Դաշնակցութեան օրուան հանդիսութիւնը, խուռներամ հանդիսականներու ներկայութեամբ։ Օրուան առթիւ բանախօսած է ընկեր Աստուր Կիրակոսեան։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը։ Տեղի ունեցած է ընտանեկան խրախճանք մը՝ մինչեւ առաւօտ։

ՔԱՆԱՏԱՅԻ Վանքուվըր քաղաքին մէջ տեղի ունեցած է « Հապիթաթ »ի համագումարը՝ Մայիս 31էն Յունիս 11, համաշխարհային բնակարանային հարցերով զբաղող ժողով մը, կազմակերպուած ՄԱԿի կողմէ։ 140 Պետութիւններ մասնակցած են մօտ 2000 պատուիրակներով։ Պաշտօնական պատուիրակութեանց մէջ գտնուած են երկու Հայեր։ Խորհրդային պատուիրակութեան մաս կազմած է Հայաստանի ծանօթ ճարտարապետներէն Ճիմ Թորոսեան, իսկ Իրանի՝ Զաւէն Սիմոնեան։ «Ալ Ահրամ» թերթի եւ 13 արաբական ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի ներկայացուցիչներու կարգին եղած է Լեւոն Քէշիշեան։ Ճիմ Թորոսեան, որ պատասխանատուն է Երեւանի նոր քաղաքային յատակագծի, խորհրդային պատուիրակութիւնը ներկայացուցած է յանձնախումբի մը մէջ որ կը պատրաստէ «ազգային» պահանջները։ Զաւէն Սիմոնեան Իրանի բնակարանային փոխ - նախարարն է։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Կապոյտ Խաչի
ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՇԱՏ ՅԱՋՈՂ ՀԱՑԿԵՐՈՅԹԸ

Մօտ երկու հարիւր հոգի փութացած էին Սեւան պանդոկի հացկերոյթին, պատասխանելով Մարսէյլ քաղաքի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին հրաւէրին, Կիրակի, Յունիս 13ին։

Հաւաքոյթը պիտի յատկացուէր Կապոյտ Խաչի նպատակներուն, ինչպէս նաեւ, մասնաւորաբար Լիբանանի հայ աղէտեալներուն։

Ներկաները չզղջացին երբեք։ Ամէն ինչ կատարեալ էր, Սեւան պանդոկի հրաշալի մթնոլորտը, մատուցուած կերակուրներն ու սպասարկութիւնը, բոլորին խանդավառ տրամադրութիւնը։

Կ. Խաչի քաղաքի մասնաճիւղի ատենապետուհին՝ Տիկին Վարսենիկ Բէօսէեան բացաւ հաւաքոյթը, բացատրելով ձեռնարկին նպատակը։

Թամատա առաջարկուեցաւ Պ. Շէհեւլեան։

«Բոշարի» նուագախումբը նուագեց մէջ ընդ մէջ հայկական ժողովրդական եղանակներ, ոտքի հանելով երիտասարդ պարողներն ու պարուհիները։

Կ. Փօլատեան քանի մը խօսք ըսաւ, շեշտելով Պէյրութի առաջնակարգ դերը սփիւռքի մշակութային եւ կրթական առաքելութեան մէջ, դիտել տալով որ ազգային պարտականութիւն էր ձեռք երկարել մեր դժբախտ հայրենակիցներուն։

Ապա, թամատային հրաւէրով սկսաւ նուիրատուութիւնը։ Ինքնաբուխ նուէրները շուտով բարձրացան տասը հազար ֆրանքը անցնող կոկիկ գումարի մը։ Ազնիւ ներկայ մը, Պր. Պալոյեան չգոհանալով Կապոյտ Խաչի իր աղուոր նուէրով, հազար ֆրանք ալ նուիրեց «Բոշարի» նուագախումբին, ուրախացնելով թէ՛ ներկաները, թէ՛ մանաւանդ երիտասարդ նուագածուները։

Տիկին Վ. Բէօսէեան իր խորին շնորհակալութեան խօսքերով փակեց այս իրապէս գեղեցիկ եւ ամէն տեսակէտով յաջող հաւաքոյթը։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

Կարդացէք
«ՅԱՌԱՋ»ը
Տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (121)

ՀԱՌԱՋԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ
Սիրային, ընտանեկան կեանքէ
Ա. ՄԱՍ

ՍԷՐ ԵՒ ՍԱՐՍԱՓ

— Բայց ինչե՞ն գիտնամ որ Թակարդ չէք լարեր առջեւս, հարցուց ան յանկարծ։

— Թակարդ լարե՞մ։ Բայց ինչո՞ւ։ Եթէ ձեզ մեռցնել ուզէի, ժամէ մը ի վեր տասը անգամ ձեզ վիրաւորած պիտի ըլլայի արդէն եւ առանց ձենէ տեսնուելու, ետեւնուդ...։

— Այնպէս է, փսփսաց Պեմպօ։

— Համոզուեցա՞ք։ Ժամադրութեան պիտի գա՞ք։

— Այո, պիտի գամ։

Այս խօսքին վրայ, Պեմպօ արագօրէն հեռացաւ։ Ռոլան զգուանքով պահ մը անոր ետեւէն նայելէ յետոյ ինքն ալ կամուրջին կողմը քալեց։ Կամուրջը անցնելէ յետոյ վար իջաւ եւ արտաքին երեւոյթով խեղճուկ տան մը դուռը զարկաւ։

Դուռը բացող մարդը Սքալապրինօն էր։ Հսկան մտահոգ դէմք մը ունէր, տըխուր էր, տխուր եւ յուզուած։ Քիչ մը առաջուան ուրախութիւնը մարած էր։

— Տէր իմ, պահ մը առաջ ձեզ յանկարծ ձգելով երթալուս համար ներողութիւն կը խնդրեմ, խօսք առաւ ան հառաչանք մը արձակելով։ Այդ միջոցին խելքիս եկած էր... ձեր ըսած խօսքը չափէն աւելի յուզեց զիս...։ Քանի մը վայրկեան հըլլալիք բաներ անցան միտքէս... կարգ մը անհնարին երազներ յօրինեցի... բայց հիմա ամէն բան անցաւ...։

— Միտքէդ ի՞նչ անցաւ, իրաւը ըսէ ինծի, հարցուց Ռոլան։

Սքալապրինօ գլուխը թօթուելով հառաչեց։

Ռոլան անոր ձեռքերը բռնելով ըսաւ.

— Բարեկամս, քու վիշտերդ եւ ուրախութիւններդ պէտք չէ որ միայն ինքդ պահես։

— Ձենէ գաղտնի բան չունիմ, տէր իմ, գոչեց Սքալապրինօ։ Բայց քիչ մը առաջ անանկ անտեղի ու անիրականանալի երազ մը տեսայ որ... ձեզի պատմելու համարձակութիւնը պիտի չունենամ...։

— Եթէ չեմ սխալիր, կարծեմ սա տեսակ երազ մը տեսած պիտի ըլլաս։ Գիշեր է եղեր... մութին մէջ վագրեր սկըսեր են պտըտիլ աղջկանդ բնակած տունին շուրջը, երիտասարդ աղջկան արիւնը խմել ուզող գազաններ, որոնք աղջկանդ պատուհանէն ներս խոյացեր են։ Զայս տեսնելով, դուն ալ ներս մտեր եւ աղջիկդ դիւշատիչ գազաններուն ճիրաններէն խլելով Վենետիկէն դուրս փախցուցեր ես, հեռաւոր քաղաք մը...։ Էհ, ըսէ նայիմ, այս չէ՞ր տեսած երազդ։

Սքալապրինօ ձեռքերը իրար միացնելով հաստատական նշան մը ըրաւ գլուխովը։

— Այդ երազէն ետքը սա երազը տեսար, շարունակեց Ռոլան։ Իբր թէ հեռաւոր քաղաքի մը մէջ տուն մը վարձեր ես անոր. սկսեր ես հայրական պարտականութիւնդ կատարելու համար ճակտիդ քրտինքովը դրամ շահիլ. աղջիկդ քեզ հօր մը պէս սիրել սկսեր է եւ քանի մը տարի յետոյ օր մըն ալ քեզի ըսեր է. «Ոհ, պարոն, ինչո՞ւ ձեզի պէս հայր մը չունենայի»։ Ատոր վրայ դուն ալ իրեն սա պատասխանը տուեր ես. «Աղջիկս, Պիանքա, ես իրաւ քու հայրդ եմ, հարազատ հայրդ...»։

— Ոհ, տէր իմ, մարդկային սիրտերը կը կարդաք եւ միտքէն անցածը կը գուշակէք։

— Յետոյ սակայն, արթննալով այդ քաղցրիկ երազէն, ինքզինքիդ ըսիր թէ անկարելի էր ատիկա իրագործել, թէ այդ պերճաշուքը խիստ հսկողութեան տակ առած էր Պիանքան եւ թէ դուն մինչեւ մահդ աղջիկէդ հեռու ապրելու դատապարտուած էիր...։

— Իրաւ որ, տէր իմ, մարգարէ ըլլալիք մարդ էք եղեր, գոչեց Սքալապրինօ ապշահար։

Եւ աչքերը արցունքներով լեցուեցան։

— Վաղը գիշեր ժամը իննին աղջիկդ պիտի առեւանգենք, մրմնջեց յանկարծ Ռոլան։

— Ոհ, տէր իմ, ի՞նչ գեղեցիկ գաղափար, գոչեց Սքալապրինօ ընդոստ տեղէն վեր ցատքելով եւ արցունքները սրբելով։

— Մենք երկուքս միասին ասկէ շատ աւելի դժուար գործեր տեսած ենք, Սքալապրինօ։ Կը կրկնեմ, վաղը գիշեր աղջիկդ պիտի փախցնենք։

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

Լիոնէն Միսաք Ֆընտըգլեան խոր ցաւով կը ծանուցանէ իր քրոջ՝

ՄԱՐԻ ՖԸՌՆԸՃԼԵԱՆԻ

մահը, յետ երկարատեւ ու տառապալից հիւանդութեան։

Թաղումը տեղի ունեցած է Ուրբաթ Յունիս 11ին, սեղմ շրջանակի մէջ։

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կրետէէն Յունաստան, Յովսէփ Քհնյ. Հալլաճեան կը փնտռէ իր քեռին՝ Պարգեւ Թովմասեան, բնիկ Արմըտանցի. զաւակները՝ Վերժին եւ Յովհաննէս։ Կը բնակին Փարիզի արուարձաններէն մէկուն մէջ։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դրասենեակը, 15 Ժան Կուժոն փողոց, Փարիզ 8րդ, կամ ուղղակի Յովսէփ Քհնյ. Հալլաճեանի հասցէին.—

Հայոց եկեղեցի
Իրաքլիոն — ԿՐԷՏԷ — ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

×

Յակոբ Տօնապետեան կը փնտռէ Յակոբ Սարեան, Պէյրութէն, արհեստով դեր - ձակ, վերջերս Ֆրանսա հաստատուած։

Գրել.—
HAGOP DONABEDIAN
Résidence Le Gounod A 3
Chemin du Bassin
13014 MARSEILLE

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆ ԼՈՒ

Կիրակի, Յուլիս 4 ժամը 16ին, պատրաստութեամբ շրջանի հոգեւոր հովիւ եւ ուսուցիչ՝ Շահան Քհնյ. Տէտէեանի։

Աշակերտութեան կողմէ արտասանութիւններ, խմբերգներ, երգեր, հայկական պարեր եւ այլ անակնկալներ։

Հանդէսէն վերջ, եկեղեցւոյ բակը՝ շամփուրով խորոված եւ պիւֆէ։

Մուտքը ազատ է

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Առաջին խումբի մեկնում Ուրբաթ Յուլիս 2, առաւօտեան ժամը 7ին, Փորթ դՕռլէանէն — 10-12 Ավընիւ Փօլ Ափէլ, Սթատիոն առջեւ։

Օգոստոսի արձանագրութիւնները բացուած են։ Դիմել մասնաճիւղերուն, կամ գրաւոր՝

Croix Bleue Arménienne
17, Rue Bleue — 75009 Paris

ՄԱՐՍԷՅԼԻ խումբը կը մեկնի Ուրբաթ, Յուլիս 2, առաւօտեան ժամը 5ին Ահարոնեան ակումբէն, 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան։

ԼԻՈՆԻ խումբը կը մեկնի Ուրբաթ Յուլիս 2, ժամը առաւօտեան 7.30ին։ Հաւաքուիլ եկեղեցին, 295 Ռիւ Գուալօ։

Ծնողքներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

BICENTENAIRE DES ETATS-UNIS

du 11 au 16 novembre

NEW YORK - WASHINGTON

2250 F

comprenant l'avion, l'hôtel et petits-déjeuners et les excursions commémoratives.

Renseignements et inscriptions :

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի Յուլիս 4, առաւօտէն մինչեւ ուշ գիշեր դաշտահանդէս, էքուանի անտառին մէջ, Լիէօ տիւ Ժէօ տը Փոմ Նախաձեռնութեամբ Առնուվիլ - Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի։

Գեղարուեստական բաժին

Շամփուրով խորոված — ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով

Զանազան խաղեր եւ անակնկալներ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Դաշտահանդէս, Ժեման դաշտը, Յուլիս 4, Կիրակի ամբողջ օրը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբի, հայկական երգերով եւ պարերով։

Առատ կերուխում — ճոխ պիւֆէ — հայկական մթնոլորտ

Շամփուրով խորոված

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Անձրեւի պարագային դաշտին քովի սրահը ապահովուած է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Գուլ. Օտտոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Չորեքշաբթի Յունիս 30, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, ընկերուհի Բարիզ Արմաղանեանի բնակարանը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

14, Սէնթ-Օնորին-տէ-Փէրթ

Մանուկներու խումբը կը մեկնի Յուլիս 2, Ուրբաթ օր, ժամը 15ին։

Ժամադրավայր՝ Պարոյր Սեւակ դպրոցարան, 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9։

ԼԻՈՆ - Ս. ՄՈՐԻՍ ԼԻՈՆ - Ս. ՄՈՐԻՍ

ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի Յուլիս 4 ժամը 10էն մինչեւ ուշ երեկոյ, Պէնոյի ծանօթ Մոնտրու պուրակին մէջ

Կազմակերպութեամբ՝ Տէսինի եւ Լիոնի կոմիտէներուն, մասնակցութեամբ Վալանսէն յատկապէս հրաւիրուած հայկական ԿՌՈՒՆԿ նուագախումբին

Հայկ. ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված, ըմպելիներ։

Վիճակահանութիւն.— Առաջին պարգեւ՝ Հայաստան ճամբորդութիւն։ Երկրորդ պարգեւ՝ երկու ճամբորդութիւն Մարոք

եւայլն, եւայլն

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Մոնթէ Քարլոյի հեռատեսիլէն, Շաբաթ, Յուլիս 3, ժամը 22.30էն ետք, գրական բաժնին մէջ, կը խօսուի Խորէն Մարկոսեանի ֆրանսերէն գրքին՝

ՀԱՅ ՏՂՈՒ ՄԸ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

մասին։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Շաւիլի միօրեայ դպրոցի ամավերջի հանդէսը Յունիս 30 Չորեքշաբթի օր, ժամը 15.30ին դպրոցի սրահը։

Կը խնդրուի Շաւիլի հայրենակիցներէն, մանաւանդ աշակերտներու ծնողքներէն, ներկայ գտնուիլ։

Camp d'été du Nor Seround

à BÉZIERS

Colonie St. André route de Bessan 34500 Béziers

DU 31 JUILLET AU 29 AOUT

Les tarifs sont les suivants :

— Un mois : 900 F.
— Plus de 14 jours : 35 F. par jour
— De 7 à 14 jours : 38 F. par jour
— Moins de 7 jours : 42 F. par jour

Un départ collectif aura lieu de Paris, le 30 Juillet à 19 heures, par autocar (prix du trajet aller retour en sus). Une permanence pour les inscriptions se déroulera, tous les vendredis soir, à partir de 20 h. 30, à la Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris.

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

OPTIMA Tours

Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67
Lic. Corresp. No A. 300

Vous annonce son prochain départ pour

L'ARMENIE

du 26 Juillet au 8 Août
Prix Paris/Paris 2780 F.

COMPRENANT

— Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.
— la Pension complète
— Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et SARDARABAD

VOYAGE SPECIAL JEUNES
de 16 à 35 ans
Hôtel première classe — Excursions quotidiennes
du 18 Août au 1er Septembre
Tout compris 2650 F.

N'hésitez pas à nous consulter pour vos vacances d'été

Fonds A.R.A.M

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
30
MERCREDI
30 JUIN
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման Տար.	200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

51րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.625

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.625

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ԴԺՈԽՔԸ

ՄԱՀ, ՍԱՐՍԱՓ, ՀՐԴԵՀ

— O —

Մահը կ'իշխէ Պէյրութի մէջ, այլեւս ...թիւերն ալ իմաստ չունին, մէկ օրուան ...մէջ (Երկուշաբթի), 200–300 մեռեալի ...մասին խօսք կայ, բայց հաշուողը ո՞վ է։ Ջուր չկայ, ելեկտրականութիւն չկայ, ...հեռաձայնը չի բանիր, օդակայանը փակ է ու նաւահանգիստները բոցերու մէջ են, ...հրդեհներ ամէն կողմ, հրացանաձգու-...թիւն, գարշահոտ փողոցներ, դիակնե-...րով ու աղբերով խճողուած։ Ի՞նչ ըսել ...աւելի։ Ոչինչ, լիբանանեան դժոխքը ցոյց ...կուտայ թէ մարդ արարածը կատարեալ ...վայրենի մըն է մնացած դեռ 1976ին եւ ...թէ իմաստութիւնը անիմաստ բառ մը ...դարձած է։ Խելագարութեան հով մըն է ...որ կը փչէ ամբողջ երկրին մէջ։ Իրատես ...ըլլալ է' այլեւս Լիբանան միայն կռուող-...ները պիտի մնան։

Արդարեւ, արտագաղթը կը շարունակ-...ուի դէպի որեւէ տեղ, ուրկէ որ կարելի է։ Միալը – Իսթ – էռ – Լայնըի գրասեն-...եակը խճողուած է, մինչեւ 12 օր կարելի ...չէ տեղ մը գտնել եւ Մոնտի Թղթա-...կիցը կը պատմէ հետեւեալ սովորական ...դարձած զրոյցը.— «Հռոմ, Աթէնք, ան-...կարելի է, Տիկին, բայց երկու տեղ ունիմ ...Դամասկոսի համար (Սաուտի Արաբիա) հինգ ...օրէն»։ Ու Տիկինը կը պատասխանէ.— «...Լաւ, կ'առնեմ»։ Բայց քիչ ետք, օդա-...կայանը կրկին կը փակուէր։

Երեքշաբթի առտու լուրերը ահաւոր ...անհամատութիւններ առած էին.— Կռիւ-...ները սաստիկ էին Պէյրութի բոլոր թա-...ղերուն մէջ, ամբողջ քաղաքը ջուր չունէր ...եւ ջերմութիւնը 30 աստիճան էր։ Դեռ ...կայ նաեւ համաճարակի վախը, հիւան-...դանոցները վիրաւոր կը մերժէին ու ա-...րիւն տուող ալ չկայ այլեւս։ Ձախերու ...կողմնակից «արաբ լիբանանեան բանակը» ...Ծանիէէ հասած է եւ իր յարձակումներուն ...հետ, ազդարարութիւն մըն ալ ըրած է ...ժողովուրդին՝ «Ծունիէի անմեղ բնակիչ-...ները պէտք է գիտնան թէ իրենց կ'ազ-...դարարենք որ չքաջալերեն իրենց պարա-...գլուխները... մեր յաջորդ հակադդեցու-...թիւնը շատ աւելի կատաղի եւ քանդիչ ...պիտի ըլլայ եթէ նման սխալներ գործեն»։ ...Բայց Շամուն նոյնքան վճռական է եւ ...ըսած է թէ պաղեստինեան երկու գաղ-...թակայաններու վրայ յարձակումը պիտի ...շարունակուի։ Քրիստոնեաները կը յարձակին ...Թել Զաաթարի եւ Ճիսր ալ-Փաշա կա-...յաններուն վրայ, որովհետեւ անոնք բա-...նալիներն են գլխաւոր ճամբաներուն արե-...ւմտեան – քրիստոնեայ Պէյրութէն դէպի ...Ծունիէ եւ հիւսիս – արեւելեան քրիս-...տոնեայ գօտին։ Ամէնէն ծանր կռիւը կը ...մղուի 14 ամսուան կռիւներուն։ Ար-...դէն կը կարծուի որ 800 հոգի մեռած է ...այս կռիւներուն ընթացքին։ Գաղթակա-...յանները պաշտպանողներուն, քրիստոն-...եաները տուած են հետեւեալ ազդարարու-...թիւնը՝ «յանձնուեցէք եւ գէշ վերաբե-...րումի չէք ենթարկուիր, հակառակ պա-...րագային, պիտի բնաջնջուիք»։

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ

ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ
ՄԱՐԻՕ ՍՈԱՐԷՍ

— O —

Զօր. Էանէսի յաղթանակը (ձայներու 61,5 առ հարիւրը) ջախջախիչ չէր ան-շուշտ բայց եւ այնպէս ցոյց կուտայ որ երկիրը կը յանձնուի մարդու մը որ կը սիրէ կարգն ու կանոնը, կարգապահու-թիւնը ու իր ընտրութիւնը գոհացում կու-տայ, այդ իմաստով, աջին։

Ձախը սակայն չի յուսահատիր քանի անցեալ Ապրիլին, երեսփոխանական ըն-տրութեանց մէջ, ընկերվարական յաղ-թանակը ապահովութիւն կուտայ որ կա-ռավարութեան գլուխը նշանակուի՝ Մա-րիօ Սոարէս։ Կարելի չէ անտեսել նաեւ թէ «յեղափոխական» Քարվալյօ 16,55 առ հարիւրը առած է ձայներուն, այսինքն նաեւ ձայներ «գողցած» է համայնավար-ներէն բայց եւ այնպէս մեծ պարտեալը կը մնայ Համայնավար կուսակցութիւնը 7,59 տոկոսով։

Երկիրը այսօր 300 հազար գործազուրկ ունի, հայրենադարձներու վիճակը տագ-նապալի է, տարադրամի պահեստը սպա-ռած է եւ դրամահոսութիւնը մեծ համե-մատութիւններու հասած է։

Քանի մը տողով

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ տեղի ու-նեցաւ Բրեժնեւ – Թիթօ պատմական հան-դիպումը եւ որքան ալ «Պրեժնեւեան յաղ-թանակ» մը ըլլայ, այնուամենայնիւ Բր-եժնեւ յաղթական կը նկատուի քանի կը յաջողի իրարու քով եւ իր շուրջ հաւաքել Թիթոյէն զատ նաեւ անոնք որոնք ատենէ մը ի վեր անկախութենէ կը ճառեն, ինչ-պէս Պերլինկուէր եւ Մարշէ։ Բաւական գիջում ըրած է վերջնական բանաձեւին բովանդակութեան շուրջ, որ գաղափարա-կանէ աւելի պարզ քաղաքական համա-ձայնութեան մը բնոյթ ունի։

ԼԻՒՔՍԷՆՊՈՒՐԿԻ մէջ, «Իննը» հա-ւաքուած են ձեւ մը գտնելու համար ի-րենց յարաբերութեանց Յունաստանի եւ Թուրքիոյ հետ։ Ծանօթ է որ ««Իննը» կ'ուզեն ժամ առաջ սկսիլ բանակցութիւն-ները Յունաստանի հետ բայց նաեւ հարկ է սիրտը առնել Թուրքիոյ որ դժգոհ է Յունաստանի անդամակցութեան դիմու-մէն։ Անդարա «հատուցում» կ'ուզէ։ Հա-սարակաց Շուկայի վեհաժողովը կը բաց-ուի Պրիւսէլ Յուլիս 12ին։

ՍԷՆ – ԿՐԱՆԻԷ մեռաւ առջի օր 86 տա-րեկանին։ Տանեակ տարիներ, ծանօթ դէմքը եղած է Ֆրանսական թատրոնին եւ ձայնասփիւռին։

ՓՈՐԹՕ – ՌԻՔՈՅԻ ժողովը, որ Ֆորտի հրաւէրով համախմբած էր եօթը ճարտա-րարուեստականացած երկիրներու մեծե-րը, մեծ բան չտուաւ։ Նիւթը՝ տնտեսա-կան եւ դրամական էր բայց լեռը մուկ մը ծնաւ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ձախը (Միթերան, Մառ-շէ, Ֆապր) ժողով գումարած է առջի օր եւ համաձայնութեան եկած թաղապետա-կան ընտրութեանց շուրջ։ Միացեալ ցե-կոյցը արձագանգ կը հանդիսանայ սկզ-բունքի համաձայնութեան մը։

ԱՐԱՐԱՏԻ ԹԻՒ 11 ԽԱՂԱՑՈՂԸ ՆԻԿՈԼԱ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Երեւանի « Արարատ » ոտնագնդակի խումբի խաղացողներէն՝ Նիկոլա Ղազար-եան, 11 տարի է իր վարպետ խաղար-կութեամբ աչքի զարկած է մարզասէր-ներու կողմէ։ Խումբին մէջ Նիկոլա Ղա-զարեան ձախ յարձակողի դերին մէ է (Թիւ 11)։ Իբրեւ ժողովրդականութիւն վայե-լող մարզիկ՝ Արմէնփրէսի թղթակիցը հանդիպում մը ունեցած է Ն. Ղազար-եանի հետ եւ տեղեկութիւններ քաղած իր կեանքի եւ մարզական ասպարէզ մուտքի մասին։

Նիկոլա Ղազարեան, պատասխանելով այն հարցումին թէ ե՛րբ սկսած է ոտնա-գնդակ խաղալ, ըսած է՝ ինչպէս ամէն երախայ, գնդակը գլորել սկսած է փոքր տարիքէն։ Երբ ընտանիքը Բաքուէն փո-խադրուած է Երեւան, հոն, իրենց տան բակին մէջ, աչքի զարկած է իր խաղար-կութեամբ. իր ընկերներէն մէկը զինք համոզած է ֆութպոլի դպրոց յաճախել։ Ան ներկայացած է նախկին ծանօթ մար-զիկ Արմենակ Դուրգարեանի եւ բերդա-պահ Սերգէյ Զատիկեանի եւ ընդունուած՝ ֆութպոլի դպրոցը։ Նոյն դպրոցէն ելած են Ալեքսանդր Կովալենկօ եւ Սերգէյ Բոնդարենկօ։ Առաջինը անցեալ տարի լքած է ոտնագնդակը, իսկ երկրորդը ներկայիս կը խաղայ «Արարատ» խումբէն։

Նիկոլա Ղազարեան ի՞նչպէս մտած է «Արարատ»ի խումբը։ Ան նախ խաղացած է իբրեւ փոխարինող, ապա՝ 1965ին, ըն-դունուած է հիմնական կազմին մէջ եւ մասնակցած՝ չորս խաղի։ Առաջին խա-ղը, որուն մասնակցած է՝ «Դոնի Ռոս-տովի բանակայիններ»ու հետ եղած է։ «Արարատ» շահած է խաղը։ Վալտեր Ան-տոնեան նշանակած է կոլ մը։ Իսկ թէ քանի՞ կոլ նշանակած է Նիկոլա Ղազար-եան բոլոր խաղերու ընթացքին, որոնց մասնակցած է ան, հայ մարզիկը պատաս-խանած է. «Խորհրդային Միութեան ա-խոյենութեան 273 խաղերու մասնակցած եմ եւ նշանակած՝ 65 կոլ։ Իսկ նշանակած կոլերէս լաւագոյնը կարելի է ըսել որ 1972ին Կիեւի «Դինամօ»ին հետ ունեցած խաղի ընթացքին էր, երբ խումբի բար-ձրահասակ եւ զօրաւոր պաշտպան Սոս-նիխինի հետ մենամարտը շահեցայ եւ հարուածեցի։ Բերդապահ Ռուդակով ան-կարող եղաւ կասեցնել զայն»։

Այս տարի Նիկոլա Ղազարեան վեց կոլ նշանակած է խորհրդային ախոյենութեան մրցումներու շարքին։ Իր ունեցած փա-փաքներու մասին խօսելով Նիկոլա Ղա-զարեան ըսած է. «Շատ մը փափաքներս անկատար մնացին, բայց կ'ուզէի երկուքը նշել։ Ես կոլ նշանակած եմ բոլոր ան-ուանի բերդապահներուն եւ ակումբնե-րուն, բացի Եաշինէ եւ Մոսկուայի «Բա-նակայիններ»է։ Քանի անգամներ մինակ գտնուած եմ Եաշինի եւ « Բա-նակայիններ»ու բերդապահներուն դէմ, բայց վերջին վայրկեանին, երբ նոյնիսկ բերդապահներ անկարող էին ետ մղելու, գնդակը հրաշքով չէ մտած բերդին մէջ։ Թէեւ այլեւս կարելի չէ Եաշինին կոլ նը-շանակել, որովհետեւ շատոնց արդէն ան հեռացած է դաշտէն, սակայն յոյս ունիմ փափաքս իրականացնել «Բանակայիննե-ր»ու պարագային»։

Նիկոլա Ղազարեան, խօսելով իր ծը-նողքներու վերաբերումին մասին, դիտել տուած է թէ մայրը դէմ է իր խաղալուն եւ նոյնիսկ հեռատեսիլ չի նայիր խաղի ատեն։ Իսկ հայրը՝ ոտնագնդակ սիրող է եւ այն օրը որ Նիկոլա Ղազարեան գէշ խաղարկութիւն մը ցոյց տայ, իրիկունը տուն վերադարձին դիտողութեան կ'ար-ժանանայ։

Նիկոլա Ղազարեան իր ազատ ժամերը կ'անցընէ ընթերցանութեամբ, կը սիրէ գրականութիւնն ու պատմութիւնը։ Ան աւարտած է Խաչատուր Աբովեան ման-կավարժական հիմնարկութեան պատմու-թեան բաժինը. մարզանքէն դուրս երկու մեծ փափաք ունեցած է՝ օտար լեզուներ սորվիլ եւ կիթառ նուագել, սակայն ա-նոնք չեն իրականացած, որովհետեւ ոտ-նագնդակը խլած է իր ամբողջ ժամա-նակը։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ քուէարկողներու 98 առ հարիւր համեմատութեամբ ընդունուե-ցաւ «Ազգ. Ուխտը», զոր Պումետիէն հանրաքուէի դրած էր։ Ժողովուրդին 80 առ հարիւրը մասնակցած է քուէարկու-թեան ինչ որ «ժողովրդավար» բնոյթ մը կուտայ եղածին։

ԷՌ–ՖՐԱՆՍԻ էռ–պիւսը 257 պատանդ-ճամբորդներով Երեքշաբթի առտու ժամը 11ին դեռ կը մնար Ուկանտա, Ամին Տատայի ձեռքը։ Ծանօթ չէր թէ ահաբե-կիչները ինչ կ'ուզեն բայց կը պարզուի որ Ֆրանսայի դէմ են եղեր, ոչ թէ անոր վարած այսօրուան քաղաքականութեան համար (որ արաբասէր է) այլ՝ Մեծն Կարոլոսի հակարաբ քաղաքականութեան և Կի Մոլէի կառավարութեան խարայելա-սէր դիրքին պատճառով։ Կը թուի թէ բաւական յիշողութիւն ունին, գերեզմա-նէն Շառլըմանը հանելու համար։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ճամբու արկածներու թիւը չի պակսիր եւ ամէն շաբաթավերջի զո-հերու թիւը մեծ է։ Վերջին շաբաթա-վերջին 90 մեռեալ եւ 731 վիրաւոր կար։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունիս 18–22)

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱՒ

«Ուսանողական Գարուն–76» փառատօնը, որ սկսած էր երկու ամիս առաջ (*), վերջ գտած է։ Երկու ամսուան ընթացքին բարձրագոյն ուսումնական հաստատու-թիւններուն մէջ հնչած է երգն ու երա-ժշտութիւնը, կազմակերպուած են երե-կոներ, հանդիպումներ՝ գրողներու, նը-կարիչներու, երաժիշտներու հետ, եւ շարժանկարի ցուցադրութիւններ կատար-ուած են։ Մշակոյթի տուներու եւ ա-կումբներու մէջ իրենց արուեստը ցու-ցադրած են բազմաթիւ ուսանողական խումբեր։ Ցուցահանդէսներ բացուած են պետական համալսարանի, բժշկական բազմարուեստից, գիւղատնտեսական, մանկավարժական հիմնարկութիւններու մէջ։ Մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած են երգի մրցումները եւ թատերական ներ-կայացումները։ Փառատօնին մասնակ-ցած են Երեւան ուսանող սփիւռքի հայ պատանիներն ու աղջիկները։ Գնահա-տանքի արժանացած է բժշկական հիմ-նարկութեան « Սփիւռք » երգի – նուագի համոյթը, որուն անդամները սփիւռքի հայ ուսանողներ են։ Փառատօնի հանդի-սաւոր փակումը տեղի ունեցած է «Հայ-համերգ» սրահին մէջ, ուր տեղի ունեցած է նաեւ դատական կազմի շնորհած պար-գեւներու բաշխումը։ Առաջին կարգի վը-կայական տրուած է Երեւանի բազմար-ուեստից եւ քիմիական հիմնարկութեան վկայականներ եւ պատուոյ գիրեր տըր-ուած են պետական համալսարանի «Նա-յիրի», Երեւանի բժշկական հիմնարկու-թեան «Սփիւռք» եւ այլ գեղարուեստական խումբերուն։

(*) Այս փառատօնի բացման լուրը տը-ւած էինք «Յառաջ»ի Ապրիլ 25ի թիւով։

Fonds A.R.A.M

ԱՆՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ՏԽՈՒՐ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ

ԽՄԲ.— Գէորգ Էմին «Սով. Հայաստան» օրաթերթի Յունիս 13ի թիւին մէջ խստիւ ձաղկած է օտար (ռուս, անգլիացի) եւ հայ ընթերցողներու համար Մոսկուա լոյս տեսած «Քարի սիմֆոնիան» ալպոմի յառաջաբանին հայերէն թարգմանութեան հեղինակը, որ քերականական, լեզուական սխալներով, ինչպէս նաեւ օտար բառերու անհաշիւ գործածութեամբ պարզապէս անհամ թանապուրի է վերածած ռուս լրագրող Կոնստանդին Սերբրեակովի «սեղմ, բայց շատ բան ասող ռուսերէն առաջաբանը»: Ստորեւ Գ. Էմինի գրութիւնը՝ աննշան յապաւումներով:

...Ակամայ մտածում ես: Ի՞նչպէս կարելի էր այս գեղեցիկ ու բարձրաճաշակ ալբոմը պատրաստող բազմաթիւ տաղանդաւոր մարդկանց աշխատանքը վարկաբեկել, յանձնարարելով նրա առաջաբանի հայերէն թարգմանութիւնը այդ գործի համար միանգամայն անձեռնհաս մարդու:

Ի՞նչպէս կարելի էր քառն հազար տպաքանակով, ընտիր թղթի վրայ տպագրել ու աշխարհով մէկ տարածել հայերէնի հետ ոչ մի առնչութիւն չունեցող մի անգրագէտ շարադրանք, որը, Լերմոնտովի խօսքերով ասած, «ծիծաղելի կը լինէր, եթէ այսքան տխուր չլինէր»...:

Բանն այն չէ միայն, որ այդ առաջաբանի «թարգմանիչը» կամ բոլորովին անտեղեակ է կամ յամառօրէն, համարեա ամէն տողում խառնում է եզակի ու յոգնակի թուերը, եւ կարող է, օրինակ, վստահօրէն գրել, «աւերակները... յայտնաբերուեց»... Եւ ոչ էլ այն, որ այս թարգմանութեան մէջ հատ ու կենտ պատահող հայերէն բառերով կազմուած շարադրանքը հայերէն չէ, որովհետեւ բառերն իրար են շարահիւսուած ոչ թէ Հայոց լեզուի քերականական օրէնքներով, այլեւ երեւի միայն իրեն, թարգմանչին յայտնի ինչ որ ժարգոնի կանոններով...

Ինչպէս ասում են, հէրն էլ անիծած եզակի ու յոգնակի թուերի եւ նոյնիսկ շարահիւսութեան, եթէ ընթերցողն այս «չիլա– փլաւից» գոնէ մի բան հասկանար... «Առատաձեռն (?) Սեւանը... ջրերով է լցրել քաղաքը» — կարդում ես այդ թարգմանութեան մէջ եւ սարսափում այն բօթից, թէ Երեւանում... ջրհեղեղ է եղել, իր տակ ծածկելով կամ քշելով բոլորիս սիրելի քաղաքը եւ նրա հիանալի կոթողներն ու շէնքերը, որոնց լուսանկարները զարդարում են այս ալբոմը...

Եւ քիչ թէ շատ հանգստանում եւ ուշքի ես գալիս, երբ ալբոմի առաջաբանի ռուսերէն բնագրից իմանում ես, թէ խօսքն ընդամէնը այն մասին է, որ «առատաջուր Սեւանը իր լազուր ջրերով սնում է Երեւանեան ծովը»....

Դեռ նոր ես ուշքի եկել ջրհեղեղեան այդ սարսափելի մղձաւանջից, երբ պարզւում է, որ այդ ահաւոր ջրհեղեղից յետոյ էլ «մեր երկրում հազարամեայ (?) հրաբուխները ժայթքել են մախաքեր լաւայ»... որ ընդամէնը նշանակում է, թէ «հազարաւոր տարիների ընթացքում հրաբուխները կորստաբեր լաւայ են ժայթքել» (այսինքն՝ այստեղ ժամանակ առ ժամանակ հրաբուխ է եղել): Եթէ հաւատայինք թարգմանչի այս մահագոյժ բօթերին, ապա բնական է, որ հայ ժողովրդի համար անիմաստ կը լինէր ապրել մի երկրում, որը՝ կամ հազարամեայ հրաբուխներն են աւերում եւ կամ Սեւանն է լցնում իր ջրերով...

Եւ իսկապէս, մի քանի տող յետոյ, թարգմանիչն այդպէս էլ գրում է՝ « ...այստեղ անիմաստ է կեանքը: Բայց մարդիկ ապրում են »:

Գրում է սեւով սպիտակի վրայ, եւ ընթերցողն իսկապէս կը զարմանար մեր՝ անիմաստ կեանքով ապրող ժողովրդի վրայ, եթէ արդէն վարժուած չլինէր թարգմանչի սխալներին և ռուսերէն բնագրից չիմանար, թէ խօսքն ընդամէնն այն մասին է, որ «թւում է, թէ կեանքն այստեղ անհնար պիտի լինէր, բայց մարդիկ ապրում են»...

Ապրում են, սակայն ըստ թարգմանչի յամառ պնդումներին, իսկապէս «անիմաստ կեանքով», այլապէս, ո՞ր իմաստ ունեցող կեանքով ապրող մարդիկ կարող էին իրենց հողում աճեցնել, — ի՞նչ էք կարծում, ի՞նչ՝ «որդերի թփեր կամ տունկեր» կամ թարգմանչի լեզուով ասած՝ «որդատունկ», — ինչքան, սխալ, նոյնքան քամնելի մի բառ, որը թարգմանիչը կրկնում է մի քանի տեղ ու մի քանի անգամ, միանգամայն բացառելով նրա տպագրական վրիպակ լինելու «մեղմացուցիչ դէպք յանցանացը»...:

Բայց մենք արդէն դառը փորձ ունենք, սիրելի ընթերցող, եւ, ի տարբերութիւն թարգմանչի, մեզ մեծ խելք պէտք չէ, հասկանալու համար, որ այս երկրում ապրող մարդիկ ոչ թէ «որդատունկ» են աճեցրել, այլ պարզապէս «որթատունկ, այսինքն՝ խաղող», Հայոց այն հիանալի խաղողը, որից պատրաստում են մեր նշանաւոր գինիներն ու կոնեակները...

Հայաստանի հողում եղած հնագարեան դոլմէնները այս գրքի տակ յանկարծ... «դոլմա» են դարձել, իսկ բնագրի «կրոմլեխ» բառը, թարգմանչին անհասկանալի լինելու «յանցանքով» պարզապէս դուրս է նետուել, թէեւ ըստ թարգմանչի տրամաբանութեան, այն էլ կարող էր ասենք, «կարամել» կամ մի այլ ուտելիք դառնալ...:

Եթէ քիչ–շատ հասկանալի, բայց ներելի չէ, որ ասենք թարգմանչին անծանօթ «դոլմէն» բառը նրա գրչի տակ «դոլմա» է դարձել, ապա ի՞նչ ասել Երեւանում ամէն օր փիլզիտ քարը տեսնող մարդուն, որը մինչեւ հիմա այդ քարին «փիրզիտ» է ասում (ասելը դեռ ոչինչ, — գրում եւ քառն հազար օրինակով տարածում...) կամ «քէօլագիրան» դարձընում այն կայարանի անունը, որով երեւի մի անգամ չէ, որ անցել է...

Մի՞թէ այդ էլ թարգմանչի լեզուով ասած, «կարող է այն պատճառով» (ուզում է ասել «երեւի այն պատճառով») որ նա չի տեսել, թէ իր հարազատ Երեւանում «փիրզիտից» կամ տուֆից «քարձրացուած հազարամեայ պատեր են կանգնած եւ կանգնած են կանգուն» (?):

Եթէ մեր անգութ «թարգմանիչը» մեր մասին չէր մտածում, գոնէ հոգատար լինէր սփիւռքի այն Հայերի մասին, որոնք ինչպէս ինքն է գրում. «տառապանքներ են ապրել» եւ «Հայերի ցեղասպան օրերին (?) թէ ինչպէս են նրանք, որոնք հրաշքով փրկուեցին ջարդերից, ցրիւ եկան աշխարհով մէկ»: Շարունակե՞նք ընթերցող, այս վայ թարգմանութեան սխալների շարանը. Բայց այս դէպքում անհրաժեշտ կը լինէր պարզապէս նոյնութեամբ արտագրել և թերթում տպագրել այդ ամբողջ թարգմանութիւնը՝ առաջին տողից մինչև վերջինը: Միայն մէջ բերենք անհաւատալի անգրագիտութեան մի ծաղկաքաղ՝ պատկերն ամբողջացնելու նպատակով: Ահա հայերէնի չիմացութեան այդ բացառիկ նմոյշները. «զարմանահրաշք, կատարելիութիւն, կառոյցը տեղադրել բնանկարի մէջ, մեհեաններ, սարավանդակ, դարեւանդ, գահաւանդ, խանձաքար, սանդուխք, ճարտարուեստ, ժայռափոր մարդկային հոգու... թագաւորութիւն, անճաշակութեան տարբերակութիւն, հին – եղբայր, հայ զարդաքանդակ, բազմաերանգ ևայլն, ևայլն:

«Քարի սիմֆոնիա» հիանալի ալբոմի միակ փրկութիւնը թերեւս այն կը լինէր, որ նրա միջից կտրուէր – հանուէր (եւ խմբագրութեան զամբիւղը նետուէր)... այո, ընդամէնը ութ էջից բաղկացած, բայց ութսունից աւելի կոպիտ սխալներ պարունակող « թարգմանութիւնը » բայց ձեռքդ չի զօրում այդ անել, որովհետեւ ափսոսում ես այդ նոյն էջերի վերեւի մասում տպագրուած հիանալի գունաւոր լուսանկարներին...

Զայրացած այս ամէնից, փնտռում ես թարգմանչի անունը եւ, իսկոյն չգտնելով, մտածում՝ երեւի ամաչել են գրել նրա անուն–ազգանունը եւ կամ անուն–ազգանուան շարուածը ամօթից կուչ գալով... պետիտ է դարձել...

Եւ, ի զարմանս աշխարհի, ալբոմի վերջում, մեծ – մեծ տառերով կարդում ենք... «Տեքստի հայերէն թարգմանութիւնը՝ Ռ. Արամեանի»:

Մենք չգիտենք եւ մեզ հետաքրքիր էլ չէ, թէ ո՞վ է Ռ. Արամեանը, սակայն կ'ուզենայինք նրա կատարած մի թարգմանութիւնը երկուս հաշուել, որովհետեւ յոյս ունենք, որ սա նրա առաջին եւ վերջին թարգմանութիւնը կը լինի:

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԵՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ԿԱՐԴԱՑՈՒԱԾ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՆԻՍ 12Ի ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻՆ

— o —

Սիրելի անդամներ, Կեդրոնական Սանուց Միութեան անցեալ տարուան Յունիս 8ի ընդհ. ժողովին ներկայ անդամները միաձայնութեամբ, տարի մը եւս մեզի յանձնեցին Միութեան վարչական մեքենան: Յաւակնութիւնը չունինք թէ մեքենան վարեցինք լաւագոյն կերպով եւ առաջնորդեցինք հոն ուր պէտք էր տանիլ: Սակայն առանց շեղելու համեստութենէն որ Կեդրոնականցիի արժանիքներէն մին է, կրնամ ըսել թէ զարթօնքի շրջան մը բոլորեց Միութիւնը սթափելով իր քունէն որուն ենթարկուած էր տարիներէ ի վեր:

Միութեան մը գործունէութեան բեղնաւոր արդիւնքը անտարակոյս կախում ունի մասնաւորաբար իր անդամներու անոր նկատմամբ ցոյց տուած հետաքրքրութենէն եւ քաջալերանքէն: Առանց վարանումի կրնանք ըսել թէ կարեւոր թիւ մը կազմեցին Կեդրոնականցիները որոնք զօրավիգ կանգնեցան մեզի, յաջողութեամբ պսակելու համար մեր ձեռնարկները: Կը յայտնեմ իմ եւ վարչական ընկերներուս սրտագին շնորհակալութիւնները յիշեալ ընկերներուն:

Մեր առաջին կարեւոր ձեռնարկը Լոնտոնի ճամբորդութիւնն էր զոր կազմակերպեցինք Նոյեմբեր 5ին, Արարատ-Ուէսթ Համ ոտնագնդակի մրցման առթիւ, քաջալերելու համար հայրենի մարզիկները: Արարատ երթի մրցման 1-1 հաւասար մնացած էր Անգլիացիներուն հետ Հրազդանի մարզադաշտին վրայ: Հետեւաբար մեր տղոց պարտութիւնը անխուսափելի էր հակառակորդի դաշտին վրայ: Նկատի ունենալով այս պարագան, Փարիզի հայկ. ոչ մէկ կազմակերպութիւն համարձակութիւնը ունեցաւ խումբ մը տանիլ Լոնտոն: Կեդրոնականցիներն էին միայն որ վստահելով մարզասէր եւ հայրենասէր հայ ժողովուրդի զաւակներուն, կազմակերպեցին Լոնտոնի օդանաւային ճամբորդութիւնը, լաւագոյն պայմաններու տակ, արժանանալով ընդհանուրի գնահատանքին: Արդարեւ դիւրին գործ չէր լեցնել հարիւր հոգինոց օդանաւ մը, կարգապահութեամբ խումբը առաջնորդել Լոնտոնի կեդրոնը եւ տեղաւորել բոլոր յարմարութիւններով օժտուած, հանգստաւէտ պանդոկի մը

ՋՐԻ ՄԻՐՈՆ

10.

Ու հիմա լարուած ու կաշկանդուած սեղան է բացում: Ուրա՞խ է, թէ տխուր: Գիշեր մթնով, ցերեկ արեւով մտածել, երազել էր հարս ու թոռան մասին. էլ ի՞նչ, ուրիշ ինչի՞ պէտք է սպասէր: Մտքում հարսի պատկերն ու անունն էլ կար, մտքով հարսնատես էր գնացել, առել խօսք ու պայման, տուն բերելու համար որոշել օր. աշնանային՝ գունաւոր, նուրբ ու դուրեկան արեւով...

Հարսըհարսնութիւն կ'անէր, իր հարսնութեան պէս կիսատ չէր մնայ:

Հարսը կնութիւն կ'անէր, իր կնութեան պէս կիսատ չէր մնայ:

Հարսը մայրութիւն կ'անէր, իր պէս միաբարուր չէր մնայ:

Հարսը... Ու երազների կապոյտ շարոց՝ կարմրայտ մի աղջկայ մասին, կարմրայտ մի աղջկայ համար, որը նաեւ իր մասին էր ու իր համար:

Ու երազների կապոյտ շարոցից բացակայ այն, ինչ այդ պահին կար՝ ձեռք ու գդալի դող, ոտք ու փէշի չփոթմունք՝ իր յարկի տակ թառած մի անսքօղ ժպիտից:

Հաւը սեղանին դնելուց առաջ մտածեց. կտոր – կտո՞ր անի, թէ... Անցեալ տարի, երբ Ցարութը ընկերների հետ եկել էր, ի՞նչպէս վարուեց... Դէ, այն ժամանակ սեղան բացելու ձեւի մասին չէր մտածում, ուրախ տղաներ էին՝ հէնց ոտի վրայ խլխլեցին, կերան:

Միրօն պատառաքաղը հրեց, ձեռքն առաւ գդալը: Լրջացել էր. մտքում հարսանիքի պատրաստութիւն էր տեսնում, հաշիւ անում ծախս ու մախսի:

Սառէն ճիգով տիրապետում էր պատառաքաղը, թաքուն հետեւում Մարինէի շարժումներին: Մտածում էր, թէ՝ քաշուելով կը մօտենայ հացին: Չէ: Մտածում էր, թէ՝ ջուր խմելուց երեսը շուռ կը տայ: Չէ: Ցարութը հաւի միս էր տալիս, Մարինէն գլուխը ժպտալով շարժում էր ու ընդունում:

Երբեք Մարինէն այդքան մօտ ու հարազատ չէր եղել Ցարութին, այդքան գեղեցիկ ու դուրեկան չէր եղել: Ցարութին թւում էր, թէ իրենից կայծեր են պոկւում, ինչպէս քուրայից հանուած երկաթից ու գնում Մարինէի զանգուզ շարժուող շուրթերը: Մտքերը տենդօրէն խուժում էին եւ լեզուն հազիւ էր պահում ատամների տակ... «Մարինէ, երկու ամիս յետոյ կ'աւարտեմ: Կ'աշխատենք միասին եւ միասին հաշուիչ մեքենայ կը պատրաստենք, որ Զղնի ձորից հաւաքի Ջրի Միրոյի խնդութ կնոջ ճիչը, երկրի կնճռոտ ճամբաներից՝ Ջրի Միրոյի թափառիկ ոտնահետքերը, մէկ-մէկ հաւաքի աշխարհի բոլոր պայթիւնները, բոլոր ճիչերը...»:

— Ցարութ, քաղաքից քանի՞ չունչ կը բերիս:

— Ո՞ւր, հայրիկ:

— Քո հարսանիքին:

— Հարսանիքի՞ն, — Ցարութը ժպտում է, — ոչ մի չունչ էլ չեմ բերի, — ժըպտում է, — մենք արդէն ամուսնացած ենք:

— Ամուսնացա՞ծ, — զարմացաւ Միրօն:

— Հա, հայրիկ, — Ցարութը նորից ժպտաց:

— Ամուսնացա՛ծ, — ամուսնացած, — Միրօն այդպէս էլ չէր ուզում հաւատալ, — ո՞ւր կ'ապրիք, հանրակացարա՞ն:

Ցարութը լրջացաւ, աչքի պոչով նայեց Մարինէին: Մարինէն մի քիչ շփոթուած էր, աւելի շատ վիրաւորուած, որ «ո՞ւր կ'ապրիք» հարցին Ցարութիւնը դժուարանում էր պատասխանել:

— Առ այժմ Մարինէենց տանն ենք... Աւարտեմ, տուն կը փարձեմ:

Միրոյի եւ Սառէի հայեացքները դիպան իրար ու փշրուեցին: Եւ մի ակնթարթի հետ ջարդուփշուր եղաւ այնքա՜ն պայման ու երազ: Չէ՛, Ցարութը իրենից պոկուած մի ռունդ չունչ է, որ իրենցն էր, քանի դեռ չէին շնչել: Շուրթ շարժեցին՝ գնա՛ց. բաց երդիքից փակ դուռ ու պատուհանների ճեղքերից դուրս ելաւ. գնաց: Կը հալուի՞: Բզիկ – բզիկ կը դառնայ: Արեւին ու լուսնին կը հասնի՞: Ջո՞րը կը լցուի: Կը բարձրանա՞յ սա՞ր... Ի՞նչ կը լինի... Ի՞նչ իմանան, այլեւս տէրը չեն: Միայն կում չունչը մի պահ կեանք տուեց իրենց ու լցուեց տխեղերքը, միայն երկրի ու երկնի միջեւ եղած այս դատարկ խոռոչը պակասեց մի հիւլէով: Այսքանը:

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

(51 – Շար.)

ՋՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Fonds A.R.A.M

մէջ, այլ մանաւանդ կանխաւ ապահովել մարզադաշտի մուտքի տոմսերը:

Մեր երկրորդ կարեւոր ձեռնարկը «Բաժակի պահ»ն էր: Ինչպէս ծանօթ է ձեզի, մեր Միութիւնը ընդգրկելով 1968էն Պոլսոյ կեդրոնականցիներուն յղացած գաղափարը, ամէն տարի, Դեկտեմբերի Բ. կիրակին, կը տօնէ, կեդրոնականցիներուն նուիրական դարձած այդ օրը: Այս տարի, վարչութիւնը քաջալերուած տիկիններու թանկագին գործակցութենէն, որոշեց աւելի մեծ փայլ մը տալ այդ հանդիսութեան:

«Բաժակի պահ»ը տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 14ին, Բարեգործականի Ալեք Մանուկեան նորակառոյց երիտասարդական ակումբին մէջ, փոխանակ ճաշարանի մը ուր տեղի կ'ունենար սովորաբար: Ներկայ հարիւրէ աւելի կեդրոնականցիները եւ համակիրները, ճաշակով զարդարուած սեղաններու շուրջ, անմոռանալի օր մը ապրեցան շնորհիւ անթերի պատրաստութեանը վարչական անդամներու տիկիններուն որոնք պատրաստած էին նաեւ ճաշերը: Միութեան համակիր քանի մը բարեկամներէ զատ, կեդրոնականցիներն էին որոնք իրենց համեստ պաշարով, յուզեցին եւ խանդավառեցին ներկաները, իրենց ելոյթներով, արտասանութիւններով, երգերով, զուարթախոհ մանրավէպերով եւ պարերով:

Հանդիսութեան ընթացքին, վարչութեան անդամները, կեդրոնականցիներու ուրախութենէն փոքրիկ բաժին մըն ալ Լիբանանի իրենց քոյրերուն եւ եղբայրներուն հանելու նախանձախնդրութեամբ, կարճ ժամանակի մը մէջ, հաւաքեցին 4530 ֆրանքի գումար մը: Մեր այս ձեռնարկն ալ արժանացաւ հասարակութեան անվերապահ գնահատանքին:

Կազմակերպեցինք նաեւ քօքթէյլներ որոնց առաջինը անցեալ տարուան ընդհանուր ժողովէն վերջ Բարեգործականի ակումբին, իսկ միւսները մեր Ռիւ տը Թրէվիզի հաւաքատեղիին մէջ: Ընկերահամակրական այս հաւաքոյթներուն ներկայ եղան բազմաթիւ կեդրոնականցիներ եւ համակիրներ: Շատ աւելի նպատակայարմար պիտի ըլլային այդ հաւաքոյթները, եթէ հաւաքական խորհրդակցական ժողովներու բնոյթն ալ կրէին: Առոր գլխաւոր արգելքը մեր հաւաքատեղիին փոքր ըլլալն էր:

Սիրելի կեդրոնականցիներ, տարեկան մեր այս գործունէութիւնը գոհացուցի՞չ է արդեօք: Պատասխանը քիչ վերջ պիտի տաք: Առաջին ոչ ըսողը ես եւ վարչական ընկերներս ենք որ տուինք մեր հաւաքական հրաժարականը, փոխանակ կէսով հրաժարելու, համաձայն մեր ծրագիր - կանոնագրին: Մենք կը կարծենք որ կեդրոնականցիի հպարտութիւնը մեծ բաժին ունի մեր դանդաղաշարժութեան մէջ: Այդ հպարտութիւնը կը կայանայ ամէն ինչ կեդրոնականի անուան վայել ձեւով չկարենալ կատարելու մտավախութեան մէջ: Մաղթենք որ նորընտիր վարչութիւնը փարատէ այդ մտավախութիւնը եւ իր շուրջը համախմբելով բոլոր կեդրոնականցիները, ինքնավստահօրէն իր ուժերը տրամադրէ այս գաղութին հայապահպանման:

Վարչական ընկերներս, իրենց հրաժարականը ներկայացնելէ առաջ, պարտականութիւն սեպեցին, ընդհանուր ժողովը եւ նորընտիր վարչութիւնը հաղորդակից դարձնել իրենց ծրագրած աշխատանքներուն: Այժմ այդ պարտականութիւնն է որ կը կատարեմ:

Այս տարի մեր սիրելի կեդրոնականին հիմնադրութեան 90ամեակն է: Հետեւաբար յատկապէս պիտի խնդրէինք նորընտիր վարչութենէն որ Փարիզի մէջ, անպայման, արժանավայել շուքով տօնուի 90ամեակը:

Այս առթիւ ծրագրած ենք, հոգեհանգստեան պատարագ, Նոյեմբեր 7ին, Փարիզի մայր եկեղեցիին մէջ, նախագահութեամբ Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի եւ մասնակցութեամբ Առնուվիլի կամ Փարիզի երգչախումբերուն, որոնց ղեկավարները կեդրոնականցիներ են:

Պատարագէն վերջ, անձնական կառքերով կամ օթոքառով մը, հրաւիրել կեդրոնականցիները եւ համակիրները, այցելել կեդրոնականի թիւ 1 շրջանաւարտ, գրագէտ, բանաստեղծ, ազգային գործիչ, համայն Հայութեան, այլ մանաւանդ Ֆրանսայի Հայութեան քաջ ծանօթ, հայ ազգը եւ գրականութիւնը Ֆրանսացիներուն ծանօթացնող մեծանուն կեդրոնականցիին՝ Արշակ Չօպանեանի գերեզմանը, խոնարհիլ իր յիշատակին առջեւ եւ արտայայտել աւուր պատշաճի քանի մը խօսք: Յետոյ հաւաքուիլ նախապէս վարձուած մօտակայ ճաշարանի մը մէջ:

Նոյեմբեր 13ին կազմակերպել պարահանդէս մը, 90ամեակի հանդիսութիւններու կարգին, Փարիզի լաւագոյն սրահներէն մէկուն մէջ:

Դարձեալ 90ամեակի հանդիսութիւններու կարգին, Փարիզի մէջ, Դեկտ. 12ի «Բաժակի պահ»էն վերջ, Յունուար կամ Փետրուար ամսուան ընթացքին, կազմակերպել գեղարուեստական հանդէս մը, մասնակցութեամբ տաղանդաւոր արուեստագէտներու, եւ եթէ յարմար նկատուի այդ հանդէսին կապել մեր սիրելի Տիկին Ցոբելեանը: Աւելորդ է ըսել թէ այս ձեռնարկներու ընթացքին մեր գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ կեդրոնականը ծանօթացնել Ֆրանսայի Հայութեան:

Միշտ կեդրոնականի 90ամեակին առիթով, ծրագրած ենք կազմակերպել ճամբորդութիւն մը դէպի Հայաստան, յառաջիկայ գարնան, Ապրիլ 24ը եւ Մայիս մէկը Երեւանի մէջ անցընելու նպատակով: Եթէ յարմար նկատուի կոչ ուղղել մամուլի միջոցով, սփիւռքի բոլոր կեդրոնականցիներուն, որպէսզի իրենց հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ, դէպի հայրենիք այս ուխտագնացութեան, առիթը ստեղծելու համար գաղութէ գաղութ մասնակցին յարաբերութեանց կեդրոնականցիներու միջեւ:

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը որոշած է կազմակերպել դասախօսական հաւաքոյթ մը, նուիրուած Խրիմեան Հայրիկի, Դուրեան եւ Վարժապետեան պատրիարքներուն: Նկատի ունենալով որ Վարժապետեան պատրիարքն է որ յղացած է կեդրոնականի հիմնադրութեան գաղափարը, Գրողներու Միութիւնը առայժմ անպաշտօն կերպով հրաւիրած է մեզ միասին կազմակերպել այդ դասախօսութիւնը: Կը կարծենք որ անպատեհութիւն մը չկայ մերժելու համար այս առաջարկը: Արձակուրդներէն վերջ տեղի ունենալիք այս հաւաքոյթին թուականը տակաւին անորոշ է:

Ծրագրած ենք կազմակերպել Չօպանեանի երեկոյ մը, ինչպէս նաեւ դասախօսութիւն մը նուիրուած մեծանուն կեդրոնականցի Հրաչեայ Աճառեանին, իր ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ:

Կեդրոնականցիներու մեծ ընտանիքը կազմակերպելու հեռանկարով որոշած ենք գրօսապտոյտ մը ընել, Ֆրանսայի մէջ կամ տարբեր երկիր մը, Ուիք Էնտի մը ընթացքին:

Որոշած ենք նաեւ շարունակել մեր մտերմիկ հաւաքոյթները:

Սիրելի կեդրոնականցիներ, ինչպէս ըսաւ մեր նախագահը իր բացման խօսքին մէջ, Միութեան մը յարատեւման գլխաւոր ազդակներէն մին, հաւաքատեղիի մը սեփականատէր ըլլալն է: Հետեւաբար որոշած ենք շատ աւելի լուրջ կերպով հետապնդել այդ գործը, որուն յաջողութիւնը մեծապէս պիտի նպաստէ նաեւ Միութիւնը երիտասարդացնելու նպատակին: Վերջացնելէ առաջ, իմ եւ տարբեր ընկերներուս անունով, պարտականութիւն մը կը սեպեմ շնորհակալութիւն յայտնել մեր երիտասարդ գործակիցներէն Ալիքսանեանի եւ Թիւզէմէնի, որոնց թանկագին աջակցութիւնը վայելեցինք մեր երկու տարուան աշխատանքներուն ընթացքին:

Մեր ամենաջերմ փափաքն է որ անոնք կորիզը կազմեն յառաջիկայ կազմուելիք երիտասարդական յանձնախումբին:

Շնորհակալութիւն նաեւ ձեր բոլորին, որ բարեհաճեցաք այս գեղեցիկ օդին զոհել ձեր հանդիստը եւ փակուիլ այս հիւրընկալ ակումբին մէջ:

Մեր վարչական նիստերէն մէկուն մէջ, սկզբունքով, միաձայնութեամբ համաձայն եղանք Փարիզի մէջ նախաձեռնարկ ըլլալու ցերեկօթիկ վարժարան մը հիմնելու նպատակով ստեղծելու հիմնադրամ մը: Այդ հարցը այսօր մեր օրակարգին մէջ չըլլալուն պատճառաւ, առայժմ պիտի չխօսիմ այդ մասին: Եթէ առիթը ներկայանայ, իբր ընդհանուր ժողովի մասնակցող անդամ, պիտի անդրադառնամ այդ մասին:

ԴԻՒԱՆ

Փարիզի Կեդր. Սանուց Միութեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

———— O ————

Հայաստանի ճատրակի կեդր. տան մէջ Յունիս 18ին տեղի ունեցած է մարմնամարզութեան գործունէութեան նուիրուած համագումարը, որու ընթացքին զեկուցում տուած է Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր մարմնամարզութեան կոմիտէի նախագահ Ռ. Աստուրեան: Զեկուցողն ու ելոյթ ունեցողները նշած են որ 9րդ հնգամեակին տեղաշարժներ կատարուած են մարմնամարզութեան եւ մարզանքի յետագայ զարգացման ուղղութեամբ: Մարզանքով զբաղողներու թիւը 206 հազարով աւելցած է, իսկ մարմնամարզութեան խումբերունը՝ 174-ով: 9րդ հնգամեակի տարիներուն պատրաստուած են 100416 մարզիկներ: Աւելցած է խաղավայրերու եւ մարզադաշտերու թիւը: Նոյն շրջանին պատրաստուած են 7376 առաջին կարգի, 925 վարպետութեան թեկնածու, 374 մարզանքի վարպետ եւ 26 միջազգային կարգի մարզանքի վարպետներ:

Համագումարի ընթացքին շեշտուած են նաեւ թերացումները: Այսպէս, 374 մարզանքի վարպետներէն 356ը Երեւանէն, Լենինականէն, Կիրովականէն, Էջմիածինէն եւ Հրազդանէն է, իսկ մնացեալ քաղաքներն ու շրջանները միասնաբար պատրաստած են ընդամէնը 18 վարպետներ: Բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու խումբերուն մէջ մարմնամարզութեամբ զբաղողներու թիւը կը կազմէ 58 տոկոս, արուեստի դպրոցներուն մէջ՝ 34,2, դպրոցներու մէջ՝ 45,6, իսկ արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններուն եւ գիւղական խումբերուն մէջ այս ցուցանիշը աւելի ցած է: Ժողովի ընթացքին խօսուած է մարմնամարզութեան զարգացման անհրաժեշտութեան մասին եւ այդ ուղղութեամբ ալ ծրագրուած է աշխատանքներ տանիլ: Առ այդ, որոշուած է մարմնամարզութիւնն ու մարզանքը ընակչութեան մէջ արմատաւորել, անոնց համաժողովրդական բնոյթ տալ եւ մարմնամարզութեան կազմակերպութիւններու աշխատանքը արմատապէս բարելաւել:

Համագումարին մասնակցած են Հայաստանի փոխ-վարչապետ Ռ. Սվետլովա, Բարձրագոյն եւ Միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան նախարար Լ. Ղարիբջանեան, Համայնավար կուսակցութեան փրոփականտի բաժնի փոխվարիչ Է. Ակոպով եւ Խ. Միութեան Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր մարմնամարզութեան կոմիտէի փոխնախագահ Լ. Սվերկունով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (122)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ

Սիրային, ընտանեկան կեանքէ

ՍԷՐ ԵՒ ՍԱՐՍԱՓ

— Ոհ, տէր իմ, արքայութեան դռները կը բանաք առջեւս:

— Մեր բոլոր ընկերներն ալ Վենետիկ եկա՞ծ են:

— Այո, տէր իմ, մրմնջեց Սքալապրինօ դողդոջուն ձայնով մը: Հոս չեղողներն ալ վաղը կը հասնին:

— Աղէկ, վաղուան համար ժամադրութիւն տուր իրենց, ըսէ որ ամէնքն ալ Իմփերիայի պալատը երթան: Ես ժամը տասնին գալով պէտք եղած հրահանգը պիտի տամ իրենց:

— Գլխուս վրայ, տէր իմ: Ես ալ հոն պիտի գա՞մ:

— Ոչ:

— Ինչո՞ւ, տէր իմ: Աղջիկս ես պիտի չփախցնե՞մ:

— Ոչ, դուն առագաստանաւ մը պիտի գտնես եւ ծովուն բացերը պիտի սպասցնես, յետոյ արագընթաց տափանաւ մը եւ երկու ուժեղ թիավարներ պիտի գտնես: Ես աղջիկդ քեզի պիտի յանձնեմ, դուն պիտի տանիս առագաստանաւ եւ նաւը ճամբայ ելլելուն պէս պիտի գաս զիս գտնես: Անկէ անդին ամէն բան ինծի ձգէ:

— Ոհ, տէր իմ, ինչպէս որ մանկութեանս օրերուն Աստուծոյ կ'աղաւինէի, անանկ ալ հիմա ձեզի կ'աղաւինիմ, պատասխանեց Սքալապրինօ:

.

Պեմպօ Սուրբ Մարկոս հրապարակին մօտերը գտնուող պալատը մտաւ:

Ժամը առտուան երեքն էր. երկինք առտուան աղօտ լոյսովը գոյն կը փոխէր:

Պեմպօ, պինքը հանուեցնելու համար եկող սենեկապանը ձեռքի նշանով մը ճամբելէ յետոյ աշխատութեան սենեակը մտնելով պատուհան մը բացաւ եւ սկսաւ սենեակին մէջ դանդաղօրէն երթեւեկել:

Պեմպօ կեանքին մէջ ոչ սիրած էր եւ ոչ ալ սիրուած:

Ան քանի մը ներքին կապեր հաստատած էր միայն անպատիւ կիներու հետ որոնց հետքը յետոյ կորսնցնել տուած էր: Պիանքան տեսած օրը միայն հասկցած էր սատանիկ սիրոյ մը ինչ ըլլալը: Առջի օրերուն անանկ կարծած էր որ Պիանքան եւ Իմփերիան դիւրաւ պիտի կրնար հաշտեցնել, բայց վճռական ընդդիմութեան մը բախելով չափէն աւելի զայրացած եւ սէրն ալ աւելի սաստկացած էր:

Պեմպօ յուսահատելով մտադրած էր հրաժարիլ այդ սէրէն: Հակառակ իր մտադրութեան, իր սէրը աւելի սաստկացած էր սակայն: Այն օրէն սկսեալ՝ միայն անոր վրայ մտածել սկսած էր: Վերջապէս իր հոգեկան վիճակը վերլուծելով այն համոզման յանգած էր թէ՝ եթէ այդ աղջիկը ձեռք չանցընէր, պիտի չկրնար ապրիլ:

Ամբողջ գիշերներ անքուն անցուցած էր, իրարու յաջորդող երազներու մէջ սիրոյ խռովքը ապրած էր, սիրոյ վիճտերն ու հրճուանքները, պատրանքներն ու վայելքները ճանչցած էր եւ լացած: Այո, այդ մարդը որ ուրիշները լացնելու համար ստեղծուած էր, ինքն ալ լացած էր:

Օրէ օր, քանի իր սէրը սաստկացած էր Պիանքայի հանդէպ, այնքան աւելի կորսնցուցած էր Իմփերիայի վրայ ունեցած իր ազդեցութիւնը:

Այն գիշերը ուր Պեմպօ Ռոլանի հանդիպած էր, յուսահատութեան ծայր աստիճանին հասած ըլլալով, Պիանքան ձեռք անցընելու վճռական յատակագիծ մը փնտռելու վրայ էր:

Իսկ այժմ, սենեակին մէջ երթեւեկելով սապէս կը մտածէր.

— Զարմանալի բան: Այդ մարդը միտքէս անցածները գիտցաւ... ըսել է իրաւ զիս լրտեսած է...: Բայց սակայն անտանելի է...: Ո՞վ է այդ մարդը. ո՞ւրկէ կուգայ. ի՞նչ կ'ուզէ ինծմէ. Պիանքան ինչո՞ւ ինծի յանձնել կ'ուզէ: Այո, պէտք է այս բաները գիտնամ: Արդեօք մէ՞կը կը սիրէ: Ո՞վ է սակայն: Պիանքա՞ն: Ոչ, չի կրնար ըլլալ...: Իմփերիա՞ն արդեօք... այո, թերեւս Իմփերիան կը սիրէ եւ անկէ մերժուած ըլլալուն համար այժմ վրէժ առնել կ'ուզէ...: Բայց անտարբեր եւ անզգայ մէկու մը կը նմանի այդ մարդը: Արձանի պէս դէմք մը ունի, տաանկ մարդիկը չեն կրնար սիրահարիլ: Արդեօք ծպտուա՞ծ է...: Չեմ գիտեր, միայն սա յայտնի է թէ իր դիմակին ետին սարսափելի գաղտնիքներ պահուըտած են ... Ի՞նչ սակայն: Չեմ գիտեր, բայց ինքը ամէն բան գիտէ, միտքէս անցածն ալ կը կարդայ: Երկար ատեն ինծմով զբաղած է, ինչո՞ւ արդեօք, եւ ի՞նչ նպատակով:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Սարի Կարապետեան եւ Թութլեան ընտանիքներուն, իրենց հօր՝ Գէորգ Թութլեանի մահուան տխուր առթիւ:

×

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. Վարչութիւնը, իր բոլոր մասնաճիւղերով, իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Մարսէյլէն Պր. Հմայեակ Հայթայեանի եւ իր զաւակներուն, Ուլուհօճեան եւ Յովհաննէսեան ընտանիք, ինչպէս նաեւ իրենց բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, Տիկին Խանըմ Հայթայեանի (ծնեալ Ուլուհօճեան), կսկծալի մահուան առթիւ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1976 – 1977

Յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկըսած են: Այն ծնողքները որոնք կը փափաքին իրենց զաւակներուն ֆըրանսական զարգացումին հետ տալ նաեւ հայեցի դաստիարակութիւն, կրնան զանոնք անվարան յանձնել մեր վարժարանին:

Արտասահմանէն եկող աշակերտուհիները ֆրանսերէն լեզուին վարժեցնելու համար վարժարանը մասնաւոր դիւրութիւններ կ'ընծայէ:

Դիմում կատարել հետեւեալ հասցէին.—

Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bd. du Nord — 93340 LE RAINCY
(FRANCE)
Tél. 927-01-72

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Շաւիլի միօրեայ դպրոցի ամավերջի հանդէսը Յունիս 30 Չորեքշաբթի օր, ժամը 15·30ին դպրոցի սրահը:

Կը խնդրուի Շաւիլի հայրենակիցներէն մանաւանդ աշակերտներու ծնողքներէն, ներկայ գտնուիլ:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆ ԼՈՒ

Կիրակի, Յուլիս 4 ժամը 16ին, պատրաստութեամբ շրջանի հոգեւոր հովիւ եւ ուսուցիչ՝ Շահան Քհնյ. Տէտէեանի:

Աշակերտութեան կողմէ արտասանութիւններ, խմբերգներ, երգեր, հայկական պարեր եւ այլ անակնկալներ:

Հանդէսէն վերջ, եկեղեցւոյ բակը՝ չամփուրով խորոված եւ պիւֆէ:

Մուտքը ազատ է

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Յակոբ Տօնապետեան կը փնտռէ Յակոբ Սարեան, Պէյրութէն, արհեստով դերձակ, վերջերս Ֆրանսա հաստատուած:

Գրել.—

HAGOP DONABEDIAN
Résidence Le Gounod A 3
Chemin du Bassin
13014 MARSEILLE

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Մոնթէ Քարլոյի հեռատեսիլէն, Շաբաթ, Յուլիս 3, ժամը 22·30էն ետք, գրական բաժնին մէջ, կը խօսուի Խորէն Մարկոսեանի ֆրանսերէն գրքին՝

ՀԱՅ ՏՂՈՒ ՄԸ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

մասին:

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի Յուլիս 4, առաւօտէն մինչեւ ուշ գիշեր դաշտահանդէս, էքուանի անտառին մէջ, Լիէօ տիւ ժէօ տը Փոմ Նախաձեռնութեամբ Առնուվիլ – Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի:

Գեղարուեստական բաժին

Չամփուրով խորոված — ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով

Զանազան խաղեր եւ անակնկալներ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Դաշտահանդէս, Ժեման դաշտը, Յուլիս 4, Կիրակի ամբողջ օրը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբի, հայկական երգերով եւ պարերով:

Կը խօսի.— ՅԱԿՈԲ ՍԱՉՃԵԱՆ

Առատ կերուխում — ճոխ պիւֆէ — հայկական մթնոլորտ

Չամփուրով խորոված

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Անձրեւի պարագային դաշտին քովի սրահը ապահովուած է

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

14, Սէնթ–Օնորին–տէ-Փէրթ

Մանուկներու խումբը կը մեկնի Յուլիս 2, Ուրբաթ օր, ժամը 15ին:

Ժամադրավայր՝ Պարոյր Սեւակ դրադարան, 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Առաջին խումբի մեկնում Ուրբաթ Յուլիս 2, առաւօտեան ժամը 7ին, փորթ դՕռլէանէն — 10–12 Ավընիւ Փօլ Ափէլ, Սթատին առջեւ:

Օգոստոսի արձանագրութիւնները բացուած են: Դիմել մասնաճիւղերուն, կամ գրասենեակ՝

Croix Bleue Arménienne
17, Rue Bleue — 75009 Paris

ՄԱՐՍԷՅԼԻ խումբը կը մեկնի Ուրբաթ, Յուլիս 2, առաւօտեան ժամը 5ին Ահարոնեան ակումբէն, 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան:

ԼԻՈՆԻ խումբը կը մեկնի Ուրբաթ Յուլիս 2, ժամը առաւօտեան 7·30ին: Հաւաքուիլ եկեղեցին, 295 Ռիւ Պուալօ:

Ծնողքներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Croix de Bois, croix de Guerre

UNE CHANSON POUR LES ARMENIENS

créée par
la nouvelle vedette française
Joël Prévost

vient de sortir sur disques CBS 443

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԼԻՈՆ – Ս. ՄՈՐԻՍ ԼԻՈՆ – Ս. ՄՈՐԻՍ

ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի Յուլիս 4 ժամը 10էն մինչեւ ուշ երեկոյ, Պէնոյի ծանօթ Մոնտրու պուրակին մէջ

Կազմակերպութեամբ՝ Տէսինի եւ Լիոնի կոմիտէներուն, մասնակցութեամբ Վալանսէն յատկապէս հրաւիրուած հայկական ԿՌՈՒՆԿ նուագախումբին

Հայկ. ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված, ըմպելիներ:

Վիճակահանութիւն.— Առաջին պարգեւ՝ Հայաստան ճամբորդութիւն: Երկրորդ պարգեւ՝ երկու ճամբորդութիւն Մարոք

եւայլն, եւայլն

PRIX EXCEPTIONNEL
2650 F

VOYAGES en ARMENIE

Au départ de Marseille 14 jours
JUILLET AOUT SEPTEMBRE

Comprenant

Transport aérien — Pension complète — Hôtel 1ère classe — Visites et excursions — Service accompagnateur, guide.

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière
13001 - MARSEILLE
tél. (91) 50.89.12

Madeleine BENNEYAN
HAVAS - VOYAGES
12, bd. Général De-Gaulle
26000 - VALENCE
tél. (75) 43.06.06

Date limite d'inscription un mois et demi avant le départ.

Licence n° 97

Hôtel du Parc

Տնօրէնութիւն
ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Հրաշալի բնութեան մէջ, Մարսէյլէն 100 քիլոմեթր

SAINT-ETIENNE - LES - ORGUES
(ALPES DE HAUTE-PROVENCE)
Alt. 700 mètres

« LE RELAIS DES GOURMETS »

Հանգստաւէտ սենեակներ — Ամէն յարմարութիւն
Parc-calme

Տրամադրելի նաեւ հարսնիքի, հաւաքոյթի, սէմինէրի եւն.

Հարաւի արեւը, Ալպեաններու շուքը, հաճելի մթնոլորտի մը մէջ

ՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Restaurant
LA CAPPADOCE

3, rue Marivaux (derrière l'Opéra-Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65

présente

tous les soirs

NORAYR

1er chanteur de l'Orchestre d'Etat d'Arménie

et tous les samedis soir

FERDI

Il est nécessaire de réserver sa table pour le dîner.

Fermé le Lundi

Fonds A.R.A.M